תנ״ך · דרשות ודרושים

אהל יעקב (זריהן)

הרב יעקב חי זריהן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אהל יעקב (זריהן)
הרב יעקב חי זריהן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אהל-יעקב-זריהן/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת המחבר הי"ו 4
פתיחה לכבוד התורה 5
ספר בראשית 17
פרשת בראשית 17
פרשת נח 37
פרשת לך לך 50
פרשת וירא 62
פרשת חיי שרה 70
פרשת תולדות 76
פרשת ויצא 82
פרשת וישלח 93
פרשת וישב 101
פרשת מקץ 106
פרשת ויגש 110
פרשת ויחי 114
פרשת ויחי 118
ספר שמות 125
פרשת שמות 125
פרשת וארא 134
פרשת בא 138
פרשת בשלח 142
פרשת יתרו 147
פרשת משפטים 168
פרשת תרומה 176
פרשת תצוה 186
פרשת כי תשא 196
פרשת ויקהל 205
פרשת פקודי 210
ספר ויקרא 212
פרשת ויקרא 212
פרשת צו 218
פרשת שמיני 221
פרשת תזריע 227
פרשת מצורע (טהרה) 229
פרשת אחרי מות 234
פרשת קדושים 247
פרשת אמור 257
פרשת בהר 261
פרשת בחקותי 263
ספר במדבר 266
פרשת במדבר 266
פרשת נשא 269
פרשת בהעלותך 274
פרשת שלח לך 281
פרשת קרח 285
פרשת חקת 294
פרשת בלק 297
פרשת פנחס 300
פרשת מטות 303
פרשת מסעי 305
ספר דברים 307
פרשת דברים 307
פרשת ואתחנן 312
פרשת עקב 316
פרשת ראה 320
פרשת שופטים 322
פרשת כי תצא 328
פרשת כי תבוא 329
פרשת נצבים 332
פרשת וילך 334
פרשת האזינו 335
פרשת וזאת הברכה 336

הקדמת המחבר הי"ו

ברוך ה' אלקי ישראל ומרומם על כל ברכה ותהלה. כי לו דומיה תהלה. מה רב טובך אשר צפנת ליראיך בניך בני רחומך, חמדה גנוזה תורת חכם מקור חיים, אר"ש נחלי מים. פשטיה כגנות עלי יאורים דרשותיה כארזים עלי מים. רמזיה נטעי נעמנים סודותיה מור ואהלים יקרים וכל נפש מישראל חייו בזה ובבא בה תלויים ובכן מה אשיב לה' על כל טוב אשר גמלני טרם כל אשר פדה נפשי מרדת שחת והחייני וקימני וגם אשר זיכני להוציא לאור מה שקבלה נשמתי בחי' תורה ואגדה כי לא היה במחשבתי כלל וכלל להוציאם לאור מטעמים רבים ובפרט שאינם להלכה והוי כדבר שאין בו תועלת אך הרבה מחברי הרבנים שקראתי לפניהם דבר מה זרזוני מאד להוציאו לאור ובטלתי דעתי מפני דעתם (וכבר אמר החכם דבריך חוצה יפוצו, אם תראה כי בם יחפוצו, אך לא ישמעו על פיך אם תראה כי בם יקוצו] והרב הבדרשו כתב כי התורה והאדם נר אלקים בארץ התורה להב מתפורר משביב היושבי בשמים והאדם בשני חלקיו אבוקה שואבת אורו גיוו פתילה נפתלת נשמתו שמן זית זך בהתחברם יחד יתמלא הבית אורה ע"כ ובזוכרי על משכבי כן לב"ן רדף עלי מלבד תחלואי ויסורי שהתישו כחי כליותי יסרוני דע לפני מי אתה בא' דור הולך ודור בא אשרי מי שבא, וכבר במד"ר אחרי (פכ"ב אות א') איתא כל מי שהומה ומהמה ותלמיד אין לו מה הנאה יש לו ע"ש וביותר ידאגו נפשות עגונות ומתאוננות אשר אין חליפות אך אחרי שובי ניחמתי ואזכרה מ"ש אדוננו הרמב"ם במורה נבוכים כי הכותב דבריו ומחלקם הוא חשוב כדורשם לאלפים מבני אדם ע"ש והרב הק' מהר"מ ן' גבאי בהקדמת הספר עבודת הק' העתיק דב"ק הג' בעל פאת השולחן וז"ל בקצור שהכונה באדם היתה להיות עבד נאמן ליוצרו וכו' בקש לתקן זה בהשאיר לו זרע שיושלם בו התכלית ולא יפסוק חוט העבודה וכו' ולא ימחה שמו וכו' ומאז שם ה' הכוסף בטבע הבריאה שיכסוף שיהיה לו בן וכו' ואף אם הניח בן והוא אינו הגון יגרום לו היפך מה שכוון בו כי תאבד תקוותו וימחה מספר החיים כמ"ש בפ' יש נוחלין (דקט"ז.) יואב שלא הניח בן כמותו נקרא בו מיתה ולתשוקה זו אמרו השלמים להניח תלמיד וכו' ולפי שגם בזה אין בטחון ראו השלמים לתקן זה והניחו השם והזכר בספר וחברו מה שחדשו או מה שפלפלו כי ידעו שזה טוב להם מבנים ומבנות ורז"ל (בסנהדרין דצ"ג:) נתעוררו לזה מאי שם עולם אתן לו אשר לא יכרת זה ספר דניאל שנקרא על שמו ע"ש ורמזו בר"ת הכתוב פ"י ידבר חכמות והגות לבי תבונות הוא ר"ת חליפות ובזה יתנחמו אוכלי לחם העצבים ולזה נשאני לבי לחבר את האהל אהלה של תו' ממה שהייתי מעיין בזמנים מיוחדים בגופה של תורה ומה שנתחדש לי

אם פשט או דרש וכו' הייתי כותבו ומשליכו בארוני ואחבר את האהל ומצאתי דבר שיש בו ממש ב"ה וקראתי שמו "אהל יעקב על שמו ושם אשתי לאה תמ"א [אמר החכם מקור חכמה ודע משפט ועיתים. ואף כי אתה בסוף ימים ועתים ויחקור לבך שכל ואף כי גדודי הדאגות שם נחיתים] וזכות התורה הק' היא שעמדה להציל נפשות ישר' מכליון חרוץ ח"ו מזאבי יער ואודיע בקצור מאד ויהי היום בחו' אב ש' טרפ"ת יום קינה קל קרנא משכונה לשכונה כי התלקטו האספסוף בכל ארץ הק' בכפר ומדינה (חוץ מעי"ק טבריא תלי"ת זכות רמכ"ה היתה שהיה לה מגן וצנה) והתאספו בכל עבר ופנה. זוהמא דנפיק מינה, הומים כדובים לכו ונפלה אל מחנה העבדים להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן לשלול שלל ולבוז בז וכן עשו שרפו בתים וחצירות בלבת אש בתי כנסיות וספרי תורות קרועים ומושלכים לארץ קוב"ה יתבע עלבונה. טבחו טבחה מסלתה ומשמנה בחורים נחמדים אילני דמלבלבי מאריות גברו במלחמתה של תורה והמותם במיתות אכזריות תצלנה אזנים משמוע בלא חנינה נשים ובתולות ענו וצבתה בטנה נקרינהו לעינא דימו לבלוע את הכל בכפו יבלענה על הא ודאי קא בכינא ועל נאות מדבר קינה, לולא זכות התורה אוי לנו מעלבונה אז ח"ו לא הניח זוית ופנה, [כתב בש' הקדים מע' א"י משם הראב"ע וז"ל ארץ ישראל כפי הטבע ינהיגה כוכב שבתי אשר הוא ממונה על שממון ואבדון וכו' ואם כן בני ישראל כשיעזבו ח"ו את ה' ותורתו המצילם מפורענות המה יעמדו אז תחת ממשלת השר ההוא ומשפטו ע"כ] אנא ה' אלקינו מכור לא תמכרנה. אל נא תענה ועל השונאים הרוצחים השב להם כפעולם כפליים לתושיה ביומא דמשלם זימנא, ועינינו תראנה וזיז שדי ירענה עד מתי קץ הפלאות ייתי בר נפלי ונחמינה הראנו אות לישועה הוציאה ממסגר נפשנו ה' אלקים צבאות ובא לציון גואל וישב ישראל בקדש ציון וירושלים קרית חנה עה"ת ועה"ע כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישר' במעמדם כאשר היתה באמנה, ועינינו תראנה:

בעגלא ובזמן קריב אחישנה. הכו"ח בחו' אלול הרחמים ש' תר"ץ בא סימן ופועל ידיו תרצ"ה לפ"ג פה עה"ק טבריא תובב"א.

יעקב חי זריהן בן לא"א יר"א מרבים כש"ת ברוך המכונה חביבי זריהן זצ"ל ותנצב"ה אהל יעקב

פתיחה לכבוד התורה

סמיכות התורה נעוץ סופה בתחילתה משה לעיני כל ישראל בראשית אפשר לקשרם יחד במה שנקדים מ"ש רז"ל במדרש ובתקונים כי בראשית רומז על התורה שנקראת

ראשית ככתוב ה' קנני ראשית דרכו. גם כתבו עוד שהקב"ה היה מביט בתורה ובורא העולם כדרשתם בפסוק ואהיה אצלו אמון ע"כ. ודב"ק הללו הובאו ברבה ובתנחומא ובפסחים נ"ד ובכ"מ ע"ש ובילקו"ר רמז עוד כי בראשי"ת בר"א אלהי"ם גימט' תור"ה נביאי"ם וכתובי"ם ע"ש ובס"ד נרמוז עוד והענין דידוע דתחי' הבריאה העליונה שהיה בה השבירה ועל ידי זה היה בה בחי' מיתה ובטול בבחי' הכלים לבי"ע של אותה הספירה כידוע ו"ק דעתיק לעתיק דבי"ע וכו' וכו' עי' באורך בע"ח ש' שבירת הכלים ובהקדמת השמ"ש ביאור וברור הענין באורך וזה רמוז בס"ת וחש"ך על פני תהום ס"ת אותיות כלים ועי' בס' הקרנים ובמגע שכתבו כי כלים כשרים גימט' תרע"א ע"כ ודב"ק בקצרה באו אבל הם הם הדברים כי השבירה היתה בבחי' ב"ן כידוע שהיא בחי' אדנות ואדנות מלאה היא בחש' תרע"א וכבר ידוע כי השבירה היתה בארבע בחי' ב"ן של עסמ"ב כל אחת ממספר ע"ב שלה ולמטה כידוע שבכללם הם מספר רפ"ח והיתה בבחי' ו"ק דכל פרט שהוא עץ הדעת טו"ב ור"ע גימט' רפ"ח ומה מתוק מדבש מ"ש בתפילה בברכת רפאנו בסוף חותמים ה' רופא חולי עמו ישר' שהוא ר"ת גימ"ט רפ"ח וס"ת הם אותיות אליהו שהוא בחי' ב"ן ויש לרמוז רמזים רבים בזה אבל היות שהוא בחי' השבירה טוב שלא להאריך בזה כידוע:

והנה על ידי למוד תורה לשמה מתברר ומתעלה חלקי הבחי' הנופלים והמתבטלים של אורות וניצוצין וכלים היורדים לבי"ע דכל פרט שנקרא חושך ונקרא מת כדרשתם על וימת מלך מצרים שירד מגדולתו ובאד"ר מאן דנחית מדרגא דיליה נקרא מת ע"ש, ומעתה זהו הסמיכות משה לעיני כ"ל ישראל ר"ת כלים וס"ת לילה (שהם בי"ע) ומה הוא חיותם ע"י בראשית הוא התורה הנקראת ראשית וזהו ברא את השמים וארץ שחיו ומקביל יותר הענין כי אותיות התורה הם כ"ב וסדרן ט' מכאן וט' מכאן מימין ומשמאל ואותיות כלים הם באמצע לומר ע"י התו' מסביב כללותם הם ח"י הכלים חיים כי האצילות נקרא ח"י בכמה לשונות צרור החיים (צרור גימט' מלכות) אור חיים (גימט' לא"ה רח"ל ע"ה) אלקים חיים (אהי"ה מלא) שהיא בינה המבררת כסף הנקי ודוחה את הפסולת וכידוע ומודע לבינה כי כמו שהיה בם ח"ו מיתה ובטול כן היה ג"כ בבריאת האדם כי ע"י חטא הקדום של אדה"ר (עי' סה"ק שופ"ד) שהוא גרם ג"כ לשבירה גם ממנו נפלו וירדו ג"כ חלקי נר"ן שבו שהיו שתולים בחב"ד בראש משכן האצילות ירדו במל"ך שבו מוח ל"ב כב"ד ס"ת חב"ד וע"י עסק התורה לשמה בעסק ובחום של אש דידה מפרדת החלקים ומעלה כל חלק למקום הראוי לבחינתו כי התורה לשמה היא פרחא לעילא (זוה"ק) וא"כ הוא מברר ומחייה ג"כ חלקי נר"ן שבו שהיו טבועים למטה

בחשך ומעלם אל חלקי החיים של בחי' נשמתו לעילא לעילא ע"י התורה שבה מלאכת הכימייא מפרדת החלקים המתלבטים זה בזה ובכן בדין יקרא את הצדיק בשם ח"י כמ"ש בתיקונים בפסוק ובניהו בן יהוידע בן איש חי כי הצדיק העוסק בתו' ובתרי"ג מצוותיה בהם יכול הוא להחיות את העולמות גם את בחי' נשמתו מהערפל הדבוק באורו וראה פלא כי ידוע שהיה בשבירה שני בחי' רפ"ח בבחי' האורות ושכ"ה בבחי' הכלים [שער הצלם ויותר מבואר במבו"ש ש"ב פ"ט דיו"ד וז"ל שכ"ה בחי' הכלים רפ"ח ניצ' אורה שבתוכם ע"ש] צרף שכ"ה ורפ"ח גימט' תרי"ג כי ע"י התורה הכוללת עמה תרי"ג מצות מחיה שניהם ולכן נקראים ימין שהוא חשוב בורא אותם במה שהוציאם מהמות החופף עליהם ולזה צדיקים במיתתם נקראים חיים כי כל משך ימי חייו בעוה"ז עוד לא גמר כל חלקי חייו המעורבים ומהולים בחומרו בכל חלקיו ולכן עוד לא שלמים חייו כי כשחסר חלק קטן עוד לא נקרא חי שלם אבל אחר שמת ונשלמו ימיו ועלו לבחי' שלמים במשכן החיים האמיתיים נקרא חי באמת והיא הסבה נמי שלא נאמר בבריאת האדם כי טוב כמו שנאמר בשאר כל הברואים כי בכולם טובם בעת הויתם למה שנבראו לו אבל האדם לא נקרא טוב עד יום מותו וסילוקו מעוה"ז ורז"ל במדרש אמרו טוב מאד טוב אדם וגם טוב מות ע"ש. והטעם כי שניהם קשורים זה בזה מתי טוב אדם הוא דוקא בעת שטוב מות כי אז נקרא אדם על הצורה שבו ולזה כל טרחת והתעצמות השלמים היא להפוך החומר לצורה וכשרואים הצדיקים כי השלימו חקם אזי שואלים מיתה בפיהם כמ"ש רז"ל [הרב המוסקאטו הביא מעשה בפילוסוף גדול שהיה חולה מסוכן ותפוח בידו שהיה משיב רוחו בו אליו והם הזכירוהו שהמגיע למעלה זו ראוי לו לבקש המות והודה לדבריהם והשליך התפוח ומת ע"ש] כי בזה נכנסו אל החיים הטהורים וההיפך הרשעים שאל זר המת שרוי בתוכם רח"ל ולזה רשעים גימט' כר"ת ובכן בדין הוא שרשעים בחייהם קרויים מתים ונסביר עוד הדבר כי ידוע כי האבר המיוחד לפעולה בהבטל הפעולה ממנו נקרא מת כמו יד ורגל וכו' ובכן האדם שנקרא כן על שם צורתו השכלית בסורו ממנה נקרא כולו מת רח"ל הרי שלך לפניך שכמו שהיה בבריאה מיתה ואח"כ חיים כן הוא באדם משום שהאדם ג"כ הוא דפוס כל העולמות הכולל אבי"ע לזה דומ' הוא להם במות ובחיי' אבל ע"י מעשיו הטובים ועסק התו' זוכה הוא בזה ובזוה"ק פ' שלח לך כיון דאמשכתון עלייכו יצה"ר כאדם תמותון וכו' בגין דיתמחי ההוא יצה"ר דבגויה וההוא יצה"ר מית ואתעכל בגויה ע"ש ופי' בו כי המיתה היא הגמר והתיקון וכו' ע"כ: **מעתה** נובין בס"ד הטעם שבא רמז השבירה והתיקון בשם משה לעיני כל ישראל משום שהוא היה השורש ובסיס לתורה המיוחסת אליו כמש"ה תורת משה עבדי ורוחו

משוטטת בכל חכמי הדור הישרים בלימודם בכל חלקי פרד"ס (גימט' מש"ה) וכן מש"ה רבינ"ו גימט' תרי"ג (ושוב ראיתי שקדמני המג"ע אופן קי"ג וז"ל את האור גימט' מש"ה רבינ"ו העולה תרי"ג) כי בו רמוז התורה בחלקיה פרד"ס ומצוותיה שבם חשוב הוא רבינו גם נובין עוד ונראה כי כל העולמות הם ג"כ רמוזים בשם משה והענין כי בס' יצירה כתוב כי כל הבריאה רמוזה בשלש שהם נקראים עולם שנה נפש עכ"ד ודב"ק מובנים דהכונה נקרא עולם הוא עולם השפל ונקרא שנה הוא על עולם התיכון כי בו יוכר חלוף הזמנים והתקופות שנקרא שנה בחזרת המאורות במעגלותם סביב למקומם בסבוב השנתי ונקרא נפש הוא על עולם השכלים עולם הנשמות ונפשות נחצבות משם והם הם בי"ע בכלל עולם שנה נפ"ש ס"ת משה הרומז שהוא תכלית בריאת העולמות שתכליתם היא יצירת האדם (הגם דהרמב"ם במורה ח"ג דוחה זה בשתי ידים שלא לומר דהאדם עדיף אין להביא ראיה מדעות פילוספיות שגם הרב הק' יודה דליחיס האדם עדיף ותדע כי התורה היא רק לאדם והא ודאי שהרב יודה שהתורה עדיפא ואין ליחס אותה ג"כ ביחס למלאכים וממילא מובן דהדבק בתורה הוא עדיף מהמלאכים ומפורש כי מלאכיו יצוה לך לשמרך ומי גדול השומר או הנשמר וגם שהאדם מוצב ארצה מ"מ ראשו השכלי מגיע השמימה והדבק בתו' דבק באלקיו וכל שתה תחת רגליו והרב דיבר בכלל ולא בפרט וזה פשוט ואין צורך להאריך) ומובחר האדם היה מרע"ה לכן בשמו רמוז כל הבריאה ולזה נקרא ראשית ככתוב וירא ראשית לו וביאר הרמב"ן כי משה שראה באספקלריא המאירה ראה ראשית לו ע"ש בדברי קדשו המאירים כספירים. ומענין לענין נדרוש דאולי היא הסבה לקריאת שמו משה ככתוב כי מן המים משיתיהו (בס' נחלת שבעה בס' הגט כתב כי שם המים בלשון מצרי הוא משה ע"ש ודפח"ח) היותו על שם התורה שנקראת מים נקרא כן אבל שאר הברואים הם מעפר ומתאים לזה זכורני משם הראשונים דבר יקר כי כשתחשוב בא"ב מתחי' א' עד אות מ' עולה קמ"ה וכן תחשוב מא' עד יוד עולה נה וכן מא' עד מ' השניה של מים עולה קמ"ה בסך הכל גימט' מש"ה הרי משורש מים עולה משה והשקה מים חיים של התורה לישראל שהיו מבחינתו והוא שקול כמותם כדרשתם בפסוק למשה ולישראל וראיתי בס' הקרנים בדן ידין וז"ל משה עולה ששים רבוא כזה מ' פעמים ש' י"ב רבוא ה' פעם י"ב עולה ס"ר ע"כ. ולכאורה הוא קשה כי החשבון לא יעלה רק ק"ך אלף ומשמע לי בכוונתו דבמשה רבינו החשבון הוא מבחי' האלפים שידוע שאחדים בעשיה וכו' ואלפים באצילות ומשה הוא מבחי' האצי' ובחי' ש' היא העיקרית שבה הרבוי שהוא שד"י א"ל שד"י גימט' מש"ה ואות מ' היא בחשבונה הרגיל ובכן מ' פעם ש' שהיא שלשת אלפים היא ק"ך אלף וה'

פעם ק"ך הוא ס"ר ודוחק. שוב ראיתי אמיתות הענין בהרב י"מ מחק"ד ח"ב פל"א וז"ל ויש בשמו עם יו"ד דשכינתא שתמיד מאירה בו מספר ס"ר מ' פעם ש' הוא י"ב אלף וכולם ה' פעמים ששים אלף וכולן עשר הוא ששים רבוא ע"כ ובודאי על זה כיון הרב רק הלשון אינו מתוקן ודוק:

והנה דורשי רשומות אמרו כי תורה בגימט' ס"מ ופלנית לומר שהעוסק בה מכניעם תחתיו וברז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין וכן דרשו מושכהו לביהמ"ד ורמזו בכוונת המשנה כופין את הס"ל לפני האפרוחים נוט' ס"מ ופ' וכופין לפני האפרוחים העוסקים בתו' וכן רמזו תור"ה גימט' לבטל עבודה זרה מ"ן העולם ע"כ. ובס"ד ארחיב הדבור קצת כי בסנהדרין איתא דחיילי הס"מ הם אף וחימה ומשחית עון גונדא דחימה ע"ש ואלו ס"ת שלהם עולה מספר ישראל ור"ת שלהם עם הכולל של כל שם עולה ס"מ הרמז כי הם חייליו כן רמוזים בשמו וחפץ לשלוט על ישראל ח"ו תחתיו אך על ידי התורה שעולה כמו מספרו עם בת זוגו כנ"ל הם נשמטים ממנו המקולל ומתברכי' ע"י התור' וכמ"ש א"ת הברכ"ה אש"ר תשמעו ס"ת תורה כידוע וכן תמצא כי סוף חמשה חומשי תורה מ' דמצרים דבראשית מ' דמסעיהם דשמות יו"ד דסיני דויקרא ו' דיריחו דבמדבר למ"ד של ישראל דדברים ס"ה עולה גימט' ס"מ ותחילת התורה בראשית אות תיו ה' דואלה שמות א' דויקרא רי"ש מוידבר דבמדבר ה' מאלה הדברים עולה מספר תורה להודיע על הכנעתם לפני התורה והוא הטעם נמי למ"ש רז"ל בפסוק וזהב הארץ ההיא טוב שאין תורה כתורת א"י (עי' מדרש אסתר יו"ד חלקים של חכמה ושל תו' ט' בא"י ואחד בכל העולם) כי א"י לרוב קדושתה דבקו בה הקלי' וכמ"ש בילק"ר וז"ל אר"ץ כנען גימט' פלנית יתר חד שבעה עממין שישבו בה כנעני חוי ח"תי אימורי פריזי יבוסי גרגשי ר"ת ס"מ חסר חד ע"ש הרי דבין שניהם ישנם זו"ן דקליפ' ולזה נגד היושבים בה בחי' ס"מ נצטוינו עליהם לא תחיה כל נשמה ונגד הארץ נצטוינו לעקר אשריהם ומזבחותם וכו' ולשרש אחריהם עד כדי עומק המחרישה ומשם ואילך לא נשאר בה דבוק הקלופ'. וגם יש לומר פשט עוד הטעם לעקר אחריהם מהארץ משום שחטפו ועשקו גבול שאינו שלהם וכמ"ש האר"י ז"ל בש' קליפ' נוגה כי ד' קליפ' ענן ורוח סערה ואש והרביעית היא נוגה וזאת היא מחצה על מחצה עה"ד טוב ורע ע"ש והנה אחרי קליפ' נוגה הוא מחנה שכינה והירדן המפסיק הוא עצמו בחי' קליפ' נוגה וכמ"ש בש' מאמרי רז"ל (ורמזתי נאה ושמעתי שקדמוני כי אחר אותיות ירדן הם כשהם גימט' שכינה והוא כו"פ) וכן בילקוט נשא איתא מעבר לירדן הוא מקום השראת שכינה ע"ש ובכן הם עברו וגזלו המקום הקדוש לזה חל הדין עליהם לא תחיה כל נשמה ולשרש אחריהם. ומעתה

נחזור לדברינו כי לכן עסק התורה הוא טוב כי הוא משמיד ומצמית את הרע הבלוע בה ובמקומה תשכון הקדושה הטהורה בעלת הבית העיקרית וכשתסיר אות פ' שהיא פלנית מפסולת שהיתה חופפת עליה תשאר סולת נקי גימט' מלכו"ת ובזוה"ק בראשית קנ"ט העוסק בתורה זוכה וכופה לכל פגעים ומורידם לתהומות ע"ש וזהו העלוי לעסק התורה באה"ק נחת רוח לשכינת עוזנו וממילא קיימים ישר' שהם קשורים בשכינה כידוע גם בפשטא כתבו הראשונים כמ"ש בר' סעדיה גאון בס' האמונות והדיעות כי אומתינו אינה אומה אם לא בתורתיה ע"ש בדב"ק הנחמדים:

היוצא מהמדובר כי בעסק התו' בטוח הוא מהם ומהמונם שלא יכשל ויען כי אין כל ישראל עוסקים בתורה נתן להם תרופה אחרת שהם הקרבנות המועיל למחצה עכ"פ למגן וכמ"ש במגלה ד"ג (בתוס' שם מבואר) ע"פ הלנו אתה אם לצרינו אם על התורה הנקראת לנו או על הקרבנות המגינים עלינו מצרינו (בדב"ק רמזתי נוסח התפי' הנפרע לנו מצרינו כי מקדים ה' לתבוע תחי' עה"ת שנקראת לנו יותר מהקרבנות הנק' מצרינו וכן יתפרש הבה לנו עזרת מצר וכן אתה סתר לי מצר ר"ת הידוע ויש הרבה מזה) והענין כי הראשונים כתבו כי שם הקרבנות הם נגד ארבעה אלה אשם נגד אף. חטאת נגד חימה. עולה על עון. משחית נגד מנחה ע"כ ורמזתי עוד דלזה המזבח נקרא בשם מזבח חיצון מזבח עולה אדמה מקביל אל ארבעתם אמנם זה יועיל רק למגן כנ"ל אבל ע"י התורה הוא מלחמת תנופה להוציא בולעו ומכ"ש למגן ובפשי' יותר הוא בעוסקו בתו' מושגח הוא מהשי"ת כי השכינה עמו ובודאי שניצול מכל (עי' במו"ן ח"ב פכ"א כשהשגחת ה' עם האדם וכו' אז אי אפשר להקרא לו מהרע וכו' ע"ש) וראיתי להה"ק אור החיי' הבי"ד החיד"א בדבש לפי כי שמע ישראל סופו אחד שמ"ע ואחד ר"ת וס"ת ש"ד והשאר הם מ"ע א"ח שהם נוט' הארבעה הללו ע"כ ולזה כתבו רז"ל אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש שניצול מכולם גם ציותה התו' לתת שרי אלפים מאות חמשים עשרות שהם ג"כ נגד אלה ונגדם בקה"ק אופנים חיות מלאכים עבדים והט' שאלו השרים למטה חשובים כמו התו' כי דינא נמי תורה היא כמ"ש רז"ל (אולי ראיתי זה ושכחתי ההי"ב) אשר בזה דרשתי אני עני כונת המסרה ואחרי שנים רבות ראיתי שקדמני קרוב לדרכי הג' בעל יסוד האמונה (ראיתיו לרגע בבית אחד) וזכיתי לדעתו בצד מה וז"ת ויהי בארבעים שנה, בארבעים אלף בישר' ע"כ ופי' שם המפרש כשיש ת"ח בין מ' אלף לא צריכים לא רומח ולא מגן ע"כ ולבאר יותר נקדים דרז"ל כתבו לא פחית עלמא מתלתין צדיקים דכתיב ואברהם היה יהי"ה בגימט' תלתין ואולי שכוונת דב"ק כי בכללות ישר' כולם ימצא לפחות ערך שלשים כאברהם אבל לאמר שימצא אנשים פרטים כמו אברהם קשה

מאד ואם כן אז יהיה כשתחלק שלשים כמו אברהם על ק"ך רבוא מישר' הם ונשיהם יעלה בכל ארבעים אלף מישר' אחד כמו אברהם ועי' בחלק דק"ח הוה שדינן עפרא והוו חרבי גילי והוו גירי ע"ש ועי' להג' חיד"א בהפטרת לך לך בפסוק יתן כעפר חרבו וכו' על אברהם ע"ש וזהו מגן אם יראה ורומח שיש שני נסים מגן ורומח הוא בארבעים אלף בישר' בטוח שיש אחד כמו אברהם ולזה בשנת הארבעים סמוכים הם לארץ הודיעם כי יהיה להם שני הנסים מגן ורומח והג' בעל יסוד האמונה דרך דרך אחרת והנלע"ד כתבתי: **נחזור** לדברינו כי התורה היא הסגולה העליונה לשבר מתלעות עוול והיא שיש בה הכח להציל העשוק מידם וזהו מש"ה תורה תמימה ובתקוני זוה"ק אוריתא דאצי' נקראת תורת ה' תמימה ע"ש ולזה היא משיבת נפש העשוקה בידם נפש גימט' ת"ל פלנית שנקראת כן כשהיא בתכלית הרע והוסר ממנה שם יל"י כידוע בפסוק והיתה ת"ל עולם ובכ"ז כשתורת ה' תמימה כנ"ל עליונה היא יכולה ומשיבת נפש למקומה הטהור. ובס"ד בהדי שותא נימא ביה מילתא בהכתובים הנ"ל כי תמצא כי הכתוב תיאר את התורה בששה לשונות שהם תורת עדות מצות יראת פקודי משפטי ה' ובכל תואר יש בו חמש תיבות והענין הוא כי תורה שבע"פ שהיא שיתא סדרי משנה הם שורשם בה' חומשי תורה (הגם שיש דברים שהם מדרבנן מ"מ גם הם מסיני שנמסר למשה גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש והגר"א הק' רמז מדרבנן גימט' מפי גבור"ה ע"כ ובעקבותיו רמזתי מדרבנן ע"ה גימט' מש"ה לומר שהכל נמסר אליו) הששה תוארי הללו הם מקבילים כפי מה שראיתי בספר העקרים בפתיחה וז"ל טבע הדבורה הוא לבנות את השעוה שהדבש כנוס בתוכה בתמונה ששית שבזה דומה אל העגולה ויש לה יתרון עליה כי בתמונה הששית יתמלא כל השטח הפנוי משא"כ בעגולים שהרי אם תניח שלש עגולים סמוכים זה לזה יהיה אויר ביניהם ע"ש. ומעתה זהו הטעם שתיאר אותה בשש לשונות תמונה הששית לומר שאין אויר ריק ביניהם שמלבד שהיא כוללת כל הבריאה רום ותחת וד' רוחות עוד בה שהיא דומה לדבש העשוי בתמונת שש והיא דומה לו בטעמו ותכונתו בצלעות שש שהוא בין סדר לסדר ופרשה לפרשה ופסוק לפסוק ותיבה לתיבה ואות לאות ונקודה לנקודה שהם שש בכולם יש ביניהם פרד"ס גמור ואם ריק הוא ממנו וזה הוא הדמיון לדבש והיות כי לא תתפאר הדבורה ביופי מלאכתה משום שהוא טבעי בהם לזה סיים כי בתורה לא כן כי בשמרם עקב רב בזה ובבא ועל כל הגה והגה הוא עצמו תכלית בשגם לא השיג התכלית של הבנתו ורמזו הראשונים כל רודפיה השיגוה ר"ל רודפי י"ה להשיג יזכה השיג ו"ה גם הדמיון לדבש מלבד התיכונה עוד בחמימותו וטעמו ותמצא בכתוב ואתן אותם ראשים עליכם אותם כתוב מלא וי"ו כי טוב שהדיין יהיה לו

יד ושם בכל מקצעות שבתו' שש קצוות וככתוב מי ימלל גבורות ה' במי שישמיע כל תהלתו (מגיל' די"ח.) [בס' לב אהרן למהראנ"ח ביהושע כתב הנשמה השכלית תסבב תנועה סבובית לזה החכמים הקדומים במדרשיהם היו סובבים תנועה עגולית ע"ש] והוא הטעם שפקודי ה' ישרים משמחי לב כי אינה כשאר החכמות דכל שלא הגיע אל המטרה כל טרחתו הבל ולזה הפילוסוף יגון יומו ואנחה לילו כידוע לא כן הוא בתורה כל דבור ומחשבה ורעיון בה הוא עצמו זוהר עליון ובדין הוא משמחי לב וחוץ מזה ירמוז ג"כ למ"ש החוקרים ועי' בעקידה ומבואר יותר בספרים שמספר השלם הוא שחלקיו שוים לכללו עד"מ שמנה חלקיו א' מספר השמיני ב' חלק הרביעי שנים החצי הוא ד' בכללות הם ז' ואינו מגיע לשמנה וכן בי"ב וכו' אכן הששה הוא מספר שלם בחלקיו חלק ששי א' והשליש שנים והחצי שלש בכללו הוא שש וכן בח' וכו' ע"כ ולזה דומה התורה בשש שחלקיה האחד והשליש וכו' שנים לכללותה שכולה קשורה זה בזה ושלימה כליל מהשלם הנותנה:

והנה מלבד שהכתוב דימה אותה לדבש עוד דימה אותה לזהב שיש בו שתי סגולות דומה לאש חם מקצתו חם כולו' וכן לזהב שחלקיו מחוברים הרבה וקר שבחלק שבו יגיע אל כולו ביחד והרמז לשני מיני לימודים חלק הפלפול הבוער כאש והאגדה הקרה כמים בזה מחמם על מ"ע ומקרר על ל"ת ומתוק לחיך רמזתי הטעם שקורין להחכם הגדול רבי וכמ"ש רז"ל כל רב מבבל ורבי מא"י [ועי' בקרנים בפסוק ותזני על שמך ר"ל אותיות הקודמות לשמ"ך שהם קלי' (רי"ב) [לר"י] ע"ש ולזה בשם רבי מבטלם ועי' להג' חיד"א בפני דוד דברים נחמדים ע"ש ואכ"מ] והענין כפי מה שכתב בס' טל אורות אשכנזי בפתיחה משם חכמי הטבע שבדקו כי יש הפרש בין תכלית הקור הקרח והגליד לתכלית החום הגדול סך מאתים ושנים עשר מדריגות ע"ש ובכן מתאים הדבר שקוראים לו בשם רבי אם להודיע שהוא ביטל הקליפ' בכח חום תורתו המגעת לרי"ב מעלות עוקר הרי הרים וע"י כח פלפולו מאיר ההלכה כזהר הרקיע זהר גימט' רבי ואחרי שהתו' היא אש ככתוב אש דת למו אותיות אש תלמו"ד והלומד בה בחום פושט צורתו ולובש אותה ומתעצם בה נאה ויאה לו להקרא בשם רבי. ובזה נבין נמי הטעם למ"ש רז"ל בסוף חגיגה ת"ח אין אור של גהינם שולטת בהם ע"ש בעבור כי אש התורה היא אש דשכינה שהיא אוכלת אש וכמ"ש ביומא (דף כ"א:) ולכן אש של התורה שנתעצמה בו אוכלת אש דגהינם וכבר כתבו בעלי הרמז כי ז' שמות של יצה"ר ר"ת שלהם עולים במספר ד"ת א"ש ומכוון הענין שאין אש דגהינם שולט בו כי ע"י דת אש של התו' מכניע כל הז' כחות דיצה"ר המחטיאים אותו ומכל הצדדים הת"ח הלומד לשמה מוצל משחיתותם

[ראיתי לעורר במ"ש הרב מקום שמואל במס' עירובין די"ט שהק' דר"ל אמר פושעי ישראל אין אור של גהינם שולטת בהם ק"ו וכו' והוא עצמו אמר ופערה פיה לבלי חק למי ששייר חק אחד והוא ז"ל תירץ דאש דגהינם אינו שולט ושאר דינים דגהינם שולטין וכו' ע"כ. ולקוצ"ד קשה לי בישובו דא"כ לר"ל אש דגהינם למאי חזי והכתוב של ופערה פיה על גהינם של אש הוא והק"ו ממזבח הזהב הוא דהאש לא פעל בו וכן הוא בויקרא רבה ובתנחומא ובעירובין שם ובתוס' בר"ה י"ז ד"ה כי לית להו ע"ש. אך אנכי הרואה דקושיא מעיקרא ליתא דר"ל קאמר אין אור שולטת כלומר כי אינה מכלה אותם בכליון הגם דמקבלים צער כויית האש וכמו מזבח הזהב שהיה הזהב מתחמם מכח האש ולא נתך גם הוא כמוהו תולעתם לא תמות אף שאשם לא תכבה ושפיר ידרש דרשתו ופערה פיה שיורדי' לגהינם ונדוני' כשיעורם וההפרש שיש בינם ובין הת"ח הוא כי שם הק"ו היה מסלמנדרא שהסך מדמה אין אור שולט בו ר"ל כאלו אינו כלל שאינו מרגיש בחום האש משא"כ פושעי ישר' סובלי' מרורות בצער ושוב ישובו ליהנות באור החיים כי נשמת ישראל זרע קודש מצבתה ולכאו' יש לדחות מ"ש דחלילה לומר דת"ח לא יענש ויעשו מה שיחפצו בעבור שהם לומדי' ולא ניחא למרייהו זה ואדרבה מצינו ששגגת תלמו' עלו זדון ועי' בפ' שתי הלחם ד"ק. כי ערוך מאתמול תפתה ושמא תאמר למלך לא הוכן ת"ל וגם הוא למלך הוכן ע"כ ופירש"י מלך ת"ח אלא הכוונה כמ"ש בש"ס ת"ח הוא במי שתמיד תורתו אומנותו שהיא מצילתו מכל חטא ועי' בשו"ת מהרימ"ט ח"א סי' ק' וז"ל דם סלמנדרא אי אפשר ללקט הדם אלא מתוך האש ושם שוחטים אותו ואם יצא אין בו דם כן הת"ח היוצא מן התו' מיד ראוי להכשל ע"ש]:

נשובה אל הקודם במה שדימה התור' לדבש ולזהב לחום וקור שיועיל לשני חלקי המצות עשה ול"ת והביאור בו כי גם לחום עצמו צריך לו הקור כי האש לבדו בו כליון גמור וע"י חסומו במים הקר הוא מתחזק ומתחסם וכבר ראיתי מ"ש הטבעיים כי שכל החריף אין לו נחת ותמיד הוא הולך בעקמימות (ושמעתי שהגר"א הק' היה מזהיר על הלימוד שיהיה רק בפשטות שבזה זוכה לדעת האמת ולזה הוא נחוץ לו האגדה הקרה כמים וזכורני בס' הג' יערת דבש שכתב כי ראש החכמים שהיה גדול מכל נתקלקל בחמדה שכתב משם חכמי הטבע כי מרוב החום בחכמה מוליד חמדה וטבע החכמה להוליד חום ע"ש ומעתה כשהוא חכם ורבי גדול הוא בעל חום גדול ויש חשש שיפול ח"ו ברשת החמדה המקפת על כמה מינים ובכללם גם העריות אם לא באיסור אז ירבה לו נשים בהתר לזה הוא צריך להאגדה הקרה כמים המשככת ומישבת אותו ואת תורתו הבוערת ולזה כתיב תורת ה' תמימה משיבת נפש וכבר כתבנו כי תמימה הוא תורת

האצי' ושם הוא האגדה שהם סתרי תורה ותמצא בכתוב הנז' תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' ר"ת תמנ"ע ומזה ומזה שם ה' והענין יקביל בס"ד עפ"י מ"ש המקובלים שאחרי אותיות חכמה הם אותיות לוטן ע"כ ואגמור עפ"י דב"ק דאחות לוטן תמנ"ע אותיות הקודמים לתמנ"ע הם אותיות סמא"ל ונמצא כי שניהם רמוזים בכתוב היא אחר חכמה והוא קודם תמנע וע"י התורה תהיה מלת תמנ"ע תמימה משובת נפ"ש עדות וה' מסבבם כי היא תמימה בשני לימודים הלכה ואגדה קור וחום זהב אדום ופז לבן ככתוב מזהב ומפז כי ע"י כ"ב אותיות התו' חופפת עליו השכינה אדנות. אדנות עם כ"ב אותיות התו' גימט' פ"ז לבן טהירו טלא דבדולחא ומרגניתא חזיתי בספרים קדמונים סופרי וחובבי אותיות התורה במה שדימה התורה אל הפ"ז שהוא לבן הטהור וז"ל כל אלף בית כל אות ממנה כשתמלא האות ההיא ותקח ממנה אות השניה שלה ואותה האות עוד תמלאנה ותקח אות השניה שלה וכן תעשה עד חמש פעמים בצרופם יעלו פ"ז ולדוגמא נזכיר אחת אלף אות שניה היא למד שניה של למד היא מ' שניה למים היא יו"ד שניה של יו"ד היא ואו שניה של ואו א' סך הכל חמש פעמים הם כזה למיוא חשבונם עולה פ"ז וכן תעשה על דרך זה בכל אותיות התו' בחמשה פעמים תקח אות השניה וממנה והלאה עולה פ"ז והטעם שהוא בשניות שהתו' התחילה בבית ובארבע פעמים שילמוד כמ"ש רז"ל פנים בפנים ארבעה וכן בלימוד הישר של התו' ד' פעמים אזי פעם החמישית יתגלה אליו הפ"ז הטהור שלה והיע"ב:

עוד זאת מצאנו ראינו שדימו רז"ל את התורה ללחם ויין ככתוב לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי ובחגיגה י"ד כל משען לחם וכל משען מים הלכה ואגדה ע"כ רצו בזה כמו שהאוכל מברר מה ממנו הראוי למזונו והשאר פסולת כן ע"י פלפול ההלכה טוחן ומברר זוהר ההלכה ומסיר הפ' מפסולת כנ"ל ועם שבתחי' נראית חשך כדרשתם במחשכים הושיבני כמתי עולם ודרשו זה תלמוד בבלי ע"ש ורמזו בזה במ"ש כמתי עולם ר"ל שכמו מתי עולם שהיתה בהם שבירת הכלים ושוב חיו לאור החיים כן הוא בתו' דכוותה בתחי' חשך ואח"כ אור וזהו בתחי' במחשכים הושיבני כמו מתי עולם הם המלכים דמיתו וירדו לחשך ושוב האירו אור בהיר וחיו כן הוא בתלמוד בבלי שאחר הטרחא יאיר עליו:

נחזור להנ"ל הדימוי לאכילה ר"ל לברר ולזה צדיק אוכל לשובע נפשו דייקא לברר הרוחני המעורב בדצ"ח לבררו משם אל נפשו ויותר נעמיק בזה בהרחבה קצת עפ"י מ"ש בשעה"פ איוב ל"ז בפ' וימנע מרשעים אורם כי ע' של רשעים תלויה ופירש הרב הכונה כי אין להם אחיזה רק בשני חסדים המגולים שהם שני הויו"ת הם נ"ב ושני שלישי הת"ת ח"י הם ע' עכ"ל וכפי"ז הצדיק הוא לוחם מלחמות להציל ע' אורות מהרשעים

שלא יעשקו אותם כי לזה הע' תלויה ולתתם לחלק השכינה נקיים כי החו"ג ושליש ת"ת בלא"ה הם שמורים תוך יסוד דאימא ורק נ"ב ושני שלישי ת"ת שהם גימט' ע' אורות עליהם העבודה וידוע שהשכינה נקראת נפש וזהו צדיק אוכל לשובע נפשו ר"ל לשוב הע' אל נפשו וכשתחשוב ע' עם צדיק הלוחם עולה מספר לא"ה רח"ל מלכות בכללה שמשם נפשו ובטן רשעים היא אות הע' שהיא בתוך תיבת רשעים שהיא בטנם שממנה יונקים תחסר מהם וישארו רשים והיע"ב ויזכנו לכוין אל האמת:

והנה זה הברור הוא באכילה שהוא דומה להלכה דכוותה אבל חלק האגדה שהוא סתרי תורה הוא דומה למים כי רוב ככל נבלע בגוף לרוב רוחניותו והגר"א פי' מ"ש רז"ל עד שתין שנין מיכלא מעלי ואח"כ משתייא מעלי הוא על הלכה ואגדה ע"ש וכן פירשו הוי שותה בצמא את דבריהם כי האוכל אין צורת המאכל עצמו יורד למעיים שנשתנה ע"י טחינת השיניים ולעיסת הפה משא"כ המים שהם יורדים למעיים כמו שהיו והרמז שלא ישנה כקוצה של יו"ד מדבריהם ויותר יוצדק זה בלימוד האגדה שהוא סתרי תורה שאין לשנות כלום ממה שקבל וגם יאמר בצמא כי כמו הצמא אם ישתה בבת אחת יסתכן רק לאט לאט כן הוא בתו' וק"ו בסתרי תו' שמסוכן הוא ההבנה בזה בבת אחת וזהו בצמא ומובן ועי' בשעה"פ פ' וארא נשמות בני אדם הם מדריגת אגדה ע"ש מכוון הענין שהנשמה מזונה באגדה וזהו דמיונם למים שכולם נבלעים בגוף מלבד הכרחם לחיים יותר מהאוכל ובמדרש וידגו לרוב בקרב הארץ דגים גדלים במים וכשיורדת טפה אחת מלמעלה מקבלים אותה בצמאון כך ישראל גדלים בתו' וכששומעין דבר חדש מקבלין אותו בצמאון ע"ש:

ובס"ד נרחיב הדבור בזה ונקדים מ"ש בילקוט דניאל ז' אין אמת אלא תור' שנא' ותשלך אמת ארצה ע"כ (אמת מלא אל"ף מי"ם תי"ו עם שלש אותיות אמת עולה כת"ר תרי"ג דאו' וז' מצות דרבנן) ומצינו כי חותמו של הקב"ה אמת כמ"ש בסנהדרין ס"ד. ובתורה שהיא אמת ברא שני עולמות נגלה ונסתר הרמוזים בבי"ת רבתי דבראשית גם שמו יתברך נגלה ונסתר יקו"ק נסתר ואדנות נגלה והכוונה נסתר מצד עצמו ונגלה מצד פעולותיו והשגחתו ופליאות סתרי הטבע המתגלים דור דור ולזה בברכה מברכין בשני לשונות ברוך אתה נגלה אשר קדשנו נסתר ובתורה הק' יש בה הפשט הנגלה והנסתר סתרי תו' הנק' תורת אמת וכן במצות מלבד טעמים הנגלים בפשט יש בהם תוך סודי ועי' לרש"י בפ' תרומה בפסוק ויקחו לי תרומה כתב לי לשמי ע"כ רצה בזה לשם משכן שהכונה תהיה לשם משכן העליון הנסתר כי גם במצוה מעשית למטה יש נגלה ברוחני למעלה וגם רמוז במ"ש לשמי כי שלש תרומות היו למשכן ולאבנים ולתמידין שהם נוט'

אמת וזהו לשמי שמו של הקב"ה אמת (כמ"ש בסנהד') ותמצא כי תיבת מ"ת מקפת כל חלקי התורה אגדה מקרא משנ"ה תלמו"ד ועקרית מכולם חלק האגדה עי' שוח"ט וז"ל כשהחכם דורש באגדה ועונין איש"ר וכו' בני כתרוני וכו' ע"כ והכונה נ"ל מלשון כתר כי משלימים שיעור קומה עליונה ע"י לימוד האגדה תורת האצילות ואולי כי מ"ש רז"ל במדרש שהתו' נקראת אמון פדגוג מוצנע רבתא מכוסה לשון חלוקתם הוא על הפרדס ויתכן דנוכל לומר כמו שכתב האר"י החי דמי שלא זכה לחלק הסוד הוא נקרא פרד מן פרדס כן יתכן לומר מי שלא זכה לחלק האגדה נקרא מת מן אמת שהוא חי היות כי בה תלוי עיקר החיים של הנשמה. ונרחיב יותר כי האמת הוא חי משום שהוא תכלית הכל וכבר זכרו המפרשים ד' סבות חומר פועל צורה תכלית שהגם שהצורה היא ג"כ עקרית מ"מ התכלית הוא הסוף ולזה האגדה שהיא סתרי תו' היא התכלית ועל ידה יזהיר ויכיר גדולת התורה וברוך הוא לעד כל חד כשיעורו הראוי לו ועי' בספרי פ' עקב רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם למוד אגדה ע"ש וסתם ספרי הוא רשב"י שע"י אגדה היא סתרי תורה כי זוהר התורה הוא בה (ע"י הרמ"ז כי יופיא"ל שר התורה הוא גימט' קבלה ע"ש) וזה אומרו הן אמת חפצת בטוחות כי בטוחות הם הכליות מיעצים לחפצ"ת שהם נוט' חומר פועל צורה תכלית אנכי מבקש על התכלית הסתום שהוא נקרא חכמה כמובן שהתכלית סתרי תו' הם בעולם העליון הנקרא חכמה בכללות בהתחלקות חבת"ם על אבי"ע על זה בקש תודיעני ועוד הטעם משום שהלכה ואגדה פשט וסוד הפשט הוא אל החומר והסוד מזון הנשמה והוא רמז הכתוב ועל לבם אכתבנה בלב יש בו שני חללים אחד מלא דם ואחד מלא רוח הדם לפשט והרוח לאגדה ותמצא סוף וראש תו' שבכתב הוא לב וסוף וראש תו' שבע"פ הוא מ' תחי' מאימתי וסוף בשלום בכללות הוא לבם וזהו ועל לבם אכתבנה והאדם הכולל דם ורוח צריך הוא לשתיהם וגם זהו רמז הכתוב כי חיי' הם למוצאיהם בפה והכוונה היא לשניהם למוצאיהם לשון מציאה הוא לחלק הסוד וחלק השני הפשט הוא למוציאם בפה ועל הראשון שהוא מציאה אמר כי חיים הם כי בסוד נקרא חי באמת ועל השני חלק הפשט אמר לכל בשרו מרפא ודורשי רשומות אמרו כי אמת במספר קטן הוא ט' כמי מספר ח"י וזרעו בו למינהו כשתכפול אותו הוא ל"ו גימט' ט' ויש לומר עוד כי החכם הלומד באמת והוא מתלבש ומלביש אותה צדק לבשתי וילבשנו הוא שני פעמים אמת לכן החכם נקרא חי ועי' בתנא דבי אליהו ת"ח לא נקרא מת עש"ב ועי' בטוב הארץ להרנ"ש דל"א ת"ח שהוא עוסק בתו' עץ חיים וכו' האלקים בציון עם סיעת צדיקים מתגלה עליהם ואוספם עש"ב והטעם שאחרי שהוא דבוק בתו' החי האמתי ובפרט בסתרי תו' ושם משכן החכמה ורמז כי מילוי חכמה חית

כ"ף מ"ם ה"י הכל גימט' תרי"ג הרי הסו' וכן מצוותיה הם בחכמה כ"ש בסתרי תו' בכל תרי"ג מצוותיה ששם משכן החכמה שהוא בחלק הסוד ושם אין מבוא אל המות דכתיב ימותו ולא בחכמה כי חכמה נקראת חיה כידוע ואחרי דכתיב ימותו ולא בחכמה הנה ידיעת ההפכים אחת היא שבמקום החכמה זז מות ומפורש בע"ח ש' דרושי הצלם פ"ו הגוף מתנהג אחר הרוחניות ע"ש ועי' בשעה"ג הקדמה י"ז באורך וברוחב דמי שלא עסק בסודי התו' פוגם בת"ת דאצי' ח"ו ע"ש ושם הוא משכן החיים ובכן העוסק בה ובדין הוא חיה יחיה לנצח חכם גימט' חיים את זה כתבתי פתיחה לכבוד התורה יה"ר שנזכה ללמוד וללמד לאקמא שכינתא מעפרא ולאור באור החיים אמן:

עבדא דרבנן כושל שבהן יעקב חי זריהן בעהמ"ח חלק יעקב בכורי יעקב שופריה דיעקב **ראב"ד הספרדים בעה"ק טבריה ת"ו**.

ספר בראשית

פרשת בראשית

ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור בס"ד נדרוש בזה במה שיורוני מן השמים מצינו שנזכר פה חמש פעמים אור וראיתי בזה להשר אברבנאל משם ר' אברהם הנשיא שכתב כי הוא רומז על השפע האלקי יתב"ש שמאותו השפע הם חמש מעלות א' המגיע אל השכלים הנבדלים נגדן אמר יהי אור ב' המגיע אל הגלגלים אמר ויהי אור, ג' המגיע אל הנביאים נאמר את האור כי טוב ד' המגיע אל החכמים האמיתיים המבדילים בין אמת ושקר נאמר ויבדל בין האור ה' המגיע אל הנפשות אחר המות בשכר ועונש נאמר ויקרא אלקים לאור יום וכו' ע"כ תורף דב"ק ושם האריך הרחיב בזה ורבינו בחיי כתב חלוקתם א' אור העולם ב' אור הגאולה ג' אור התשו' ד' אור התורה ה' אור בהמ"ק ע"ש והאדמו"ר הק' בעל חסד לאברהם (ראיתיו כרגע) כתב א' אור התבוננות גבורות ה' בבריאה ב' הנסים הנגלים ג' הוא ע"י קיום התורה ד' הוא ע"י ההשגחה שיש לישר' ה' ע"י הקבלה עש"ב ואני ברגליהם אעבורה דאפשר דהכתוב בא לרמוז על כל האורות הנגלים ומאירים על כדור ארצינו והנה בשבעה כוכבי לכת המאירים שבהם הוא רק חנכ"ל הרי ארבע מיני אור ואור החמישי הוא אירות השמנים והאלקעטר שהוא מהארץ (שהגם שכמה דיעות שגם כדור התבל מתגלגל הוא ומאיר לאחרים מ"מ כל כדור אין לו רק ה' שהכדור אינו מאיר לעצמו וע' בס' מחקרי ארץ ע"ש) ואת זה רמז בה' מיני אור וזה בכללות אך להרחיב הדבור בזה הנה כשנסתכל בזה הלא שורש כל האורות הם כולם רמוזים באור השכינה שהיא נוט' שמש כוכב ירח נוגה הכל לרמוז על אורות שלנו (ורב גדול אחד אמר לי

תמורת הכל היא הבל כי כל האורות שלנו הם הבל ועשן ונומיתי לו) ויען כי השכינה מקננת באופן שהוא התבל אופן אחד בארץ כידוע וגם נובלות אורה שלמעלה היא גלגל חמה כמ"ש רז"ל לזה נרמזו כל האורות באור העקרי אשר ממנו הם מאירים. אור מלא אל"ף וי"ו ריי"ש ס"ת גימט' שכינה ע"ה כי כולם חייליה וצבאיה (שהרי הם בי"ע שהם חיילי המלכות וצבאיה כמ"ש השמש בהקדמה) וזהו שבחה והגם כי אין זה דמיון חלילה לאור השכינה ומה דמות נערוך בזה עיניך לנוכח יביטו מ"ש העיקרים מ"ב כ"ט במ"ש הכתוב והיה אור ישראל לאש רוצה לומר כמו שהאור אי אפשר להכחיש מציאותו ואי אפשר לשער עדיפות האור למי שלא ראה מאורות ואף מי שראה ילאה להשיג ויכהו עיניו ושוב לא יראה אף מה שדרכו לראות כן השי"ת אי אפשר להכחיש מציאותו ואי אפשר לשער עדיפותו ומי שישיג יותר יתבלבל שכלו כמ"ש (חגיג' די"ד:) בן עזאי הציץ ונפגע וכו' ע"ש ובעוניי ארמוז עוד דהדמיון הוא בצד מה ולא בעצם יען שיש בזה דבר יקר ראיתיו בהראב"ד בפי' על ספר יצירה וז"ל בכל דבר אף שיסור ממקומו יהיה לו מציאות בעצמו ולא יתבטל תכף כגון שתחתוך אילן מ"מ ישאר אילן וכן כל דבר אבל האור אם תסתום החלון פתאום יתבטל כל האור שהיה בבית והיה לאפס ע"ש, א"כ הכי נמי הדמיון הוא אם יפסק ח"ו מעלינו אור השכינה אזי ספו תמו כל האורות והיה לאפס וזהו הרמז באור השכינ' הוא לדמיון זה ועל זה בא רמז האורות בנוט' שכינה שהיא מכוסה ובמילוי אור אל"ף וי"ו ריי"ש שעולה מספר שכינה ע"ה משום שהיא ג"כ מכוסה (לאה עלמא דאתכסייא ש' דרושי הצלם) וזה אור קמא ויה"י או"ר הוא גימט' רחל שהיא נגלית ולכללות עסמ"ב דשכינה שהם רל"ב נרמז יהי או"ר גימט' רל"ב כידוע ולזה נזכר חמש פעמים אור לרמוז לה' פרצופים שבה כתר ועסמ"ב וה' דשכינה הסוף הוא בסוד רגליה יורדות באופן שהיא עולם העשיה ששם נרמז אורות שלנו שהם הבל ועשן הרומזים לקליפ' החופפים שאולי מפני זה נקראת תלפיות כי ת"ל הוא הקליפ' כידוע בפסוק תל עולם פלנית ופיות היא המלכות בגימט' שכל פיות בי"ע רק אליה פונים והיע"ב:

עוד נרחיב בזה בס"ד דידוע כשהשכינה בבי"ע נאמר בה רגליה יורדות מות וכשהיא באצילות אזי נכסית ומסתתרת וידוע דהשכינה נקראת שושנה וחבצלת ככתוב חבצלת השרון שושנת העמקים וראיתי להגר"א הק' שכתב דהמלכות כשהיא נהפכה לירקון נקראת חבצלת וכשהיא בעמק לחה ומלאה נקראת שושנה ע"כ ודב"ק המשובצים זהב טהור באו בקצרה ומשמע לי בכוונתו כי כשהמלכות בעולם האצי' נסתרת מן הקליפ' דשם כתיב לא יגורך רע ואזי נקראת שושנה כי היא מכוסה מהם ולזה היא לחה ומלאה

והרמז שושנה גימט' אסת"ר נסתרת אבל כשיורדת לבי"ע ונגלית יונקים ממנה הקליפ' אזי נקראת חבצלת יבשה ומדויק הדבר כי תראה הפרש בין מספר שושנה לחבצלת מספר קנ"א שהוא נגד יניקת סמא"ל שאינו עולה בחשבון ונחסר מן שושנה ונקראת חבצל"ת אותיות בצלחת שהם נקראים חת (שעה"פ פ' חיי שרה) ועד נאמן לדברינו אלה תלי"ת מצאתי במדרש שה"ש אמר ר' יודן כשהיא קטנה קורא אותה חבצלת הגדיל' קורא אותה שושנה ע"כ וידוע דכשהיא קטנה היא בסוד המיעוט בבי"ע ומכוון הענין בס"ד והיעב"א:

מעתה נחזור לדברינו דשכינה רומזת לחמשה מיני אורות שהם רמוזים בשמה כנ"ל עוד תמצא כי ס"ת חמשה אורות הנ"ל שמ"ש ירח כוכב נוגה הבל הם עולים גימט' מש"ה והענין מקביל עפ"י מ"ש בילקר משם הציוני כי משה נולד בדמות אור שבעת הימים וכשנולד נתמלא הבית אורה ע"ש (עי' מ"ש בסה"ק חלק יעקב דבר נחמד בזה ע"ש) וא"כ הוא כולל האורות כולם ולהיות כי לנבואה יש קצב ומדה כמו שדרשו בפסוק העושה לרוח משקל וכן בתורה לכל אחד יש לו מדה כמ"ש במד"ר פ' תזריע (פט"ו אות ה') ע"ש לזה הודיע פה כי מרע"ה זכה למדריג' היותר עליונ' משום אור השכינה שהופיע עליו מעת לידתו כדרשתם (ילקר שם) ותרא אותו כי טוב הוא ראת עמו שכינה ועוד יש קשר לזה ויומתק ויערב כמ"ש (בחולין קל"ט:) בשג"ם זה משה וכבר כתבתי במק"א דאחרי דכתבו דמשה הוא דומה לאור שבעת הימים א"כ מוכרחים אנחנו שנאמר כמ"ש רז"ל (ב"ב דע"ה.) פני משה כפני חמה הוא נמי אור שבעת הימים חמה הקדומה ויובן לפי מ"ש בתרגום יוב"ע בפ' (ישעי' ל' כ"ו) והיה אור הנבנ' כאור החמ' ואור החמה יהיה שבעתיים כי לעתיד לבוא תהיה חמה מאירה שמ"ג פעם משל עתה ע"ש וכן הוא בפסחים דס"ח. וברש"י מבואר ע"ש וכתבתי שם דאין זה חדוש בבריאה דאור ש בעת הימים שנגנז היה כן ולעת"ל יתגלה אור הגנוז הזה ויצא להם זה מדכתיב שבעתיים דאילו כתב שבועיים הייתי אומר מ"ט, ז' פעמים ז' וכתיב שבעתיים פי' ז' פעמים מ"ט הם שמ"ג ור"ל באותו אור שנגנז עתה יתגלה (זיל בתר טעמא גנזו שלא ישתמשו בו הרשעים אבל לעתיד כתיב ועמך כולם צדיקים) ובכן זהו אומרם בשגם זה משה להודיעך כי מה שראית כתוב פני משה כפני חמה הוא פי' שמ"ג פעמים וממילא שהוא מקושר עם דרשתם משה נולד כמו אור שבעת הימים והיא היא ומכוונים הדברים יחס אחד להם בא זה ולימד טל זה והטעם לזה משום אור השכינ' דממנ כל האורות היתה דבוקה בו (עי' זוה"ק בראשית שג"ם אחיד לעילא ולתתא ועל דא משה לא מית ע"ש) והיא הסבה דידע כל סתרי המציאות ונפלאות סתרי הטבע וכמ"ש במו"ן ח"א פכ"ד בפסוק בכל

ביתי נאמן הוא ע"ש, משום שה' עמו וכמו אור העין שאם אין אור חיצוני לא תראה כלום דכוותה באור השכל כשיופיע אורו יתברך עלינו אזי נראה אור בהיר כל חד כשיעורו וכמש"ה באורך אזי נראה אור ומרע"ה שמקור כל האורות בבריאה ואור האמיתי היה עמו תמיד לזה ידע מה בחשוכא מטעם ונהורא עמיה שרי ומה נעים רמז המפרשים שרמזו א"ת האור גימט' מש"ה רבינו ע"ש והיט"ב:

ובזה יתישב מה שיש להעיר דמצינו בתחי' נבואת מרע"ה וירא מלאך ה' בלבת אש שהקדימה שכינה לפניו (לב"ת א"ש גימט' תשל"ג נגד השכינה בגדלותה שהיא נגד יעק"ב וישראל כמ"ש במק"א והוא פלא) וקשה דהרי קי"ל דוקא עשרה קדמא שכינתא ואתיא אבל אף שלשה עד דיתבי (ברכות ד"ו) אך במרע"ה ניחא משום דהוא היה כלול מיו"ד קדושות ישראל ורמו בשמו מלא מ"ם שי"ן ה"א גימט' יו"ד פעמים אד"ם ע"ה. ומצאתי מפורש כדברי במג"ע אופן קי"ד ע"ש וע' בכוזרי מנ"א דנ"א מאדם עד משה היו לב האדם ע"ש וכשנבוא לחשבון מי הם שהיו לב האדם בתחי' תחשוב אדם ושת כי קין והבל ספו תמו ומשת נשאר רק נח והשאר לא נשאר מהם ומנח רק אברהם והשאר היו כמוץ יסוער מגורן ויצחק ויעקב לוי קהת עמרם משה הוא העשירי קדש קדשים כלול מכולם וכן היה ארכו יו"ד אמות בערך שכתבו רז"ל לא ירדה שכינה למטה מיו"ד (סוכה ד"ה.) ותמיד הוא מרכבה אליה (הגם שכונת רז"ל הוא יו"ד טפחים הדברים באו ברמז היחס והחשבון כמובן) וע' בתקונים דכ"ו רע"ב ובמפרשים כי מא' עד יו"ד גימט' שכינה במספר הקדמי כזה א' פעם א' ב' פעם ב' עד יו"ד פעם יו"ד הכל גימט' שכינה וזה לא ירדה שכינה למטה מיו"ד כי עד יו"ד בכלל אזי עולה שכינה ובכן אחרי שהוא כלול מיו"ד זכה שקדמה שכינה אליו קודם בואו כמ"ש רז"ל עשרה קדמה שכינה ואתיא ואגב ריהטאי העירותי עם דרשת חז"ל בברכות ד"ו כשבא הקב"ה לבהכ"נ ולא מצא יו"ד כועס דכתיב מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונ' ע"כ ודיוקם נראה לומר בדרך פשוט מדכתיב ואין עונה משמע שהוא יו"ד שעליה היא ביו"ד וגם בהרמת קול וכמ"ש ברש"י סוטה דל"ה ע"ש, והגם דרישא דקרא כתיב איש משמע אחד מ"מ מצינו דגם על רבים נקרא ג"כ בשם איש הרי מצינו בכתוב ויאמרו איש אל רעהו ודרשו ז"ל מצרים לכוש וכו' ואפקיה בלשון איש לומר שיהיו כולם בלב אחד דאזי שכינה שורה ודרשו המפ' אי"ש נוט' אין עשרה שם הנה מצינו שגם בעשרה צריך שהם יקדימו וזה היפך הנ"ל דביו"ד קדמא שכינתא ומנ"ל לחלק בין תו' לתפילה דמאי שנא ובזוה"ק תרומ' (דקל"א.) ת"ח ההוא קדמאה זכאה חולקיה וכו' ואי תימא הא תנינן ולא מצא יו"ד כועס ואת אמרת וכו' ותירץ דההוא חד אמר אינון אבתראי וטב בעיני מלכא בין כך ובין כך אתו עמא

ואתפייס מלכא וכו' ע"ש ולפי"ז יש לומר דביו"ד קדמא שכינה הוא כשיש בתחי' איש אחד ומ"ש ולא מצא שם יו"ד הוא בגמר שאח"כ ביני ביני באו וגם יש לצרף לזה עוד בישוב הנ"ל דהא השכינה מלא כל הארץ כבודו ובזמן התפי' אזי כשרואה שהם באים היא באה תכף ומצאתי בשו"ת הרשב"א סי' ן' פי' קדמא לא שתקדים לביאתן אלא שבא עמהם מיד ואינו ממתין עד שישבו כמו בשלשה עד דיתבי ויש קדימה כיוצא בזה כי תקדמנו ברכות טוב מהר יקדמונו רחמיך ע"ש ודוק:

ויבדל אלקים בין האור ובין החשך להבין הטעם תוס' ובין החשך והיה די לומר בין האור והחשך ולפשטא יש לומר כי שני הבדלים יש באור עצמו אחד בתחי' השחר שזה ג"כ אור בערך הקודם ואחד אחר יציאת השמש שזה ג"כ אור יתר בערך הקודם ודכוותה בשקיעת החמה חשך בערך הקודם ואח"כ בלילה חשך גמור כי לא נעתק ולא זורח האור כאחת משום סכנת הברואים וכתב האבודרהם דלזה אנחנו אומרים מעריב ערבים תרתי כי בכל יום יש שני ערבים ביאת השמש תחת האופק והשני ביאת אורו וכו' וביניהם קרוב שעה ושליש ע"ש וא"כ לזה כתב בין האור לומר שבאור עצמו יש הפרש וכן בין החשך כמוהו ופשוט ועוד ירמוז בדרך אפשר על האור הגנוז ועל האור שלנו שיש הפרש ביניהם וכן בחשך בין אותו של העדר האור ובין החשך הממשי שהיה במצרים שיש הפרש בין חשך לחשך שהיה בעת הבריאה והגם כי הרב במורה ור"ם גאון וזולתם סוברים דהחשך הוא רק העדר האור ע"ש יש לומר פשוט מאד דאין כוונתם רק על חשך שלנו אבל ודאי פשוט דיודו גם הם דיש חשך ג"כ נברא לבדו ושהוא לא רק העדר האור שבו לא תאמר בריאה וכאשר כן מפורש במדרש וז"ל יום ראשון נברא אור וחושך ע"כ גם במס' תמיד פ"ד מפורש כן וכן הוא בויקרא רבה בסוף הפרשה ובחגיגה ד' י"ב. חשיב יו"ד דברים שנבראו ביום הראשון ובכללם החשך ע"ש, ובספר יצירה המים הרו וילדו אפילה והאש ילדה אור וכו' ע"ש ובמס' פסחים ד"ב. קרא לנהורא ופקדיה וכו' וקרא לחשוכא וכו' ע"כ. המורה על דבר נברא שמקבל פקודה לעשות וא"כ הא ודאי הרמב"ם ורס"ג והסוברים דהחושך הוא העדר האור דעתם על חשך הרגיל אבל יודו הם דיש חשך נברא ממשיי שלעת הצורך הוא משמש ובא כתבתי זה משום שראיתי להגר"א הק' בסדור תפי' יוצר שקרא לסובריי' דהחשך הוא העדר האור שהיא סברת המינים וכו' ע"ש ובודאי שדעתו הוא מדבר על הסוברים כן בחשך הבריאה ולא על החשך שלנו שכל הראשונים פירשוהו שהוא העדר אור והחוש יעיד על זה דאל"כ אי אפשר שתאיר ויתמיד בו האור הדולק וכמובן ולא צריך להאריך בזה ואגב העירותי

בצדק ותכל התלונה מעל הגר"א הק' שקרא להו מינוס דפשוט דכוונתו על הבריאה דוקא וכן מדויקים דב"ק ופשוט:

ובזה אולי נישב מה שקשה לכאורה במ"ש רז"ל במד"ר ע"פ ויקרא אלקים לאור יום. ולחשך קרא לילה ולא אמר קרא אלקים לילה משום דאין הקב"ה מיחד שמו על הרעה ע"כ והקושי מבואר שהרי כתיב ולמקוה המים קרא ימים ולא קרא אלקים דהדבר פשוט דקאי אדסמיך ליה דויקרא אלקים ליבשה וכו' והכי נמי דכוותה ובחפשי ראיתי להרב נזה"ק שם דתירץ דאחר דהחשך קדם כדכתיב ויהי ערב א"כ היה לו להקדי' תחי' ויקרא אלקי"ם לחשך לילה ולאור קרא יום ומדהפך הסדר הוא בעבור שאין מיחד שמו על הרעה ע"ש זה זכורני מדב"ק וקשה לי בזה דמה נענה להסוברים דהאור נברא תחי' וכן הוא סברת רש"י ז"ל והכתוב דויהי ערב ויהי בקר ישבוהו בטוב טעם ועי' בכוזרי מ"ש בזה. עוד זאת תמצא בתנחומא להדייא וז"ל ברא הקב"ה האור וקרא שמו על האור וכו' וכשבא לחשך כתיב קרא לילה ולא קרא אלקים וכו' ע"כ. הרי דסובר דהאור קדם ובכל זאת מקשה ומשמע דליתא לתירוץ הג' נזה"ק וכמובן אך לפימ"ש יתישב רק נקדים עוד לחדש דהכתוב כשיזכור שם אלקים בבריאה הוא רק על בריאה חדשה ולזה במקוה המים שאין זה דבר בריאה חדשה כי הוא רק צווי להנברא כבר שיקוו לצד אחד לא יכתוב רק קרא אבל בהארץ שהיא בריאה חדשה קרא אלקים ליבש' ארץ ולזה גם בחשך אילו היה זה רק העדר האור לא קשה מידי דאין זה בריאה כלל רק העדר האור אבל אחר שהאמת שהחשך הוא ג"כ נברא כמו האור דאין זה של ההעדר כנ"ל וכשבא לחשך דמשמע שנברא א"כ למה לא הזכיר בו שם אלקים אם לא משום שאין הקב"ה מיחד שמו על הרעה דהחשך הזה הוא רע ולא כמו של העדר האור שאינו רע כלל דלולא הוא לא היה קיום לבריאה ובו ינוחו יגיעי כח ועי' בחובת הלבבות ש' הבחינה פ"ה וז"ל אך החשך תועלותיו נעלמות וכו' ולולא חשכת לילה היו גופי רוב בעלי חיים כלים בהתמדה זו יגיעתם ועמלם וכו' עש"ב:

וא"כ אחר שהוא בריאה חדשה למה לא כתב בו שם אלקים אם לא מפני שאינו מיחד שמו על הרעה רק על הטוב ופשוט:

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים. בס"ד נבאר כפל הכתוב בהבראם ביום עשות למה הוא מכוין ותחי' נקדים מ"ש הר"ן בדרשותיו והביא דב"ק הג' המלבי"ם בפסקת ויכולו בהערה וז"ל כל נפעל ומשתנה יתנועע עוד גם אחר סור הפועל הרושם בו וכמו התרנגולת הרובצת על הבצים לשנות חומרם שילבשו צורת אפרוח וכו' גם אחרי סורה מעליהם יתנועע חומר הבצים תנועת מה וכו' וכן היה

במעשה בראשית כאשר אמר תוצא ותדשא הארץ וכו' עם היות שהכח האלקי הגיע דבר יום ביומו בכל זה הארץ מתנועעת מעצמה וכו' אבל מיד שנכנס יום השביעי נתן הקב"ה טבע נח ושקט ונפסקה התנועה וכו' ע"כ והשר מהרי"א השיג על הר"ן ז"ל דאיך השוה מעשה בראשית להויה הטבעית דשם צריך זמן להכין החומר לכן יתנועע גם אח"כ לא כן במעשה בראשית שלא נתהוה ע"י התנועה של החומר והמשך זמן כי הוא אמר ויהי וכו' ע"ש והרב המלבי"ם הביא מ"ש (בב"ר פ"י אות ה') רב סימון בשם ריב"ל וז"ל מכוללים היו המעשים ומותחים והולכים וזה כדבריו של הר"ן ז"ל שהיו מכוללי' בששי וישבות מפני שהיו מותחין והולכין ושוב הביא מ"ש שם (אות י"ב) ר' לוי בשם ריב"ן כל זמן שהיו ידי קוניהם בהם ממשמשים היו מותחים והולכים כיון שנחו ידי קוניהם נתן להם נייח וזה כדבריו של הרי"א ע"כ ולקוצ"ד יש להעיר עוד עם דרשתם ז"ל (ר"ה י"א.) מעש' בראשית בקומתן וצביונן ודעתן נבראו ועשו פרי בו ביום ע"כ (נרמוז בזה הכתוב (איוב ל"ו ג') ולפועלי אתן צד"ק כי פועל ה' שהיה אתן להם צדק נוט' צביונן דעתן קומתן ומה שקשה איך יאמר זה קודם בריאתם דלמי יאמר עי' שו"ת הגאונים סי' כ"ח כל דבר דוגמתו ברקיע ועוד ישבו ע"ש] שזה מורה שלא היה חסר כלום משלימותם בכל חלקי הבריאה עד שרז"ל כתבו ועי' בכוזרי כי אדם וחוה כבני עשרים נבראו (בזה יתורץ איך נענש בו ביום שנולד אחר דהיה בדעתו כבן עשרי'). ועי' בהראב"ע בפסוק ויהי האדם לנפש חיה כתב שהלך כמו החיות ולא כהתינוקות ע"ש ולכן בס"ד נתחדש לי מרגניתא טבא ויקירא ומן השמים אנהרינהו לעיינין הגם כי אחרי מופלג וסמוך להעתקה הראוני במהרי"ט שדרך קרוב לדרכי מ"מ אין הדברים מכוונים ואנא עניא הרחבתי הדבור וסהדי בשחק וכבר ידוע מ"ש הראשונים בעונש המתעטף בטלית שאינה שלו ה' ישמרנו ומ"מ ששתי ושמחתי בצד מה שכיונתי לדב"ק) ולהבין אקדים לעורר עוד דלכאו' היא קושיא חזקה מרפסא איגרי דהרי בכל סדר הבריאה מיחסים כל יום לאותה בריאה בראשון אור השני הבדלה השלישי הדשאים והאילנות וכו'. וכן הלאה שריצת המים, עד יום הששי וקשה דאחרי דהשי"ת ברא הכל במאמר וברגע כי הוא אמר ויהי א"כ כשאמר הב"ה תדשא הארץ ישרצו המים וכו' ברגע נברא הכל א"כ אותם שאר כ"ד שעות לא היתה כלל בריאה וא"כ איך נייחס כל אותו יום לאותה הבריאה שהיתה לרגע וגם איך כל אותו היום יתבטל מהבריאה וזה קשה לצייר גם מה שתמצא באבות דר"ן שהמזיקין נבראו בין השמשות ולא נגמרה מלאכתן ונכנס השבת ע"ש (ובמשנה דאבות בקצור אף המזיקין ע"ש) וגם זה קשה דאיך יתכן זה כי דבר זה יאמר במי שצריך זמן אבל בבריאה שבהרף עין שהיה הרצון לפניו יברא תכף נברא עם האמירה ביחד ואיך יתכן שיתחיל

ולא יגמר ולכן לישב כל זה נקדים תחי' מ"ש הרמב"ן ז"ל וז"ל הקב"ה ברא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד אין בו ממש והוא כח ממציא מוכן לקבל הצורה ולצאת מן הכח אל הפועל והוא החומר הראשון ונקרא היולי ואחר ההיולי לא ברא דבר וממנו יצא הכל השמים וכל מה שבה חומר אחד והארץ וכו' חומר אחד ואלו השנים נבראו מן האפס ומהם הלביש הצורות ותקן אותם וכו' עש"ב, וכדברי קדשו ראיתי בזו"ח במדרש הנעלם כל מה שעשה הקב"ה במעשה בראשית לא עשה אלא דבר אחד ואותו הדבר הוציא כל פעולותיו למינו כגון השמים וכו' ע"ש ויפורש דב"ק כהרמב"ן ששנים היו לשמים חומר א' ולארץ חומר אחר (אולי זהו הרמז בב' רבתי דבראשית כי ב' ראשית היו) ואחר שידענו זה יש לומר מעתה דאותו החומר של הארץ בעת שברא אותו כביכול ברגע שבו נתהווה בו כל הכוחות השייכים לארץ אזי החומר שלו היה עושה פעולתו בכל אותם הכ"ד שעות בכל סביבות הכדור לאט לאט ובאותם הכ"ד שעות של אותו יום גמר כל הראוי להברא אותו יום למשל הדשאים והאילנות למיניהם סביב סביב וכן היה בכל יום ויום מה שנתייחד אליו הבריאה של אותו יום בהשרצת המים בכל סביבות הכדור של המים וכן בנפש חיה בהמה ורמש וחיתו ארץ דוגמא לזה היום ג"כ שמגלגל היומי סובב כל הכדור בכ"ד שעות ובכל רגע הוא מאיר בחלק מן הכדור וכנגדו בדיוק הוא חשך דכוותה בבריאה בכל רגע קטון מהיום היה נברא באותו החלק הדשא והאילן תכף בו בפרק שלם גדול בתכליתו וזרעו בו למינהו וכן הלאה עד תשלום הכ"ד שעות סבב כל התבל ויצאו העשבים והצמחים והאילנות למינהם ובזה היה בכל יום למינו ולבחינתו עד יום הששי שאז אותו היום היה עוסק החומר ההיולי בנפש חיה ובהמה ורמש וכו' ואדם ג"כ היה בכלל חומרו עם נפש הבהמית שבו ונברא גדול ושלם כסדר כל הבריאה כידוע אז היה צריך עוד אותו החומר לברוא המזיקין והתחילה הווייתם ובא שבת והפסיק הגמר להיות דוגמא לדורות שיפסיקו ממלאכתם (עי' רבינו בחיי ר"פ תזריע וז"ל בששת ימי בראשית כל יום הזכיר בו כי טוב מה שברא בו הגם כי עליונים ושפלים נבראו ברגע אחד הכל אמת משל לאיכר שזרע ששה זרעים ברגע וכל אחד יצא ביומו ע"ש) ומעתה שפיר נתישבו כל המאמרים והוא דהגם כי תכף היה חומר ההיולי בורא בו במקום הדשא והאילן וכו' של בריאת כל יום ביומו גדול ושלם בצביונו ושלימותו מ"מ היה עוד עוסק הלאה בסביבות הכדור ובכל רגע הוא בורא ומצייר והולך א"כ הרי הוא מתנועע לאטו עוד וזהו מ"ש בשם ריב"ן כל זמן שהיו ידי קוניהם ממשמשין בהם וכו' לומר על כל צעד וצעד היו מותחים והולכים לברוא ומ"ש בקומתן וכו' נבראו הוא על אותו חלק הנברא שלא היה קטן וגדל אח"כ כמו עתה רק היה שלם וגדול בכל

חלקי הגידול האפשרי מה שאח"כ עושה אותו הטבע בזמן ארוך אז בזמן הבריאה היה גדול ושלם כשנברא אבל בשאר הכדור עוד עוסק החומר לגמור וביום הששי התחיל עוד החומר לגמור המזיקין והשבת הפסיקה גומרם ונח החומר וא"כ כל יום היו כל הכ"ד שעות עובדים לגמור כל סביבות הכדור לפי שיקול אל דעות שברא באותו הכח לגמור ודוק כי נכון הוא בעזרת השם:

והנה בתולדה היקרה זו אדברה וירווח לי מה שקשה עוד לכאורה בין למ"ד בתשרי נברא העולם או למ"ד בניסן נברא העולם דאיך היו ונבראו כל הפירות שהרי בטבע הבריאה יש שבתשרי נבראים ויש שהם נובלים וכן בניסן באופן שיש שסגולתם רק בקור ויש רק בחום או בקיץ וחורף זמנו של זה לא כזמנו של זה וא"כ איך נולדו הפירות שאין זה זמנם וקשה לומר שבבריאה היה טבע אחר (והגם שבג"ע מצוי הכל ועלהו לא יבול מ"מ בתבל לא כן הוא ועי' בר"ה (די"א.) ועץ עושה פרי לברכה לדורות הוא דכתי' ע"ש) ולפי מה שכתבנו יתישב שפיר שהרי בכל סביבות הכדור אם בתשרי נברא אבל נגדו בדיוק חשוב ניסן ומן הצד חשוב סיון וכן וכן ולפי ריחוק השמש יהיה המקום הזה קור והשני חורף והשלישי קיץ והרביעי חום ואזי הפרי הראוי דוקא בקור נברא רק במקום שהוא קור וכן של החום נברא בו במקום והפרי של הקור לא נברא באותו המקום של החום וכן להיפך עד בוא זמנו שיהיה לו קור וכן בשארא כמובן שהגרעין היה טמון בארץ עד בוא הזמן הראוי לו להברא אלא אלא ר"ל שבכל סביבות הכדור בכללות נבראו כל הפירות והדשאים כל חד במקומו וזמנו ואותו שנברא היה שלם בתכלית במה שאח"כ צריך זמן ארוך בזה בו ביום נולד ובו ביום הוליד ואדה"ר דכוותיה דביום שנולד הוליד וכמ"ש רז"ל (באדר"ן פ"א) וזה הוא כונת הכתוב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם וחזר וכפל ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים והוא שתולדות השמים והארץ הם תמיד מולידים ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית כי הטבע הוא פושט צורה ולובש צורה ונתינת הצורות באים זו אחר זו וכמ"ש במורה נבוכים ח"א פכ"ח ע"ש ובמפרשיו לזה אמר הכתוב כי פה תולדות השמים והארץ היה בעת הבראם ופי' בהבראם לא פי' כמו שלעתיד שפושט צורה ולובש צורה שתקרא בריא' רק על ההתחלה שהיא ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים שבאלה היה שנים לידתם ותולדתם שהולידו ולזה פה כתוב תולדות מלא שני ווין להורות על שתיהם לידתם והולדת מינם כי כל תולדות שבמקרא חסר (עי' תנחומא עפ"ז) וגמר הכתוב אשר ברא אלקים לעשות רומז על הנ"ל שכתבנו כי הטבע הוא פושט צורה ולובש צורה ומלבד זה עוד כי גם הברואים בני האדם דור אחר דור מתחכמים ומרכיבים הרכבה אחר הרכבה עד שהם מגלים מה שהיה אצור וסתום בחדרי

הטבע שכל דור מוסיף על הקודם כננס על גבי ענק ומוליד חדשות בארץ וזהו אשר ברא אלקים לעשות שסובב על שתי כונות אם על הטבע שהוא פושט צורה ולובש צורה ועל הבני אדם שמרכיבים ומולידים ועושים חדשות וירגישו בזה פליאות הבורא האצורה גם בעולם השפל הפחות והגרוע ויותר מפעיל ומעורר בזה רגשות האדם בראותו דבר מחודש באוצרי הטבע הוא מתעורר מתרדמתו וכמו שבכח ההיולי שם בו כח להוליד שם ג"כ שכל באדם להוליד תולדות חדשות ע"י הרכבות שונות בסתרי הטבע ולזה אחר שאמר תולדות השמים וכו' אז גמר הכתוב ה' אלקים (עי' מ"ש בלך לך) שהוא המהוה כל הוה שהרי גם האפס עצמו הוא נברא כידוע וגם לכן נזכר שם קוי"ק הרומז ליו"ד ספירות כידוע חלוקתם באותיות השם ב"ה וברז"ל (אבו' פ"ה מ"א) בי' מאמרות נברא העולם ועי' באגיג' (די"ב.) בי' דברים נברא העולם בחכמ' ובתבונה וכו' ע"ש ובפשוט ג"כ נאמר הארמ"ע והדצח"מ ותוהו ובוהו הם יו"ד ובדין נזכר שם מלא על עולם מלא ודוק והיעב"א:

לא מות תמותון אי' במד' (הוב' ברש"י עפ"ז) דחפה נחש לחוה על עה"ד שתגע בו ואמר לה ראי כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה ע"כ בס"ד לנו להבין דאיך היא נתפייסה בטענה זו אחר שהכתוב אומר ביום אכלך ממנו מות תמות ועדיין לא עבר היום והרה"ג מוהר"ר שמואל קיקי זצ"ל אמר לי שהרב החזקוני נכנס בזה ותירץ שהכונה שאין תוספת בנזק האכילה יותר מנגיעה ולזה מה נפשך תאכל שאם תמות גם מהנגיעה תמות ע"כ ובעוניי לא נראה לי ישוב זה דהפשט נראה דאין כאן מות כלל ולקוצ"ד אפשר לישב דפי' יום אין ר"ל יום שלם רק זמן כמו שתמצא מכרה כיום שפי' כעת הזאת, וכמ"ש רמב"ן וכן עמוד כיום ואשמיעך את דבר אלקים (ש"א ט' כ"ז) ועי' בש"ם מו"ק (ד"כ) אפי' יום א' ועי' בס' הנפלא ערכי הכנויים להג' בעל סה"ד מע' יו"ד ועי' בחת"ס או"ח סי' קצ"ט כמה דוגמאות דפי' יום הוא זמן ע"ש והכא נמי פי' ביום אכלך ממנו ר"ל בעת ורגע אכילתו בו בפרק ישלטו החולאי' במזג גופו ומיעיו ובו בפרק לא יאריך בזה וימות שכל כך הוא רעל חזק אף על הרגע ובכן כשנגעה בו ולא היה כלום ממש אזי גם באוכל לא יהיה כלום אך אפשר לישב עוד בדרך דרש ותחי' נעיר עוד דמצינו באזהרת ה' לאדם אמר לו מות ימות בכפל גם אמר לו ביום אכלו ומצינו בחוה כשדיברה עם הנחש דילגה תיבת ביום וכפל המיתה ואמרה פן תמותון ובסנהדרין (כ"ט.) איתא כל המוסיף גורע שנאמר ולא תגעו בו ועי' ברש"י שם ובאדר"נ (פ"א) הובא כי אדה"ר הוסיף לחוה לגדר גם הנגיעה וחוה חשבה שהוא צווי מה' ולזה נכשלה אל תוסף על דבריו וכו' ע"ש ובמק"א כתבתי דכשהמיתה היא קמא קמא שכוחותיו ילחמו זה בזה ויתיכו זה

את זה בה יאמר כפל המיתה כמו הרעל הפועל בגוף בהדרג' אבל כשנזכר בשם מית' א' אזי תתפרש בדרך עונש שהוא חייב מית' ואזי היא בבת אחת (ע' ס' הברית ח"ב מאמר י"ב אדה"ר חייב מיתה כמו הפשט וכשראה שלא מת יפרשו על יומו של הקב"ה ואחר שראינו קין חי אלף תרנ"ו (ש"ר פל"א אות י"ח) יחויב שיתחילו הד' יסודות שבו להתיך אחד את השני ע"ש) ובכן באדה"ר שהוסיף לה הנגיעה חשש שיאמר לה כפל המות המורה בהדרגה אף באכילה א"כ בנגיעה איך אפשר שימות אם באכילה הוא בהדרגה כ"ש בנגיעה לזה דילג לה הכפל ואמר לה פן תמותון שפי' דרך עונש בבת אחת מחיים אל המות ולזה לא אמר לה ביום אחרי שהוא עונש אז בו בפרק יענש ובזה מצא הנחש דרך לפתותה במה שתפס האילן וגם דחפה עליו ונגעה ולא מתה וא"כ גם באכילה דכוותה ואם צדקנו בזה נתישב הקושיא הנ"ל ולפשטא בלא"ה לא קשה מידי דהמפרשים פי' כי מ"ש ביום אכלו ממנו מות ימות פירושו שחייב מיתה ובעת מן העתים לפי שיקול אל דעות יגלגל עליו את העונש וככתוב לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם וא"כ אף שנגעה בו ונתחייבה מיתה אין תוספת באכילה ומ"ש הנחש כשם שאין מיתה בנגיעה הוא לדעתו שמפרש שתמות ברגע אבל היא הי"ל לדעת שפי' חיוב מיתה ובולמוס התאוה גבר בה שהתאוה היא העיקרית המוציאה האדם מן העולם [עי' בסה"ק שופריה דיעקב שגם עפ"י הטבע אם לא היה אוכל היה חי ששת אלפים בדרך טבע ממש ע"ש בחשבוני ואין צורך לכפול הדברים והטעם כי אכילת הקדושה זנה בשיעור זה ע"ש, והתימא מהרב שירי משכיל במה שהאמין שיש בארץ סינא עשב הנקרא תופי שהאוכלו חוזר לנערותו וחי אלף שנים ע"כ סברות ושמועות בדויות אלו אסור להאמין בהם והעיקר כי בקדושה מוסיף כח ומתחזק ועי' בס' דרך ה' להג' לוצאטו פ"ה בקיצור וז"ל ואלולא הגזירה של המות היתה הנשמה מתחזקת והגוף מזדכך עש"ב]:

ועפ"י האמור יתפרש כונת הכתוב ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתיך לאמר לא תאכל ממנו תיבת לאמר היא לכאו' יתירה גם תשובת אדם האשה אשר נתת עמדי מה רצה בזה דהלא אשה אחרת אין בעולם ולפי האמור שפיר מדריש דה' הודיע לו סבת כשלונו היא התוס' שהוסיף לחוה וזהו אומרו אשר צויתיך לאמר פירושה לאחרים שהיא חוה ומה הוא לא תאכל דוקא ואתה הוספת בזה נכשלת ותשו' אדם יש לפרש רק נקדים מ"ש רז"ל (רש"י ע"פ ותתן גם לאישה) האכילתו שלא תמות היא וישא אחרת ע"ש וקשה דמי פתי שהוא יפקיר חייו מפני רצון אשתו ומשמשון עם דלילה אין ראיה דשם לא בריא הזיקא וככתוב שם אצא כפעם בפעם וכו' וגם זה היה ממש בעת זווגו כמ"ש רז"ל ותאלצהו (סוט' ט:) ע"ש ולישב זה נקדים עוד דרז"ל כ' (ב"ר

פי"ט ע"פ ותקח מפריו וכו') א"ר שמלאי בישוב הדע' באה עליו מה את סבור אני מתה וחוה אחרת נתונ' לך אין כל חדש תחת השמש ע"כ, ולבאר זה מה הוא הישוב שיש בזה דאפשר עוד כי הודיעה לו תחילה שאם היה זה עונש על זה היה צריך שתמות תיכף אלא לאו שאין זה רק הודעה שהתאוה שתעשה האכילה זו היא תביא בסוף לידי גויעה של מיתה בהדרגה ואחרי שאתה הגורם לי להכשל בזה יש לי הצדק למרר את חייך כל המשך חיי אתך אחרי שלא נשתוינו בחיים וזה בחיי ואחרי מותי דאל"ה דע לך שיש לך לשבת בלא אשה ואין אשה אחרת וכנ"ל כי אין חדש עוד וישיבתך לבד היא רעה לך וככתוב לא טוב היות האדם לבדו שפירושה רעה לו התבודדות ולזה טוב לך שתאכל עמי אחרי שאין כאן עבירה רק הודעה של הסוף וחוץ מזה כשתאכל יש בה חיים של תאוה וטעם בחיים והראתה לו דם נדה המורה על גודל התשוקה ותגבורת התאוה שתהיה לו אח"כ ונתפתה בזה אם בחשבו לרוע החיים שיהיו לו ואם בחשבו שאין כאן עבירה ואם לרודפו על בולמוס התאוה הבאה לו מזה לפי דבריה ועל זה השיב אדם האשה אשר נתת עמדי כלומר שהיא רק עמדי ולא אחרת, וממוצא דבר מובן כי רעה היא לי שלא אשתוה עמה ואשה אחרת אין עוד, (ופירשתי בזה המדרש ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור מכאן שיחידים היו בעולם שהכונה כי קשה דהיה צריך לכסות האשה תחי' שבושתה מרובה אבל כיון שיחידים היו שאין לה בושת אזי הדין האיש קודם ופשוט) ועוד ואוכל כדרשתם אכלתי ואוכל ואין כונתו בחוצפה אלא רמז שאחרי שאין עבירה בזה אני חפץ ואוכל עוד כי לא אכפת לי במות הסופי אח"כ ולזה השיבו השי"ת כי שמעת לקול אשתך ר"ל לטענותיה (עי' ראב"ע פ' בשלח בפסוק לקול ה' אלקיך וז"ל שמיעה שאחריה למ"ד פירושה הבנה ע"ש) וזהו עי"ז ותאכל מן העץ אשר צויתיך לאמר לא תאכל רצה בזה כי אם היה רק הודעה לא היה בלשון אזהרה והיה די שיאמר ומעץ הדעת טו"ר ביום אכלך ממנו מות תמות ובזה אפשר שתתפרש רק הודעה אבל מדכתיב בלשון אזהרה לא תאכל וסיים מות תמות הרי אזהרה והודעה ואינו רשאי להפקיר חייו והיות שהוא חשב כי על ידי זה ישב במנוחה עם אשתו קללו השי"ת בקללות המונעים את המנוחה ובעבור תגבורת התאוה קלל האדמה כדי שיטרח בהשגת המחיה לטובתו וזהו ארורה האדמה בעבורך שתים יש בה אחת עונש שלא תהיה במנוחה והשנית לטובתך שלא תנוח כדי שלא תאבד מעוצם התאוה וגם על דרך הרמז במ"ש בעבורך ולא אמר בגלליך כי ע"י טרחו במלאכה ומברר הטוב מהרע האור מן החשך והוא ג"כ בסופו אל עפר ישוב בדור האחרון (וכן מפורש בס' עשרה מאמרות מחק"ד ח"ב כי מש"ה ביום אוכלו מות ימות בכפל הוא תקון הלאו או שימסור עצמו

על קדושת השם בפועל בבוא מעשה לידו או בדמיון כמו נפילת אפים שימסור עצמו למיתה וע"ז אמר מות ימות ע"כ] ובחגיגה (דט"ו) איתא מה לפנים ומה לאחור וכו' משל למלך שאמר לעבדיו בנו לי פלטרין על גבי האשפה הלכו ובנו וכו' אין רצונו של מלך שיזכירו שם אשפה ע"כ שאפשר לומר שרומז ובא כי ע"י חטא אדה"ר בעץ הדע"ת ע"ה גימט' פלנית גרם שהקליפ' תהיה חופפת על השכינה ח"ו והיא נקראת שפה ובהיות שהקלי' היא בסוד יותרת הכבד תוס' א' נקראת אשפ"ה וע"י הברור ממנה נבנה הפלטרין כי באים אח"כ תשלום חלקי ב"ן וגם בא מ"ה השלם בכלל כידוע ונעשה פלטרין גדולים נתגדל שם י"ה ונעשה רבה אחר הברור קוי"ק שהוא ו"ה ב"ן ומ"ה והיעב"א:

ולקח גם מעץ החיי' ואכל וחי לעולם. יש לפרש מלת גם דמאי אתא לרבויי דכבר ידוע שאכל מעץ הדעת ואפשר לישב ע"פ מ"ש הרב במורה נבוכים וכן בדרשות הר"ן שהם מיחסים עץ הדעת הוא להשגות המפורסמות ועץ החיים הוא להשגות המושכלות ועי' באורך בדב"ק שתירץ בזה דאיך אחר שהמרה ואכל מעה"ד אזי באה לו ההרגשה והידיעה שהיה מתחי' חסר וא"כ היה ח"ו טפש ובדרך זה ישב שזה השגת המפורסמות ולא למושכלות והאריך שם אך לפי מ"ש בזה משם האר"י שתחי' היה עטוף אור מקיף ואח"כ פרח ממנו אזי לא קשה מידי כמובן והוא קרוב למ"ש הרמב"ם שהטבוע במפורסם יפרח ממנו אור המקיף השכלי [ראיתי בספרים משם רמבמ"ן שהאדם היה בעל בחירה גס מתחי' רק שהעץ גרם לו שהגביר כח התשוקה למעלה ראש וע"י נולדו לו הרגשות ודמיונות שונות דומה לזה בשותים יין דכשירבו לשתות תרבה תשוקתם ויתגבר על כח השכל והבינ' ע"ש. ובדרכו רמזתי משז"ל (ב"ר פי"ט או' ח') עץ שאכל אדה"ר גפן הי' ע"כ. רמזו בזה כמו הגפן שהיין הוא רק מגדיל ומגביר אך בקושטא נימא כי דבריו אין להם שום קיום ואין להם על מה שיסמוכו כי פשיטא ודאי שבהשגות המפורסמות לא היה לו שום מושג שזהו נתהוה רק מעה"ד שהוא טו"ר ורק השגתו היתה במושכל הזך והצח וכבר ידוע כי גם עתה מי שיחסר שכלו יתרבו הרגשותיו לפי ערכו ולמה לנו לשאת ולתת בדבריו ורבנן קדישי נדחה קראו לו שאסור להסתכל בדבריו ויש מהסוברים כי רב שאינו הגון לא מבעיא שאסור ללמוד תורה מפיו אלא אפי' מפי כתבו ועי' בשדה חמד כללים למ"ד אות קמ"ה ע"ש] ומעתה יש לומר כי בתחי' שלא היה לו השגות המפורסמות והתשוקה הנפרזה בחומר היה שכלו צח ונקי מכל חלאה וזוהמא ודמיון לזה היה שרי לו להשתמש בעץ החיים הרומז להשגות אלקיות ויוכל לעלות מעלה אחר מעלה הגם שהי' בעל בחירה ורצון מ"מ היה בקדש נטייתו ובילקוט רמז י"ד אמר הקב"ה אם אברא מן העליונים הוא חי ואינו מת מן התחתונים מת ואינו

חי אברא אותו משניהם אם יחיה ימות ואם ימות יחיה ע"כ, ועי' להרב בעל עקיד' ר"פ נשוא בהג"ה ע"ש הרי דאחר שנברא היה במשקל שלא יוזק בהטותו אל הקדש כלל ולהשגה עליונה אבל עתה ששקע בחומר התשוקה העזה זו אזי מסוכן הוא כשיחפוץ לעסוק בעץ החיים וזה אומרו ועתה פן ישלח ידו אחר שהוא שקוע במפורסמות התאוה תציקהו גם לזה לגשת בעץ החיים וזה תיבת גם ר"ל ידו האחת עוסקת במפורסמות וידו השנית תגע בעץ החיים האם אפשר בזה ואכל וחי לעולם בתמיהה ולזה טובתו היא בהתגרשו מג"ע משכן ההשגות העליונות והמנוחה וילך לעבוד את האדמה שלא יהיה לו הפנאי לעסוק בסתרו של עולם ולערב קדש בחול ח"ו והגם כי מ"ש אין זה פשט כי הסברא והעיון בכתובים הללו היא אוולת וכמ"ש הרמב"ן דלפי פשטא קשה למה נברא עה"ד ואולי עד אחר הזמן היה מותר ועץ החיים לא מועיל רק אחר שאכל מעה"ד ועי' בתוס' והרא"ש בהדר זקנים ע"ש ודוק:

איתא במד"ר (סו"פ כ"ב) פגע אדה"ר בקין אמר לו מה נעשה בדינך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי התחיל מטפח על פניו כל כך גדול כחה של תשובה וכו' פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת ע"כ, במדרש זה דשו בו רבים ולא הבטתי בספרים לבלתי אכשל בדבר שאינו שלי חלילה ולענ"ד יש לפרשו דבתחי' לא היה חפץ אדה"ר לעשות תשובה שלפי דעתו לא תועיל כלום ומזה ג"כ תלוי שלא לשמור השבת ולהבין נקדים מ"ש הרב במורה נבוכים ח"ב פ' ל"א וז"ל הגדיל השבת ביו"ד דברות ראשונות ואמר כי ו' ימים עשה וגו' ובמשנה תורה אמר כי עבד היית במצרים הטעם כי העלול במאמר ראשון הוא כבוד היום והגדילו וכו' אמנם תתו לנו תורת השבת לשומרו הוא עלול להיותינו עבדים במצרים והוצואנו וכו' ע"ש והגם שהרמב"ן פ' ואתחנן השיג על דב"ק הרב אברבנאל ישב דב"ק באורך ותמצית דב"ק כי השביתה בשבת היא בעבור שתודיע על חדוש העולם שנברא ובשביעי שבת אבל במה שרק אנחנו מצווים בזה ולא אחרים הוא משום זכר ליצ"מ וכו' ע"ש, ועי' בעקרים מ"ג פכ"ו (ובזה יובן המדרש כיון שהגלתנו לבין האומות בדין הוא שלא נשמור את השבת ע"כ ופשוט הוא לפי הנז' כי חיוב השמירה מפני שהוציאנו מגלות מצרים א"כ אחר שגלינו ח"ו בטל חיוב זה והרב המלבים פ' יתרו כתב לדחות דממ"ן למי שמאמין בדברי התורה לא צריך ראיה על החדוש ממה שנח ביום הז' שפרשת בראשית תעיד על החדוש ולמי שאינו מאמין לא יאמין ג"כ שנח ביום השביעי וכו' ע"ש, ופלא שלא זכר כי הרב במורה זכר טעם זה וגם נעלם מעיני קדשו במורה כתב כי הדעות אם לא יהיה להם מעשים שיודיעום ויפרסמו אותם בהמון לנצח לא ישארו

ולכך ציותה התורה להגדיל זה היום וכשישאל מה עלת זה היום יהיה המענה כי ששת ימים עשה ה' וגו' וביום הז' נח ע"ש:

הרי מפורש שאין הכונה שנביא ראיה לחדוש מהכתוב רק זכירה להאמנת החדוש שכבר ישנה לבל תשכח בזמן עם ההמון שלא לומד וכבר כתב המורה ח"ב פ' כ"ה כי אין ממאמר בקדמות העולם לסתור אותו מפני הכתובים אשר באו בתו' בהיות העולם מחודש וכו' והיינו יכולים לפרש הפסוקים ההם ולהעמידם על קדמות העולם וכו' ע"ש הרי להדייא שלא בא להעיד לנו על החדוש אלא להמאמין שישאיר הזכירה ולהודיע שלא תשכח ודוק] וזהו הרמז פשוט במ"ש רז"ל (שבועות כ':) זכור ושמור בדבור אחד נאמרו ע"כ ר"ל מי שאינו בשמור ר"ל בדברות שניות דשם כתוב שמור וכו' כי עבד היית וכו' אזי אינו בזכור שהוא משום כבוד היום והגדילו גם יובן הטעם למ"ש רז"ל (שבת קי"ח.) השומר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו וכו' ע"כ דקדקו לומר כהלכתו וגם כאנוש כי הרמב"ם בה' ע"ז כתב כי בדור אנוש חשבו כי לרוממות האל אי אפשר שיהא משגיח על עולם השפל ובשמירת שבת הוא מבטל ומקעקע סברא זאת שהרי שמור הוא משום וזכרת כי עבד היית במצרים ויוציאך הרי שיש השגחה בשמים ממעל אף על השפל ובזה נתבטלה סברת אנוש כמובן ויתכן לזה היו חפצים במצרים לבטל מהם שמירת שבת להסיר מלבם אמונת ההשגחה וגם שלא לתת להם זכות זו היוצא מזה אדם שלא היה בשעבוד מצרים אינו בגדר שמירת שבת וא"כ אדה"ר לית ביה האפשרות לשמור שבת אחר שאינו בשמור אינו בזכור ואין לומר דהגם דאינו חייב מ"מ הוא רשאי לשמור להודיע על כבוד היום והגדלתו ואדרבה הוא יותר חשובה עדותו להעיד על החידוש ושבז' שבת ונח אך הא ליתא לפי מ"ש המפרשים (כמדומה שראיתי הקדמה זו בספרי הג' חיד"א מהראשונים) ההפרש מדין בן לעבד הוא שהבן יכול לעשות רצון אביו אף שלא נצטוה כל שידע שזה הוא רצונו כההוא דבריה דר' חייא דאפיך לאימיה וכו' (יבמות ס"ג) אבל העבד אינו רשאי לומר כלום מדעתו רק במה שנצטוה דוקא אבל במה שלא דבר אליו אדונו אף שידע כי מסתמא הוא יחפוץ בזה אין לו לעשות כלום ע"כ, וא"כ אולי יש לומר כי אדה"ר עדין הוא בבחי' עבד ואין לו הזכות לא לשמור השבת משום שלא נצטוה וגם התשו' לא תקובל ממנו כי גם התשו' היא יש לה יחס עם ההשגחה כמו השבת המורה על ההשגחה כנ"ל וכמ"ש בעקרים מ"ד פ' כ"ח עשיית החטא אף שיחשוב שיש לעולם בורא וממציא מ"מ יאמר שאינו משגיח באדם לתת לאיש כדרכיו וכו' ע"ש, הרי כי ע"י התשו' הוא מורה ג"כ שיש לעולם משגיח וע"י עונותיו נענש וע"י זה ירא מהשי"ת על העתיד אמר החכם ירא אני ממך לירא זולתך וכן

בשבת היא תשפיע יראת ה' על האדם ולזה הדין הוא דבשבת אם אמר לו ע"ה פירות הללו מעושרין הן רשאי לאכול כי השבת הוא מעיד האמת שהעולם מחודש ובו נח ולכן זה האמת משפיע על ע"ה ומדבר אמת וכמ"ש פ"ד דדמאי ע"ש כי יראת שבת עליו וגם כתבו המפרשים כי ה' כוחות שבאדם ננד ה' חושים חוש הריח הוא מיוחס ליראה ככתוב והריחו ביראת ה' ע"כ, ויתכן דזהו הרמז ברז"ל (שבת קי"ט) תבשיל שבת ריחו נודף כי שם בחי' היראה ובבחי' היראה הוא הריח:

נחזור לדברינו אם נאמר שאדה"ר בבחי' עבד אינו רשאי לעשות דבר אף אם ידע שאדונו יחפוץ בזה ועוד דאפשר שלא יחפוץ כי גוי ששבת חייב מיתה (רמב"ם פ"י מה' מלכים) וגם בתשו' אינו רשאי הגם שהיא מורה על ההשגחה אך יש לסתור זה דכ"ז לא נאמר רק בעת חלוקת העמים להשרים וישר' נשארו לחלקו של הקב"ה וזה לא היה רק מזמן דור הפלגה ואילך וכמ"ש בפרד"א הובא במהר"ש יפה בב"ר פ' וירא ע"ש, זאת ועוד אחרת פשיטא דאדה"ר הוא חשוב בן דהרי רז"ל כתבו דעד קין והבל נבראו בצלם ודמות ע"ש ובכן כשראה אדה"ר שקין עשה תשו' ונתפשר ר"ל למחצה בשביל שעשה תשו' מיראה ולכן נשאר עליו מהחטא אזי הבין שרשאי הוא לעשות תשו' המורה על ההשגחה כנ"ל. ולזה אמר מזמור שיר ליום השבת שרשאי הוא שגם הוא מוד' על ההשגח' וכנ"ל. ורז"ל כ' שהשבת הי' סניגור עליו להצילו ממות וכמ"ש בס' אוה"ח פ' יתרו בפ' זכור את יום השבת ע"ש והא ודאי מפני ששמר את השבת:

ובס"ד נימא מרגניתא טבא בענין השבת הנבדל רק לאומת ישראל הקדושה ונבין בזה במה שתקנו לנו בתפלה של שבת במנחה הנוסח יעקב ובניו ינוחו בו ולמה רק במנחה ולמה היחס רק ליעקב ובניו ויש לישב בכללות תחי' למה נמסר השבת רק לישר' והענין בהקדים מה שיש לחקור דבכניסת שבת צריך לקדש מעומד כי אמירת ויכולו השמים והארץ היא עדות על השבת כי הקב"ה חידש עולמו ונח בשביעי וכמו שבעדות קי"ל (ח"מ סי' כ"ח ס"ה) דצריך להעיד מעומד לזה גם בעדות הבריא' דכוות' וכמ"ש בטור או"ח סי' רס"ח ובמפרשי' הרב' מזה ולכאורה קשה דהרי האדם נברא בששי אחרון לכל ולא ראה בחידוש הבריא' כלום והגם שהבין וידע האמת אבל העדות ולא מאומד ומשמועה ואיך רשאי להעיד על זה ויש דינה הוא בראייה דוקא לישב עפ"י מ"ש מהר"ש אלקבץ בשיר השירים בפסוק משכני אחריך נרוצה שהשי"ת נמלך בנשמותיהן של צדיקים בבריאה וזהו ענין ביני ובין בני ישראל כי שם נמצאו בבריאה ולזה גוי ששבת חייב מיתה שמעיד על מה שלא ראה ע"ש וזה יתורץ שעדות ישראל בפ' ויכולו בשבת שפיר היא כי ראו וידעו אך על הא דתקנו דדוקא במנחת שבת אומרים יעקב

ובניו ינוחו בו משום דהדבר מקביל ממש אל יעקב בכוון והענין כי ששת ימי הבריאה העבודה בהם היתה רק הכנה אל השבת כידוע ובו היא השמחה השלימה (ובמדרש הקב"ה מחבב השביעיות סיני ז' להרים א"י ז' לארצות, שבת ז' לימים, שמיטה ז' לשנים וכו' ע"ש) דוגמתו ממש תמצא בהשתלשלות הבריאה כידוע בראשונים תחי' אדם ובנו שת, ומשת הקיים שנשאר הוא נח ומנח בנו שם, ומשם אברהם אחריו יצחק אחריו יעקב, הוא השביעי עם בניו אחריו שכל הצדיקים הקדומים היו מתבררים דור אחר דור וכולם ה' שוכן בתוכם ולא מכל זרעם עד יעקב בדור השביעי סולת נקיה ולזה ז' פעמים קוי"ק גימט' יעקב כידוע משום שהוא השביעי האמתי שכולם נכללו בו ובכן כמו ששת ימי הבריאה היו כלי להתכלית הגם שבהם היה הטוב אבל התכלית העיקרי השלם והנקי היה השביעי קדש גמור ומבורך בכל טוב כן היה בצדיקים שעברו היו מבררים מתולדותיהם וחוזרים ומבררים עד שהגיעו להשביעי הנקי בחיר שבאבות יעקב וממנו היתה סגולת האומה הישראלית מנוקה ומשופה מכל חלאה וזוהמא ושפיר יוצדק בו רק יעקב ובניו ינוחו בו ולזה הוא ראוי לו לתקן תחום שבת כמ"ש רז"ל (ב"ר פמ"ט) בפסוק ויחן את פני העיר ע"ש. ובא לרמוז כי היו בו שתים אחת שלא יצא שום ולד מתחומו לחוץ כמו שהיה באבותיו שידע כי בו היה גמר הברור והוא האחרון, שנית שאחרי שהוא השביעי הדומה לשבת מעתה אין רשות לאחרים ליכנס לגבול של השבת ורק יעקב ובניו ינוחו בו דגוי ששבת חייב מיתה ולזה נתקן רק במנחה לפי מה שהבאתי בספרי ביכורי יעקב סי' ד' ובשופריה דיעקב פ' שלח לך כי הדין דגוי ששבת שחייב מיתה הוא רק כששבת כל הכ"ד שעות של השבת, וא"כ בערבית ושחרית עד מנחה שהוא סמוך לערב רשאי לשבות אבל במנחה רק יעקב ובניו ינוחו בו אבל הם חייבים אם שבתו וגם יומתק עוד כפי מ"ש בס' בני ישששכר כי הבריאה התחילה בליל א' מוצ"ש וכשעלה ברצונו יתב' לברוא העולם הוא קודם ליל א' הוא זמן מנחה עת רצון ע"כ, וידוע דהעולם נברא בשביל ישראל וא"כ עת רצון שהיתה לברוא בשביל ישראל היה זמן מנחה לזה יעקב ובניו ינוחו בו שהוא חלקם ודוק. [אגב ראיתי להעיר במ"ש הג' מנחת חינוך בקונט' קומץ מנחה שנסתפק בגוי עבד של שני שותפין ואחד מהם שיחרר חציו ונתגייר דאיך יעשה בשבת דגוי ששבת חייב מיתה ואם יעשה מלאכה חייב בשביל חציו הישראל וצ"ע עכ"ד, ולקוצ"ד לא הבנתי דב"ק דמלבד דלפי מ"ש בסה"ק בכורי יעקב סי' ד' יש תקונים רבים לזה עש"ב עוד בה דאחרי שגירותו תלויה בב"ד פשיטא דהם לא ימולו ולא יטבילוהו עד שיראו התקון לחציו השני שיוכלו לפדותו מיד הגוי ואם לא יוכלו לא יקבלוהו וישאר גוי ועבד דומה לזה בחגיגה (ד"ב:) לענין חתון לישא שפחה

אינו יכול ושם כופין את רבו לשחררו בלא הכפיה אי אפשר וכ"ש פה דישתדלו בתקון החצי השני] ולזה נזכר בתפילת מנחה מנוחת שלום ושלוה שניהם מספר יעקב ישרא"ל והענין כי שם יעקב לבד מורה על העצב וכמ"ש בס' אור החיים פ' ויחי ושם ישר' מורה על השמחה ובעבודת ה' צריך שמחה ורעדה ובשתי השמות ישנם השנים ואזי ישכון עליהם שם קוי"ק ברוך הוא ודוקא ע"י השבת שהוא שם קוי"ק כמ"ש בזוה"ק (ס' יתרו ד' פ"ט ע"ב) שבת שמא דקב"ה, ויחד עם זה נרמוז עוד כי כמו שהשבת הוא רומז ליעקב השביעי לבריאה כן גם מרע"ה הוא דכוותיה והוא שביעי להתחלת יחוס אומתנו כידוע וכבר ידוע מ"ש בזוה"ק דיעקב ומשה חד דרגא אינון יעקב מלבר משה מלגאו והתחלת היחוס הוא מאברהם כידוע שהוא השביעי ונרמז בשחרית ישמח משה כי באור היום יגלה ביותר ההשגחה שהקב"ה מחד עולמו תמיד שהתמדת הבריאה שלא ישנו את תפקידם היא עצמה ג"כ השגחה ולזה נבחר מרע"ה להשגחה שהיא יצ"מ ונאמר לו אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם כמ"ש במדרש לזה השתדל שישמרו את השבת שבזה יעורר ההשגחה עליהם לטובה ובזה ניצולים ויתחיבו לשומרו וכמ"ש בדברות שניות וזכרת וכו', הנה מבואר דהשבת נתיחס ליעקב ומשה דיעקב שביעי לבריאה ושלישי להאבות וכן משה דכוותיה ומצינו שמהבריאה השי"ת בחר בשלישי באדם בחר שת ונדחו קין והבל ועי' בשו"ת הרשב"א ח"ה סי' למ"ד קריאת השם יורה על הקיום על כן תמצא התולדות שנולדו עד שת שנמחו לא נאמר בהם ויקרא עד שנולד שת שנשתת ממנו העולם ע"ש, ומשת שנשאר רק נח נדחו חם ויפת ונשאר שם ומשם נדחו עילם ואשור ונשאר ארפכשד השלישי, עי' סנהדרין קי"א. פי שנים בה יכרתו והשלישית יותר בה אמר ר"ל שלישי של שם ופירש"י שלישי של שם הוא ארפכשד ע"ש וכל הדור עד אברהם נדחו ומאברהם בניו נדחו שמהגר וקטורה ונשאר יצחק ויעקב שלישי להאבות ומיעקב נבחר לוי ומלוי רק קהת עדיף מגרשון ומררי ומקהת עמרם וממנו משה שהוא דור י"א להם כלול מעשר קדושות ובו היה תשלום זוהר הקדוש של ישראל ולזה שפיר הגירסא שבליל שבת בישמחו במלכותך שומרי שבת בסוף אומרים חמדת ימים אותו קראת כר למעשה בראשית, וביום בישמחו במלכותך חותמים רק חמדת ימים אותו קראת והטעם פשוט כי הראשון שבערבית ויעקב תקן תפי' ערבית אומרים זכר למעשה בראשית להגדלת היום דוקא וביום המיוחס למשה ישמח משה שהו הוציאנו ממצרים ולזה נשתעבדנו בשבת כנ"ל אין אומרים זכר למעשה בראשית כי זה בא לחיובנו בו וכנ"ל שהוא זכר רצ"מ ולא למ"ב ומשו"ה מדלגין זה ודוק היעב"א:

ויהי כל ימי אדם אשר חי. להגין הטעם כי רק באדם כתיב אשר חי ולא בכל הדורות שאחריו עפ"י מ"ש וז"ל (זהר ברא' דקס"ח ע"א) דאדה"ר ראה בדוד המלך שהוא נפל ונתן לו ע' שנה מש ות חייו ולכן חי תתק"ל שנה תמורת אלף שהיה לו לחיות ולפי מ"ש בסה"ק שופ"ד ו"כ שהיה אדם ראוי לחיות ששת אלפים שנה א"כ נחסר מחייו ובלא"ה הרי הדבר מוכר מעצמו שהרי מתושלח חי ל"ט שנה תוספת עליו ופשיטא ודאי כי לחות התולדה שהיתה באדם לא גרעא לפחות ממתושלח א"כ לא מת בזמנו ולזה נקט אשר חי להודיע כי היה לו לחיות עוד לולא שבא דב מבחוץ שקצר מהם לכל חד כדרשתו הם מפני שנתן לדוד או כמ"ש או לפחות הו"ט שנים שהיה חסר מנכדו מתושלח ובזו תמצא שדרשו באברהם שנחסר ה' שניה מחייו לבל יראה ברעת עשו כמ"ש רז"ל (אוה"ח סו"פ חיי שרה עפ"ז) גם בו כתיב אשר חי ופשוט. אגב ראיתי דבר פלא מ"ש הג' מלבים כי נח הוא ראה את אדה"ר והיה עד שמיעה מפי אדם על בריאת העולם ע"ש בפסוק הבה נרדה והוא כלל. כי לפי החשבון של אלף תרנ"ו שהיה המבול ובו בזמן היה נח בן ת"ר שנה מובן שקדמה מיתת אדם ללידת נח מאה ועשרים ושש שני' ועיין ב"ב (דקכ"א:) שבעה קפלו את העולם מתושלח ראה את אדם וכו' ע"ש וצ"י:

וירא ה' כי רבה רעת וגו' אמח' את וגו' אפשר להדרש בזה רק נקדים מ"ש ז"ל (עירובין די"ג:) שנחלקו ב"ש וב"ה אם נוח לאדם שנבר' או נוח לו שלא נברא נמנו וגמרו נוח לו שלא נברא ע"ש, ופירש בח"א מהרש"א ר"ל מנו את המצות שהם רמ"ח והלאוין הם שס"ה שאם לא נברא הוא מוצל מהם ובכן היה עדיף אם לא נברא שניצול מהפסד גדול של הלאוין הרבים על המצות שיש בהם ריוח אם יקיים ע"ש והט"ז באו"ח (סי' מ"ו ס"ק ד') פי' בזה טעם שמברכין שלא עשני גוי ולא שעשאני ישראל משום שנוח לו שלא נברא ועכשיו שנבר' מברך עכ"פ שלא עשני גוי ע"ש ובזה פירשו כוה"כ כי טוב חסדך מחיי' ר"ל טוב שלא נברא והיה נזון בחסד יותר מחיים וראיה לזה שפתי ישבחונך שאני מברך בשלילה שלא עשני גוי, אך ראיתי מזמן בספרים דשדו נרגא בזה שהרי קי"ל (קי' ד"מ.) מחשבה טובה מצטרפת למעשה וא"כ העשין הם תצ"ו ב"פ רמ"ח ובלאוין רק שס"ה כי מחשבה רעה אינה מצטרפת ע"ש. והנה חדוש זה הוא רק בישראל אבל באוה"ע הקדומים עובדי ע"ז הוא להיפך וכמ"ש בתוס' בקידושין (דט"ל ע"ב ד"ה מחשבה רעה) ורש"י בפ' כי תבוא (ע"פ ארמי אובד אבי) ע"ש ואסברו לה משום דהאדם הטוב מצטער על המחשבה הטובה כשלא יצאה לפועל ושמח על המחשבה רעה כשלא יצאה לפועל וזה רק בישראל עם קדוש אבל האומות הקדומים כשדיים וכו' וכו' הם להיפך כי נפשם רעה ואוותה רע גם נודע כי חי' זה הוא רק בשאר עבירות אבל בע"ז דין המחשבה כמו

המעשה (קדושין שם) (עי' הרא"ש בר"ה (על די"ז ע"ב) מ"ש בזה: ועי' בסה"ק שופריה דיעקב ולהלן פ' שמיני) ויש לחד ולומר ולומר דגם מחשבת עריות היא כמעשה משום שבמחשבה עושה זווג מחשבה לבטלה ותכף נעקרה הטפה ונזדעזעה רק שלא יצאה ובסוף גומר הפעולה על משכבו וכמ"ש רז"ל (כתובות מ"ו.) ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר ביום ויבוא לידי קרי בליל' ע"ש. וגם דבמחשבה הוא שונה בהרהור כמה פעמים ואפשר דזה הוא רמזו רז"ל (יומא כ"ט.) הרהורי עבירה קשים וסימניך ריחא דבשרא ע"כ, דכמו דבריח הבשר החזק הוא מריח וחוזר ומריח בתאוה כן הוא בהרהור עבירה היצה"ר ממתיק לו העבירה עד שכל רעיונותיו בהולים המה בה כי בכל העבירות גניבה גזילה וכי' המחשבה היא קצת והעיקר הוא אותו האבר המיוחס לאות' מלאכה של העבירה אבל הרהור עריות כל כחות הגוף עורקיו ודופקיו וכל גיד הוא נותן מכוחו לזה והמחשבה שלטת על כולם בעבירה של חיותם ולזה עון השז"ל נקרא עון סתם כי עון מנא עי"ן ו"ו נו"ן גימט' רמ"ח כי רמ"ח אבריו משתתפים בו ואין לך עון אחר כמוהו ולכך נקרא עון סתם ואפשר דלזה העולה כולה כליל לגבוה משום דהיא באה לכפר על הרהור הלב וזה כל הגוף חטא ביחד ובדין שתהיה היא כליל לכפר על כל כלל הגוף שחטא בכולו [עי' רבינו בחיי פ' נצבים (ע"פ כי בשרירות לבי אלך) כמה פירושים בפי' מאמר זה' ובילקו"ר הטעם משום שהמחשבה הבאה מכח השכל וכשהוא חוטא במבחר מדותיו החטא יותר גדול אין דומה המשתמש בעבד למשתמש בבן חורין ע"ש וכדב"ק זכורני במורה נבוכים ע"ש וכן ראיתי עתה בשערי קדושה למהרח"ו ע"ש] ומעתה זה אומרו רבה רעת האדם בארץ רעת רומז על הע"ז שנקראת רעה וגם העריות שנקראת רעה ככתוב הרעה הגדולה וגם האדם שהוא ב"ן נקרא האדם כמ"ש התוס' ריש ע"ז חי' בין אדם שהוא רק לישר' להאדם שהוא ב"ן שהם בכל מחשבה רעה נענשים כנ"ל. ועוד כי יצר מחשבות לבו רק רע כל היום שחושב בעריות ועוד מחשב ועי' בזוה"ק (ברא' דס"ו:) אמר ר"ש לית לך מילא בעלמא דקני לה כמו חובה דברית וכו' ע"ש, (דורשי רשומות אמרו הכל תלוי במז"ל ר"ת מוציא זרע לבטלה כי המזל מתהפך עליו לרעה ע"ש עי' באה"ע סי' כ"ג והאר"י הק' כתב כי אשת זנונים עושה גוף אל אותה הטפה רחמנא לישזבנן) ונסיים בכי טוב ישראל קדושים גם בזווג ההיתר הוא דוקא בליל שבת שלא יהיה בזווג שום פגם פריו יתן בעתו ורמזו שבת מלא שין בית תו אותיות הנעלם הם גי' עתו וכן רמזו את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם נוט' אשתך אהוב בני ישר' את השבת ר"ת ביאה כי בשבת יתרבה כח ההכרה והיראה כמ"ש הראב"ע בבראשית. והטעם לתוס' נשמה יתירה בשבת וכאשר רמזו בכתוב וביום השביעי שבת וינפש ס"ת

שתים ע"ש ותחת ששאר עיבדי ע"ז נחלש נפש חיותם כי בשבת שולט שבתי שהוא מורה על יללה ועצבון ולכך נחלש חיותם להיפך בישר' שהם דורכים על המזל תתגדל נפשם בתוס' נשמה יתירה ובשמחה ולזה הזווג בו ממשיך נשמה קדושה ועליונה מהמזל אל הולד ודוק:

פרשת נח

נח איש צדיק תמי' היה בדורותיו. רז"ל דרשו (סנהדרין ק"ח. וב"ר פ"ל) אילו היה בדורו של אברהם או משה או שמואל לא נחשב וכו' ויש דורשים לשבח ע"ש ובס' פענח רזא רמז זה בדרשת רז"ל בצוהר תעשה לתיבה שיש שדורשים חלין ויש אומרים אבן טובה ע"כ דלסוברים לגנאי וניצול בזכות אחרים הבאים ממנו א"כ אין לו הזכות לראות במפלת השונאים ופירוש צהר אבן טוב ולדורשים לשבח וניצול בזכותו אזי יתפרש חלון ע"ש, ועוד מרגניתא חזיתי בס' אורים גדולים משם מרן הקדוש מהריק"א דבתחי' כתוב צדיק תמים בדורותיו ושוב כתיב צדיק לפני בדור הזה כי נח חי בדור המבול ובדור הפלגה דור המבול חטאו בגזל ועריות והנשמר מזה נקרא צדיק ודור הפלגה היו מינים ואפיקורוסים ע"י חקירתם והנפרש מהם נקרא תמים ומאמין ולזה כשבאה התורה לתאר את נח ושבחו הזכירו בתחי' אותך ראיתי צדיק בדור הזה שלא היה שם המינות רק גזל ועריות ע"כ זכרוני מדב"ק נאים הדברים למי שאמרם ובעקבותם ארמוז דבר קטן במה שנעיר למה אמר בדורו של אברהם לא נחשב והרי היה בדורות הקודמים אליו חנוך ומתושלח ובודאי שהם עדיפי ממנו אך יש לומר דלזה תמצא בטעם כתוב תביר תחת צדיק ותמים דבק לדורותיו והענין במה נקדים את הידוע כי הצדיק המעורב עם הדור יש בו עדיפות מהצדיק המתבודד בד' אמות שלו שהגם כי לשלימותו וטובתו הוא טוב הרבה כשהוא לבד וחופף עליו ס' קדושה והבדלה ב"ד קדש ילבש מ"מ ה' חפץ שישפיע מטובו והשכלתו על דורו שיהנו רבים לאורו מחכמתו ומוסרו ומדותיו הנעלות (אמר החכם התחכמות שאין תכליתה הטבה לאחרים גאוה שמה ע"ש) וכתבו דמיון לזה שהרי הלבנה בעת שהיא מעוטה ונזופה אדרבה ברגע ההוא פניה העליונים הם מאירים ביותר ובכל זאת נקראת נזופה ומעוטה בשביל שאין ממנה תועלת לאחרים והנה חנוך נתעלה מאד שהיה מלאך בשמים כדרשתם בשמים עדי זה חנוך בגימט' ומתושלח עכב הקב"ה המבול ז' ימים מפני אבלו של מתושלח כמ"ש רז"ל (סנהדרין ק"ח:) ובעת שנשתבח הקב"ה לא נשתבח אלא באברהם דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות צדקה ומשפט משום שהיה מסור בכל כחו לאחרים (וביחזקאל י"ד י"ד ט"ז) כתוב נח דניאל ואיוב אם בנים ואם בנות יצילו כי לא למדו את דורם כאברהם משה

ושמואל ע"ש, והנה בנח מצינו מדריגה אמצעית כי היה מעורב קצת עם הדור ובתיבה עבד ק"ך שנים והודיע להדור את העונש הבא עליהם אלא מה שלא היה כאברהם מוכיח וחוזר ומוכיח בדברים ובהשפעה וכו' וככתוב לא למדו את דורם ועתה זהו אומרו נח איש צדיק דוקא לדורו אבל לגבי דורות שקדמו לו כן שלאחריו לא נחשב לצדיק שהם חנו ומתושלח ושלאחריו שהוא אברהם רק בדורו נחשב צדיק ולזה יש תביר תחת צדיק להפרידו מדורות הקודמים והמאוחרי' שלא היה חשוב צדיק כמותם אבל תמים הנאמר בין איש לרעהו היה גם בדורותיו הרומז להקודמים שהוא עדיף מהם קצת שהיה מעורב עמהם ורואים את מעשיו ולזה היה צריך סעד לתומכו שלא יכשל כי לא היה פרוש מהם אבל בדור אברהם שאחריו לא חשוב לכלום ר"ל לא מצדיק ולא מתמים כי לא הועילם עכ"פ ודוק:

ואתה קח לך מכל מאכל וגו' והיה לך ולהם לאכלה. פה הקדים האדם לבהמ' ובגיטין (דס"ב.) אי' אסור לו לאד' שיטעום כלו' עד שיתן מאכל לבהמתו שנ' ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבע' ע"ש. והחילו' פשוט דלאכיל' עצמ' הבהמ' קוד' לאדם אחר דהאוכל מצוי לשניהם יקדי' הבהמ' שלא תצטער בראיית האוכל ולא תדע שיש גם לה אבל להכנת האוכל אם אין לשניהם פשיטא דחייו קודמין וזה פשוט. ולזה פה שמכין האוכל קפיד עליו בתחי' לו והדר להם ותדע דבשתיה דאיכא סכנתא האדם קודם לבהמ' ואסמכוה אקר' והשקית את העד' ואח"כ ואת בעירם ועי' מג"א סי' קס"ז ס"ק י"ח לשתות אדם קודם כדאשכחן ברבקה שאמרה שתה אדוני וגם גמלך אשקה ועי' ביד אפרים שם ופשוט:

וירבו המים וישאו את התיבה ותרם מעל הארץ יש לדקדק אחר שאמר שהמים נשאו התיבה א"כ הרי הוא בכלל שהורמה מעל הארץ וזכורני בספרי רנה"ו שפירש לשון וישא היא על הדחיפה והביא דמיון לזה כמי וישא את הארבה ויתקעהו ימה סוף שהוא מלמעלה למטה לזה קאמר שפירוש וישאו את התיבה הוא ותרם מעל הארץ ע"כ, ולקוצ"ד קשה לומר כן אחת שפה אי אפשר לטעות ולפרש מלמעלה למטה אחר שהתיבה היא היתה יושבת למטה ולא באויר היתה כמו הארבה ואחריו כתוב ותלך התיבה על פני המים ולזה לא היה צריך לומר ותרם מעל הארץ גם מה שהביא דמיון שפירוש וישא את הארבה שפירושו דחיפה מה הוא ההכרח לזה ואדרבה הפשט ביותר דהארבה שהיה נח בכל גבול מצרים אז בא רוח ים חזק ונשא אותו באויר והדחיפה היתה בויתקעהו ימה סוף ולמה נוציא מילת נשא מפשוטה אך לפי דעתי אפשר לישב דהכתוב הוכרח להוסיף מילת ותרם מעל הארץ לתרץ קושיא אחרת והוא כי לפי פשט

הכתובים כן פי' הראב"ע דאחר ארבעים יום לירידת הגשמים על הארץ אח"כ הורמה התיבה ע"ש ולכאורה קשה דלפי ההשערה אחרי דהתיבה היתה משוקעת במים רק י"א אמה וכמ"ש רש"י בפסוק ותנח התיבה עפ"י החשבון א"כ איך נאמר דבארבעים יום שהיה הגשם מהשמים והתהום מהארץ עולה לא היה רק י"א אמה גובה המים ובק"ן יום שהיה רק התהום גבה כל כך המים עד שכיסו כל ההרים וט"ו אמה יתר על הר היותר גבוה ועפ"י האומדנא אי אפשר להיות בארץ רק י"א אמה דוקא וכמובן ואם נאמר שהיה בארץ כ"ה כ"ו אמה גובה מים באותם המ' יום קשה עוד מדוע לא הורמה מקודם שהרי היא לא היתה משוקעת רק י"א אמה וא"כ ביותר מעט היה לה לרום מעל הארץ מקודם אך הישוב לזה פשוט הוא דהא ודאי דבאותם המ' יום היו המים קרוב לשלשים אמה גובה קרוב למדת קומתה אבל ידוע הוא שיש הפרש בספינה כשאתה מכניסה לתוך המים בתחילה לאם היתה תחילה על הארץ ואח"כ אתה מביא מקוה מים אליה דבראשונה במעט מים תלך ותרוס ולא תשקע הרבה אבל כשהיא תחי' היתה בארץ אזי צריך לה מים רבים שיהיו עד קרוב לשפתה עד שישאו אותה ואח"כ תשוט כשיעורה כאלו הכניסוה למים מתחי' ודבר זה הוא מוחש ומורגש וא"כ יש לומר כי בארבעים יום הראשונים יש לומר שהיו המים כ"ה כ"ו כ"ז אמות בארץ והיתה שוקעת במים עד שיעור זה ואפשר דלזה היה הזפת על פני כל קימתה ולא רק שיעור השקיעה ויותר מעט מפני שהיו במים בתחי' עד קרוב לשיעור קומתה ומעתה זהו דאמר הכתוב ביתור הלשון וירבו המים וישאו את התיב' דקשה למה עד עתה שרבו המים בסוף המ' יום אז וישאו והלא יש הרבה מעשרים אמה והיא די לה בי"א אמה לז"ק כי פה ותרם מעל הארץ שלא היא באה בגבול המים אלא המים באו בגבולה לזה הוצרך ריבוי המים כל כך שאז יוכלו להרימה מהארץ ודוק כי הוא קרוב לפשט ונכון:

ותנח התיבה וכו' על הרי אררט, טעם שנקט הרי לפי פשטא יש לומר הוא אחד מהרי אררט כמו ויקח מאבני המקום. ויש לחלק דהתם כתיב מם מאבני תתפרש שפיר אחת, אך יש לומר עוד עפ"י מ"ש הרב תבואת הארץ וז"ל בדרך מטיפלים לארזרום יש הר גבוה י"ג ושלש מאות רגל הוא אררט ויש לו שני ראשים והאחד גבוה מחבירו ומרחוק נר' כאלו הר אחד מורכב משני הרים וביניהם תלם וכו' ע"ש, וא"כ אפשר דעל אותו הר נחה התיבה ולזה נקרא הרי ומדויק חשבון רבותינו דשקוע התיבה במים י"א אמה דהוא לפי חשבון שנחה התיבה על הר היותר גבוה שבאררט ולא זכיתי להבין דברי הרב המצבים שכ' שהרי אררט הם נמוכי' וכו' ע"ש. ואיך יבוא חשבון רז"ל על שקוע התיבה י"א אמה

כמובן ועוד שהחוש מכחיש זה כמובא במחקרי ארץ שהרי ארזט הם ההרים היותר גבוהים מאד ע"ש ודוק:

ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש רז"ל (הובא ברש"י ע"פ זה) דרשו אזהרה להורג את עצמו ולפי פשטא אמרתי ומצאתי שכיונתי בזה לדעת רנה"ו בספר המדות (ראיתיו לרגע במושבת זכרון יעקב) דדיוקם הוא מתיבת דמכם לנפשותיכם שפי' דם שהנפש תלויה בו וידרשנו מיד כל חיה שפירושה הנשמה שנקראת חיה שלא ישלוט בה הכליון ידרוש עון זה ממנה וזה דבר יקר שבתו' כתוב השארת הנפש ומפורש מצאתי עוד בקמא (דצ"א:) וז"ל ר"א אומר מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם ע"ש. והנה במקצוע זה האריכו בו רבים ושרים כל שלטי הגבורים באריכות גדולה ובמופתים נאמנים וישרים ובקצרה נציין ע' ס' הישר לר"ת והר"ן בדרשותיו באורך ובעלי התוס' עה"ת בפסוק וישע ה' אל הבל והרי נהרג מיד אע"כ צ"ל שקבל קרבנו וזיכהו לעוה"ב ע"ש. וע' בנשמת חיים לר"מ בן ישראל וענין העקידה תוכיח כי מה הוא עונש המר שיפחד ממנו שלבעבורו יבכר לשחוט בנו יחידו ואיזהו דבר מר מזה אם לא בשביל נשמתו החיה לנצח בגבהי מרומים שתכליתה היא רצונו יתברך וכמ"ש החכם ומה לי מהזמן אם לא רצונו ואם אינך מנתי מה מנתי ע"ש (ואולי לזה מכריזים במלחמה על המארס אשה ולא לקחה והבונה בית ונוטע כרם פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה וכו' דמלבד צער הקרובים עוד יש צער לנשמת המת שתצטער בראותה אח"כ אחרים יקחו יגיעו שהוא לא נהנ' עדיין ממנו) וכן בכתר מלכות לרשב"ג כ' והנפש החכמ' לא תרא' מות אך על עונ' תקבל עונש מר ממות ע"ש. ועי' רמב"ן בפסוק ויפח באפיו נשמת חיים ובפ' אחרי בפסוק ונכרתה הנפש ההיא מלפני כי הכרתת הנפש אמר בה הכתוב מלפני ומקרב עמה ר"ל היא לבדה תכרת מראות זוהר עליון וכו' ע"ש ורמז בס' שיורי המדות להג' מדובנא שזהו פי' הילקוט שכתב ונכרתה מעמה ועמה שלום ע"כ, שהוא יורה על קיום שאר הנפשות שהן עמה שלום ע"כ ובהגהות מימונות פ"ח מה' תשובה הביא דברי רמב"ן וכתב שם דבר נחמד ע"ש ועפ"י דב"ק זכיתי לבאר פירוש הילקוט (ש"א כ"ה ואדר"ן פ"ב) (ובישיבה הודיעוני שקדמוני בזה ואני לא ראיתי עד עתה) וז"ל והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים יכול אף הרשעים כן ת"ל ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע ע"כ, ולפי פשטא קשה מאד איך יתכן זה כי האי דישנ' להאי פרדשנ' ? ולפי האמור שפיר מתפרש דמה שאמר יכול אף הרשעים הוא בערך הדמיון זה בצרור החיים וזה בצרור המות וזה אומרו יכול אף הרשעים ר"ל היפך צרור החיים לזה סיים לא כן הוא אלא ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע שתפול שם שכולה וגלמודה מעמה ובזה תסבול עונש מר ממות עד

השלמת חק עונשה ונכון הוא בס"ד, הבאתי מקצת המדברים על השארת הנפש הגם כי אין בו צורך שזה ידוע הוא עד שאף הילדים בנוסח התפילה בכל יום זוכרים ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בכינוי מפיק ה"א שהיא עצמה תחזור בעולם התחיה היות שהיא חלק אלוק ממעל קיימת לעד לעולמים מפני שנאצלה מהחי האמיתי הנצחי:

והנה בעניותי אביא עוד סנסן אחד שנתחדש לי בס"ד המתאים עם הנ"ל כיאודה ועוד לקרא ואקדים מ"ש הרמב"ם במורה ח"ב פ"א בכלל המופתים שהביא להודיע על חיוב מציאות הבורא ברוך הוא הביא עוד מופת משם אריסטו וז"ל כשימצא דבר מורכב משני דברים וימצא אחד מהם לבד בלא הרכבה יחויב בהכרח את מציאות השני לבדו למשל כשימצא הסכנגבי המורכב מן החומץ והדבש וימצא הדבש לבדו יחויב שיהא החומץ לבדו ומזה הוציא כי אחרי שאנחנו נמצא דברים מורכבים מן נועע ומתנועע ונמצא מתנועע לבדו בלתי מניע כלל והוא המתנועע האחרון יחויב שיש מניע שלא יתנועע כלל והוא הבורא ברוך הוא ע"ש ומדבריו הללו שהסכים הרב עליהם נוכל ללמוד ג"כ אחרי שראינו באדם חי גוף חומרי כבהמה ובו מורכב נשמה משכלת ומצינו גוף חומרי לבד שהם הבהמות שאין להם רק נפש חיונית וגם באדם עצמו תחי' עיר פרא אדם יולד (איו' י"א) ואח"כ קנה נשמ' המשכלת יחויב שיש נשמה משכלת לבד בלתי קשורה בכוחות הגוף אמנם בחפשי בספרים בזה מצאתי ראיתי להרב בעקרים מ"כ פ"ה שהביא דברי המורה הללו וסתר אותם וז"ל ואינה ראיה אמיתית כי כבר ימצא באדם שהוא מירכב מחי ומדבר וימצא החי לבדו בזולת המדבר ולא ימצא המדבר בלתי חי אלא אם נאמר שהמלאך מדבר וכו' וכתב שם המפרש שזה דוחק וכו' ע"ש. וחוץ מדרכנו היה נראה לי בפשיטות לדחות קושיתו שמצאנו מדבר בלתי חי בעוה"ז ממ"ש במדרש (פנחס ע"פ לאלה תחלק הארץ) (ובתרא דקכ"ב.) כי בחלוקת הארץ היה הגורל צווח ואומר אני בחלקו של פלוני ע"ש גם הגאון בעל. תוי"ט פ"ה דאבות ד"ה פי הארץ הכריח יפה בפי' הכתוב ופצתה האדמה את פיה הנאמר בבלועי דקרח שפירושו דבור בחתוך אותיות ע"ש הרי דהגורל והארץ שהם מדבר בלתי חי אך יש לדחות לזה פשוט כי מלבד שאין להביא ראיה מאגדות למושכל וע' ירוש' פ"ק דפיאה ובכ"מ שאין משיבין באגדה ע"ש עוד זאת יש לדחות ולומר דהתם מלאך דיבר בעדם וכמו שפי' כמה מן הגדולים על פי האתון והנחש (אך רז"ל במדרש אמרו באתון אחרי שדברה מתה ע"ש ועי' מג"ע פ' בלק ואכ"מ):

אמנם לקוצ"ד קושיתו מעיקרא ליתא ונקדים לומר כי פשוט וברור מה שאנו קורים לאדם חי מדבר אין העיקר והתכלית של האדם שעליה נקרא אדם הוא הדבור שהרי

הוא שוה עם נביא הדיר בטבעו וכן הפילוסוף האלקי עד היותר סכל וטפש שבברואים שכולם השתוו בו היתכן שזאת היא הצורה הנכבדה שבאדם הא ודאי כי אין זה רק צורה מינית כמו השחוק דשייך רק באדם שהלא כח הדבור שבאדם הוא רק בעבור שיש לו לסתות רחבים שעל ידם יוכל לחתוך הדבור שהרי גם העוף הנקרא פפאגאיו בעבור שיש לו לסתות רחבים קצת משאר עופות הוא מדבר איזה דברים שהדבור הוא רק כלי שרת להוציא החוצה מה שהשכיל אם חכם ואם טפש הכתיבה לרחוק והדבור לקרוב גם האילם נקרא משכיל וכמ"ש בחגיגה (ד"ג.) דהנהו תרי אילמי וכו', ונמצאו אח"כ יודעים ספרא יכו' וע' בכוזרי מ"א אות פ"ט אשר ידבר וישכיל ממשה אינו לשונו ולא מוחו ולבו רק הם כלים למשה ומשה נפש מדברת ע"ש, והגם שהוא דבר מהנבואה כדמותו תקיש ממנו להשכלת האדם כי כולם הם כלי שרת נהשכלה ומאמר החוקר הובא בעקידה שבאדם הוטבעו בו כל החמשה מינים גופו בשר ועצמות זה דומם הזן והמגדל הוא תשמישו בה' חושיו הוא חי כבהמה ובשכלו המעשי שהוא מבדיל בין זה לזה הוא חי מדבר ובהשכלתו בדברים עליונים ובהפרדת הצורות ויתבונן בתארי השי"ת היא חי משכיל ע"ש, ועוד מבואר במורה ובמפרשיו שעיקר השבח וההלול הוא מה שיתואר בשכל והוא העצם אבל מה שיבטא האדם בשפתיו הוא רק להודיע לזולת מה שהשכיל אין אומר ואין דברים השמים מספרים כבוד אל ע"ש. ובה' יסוה"ת פ"ד אותה הנפש אין אנו קורין לאדם מפני השפה והדבור בגרון וכו' ולפיכך אדם שאין בו דעת הוא כמו הבהמה אעפ"י שהוא מדבר הוא גולם לצורה ע"ש. הארכתי בזה ללא צורך היות שהיה לי ויכוח עם רב גדול ספרדי אהובי וחביבי זכרו לברכה וכתבתי לו כל זה והודה לדברי כי לא הדבור הוא העיקר ומעתה אחרי כל הכתוב אזי השאלה של בעל העקרים היא עצמה תוודע ותתאמת במופת כי אחרי שראינו וידענו חי ומשכיל בגוף אחד ומצאנו חי ואינו משכיל אם בבהמה שאין לה כלל רק החיונית וגם באדם עצמו הסכל הגמור שאין לו שום השכלה וכן הקטן האטום בשכל יחויב במופת שיש משכיל בלתי חי חיים שבגוף רק שכל נבדל קיים אחר המות והגם שלא תרא' בחוץ הוא בעבו' שהיא רוחנית ואנחנו בגוף גשמי לא נרא' אות' כאשר נא נרא' השכלים הנבדלי' שגם האויר הנרגש בגשם לא נראה אותו ובהפרד הנשמה מהגוף היא תראה את חברותיה (גם עתה יחי"ס הקדושים כמו האר"י הק' היה רואה את הנשמות העולות ויורדות דרך העמוד) ומה שתמה שלא מצינו מדבר בלתי חי זה יוצדק אם פי' מדבר הוא כמשמעו בקול ובחתוך אותיות שאזי פירושו על עולם הזה תיקשי שלא מצינו מדבר בלתי חי אבל אם הכונה על פירוש מדבר שהוא משכיל שהוא רוחני ואינו נרגש אזי יחיבהו המופת

אף שלא ראינוהו כל שראינו החלק האחד לבדו וראינו את השנים המורכבים ביחד באדם יחויב שיש משכיל בלתי חי וכמו הנועע ומתנועע שמצאנו החלק האחד מתנועע שאינו מניע ומצאנו שניהם שאז נתחייב החלק השני לבדו מניע בלתי מתנועע שהוא השי"ת שלא תשורהו עין רואי דכוותה בנשמה המשכלת והמופתים שוים המה ומתוק לחיך מאמר החכם במליצתו הצחה בני דע נפשך ותדע בוראך ע"כ והגם כי לפשטא הכונה היא על השלילה שאם נפשך שעמך אין אתה יודעה א"כ איך תרהיב עוז לדעת מבוראך מ"מ יתפרש ג"כ ברמז על זה שלדעת חיוב מציאות הבורא במופת תקח המופת הדבוק אתך באותו שיש לנפשך כי הנושאים בדמיון שוים המה וכנ"ל, והחוקרים כתבו עוד דבר נחמד והוא כל עגול בחיוב יעמוד על נקודתו שהוא העמוד ונקודה האמצעית של גלגל השכל הוא העולם ונקודת העולם הם בני אדם ונקודת בני אדם הם הנשמות וכל נקודה שלא תאבד עגולה לא יאבד ואחרי שאי אפשר שיאבד גלגל השכל נדע שלא תאבד נקודתו שהם הנשמות עכ"ל, אחרי כל הכתוב האיר ה' את עיני וראיתי בעקרים מ"ד פרק למ"ד באורך כל הדעות ואחר שהביא גם דעת הרמב"ן הביא עוד דעת אחד מגדולי תלמידי הרמב"ן על השתלשלות היצירה בעלי שכל על שלשה מדריגות וכו' ומ"ש עוד בישוב ה"ר אהרן הלוי ז"ל בזמן שיגיע תחיית המתים מה שיחדש הקב"ה לכל אחד מהצדיקים גוף אחר באותו מזל שהיה לכל אחד מהם תחי' שוה בשוה ויעמדו ויאכלו וישתו ויולידו וכו' וכו' ואחר זה לימים רבים אחר שישיגו השלמות שאפשר להם להשיג כ"א וא' לפי מדרגתו ראשון ראשון כאשר יושג זה השלימות שאפשר לו להשיג הרי זה לחפצו ולדעתו יעלה לענין אליהו עש"ב בדב"ק הטהורים שארוכים הם והם דברי אלקים חיים למתבונן בהם בישוב הדעת ודוק:

ועפ"י האמור שראינו כי המופת שוה בחיוב מציאות הבורא וכן בחיוב *השארת הנשמה האצולה ממרומים ארמוז בס"ד כונת הכתוב כל הנשמה תהלל יה דיחס הלול לה' שהוא שייך לנשמה כי מלבד האמת משום שעליה נאמר בצלם אלקים עשה את האדם ועי' בהראב"ע

*יביאה בס"ד הדבור המובא בספרים במציאות הנשמה המשכלת אם היא עצם נבדל ואצולה ממרום או היא רק כח הכנה לבד עיניך תחזינה לכאו' כי היא רק כח הכנה לבד והוא ממ"ש במורה נבוכים ח"א פ' מ"א ופ' ע' וז"ל הנשמות הנשארות אחרי המות אינם הנשמות ההוה באדם כשיתהוה שזאת הוה בעת התהוותו כח הכנה לבד והדבר הנבדל אחר המות הוא המגיע בפועל עכ"ל, דמשמע דסובר כי רק הכנה לבד בפשט הדברים ואם פי' דבריו כן יתישב מה שהק' השר אברבנאל בס' ראש אמנה (פט"ז סט"ו) על הרב

המורה דלמה השמיט מכלל העקרים אמונת השארת הנפש והשיב שזה נכלל בכלל אמונת שכר ועונש שהגמול הגדול הוא חיי עוה"ב ועונש הגדול הוא הכרת בזה ובבא ולהיות זה בכלל לא הזכירו בפני עצמו ע"ש ולקוצ"ד לא הבנתי ישובו דאחפי דלפי מש"ל וכן הוא עצמו כתב בספרו על הנשמה שלא תאבד וא"כ אף שחייב כרת הוא שנבדל מחבריו ומתענוג זוהר עליון וההשגה הגדולה שישיג שם שהוא נכרת ממנה שאין דמיון לאותו הצער והיסו' הגדולים שיש כמו הכרתתו מזוהר זה נא תשובה פ"ח מ"ש בזה) אפי"ה ראיתי דהק' בהרב המוסאטו שכתב כי ידמו מעשה הנשמה אל מעשה ה' ע"ש עוד זאת ירמוז אל הנ"ל דשפיר יוצדק ההלול לה' היות שבשניהם המופת שוה וכנז"ל [וכרגע נראה לי כעת בעת ההעתקה בס' אור ה' ושם בכלל ב' פט"ז ראיתי שהביא דברי המורה וסתר אותם והאריך לסתור גם את ההקדמות וגם כתב לסתור גם אם ההקדמה אמיתית והיות קשה עלי עתיקא מחדתא שזה שנים רבות שכתבתי את זה לא יכולתי להשיג בזה כראוי עיניך תחזינה גבור החיל ליישב דברי אור ישראל וקדושו] והנה רז"ל (בילק"ש סוף תהלים) דרשו על כל נשימה ונשימה תהלל יה ע"כ. והענין מקביל למ"ש הרב הק' אור החיים בן עטאר בפ' ויקרא וז"ל אין לך אדם מישראל שאין יורד לו כבר מבורר כי נשארת הנשמה חיה ולא תאבד אפס כליל ח"ו וא"כ חזרה התמיהה למקומה מדוע לא זכר אותה שזה לא נכלל בעונש ועם שיש לישב קצת דב"ק מ"מ לפי מש"ל יתישב עוד דהשארת הנפש אינה דבר הכרחי לכל הברואים שהיא תלויה במה שהגיע אליו בפועל בתחי' אחר שהיא רק כח הכנה לבד וא"כ אין זה שייך לעקרים שהרי אם זכה עצמו וטרח עד שהשכיל וקנה קנין עצמי בפועל אחרי התבוננו בהשכלת המושכל והשכיל בפועל בהשכלתו אזי אותו הקנין נשאר חי עמו לנצח לעולמים ואם לאו אינו כלום וכח ההכנה שלו עלה בתוהו ואבד ונמשל כבהמות נדמו אין שארית למו כלה ענן וילך:

אך חלילה וחלילה ליחס לאותו צדיק וקדוש האור הבהיר הזה את הסברא הזאת וכבר נרעשו בדב"ק המפרשים סביב ספרו האפודי וקשקש וש"ט והכוזרי מאמר ה' ע"ש והרב בעקרים מ"ד פכ"ט אתר שהאריך בזה דשתי הדעות אם היא עצם נבדל ואצולה ממרום או כח הכנה לבד יחס לזה מחלוקת רז"ל אם נוח לו לאדם שנברא או לא טש"ב, וע' רבינו בחיי פ' אחרי ובנשמת חיים ח"א פ"א וז"ל שם נשמה לא תאמר רק על השכלית הבאה מן השמים נשמה גימט' השמי"ם ע"ש וע' שם עוד פי"ג שהשוה דעת הפילוסופים עם המקובלים שהנשמה טרם בואה מתלבשת בגוף דק מאד ע"כ והרב אברבנאל בס' מפעלות אלקים ג"כ כי הנשמה בבריאתה נקשרת עם גשמיים דקים מהטבע השמימי

בלתי מושג לחוש הראות ע"ש וע' להג' בשו"ת יכין ובועז מדף מ"ח ואילך שהאריך הרחיב לקעקע סברא זרה זו שהנשמה היא הכנה עש"ב, והג' האחרון צה"ח בקונט' תפארת למשה הביא מחלוקת רז"ל במדרש (וע' רד"ק תהלים ק') בפסוק הוא עשנו ולא אנחנו קרי וכתיב ח"א ולא אנחנו בראנו נשמתנו וח"א ול"ו בויו אנחנו משלימים נשמתנו ע"כ שהראשון סובר שהנשמה ענין נבדל בפ"ע בצביונה מתחילת ברייתה וכו' והשניה היא בדיעה שהיא כח הכנה לבד ואנחנו משלימים אותה בשכל ומשכיל בפועל ע"ש, וכבר קדמו בזה הרב אלבלידה ע"ש וע' בנשמת חיים מ"כ ע"ש אחרי שהארכנו בזה וראינו שהאמת נתברר שהנשמה אצולה ממרום אז חייבים אנחנו להבין באמיתות כונת המורה נבוכים דודאי גם הוא סובר כן דהיא שכל נבדל מגבוה וע' בפ"ד מה' יסוה"ת ה"ט צורת הנפש אינה מן היסודות כדי שתפרד להם ואינה מכח הנשמה עד שתהא צריכה לנשמה (הכוונה נשמה החיונית) אלא מאת ה' מן השמים לפיכך כשיפרד הנפש מן הגוף ותאבד הנשמה (פי' הנשימה) מפני שאינה מצויה אלא עם הגוף וצריכה לגוף לא תכרת הצורה ההיא הוא האלקים אשר נתנה ע"ש, הרי דב"ק כמעט מפורשים שהרוח היא רק הכנה איך נאמר בה נתנה שפי' שאמר שהע"ה והרוח תשוב אל תשוב אל האלקים אשר נתנה ואם היא עצמה לו השפע אל נשמתו להתקיים כי זולת זה אין לו חיות והנפש אשר תעלה צחנתה יכרת ממנה השפע האלקי והשפע בא לו דרך שני נקבי החוטם מקום דביקות הנפש עם קונה ע"ש בדב"ק, ואני הקטן עבדא דרבנן ארחיב בדב"ק בס"ד דפליאות הבורא תמצא עוד במין האדם והם מפלאות תמים דעים שתמצא שתכונת האדם שהוא גוף חומרי בכל תכונתו נמשל כבהמות ונגד זה שכל אלק"י רם ונשא מגיע השמימה הגם דיש בבריאה אלפי אלפים שכלים נבדלים גבוה מעל גבוה אבל אין להם שום יחס וקשר אל החומר ומובדלים ממנו בתכלית והרכבה זאת היא אחת מפליאות הבורא עכ"פ אחר שיש בו שתי כוחות חומרי ורוחני ושניהם צריכים מזון וחיות כדי במתכונתה ולזה אנחנו מוכרחים לומר דכונת רבינו היא דסובר דהגם כי יש נשמה אצולה מגבוה מ"מ היא לא תבוא ותשכון בגיוו לרוב רוחניותה עד אשר האדם יטרח בשכל ההילואני שבו ובו כח ההכנה ועל ידו יתעצם בו לקנין שיהא ראוי אח"כ להיות בסיס שתשכון בו הנשמה הנבדלת ותאיר לה כשמן לפתילה ואז ישוב השכל והמשכיל שהם הנשמה הנקראת שכל והמשכיל שהוא כח ההילואני שבו והמושכל שהוא המגיע בפועל שזכרם רבינו לאחד ובלעדי המושכל המגיע בפועל ע"י המשכיל שבו אין הנשמה הנקראת שכל לבד תוכל לשכון בו ופרוח תפרח ממנו לרוב רוחניותה ואין לה אמצעי להתקשר על ידו (הרי לדעת המקובלים בנרנח"י אם אין הרוח לא תשכון

הנשמה עם הנפש עד שיהא הרוח בסיס לנשמה עי' בדב"ק בזה בכ"מ) ודומה קצת לזה הגוף הוא חי ע"י אכילה ושתיה ובלעדי זה הוא מת והולכת הנשמה ולכאו' הוא פלא אחר שאין לנשמה שום מושג באוכל ומשקה למה לה שתלך אלא הוא הדבר כי הנשמה אין הגוף בסיס לה רק אדם שיש בו כח הנפש הרוחני קצת ובו תוכל הנשמה להתקשר ע"י הדם שהוא הנפש וכשיש דם אז יש הזנה לגוף והוא מתהוה ע"י אכילה ושתיה ובסור האכילה ממנו שאין דם רוחני חיוני אזי פרוח תפרח הנשמה שאין הגוף הכלי שלה אותו הדבר בדברינו כי הנשמה העליונה אם היא תשכון בו הוא באמצעות כח ההילואני שבו כח ההכנה שהוא ישכיל בו וע"י קנינו נתעצם כח ההכנה בו ובו ישכון אור הנשמה הנבדלת זה הנלע"ד בכוונת דב"ק ועי' בהכותב בעירובין י"ט מ"ש מהרמב"ן ומ"ש הוא ז"ל והדברים עתיקין שהאריך שם [הא ודאי כי מ"ש הרב להשיג קנין בפועל בהשכלה פירושו על דבר תורה דתי רוחני ואין פירושו על חקירה פילוסופית שמלבד כי דבר זה אינו נכלל רק ליחידי סגולה כמו רבינו הרמב"ם שהיה בכוחו ליכנס בשלום ולצאת בשלום אבל אחרים אסורים המה ולך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב וחלילה לומר לחייב את הלימוד המסוכן הזה והארכתי במק"א כי רק התורה בכתב ושבע"פ הם הם חיי הנשמה ומזונה וזה הוא הבטוח שבהשכלתו בלימודו בפועל ישכון עליו אור צח ומצוחצח אבל החקירה לנו ח"ו הוא רעל גמור ובעל העקידה כתב כי החכמה פועלת בנפש ההילואנית ע"י התורה ויראת ה' ותשאר נצחית שלא תאבד עם הגוף ע"ש, ומה נעים מליצת הר"ן בדרשותיו וז"ל לא תמצא חוקר ופילוסוף ששרתה עליו נבואה ע"ש] נחזור לדברינו כי הנשמה הנבדלת לא תנוח עליו לשבת בגופו ולהאיר עליו עד אשר התעצמו בקנין תורני אזי תאיר בו ע"י כח ההבנה שבו שהשכיל בתורה ויתעצמו יחד כשלהבת הקשורה בגחלת ומי לנו יותר בקי בדעת רמב"ם כמו אור ה' לר"ח קרשקש שיחס סברא זאת לבן רשד וסתר אותה שהיא עצם נבדל ולא רק הכנה עש"ב ואילו היה סברת המורה כן פשיטא שהיה מביא דבריו וסותר אותם כדרכו שלא יהדר עני גדול נגד דעתו להתקים ותתמיד הרכבתו עד גמר שלימותו אשר בא בשבילה ובמזון הגשמי הנה הוא בידו צדיק אוכל לשובע נפשו אבל ברוחני שאין סוף ליניקתו בזה וכשהוא יונק יותר מכדי צרכו הוא ימות ר"ל הגוף ימות שתגעל הנפש את הבשר ושבה אל בית אביה לחשקה הכביר והגוף פקע כדא ומית לזה המציא לו הבורא כי השפע האלקי יבוא לו דרך שני נקבי החוטם שבזה לא יקבל רק די ספוקו לא חסר ולא יתר לפי ערך הרוחניות שבו וזכוך הכלי שהוא הגוף שבו אם מעט ואם הרבה והוא על דרך אורות מטי ולא מטי רצוא ושוב כמראה הבזק ובזה הוא חיותו לפי מעשיו

ולפי קדושתו בוא יבוא לו השפע וזה יהיה מתאים לנו עם מ"ש רז"ל (סנהדרין נ"ב.) בנדב ואביהוא שיצאו שני חוטי אש ונחלקו לארבע ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ומתו ע"ש. רצו בזה כי נדב ואביהוא עברו הגבול ונדבקו מאד אל הקדש כמו שדרשו בפסוק בקרבתם לפני ה' כי נתקרבו הרבה ושאבו רוחניות גדולה הרבה מערך גופם שהוא הכלי דרך חוטמם ולזה כנו להם חוטי אש שעל ידי זה נתבטל הגשמי שגבר הרוחני האש שבהם ושרף את הגוף ונדבקה נשמתם בזוהר העליון כאשר ידבק החלק אל הכל וזהו אימרם על כל נשימה תהלל יה כי שם נשמת החיים הצריך לו בעבור שהם סותרים עם החימר ברוך הוא לעד אשר יצר את האדם בחכמה ומתאים עוד ההלול לנשימה התלויה בחוטם ושם תלוי בו בחי' היראה וכמ"ש החוקר הגדול רנה"ו בספרו גן נעול כי כוחות הנפש השכלית מקבילים אל חמשה חושים. החכמה לחוש הטעם, הדעת למשוש, הבינה לשמע, השכל לראייה, הריח ליראה, והריחו ביראת ה' ולכן ההלול תלוי לנשימה שהיא בחוטם ושם משכן היראה עבדו את ה' ביראה יראת הרוממות (בהיות תתר"פ חלקים בשעה ותתר"פ צירופי קוי"ק בשעה כמ"ש המקובלים אז מקביל על כל נשימה תהלל יה אותו הצרוף של קוי"ק המקביל נגדה). [א"ה עי' בס' החרדי' מל"ת סי' א' אות ו' ז' כי הוי"ה בהכא' עול' תתר"ף ועי' בשה"כ דרו' ר"ה דרו' ו' כי ה"פ רי"ו גי' תתר"ף]. נשובה אל הקוד') דהכ' הנ"ל ואך את דמכם הוא מעיד על השארת הנפש שקיימת לעולמים שבזה פירשתי דבר נחמד ואמיתי בס"ד במ"ש והחלטתו וע' בכוזרי מ"ב דכ"ט וז"ל הזוקן ישיג הגוף ולא ישיג הנפש ובקול יאודה שם הביא מרלב"ג ראיה חזקה על הנשמה שהיא נבדלת שהרי היא מחזקת בחולשת הגוף ואילו היתה הילואנית היה בהכרח הנושא לה יותר חלוש בעת ההיא וכו' עש"ב ובכן הכרח עלינו לומר שמ"ש שהיא הכנה בעבור שהוא המשכיל ובסבתו תהיה היא בסיס לנשמה הנבדלת שהוא הנקרא שכל סתם לזה זכר אותה ודב"ק המפורשים במקומות רבים יעידו על זה ובכן בדבר כזה אין שום רעש וקצת דומה לזה תמצא בזוהר חדש בראשית מתליסר שנין ולעילא בעי למעבד חדוה וכו' אי בעי למהוי זכאה יהבין ליה נשמתא קדישא עילאה ע"ש וע' בע"ח ש' דרושי אבי"ע ובניצוץ זה שרשי הרוחניות וכו' ובין בחי' רוחניות להגוף יש בחי' אחת כוללת שתיהן הוא בחי' רביעית דם של הנפש שיש בה ניצוץ אחרון של הנפש והוא מתלבש ברביעית דם וכו' והכל אחד הרי אתה רואהשיש הרכבה בין הרוחניות הגמורה לבין הגוף דבר רוחני קצת עם חומר זך שיהא בסיס וכן לעליונה וכשהוא מזכך לפי מעשיו ותורתו התחתונה אזי תתגלה ותאיר בו

העליונה ביתר שאת ויתר עז ואולי כונת המו"ן כן הוא ואם צדקנו בזה תכל מעליו את המעוררין ואת הנוקפין ודוק והיעב"א:

רש"י מרז"ל (בב"ר פי"ד או' ה') וייצר ה"א את האדם שתי יצירות אחת בעוה"ז ואחת לתחיית המתים ע"כ. וצריכים לדעת מה באו לרמוז בזה עוד בה למה רק פה רצה הכתוב את זה ולישב זה אקדים מ"ש בעניותי בסה"ק שופרי' דיעקב בפ' בראשית ושם חידשתי לומר שהברואים שנאמר בהם הויה כמו ויאמר ה' יהי אור יהי רקיע יהי מאורות אזי הם עצמם קיימים לנצח משום שנתייחס בריאתם לכביכול אבל אותם שהם קיימים רק במין ולא הם עצמם רק תמורתם וזרעם נתייחס הבריאה לאחר כמו תוצא הארץ נפש חיה תדשא הארץ דשא ישרצו המים ובכן הם אשר מולידי' ומוציאים לבד וכב"י נתן להם הכח שהם יוציאו מעצמם. ועתה זכיתי ומצאתי ראיה לדברי בפסיקתא [הובאה בילקוט שמעוני מ"א ח' ס"ג] ראיתיה בבני יששכר בפ' ויזבח שלמה את זבח השלמי' לפי שנא' קח מאתם והיו לעבוד את עבודת ה' רבי חמא אמר בבית עולמים הקריבום וכו' אמר ר' מאיר עד עכשיו היו קיימות ולא הוממו ולא הטריפו וכו' וכו' עש"ב. הרי מפורש משום שנאמר בהם הויה עד אותו זמן נשארו ובכן שפיר נאמר בבריאה שנאמר מפי ה' הויה שיתקומו עצמם תמיד לנצח שנתיחס הבריאה אליו יתברך. ובכן בבריאת אדם קשה דהא כתיב ויברא אלקים את האדם וא"כ היה צריך להיות קיים ולא במין אף שחטא אחר שנתיחס בריאתו אליו כביכול ולזה קאמר המדרש וייצר בשני יודין אחת בעוה"ז ואחת לתחיית המתים וא"כ האדם יש בו תרתי כי במ"ש נעשה אדם שנשתתפה האדמה בבנין חומרו הרי היא כשארא וקיים הוא רק במין ומת וזרעו עומד תחתיו ובעבור שנתיחס בריאתו אליו כביכול הרי הוא קיים כי הנשמה חיה לנצח ולא תאבד ועליו נתייחס הבריאה אליו ברוך הוא וזהו וייצר בשני יודין וגם כי שוב ישוב בתחיה בגוף עצמו עם הנשמה ודוק:

ואגב ריהטאי נתעוררתי בדבר לחדש בדין המאבד עצמו לדעת דתלוי בכתוב הנז' ואך את דמכם וכנ"ל דהוא לא שייך רק בישראל ולא בבני נח הקדומים כפי הכלל שבידינו מרז"ל (סנהדרין נ"ט.) דכל מצוה שנאמרה לב"ן ולא נשנית בסיני לישר' נאמרה ולא לבני נח דהכתוב הנ"ל לא נשנה והגם דכתיב וחי בהם ללמדנו שלא ימות בהם אין שם אזהרה א"כ ממ"ת ואילך הוא רק לישר' וע' להג' פנים יפות פי' בפסוק מחוטב עצך דאיך קבל מרע"ה גרים אחר שלא מלו משום דלא נשבה להם רוח צפונית ואי אפשר להיות גר עד שימול ויטבול ותירץ דהרוב אינם בסכנה ובישר' דכתיב וחי בהם אין להכנס לס' סכנה אבל הבא להתגייר יכול למול אפי' בחשש סכנה ע"ש ועי' בשו"ת חת"ס בסוף

הספר מ"ש בזה ע"ש. הרי להדייא דבב"ן לית ביה לתא דוחי בהם וגם באזהרה דאך את דמכם כיון דלא נשנית דכוותה וליתנהו בה ונדרוש הטעם בזה אולי משום דישראל נקראו בנים למקום ונשמתם היא חלק אלו"ק ממעל וכנ"ל ועי' במורה ח"א פ' ט"ו כי טבע המקור ראוי שיהיה נמצא במה שיחצב ממנו ע"ש, וזהו קרוב לפשט הכתוב בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו כי עם קדוש אתה וכיון שאתה קדוש הוא משום שנשמתו חלק אלוק וכשאתה מתגודד בגופך שהוא נרתק של הנשמה אתה מרים ידך במלך ח"ו ובכן זה יאמר בעם ישראל (וכן עם המאמינים בה' ברוך הוא) אבל לא באחרים ולכן לא נשנית בסיני כדי שלא תנהוג רק בישר' חפשתי בספרים למצוא סמך לזה אינה ה' לידי ס' הג' מנחת חינוך ושם ראיתי בקומץ מנחה מצוה רל"ו דפשיטא ליה למר דהמאבד עצמו לדעת הרואה אותו ולא הצילו לית ביה לאו דלא תעמוד על דם ריעך ולא עשה דוהשבות לו לרבות אבידת גופו ע"ש, ולקוצ"ד קשה לומר כן והוא דברודף אחר חבירו להורגו אזי הרואהו מלבד דחייב בלאו דלא תעמוד על דם ריעך ועשה דוהשבות עוד בה דהותר דמו של אותו הרודף שיהרוג אותו אם אין יכול להציל הנרדף באחד מאיבריו של רודף וכמ"ש ברמב"ם ה' רוצח פ"י, רק הנרדף חידש הריב"ש שאינו חייב לדקדק בזה וכמ"ש במש"ל ה' חובל ומזיק בסוף ע"ש הכנה"ג בלשונות הרא"ם (פ' וישלח) כתב אם הרג רודף שהיה יכול להציל הנרדף באחד מאיבריו של רודף ולא הציל אלא הרגו אם הוא בזמן מלחמה דרבים לוחמים פטור רק בזמן שלום חייב ופי' בזה מש"ה וישם דמי מלחמה בשלום שהיה יכול להציל ולא הציל כמו בזמן מלחמה ע"ש ודפח"ח] אמנם במי שהוא רוצח להרוג עצמו אזי הרואהו אם אינו יכול להציל אותו ע"י אחד מאיבריו רק שיהרגהו בזה פשוט הוא שלא יהרוג אותו כי מה תועלת שיהרוג אותו כדי שלא יהרוג עצמו וזה סברא פשוטה וכמ"ש בסנהדרין (ע"ג:) בתוס' ד"ה חד למעוטי עע"ז וז"ל דאיך יחלל הוא שבת להרוג אותו כדי שלא יחלל הוא שבת ע"ש (עי' או"ח סי' שכ"ח סיו"ד) וכן קי"ל לדין היפך ראב"ש ובמש"ל ה' שבת פכ"ד הא דניתן להצילו בנפשו לא שייך בשבת ע"ש [במורה ח"ג פ' מ' כתב הטעם וז"ל זה הדין ר"ל שיהרג מי שישתדל לעשות החטא קודם שיעשהו אינו אלא בשני המינין בלבד הרודף אחר חבירו להורגו ורודף אחר נערה להיותו עון שאי אפשר לתקן טעותו אחר היותו אבל שאר עבירות כע"ז ושבת אשר לא יזיק בהן לזולתו לא יהרג בהם על המחשבה עד שיעשה ע"כ] הכי נמי פה דכוותה אבל בענין שיכול להצילו מהעבירה הגדולה של אבוד עצמו אם הוא במציאות שיכול להצילו ע"י שיזיק לו אחד מאיבריו נלע"ד דחייב לעשות כן דנשמת ישראל הכל חייבים בשמירתה אשר זה בכלל כביד של חלק אלו"ק ממעל ובירוש' הבי"ד

הסמ"ע בחו"מ סי' תכ"ה שחייב אדם לכנוס לס' סכנה נגד ודאי חיים דחבריה ע"ש ותדע דהא קי"ל (בטואה"ע סי' ט') מי שנשא קטלנית כופין להוציא ובב"י הטעם דהוא בכלל שופך דם האדם ע"ש הרי שאנחנו חייבים לחוס על חייו הגם שהוא מפקירם והגם דיש חולקים שם הוא מטעם אחר וכמ"ש הרשב"א טעם לרמב"ם אבל בזה המפורש להדיא הא ודאי דחייבים ומ"ע אית בה וכן מצאתי קצת ראיה בברכ"י או"ח סי' ש"א ס"ק ו' מעשה בנערה ישראלית ששתתה סם המות בליל שבת ובאו אצל האיש שאתמחי בקמיעא לתתה להשותה סם המות ומקיא ומתרפא וכן עשה כתב הקמיעא בליל שבת ותכף הקיאה ועמדה על בוריה ע"כ הרי דשרי גם לעשות איסור בשבת להצילו מאבוד עצמו כ"ש וק"ו היכא דאין שום איסור דחייב להצילו כדי להצילו מאיסור מאבד עצמו דפשיטא דהתם שהתירו בסתם אף שהיא עומדת במרדה ולא חזרה בתשו' דעכ"פ הם מצילים אותו מעבירה זו והם מקיימים מצוה רבה כנלע"ד ועי' בהלק"ט ח"ב סי' רל"א במי שעשה עצמו טריפה אם ב"ד ממיתין אותו וכתב דלמ"ד טריפה חיה לא קמיבעיא לי כי קמיבעיא לי למ"ד טריפה אינה חיה וכו' ע"ש והרבה יש לעמוד בזה אלא שאין כאן מקומו ואתה תחזה:

ויצאו אתם מאור כשדים וגו' פירש"י תרח ואברם עם לוט ושרה ע"כ, ולענ"ד היה ק"ל דאיך הכתו' יתלה הגדו' בקטנים תרח ואברם את לוט ושרה גם ק"ל דאחרי דהכתוב הזכיר שתרח לקח אברם ולוט ושרי למה צריך להזכיר עוד שיצאו אתם ולכן אפשר לומר דהכונה היא על בני אדם שיצאו מהעיר עם אברהם ומשפחתו משום שהיה חפצם להדבק בחברת אברהם לחבתו עליהם ומעשה אבות סימן לבנים כידוע ובא לרמוז שאח"כ ג"כ יהיה כן ובמצרים ערב רב עלה אתם ולכן גם פה יצאו מה שיצאו אתם מהעיר אבל אח"כ כשהגיעו לחרן ונתיישבו שם נתגיירו ממש שאברהם פקח עיניהם והודיעם מבורא העולם יוצר הכל ולזה בחרן הזכיר להדיא הכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן כי שם כבר עשו אותם ממש ע"י שהכניסם תחת כנפי השכינה וזה קרוב לפשט אך בזוה"ק (בר' דע"ח:) פי' דחוזר על תרח ולוט שיצאו עם אברהם ושרה דכיון דחזא תרח דאברהם בריה אישתזוב מגו נורא אהדר למעבד רעותיה ובגין כך ויצאו תרח ולוט וכו' ע"ש:

פרשת לך לך

והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יחיו אמרי נא אחותי את וגו' וחיתה נפשי בגללך ע"כ. יש להעיר א' למה הוצרך לומר ואותך יחיו דהתכלית הוא שלא יהרג גם הפלא שהקדים למען ייטב לי בעבורך ואח"כ וחיתה נפשי דהיסוד

הוא החיים ואח"כ הטובה של המתנות אבל אם אין חיים מה תועלת במתנות ואפשר לישב דאברהם הוא מגביל לשרה בדבור זה דידע אברהם את אהבת שרה הצדקת הגדולה ולזה אמר לה דעי שאם ידעו שאת אשתי שתים רעות אחת והרגו אותי ועוד ואותך יחיו והצער הגדול יהיה לך כשתראי עצמך חיה אחרי מותי בידיהם כדי שתמיד יתעללו בך ואני יודע שזה אצלך קשה מן המות ואין ביכולתך להשיג המות, או נאמר בהיפך מהנז' והוא שדרך הרשע בגמר התאוה אזי יזכור את חומר העבירה ויצטער עד למאד כי רשעים מלאים חרטות ומעשה אמנון ותמר יוכיח כשהרגוש מעשה הנבלה נהפך לשונא לה וזהו אומרו והרגו אותי ואותך אח"כ, או אותי ואותך יחיו כשיחשבו שאין את אשתי ועל דקדוק בתרא יש לבאר שכך אמר לה דעי נא וראי שלא ירגישו מדבריך שאת אומרת אחותי שהוא רק להצלה אל תעשי כן לא ירגישו בך כלל שאת חוששת עלי מהריגה רק כשתאמרי אחותי תני רמז בין שיניהם שיחשבו שאת אומרת כן הוא רק למען ייטב לי בעבורך ואזי הם יחשבו שאני נכרי גמור אליך ורק בצוותא חדא באנו ואת אומרת כן כדי שאני אהנה מהם במתנות ועי"ז וחיתה נפשי בגללך שלא יכנסו בחשד של בעל כלל אבל חלילה שאברהם יתאוה אל המתנות ומלחמת המלכים תוכיח שלא לקח מחוט ועד שרוך נעל ודוק ועי' בזוה"ק (דפ"א:) (ואם אל סודו תדרו' עיניך תחזי' להג' בעל י"מ מאכ"ח ח"א סי' ו' שהמתנות שם טומאה שנטל ממצרים להנחילו לבני הפילגשים להרחיקו מיצחק ובניו והוא הגורם לנפשו חיים וכו' כאומרו וחיתה נפשי וגו' ולאברם הטיב המטיב ויהי לו צאן ובקר וגו' שבעה וביצחק שש וביעקב חמש כבחינתם ודיק: הבט נא השמימה וספור הכוכבים וגו') ע' ברש"י וכן הוא במדרש צא מאטגנינות שלך אברם אינו מוליד אברהם מוליד ולכאורה קשה דא"כ היה לו לומר אל תבט השמימה שאזי יתפרש שלא תחוש לאותה ההבטה של הגרמים השמימיים המחייבים לך מניעת הבנים מהם ופה קאמר הבט ואם פירושו שהוא טועה בהבטה הרי סיים אברם אינו מוליד אברהם מוליד משמע שאינו טועה ורז"ל (ב"ר הובא ברש"י עפ"ז:) דרשו אין הבטה אלא מלמעלה למטה ע"ש, ולפי ד"ק ניחא דאדרבה באומרו הבט הודיעו כי הטבע כפוף תחתיו וכדרשתם צדק יקראהו לרגלו ע"ש:

אמנם לקוצ"ד יש לבאר עוד בס"ד ובאגב יבוארו עוד איזה דברים והוא כי אדרבה בא הכתוב להודיעו כי ע"י הסתכלותו בטיב הידיעה בכוכבים מתוכם ישכיל לדעת שהוא אפשר להוליד הגם שהוא נגד הטבע והנני מקדים לומר שאם טעיתי ח"ו יהיו חשובים דברי בטלין ומבוטלין וכלא חשיבין ואם כיונתי אל האמת יעלו דברי לרצון לפניו יתברך ולהבין אקדים מ"ש הרב במורה הנבוכים ח"א פ' ע"ב וז"ל בבעלי חיים הנכבד שבו

פנימה והמקיף עליו הוא הגרוע בערך מקיפו ובעולם בכללו ההיפך הנכבד שבו מקיף והפחות הוא מוקף ע"ש באורך בדב"ק (והם מתאימים בדיוק למ"ש המקובלים ועי' בע"ח באורך דבעגולים המקיף מעולה מחבירו ובבחי' היושר המוקף יותר מעולה עד שתמצא עגול א"ק הוא מקיף לכל ויושר א"ק הוא מוקף מכל ע"ש) וכבר ידוע כי ברוך הוא לעד נשמת הכל הנאצלים והנבראים והנוצרים והנעשים עשה להחיותם שתי ענינים מקיף לכולם ופנימי מכולם המקיף לכל נזכר ברז"ל (מס' מנחות דל"ג:) ובכמה מדרשים בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים מבחוץ ומדת הקב"ה אינו כן עבדיו מבפנים והשי"ת משמרם מבחוץ כמש"ה ה' שומרך ע"כ, והם דברו על בחי' המקיף ונקרא בזוה"ק סובב כל עלמין אבל בבחי' הפנימי הוא נקרא ממלא כל עלמין ורמזוהו בכתוב ושכנתי בתוכם כמשמעו ובמשכן כתיב וכבוד ה' מלא את המשכן הוא בפנימיות ובנביאים (ישעיה ו') מלא כל הארץ כבודו וזה בבחי' הפנימיות ונבין עוד בקרא להעיר בכתוב הנז' מלא כל הארץ כבודו גבול אתה נותן לכבודו יתברך ? (המו"ן בפי"ט כתב הארץ תעיד על שלימותו ע"ש) והפשטנים הפכו הכתוב וכתבו כבודו מלא כל הארץ ע"כ. ואולי דכונתם לישב הקושי שיש לכאו' בפשט הכתוב כי ע"י שהפכו הכתוב בא להודיע כי הארץ מלאה מכבוד השם שחזר השיעור של הארץ שנתמלאה מכבודו יתב' ובתוס' מחוץ לגבול הארץ אין גבול השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וגו' והגם שזה נכון להצילנו מהערה הנ"ל מ"מ נשאר להרגיש ולמה הכתוב לא נקט הסדר כן כמ"ש במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן ולא אמר מלא המשכן כבודו ולפי הנ"ל יתישב שהכתוב בא להודיענו שתי הבחי' יחד שתמצא בכתוב הטעם שבתיבת כבודו מוכרתת ואינה סמוכה להם ובכונה הוא לרמוז על שניהם מלא כפשוטו שהארץ מקיפה על כבודו כי קו הפנימיות שסובבים עליו הכל הארץ מקפת עליהם לתת חיות לכולם מכל הנברא וכו' והיא מקפת גם על היושבים כדי שתוכל שאת לפי שיקול אל דעות הצריך לה ובזה תיבת כבודו תבוא אחר מלא כל הארץ וסמוכה אליהם אחר שזה רמוז על קו הפנימי המוקף מכל שהאחרונה הארץ מקפת והשנית בטעם כבודו המוכרת כדי שיתפרש כבודו מלא כל הארץ כמו המשכן וכלומר שמקיף עליה בבחי' סובב כל עלמין שבערך יאמר סובב עליה וכמ"ש רז"ל (ב"ר פס"ח אות י') הקב"ה. מקומו שלעולם באופן שה' ברוך הוא מקיף הכל ומוקף מכל וזהו הרמז שאומרים בסליחות שמך נקרא עלינו שפי' מקיף, שמך נקרא בקרבנו שפי, מוקף וכן הוא בפתיחת אליאו זל"ט אנת הוא עילאה על כל עילאין סתימא על כל סתימין הרומז לשניהם ופשוט:

היוצא מהמדובר דבעולמות שהם כדורים כל שהוא מקיף את חבירו הוא מעולה ביותר אבל ביושר הדומה לאדם אז המוקף הוא המעולה ביותר ועוד נקדים דבחי' מקיף הוא נקראת אדנות שנקראת נפש בכלל והיושר שהוא פנימי שנקרא רוח הוא קוי"ק, גם נקדים מ"ש הרב המלבים שידוע שכמה מדב"ק הוא מתורתן של ראשונים וז"ל בעת שהשי"ת יהיה במדריגת הלב פנימה ממלא כל עלמין אזי ינהיג עולמו בהנהגה טבעית באמצעות הטבע כמו שהלב משפיע להגוף והם מנהינים ובעת שהוא מקיף על הטבע שהוא בחי' סובב כל עלמין אזי הוא בחי' נסיית ונפלאת למעלה מהם ע"ש ולפי"ז יעלה לנו כי שם קוי"ק שהוא פנימי הוא במדריגת הלב והוא נשמת הטבע וא"כ ההשגחה על ידי אמצעות הטבע אבל בשם אדנות שהיא בח" מקיף שזה נקראת סובב כל עלמין תהיה על ידה בחי' הנסית והנפלאת למעלה מהטבע:

והנה לכאורה דברינו הם היפך האמת ותולדה זו קשה מאד שמסורת בידינו מכל הראשונים שאדרבה שם קוי"ק הוא מורה על נסים נגלים ונפלאים נגד משטרי הטבע ויצ"מ וקי"ם יוכיחו שהיו רק על ידי שם קוי"ק כי רק הוא מהוה כל הוה בניסיו ונפלאותיו ועי' ברבינו בחיי פ' וארא ובכ"מ כי שם קוי"ק מורה על נסים נגלים ואל שדי על נסים נסתרים ע"ש. וידוע מליצת הראשונים אלקים גימט' הטבע וע' ראב"ע פ' שמות וז"ל לא יעשה אותות רק בשם הנכבד ע"ש. וזה ידוע וברור אמת לאמתו ואם כן הרי הוא סותר מ"ש. אך אחרי ההתבוננות פורתא לא קשה כלל ואדרבה מצדיק ומאמת דברינו בס"ד והוא דזה דבר ברור וידוע כי כל הטבע הנברא והנסים והנפלאות הכל כאשר לכל אם הוא נס נגלה או נס נסתר או טבע הוא רק ע"י שם קוי"ק ברוך הוא שם העצם נשמת הכל אלא מה דכשהוא מתלבש הוא בשם אלקים או בשם שדי או בשם אדנות וע' הרמב"ן פ' וארא ובכן יש לומר דכשהוא מתלבש בשם אלקים שיש בזה גבול בריאת הטבע אז אלקים גימט' הטבע כמו שהוטבע מתחי' הבריאה ותמיד ילך בה לא ישנה את תפקידו שהוטבע בו מאז ומקדם וכשהוא מתלבש בשם שדי אזי הוא נס אבל נסתר וכנ"ל וכשהוא מתלבש בשם אדנות אזי הוא נס נגלה אבל לא לכלל רק לפרטים דוקא יחידי סגולה אבל כשהוא שם קוי"ק לבדו בלתי שום התלבשות כלל אזי הטבע כורך דרך ויהיה נס נגלה כללי לכלל כולו היפך ישות הטבע וכמו שהיה במכות מצרים וקריעת ים סוף והירדן ועמידת השמש שהוא מהוה הטבע ולכן מהוה כל הוה לצורך הכלל כי הוא אמר ויהי והטעם מבואר כי אחרי כי שם קוי"ק ב"ה הוא שם העצם והשאר הם שמות התואר ואם שהם קדושים א"כ אחר שהוא נשמת הכל לזה בשם אלקים הוא נשמת הטבע ובשם שדי נס נסתר ובשם אדנות נס נגלה לפרטים שהם מדות וכלים

שקצב ברוך הוא לעד על שם הפעולות והכל בצמצום אבל כשהוא חפץ נס נגלה לכל הכלל שזה אין לו גבול הוא ע"י שם קוי"ק לבד בלתי שום הלבשה והיה נלע"ד כי זה דבר אמיתי למדקדק ואין צריך סעד לתומכו והמפרש בזה בטח שימצא ראיות על זה ולעת עתה חפשתי להביא ראיות על זה ולא זכיתי (עי' בירוש' מילתא דלא מחוורא סמכין לה מן אתרין סגיאין ע"ש) בכל זאת אביא קצת סעד לזה ממה שראיתי בס' אבודרהם בשם ר"ש בן חפני בהסברת וחלוק הענין בין שם קוי"ק לשם אדנות והוא דשם אדנות נזכר על שם הפרט רבוני אדוני אבל שם קוי"ק הוא כללי וזהו מש"ה אז הוחל לקרוא בשם ה' דבתחי' לא היו מודים בהשגחה כללית המורה על שס קוי"ק ע"ש. ועי' בשו"ת חת"ס או"ח סי' קצ"ב מ"ש בפירוש הגמרא (ברכות ז':) לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וכו' ע"ש, והק' וכי היו הוגים ה' באותיותיו וכו' והוכרח לישב בדוחק בפי' הש"ס ע"ש ולקוצ"ד הוק' לי דמה תמיהה היא זאת דמה שאסור הוא מה שנתחדש אח"כ זה שמי לעולם אבל מקודם היכא רמיזא דאסור הרי בבהמ"ק ה' נאמר ככתבו וכן לעת"ל כל העולם יאמרו ככתבו ועי' בפסחים (דנו"ן ע"ב) סבר רבא למדרשיה וכו' לעלם כתיב ע"ש. ובכן באותם הדורות לבטל סברת שבוש דור אנוש שהתחיל סרך ע"ז בהם קראוהו בשם ה' ובאברהם אבינו נאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם ובאברהם שהיה בנבואה לא נגלה עליו בשם קוי"ק לבדו רק בהתלבשו בשם אדנות או בשם אל עליון וכמ"ש הרמב"ן בפ' לך לך בפסוק אני אל שדי. אבל הראשונים יש לומר שהיו זוכרים שם קוי"ק ככתבו ובודאי שהיה מקובל להם ועי' בסה"ק בכורי יעקב סי' י"א דמ"ט ע"ש. עכ"פ מבואר מהכתוב כי שם קוי"ק הוא מורה על ההשגחה הכללית ושם אדנות הוא על הפרטית שיוצא מזה כי שם קוי"ק הוא נשמת הטבע כנשמה בתוך הגוף במדריגת הלב המשפיע חיות לכל הגוף כן הוא שם קוי"ק הנשמה לכל העולמות ובכלל עוה"ז הארצי ואחר שכן הטבע של העולם לא ישונה רק לכלל ישר, שהם חשובים ככל העולם (בשביל ישראל נברא העולם כמ"ש רז"ל ב"ר וילקוט בר' אות ב') לכן במצרים וכן בקי"ס וכן בימי יהושע בירדן ועמידת החמה שהיה לכלל ישר' שהיה נם נגלה לכל היה רק בשם קוי"ק לבדו בלתי שום התלבשות לכל אשר תחפוץ הנשמה תטה את הגוף (ועי' בקול יאודה בכוזרי מ"ד מהראב"ע) אבל ליחידים אי אפשר להיות להם נס ע"י שם קוי"ק לבד רק ע"י התלבשותו בהיכלי אדנות בזה אפשר נס נגלה ליחיד וע"י שם אל שדי נס נסתר:

אשר בזה נבין הטעם למה לאברהם אבינו ובניו לא נגלה עליהם בנבואה בשם קוי"ק לבד רק באמצעות אדנות או אל עליון או אל שדי וכמ"ש הרמב"ן פ' לך לך משא"כ למרע"ה

נגלה עליו בשם קוי"ק לחוד בלתי שום הלבשה והגם שידוע מה שיש לישב מ"מ לפי האמור שפיר טפי דאחרי דאברהם אבינו היה יחידי בדור המכיר בוראו ועוד לא היה לו אומה שלימה עד אח"כ שהיו לקהל שלם ששים רבוא (קומה שלימה ס"ר היא יו"ד פעמים קוי"ק שעה"פ פ' שמות ובכ"מ) א"כ אז לא היה אפשרות לו להיותו מתגלה עליו שם קוי"ק לחוד המורה על נס נגלה היפך הטבע לכלל אחרי שאין לו כלל אלא דוקא מסתתר בשם אלקים או אדנות לנס פרטי וכו' אבל בזמן מרע"ה שכבר היה מוכן ללכת אל אומה שלימה חלק ה' והוא הרועה הנאמן הכללי לדורו לישראל בתרי"ג מצות ולכל העולם הוא ג"כ שליח אליהם בשבע מצות וכמ"ש ברמב"ם ז"ל (הבאתי דב"ק במק"א) ותורתו נצחית לעולם ולעולמי עולמים גם הוא הוא הגואל האחרון כידוע במדרשי רז"ל בכ"מ לזה היה לו הזכות הזאת להגלות עליו בנבואת שם קוי"ק נגלה פנים בפנים נשמת כל הבריאה עליונים ותחתונים ובשם זה עוקר טורין רוקע הים ויהמו גליו וכו' וכו' זאת אומרת נס נגלה בהיר בשחקים לעיני כל יושבי תבל ודוק. אמור מעתה אם צדקנו בזה בס"ד נהדר לרישא במ"ש הכתוב הבט נא השמימה וכו' והוא כי אברהם אבינו ידע כל זה ובתחילה ראה כי על פי הטבע והמערכה לא היה באפשרי להוליד תולדות בנים ואחרי שהוא יחידי הרי הטבע לא משתנה ליחידים כי כן הוא חק הבריאה ובזה היתה מבוכתו ויאושו מהבנים עד שנגלה עליו בעל הבירה רצה בזה המשגיח מבחוץ על הבירה שהוא בחי' העגול סובב כל עלמין בחי' מקיף אדנות והודיעו שאתה לא נצרך לכלל יען שאתה אינך כמו הדור המזכירים רק שם קוי"ק לבד המחייב שהוא נשמה ושלא ישנה הטבע רק לכלל אומה שלימה ותדע הבט נא השמימה והתבונן בהם שהם בחי' העולמות מקיפים שהיא בחי' אדנות שקראת לי בזה ובזכרך את שמי הוא רק בהתלבשות באדנות המורה על ההשגחה הפרטית אדוני רבוני גבירי כנ"ל, וממוצא דבר תבין כי לך יאתה ההשגחה הפרטית ולך פרטי יהיה נס נגלה ע"י שם אדנות המלביש לשם קוי"ק שבו ובמדרש (פמ"ד) אל תירא אברם אל תהי חכם בעינך ירא את ה' ע"כ, וידוע דאת כינוי לאדנות וזהו ירא את ה' ולזה תכף אברהם עשה מעשה סי' לאמונה ונטע אשל כתרגומו אילן גימט' קוי"ק אדנות ויקרא בשם ה' הקריאה אדנות לשם ה' להורות על דבקותו בה' ובאמונה זה נקרא צדיק ככתוב וצדיק באמונתו יחיה. ולפני הצדיק הטבע והמזל כורע לו ברך כידוע צדיק גוזר והקב"ה מקים וכן להיפך והסי' צדי"ק נוט' צפון דרום ים קדם גם בני חיי מזוני (ע"ה) הם גימט' צדי"ק להודיע כי הטבע ומשטרו נדרך תחת כפות רגלי הצדיק וזה רמז רז"ל בפסוק צדק יקראהו לרגלו והאר"י הק' כתב כי העלהו למדת הבינה משם סוד הבנים הנה נחלת ה' בנים ר"ת בינה והיע"ב וכן דרשו ז"ל שדניאל נענה בזכות אברהם

וזהו למען אדוני למען אברהם שקראך אדוני ע"ש, כי לו היתה השנאה פרטית היפך הטובה בהצלתו מגובא דארייותא כידוע:

ואולי נרמוז בזה כונת הכתוב בתהלים (קכ"ב) ירושלים הבנויה אותיות בן קויק הענין כי בבהמ"ק היו מזכירין ה' ככתבו ובמדינה בכינויו כמ"ש רז"ל (סוטה דל"ח.) כי בבהמ"ק שהיא תל תלפיות שכל ואור הפיות אליה פונים מזכירים ה' ככתבו להוריק שפע להטבע ולתת להארץ ע"י שם העצם נשמת הטבע השורה בה ובמדינה בכינויו דוקא אדנות כי רק לפרטים כל חד לצורכו ע"י השער שהיא אדנות מלא גימט' תרע"א היא לפרטים (ועי' בזוה"ק דף קנ"ז בזה) וכמש"ה על חלקה אחת אמטיר וגו' וזהו ירושלים הכוללת מדינה ומקדש היא הבנויה ב"ן שהוא אדנות וקוי"ק וכן ראוי שיתיחסו שתי שמות אליה כי ירושלים וציון סמוכים ביחד שהם יסוד ומלכות יושר ועגולים קוי"ק אדנות טבעי וניסי פרטי (עי' תענית ה' ובח"א שם) ומענין לענין ארמוז כונת רז"ל (שבת דס"ב:) אנשי ירושלים אנשי שחץ ע"ש ואפשר דבא לרמוז בזה על הקודש החופף עליהם ולהבין נקדים מ"ש האר"י הק' בשעה"כ (וע"ח שמ"ט ש' קלי' נוגה פ"ו) וז"ל זו"ן דקליפ' הם נקראים נגע ורעה בסוד לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך שאהל זו האשה ע"ש והנה כשתצרף נגע עם רע"ה הם גימט' שחץ עזי פנים מצד הרע ולהבדיל בקדושה יסו"ד ומלכו"ת הם נקראים צדי"ק וצד"ק כידוע והם ג"כ גימט' שחץ הכונה כי הם מכניעים השח"ץ הטמא זו"ן דקליפ' ברוח העזה שלהם בקדושה והטעם כי אויר הקדוש של ירוש' הכוללת צדי"ק וצד"ק הוא עזרם ומגינם בזה המקום ברחמיו שוב ישוב אליה ויגלה עליה באור הבהיר והרשעה כולה בעשן תכלה אכי"ר והיע"ב:

הבט נא השמימה וספור הכוכבים וגו' כה יהיה זרעך. בס"ד אפשר להדרש בזה את הדמיון שדימה השי"ת להאבות בארבעה דברים א' הכוכבים המוזכר פה כה יהיה זרעך ב' חול הים בפ' וירא. ג' בעפר הארץ בפ' ויצא ד' הדגים בפ' ויחי בברכת יעקב לבני יוסף: **ואפשר** משום כי כל המינים הללו הם צריכים לישראל ואחד משלים גרעון השני שאין בו והוא דהדמיון לכוכבים הכונה היא שימצא בהם הראשים הגדולים שהם מנהיגים ישראל בחומר וברוח ואלו הם דמיון הכוכבים שמאירים בחכמתם ככוכבים ברקיע והם הם מצדיקי הרבים שדימם לכוכבים וזכורני בראשונים שכתבו כי כמו שיש בכוכבים מי שאורם מבריק ומבהיק יותר מהשני כן יש בחכמים של ישראל חלוקות אור תורתו של זה למעלה משל זה ובמדרש דברים (פ"א אות י"ג) מה כוכבים הללו מעלות על גבי מעלות כן הם ישראל וכו' ע"ש עוד הדמיון לכוכבים, והנה זה מעלה מצד אחד ומצד שני יש גריעותא כי הם רחוקים אחד מהשני הרבה מאד וזה הטעם שמתפזר אורם ואילו

היו סמוכים זה לזה היה מאיר אורם כשמש בגבורה וגם באורות הגשמיים כשיתחברו האורות יחד מאירים יותר משנים נפרדים וכן תמצא במד"ר פ' במדבר (פ"ב אות י"ב) למה נמשלו ישר' לכוכבים מה כוכבים מזהירים בכל הרקיע כן ישראל וכו' ע"ש והלא תראה במרגליות הנקראים בערלנט יש הרבה הפרש כשיהיה יו"ד קיראט באבן אחת לכשהם מחולקים בשתי אבנים כידוע בחוש וא"כ זה גרעון בכוכבים (לצערנו יש הרבה שתמצא שני חכמים גדולים בדור ואינם מתחברים חבור עצמי וזה רעה חולה והפסד גדול כידוע) זה אחד ועוד גרעון שני כי על הרוב גאוני הדור הנמשלים לכוכבים הם חולנים וחלשים (בראש השנה דט"ו.) כמאן מצלינן אקצירי ומריעי פירש"י מריעי רבנן ע"ש. והטעם פשוט כי טרחת השכל מחלשת ומשברת הגוף עי' באברבנאל בפסוק ונחה עליו רוח עצה וגבורה כי היועץ הוא חלוש ע"ש וזה בא לו מיגיעת השכל וכשהוא חלוש הכל נחלש מכוחו [וזה רמזתי מ"ש רז"ל (פסחים מ"ב: ע"פ אמלאה החרבה יחזקאל כ"ו ב') לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים ע"כ. הצור דמוהו לגוף וירושלים הוא השכל הרוחני משכנו במוח וכשהוא טפש וגם אז הגוף הוא מלא כח עלומים ופשוט] ולזה להסיר שני הגרעונות יחד דימה אותם אל חול החונים יחד והם סמוכים זה לזה בא לומר שהגם שמאירים ככוכבים לא יהיו רחוקים זה מזה אלא קרובים זל"ז באחדות ודבקות ומרויחים א' שיגדל אורם ועוד חזקים כמו החול כי ע"י שהם ביחד הם כתריס בפני הפורענות ח"ו וככתוב אשר שמתי חול גבול לים והוא משביח שאון ימים אף שהוא הומה לשטוף העולם בכוחו לשברו ולסוג אחור (עוד רמז בחול מ"ש במדרש אבכיר כמו שהחול מטלטל ואין קולו נשמע כן הם שלא יהיה בהם לשון הרע ע"כ) והנה הגם כי נתברכו בשני אלה כוכבים וחול זה יועיל להארתם וחכמתם וחסדם ותוקפם בפני הפורענות אבל להכניע את הקמים עליהם תחתם מנא לן הא, לזה נרמזו לעפר הרומז כי לכאורה שהכל דורכים עליו אבל סוף סוף הוא קיים לעולמים והדורכים עליו נדרכים תחתיו והוא מכסה עליהם וזה המופת היותר חזק כי עם ישראל חי וקים לנצח בשגם שהוא ירוד סוף סוף הוא משגשג ועולה ומפריח ועי' בכוזרי באורך [בספר נבוכי הזמן הביא דוגמאות שכל אומה יש בה שלשה זמנים צמיחה וגידול בעת שיהיו הסדרים טובים וברבות הזמן תפרוץ בו אהבת התענוגים גאה וגאון גבור על חלש יתעותו הדרכים ותאבד החמלה ויושבת רוח האמת וירדו מטה מטה משא"כ אומת ישראל עם שיש להם שלשת הזמנים בכל זאת אח"כ עוד תחזור ותפריח ותשגשג לעליה אחרת ע"ש] ועי' להג' צה"ח בקונטריס דרכי משה שכתב שתמצא כמה מן העמים שנמחה שמם וזכרם נשכח מעל פני תבל כמו בבל אשור וכשדים וכו' ואנחנו הגם שמורדפים בלי חשך הלכנו בגולה

וכו' עם שבט הרודה ובכל זאת לא נפרעה ולא נהרסה רוחניותו וככתוב כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכו' עש"ב. וזה הוא הדמיון לעפר דורך בסוף על הדורכים עליו מצורף לזה הדמיון לעפר מ"ש במד"ר מה עפר הארץ אינו מתברך אלא במים כך בניך אין מתברכין אלא בתו' ע"ש, וזה הוא העיקרי המקיים עם ישראל שתמיד יהא נצחי כי הדת האלקית שומרת אומתה שלא תאבד גם זהו הרמז מראה הסולם שראה יעקב אבינו עולים ויורדים בו כי נבואת האבות הוא סי' לבנים כידוע ברמב"ן בכמה מקומות ומתאים הדבר יותר עם מ"ש הראב"ע בפ' תשא כי מזל ישראל הוא מזל דלי א"כ בו שפיר תוצדק הסגולה הזאת והוא כשיורד עד למטה הוא חוזר ועולה ולא יאבד חלילה אחר ירידתו כאחרים במקום אחר כתבתי בס"ד כונת הש"ס בברכות (ה'.) במערבא אמרי נפלה לא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל (עמוס ה' ב') ע"כ, דאין הכונה שהוא בצורת תפילה שלא תוסיף לנפול דהרי הוא סותר הכתוב אלא שהם מפרשים כונת הכתוב וחתוך הנגינה שבו כדי שלא יסתור את המוחש כמזל דלי שהרי הוא מוכרח לקום כשיורד עד למטה וזהו אומרו נפלה לא תוסיף כלומר שלא תוסיף לנפול עוד שהגיעה עד לקרקעית אזי קום בתולת ישראל ששוב יעלה עוד למעלה ולקוצ"ד שהוא כפתור ופרח בכונת הש"ס ובפי' הכתוב ועי' בזוה"ק בזה:

היוצא ממ"ש דהמשילם אל העפר להודיע שמכניעים את אויביהם תחתם ועוד בה כי כמו העפר כל שינוי ותמורה שתעשה בו סוף סוף הוא חוזר אל שורשו הקדום כן הוא עם ישראל החי הוא חוזר אל תורתו ומלכותו בחמרי וברוחני ושום ענין לא ישנה אותו ועוד נתברכו בדגים והוא כי על כל האמור עוד נשאר דבר אחד כי לפי רוב הצרות והתלאות והשמדות מן המלכים הקדומים בני בלי דת ונימוס יש חשש הרבה שימעיטו אותם בגליות ובתחבולות שונות כמו שתמצא בפרעה שעבדם בפרך להמעיטם ולזה המשילם לדגים שבכל מיני רשתות ותחבולות שעושים לקחת הוא פרה ורבה בריבוי עצום יותר מכל וגם דלא שלטא בהם עינא בישא כמ"ש בברכות (ד"ך) מה דגים שבים מים מכסין עליהם וכו' ע"ש ולזה עינא דחזיא לן בבישותא תפקע כידוע [אולי נרמוז בכוונת רז"ל (ברכות ד"ז.) שנחלקו שלשה טעמים למה אין עין הרע שולט בהם חד אמר עולי עין פירש"י מסולקין מן העין שאינה שולטת בהם וח"א מה דגים שבים אין עיה"ר שולטת בהם וח"א עין שלא רצתה ליזון מדבר שאינו שלו אין עיה"ר שולטת בו ע"כ, דמ"ד קמא סובר שהסגולה הוא שעיה"ר לא תשלוט רק כשתסתכל הרבה בדבר כי אזי יעלו מעינו אידים קיטוריים ארסיים ופוגעים בשכנגדו כשהוא חלש כנגדו ומזיקים אותו ולזה אמר עולי עין מסולקים מן העין כלומר שיזמין ה' להמסתכל לבלבל את ההבטה

שלו שלא תחדור בהנראה ומ"ד השני שדימה להדגים שהגם שהוא מסתכל בהם בעבור שהים מכסה עליהם מונעים את ארסיותו שלא תכנס פנימה כן יהיה בהם מכסה עליהם והשלישי מוסיף כי העין שלא רצתה ליזון וכו' אין עוה"ר שולט בו אף שהוא מסתכל בו להדייא ואין מונע הם יהיו חזקים מאד שכל ארסיות עין לא תפעל בהם] נמצא עתה שנתברכו בתורה בארבע דברים המורים על האורה והחוזק והריבוי וכו' וכו' וזה ברכות התורה ובנביאים המשילו ישראל אל הרוח ככתוב (זכריה ב') כי כארבע רוחות פרשתי אתכם בית ישראל ובא בקבלה ביאור זה (תענית ד"ג:) כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל ע"כ, וגם הדמיון עוד יש לומר עפ"י דרכנו דכמו שאין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח שאינו ברשותו כן הם בית ישראל אי אפשר מבלעדם שהם תחת רשותו יתברך וכל העולם הוא בשבילם נברא ימה תימנה צפונה מזרחה ר"ת (ע"ה) גימט' ישרא"ל ולזה נדמו אל הרוח:

נחזור לדברינו שנתברכו ישראל בארבעה דברים שהם עפר' דג' חול' כוכבים' שאלה הם ס"ת רגלם והנשאר מהם מעפר וכוכבים וכו' ע"ה יעלו גימט' ברכ"ה והוא יפה מקושר ומדריש עם מ"ש רש"י בפ' האזינו בפסוק לי נקם ושילם לעת תמוט רגלם פירש"י כשתתום מהם זכות אבות ע"כ טמון ברמז כי רגלם אלה שהם הארבעה דברים שבא להם בזכות אבות ומהם בא להם הברכה והם רגלם וקיומם כרמוז בם וכשח"ו תתום זכות אבות מהם אזי תמוט רגלם אזי לי נקם ושלם (גם נקם הם ס"ת לבן' ירוק' אדום' המיוחסים לאבות כידוע) ועכ"ז קללם בנקם לנקום מעונותיהם להשתלם ולא לכלותם כידוע שאף שזכות אבות תמה ברית אבות לא תמה (היפ"ת פ' ויקרא חידש דזכות אבות גם עתה להצלה פורתא או ע"י בקשת רחמים יזכור זכותם וע' תוס' בשבת דנ"ה) ולזה מובטחים ברית אבות לבנים תזכור ויען שארבע ברכות השלשה מהם הם ברכה לחמרי שהם החול והעפר והדגים רק הכוכבים הם רמז לאור התורה כנ"ל לזה דייק הכתוב ואמר כה יהיה זרעך שזה האמיתית שהשלשה האחרים הם לבעבור קיומה אם אין שהוא התורה מה תכלית לאלה ואגב נאמר עוד כי מ"ש כה יהיה זרעך שמדת כה היא רומזת למלכות כידוע (זוה"ק ח"ג דקצ"ט:) וכבר כתבו המפרשים כי מש"ה וישליכם אל ארץ אחרת הלמד רבתי דכתי' לרמוז על שלשים מלכים שהיו בישראל ט"ו התחילו מאברהם עד שלמה שדמיון מלכות ישראל ללבנה ובט"ו סיהרא באשלמותה בזמן שלמה וט"ו ממנו עד צדקיה ע"כ (ש"ר פט"ו אות כ"ו ופסיקתא) וזהו שרמז לו כ"ה שהיא המלכות כמספר יהיה בזרעך להודיע לאברהם אחרית מראשית ובא הרמז בכוכבים ככתוב דרך כוכב מיעקב ודוק:

נהדר לרישא דפשט הכתוב הוא דהודיעו שישבור כח המזל ויזכה לבנים היפך המערכה ויש לנו להבין עוד בדרשא מדוע עשה ה' ככה שתחי' יהיה עקר עפ"י המזל ושאח"כ ישבור כח המזל וכבר ידוע כי כל מעשה אבות סי' לבנים גם נעיר עוד דאחר שהובטח לא יירשך זה למה הוציאו החוצה ומהו והאמין בה ומהי תיתי שיצטרך להעיד על אברהם המחולל ומודיע לעולם את חיוב המציאות שהאמין בה' ואפשר במה שנקדים מ"ש בסה"ק שופרי' דיעקב משם הראשונים דברכת כהנים כוללת שלשה דברים שהם חיים ועושר ובנים וז"ל הגר"א וישמרך עושר יאר ה' פניו חיים ישא ה' פניו וכו' בנים ע"ש. והנה שלש אלה כתב הרב בעל סדר הדורות בספרו הנחמד ערכי הכינוים מע' ע' דכ"ד משם האר"י ז"ל דאלו הם שלשה הפכים בבת אחת ולא תמצא שלשה הפכים ביחד רק מאת הבורא ע"ש בטוט"ד, ולקוצ"ד ארחיב דב"ק דשלש אלה הם מבחי' חג"ת חיים הוא מיוחס לחסד וחנינה חיים שאל ממך נתת לו פי' בחסד וכמש"ה חיים וחסד עשית עמדי כי זה תלוי בזה מזוני לגבורה כמ"ש רז"ל (פסחים קי"ח.) קשים מזונותיו של אדם כקי"ס בנים הם רחמים ורחמך והרבך ולהיפך ח"ו כתבו רז"ל (ב"ב קט"ז.) מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו עברה א"כ שלש אלה הם רק בו יתברך הגס שהם הפכים אבל השי"ת בכחו לתתם לבניו והרמז לזה כי תמצא חס"ד גבור"ה רחמי"ם הם גימט' תקפ"ו והם מספר שם קיו"ק ברבוע ומספר הקדמי כמ"ש במק"א ס' חשבונו ומעתה נבוא אל הענין בס"ד כי אברהם אבינו הבטיחו השי"ת על החיים בשיבה טובה וגם מצד העושר ראינו שהיה מואם ולא לקח משלל סדום שזכה בו בחרבו ובקשתו ככתוב ולא תאמר אני העשרתי את אברם וקשה מאד דאחר שזכה בחרבו ממה שהם לקחו במלחמה מהי תיתי לומר שהוא העשיר אותו ואם יאמר וכי מפיו אנו חיין אכן כונה גדולה היתה בדבריו דהוא כל חפצו היה להודיע השגחתו הפרטית של כביכול כנז"ל למעלה ראש דלכן קרא אותו בשם אדנות והנה בעושר הבא מהמזל שזה בא מהשגחה הכללית הוא אינו חדש ממש רק שנעתק בכלל עצמו מזה לזה וכמ"ש רז"ל (תנחומא פ' מטות ע"פ ומקנה רב וילק"ש ש"א ב') בפסוק משפיל אף מרומם דרשו דאף שמשפיל לזה הוא מרומם לזה ע"ש ובמק"א כתבתי דעושר כזה בעליו הוא תמיד בדאגה יען כי מזליה חזי שגלגל הוא שחוזר בעולם וגם עליו יעבור כוס ולזה אמר אברהם ולא תאמר אני העשרתי כלומר בסבת הממון שנלקח ממנו בא אל אברהם העושר כי אני מאמין שהעושר שלי יבוא אלי ישר מההשגחה הפרטית הנה גם סוג השני העושר הוא חפץ רק ישר מהשי"ת ולא מהמזל ולזה הוא לא היה משגיח על הממון ותמיד ביתו פתוחה לכל עובר ושב כי העושר שמור לבעליו רוצה לומר שבעליו הוא שומר ומשגיח עליו בפחד הוא סי'

שהוא לרעתו שהוא מהמזל שהוא מתהפך משא"כ אברהם שהוא ישר מה' כי ההשגחה דבקה גם בפרט ועתה בבוא אליו בשורת הבנים הגם שברור לו שיהיו לו בנים אחר בוא אליו הנבואה חשב אולי שהקב"ה ישנה אליו המזל וממילא אזי יגרעו בנים משכנגדו במזל ויבואו אליו וזה קשה היה על אברהם לזה הוציאו החוצה וראה שהמזל עודנו מחייב שאליו אין בנים והוא עוד עקר אלא שהוא למעלה מזה ויבואו לו בנים מהבריכה העליונה ואמר לו כה יהיה זרעך שגם ישר' בניך הם למעלה מהמזל כמ"ש רז"ל (שבת קנ"ו ע"א) ואמר שמדת כ"ה שהיא השכינה תהיה דבוקה בזרעך וברז"ל (תקונים די"ד) כה יהיה זרעך כה תברכו ומובן עם הנ"ל שכה יהיה זרעך יהיה ע"י השכינה כה תברכו ועל זה אמר והאמין בה' דייקא ר"ל כי הבנים שיבאו מכח ה' ישר ולא מהמזל וזה הוא שורש לאומת ישר' העתידה לצאת ממנו ולזה ישר' הם מושגחים ממנו כשורשם וזכורני שפירשו כונת הכתוב וה' סביב לעמו שאותיות שסביב לתיבת עמו מפנים ומאחור הם ס' פ' ל' נ' ה' ז' הם עולים גימט' רל"ב שהם עסמ"ב היוצאים ממילואי קוי"ק וזהו וה' בכל מילואיו הם סביב לעמו עי' בדב"ק ובעקבותם רמזתי כ"י רוצה ה' בעמו ס"ת קוי"ק ור"ת גימט' רל"ב ודוק וא"ש את"מ והיעב"א:

ויהי ריב בין רועי מקנה אברם וגו, והכנעני והפריזי אז יושב בארץ אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רועי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו. עי' ברש"י שכתב במ"ש הכתוב והכנעני והפריזי וכו' שעוד לא זכה אברהם בארץ ע"כ, ואפשר לבאר עוד במה שנקדים דאברהם הרגיש בלוט שהחמיץ וכמ"ש רש"י דאחרי הפרד לוט וכו' ובמדרש ויסע לוט מקדם מקדמונו של עולם ובזוה"ק דפ"ד כתיב הכא מקדם וכתיב בנסעם מקדם שהוא מקדמונו של עולם ע"ש. עוד נקדים הידוע במפרשים כי פי' ריב הוא המחלוקת והגידוף איש לרעהו ומריבה הוא הטענות שיש בענין שהביא הריב ובתחי' היה ריב בין הרועים ול נשמע הסבה של הריב ולזה אמר אברהם אל נא תהי מריבה ביני וביניך שיוודע הסבה שאתה סובר שאני זכיתי בארץ ואתה יורש ולו היה רק ביני וביניך היה נסתר כי אנשים אחים אנחנו אבל אני חושש שיהיה עוד נגלה בקול המריבה בין רועי ובין רועיך ואזי הכנעני והפריזי ישמעו שאנחנו כבר חולקים קרקעם עד שהגיע הדבר לירושה מאברהם לבן אחיו ויש מריבה על זה ומובן שיש סכנה על שנינו לזה הפרד זה היתה התשו' ללוט ואברהם אחרי שידע כי לוט החמיץ לא נתן את הידיעה הזאת ללוט שהוא מרגיש בו כי א יגלה בגלוי להתחבר עם הכנעני על אברהם וזוהי חששת אברהם לזה אמר והכנעני אז יושב בארץ שחשש שעם הזמן ילוה אליהם ולכן מקודם הפריחו מהגבול ונתן לו הסבה הנ"ל והטעם שלא רצה לאבדו אחר שהחמיץ כבר ישב האר"י הק' בשעה"פ (ס'

זה) בטעם שאברהם שם נפשו בכפו כדי להציל את לוט משום כבוד הנשמות שראה בשורשו ולכן ר"ת רכושו בן אחי אברם ר"ת רבא ע"ש ובכן היה מוכרח שלא להזיקו משום זרע הק' שהיה בו והרחיקו לפי שעה כדי שלא יוזק הוא וכנ"ל ודוק:

ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם בנו, יש להבין א' במ"ש ותלד קודם שיאמר ותהר ואח"כ ותלד והגם כי בתחי' כתוב ויבוא אל הגר ותהר הרי כתב רש"י בפסוק ביני וביניך מלא כתיב שהכניסה שרה עיניה בו והפילה ע"ש וא"כ זה עיבור שני ואין לומר בה שהיא קטנה ולא הוכר עוברה כמו בזלפה אשת יעקב שהרי גם בעיבור ראשון נזכר ותהר, גם יש להבין היתור ותלד הגר לאברם בן ואח"כ ויקרא אברם שם בנו ולישב יש לומר דיען כי בעיבור ראשון הפילה לכן בעיבור שני העלים הקב"ה הריונה שלא תפיל ולכן נאמר בה רק ותלד וזהו בשורת המלאך אליה הנך הרה ויולדת בן שהוא מורה הקיום וכמ"ש בנזיר (די"ב:) הריני נזיר כשיהיה לי בן והפילה אינו נזיר ע"ש והשתא זהו אומרו ותלד הגר לאברם בן שהוא בן קיימא וגם הלידה יחסה אותה לאברהם ולא לה ואברהם חשב שכן הוא ולכן קרא שם בנו ולא אמר בן הגר וכשהודיעו השי"ת כי רק ביצחק יקרא לך זרע וא"כ בן הגר לא יתיחס אליו לזה כתיב ולבני הפילגשים נתן מתנות דוקא ואין בהם דין ירושה וכן קי"ל (נדרים דל"א.) בדין הנודר מזרע אברהם מותר באוה"ע כי ישמעאל הוציאו להדיא ועשו יצא מדרשא דביצחק ולא כל יצחק ועקידת יצחק לזרעו תזכור ולא צריך לומר לזרע יעקב ע"ש באו"ח תקצ"א ובמג"א ובשאלת יעב"ץ סי' קמ"ה פי' לזרעו היא סובבת לאברהם ועי' חת"ס או"ח סי' קס"ה ודוק:

פרשת וירא

ואקחה פת לחם וגו' אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדיכם, הקושי מבואר דאיך יאמר כי בעבור זה עברו עליו המורה שבשביל אוכל ועי' ברש"י שתקן הענין ועי' רמב"ן ואפשר עוד לומר בדרך קרוב לפשט במה שנעיר עוד שאמר להם אחר תעבורו וזה בושה גדולה לומר לאורח תאכל ותכף תלך, ואפשר לישב עפ"י הידוע דאברהם אבינו היה יושב בפרשת דרכים וארבע פתחים היו לו כדי שכל עובר ושב יהיה לו מקום לנוח ולדרוש מה שהוא חפץ וראה אברהם כי אלו האורחים עברו עליו ר"ל אהלו והלכו להם ולא ישבו כלל שזה מורה כי הם כל כך נחפזים ללכת לדרכם שלא היה להם האפשרות להתעכב לנוח מחמת שידעו כי בבית אברהם לא יעזבו תכף את האורח לילך ומעכבים אותו אצלם בכבוד רב ולזה רץ אליהם ואמר ואקחה פת לחם וסעדו לבכם קצת ואחר סמוך תעבורו שאני ידעתי שאתם טרודים שעל כן עברתם על עבדכם ר"ל ולא ישבתם אצלי וזהו טעמי באמירתי פת לחם ואחר סמוך תלכו ולא אעכב אתכם כלל ולזה אמרו

לו כי צדק בהשערתו שהם נחפזים וכן תעשה כאשר דברת רק פת לחם (יפה נדרש עם מ"ש רז"ל (ב"ק דצ"ב:) שתין רהוטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך והוא הרגיש בהם זאת והם הסכימו לפת לחם) וצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה (ב"מ פ"ז.) וביני ביני שיהא פת לחם הזמין הכל בלתי עכוב וככתוב, וזכה לבניו אחריו וכמ"ש במציעא (ד"פ:) מה שעשה אברהם ע"י עצמו פרע לו הקב"ה ע"י עצמו ואל הבקר רץ אברהם ורוח נסע מאת ה' ויקח חמאה וחלב הנני ממטיר לכם לחם וכו' ע"ש, זאת ועוד אחרת שעל ידי אכילה זאת זכינו לתורה וכמ"ש בילקוט חדש (וש"ר פנ"ח ושוח"ט מז' ח') כי בשעת מתן תורה טענו המלאכים תנה הודך על השמים השיבם שהם אכלו בשר בחלב אצל אברהם ואילו תנוקות של בית רבן נזהרים יותר מכם ע"כ, ואגב הוקשה לי במאמר והראני רב אחד אשכנזי הי"ו שקדמני בזה הג' המפורסם בס' חנוכת התו' וז"ל בהשמטות מה נפשך אם נתן להם חמאה ואח"כ בשר אינו אסור גם אם בשר ואח"כ חלב אינו אסור מן התורה אחר שלא נתבשל יחד ואם בשלו אברהם ונתן להם הרי עבר אברהם בבישול והניח בצ"ע ע"ש ולענ"ד יש לישב בדרש קושיא זאת בכמה אנפי א' שבישול הפר היה ע"י הנער ככתוב ויתן אל הנער ובגמרא (במצי' שם) איתא כל חד יהביה לנער חד והנערים הללו הם היו גר תושב וכמ"ש המג"א בספרו זית רענן על הילקוט משם הרב עשרה מאמרות ע"ש, וגר תושב אינו רק מסרך ע"ז דוקא שזה היה טרחת אברהם להקריא ולהודיע שם ה' בפי הברואים ואחר שהם אוכלים אומר להם שיברכו על הלחם למי שברא הכל והאורחים הוא חשב שהם ערבים ולא מלאכים ושפיר הם אכלו בבישול בשר בחלב והוא לא אכל וגם לסוברים שעשה ע"י ס' יצירה והוא לא נכשל הם שלא ידעו זה הרי נתכוונו לאכול בשר בחלב דאף היודע צריך להניח מאותו המין כמו חלב שקדים כידוע (יו"ד סי' פ"ז ס"ג בהגה) ופה אין שייך זה וכ"ש במלאכים שהם אש כי אז תכף מתבשל בפיהם גם אם היה בזה אחר זה וגם מה קושיא מאברהם שלא היה מצווה ולא נשאר עד מתן תו' אבל המלאכים הם עצמם שהיו אצל אברהם הם המבקשים את התורה וכמ"ש בס' הקרנים ועי' בדן ידין שם שזהו הסמך לא תבשל גדי בחלב אמו הנה אנכי שולח מלאך לפניך ר"ת השמאל שהמלאך הזה היה קורא תגר שלא ליתן תורה לישראל רק למלאכים והשיב לו הקב"ה אני אמרתי לא תבשל גדי ואתם אכלתם אצל אברהם בשר בחלב ע"ש. ומכל הצדדים נתישב הקושיא ופשוט ובזה נפרש המדרש ראיתיו שם בס' חנוכת התו' דמ"ז אות רד"ו והרב פי' אותו ובעניותי יש לרמוז עוד בו וז"ל בשעה שאמר הקב"ה למשה לא תבשל גדי בחלב אמו אמר משה תן לי רשות לכתוב בשר ולא גדי כדי שלא יטעו המינים השיבו כתוב לך כמו שאמרתי כי

על פי הדברים האלה כרתי ברית ואת ישראל ע"כ שידוע שהמלאכים נענשים אף על השוגג וכמו שהביאו ראיה מהכתוב ובמלאכיו ישים תהלה ע"ש, והנה לו היה כתוב בשר בחלב היו נזהרים המלאכים ולא אוכלים ויש להם הטענה שיקבלו התורה אבל ע"י שכתוב גדי בחלב אמו נכשלו ואכלו ואזי היה הטענה להם שנכשלו שאי אפשר לומר שאנוסים הם שהרי אפי' תנוק בן יומו נזהר וכנ"ל ולזה אמר לו כי עפ"י הדברים האלה שזכית שכרתי אתך ברית ואת ישר' ודוק:

מדרש הובא ברש"י ע"פ) ויאמרו אליו איה שרה אשתך נקוד על אי"ו שבאליו אמר רשב"א בכל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב נקודה רבה על הכתב אתה דורש הנקודה כשם שאמרו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם ע"כ אך בפ' השוכר את הפועלים (דפ"ו.) איתא נקוד על אי"ו דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו והא אין שואלין בשלום אשה כלל ע"י בעלה שאני ע"כ, ושם פירש"י היפך המדרש שלא דברו עם שרה כלל ופירוש אכסניא אשת אושפיזא ע"ש והתוס' הקשו על רש"י דלדבריו היה צריך לנקוד על איה שרה דפירשו הש"ס כמו המדרש ע"ש ולדברי קדשם מוכרחים לפרש פי' אושפיזא על אברהם ואפשר דטעמו של רש"י שנא בחר לפרש הש"ס כמו המדרש דבשלמא שם מודיע שכן עשו המלאכים שאלו לאברהם על שרה ולשרה על אברהם בעבור שחפצים לבשרה על הלידה לפניו ועל זה באו ג"כ בכוון בשליחות מצוה אחד לבשר את שרה ואף שזה דרך חבה לא נאמר זה במלאכים המצווים ואין מזה דוגמא לדורות כי הם שאני אבל פה בש"ס דאיתא ללמדנו דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו א"כ קשה א' איך השאלה המוזרה הזאת שישאלו לשרה איו אברהם שפירושו לדרוש שלומו רק וכבר שאלו לאברהם עצמו ודרשו שלומו א"כ מהו עוד לשאול לשרה משלומו ובפרט שמוכרחים לדחוק עוד דמ"ש שאין שואלין בשלום אשה הוא בעת ששאלו לאברהם על שרה אבל בעת ששאלו לשרה לית ביה כלום וכלפי לייא שזה יותר חבה בדברם עם אשה אפי' על אחר ממה שידברו עם בעלה עליה וכמובן דזה יותר חבה דאפשר דלזה בחר רש"י לומר דאחר שהש"ס שמדבר הוא להודיע לנו דרך ארץ הוא דרך אחרת שלא דברו כלל עם שרה גם הבשורה לא דברו אליה רק עם בעלה היפך המדרש ומה שהק' דלמה נקוד על אי"ו משום שהנקודה עוקרת הכתוב ממשמעו ופירושו שמחפשים על אברהם אי"ו ולמה זה הוא משום שחפצים לדרוש בשלום שרה ואסור רק ע"י בעלה ובזה חשוב שפיר דרשו בשלומה הגם שלא ראוה אם לא היה ע"י בעלה אז היה אסיר כנלע"ד אח"כ נזדמן לידי עין יעקב וראיתי כי הרי"ף והמפ' נכנסו בפי' מאמר זה ולא אסתייעא לי שוב להתבונן בזה ואתה תחזה:

ויש לנו להבין בדרשה ששאלו איו אברהם מכח הנקוד ואחרי שכשהכתב רבה על הנקודה תדרוש הכתב היה צריך לנקוד רק על הלמד שבאליו והייתי דורש אי"ו ועי' להגאון בנין אריאל מ"ש בזה ורבינו בחיי תירץ משום דיש זקף קטן באליו והיה מתערב עם הנקודה ע"ש, ולכאורה תמוהים דב"ק דהנקוד הוא בס"ת שאין שם זקף קטון ואולי כוונתו היא דהחומש שהיה מימות עזרא דווקנא והיו מעתיקים ספר תו' ממנו בלתי טעמים ונקודות וכשיראו הנקודה על הלמ"ד יחשבו שזה מהטעמים והם ידלגו אותה בס"ת לזה נקדו על שלשה אותיות של אי"ו ועל צד הרמז יאמר שהלמד שנשאר מתיבת אליו תצרפה עם תיבת איה בכלל תהיה אליה ששאלו אליה אי"ו ולא נכתב בפירוש אליה אלא ברמז אש ואליו ישר ששאלו על שרה ובעיקר הקושיא אולי נוכל לומר דכשהנקודה רבה אזי פי' איו הנקודה כאלו תאמר שאינה ראויה להכתב פה אלא במקום אחר שפי' בעת שדברו עם שרה או עם אחרים ששאלו איו שפי' על אברהם אבל אם ננקוד רק על למד ור"ל שאין מקומה פה אלא במקום אחר אבל סוף סוף היא בודדת ולא יהיה ממנה שום הבנה כי אין לנו הרשות לצרפה עם תיבה אחרת רק לומר שאינה פה אבל כשנקד על איו יש לה הבנה במק"א וגם במקומה בצרופה עם הלמד ופשוט:

אך נשאר לנו לדעת דאחרי דהם היו שנים מהם שלוחים אחד לבשר את שרה ואחד לרפאת את אברהם א"כ איך עברו עליו והלכו להם עד שהוא רץ והחזירם והא אין מעבירין על המצות (יומא ל"ג.) אף אם הולך לעשות מצוה אחרת וכ"ש פה שאחד מהם המבשר את שרה לא נשאר לו שום מצוה ובלכתם לסדום הלכו רק שנים ואפשר דכונתם היתה כדי לזכותו במצוה שירדוף אחריהם לא לשום תכלית רק בשביל מצות הכנסת אורחים וגם שרה תטרח בהכנתם שיותר יפעל בהם הרצון עליון של הקב"ה לרפאתו ולבשרה ולזה לא דברו אליו דבר עד אחר שאכלו שהיתה המצוה שלימה בכל הטרחא אזי דברו על שרה ובודאי ברגע הוא שנתרפא אברהם עם בשורת שרה והשלישי נלוה אליהם שהיה צריך למלאך השני המרפא אברהם להציל את לוט וכאשר כתבו התוס' (שם במצו' דפ"ו ע"ב ד"ה ההוא) דהגם דאין מלאך אחד עושה שתי שליחיות פה לא נקרא שתים כי רפואה והצלה אחת היא או משום שהוא בשני מקומות שפיר דמי ורק במקום אחד אינו עושה שתים וראיתי להרא"ם שהק' בזה דא"כ בתרי סגי והניח בצ"ע:

ובס' מקום שמואל נדחק בזה ע"ש ולקוצ"ד לא יכולתי להבין דהגם דבשתי מקומות שפיר דמי הוא בשליחות הדומה חסד ורחמים כמו רפואה והצלה או בשורה והצלה אבל מחסד לדין או להיפך זה ודאי אי אפשר סניגור יעשה קטיגור ? וא"כ אין אחד מאותם השנים אחד שריפא אברהם והשני המבשר את שרה יועיל להפוך סדום ופשוט:

ולא ידע בשכבה ובקומה נקוד על ו' לומר שבקומה ידע כמ"ש רש"י מב"ר ויתכן דהנקודה באה לישב עוד מה שקשה לכאורה דבנזיר (כ"ג.) איתא אין קשוי אלא לדעת ואיך אפשר כיון שהדעת ער הוא ולישב פשוט לומר דהקשוי שהוא לדעת הוא באותו הרגע של ההזרעה אבל קשוי לחוד יהיה גם בלתי ידיעה שהרי קטן שבקטנים מתקשה כשמתחמם וכן בשינה אבל בגמר ההזרעה הוא מתעורר וזה הוקשה לרז"ל בכתוב שלא ידע אחר שנתעברה ממנו א"כ הזריע לזה תירצו כי נקוד על ו' שבקומה ידע ומה שנקטו רק לדעת היות שהוא סוף כלי המחשבה המכריע וגומר להוצאת הפרי ובזה יתישב למה גילו רז"ל גנות לוט שבקומה ידע ומצינו שהתורה תחפוץ בכיסוי הגנות וכמ"ש בשבת (דצ"ו:) על צלפחד ולפי"ז ניחא כדי להציל הקושי שיש בכתוב שלא יסתור את המוחש [אך יש לדחות שהרי בצעירה לא נקוד ש"מ שגם בקומה לא ידע דדוחק לומר דאחר שגילה בבכירה שבקומה ידע מינה נלמוד לצעירה דמנ"ל הא דאם מפני המוחש הוא ירגיש שיזריע ושוב ירדם ולא ידע עם מי וכמו בחלום ועי' בשאלת יעב"ץ ח"ב סי' מ"ט וגם יש להעיר לא לכתוב בקומה ולא צריך נקוד ואני יודע דהרגיש בקומה ואין לומר דגם בקומה לא ידע דהרי אחריו בצעירה כתוב ובקומה שלא ידע ומינה נדע לבכירה שידע אם לא שהתו' חפצה להודיע בגנותו ואין ראיה מעם ישר' הכשר שלא תחפוץ בגנותו כמובן הטעם] והנה אף שהיה הענין בחירי מ"מ פשיטא שהיה בזה ענין השגחה כדי להוציא מהם נשמות היקרות מלכות בית דוד שהיתה עשוקה ביד הקליפ' וכמ"ש המקובלים ונזדמן להם יין בדרך נם כמ"ש רז"ל (זהר בר' דק"י: ורש"י ע"פ ותשקן) והוציאו זה ממ"ש הכתוב בלילה הוא ולא ההוא וכבר כתב רש"י בפסוק וישכב עמה בלילה הוא בישששכר שהקב"ה סייע ע"ש וע' שבת דק"ד (וזהר ברא' דס"ז.) הוא שמו של הקב"ה ועי' בסוכה (דמ"ה.) אני והוא (והגר"א הק' רמז מהכתוב ותראהו ולא כתיב ותרא מזה דרשו ראתה עמו כינה ע"ש) הכא נמי דכוותה והיא הסבה שהיתה בדרך שכרות כי לוט הוא ידע שאין החורבן כללי ואף שהם חשבו שהוא כללי נתנו לו יין בחושבם שאביהם בכל זאת לא יחפוץ לבוא על בנותיו וכדי שיסכימו גם הקליפ' בשלוח הנשמות מידם בראותם שיש פה דבר כיעור ושכרות אזי יחשבו שזה משלהם ויסכימו בשלוחם ומיניה וביה אבא ניזיל ביה נרגא (סנהד' ט"ל:) יצאו הנשמות הקדושות מתוך כור הברזל ויאיר אורם לתקוות וחמדת ישראל ברוך הוא לעד המסבב הסבות לטובת ישראל ודוק:

וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, יש לדקדק א' במלת וישלח לאיפה צריך לשלוח אחרי שהכל מוכן לפניו ב' תיבת בנו יתירה אחרי שהוא עקוד לפניו (ובמס' זבחים דצ"ז: ומנחות דפ"ב:) הביאו התוס' ראיה מהכתוב הנז' שהשחיטה היא

בתלוש גם בחולין (דט"ז. תוד"ה מנין לשחי') ממ"ש את בנו ולא העולה ע"ש ויש לומר עוד בפשט הענין שזה בא לדייק ולהודיע מעלת אברהם שלא נחשוב לומר שבאותה שעה שבא לשוחטו היה מתבהל ונטרפה דעתו ולא היה יודע למי היה מאביד לבנו יחידו שבו היתה כל תקותו אחר כמה תחנות ובקשות שבזה יחרד לבו ויתר אם לא שנאמר שהיה כשכור ובזה תמצא שכ' רש"י (ע"פ ביום הג') הט' שנתעכב המעשה עד יום הג' לנבואה כדי שלא יאמרו הממו וערבבו ואילו היה לו שהות להימלך לא היה עושה ע"ש הכא נמי איצטריך הכתוב לומר כי כשגמר כל הסדר ידע כי הוא בא לשחוט את בנו מצורף לזה עוד נאמר כי הרב בעל העקרים כתב משם המפרשים כי יצחק נולד במזל מאדים והוראתו היתה שיהרג וסבב השי"ת שינצל במה שציוהו לאברהם להעלותו לעולה עד שהגיע הדבר לפעולה ברגע נתן האיל תחתיו לכופר בעדו שינצל מן ההוראה ההיא ובזה יסבב השי"ת להציל שומרי תורה מהוראת המערכת ע"ש, וכדב"ק ראיתי בראב"ע פ' וארא ופ' תשא ושם הסביר הענין ע"ש וכן כתב רמב"ן שם וז"ל עושה השי"ת נסים נסתרים יחשב לרואים שהם מנהגו של עולם והם באדם שכר ועונש כאחת ע"ש, ועי' כוזרי מ"ד בזה ומעתה לבל נחשוב שאחרי שאברהם אבינו אצטגנין גדול היה כידוע אולי גם מזה ידע את מערכת בנו וא"כ ח"ו אין זה נקרא נסיון לזה העיד הכתוב כי הוא מחשבתו היתה רק לשחוט את בנו ואין לו ידיעה משום כונה לולא ברוך הוא המונע ועל דקדוק הראשון מ"ש וישלח יש לישב במה שנקדים להעיר עוד דלמה לא נחשב זה ג"כ נסיון ליצחק שהסכים הוא על שחיטתו ולמה לא באה אליו ג"כ הנבואה הזאת אחרי שהיה גדול בן ל"ז שנה לפי דרשת רז"ל (ב"ר פנ"ה או"ד) בכוחות עלומיו (בזוה"ק כתוב את לרבות יצחק ובפ' פקודי צוה לאברהם לשלטאה ימינא על שמאלא רחמי על דינא) ובכן אפשר לומר תחי' בפשטא כי יצחק אבינו לא ידע כלל מזה והנבואה לא שרתה עליו אם מפני שלא היה נשוי ובפרט שיש עמו המקור הראשי אז צנור הנבואה ילך אליו כאבן השואבת שהגדולה שואבת הכל גם אי אפשר כי הוא עצמו יקריב עצמו לפני ה' שכלי הגשם שהם הידים לא יעשו מלאכת השחיטה בכשרות וגם הבערת האש אח"כ שיהא קרבן ובכן אם צדקנו בזה אזי יצחק לא היה יודע שהוא קרבן וכפשט הכתוב בשאלת יצחק איה השה לעולה ואח"כ בהוליכו אביו ובעוקדו על גבי המזבח הוא יחשוב שזה הוא עבודה של השתפכות הנפש והשתטחות על גבי המזבח בעינים סגורות ולהדביק את כל כוחותיו ורגשותיו ליוצר כל וכאלו הוא נשחט לפניו קרבן וברור כי יצחק יאמין באמונה שלמה לאביו כי רק לזה היא העבודה ובפרט שלא ראה אף פעם שחפץ ה' בקרבנות של בני אדם ובכן איך יעלה במחשבה שאביו שכל תקותו היא בו

שיהא מרמה אותו להאבידו מן העולם ולמי הוא עמל ובודאי שהיא רק עבודה בפועל דמיוני וזכורני בספרי הרב אברבנאל שכתב כי מה שתקנו רז"ל לומר דעני ליצחק על גבי מדבחא הוא מפני שיצחק היה סבור שמעשה העקידה היה על צד החקוי לעשותו עבד עולם עד שראה אביו לקח המאכלת צעק מעל גבי המזבח ע"ש, ובכן אחרי שלא נודע ליצחק א"כ בודאי אברהם הצניע הסכין שלא יראנו יצחק כי גם בלא"ה שאל על האיל והשיבו אלקים יראה לו השה והוא יחשוב כי רק זה בדמיון קרבן מעשיו וכעין זה ראיתי במדרש (פ' נ"ו אות ו') אברהם הצניע את יצחק בשעת בנין המזבח שלא יזרוק בו השטן אבן ויפסל ע"ש אף אנן נימא שהצניע הסכין עד שגמר כל העסק ונעקד היטב שאין לו האפשרות לעשות מאומה ואזי יוצדק השליחות יד למקום הצנוע להוציא הסכין ובדרך זו תתישב לנו תמיהא אחרת שיש בזה דאיך לא שם אש במזבח קודם הקרבת הקרבן וגם צריך שישחט יצחק למטה ויעלהו שחוט על גבי המזבח כליל לאישים כמו דיני הקרבן וקודם גמר ישוב זה נקדים עוד מ"ש הרב המוסמך מהר"ח אבואלעפיא ז"ל הביא דב"ק נכדו הג' בעל עץ החיים זצ"ל שהקשה דאיך העלה יצחק חי על גבי המזבח הא קי"ל (זבחים דפ"ד.) עולה שעלתה חיה לראש המזבח תרד ותירץ הגאון דכיון דכתיב לעולה הבין אברהם להעלותו חי ע"ש. ואנא עניא אמרתי לישב קושיא זו חוץ מדרכנו במה שנקשה עוד דאיך לא שם אש תחילה ובזה ניחא והוא דמאי דקי"ל כי העולה שעלתה חיה לראש המזבח תרד היינו דוקא כשהמזבח כבר שלם וגם אש המערכה עליו אבל בלא אש אין בכך כלום וחשיב כאלו היא נשחטה למטה אחר שלא היה שם אש בזה יש לומר אם עלתה לא תרד אך מה שקשה עוד דלמה לא שם אש תחי' כסדר בזה באנו לתירוצנו לעיל כי היה זה הכרחי לבלתי ירגיש יצחק דאחרי ראותו האש מובן דאין זה חקוי עבודה על גבי המזבח דהרי אש אוכלת יושבת שם ואזי ירגיש שהוא הקרבן, גם בזה יתישב עוד דאיך שם העצים על גבי יצחק דכתיב ויקח את עצי העולה וישם על יצחק בנו שאסור לעבוד בקדשים (רמב"ם ה' מעילה פ"א ה"ז) והגם דאברהם פשיטא דעוד לא הקדישו דעדין הוא חול בכל זאת למה איחר מלהקדישו תכף לצווי העקידה שהרי הוא היותר זריז בעשית רצונו יתברך ככתוב וישכם אברהם בבקר אלא דגם זה היה מטע"ז שהרי הוא משתמש בו וא"כ אחרי שלא שם אש ושרי להעלותו חי ושמה יקדיש וישחוט וינתח על המקום דזה שרי וכמ"ש ברמב"ם פ"ג מה' פסולי המוקדשין ה"ב וז"ל עולה ששחטה על גבי המזבח כשירה בדיעבד וינתח ויפשיט במקומה ע"ש: **אך** כל זה הוא לפי המונח שכתבנו דיצחק לא ידע מזה אבל רז"ל (בב"ר שם פכ"ו) דרשו וילכו שניהם יחדיו זה לשחוט וזה לישחט והיו שניהן שוין בשמחה ע"ש ובסנהדרין

(דפ"ט:) איתא וז"ל דאלת"ה אברהם היכי שמע ליה יצחק אלא היכא דמוחזק שאני ע"ש הרי דהיה יצחק יודע מזה ועי' בעשרה מאמרות מאכ"ח סי' ל"ב דיצחק קבל בלב שלם להעקד ביום הכפורים בשעת מנחה ובשמחה רבה נעקדה מדת הדין ע"י החסד ע"ש ועי' בזוה"ק דק"ה בן יכבד אב דא יצחק לאברהם דאילו הוה בעיט ביה ברגלא חדא לא יכיל למיקם קמיה ע"ש. וא"כ לפי חשבון רז"ל (בב"ר פנ"ו אות י"א) שהיה יצחק בן ל"ז שנה קשה שזה נסיון ליצחק (הראב"ע כתב דהיה יצחק בן ה' שנים) עדיף טפי מאברהם אחר ששניהם היו יודעים והן אמת שבמס' בתרא (דקל"ו:) מחלוקת אי בריה עדיף ליה מנפשיה וא"כ לפי דעה זו נסיון אברהם יותר גדול מיצחק ויש לומר דאף להחולק וסובר שנפשיה עדיפא ליה מבריה אפשר דבאברהם בלבד שאני ממ"ש במדרש שהיה לו מענה לומר תמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע ע"ש ובכל זאת לא דיבר גם לא הרהר שזה לא היה ביצחק, עוד בה יש לבאר הטעם דבאברהם עדיף לפי מ"ש רז"ל בכתובות ל"ג:) אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחי שכתב בשי' מקו' משם הר"א הטעם שלא חייבה התורה רק למסור עצמו למיתה כדכתיב בכל נפשך אבל להחמיר יותר מן המות אינו חייב ויפה כיון עכ"ל והג' צה"ח בקונט' תפארת למשה הרחיב קצת הטעם כי טבע האנושי אם אמנם האדם הוא אדון ושליט על נטיותיו החפשיות ועל חיי עצמו והחוב מוטל עליו עפ"י התורה לקדש שם שמים בג' עבירות אולם זה דוקא במיתה בפעם אחת אבל לקדש שם מים במקום יסורין והכאה אין זה בכח של טבע כלל האדם ולא באה התורה לצוות על דבר למעלה מטבע האנושי כי לא נתנה תו' למלאכי השרת ע"ש. (ואולי זהו תמיהת תלמידי רע"ק (ברכות ס"א:) כשהיו סורקין בשרו וכו' ואמרו לו עד כאן והשיבם שרוצה לקיים בכל נפשך ר"ל בעת הרגשת המות וזה לא יהיה במיתה הרגעית) ומעתה הביטה וראה אי זה נסיון גדול דמלבד דאברהם הוא בקום עשה וידיו השוחטות את בנו יחידו כמה אלפי יסורין דוקרין בלבו משא"כ יצחק, עוד בה כמה צער יהיה לו אחר המות של יצחק וזה יחשוב אותו אברהם מקודם, זאת ועוד והוא העיקר גדול דיש נסיון באברהם מה שאי אפשר להיות ביצחק והוא דאחר שפירש ולא שחט אותו בפקודת השי"ת לא היה בלבו שום זיק של שמחה שניצול בנו וכמו שהיתה שמחתו בעת שהוא רוצה לשחוט שהיתה בשביל פקודתו כן פרישתו מזה היתה בשביל פקודת ה' דוקא וזה לא שייך ביצחק כמובן ומתוק מדבש מה שפי' הג' הג' מהר"ש פרימו עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת אח בנך וגו' ממני שהכונה כי עבודתך היתה רק ליראת ה' השלימה וכפי תכונת המצוה כן יברא המלאך ממנה אם היא יש בה קצת פגם כן המלאך הנברא לא יהיה שלם והנה הוא מבשרו על שלמות המצוה גמורה וראיה

היא ממני הביטה וראה בי וממנה חדע כי שלם אתה ביראת ה' הרוממה ע"כ זכורני מדב"ק ודוק:

פרשת חיי שרה

ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון יש להדרש בס"ד בטעם דהוצרך לומר קרית ארבע הגם דלפשט ראוי הוא ליחס המקום שמתה בו ופה שבעת המיתה היתה נקראת קרית ארבע הקדימה לשם חברון שנקראת בזמן כותב התורה וביהושוע ששמה העיקרי חברון הקדימה וכתב ושם העיר לפנים קרית ארבע בכל זאת ג"כ יש בה רמז והוא כי שרה אמנו לא היה לה כמו אברהם שנחסרו לו חמש שנים מחייו כמ"ש רז"ל (ב"ר פס"ג) שלא יראה עשו יוצא לתרבות רעה ע"ש, ולזה תמצא שכתוב באברהם אשר חי לומר שהיה ראוי לחיות עוד ורק היתה סבה שזהו אשר חי וכאשר כן כתבתי שזו הסבה שנכתב באדם הראשון אשר חי משום שהיה ראוי לחיות אלף שנה ונתן ע' שנה מחייו לדהע"ה שראהו שעתיד להיות נפל וכמ"ש במדרשים הכי נמי באברהם לזה בא הכתוב להודיע כי בשרה לא נחסר כלום מחייה ולכך כפל בסוף שני חיי שרה להודיע שאלה הם חלקי חייה לפי הליחה השרשית שהיתה בה בדיוק וכזה ראיתי במלבי"ם כי שני חיי שרה הם רק חייה ולא מתה קודם זמנה ע"ש, והנה האדם הוא מחובר מארבע יסודות וכשהוא מת קודם זמנו זה מורה כי גברו מחלקי יסודותיו אחד על השני אם יסוד האש או שארא אחד גבר על השני שזה מחייב חורבן חיי הגוף אבל פה בשרה שמתה בזמנה ממש לזה כתב בקרית ארבע זאת אומרת שהארבע שהיו מחוברים בה הרמוז בתיבת חברון חזרו לארבע משא"כ לאחרים לא נקראים ארבע אחר שאחד גבר על השני ואח"ז הראוני שקרוב לדברי פי' בארץ חמדה בזה וז"ל פירשו הקדמונים בקרית ארבע ע"י פרוד היסודות ע"כ והנאני לפי דרכי ודוק:

אך רז"ל פירשו (הובא ברש"י ע"פ) שני חיי שרה כולם שוים לטובה ע"ש, ולא חפצו לומר שמתה בזמנה כי בר"ה (ט"ז.) איתא המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה ע"ש ומזה משמע שאחרי שהוא בדרך עונש פירושו שנחסר מחייו שהיה ראוי לחיות עוד וכ"מ מרש"י שפי' הוא קבר אותה ע"ש שר"ל שהגם שהיא היתה קטנה ממנו ביו"ד שנים ובכל זאת קודם ממנו מתה ובלא"ה יגיד עליו ריעו עיון תפלה וקיר נטוי דהתם פירושו על חייו ממש כפשטא הא נמי דכוותה וגם זה יתאים עם דרשתם עוד והובא ברש"י בד"ה לספוד לשרה וז"ל ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ע"ש שזה מורה ביותר שמתה שלא בזמנה דיוצדק בה לשון פריחת הנשמה המורה כי היתה בריאה וכל חלקי הנשמה (הנשימה) שהם בגוף בריא היו בה והלכו ופרחו להם (ועי

בעה"ט כ"פ זעירא שהיא גרמה מיתתה במה שמסרה דין והמאבד עצמו אין מספידין אותו ע"ש) הארכתי קצת היות שראיתי להמלבי"ם שם בהא דמסרה דין שנעשה ר"ל על התוס' השנים שנותנים למי שמעביר במיליה כמ"ש בחגיגה (ד"ה.) ולעולם דבזמנה מתה ע"ש ולקוצ"ד דחוק מאד זה וכמ"ש ומה לפשט עם האגדה וכבר ידוע דאין משיבין באגדה (ירוש' פאה וחגיגה ועי' צה"ח בנדרים ח'):

והנה בס"ד יש להדרש בזה עוד רק תחי' נקדים להעיר במה שרש"י הביא דרשא זו דנסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק וכו' וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה וכו' הביא דרשה זו בויבא אברהם לספוד ולמה לא הביאה במקומה בותמת שרה ובעז"ה עלה בידי דבר טוב ונחמד (הגם שאין זה פשט) ונקדים להעיר עוד במ"ש הכתוב לספוד לשרה והדר לבכותה והסדר ברז"ל היפך זה תחי' הבכי ואח"כ ההספד ג' לבכי ושבעה להספד (מ"ק כ"ז:) גם הכף של ולבכותה זעירא וגם קשה עוד דאיך לא נזכר יצחק בהספד אמו ושמעתי כי בעבור שבא תקלה על ידו לכן לא נזכר במיתתה (במק"א הבאתי משם פענח רזא דכשנעקד יצחק עשה בו חבורה והמלאכים הביאוהו לג"ע לרפאתו שם) ואפשר לפי מ"ש במק"א משם ס' הישר והש"ך עה"ת כי הענקים שהיו בחברון הודיעו לשרה מעקידת יצחק (ובב"ר פנ"ה) איתא שהשטן הודיע לה ע"ש, ויש לומר דכמו כן הודיעו לאברהם מפטירת שרה שהענקים לשעה קלה יגיעו ובכן בבואם כל אותם הימים שהיו בדרך בודאי שהיו בוכים עליה ובהגיעם כלו ימי הבכיה ולכן היה העקרי ההספד והבכי היה קטן הבא ע"י התעוררות ההספד (ושמעתי שקדמוני בזה המפרשים ועדי בשחק) ובכן רש"י הביא הדרשה זאת פה לתרץ שתי הערות הנ"ל א' ההספד תחי' וגם קטנות הבכי ב' שנזכר רק אברהם ובזוכרו פה בכתוב ויבא אברהם נתרץ הכל דעד שבא כבר היו שלשה ימים ומי הודיעו הוא ע"י הזולת שהודיעוהו שמתה שרה בעת העקידה וא"כ היה הסבה יצחק ולכן דין שלא יזכר יצחק משום שבאה תקלה ע"י כמש"ל וגם ההספד תחי' שכבר נשלם זמן הבכי ולזה אמר פה שנסמכה מיתת שרה וכו' ודוק כי הוא יפה על דרך הדרש:

ועתה נבוא לגמר הכתוב שכתב לספוד לשרה ולבכותה ולמה לא אמר לספוד ולבכות לשרה גם לא אמר אשתו ויתכן במה שראיתי בעקידה ובמפרשים שההספד הוא עבור שלשה דברים השכונה והשטוף והמעלה דבאדם הטוב כשיראה צער חברו ישתתף בצערו כמו אבר הנלקה בגוף וכל שאר האיברים מרגישין בצערו והשכונה מובן דכל הקרוב יותר הוא מרגיש והמעלה יותר ויותר וכמו באברים ראשיים של הגוף הוא מרגיש ומרעיש שאר האברים כי הם המשפיעים חיים וחוזק לשארא כן הוא בחסרון

אדם המעלה כמובן ובשרה נזדמנו שלשתם וזהו אומרו ותמת שרה זה מציין המעלה הנודעת לתהלה ולכן נקראת:

בשם שרה כללי לכל ולא שרי כמ"ש רז"ל (ברכות י"ג.) בכתוב כי שרה שמה ובקרית ארבע העיר היא חברון הוא השתוף ויבוא אברהם לספוד לשרה הגם שהוא חסרו שלשתם ממנו הוא הספיד רק על מעלותיה ולא אמר לשרה אשתו והוא עפ"י מ"ש רבינו בחיי בס' כד הקמח כי הספד הצדיקים הוא א' להגיד יושרו ומעלותיו ב' החסרון והנזק שמגיע לעם בהעדרו החלק הראשון כשרה בזרים ופסולה בקרובים כי לא יתכן לומר בקרובי אקדש דהוא נוגע בדבר החלק השני אדרבה כשר בקרובים דהם ידעי טפי וכו' עש"ב, והנה דברים אלה יאמרו בסתם אדם שמעלותיו לא גלויים לכל רק לקרוביו ולזה פה אמר לספוד לשרה ולא אמר אשתו כי אז מרגיש שהוא מודיע מעלותיה וזה פסול בקרובים אבל בשרה המפורסמת בזה גם אברהם ראוי להספיד עליה ולבכותה בכף זעירא על טובותיה שחסר והורגש חסרונם ביותר אליו כמ"ש רז"ל (ב"ר פ"ס ורש"י ע"פ ויביאה יצחק) ברכת הבית ונר דלוק וענן קשור וגם כל שהוא עיקר הבכיה היא מורה על ההפסד וא"כ בשרה שלא חסרה מכל טוב הוה אמינא דלא צריך כלל בכיה לזה קאמר ולבכותה ולבטל איזה סברות נפסדות בזה ועי' בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תקנ"ה) בענין כזה שמת לו מת ולא בכה שזה מנהג רע ואכזריות כי חובה לבכות בעת פרידת הנשמה מהגוף ע"ש, וכן עשה אברהם בכה ג"כ מטע"ז וראיתי בבעלי הרמז שכתבו בנוט' קרית ארב"ע איגרא רמה בירא עמיקתא ע"כ, ובעניוחי ארחיב בדב"ק והוא כי במדרש הנעלם איתא שמתה בק"ש ע"ש, וידוע כי בק"ש זווג זו"ן בחיק או"א שמתיחס הזווג אל או"א ע"ש, והנה או"א הם נקראים י"ק אהי"ה כידוע וזו"ן הם קוי"ק אדנו"ת שהם עולים קכ"ז וזהו הרמז בקרית ארבע הוא זווג חו"ב תו"מ בחשבון שנותיה וגם נובין עוד בס"ד למ"ש שמתה בסוד נפילת אפים והענין ששם מעלה הנפש והרוח והנשמה מכל עולם שלהם לאצילות שהוא זמן זווג יעקב ורחל וזהו איגרא רמא שהוא עולם האצי' בירא עמיקתא שהיא עשיה ללקט ולברר ולהעלות כסף הקדשים העשוק בבי"ע, ונרחיב עוד כידוע כי השבירה היתה בשבעה מלכים מן עתיק עד נוק' כל חד בחג"ת נה"י שלו הרי ששה פעמים שבעה הם מ"ב כאשר רמזו המקובלים בהכתוב ואלה המלכים שמספר ואלה הם מ"ב ע"ש והרי השבירה היתה בשלשה כלים. כלים פנימיים בבריאה אמצעיים ביצירה חוצוניים בעשייה שלשה מ"ב וכללותם הם קכ"ז כמספר חייה בא לומר כי שרה במותה בררה מכל השבירה כל חלקי הקדש נקיים וטהורים חיצון אמצעי פנימי והעלתם לעילא באצילות קד הקדשים ומובן שכל חייה היו שלמים ועי' בע"ח ש' או"א פ"ז מש"ה ק' שנה

ועשרים שנה וז' שנים כי בכתר ואו"א סוד שנה ובזו"ן הם שנים ועי' ביפ"ש שכתב כי לשרה נמשך מאה מכתר ואו"א עשרות וכו' ע"ש הנך רואה בחי' שרה העליונה מהכתר עד זו"ן ובכן מ"ש שהיה בה כח הבירור הגדול הזה מתתא לעילא מכל הבחי' הוא אמת ונכון וקיים בס"ד וא"ש ההי"ב ויאיר עינינו בתורתו:

ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת וכו' בס"ד לנו להבין השינוי שיש מהכתוב פה טרם כלה לדבר ובפרשת קרח כתוב ויהי ככלותו לדבר ותבקע האדמה דאפשר דבכונה כתוב כן על שם הענין היות כי בסיום דברי אליעזר כתיב ובה אדע כי עשית חסד עם אדונו ואם היתה יוצאת רבקה בסיום דברו היה משמע כי מן השמים הסכימו שהחסד הוא עם אדונו ביותר והיות כי אין האמת כן שאדרבה החסד היה עם רבקה שתזכה לאיש מקודש מרחם כמו זה, לזה מן השמים הוכיחו לו בהיפך כי טרם כלה לדבר ר"ל שיגמור המלה האחרונה שהיא אדוני ובסיום הדבר שאמר עשית חסד עם תכף נזדמנה רבקה כדי שידע שהחסד הוא עם רבקה וזה רמז להם אליעזר ואמר לאביה ואמה אני טרם אכלה והנה רבקה יוצאת להודיעם כי מן השמים הסכימו שהחסד הוא עם רבקה ובקש מהם שיעשו חסד ואמת חסד עם הזוכה ואמת מצד הניחוש הצודק שנתקבלה תפילתו עם הסימן שעשה (בזוה"ק תפי' צריכה בה' מוצאות פה טחול ריאה כבד ל"ב ר"ת טרם כלה ע"ש) זה היה מצד אליעזר כתיב טרם כלה אבל בפ' קרח שחפץ ורצון מרע"ה הוא לגלות ולהודיע לכל כי כוונתו לענוש אותם בעונש חמור ומשונה כזה רק לכבוד שמים דוקא ולא כלום מצד שהחציפו כנגדו שענש אותם שהקב"ה מעניש להמבזה רבנן והוא חפץ להודיע לכלל כולו כי עונשם מפני שניאצו את השם ברוך הוא לזה המתין עד ככלותו לדבר וכשסיים ואמר מלת את ה' אזי תכף ותבקע האדמה וכו' ולזה עד ככלותו ודוק ופשוט:

מסרה אחותנו את היי לאלפי רבבה הכזונה יעשה את אחותנו אפשר לפרש עפ"י מ"ש בילקוט (וב"ר פ"ס) כי ע"י הברכות שבירך לבן את רבקה לזה לא נפקדה שלא יאמרו כי ברכותיו עשו פירות ע"ש, ובדב"ק פירשתי פשוט מש"ה בפ' עקב ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר וגו' כי החשש מזה לא יהיה רק אם נתברך מאיש אחד פרטי שלא יחשוב שמכח ברכתו היה לו פירות. אבל כשהוא מכל העמים אין לחשוש שהוא יודע שהכל ברכוהו והמפרשים רמזו בזה מ"ש רז"ל (במ"ר ס' בלק פ"ך והובא ברש"י ע"פ כי ברוך הוא) מתלא אמרין לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקציך והוא מבואר כי בברכתו שהיא דבש בא העוקץ שהיא העקרות ונבאר ביותר שזה יותר יוצדק ברבקה כי דורשי רשומות אמרו רבב"ה נוט' רבקה בת בתואל הארמי ע"כ ואולי הכונה היא

שדעתם בברכתם שתהיה מכחם דוקא הרמוז בנוט' רבב"ה ולזה יחויב שיהיו עקרים שלא תחול עליהם הברכה מהצינור העכור הזה והנה ידוע שהעקרה היא נדמית לזונה שאין תכלית הביאה אליה לשם פרי אלא להנאת ביאה ועי' בילקוט בנשי למך אותה שהיא עקרה מקושטת כזונה ע"ש ובזה מובן המסרה אחותנו את היי לאלפי רבבה שפי' ברכוה בנוט' רבבה מכחם גרם הכזונה יעשה את אחותנו שפי' עקרה וחשובה כזונה וכמו שתרגם ית אחתנא שפירושו עליה וכן פירש"י [ורבינו בחיי כתב על פירש"י ולא הבנתי זה ע"ש. ואני עני לא הבנתי דב"ק שאם כוונתו שאין הפרש בין שתפרש מלת את עם או ית אחתנא הלא ההפרש מובן שמלת עם מורה שהוא בא על הכשרה כמו שבאים על הזונה ומלת ית שחשבה לזונה ולזה בא עליה בדמות זונה וכמו שחשב יהודה לתמר זונה ואולי קשה לו אחרת בפירש"י ונעלם ממני] מצורף לזה יש לומר עוד ואגב נזכיר מסרה אחרת לאלפי רבבה ושנים יניסו רבבה ע"כ, דהדברים מגיעים למ"ש הילקוט בפסוק הנז' כי אחיה והקרובים היו דווים וכאבים וברכוה רק בפה וכו' ע"ש, וא"כ כונתם היתה במלת רבבה שיגיע זרעם למ"ש הכתוב ושנים יניסו רבבה ח"ו שבפיהם אמרו רבבה ובלבם שהיה דוה וכואב כוונו אל זה לזה מנע הקב"ה מקורם שלא תחול בהם ברכתם שבתוכה ובסופה מלאה רעל עד שיתעורר הזווג הטהור וימשיך הבנים ממקור הבריכה העליונה:

והנה בענין הברכות שמברך הצדיק דלכאורה קשה כי מה יתן ומה יוסיף בברכה אחרי שהכל תלוי במערכת המזל וראיתי בראב"ע פ' תולדות כי ברכת הנביא היא תפילה וה' שומע ע"כ, ועי' אברבנאל והרב תוי"ט פ"ד דקידושין (מי"ד.) והג' תפארת ישר' שם האריכו בזה ע"ש, וכן זכורני בכמה ספרים שהיא תפלה ותחול אף על מי שלא היה ראוי כי צדיק מושל יראת אלקים ע"ש, ולדב"ק מוכרחים לומר כו ע"י התפילה ישבור כח המזל לעשות ההיפך ובעקבותם אלך לומר עוד ושבזה אתרץ ג"כ קושיא אחרת שיש בזה שראינו שיעקב אבינו בירך לאפרים הקטן יותר מאחיו הגדול ובודאי שתהיה לאחיו עגמת נפש מזה והרי גם יוסף הזכיר לאביו ויאמר לו זה הבכור שים ימינך על ראשו ואיך יעקב אבינו שראה מה גרמה והצמיחה הקנאה שהגדיל יוסף קצת על אחיו ומה יצא מזה איך מחדש עוד קנאה חדשה מאח הגדול להצעיר ומהו תשובת יעקב ידעתי בני ידעתי ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו הלא עליה אנו דנין למה תעשה ככה ואם איתא לדעת המפרשים כי תפלת הצדיק תהפוך את כח המזל ומשטרו למה עשה כן יעקב הלא ותגזר אומר ויקם לך ולזה אפשר לומר בס"ד דהפרט אינו כמו הכלל ובפרט תפי' של הצדיק היא תועיל ביותר כשהדבר יש לו מציאות מה בכח היולי במזל ויש בו הוראות

של דבר טוב ויסתפק בכח הדמיון לפעמים על אותו הדבר לדוגמא מ"ש רז"ל (בשבת קנ"ו.) מאן דאתיליד במאדים או טבחא או אומנא או מוהלא או עניש וקטיל ואם לא היה באחת מאלה אזי יהיה רוצח ממש אבל כשניתן קצת דמיון שהוא שופך דם בדמיון יסתפק בזה וכן תמצא שכתב הרב בעל העקרים הבאתי דבריו לעיל שיצחק היה גזור עליו שיהרג ומסבב הסבות הביא עליו העקידה שיתקיים זה בדמיון מה ובכן התפילה של הצדיק והנביא היא תועיל כשיש איזה זיק קטן המורה על מזל האיש הזה דבר טוב וכן הוא רואה בעתידו לזה אותו השביל הקטן בכח התפילה והברכה אזי מבססו ומרכזו שיבוא עליו ולא יעצרוהו מכשולים ודמיון מה מלבוא עליו אותו הטוב ולזה יעקב אבינו בראותו ברוח קדשו את מזל אפרים יותר עליון הוא לא חפץ להתנגד להוראות המערכה ולהחלישה כי אז יזיק ולא יועיל שהפרט סוף סוף הוא משועבד למזל ואדרבה הוכרח להרחיבו ולהגדילו והתפלל עליו שלא יקרהו אבן נגף ח"ו בביטולו וזו היא תשובת יעקב ליוסף ידעתי בני ידעתי שתי ידיעות אחת ידעתי שמנשה גדול מאפרים בשנים וידעתי עוד כי מזל ומערכת אפרים יותר עליון וזה די בידיעה ואני לא מחולל ומחדש דבר חדש יש מאין ואין בכחי להפוך את של זה לזה רק כי בברכתי מגשם אותו בפועל מה שהוא עתה בכח כדי שלא יבוא דמיון מה ויתבטל חלילה ולזה שם ידו עליהם שהוא הצינור הגדול שיתגלגלו מימי החסד והברכה על ידו דבישר' סימנא מילתא היא שיתקיים ולא יתבטל כלל ומתאים מ"ש ע"פ המדרש ידעתי מעשה ראובן ובלהה ותמר ויאודה ומה דברים שלא נתגלו לך נתגלו לי דברים שנתגלו לך עאכ"ו ע"כ. הכונה שיחשוב יוסף שאביו יעקב לא ידע כי כל הבלבול של יוסף בא מסבת הקנאה ואם היה יודע לא היה עושה כן, לזה רמז לו שידעתי גם מזה ועשיתי כי פה לא חדש ממני וכנ"ל שהוא מזל שמימי ורק גליתיו וחזקתיו וכדי שלא יצטער הרבה יוסף כי איך יעשה הוא בחלק הבכורה של מנשה אחרי מותו יבכר למנשה הוא נגד דעת אביו יבכר לאפרים הוא נגד דין הבכורה לזה אמר לו כי בנחלת הקרקע נתתי למנשה ואפרים חלקים כראובן ושמעון והם יורשים מכחי ולא מכחך ויהיה חלק כחלק ואין לך עסק מזה ובהוראות העתידות גיליתי וחזקתי את דגל אפרים יותר כהוראותיו (עי' מ"ש פ' ויחי) ועי' הרשב"א סי' תנ"ז יש דברים נעלמים לא נתברר לנו כונתם ברית כרותה לשפתים וכו' המניעה בקללה וההיפך בברכה ואם נמשך אחר הטבע מה תועלת בברכה והפילוסוף אינו יכול לתת טעם אף לסגולות הנגלים ע"ש. וע' בעקרים מ"ד פי"ט ודב"ק מאירים את העינים וע' בברכות (ד"ז.) ישמעאל בני ברכני ומ"ש הרשב"א והכותב והנלע"ד כתבתי והיעב"א:

פרשת תולדות

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק בטעם הכפל זכורני משם המפרשים (נח"ק עפ"ז) במ"ש רז"ל (יבמות ע"ח:) ממזרא לא חיי וכן ממזר שאינו ידוע אינו מוליד ע"ש, (בעהט"ו פ' תצא) ויען שהיו מליצני הדור אומרים שאולי מאבימלך נתעברה שרה ולכן כשחיה וגם שהוליד נתברר שאברהם הוליד את יצחק ע"כ, ואולי נרמוז עוד עמ"ש בכתובות (דף ק'.) וראה בנים לבניך שלום על ישראל דלא אתו לידי חליצה ויבום וכן שלום על דייני ישראל וכו' ע"ש, ולפי"ז לא מבורר להאב שיש לו בנים עד שבנו יוליד אז בטוח הוא שיש לו זרע וזהו אלה תולדות יצחק כמ"ש רש"י יעקב ועשו אז הוחלט אברהם הוליד את יצחק ר"ל שיש לו תולדות בטוחים שיתיחסו אליו ואולי בזה נישב עוד הרגשה שיש בכתוב בפ' ויצא אנכי אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק מדוע לא נקט גם ביצחק אביך דגם אברהם נקרא אביו כי בני בנים כבנים מ"מ יצחק עקרי יותר שנקרא אב ובס' דרוש שמואל ראיתיו לרגע כתב משם ר"א חזן מקראקא הטעם שנקרא אלק"י יצחק והוא עדין חי כי בעקידה פרחה נשמת יצחק ונתן לו נשמה אחרת ועל ההיא נשמה שפרחה הוא שקורא עליה אלקי וההיא לא היתה אב של יעקב ע"ש, ולפי דרכנו נאמר משום שבאביו יצחק הכתוב לא קרא אותו בן אברהם עד הולידו את יעקב משום שכל זמן שלא הוליד בנו לא מבורר להאב שהוליד בן ושהוא יקרא אב לכן גם ביעקב שעוד לא נשא ואין לו בנים קרא אביו לאברהם, וליצחק לא קראו אביו עד שיהא לו תולדות והכתוב בא להודיע לנו הגם שלפניו נגלו תעלומות שיוליד יעקב, אך ראיתי לבעל הטורים שם שתירץ לקושיא זאת שלא כתב ביצחק אביו וז"ל יש אומרים לפי שאמר באברהם אני ה' אמר אלקי אברהם אביך וביצחק שלא אמר אני ה' לא אמר אלקי אביך ע"כ, ולשון הזה הראוני בישיבה ברמב"ה זיע"א ואני חושב שכבר ראיתיו ופירשתי בו דבר וכעת נתחדש לי בו ביאור רק אקדים מ"ש הרב בכלי יקר וז"ל שאברהם שכבר מת נתייחס עליו שם המיוחד ואמר ה' אלקי אברהם, ויצחק שהיה חי אבל חשוב כמת ע"י שהיה סומא וכלוא בבית הזכיר בו שם אלקי"ם לבד וכו' ע"ש ומעתה פשוטים דב"ק דבאברהם שהזכיר בו ה' הזכיר אביך שאזי חוזרת על שם קוי"ק האב הרוחני וגם האב הגשמי אברהם שנקרא ג"כ אביו כנ"ל אבל יצחק שאי אפשר שיזכיר בו שם ה' האב הרוחני כנ"ל משום שהיה עדין חי לכן לא הזכיר בו שם אביו כנלע"ד לפרש בד"ק (אמנם מש' שהוא היפך הזוה"ק בפ' נח שכתב דיצחק פרחא נשמתיה בעקידה ובאה לו אחרת ויחד קוב"ה שמיה עליו ע"ש) ויש לרמוז במ"ש רש"י תולדות יצחק יעקב ועשו האמורים בפרשה דהוא בא לתרץ דקדוק דלמה פה כתוב תולדת מלא ויו אחת וחסר

שניה ובאברהם כתוב תולדות בשני ווין בישמעאל כתוב תלדת חסר שני ווין לזה תי' בקיצור כי פה התולדת הם יעקב ועשיו ומצד יעקב נקרא תולדה לזה מלאה ומעשו חסרה כי לא הוליד כמוהו ובאברהם שהוליד כמוהו עד שגם בתמונה חזר להיות כמוהו ורמזו הוליד גימט' דומה מלא בשני ווין ובישמעאל חסר מכל דגם בניו היו כמוהו, ושמעתי מקשים דידוע הוא דהדומה לאביו ממזר ומחלקים משם המפרשים בין הדיוט למלך ע"כ, ולפי דעתי נראה דקושיא מעיקרא ליתא דמלבד דזה יאמר במזנה בסתר תחת בעלה דתמיד מציירת בבעלה אולי ירגיש ולזה יחקק התמונה בעיבורה, ולא באנוסה שנלקחה בזרוע כמובן שהיא לא בוגדת בו, עוד בה דלפי דעתי רז"ל דקדקו בלשונם ואמרו באותה שעה הפך הקב"ה קלסתר פניו כמו אביו ואמרו הכל אברהם הוליד את יצחק וא"כ בתחי' לא היה דומה רק אח"כ שהיה בזה השגחה שיעידו שבו בפרק היה דומה לאברהם אך בילקוט שמואל (ב' ג') איתא ומשנהו כלאב לאבגיל דבר אחר למה נקרא שמו כלאב שהיו ליצני הדור אומרים מנבל היא מתעברת מה עשה הקב"ה צר צורתו כצורתו של אביו וזהו כלאב כאלו אב וכן אתה מוצא ביצחק שקלסתר פניו דומים לו ע"ש ומשמע טפי שמהתולדה היה כך ובכל זה הישוב פשוט וכנ"ל:

ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו', פירש"י להודיע שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקום רשע ונא למדה מהם וכו' ע"ש והנה רז"ל בבתרא (דק"י. ובשמו"ר סו' פ"ז) בפסוק ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון כתבו דהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה ע"ש גם במגילה (די"ז.) כתבו על פסוק וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות כי ישמעאל מת והשיאה נביות אחיה ע"ש, והנה הכא ברבקה אם לומר שהנושא יבדוק באחיה פה אי אפשר כי ידוע שם לבן ואביו ברשעו כידוע אבל אימא שלא בא לייחס רבקה לצדקתה ואת המשפחה ועירה לרעה אלא לומר כי אביה מת וכש"מ רש"י מרז"ל (בב"ר) בפסוק ויאמר אחיה ואמה ע"ש. ונימא הכי מטע"ז יחם שם האם ולישב פשוט דיש לחלק דבשלמא התם כתיב וילך עשו אל ישמעאל ואח"כ ויקח בא לומר שתחילה הלך אל האב ונתקשר עמה ושוב ויקח על הגמר בנשואין לזה דרשו כי בין הקשר השדוכין לנשואין מת ישמעאל ובנשואין השיאה אחיה נביות אבל הכא באליעזר שבקדושין שהם היו תחילת הקשר כבר היה בתואל מת וכמ"ש רז"ל במס' כנה מנין לברכת חתנים מן התו' ויברכו את רבקה וכו' ועי' בכתובות (ד"ז:) בתוס' ד"ה שנאמר ע"ש, וזה היה ביום שנסעו שכבר מת בתואל מאמש א"כ למה יחסה אחר בתואל שההתחלה והגמר לא היה בנוכחותו רק סדר דברים אם יחפצו אבל עיקר הקשר התלוי בקדושין לא היה נוכח מה צריך להזכיר בתואל בה

וגם שם העיר מה צריך עוד אחר שכבר נזכר לעיל וגם באחרים לא נזכר שם העיר כלל אלא לאו שבא לשבח רבקה נגד ההורים והשכונה והעיר, וכבר כתב הר"ן בדרשותיו כי המצות והעבירות יש שיעשו רושם בגוף ונפש ויש יעשו רושם על הבנים המשתלשלים מהם כשנאה ונקמה ואכזריות וזמה ודומיהם וכו' וזה ימשך לבנים וזה רוע אנשי כנען אמנם דברים העושים רושם בנפש לבד אמונות כוזבות וכו' לא יתפסו הבנים וכו' ע"ש. אך לכאורה נשאר להעיר עוד בהא דאלישבע בת עמינדב אחות נחשון דאימא דעמינדב מת והשיאה נחשון אחיה ואולי דדיוקם הוא דא"כ היה לו לכתוב וילך אהרן ואח"כ ויקח להודיע שהיה זמן בין ההליכה לקיחה כמו ההיא דישמעאל ומדכתב מתחי' ישר ויקח ש"מ כי תכף בפעם הראשונה שהלך שם לקחה ליקוחין גמורים וא"כ למה הוצרך לומר שניהם אם עמינדב חי לא יזכור האח ואם לאו לא יזכור האב אלא לאו דבא לומר שיבדוק באחיה וכמו שראינו אח"כ בכתובים גדולת נחשון ועי' ראב"ע פ' וארא בקצור ובהרב המוסקאטו משם ראב"ע תבואת הארץ תשתנה בהשתנות המקומות על כן נבחרו בני אהרן לכהונה ולא בני משה ע"ש ודוק:

וימצא בשנה ההיא מאה שערים רז"ל (ב"ר והובא ברש"י עפ"ז) דרשו אומד זה למעשרות היה ע"כ, אפ"ל דיצא מאה למעשרות שתמצא דכללות הגרגיר שביעית לחג"ת נהי"ם לחו"ב תו"מ ד' להם זה מהקושי שיש בכתוב דתחי' היה לו לומר ויברכהו ה' ואח"כ יאמר שמצא מאה שערים ובפרט כי לפי מ"ש רז"ל (תענית ח':) דאין הברכה שורה בדבר המדוד איך אמר אחר המדידה ויברכהו לזה דרשו אומד זה למעשרות והוא לפי מ"ש במק"א דבמעשר אדרבה סגולת הברכה היא תהיה כשיש מדידה ומשקל בדיוק בזה תחול הברכה ובזוה"ק (פר' פקודי דרכ"א:) איתא בכל אתר דסטרא דקדושה שרייא בהאי חושבנא ברכתא שרייא עליה עש"ב, ומעתה זה אומרו מאה שערים אומד זה למעשרות וזה מדידה דקדושה לזה ויברכהו ה' ואולי נאמר לפי מ"ש בחובת הלבבות בש' הבחינה וז"ל ומן התימא שתמצא כי גרגיר אחד מוציא אלף כשינצל מן הפגעים וכו' ע"ש וא"כ נאמר פה כי מ"ש אומד זה למעשרות ר"ל הגרגיר הוציא אלף וזהו ויברכהו ה' אך רז"ל דרשו עשר תעשר את כל תבואת זרעך ר"ל כשתעשר אזי יהיה כל תבואת זרעך בשנה אחרת מעשר והטעם פשוט הוא עפ"י מ"ש האר"י ז"ל כי ע"י המעשר מתקן השכינה הרמוזה בתיבת מעש"ר נוט' מלכות עשירית שביעית רביעית ומובן עשירית למנין הספירות בכללות פרצופים היא רביעית שע"י המעשר בת קמה באמה כי הרי בינה היא ס"ג ומילויה ל"ז ס"ה מאה וזהו הרמז מאה שערים היא הבינה שהיא מאה במספרה ומילויה ושם מקור הברכה וזהו ויברכהו ה' עוד בא לרמוז במ"ש

ויברכהו ה' שלא תחשוב כי מאה שערים בא לו מהמזל וע"י זה הוא נלקח מאחרים וכמ"ש רז"ל (בילקוט ש"א) ע"פ משפיל אף מרומם באף שמשפיל לזה מרומם לזה לזה קאמר כי פה לא היה לו מזה רק ויברכהו ה' דוקא וכמו שהיה גם אביו חפץ בזה וכמ"ש למעלה מזה גם ויברכהו ה' ע"ד מש"ה ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע שפי' אוכל קמעא ומתברך במיעיו ע"ש וימצא מאה שערים שנתנה הארץ כל כחה ועוד ויברכהו אליו בכינוי ה' שפי' מתברך במיעיו וק"ל:

הלעיטני נא מן האדום וגו' על כן קרא שמו אדום. אולי יש לפרש בכתוב דעשו נתביש מן הדיבור של הלעיטני שהוא לשון בהלת הלעטה כמ"ש רז"ל (שבת דקנ"ה:) אבל מלעיטין את הגמל לזה כשסיים מן האדום אמר כי עיף אנכי ואין לי ראייה והבטה טובה לדעת מה הוא האדום וזה יהיה תירוץ בשבילו שדרש אכילה בהלעטה. מפני שהוא מסוכן ואחזו בולמוס וזהו על כן קרא שמו אדום ובהיות שעשו אמר ניכול מדיליה וניחוך עלויה. ברז"ל מעשה אבות סי' לבנים כי גם בימי מרדכי שהוא בחי' יעקב כי יעקב יוצא מגילוי יסוד דאבא הנגלה אחר סיום יסוד דאימא כידוע יעקב יבקע עי' בע"ח ושעה"כ וגם מרדכי מתגלה מהארת יסוד אבא עי' שעה"כ בפורים ותמצא מרדכי גימט' לא"ה רח"ל אבא יסד ברתא הרי יעקב ומרדכי בחי' אחת גם המן הוא בחי' עשו ולזה הלעיטני נא מן ר"ת המן רומז על העתיד עשו מכר ליעקב בנזיד עדשים והמן מכר עצמו למרדכי כמ"ש במדרש ועת צרה היא ליעקב וממנה אותיות ומהמן יושע ומגיד מראשית אחרית ולא קשה דאחרי שהוא מוכר מחמת מיתה המכר בטל כמ"ש בבתרא בפ' מי שמת (דקנ"א.) באחתיה דרב דימי בר יוסף וכו' ע"ש דהחי' ברור א' דהמכר היה בכסף והאכילה היתה לבד ב' שגם שנאמר שבנזיד עדשים פה אחר שאכל קם וביזה את הבכורה הא ידע ומחיל וכן זכורני שכתבו המפ' ועוד יש לומר שפי' ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים הוא מוקדם למכירה שכבר נתן ויאכל וישת וכו' ויבז ואח"כ מכר וקודם האכילה היתה ההסכמה למכור ואחר שאכל וביזה אזי מכר כנלע"ד:

שכון בארץ אשר אומר אליך גור בארץ הזאת, ההרגש מבואר תחי' אמר לו אשר אומר אליך ואח"כ סיים גור בארץ הזאת ולישב נעיר עוד דאחרי כי ה' אמר אליו שישב בארץ הזאת איך נתגלגל עליו יסורין של הקנאה והשנאה והבארות גם פחד אשתו אך התירוץ הוא כי השי"ת אמר לו שכון בארץ ר"ל שישב בקבע ובישוב לא פה רק בארץ אשר אומר אח"כ אליך אבל לעת עתה גור לשון גירות עראי בארץ הזאת והוא לא כן עשה וכתיב וישב יצחק לשון ישיבה בקבע בגרר ובאברהם אביו נאמר רק ויגר בגרר ולא וישב ולזה היו לו כל אותם הרפתקאות עד שעלה לבאר שבע ונגלה עליו כבוד ה' ב"ה במקום שהיה

אביו והגם שגם אביו שגר בגרר היו לו יסורין התם טעם אחר אית ביה שלא יצא ברשות רק מדנפשיה ופה יש לומר הטעם הנז' בדרך אפשר ופשוט:

וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך עד שוב אף אחיך ממך, שמעתי בשם זקינו של מרן הק' מהריק"א דנזכר שני לשונות אף וחימה כי שני מיני שונאים יש אחד כשרואין פניו והשני גם כשמזכירין שמו על זה זכר שני לשונות אף וחימה ע"ש ובעקבותיו אמרתי כי אולי יש לומר דיש לחלק ביניהם שהאף הוא נגלה מחרף ומגדף בקצף נגלה וחימה היא עצורה בלב לעת מצוא שינקום בו וכן ראיתי להגר"א ז"ל עמ"ש במס' מגילה (די"ב:) ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו אמאי דלקה ביה כולי האי ותירצו דאמרה לו אהוריריה דאבא אבא לקבל אלפא חמרא שתי ע"כ ופירש שמקשה הש"ס דמאחר שקצף בגלוי למה וחמתו בערה בו לזה תירץ שבערה בו שלא יוכל לגלות מה שאמרה להסריסים וזה היה בחשאי ע"ש לזה אמרה לו עד אשר ישוב חמת אחיך ואדע כשאראה עד שוב אף אחיך אותו שבגלוי זה סימן כי אותה החימה העצורה בלב קמא קמא הלכה לה ואזי ושלחתי ולקחתיך כי שוב אין חשש (וזה הוא סימן לדורות כי אין לעמוד. בחוזק נגד רוח סערת המלכות בשגם שאינם הולכים בצדק חבי כמעט רגע עד יעבור זעם) אך לכאורה יש לפקפק במ"ש שהרי רז"ל במדרש (פס"ז) דרשו ויוגד לרבקה את דברי עשו כי ברוה"ק ידעה וכן מוכח עוד מדכתיב ויאמר עשו בלבו כי לא גילה לשום אדם ומאיפה ידעה אך יש לומר דהיא תחשוב דאולי בעת ההיא לא יגלה עליה רוה"ק וגם יעקב יחשוש לזה ולא יסמוך על הנס לזה הודיעה לו שזה בדבר טבעי ורבקה ידעה דלעת עתה ישאר חומו טמון בלבו כל עוד שיעקב אצלו כדי שלא ישמר יעקב מרשתו ולזה אמר בלבו דוקא אבל אחר שילך יעקב וידע כי אפסו כוחותיו מלהזיקו בלכתו אצל לבן ומסתמא יעקב יגיד לו מחכמת אמו וברכתו ולבן מלבד שהוא רמאי גדול עוד בה שהוא תקיף מעשו ואזי תחת שהיה מראה טלפיים תחילה בחנופה וכזב שזה הוא מלאכת הרמאים בלכתו וביאושו ממנו כל רוחו יוציא כסיל כידוע מחבר הכסילים והיא הודיעה לו מעתה כי בעת שיגלה אפו וחמתו ואחר כך ישתוק מהנביחה זהו סימן הגדול כי חלפה לה הסכנה ומצאתי להג' מלבים (בתהלים ו' ול"ח) בפסוק אל באפך תוכיחני וכו' חימה בלא אף נסתרת אף הוא הכעס הנגלה ע"ש מדויק כמ"ש, ועוד פירשתי ומצאתי כי קדמוני המפרשים אביא בשמם וז"ל הלבבות הם כמראות וכמו דעשו שונא ליעקב גם יעקב שונא אליו ואמרה לו הסימן עד אשר תשוב חמת אחיך ומהיכן תדע זה עד שוב אף אחיך ממך שאין בלבך אף עליו מזה תדע שגם מאחיך עבר הרוגז עד כאן ובעניותי יש לי להעיר קצת בדרך זה דהרי פה היא לא

אמרה לו שיבוא מעצמו שיתפיים ויסתפק בסימן זה אלא ושלחתי ולקחתיך וא"כ מה הוא התועלת מסימן זה ולכן אולי נבאר את זה יותר בדרך זה שרבקה אמרה לו אני יודעת כמו שעשו שונא אותך כן גם אתה אליו כי כן דרך הרע והטוב הם שונאים זה את זה וגם בעת שהטוב יחפוץ לתת מוסר השכל להההולך ברע להשיבו לדרך הטוב לא יניח אותו הרע לדבר אליו מאומה כידוע ותאותו להזיק לטוב וכמ"ש במד"ר פ' שלח לך (פ' ט"ז אות ט"ו) כפלנית הזאת כשאינה מוצאת כלום הופכת על בניה ע"ש [כבר דימה בס' בן המלך והנזיר הטעם שהרע שונא הטוב הוא כדמיון הכלבים כשהם אצל הנבילה נובחים שלא יניחו איש להתקרב אליהם שלא יבריחום ממנה ע"ש] ובכן הודיעה לו כי אני אודיע אותך כי שב אף אחיך ממך וכן אני אודיע לך כי גם ממך שב אפך מעל אחיך ובזה אתה תאמין לי על אחיך כי אותו המודיע לי עליך ששב אפך ממנו הוא המודיע לי על אחיך ששב אפו ושלחתי ולקחתיך משם כן היתה דעתה שתשלח אחריו:

או יאמר שפירוש חמת אחיך קמא היא עיקרית ביותר על אביו יצחק שבירך אותך ועד שוב אף אחיך ממך היא פרטית עליו כי עשו יתכעב על המתברך והמברך והפרטית היא של הבכורה ביותר וא"כ יש חששא שיהרגהו גם בחיי אביו ומ"ש הכתוב יקרבו ימי אבל אבי לפי דרך זה אולי יתפרש שהוא לרבותא אף שיקרבו ימי אבל אבי על ידי הצער שיקח כשאהרוג את יעקב אחי שעי"ז ימות מצערו בכל זאת לא איכפת לי ממיתתו תחת שאקח נקמתי מיעקב ובודאי שפירשו איזה מפרשים פי' זה של יקרבו ימי אבל אבי ולזה הוא מתנחם כבר בתקוותו להורגך ובזה יש לו נחמה ולזה רבקה עמדה לשלחו תכף הגם שאביו עודנו חי ונשאר חי גם אחר חזרת יעקב בזמן רב אלא לאו שחששה שבחיי אביו יהרוג אותו ובפרט שעשו נתברך בחרב מפי אביו הצדיק וידוע מאמר החכם החרב והכזב מחתת רזון ביד הכסילים אל בני אדם וצרי ומרפא ביד החכמים וחכמת נשים בנתה ביתה הסתירתו מרוח זלעפות עד יעבור זעם ונשאר הטוב שהיא הברכה והבכורה אצלו שעתה ראוי הוא לאשה והגיע עת דודים ברכה בכורה ע"ה גימט' חתן עם ג' אותיות) הם ג' מילויו אהיה (עם ג' שמות) גימט' חתן ובס"ד נדרוש עוד דלכאורה קשה למה יעקב אבינו רדף אחרי עשו בחכמה לקחת ממנו הבכורה בנזיד עדשים ובשניה נקחת הברכה בחכמה ולהניח אצבעותיו בין שיני דוב שכול כזה והן אמת שבמדרש (פ' ס"ג אות י"ח) איתא תמן תנינן עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות וכו' אמר יהי רשע זה עומד ומשמש וכו' לנו לדעת מהיכן פשיטא ליעקב אע"ה דבעבור שהוא רשע רשאי לעשות אמצעיים לקחת את שלו ובפרט יעקב שמדתו אמת והגם שמצינו שהשי"ת הסכים על זה וכמ"ש רש"י ז"ל בפסוק בני

בכורי ישראל כאן חתם הקב"ה על הבכורה שקנה יעקב מעשו ע"ש אבל יעקב מהיכן ידע את זה ואפשר דיעקב אבינו מדעת קונו יש בו וכמ"ש רש"י בפסוק ואני לקחתי את הלוים שנדחו הבכורות מעון העגל ע"ש ובכן כראות יעקב כי כב יכול הסיר הזכות שנתן לבכורות מתחי' והביאה אל הלויים גם הוא בראותו רשע זה עומד ומשמש עשה אמצעים עד שלקחה ממנו בנזיד וכבר כתב הרא"ש בפ' הזהב כל שזלזל במכירתו יותר ממה שהדעת נוטה ידע ומחיל ע"ש וכפי מ"ש בזוה"ק (דקל"ט.) לא קשה כלל אמרו ליה לר"ש איך לא בעא יעקב למיהב לעשו תבשיל עד דזבן ליה בכירותא וכו' עשו הוה סני לבכירותא והוה בעי מיגיה דיעקב דליסבה ליה וכו' ע"ש וא"כ יעקב לא רצה בחינם ואמר לו מכרה כיום כמו היום שאתה רוצה לתתה לי במתנה שאתה לא חפץ בה אנכי חפץ שדבר זה שאתה חפץ יהיה לו קיום בתור מכר דוקא וגם שתשבע לי שקניתיה במכר ואפשר שנתן לו כסף והאוכל היה לסימן ולכן זכה בדין וכשזכה בבכורה רצה אז להציל אביו מרשת עשו שהם הכזב והחנופה ולכן לקח הברכה כי בדין הוא שהבכור הוא יורש הברכה ולקח שני חלקים (רמזו עדשים כי בשם בכור הוא כפול באחדים בעשרות במאות) עוה"ז ועוה"ב והרמז ברכה בכרה (ע"ה עולה תנ"ה) גימט' חלק עולים הזה עולם הבא שהוא מספר שלשה מילויי אהיה (העולים תנ"ה) אימא עילאה ולזה רבקה כשראתה שזכה חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, בהם פקדה רבקה העליונה (זווג יעקב עם לאה ורחל והתחתונים רמז לעליונים (יעק"ב לאה ברחל גימט' חתן) ולזה יעקב הקדים בתחי' ולקח האשה הרוחנית והלך לבית מדרשו של שם ועבר ונטמן שם י"ד שנה וזכה אליה והיות כי בלא אשה הגשמית לא תשאר התורה עמו כמ"ש רז"ל (יבמות דס"ב:) שרוי בלא אשה שרוי בלא תורה וככתוב (איוב ל"ד ט') אם לא עזרתי בי ותושיה נדחה ממני פי' נדחה אף שהיתה אתו נדחית ממנו והרמז עוד כי האיש הוא צלם והאשה היא דמות (ע"ח ש' הצלם פ"ג) צרף צלם עם דמות (ע"ה) עולה גימט' תור"ה ר"ל בזה מתקיימת התורה לזה דרש ממנו שועבוד אותו שבע שנים נגד ז"ק ברחל שהיא בת זוגו והכל מקושר זה בזה בס"ד והיע"ב וא"ש את"מ:

פרשת ויצא

והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וגו' עולים ויורדים בו, עי' רש"י לתרץ מה שקשה דנקט תחילה עולים ע"ש ובתיוב"ע גם בדעת זקנים כתבו דאותם המלאכים שהפכו סדום ועמורה נטרדו וכו' ועד עכשיו עלו ושאר מלאכים ירדו מ"ש, ולקוצד יש לומר עוד בדרך פשט עפ"י מ"ש (בעירובין דכ"א. וד"ק.) מטפס ועולה מטפס ויורד והק' התוס' שהי"ל לומר תחילה ויורד ואח"כ ועולה ותירצו דאילו אמר כך הייתי אומר פעם

אחת ותו לא אבל עתה שאמר ועולה ואי אפשר לעליה בלתי ירידה שקדמתה ואח"כ אמר עוד ועולה ש"מ שמותר לעשות כן כמו שירצה ע"ש זה רשום בזכרוני [א"ה זה הלשון לא נמצא בתוס' דערובין שם:

רק בהגהות וחי' הגאון יעב"ץ בד' וילנא שם ראיתי שכ"כ וציין לעיין בתוס' דפסחים ד"ב וקמא ד"ס כתוב בגליון הש"ס] וא"כ גם פה לכן נקט תחי' עולים להודיע שהמלאכים עשו כן כמה פעמים ואילו אמר יורדים ועולים הייתי חושב פעם אחת וכשאמר עולים תחילה נודע שכבר ירדו ותמיד היו עושים וזה הוא מראה ורמז על זרעו שתמיד הם עולים ויורדים ושוב עולים ולזה אמר בו הכינוי ג"כ על יעקב והענין הוא כי ישראל הם מזלם מזל דלי כמ"ש הראב"ע בפ' כי תשא (ע"פ ונפלינו אני ועמך) והרמז שהם מצליחים ועולים בסולם ובעוונותם שוב יורדים ובתשובתם שוב הם עולים שחלילה שישארו יורדים, ולעיל (דכ"ג:) כתבתי בזה כונת הש"ס בברכות נפלה לא תוסיף לנפול וכו' ע"ד זה ע"ש, ומשו"ה אמר בו שהוא הסבה בעליית וירידת הסולם מעשיו יורידוהו ומעשיו יעלוהו רק שהוא מובטח שלא יתמיד בירידה כבשאר שבירידתו עד הסוף הוא איבוד אומתו לא כן הוא כי שוב תשוב ותפריח לעלות:

או נאמר עוד כי בא לרמוז שהאדם יש לו שתי פניות אחת רוחנית לצד מעלה והשנית חומרית לצד מטה ושניהם כמעט סותרים (רק ליחידי סגולה כמ"ש במק"א דהם מרע"ה ויעקב ע"ש) וא"כ בעוה"ז אי אפשר שיהא תמיד עולה ועולה כי בחזרתו אל החומר ירד מהמעלה שהיה בו ושוב יצטרך מחדש לעלות וזהו ויורדים, ובס"ד נרחיב עוד הדיבור והוא כי האדם שזכה שיכנס להתבונן בשכלו ובמדעו חיוב המציאות וזוהרה אז כל מה שהוא יג ויעלה בהבנתו ובמדעו מן המאוחר אל הקודם וככתוב וראית את אחורי ובגשתו לחקור במעלת התבונה שתחילתה תתחיל בפליאות הבורא יתב' ממטה למעלה (עי' ה' יסוה"ת) ועולה וחוזר ועולה בודאי הוא מבין שאם יכנס לגשת אל הקדש יאבד אף מה שזכה והשיג ועוד לא יזכה אליו ובדמיון בצד מה המסתכל בעין הגשם באור השמש שוב לא יוכל לראות אף את הראוי לו וכידוע בחוש וק"ו הדברים באלף פעמים וכמדובר בספרים שזה ידוע ומבורר שאין צורך לביאורו, ובכן עתה נבוא להנז' שיאמר האדם אחרי שהוא סוף סוף כמה וכמה סכנות רבות יחלפו עליו בזה שאין מן הצורך להאריך בהם א"כ טוב לו שיחד מתחילה וראש לא מינה ולא מקצתה ויקבל שכר על הפרישה ונגד זה יש גרעון לו שאם יעשה ככה יפסיד את הטוב הגדול הזה ושזהו תכליתו להתבונן בפליאות הבורא ובלתי זה ח"ו נמשל כבהמות נדמו וכאשר האריכו בזה ושזה הוא מ"ש הכתוב דע את אלקי אביך ועובדהו זה מצד אחד עוד בה כי הוא בראותו

ובהבנתו את דלותו ופחיתותו ובטול ישותו לא תהיה לו הדחיפה כלל וכלל ליכנס בזה ועל ידי זה הוא הפסיד דבר שאין לו ערך כמובן ושאז לא נקרא בסוג אדם כי על זה הוא נברא משכיל מדעי וזה תכלית בריאתו בארץ וא"כ איך יעשה ולכאורה הם תרתי דסתרן ולזה הדרך הטוב הוא שבתחילה לא תהיה לו כלל וכלל המחשבה הזאת אלא הוא צריך לומר כדאי וראוי אני ושעל זה נבראתי ויתבונן לפי סוג ידיעתו שניתן לו מן השמים בגדולת הבורא בהבנה מדעית והדרגיית ויהיה לו בזה עזר אלקי בשמירה מהשגיאה והטעות המסוכנת ביותר בזה וכשהוא מתבונן ועולה והבין כי לא הבין כלום וכמ"ש החכם תכלית הידיעה שנדע ידיעה ודאית שלא נדעך אזי הוא מתכווץ ומתקטן בישובו בעיני עצמו ומבטל בעצמו ובהכרתו את ישותו כאין וכאפס וזהו מ"ש הכתוב עולים תחילה ואח"כ יורדים מפחד ה' ומהדר גאונו כי כזה ממש תמצא במלאכים רצוא ושוב רצוא למעלה ושוב למטה וזהו מלאכי אלקים עולים ושוב יורדים (עי' מורה א' ט"ו רומז למלאכים) וא"כ הסולם הזה הוא מרמז על הנביאים והמלאכים והחכמים שיהיו בזרעו שכולם עולים ויורדים וזהו שאמר וראשו מגיע השמימה שפירושו שמי השמים למעלה מהמלאך והוא חפץ ליהנות ומזדעזע ויורד, ובזה יהיה פירוש ה' נצב עליו הוא על הסולם ולא על יעקב וגם זו היא הסבה שתמצא כי רק עם ישראל הם מתנועעים בתפי' ובלימוד ועי' בכוזרי מ"ב סי' ע"ט שתשו' החבר לשתי סבות אם לעורר החום הטבעי ומצד הענין שילמדו רבים בס' אחד וכל אחד מטה עצמו בכל רגע לראות ושוב נהיה לטבע שני ע"ש אך בזוה"ק פנחס (דרי"ח:) כתב הט' ע"ש כי נר ה' נשמת אדם והאי נר לא שכיך נהורא עליה אפי' רגעא חדא ע"ש ולפי האמור כמעט הוא בכח לשון זוה"ק כי בתפי' ובלימודו לשמה שופע עליו אור אלקי ומזלא חזי את האור ובכן אין בכוחו לסבול ומתנועע דמיון המלאכים ברצוא ושוב ודוק:

עוד נרמוז בס"ד במראה הסולם ונקדים דרז"ל דרשו (הובא בילקו"ר עפ"ז) כ"כ המקובלים (מהרנ"ש בס' טיב הארץ ובמג"ע דכ"ח) כי בסולם היו ארבע שליבות ע"ש ואולי דנקביל זה עפ"י מ"ש החוקרים בספריהם הרב אברבנאל והעקידה כי הצורך והחובה להיות בבני אדם ארבע מיני השגות א' האמונה ב' הבנת הדבר בשכלו ג' ד' הידיעה והראייה, ושנים הראשונים הם מובנים האמונה היא קבלה בלב כפי מה שהוא וכשיתבונן בו תבוא לו הבנת הענין ההוא על עצם הדבר וביאורו בהבנה השטחית כפי מה שהוא והשלישי ידיעת המציאות וחיובה והיא היא המשיגים החכמים הגדולים ובעלי רוח הקדש והראייה (היא תאמר רק ביחס ולא בפשוטה) היא ראיית המהות המשיגים ורואים במראה הנביאים לפי כח וערך ראייתם בנבואה אם קטן ואם גדול באספקלריא

חוגים שונים לפי רוח ה' שדבר בו וכמ"ש רז"ל (ילקוט איוב כ"ח כ"ה) בפסוק לעשות משקל שפי' רוח נבואיי ואפשר דלזה היה הרמז בארבע שליבות הסולם מלמטה למעלה וכשהגיע אל הרביעית שהיא ראיית המהות במראה הנבואה ומתחיל הוא להתפשט מהחומר להשיג מה הוא מזדעזע ונופל ארצה כמת וזהו עולים עד הרביעית ושוב ויורדים כי אי אפשר גם מן הנמנע להשיג דבר בהשגה חיובית אם לא בהשגה שלילית שלא השיג ואולי הם רמוזים ברמז קטן בכתוב ועתה ישר' מה ה' אלקי"ך שואל מעמך כי אם ליראה נוט' וראה ידיעה ראייה אמונה הבנה ויען שמשה השיג הכל והראייה שלו היא העליונה פנים אל פנים המאירה והוא בקש מהם רק ראייה אף שאינה מאירה כל חד כמדריגתו לזה כשהק' (בברכות דל"ג:) יראה מילתא זוטרתי תירצו אין לגבי משה שזכה לסוף הראייה הגדולה א"כ על הקטנות ממנה חשיבא זוטרתי (הארבעה הללו מקבילים נגד נרנ"ח אמונה מ' בנפש ידיעה ברוח ז"א בחי' הדעת בכללות הבנה בנשמה בינה ראייה בחכמה ככתוב מעיני העדה שהם החכמום והעין היא בחי' חכמה עי' ע"ח ש' הנקודים פ"א ע"ש) ואם זכה לארבע השגות הללו לומר שמסור הוא אל ההבנה שיתבונן ויטריח עצמו בה אזי יזכה להיות מרכבה לשכינה וככתוב והנה ה' נצב עליו כדרשתם על יעקב וכשנתעורר יעקב מהנבואה ידע בהקיץ כי הוא מושגח ושמור מפגעי התבל כי הדבק בו תדבק בו ההשגחה לשמירתו ולא יאונה לצדיק כל און וכמ"ש במורה ח"א פ' כ"ד ובח"ג פי"ח ההשגחה נמשכת אחר השכל ותהיה יתרון ההשגחה כיתרון שלימותם האנושי ע"ש בדב"ק וכדבריו מצאתי הובא ברמב"ן פ' שמות וז"ל אהיה אשר אהיה כשם שאתה הוה עמי כן אני הוה עמך ע"ש:

והנה הגם שכתבנו שהם ארבעה דברים הרמוזים בנוט' יראה אמנם הג' הראשונים שהם האמונה והבנת הדבר בשכלו והידיעה הם אפשריים אבל הראייה שהיא ראיית המהות זאת היא רק לנביאי ה' שכבר הוכן בשלשה העוברים אזי אם יזכה ברצון ה' יגלה עליו הרוח הנבואיי שהיא ראיית המהות לפי רצונו יתברך ועי' במורה – על הטרחא והיגיעה והאנחה של ברוך בן נריה ובא הדבר בנבואה לירמיה אל תבקש גדולות ע"ש ואולי כי מה שכתבנו לעיל בכוה"כ שואל מעמך כי אם ליראה שהם הארבעה הנ"ל הם הם שפירש הכתוב אח"כ ללכת בכל דרכיו שזאת היא תבוא מענף האמונה שאין בה הבדל והפרש בין מצוה למצוה וכמו שדרשו בפסוק דרך אמונה בחרתי משפטך שויתי הכל שוה אצלו ב' לאהבה אותו היא תבוא אחר התבוננות בפליאות הבורא יתב"ש מכל הסוגים וכמ"ש בה' יסודי התורה אז היא תניע בהכרח חוג האהבה בעצם ועי' רמב"ן ע"פ נורא תהלות עושה פלא מ"ש שם ג' לעבוד את ה' אלקי"ך בכל לבבך ובכל נפשך שפירושו אפי'

נוטל את נפשך (ברכות פ"ט מ"ה הובא ברש"י עפ"ז) שהיא תבוא ע"י המדע בחקירה אלקית בכובד ראש וביראת הרוממות שזאת היא מעלה גדולה וממנה אם יזכה יושפע עליו שפע אלקי נבואיי ואם לא זכה בכל זאת העבודה אליו בכל לב ובכל נפש וכמ"ש בחובת הלבבות לא נקרא עובד את ה' באמת אלא או נביא הדור בטבעו או הפילוסוף האלקי וזולתם עובדים זולתו ע"ש וזהו ולעבוד את ה' אלקיך בכל נפשך וכבר כתבו כי היראה הסמוכה לשם אלקים היא תורה על יראת העונש והסמוכה לשם קוי"ק היא יראת הרוממות ששם קוי"ק הוא חסד ורחמים ע"כ ועי' בזוה"ק וארא (דכ"ג) הפרש בין ידיעה לראייה היא בין אספקלריא המאירה לשאינה מאירה ע"ש:

ובס"ד עתה באתי להעתיק מה שכתבתי במכתבי לרב גדול מאד מרבני הדור שתמה במכתבו אלי איך לא קובעים לימוד בעמל ושקידה ויגיעה בדרכי החקירה שהיא ורק היא המצחצחת את הנשמה והיא הכוכב נוגה המזהיר לאדם בזה ובבא ובלעדה האדם עיר פרא ותחת זאת שאני מאבד הזמן ברמזים עפ"י האר"י שאין מהם שום מניע ח"ו להעבודה וכו' וכו' והאריך בדברים ומליצות יפים וזאת היתה תשובתי אליו בדיוק ראה ראיתי מכתבו הארוך ולא אאריך בדברים רק בנוגע לענין מפי סופרים ואומר כי דברי עכ"ת קמחא טחינא הוא ולא חדש הוא וכבר האריך בעקרים מ"א פ' כ"ד בחקירה זאת והמסתעף ממנה עש"ב ומ"ש החובת הלבבות הנ"ל הסוברים ומחייבים את זה בכלל העבודה השלימה עש"ב אמינא ולא מסתפינא כי כל זה הוא נאמר רק ליחידי סגולה בדורות הקודמים שהיה דורם דור חקירה והם ריחמו וחסו עליהם והצילום מחקירה היונית אשר זרחה בימים ההם המסוכנת כרעל המינות לזה להם לבדם יאתה החקירה כי דעתם ואמונתם חזקה ולית נגר די יזעזעינה אזי פקחו עיניהם וכו' וכו' אבל מימותם ואילך הא ודאי כי מצוה וגם חובה לבלתי קרב אל החקירה וסחור סחור לכרמא לא תקרב ואדרבא יסתכן וישתבש ויפסיד יראת שמים שבו ומה נעים מליצת הראשונים מיום שנחרב בהמ"ק לא נראית הרקיע בטהרתה ע"ש דרצו בזה כי בזמן החרש והמסגר העמיקו הגדילו בחכמה אלקית וראו שמים בטהרתה בעיונים שכליים בהירים בטוהר בלתי שום דמיון אפל וחשוך אבל מהם ולהלן כל דור ירוד מהקודם ונסתמו מקורות החכמה ואי אפשר בלתי שבושים וטעיות ע"ש והרי גם בזמן הרא"ש זצ"ל כתב בריך רחמנא דישזבן מינה כי מסירה לב לומדיה מיראת שמים ע"ש, וזה דבר ידוע בחוש גם אנכי אהובך הקטן הייתי חולה במקצוע זה והייתי מביט מגבוה על זולתי בקטנות וכו' ואחרי תחלואי המסוכנים ויסורי שעברו על ראשי לא תקפ"ץ הכו את קודקודי וקבלתי שכר על הפרישה ואותו הרמז והנוט' שאני זוכה ומחדש עפ"י האר"י ושותי מימיו הוא

בעיני קדוש והוא הוא המצחצח את הנשמה שאין בו שום התהדרות והתיפות במליצות שונות ואומר גבר עלי חסדו יתברך שמו ועי' בעקידה פ' ויחי פ' ל"ב וז"ל דעת תוה"ק שהמצות המעשיות שיעשה האדם בעבור האמינו בבורא ובעבור רצונו הוא העיקרי ע"ש ובס' טל אורות דנ"ז וז"ל אדוננו הרמב"ם זכות תורתו ומעשיו הטהורים הגינו עליו שנכנס בחקירות ויצא בשלום ומי ידמה אליו בסכנה גדולה כזו ע"ש ומה שיש סוברים כי אותה היוהרא והסכנה היא רק בתחי' לימודו כי לגימא קטנה במדע היא מסוכנת ליראת ה' ואח"כ בשתותו עוד הרבה היא מדריכתו לתכונה ומעלה אותו על יראת ה' על זה אני אומר למטונך אחרו כי הלגימא הראשונה היא מטעה אותו מדרך השכל הוא לא יגש הלאה כי היוהרא והמינות שהלבישוהו לא יתנוהו לגשת הלאה וימות בדיעותיו הרעות רח"ל וכ"ש בדור יהיר כדורינו איסתרא בלגינא וכו' שא עיניך וראה מ"ש הרב בעל ספר הברית וז"ל ורבים המתפרצים ע"י חקירות פילוספיות ותולים עצמם באילן גדול הרמב"ם וחובת הלבבות אני יודע כי קטנם עבה ממותני אבל במקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב וכו' ואנחנו נדרוש להעיר לבבות עם קדוש עפ"י האמונה והקבלה עפ"י ה' ביד משה ועוד לו שם בדרך אמונה דק"ז ע"ש בדב"ק נופת צופים עוד הביטה וראה להקדוש אור החיים למהר"י יעב"ץ שתחי' הביא דברי רב האי גאון שהאריך לקעקע הלימוד המסוכן הזה ודב"ק חוצבים להבות אש שבשנת השמד רח"ל אותם החוקרים אשר נמעדו במחקר המירו כבודם בלא יועיל ביום זעם ואותם אשר הספיק להם האמונה קדשו שם הנכבד והנורא ע"ש ועי' בכוזרי סי' י"ז וז"ל ינוחו הצדיקים ויקנו שלימות בנפשם בעובי משליהם ממה שינוחו הפילוסופים עם דקות חוקיהם ע"ש ומשם הראב"ע ראיתי איש אשר הדת והאמונה חקוקה על לבו ישמח כגבור שולף חרבו ומי שאינו סומך על האמונה עד שיחקור בשכל הנקנה דומה אל החולה שאינו מאמין לרופא עד שילמוד חכמת הרפואה ובתוך כך תתגבר עליו חליו וימות ומי שהוא סומך עליה אליו תעלה ארוכה מהרה ע"ש ובמהר"ש אלקבץ בשה"ש הביא מהפסיקתא וארשתיך לי באמונה אין הגליות מתכנסות אלא באמונה שנאמר תשורי מראש אמנה וכו' והרי גם חידוש העולם הוא רק אמונה כי לא בא עליו מופת וכו' ע"ש (עי' האר"י בפסוק עדות ה' נאמנה ע"ש) וכבר רמזו בזה הכ' (ש"א ט"ו י"ז) אם קטון אתה בעיניך לבלתי התחכם תדע כי ראש שבטי ישר' אתה ונעים ונחמד החרוז בזה של הג' לוצאטו וז"ל שור נא קצה משוט אל תוך המים רק מעוות תראהו ולבך באמת ידע כי ישר הו ששי ותלמי כנמלים יראו מתוך זכוכית אם פניו נשקעו ויהי להיפך אם רמו גבהו ע"ש ואם באתי לקבץ מספרים האוסרים את לימוד החקירה רבו מלמנות אני חושב כל הקרב

בדורנו ללמוד החקירה אין זה אלא יוהרא ורמות רוחא שסוף סוף יסכן עצמו כי גם הראשונים אחר כל יכולתם בזה חזרו אל תמימות האמונה וכנ"ל מהראב"ע ועי' בעקרים מ"א פ' כ"א האמונה בה' יתברך ותורתו היא מביאה את האדם אל ההצלחה הנצחית ואל דבקות הנפש הרוחני וזה אמת אותו הנסיון ע"כ ולהשקיט הדר"ג שיחל"א מגלי התאוה המורעלת זו שא נא עיניך וראה מ"ש בהקדמת ס' החנוך וז"ל ועתה אם יטעון עלינו מסית ויאמר מה לך איש יאודי חקור בשכלך וכו' וכו' האריך בזה ודב"ק מים חיים טהורים קדש קדשים ומצוי הוא בישיבתו ובספר לב העברי דע"ד משם הגר"א בסי' קע"ט אות י"ג הביא מספר הדורות שבא הרמב"ם אחר מותו לגדול וגילה לו שנגזר עליו גלגול לחזור בשביל אותן חכמות ע"ש ובספר אור החיים ומעין גנים כתבו שהרמב"ם התחרט בעצמו וכו' ע"ש ובקונט' נער העברי ע"ש מה שאסף איש טהור מפום אריותא המרחיקים את זה בשתי ידים ע"ש ואפשר דלזה אמר דהע"ה (תהלים ע"ג) בהמות הייתי עמך שיש מין בהמה הנקראת בהמות והיא טפשה הרבה מכל הבהמות כידוע ולזה שאני הולך עמך כמו בהמות שאין בה שום הרגשה כלל וכלל וח"ו להבדיל כשירשיעו ישר' ח"ו וירצו להתפאר ולהתהדר וכו' אזי ושן בהמות אשלח בם שגם אותו המין הנקרא בהמות יהיה לו התעוררות ועריצות עד שיבוא על האדם לטורפו אנכי חושב כי די בזה ויקבל הרובה את תשובתו ומובן כי דברי אלה נאמרו לאנשים כמוני מכיר אני תלי"ת את השגתי השפלה מאד ומה גם עתה ועי' בש' הקדים להג' חזן מע' פ' מה שכתב משם המטה משה דברים נחמדים מפנינים ע"ש:

ובזה אפרש בעז"ה כונת רז"ל בשבת (דפ"ז:) ויתיצבו בתחתית ההר כפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהי קבורתכם ע"כ רצו בזה שלא ירהיבו עז ולא ימשכו אחר הברק המסמא את העינים ללכת אחר החקירה ומה שלא ידיעת יחייבו השכל או המופת הנקנה יבטלוהו ח"ו אלא הם חייבים שיהיה להם הכל באמונה וזה הוא טובתם האמיתית לקבל את התורה בדרך קבלה דוקא ואם לאו שתרצו לחקור תדעו כי ח"ו שם בחקירה תהיה קבורתכם רח"ל והיא הסבה כי בק"ש אנחנו משימים הידים על העינים הסגורות וצועקים בקול ואומרים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד ואל זה ירמוז מ"ש הכ' (שמות י"ט י"ב) השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וזה יתפרש בשני פי' אם עפ"י דרכנו לפי דעות כל הקדושים המחמירים כי רק האמונה היא שצריך שתהיה אזור חלצינו על זה הוא אומר השמרו לכם עלות בהר החקירה ושמא תאמר דעכ"פ מעט להתבונן הוא אומר אפי' ונגוע בקצהו התחתון לנזירא אומרים לו סחור סחור לכרמא לא תקרב אך לדעת הרמב"ם ודעימיה יתפרש

באו"א רק להבין אקדים מ"ש השר האברבנאל בספריו וז"ל שלשה מיני השגות גדולות יש האחת היא נמנעת שהיא השגת המהות האלקי והשנית היא נמנעת מצד האפשרות כי אי אפשר שתובן בלי עזר אלק"י והיא אפשרית עם העזר האלק"י והוא שהוא יתברך צור כל העולמים ונתהוה העולם ממנו בלתי שום חומר ולמה אז ולא קודם לכן ושם יעמוד ולא יעבור והשלישית היא אפשרית שהיא ידיעת דרכי הטבע וכל מסתוריו עש"ב ולזה באה האזהרה שנא לעלות בהר וביאר הדבר שהכונה הוא שלא לנגוע בקצהו הסופי שהוא נמנע כי יהיה בטוח שמות ימות ולא ידע כלום ואולי שזה הוא רמז הכ' (שמות נ"ג י"ט) אני אעביר כל טובי טל פניך היא אפשרית שהיא ידיעת דרכי הטבע וכל מסתוריו שהיו ושעתידים להיות נגלים בעולם ר"ל במה שהמציאו וממציאים בהרכבת תולדות הטבע והתולדות היוצאים ממנו שעל זה נאמר כי טוב מאד וכמ"ש במורה ח"א פ' נ"ד וזהו כל טובי על פניך שהוא הטבע ומ"ש וקראתי בשם ה' לפניך היא ההשגה השנית כי ה' ברוך הוא צור כל העולמים והכל נברא מאפס וכו' וכו' וזהו בשם ה' שזאת יזכה אליה בעזר אלקי שהוא שם ה' אבל על ההשגה השלישית שהיא ידיעת דרכי המהות הודיעו לא תוכל לראות את פני שהיא נמנעת כמו שגמר כי לא יראני האדם וחי שאין פירושו ויתקיים המורה שיכול לדעת רק שצריך למות אלא הוא נמנע לגמרי ופירושו כמ"ש התורת כהנים שפי' וחי הוא כאילו אמר והחי שהם מלאכי השרת הנקראים חי אין יכולים לראות הכבוד והוי"ו של וחי היא ויו המוסיף ורז"ל ביומא (ד'.) אמרו משה עלה בענן ונתכסה בענן ונתקדש בענן ע"כ, והם רמוזי בר"ת ענ"ן כמובן הראשונה מקבלת אל השגה הראשונה דרכי הטבע וסתריו וזו היא עליה ונתכסה היא השגה השניה המכוסה כי צריך לזה עזר אלקי שיגלה את הכסוי מעליו והג' היא קדש קדשים וזהו ונתקדש כדי להשיג השגה הנפלאה הזאת והיתה התשו' אליו לא יראני אדם וחי רק וראית את אחורי ודרשו רז"ל (ברכות ז'.) הראהו קשר של תפילין ופירשו בו המפרשים שהקשר הוא ד' ר"ל ארבע רוחות התבל ושין ויו"ד הם ש"י עולמות הקודש, ובעוניי פירשתי כי פירוש וראית את אחורי הכונה בו כפי מ"ש העקידה והשר אברבנאל כי ידיעתנו היא מן המאוחר אל הקודם והידיעה האמיתית היא מן הקודם אל המאוחר וזה לא נתן לנו וזהו וראית את אחורי שהוא מן המאוחר אל הקודם לפני ידיעת הקודם לא יראו ולזה אולי תמצא כל אותיות התורה כל אות חוזרת אחוריה אל הראשונה המבטת בה (עי' סה"ק שופ"ד פ' יתרו) ובתקונים ל"ד ועל הכל ירמוז לנו שהבנתנו מן המסובב אל הסובב (ואולי ג"כ ירמוז במ"ש וראית את אחורי ר"ל ידיעת השלילה ולא החיוב כי ידיעת השלילה היא שמשיגים באמת וכמ"ש בחובה"ל ובמורה בכ"מ ופשוט):

עוד מילתא בפומאי במ"ש הכתוב לא יראני האדם וחי הנה בילקוט (פ' ויקרא רמז תל"א) איתא ר' דוסא אומר לא יראני האדם וחי בחייהון אינם רואים ובמיתתהון רואים רע"ק אומר אף החיות הנושאות את הכסא אינן רואות ר"ש בן עזאי אומר אני כמוסיף על דברי רע"ק אף מלה"ש שהם חיים לעולם אינם רואים וכו' ע"כ, והקושי מבואר דהרי החיות הם עדיפי מן המלאכים ומאי אף דקאמר והמפרש שם הביא דברי הראב"ד דאף המלאכים דהם דמות פניהם פני אדם ע"כ ופי' המפ' שם עפ"י מ"ש בזוה"ק (ס' נשא דקל"ה:) דצבא השמים אינה שייכא בהם המות רק הוא מאן דנחית. מדרגא דיליה ע"כ וא"כ בחיות ע"י סבוב הכסא הם משתנין אבל במלאכים קיימים לעד הוה אמינא כי הם עדיפי קמ"ל דלא עכ"ל, ואנא עניא לא זכיתי להבין דב"ק דבתירוץ הראב"ד שכתב דהחיות פניהם פני אדם מאי מעליותא אית בהו בזה דהא לרע"ק לא סבר כמו ר' דוסא דבמיתה זוכה שפי' וחי ויתקיים אלא סובר בין בחייו ובין במותו אינו זוכה ופי' וחי הוא תוספת שגם החיות אינם זוכים א"כ מכ"ש המלאכים דגריעי מהם וכמ"ש במס' חולין (דצ"א:) [דישראל] (דהחיות) מזכירים ה' אחר שני תיבות [דכתי' שמע ישראל ה"א וגו'] והמלאכים אחר שלש [דכתי' ק'ק'ק' ה"צ] וא"כ מה נפשך האדם לא בחייו ולא במותו המלאך הרי הוא גרוע מן החיות שגם הם לא זוכים ומה חידש רשב"א על רע"ק ומ"ש דבחיות ע"י סבוב הכסא משתנין גם בזה לא זכיתי למצוא זה והרי קרא כתיב שרפים עומדים וגם כתיב רצוא ושוב שהם עומדים רק רצוא ושוב כי לא יוכלו שאת ועוד הפעם החשק גובר עליהם וחוזרים (ע"ד מטי ולא מטי למעלה בעקודים כידוע) והיה נלע"ד לומר בזה ולישב רק נקדים מ"ש רז"ל (ירוש' שקלים פ"ה ה"א) מלך בשר ודם מוראו על הרחוקים יותר מן הקרובים והקב"ה להיפך על הקרובים ביותר ע"ש ובפירוש הדבר פשוט הוא דמלך בשר ודם עמו הרחוקים משערים בו ובחכמתו יותר הרבה ממה שהוא ולזה נכנס בלבם מורא הכבוד שלו בעבור ששמו קדוש אצלם ולזה מעריצים אותו ביותר וכל הקרב הקרב יופחת המורא של הכבוד הפנימי בלב ממנו כי רואים עצמם קרובים אליו בחכמה ובדעת ובכשרון אבל בהקב"ה הוא ממש להיפך כי אדרבה כל הקרב ביותר אזי הוא יודע ביותר בטול ישותו באפס ואזי יותר הוא מכיר שאי אפשר לדעת מה והשלילה אצלו יתירה בהכרה חזקה ודאית ולזה הוא עליו מורא הכבוד ביותר ואין ערך שהכיר בטיב הידיעה שלא ידע כלום ולזה החיות הקדש אשר הגיעו לזה ההכרה להם יאתה לצעוק בקול איה מקום כבודו להעריצו וסביביו נשערה מאד ומעתה בא רשב"א להוסיף על דברי רע"ק כי לא מיבעיא החיות הגדולים מהמלאכים שהם יש להם ידיעה והכרה ביותר מהמלאכים ולזה אין להם היכולת לחשוב לראות

את הכבוד שפירושו השגת המהות האלקי שכבר יש להם הידיעה וההכרה האמיתית וידימתם היא שלא ידעוהו בשום אופן ומכח הכרתם הגדולה שהם מבינים את זה ולזה הם החיות רק רצוא ושוב תמיד כמראה הבזק אבל המלאכים שהם למטה הוה אמינא כי יוכלו לחשוב ולגשת אל הקדש להשיג את הכבוד אחרי שהם חסרי הידיעה מערך החיות שידעו תכלית הידיעה בשלילה וידעו שלא ידעו כלום לזה השיב שאף הם אי אפשר כי אין ביכולתם משום שהדבר הזה הוא נמנע מהשגה ממילא וככתוב כי לא יראני האדם שכולל האדם והמלאך והחי הוא נמנע מהם וכמאמר החכם אילו ידעתיו והשגתיו הייתרו אך זה בענין השגת המהות בעצם וזה מושכל אמיתי שאיך אפשר העלול ישיג עילתו אבל לדעת ולהכיר חיוב השלילה אדרבה כל הגדול מחבירו משיג התענוג הרוחני הזה שהשיג והבין איך שלא יוכל לתאר הבורא וכו' וכו' ותגדל אצלו ההכרה בשלילת הידיטה מידיעתו ואם המלא יזכה לזה כ"ש האדם שהוא גדול יותר מן המלאך לפי דעת רז"ל (ב"ר פע"ח אות ב') בפסוק כי מלאכיו יצוה לך לשמרך מי גדול יותר השומר או הנשמר ע"ש ואולי נאמר כי לעתיד לבוא ישיג האדם יותר ממה שהיה בשגם אם המלאך לא יוסיף על מה שהיה שהם נקראים עומדים ותדע שהרי רז"ל (מנחות דק"ט: תוד"ה נזדמן לי) דרשו על פסוק וכל אדם לא יהיה באהל מועד אפי' אותם שכתוב בהם ודמות פניהם פני אדם ע"ש וזו מעלה לכה"ג ביוה"כ שהוא דוגמת עולם הבא (יוה"כ בחי' בינה שהיא נקראת עולם הבא ובית קה"ק היא בחי' בינה עוה"ב) הוא זוכה לגילוי הזה שנמנע מהמלאכים הגדולים וזה דמיון מעוה"ב שיזכו הצדיקים להשגה יותר ויותר ורז"ל בתענית (דל"א.) כתבו עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים בג"ע והוא יושב ביניהם וכו' ע"ש שהרמז בזה הוא כי כמו המחול שהוא עגול ואין לו ראש וסוף כן הוא תענוג הצדיקים שאין קץ וסוף להשגתם ותענוגם ותמיד עולים ממדריגה למדריגה בהשגה שבעוה"ז אין לנו גם הכרה וידיעה מה הוא ואיך הוא ורבינו בחיי פ' תרומה ומהרש"י פ' שמיני כתבו כלומר שמשיגים מה שאפשר להשיג בלתי שום אמצעי ולא כמו עתה שמשיגים ע"י מה שברא בעולמו מן המאוחר אל הקודם ואז מבינים רק תהיה השגתם ישרה בלתי אמצעי כלל וכלל עש"ב ואם צדקתי בזה מה נענה ומה נאמר אנחנו עניי הדעת הפחותים דלים וריקים מכל חכמה שע"י החקירה אזי נשכיל ואזי נעבוד את ה' מה הוא הקרן בדיעה שיש לנו מעיקרא ואיפה המושכל בלימודנו שהשגנו שברי כלי חרס כמשמעם ואדרבה כל מי ממנו וכיוצא בנו חוב עליו לבטל ישותו וידיעתו ויעסוק רק באמונה ובדברי הזוה"ק והאר"י ז"ל שהם יעלוהו מעלה ויאירו ויצחצחו את נשמתו בכל מכל ובם תהיה העבודה הרצויה לפי כוחו אם יהיה אלקים עמו וכמ"ש האר"י ז"ל

בספריו הטהורים והקדושים והמוסר יהיה תמיד חרות על לבו כדי שלא תזוח דעתו עליו ואז התורה תאיר פניו אליה ובעקידה ופי' דבריו בס' בירורי המדות דכ"א דהע"ה התוכח עם כוחות נפשו ולבו שלא ימשך רק את פניך ה' אבקש שתישרני באמתך ובס"י פ"א בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר וכו' ועל דבר זה כרת ברית ע"ש, כ"ן לקוצ"ד כי לאנשים כמוני מכיר אני בעצמי ניכר שפחמי להפוך עורף לכל לימוד זה לא מינה ולא מקצתה ואני שמח במה ששכחתי ועינינו אל על יושב שמימה שהוא ישפיע עלינו רוח ממרום ויאיר את מחשכנו לעובדו בתמימות לב אמן וכמ"ש דהע"ה בהמות הייתי עמך וכנ"ל שיש מין בהמה שנקראת בהמות ע"ש שנראה הטעם לרוב טפשותה הגדול כן חובה אל האדם להיותו עובד לפני ה' ואזי חי הוא, ידידו לנצח דושה"ט בכל לב עבדא דרבנן כושל שבהן כותב וחותם בשלהי אלול הרחמים בא סימן דברי שלמה החכם מכל החזק במוסר אל תר"ף לפ"ק ברב עז ושלום:

יעקב חי זריהן דיין ומורה צדק בעה"ק טבריה

ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלקים את חרפתי יש לפרש בדרך פשוט בטעם השינוי שכתב ותהר ותלד בן שהיה לו לומר ותהר רחל ותלד כמו שנקט בלאה ואפשר כי לאה לא יצא לה שם עקרות כלל ולכן תיכף לעיבורה הקול נשמע לאה מעוברת לזה נזכר הריונה קודם לידה משא"כ רחל שיצא לה שם עקרה לזה אף שנתעברה עוד לא האמינו שהיא מעוברת ואדרבה יצא לה שם גנאי חרפה אחרת שיקרה לעקרות מרוב הכוסף אל העיבור שמתעברות רוח כוזב הרה עמל וילד שקר (ועי' במעשה טוביה הרופא עובדות מזה) וא"כ לא נתברר שהיא מעוברת עד לידתה וזהו אומרו ותהר ותלד אז נודע כי היא היתה הרה מבן כדרך הנשים ולכן בעת שילדה אמרה אסף אלקי"ם את חרפתי כי שתים היו העקרות ועיבור הכוזב ואפשר כי הוא הטעם למשה"כ בשרה אמנו ותהר ותלד שרה לאברהם בן משום שהיתה עקרה ועד שילדה נודע שהריונה הריון ילד ומה שדרשו רז"ל (רש"י ע"פ הניקה בנים שרה) שאינו אסופי מן השוק אולי יצא להם מתיבת לאברהם שממנו היה וגם לומר שזה שייך לאברהם לאפוקי ישמעאל שמתיחס אחר אמו דוקא שרצון הבורא ביצחק יקרא לו זרע ולזה אמר לאברהם אבל בסמך הלידה להריון יש לומר כמ"ש ופשוט:

ויגנב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי בורח הוא, יש לדקדק מה שייך גניבה בזה אחרי שהוא ברח וככתוב כי ברח יעקב ואפשר במה שנעיר עוד דאיך לבן הערום הגדול לא הרגיש כי יעקב חפץ להפטר ממנו וללכת וזה הוא טבע ונרגש על הפנים והלבבות מגידים כל אחד איך יחוסו עם השני וזה בנוהג שבעולם כ"ש לבן אשר בכל

דהו הוא יודע ולזה מחכמת יעקב שמכל אותו הזמן שהיה בדעתו ללכת לא עשה שום נדנוד שינוי ממנהגו הקודם כאשר היה באמנה אתו כדי שלא ישמור צעדיו וזה הוא שיעור הכתוב ויגנב יעקב את לב לבן אף שהוא ארמי על בלי הגיד ר"ל עד שלא נתן ללבן שלבו יגיד לו כי בורח הוא וזה כונת הגניבה של הדיעה של לבן וק"ל:

פרשת וישלח

ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על יריכו:

רז"ל דרשו (והובא ברש"י) אותם שתי שעות שמיהרה לשקוע בעבורו זרחה במוקדם בעבורו לרפאותו וכו' ע"ש ובס"ד אפשר להרחיב בזה דרז"ל דקדקו לומר זה משום דקשיא להו עוד שהרי המקום הזה הנקרא פניאל בתחי' לא היה שמו העצמי כן רק קרא אותו על שם המאורע וככתוב הטעם כי ראיתי אלקים פנים אל פנים וכן קראו מחדש פניאל וא"כ לא ראוי שיקרא בשם זה רק אותו המקום שהיה בו העובדא הזאת והוא לצד המרבה מלא עיניו של אדם והרי ראינו כי המלאך עזב את יעקב בעלות השחר נפרד ממנו וככתוב שלחני כי עלה השחר והרי מעלות השחר עד זריחת החמה הוא חמש מילין וכמ"ש רז"ל (הר"מ פ"א דק"ש וב"י סי' נ"ח) והכתוב מצמצם כאשר עבר פנואל זרחה השמש ועל זה הוקשה להם דאיך נתעכב זמן רב על דרך קטן כזה זה קושיא אחת גם הוקשה להם מדוע הוכרח הכתוב פה לומר והוא צולע על יריכו ואין זה מקומו רק לעיל בעת שאמר ותקע כף ירך יעקב שמה יאמר שנעשה צולע על יריכו ועל ידי דרשתם זו הותרו שתי השאלות שאותם שתי שעות שמיהרה לשקוע בעבורו של בזמנה מיהרה לזרוח שלא בזמנה לזה אמר ויזרח לו השמש ולמה בלילה זאת דוקא לזה סיים הטעם והוא צולע על יריכו כד לרפאותו מצלעתו ובכן ויזרח לו תיכף כאשר עבר את פנואל זאת אומרת בעת שפנה המלאך ממנו והלך זרחה לו לרפאותו:

או יש לומר עוד בפשט הכתוב עצמו חוץ מדרשת רז"ל שזרחה לו חמה רק שהכתוב עצמו מתרץ התמיהא שיש פה ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל ושלא תיקשי למה נתעכב כל כך על מקום קצר כזה שברבע שעה היה יכול לעבור אותו לזה מתרץ משום והוא צולע על יריכו ובכן לא היה יכול ללכת רק זוחל והולך לאטו עד שהיה הזמן מעה"ש עד זריחת החמה על אותו המקום הקטן הזה ופשוט ובס"ד יש לנו להדרש בברכת המלאך את יעקב עוד בשם ישראל תוספת על שם יעקב מה הוא היחס לזה עתה ובעז"ה פירשתי עפ"י הידוע ברז"ל (זהר ברא' דק"ע ורש"י ע"פ ויאבק איש) דאותו המלאך היה שרו של עשו שתפסו עד שהודה לו על הברכות כמ"ש במדרש וגם דרשו ע"פ כי שרית עם אלקים ועם אנשים עשו ולבן ועי' ברש"י ועוד נקדים מ"ש המקובלים

כי שני מחנות קליפ' יש אחת שולטת בשם יעקב ח"ו ושם ישר' מכניעה ע"כ ועי' בזוה"ק ויצא וז"ל נוקבא דס"מ נחש אקרי וס"מ אבאיש קמיה לאגחא קרבא ולא יכיל ליה כדין אשתלים בכולא ואקרי ישר' ע"כ, הרי דהנחש היה ח"ו שולט בשם יעקב ומתגרה בו להחטיאו ויעקב השתדל והכניעו ואזי הוא נקרא בשם ישראל ותמצא נח"ש שט"ן עם האותיות עולה לקבל יעק"ב ישראל רוצה בזה כי בשם יעקב וישראל יחד הוא מכניע שניהם ובלא שניהם ח"ו אחד מהם שולט והנה כשהיה יעקב אצל לבן נו"ן ארוכה נחש בריח ובכל עורמותיו ותחבולותיו לא יכיל ליעקב ואשלים זווגיה היפך הנחש שנתקנא בזווג אדה"ר והכשילו וכשבא יעקב שהוא שופריה דאדה"ר כמ"ש המקובלים אזי תיקן את היסוד שהוא בחי' אמת תתן אמת ליעקב וי"ו רבתי המשפיע ליסוד וי"ו זעירא ונזדווג עם לאה ורחל ואשתלים ואשתזיב מיניה ואח"כ בא המלאך השני שרו של עשו שטנא חייבא כי חשב דוקא לבן לא יכיל ליה הגם שהוא נחש ורמאי בכל זאת להבדיל בקדש גם שם יעקב הוא עוקבא רמיה ולזה גבר עליו אבל ס"מ הוא רשאי לשלוט בו ח"ו לזה נגש אליו ונתאבק עמו והעלו עפר השמימה וכשראה כי לא יכול נו אמר לו שהאמת כי לא יעקב לחוד יקרא שמך דא"כ איך לא יכולתי עליך אלא אף ישראל יהיה שמך והטעם כי שרית עם אלקים ועם אנשים עשו ולבן כל אחד יש לו המלאך שלו ותוכל להם לשניהם ואם אין לך גם שם ישראל לא היה אפשר לנצחני כנ"ל ולך יאתה להקרא בשניהם ועוד נמתיק הדבור בעז"ה כי רז"ל דרשו (ספרי הובא ברש"י ע"פ) בכל לבבך בשני יצריך ביצה"ט ויצה"ר ע"ש וביאור הדבר הוא כי כשהאדם מכניע את היצה"ר גם הוא שמח של שמע אליו ונהפך אליו לטוב וכמ"ש רז"ל על אברהם אבינו שעשה יצה"ר טוב וכרות עמו הברית וכן עשה נכדו יעקב כי תפס אותו עד שהודה לו על הברכות הכונה שהמתיקו והפכו אליו לטוב והסכים בלב שמח אליו על הברכות ושם שטן שהיה אז בקליפ' נהפך אליו אל הקדש וכמ"ש רז"ל (ביבמות דט"ז.) בכור שטן יש לי וכו' וא"כ כשנצטרף שם שטן עם שם יעקב הוא עולה גימט' ישרא"ל וזהו הסימן שנהפך לטוב כי צרף שמו עם שם יעקב שעולה במספר ישראל ומקושר הענין בכי טוב בס"ד ותמצא כי בזוה"ק אמרו יעקב ומשה חד דרגא אינון יעקב מלבר משה מלגיו ופירשה האר"י החי (ע"ח ש' הכללים פ"י) כי שניהם אחוזים ביסוד דאבא כידוע והנה מרע"ה בעלותו למרום הפך את מלאך המות אליו לטוב עד שלמדו סגולת הקטורת המונעת המגפה כידוע ברז"ל (שבת פ"ט.) ע"ש, כן יעקב דכוותיה הפך את שרו של עשו אליו לטוב והסכים אתו על הברכות וזהו ג"כ בשורה טובה לעת"ל שעתידים ממלכות התבל להסכים ולתת להם ההנחה לישראל להתישב בארצם שנתנה השי"ת לנחלה לישראל כאשר תלי"ת התחיל

גילוי האורה הזאת בשנתנו התרע"ט סימן בואי בשלום עטר"ת לפ"ק בה עטר"ת שנת טובתך השי"ת יגמור לטובה ויערה עלינו רוח ממרום ושלום כדי לקיים את כל חלקי התורה בבנין בית קדשנו תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן בקרוב אמן:

עוד נרמוז בשם יעקב וקדושתו רק נקדים את הידוע במקובלים כי שם לר"י הוא מסוגל רח"ל לעריות ורמז הק' מוסטרופולי כי זהו רמז הכתוב ותזני על שמך ר"ל אותיות הקודמות לשמך ע"ש ורמזו בזה כי יעקב שלקח לאה ורחל ר"ת לר"י תקן זה ע"ש, והנה בשם ישראל הוא אותיות לר"י א"ש שהוא מבטל קליפ' זו גם בהיותו לבדו ובכן המלאך בהיות יעקב יחד עם לאה ורחל דודאי לא יוכל לו בצרופם מכניעים זה אבל בהיות לבדו (לכן ת"ח אסור לישן לבדו כמובן) אז בא הנחש השונא כמספרו ע"ה כידוע ונגע בכף יריכו גדר ערוה וראה כי לא יכול לו אזי קרא לו ישרא"ל א"ש לר"י ובזה אדרבה הרים ראש כרמוז בשם ישראל אותיות לי ראש הראוי לצדיק כמוהו היפך הקליפ' פסיק רישיה והמקובלים כתבו כי או"ר פניאל גימט' חשמ"ל ע"ש וידוע כי החשמל הוא אור מקיף מאימא עילאה הסוכך על זון מהקליפ' וכמ"ש בע"ח (שמ"א ש' החשמל פ"ג) ובכן בדין קרא יעקב שם המקום פניאל שזכה לסכך עליון מוקף מקדש אין שטן ואין פגע רע והתחתונים רמז לעליונים והיעב"א וא"ש והוא רחום יכפר:

והנה כל מ"ש הוא על דרך האר"י הק' והמקובלים אך יש להדרש בדרך פשט יותר במה שקרא אותו בשם ישראל והוא דאם היה התאבקותו רק עם המלאכים לחוד או עם האנשים לחוד לא היה לו כל כך פלא ולהבין נקדים לדעת אם צדיקים גדולים מן המלאכים או להיפך ורב האי גאון הביא דבריו הראב"ע (בר"פ בראשית) דהאדם נכבד יותר מן המלאך אך הראב"ע דחה דב"ק שאי אפשר והביא ראיה שיהושוע נפל על פניו ארצה בראותו את המלאך ע"ש אך רז"ל כתבו להדייא בכ"מ (ב"ר פע"ח וילקוט תהלים צ"ה) שהצדיק עדיף והביאו ראיה מהכתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך ומי עדיף השומר או הנשמר ע"ש ולקושית הראב"ע מיהושוע יש לתרץ לפי מ"ש האר"י הק' בש' הצלם פ"א וז"ל ודע כי יש מלאכים גדולים מהנשמה ויש קטנים ממנה וכו' נמצא שיש מלאכים מרכבה לאדם ואלו המלאכים הם גרועים מהאדם אך המלאכים שהם מרכבה להקב"ה הם גבוהים מאדם וכו' ובזה תבין שיש מלאכים גדולים מהנשמות ע"ש וכן כתב בכ"מ כי המלאכים הם מחיצוניות העולמות והנשמות הם מפנימיות ע"ש, וא"כ האדם הוא נכבד יותר אלא שהמלאך של עולם השני הוא גדול מנשמה שלמטה ממנו וא"כ ביהושוע שאמר לו המלאך שר צבא ה' שהוא מהמרכבה של הקב"ה לזה נפל לפניו ארצה וגם שעם שלערך הנשמה לבדה היא עדיפא מ"מ בהיותה עדיין הנשמה עם הגוף

הגוף מזדעזע ולא הנשמה שבו עכ"פ ידענו שיש צדיקים גדולים מהמלאכים ובכן אין זה פלא פלא כל כך אבל תנאי יש בדבר צדיקים כאלה תמצאם פרושים ונזירים מכל עניני התבל והם כיונה פותה בכל דבר וכל מה שיגדל שכלו הרוחני יתמעטו הרגשותיו במדיניות כידוע זה סוג אחד גם ימצא אנשים תחבלנים וערמנים גדולים עד שלא תתעלם מהם שום עורמה ותחבולה מריח מים יפריח וכו' ומובן שאיש כזה אי אפשר להיות איש אלק"י להיותו שקוע בחומר ובהרגשותיו וכנ"ל וכ"כ בעקרים מאמר ד' פ' ע"ד כי כל מי שתקצר יד שכלו יתחזקו הרגשותיו וישיג המוחש יותר עש"ב, ומאמר החכם כאשר ירים השכל ידו וגבר החכמה וכאשר יניח וגברה התאוה והסכלות ע"ש, ודבר זה מוחש ומורגש הוא שאין צריך לראיות כי כל איש מדיני רחוק הוא מהרוחניות וכן להיפך ויוצא מן הכלל היה ביעקב שעם האיש הראשי המפורסם בעולם לבן רמאה לא יכול לו ש"מ כי כל כך הוא שקוע בחומר ובהרגשותיו יותר מלבן ורמוז בשמו יעקב ולפי"ז אין לו עסק מעתה ברוחניות ובהתאבקו עם המלאך שהוא רוחני ונבדל מכל גשם ובודאי שהיתה מלחמת הקליפ' עם הקדש שבבחי' יעקב לבולעה ח"ו וראה כי נא יכול לו (עי' אוה"ח להק' בן עטר פ' ויחי בחלומו) לזה קרא אותו גם בשם ישראל המורה רק על הרוחניות שררה רוחנית בקדש בו אותיות לי ראש משכן השכל ומסיים כי שרית עם אלקים בשם ישראל ועם אנשים עשו ולבן כשהיית בשם יעקב ותוכל להם ועי' בסה"ק שופריה דיעקב פ' חיי שרה ורבינו בחיי פ' בלק ולזה שם יעקב נשאר בו כי צריך הוא לשתיהם עם ישר ועם עקש והיות כי בחי' יעקב ומרע"ה הם שקולים כמש"ל לזה היה דוגמתו כמו מרע"ה וכמ"ש הראשונים בכתוב ודבר ה' אל משה פנים אל פנים תכלית הרוחני ובכל זאת ושב אל המחנה לתווך בין איש ובין רעהו שזה מדריגה פלאית תכלית הרוחניות ואח"כ בגשמיות ופירשתי בזה כונת רז"ל (ילקוט ס' הברכה) בפ' משה איש האלקים מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה אלקים שהכונה שהגם שהיה מחציו ולמטה איש המורה על הרגשת העולם ותחבולותיו בכל זאת היה מחציו ולמענה אלקים ברוחניות ודוגמתו היה ביעקב שהם בחי' אחת כידוע בחיצוניות ובפנימיות נקרא יעקב הרומז שהוא איש עוקבא ורמיה וישראל ישר עם אל ברוחני ועי' בילק"ר שהמלאך בא בדמות עשו וטען שיעקב שקרן שאמר אנכי עשו והשיב שקניתי הבכורה ועשיתי אשר צויתני כמה פעמים אמר לו לא יעקב וכו' אנא ישראל ישר ואל וראוי לברכה ע"כ:

ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו האלקי"ם. יש לדקדק בטעם הכפל אל בית אל גם מה שסיים בלשון רבים נגלו אליו האנקים מה היא הנתינת טעם להקרא אל בית אל וכשבא לעיר שלם כתיב ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלקי ישראל ואפשר כי קושיא

אחת מתרצת חבירתה ונקדים את הידוע כי שם אלקי"ם פעמים בא בשתוף א' הוא שם ה' נקרא אלקי"ם ב' המלאכים ג' הדיינים נקראים ג"כ בשם אלקי"ם כידוע בכמה מקומות. ובכן פה קרא למקום אל בית אל כפול לרמוז על שני המראות ראיית כבוד ה' הנקרא אלקים וראיית המלאכים וסיים הטעם לזה למה קרא בשם כפול משום כי שם נגלו אליו דייקא תרי מראות כבוד ה' ומלאכיו הנקראים בשם האלקים לזה קרא אל בית אל תרי ולזה לא עשה שם לא מזבח ולא במה רק מצבה לא נעילה ולא לזבח כי לא יכול להקריב שם קרבן כיון שקריאתו היתה בשתוף גם למלאכים אסור הוא בקרבן זובח לאלקים יחרם בלתי לה' לבדו וכשבא לעיר שלם לקח המצבה ההיא ובנה אותה בשינוי עם אבנים אחרות ועשאה מזבח והקריב עליה קרבן לשם ה' אז קרא לו אל אלקי ישראל (כדברי ראיתי במורה ג' פ"ה ביחזקאל וארא מראות ולא מראה מפני שהם השגות רבות ע"ש) ובדברי אלה יתורץ אצלי עוד שתי תמיהות א' דהנה מצינו ביעקב שנדר כי האבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלקי"ם ופה נזכר שעשה שם מזבח והרי המצבה היא אבן אחת והמזבח הוא מאבנים רבות וזה אפשר לתרצו עוד בתמיהה אחרת ונקדים כי הטור בחיבורו על התורה הבי"ד הג' מנחת חינוך בקונט' קומץ מנחה (מצוה מ') שהקשה דאיך יעקב לקח מהאבנים שנשתמש בהם הדיוט ועשה מהם מזבח ותירץ הטור דבבמה שרי ע"כ והג' מנח"ח שם הקשה עליו ממ"ש בזבחים (קנ"ג:) ומנחות (כ"ב.) דמודה ראב"ש דבבמה אסור והניח בצ"ע וישב הקושיא כמ"ש אני עני בסה"ק שופרי' דיעקב ולרגע נעלם ממני ובעיני אנכי הרואה שיש קצת תיוהא גם בישובו שכתב דאותם האבנים הם מאותם שנעקד עליהם יצחק אביו וא"כ היו קדש ולא מצינו שאם נשתמש בהם תשמיש הדיוט שיצאו לחולין ויהיו אסורים לגבוה וכו' ע"ש, ובזה ראיתי להחת"ם באו"ח סי' מ' שהביא קושיא מהרב זית רענן ותירץ עפ"י הילקוט דאותם האבנים הם אבני מזבח של נח ונעקד עליהם יצחק ע"כ ואיהו דידיה תריץ דאם ידע יעקב וישן במזיד עליהם מפני הסכנה הרי הקדש במזיד אונו מתחלל ואם שוגג אבני מזבח יש בהם מועל אחר מועל ולא נתחללו וא"כ לא נאסרו מתשמיש הדיוט ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"כ ואני הדל עוד לא הבנתי דב"ק תחי' דב"ק דהם מזבח קדום היו הצלת אותו צדיק מדבר של הדיוט שיהיה תשמיש גבוה יען דזה היה קדוש מאז אבל הרי הוא נכשל דנשתמש בשל גבוה והקב"ה רגלי חסידיו ישמור אף במידי שאינו של אכילה (ע' שד"ח מע' א' אות רמ"ב ורמ"ג ופאת השדה שם אות צ"ג ובסה"ק ח"י דנ"ו ע"א) ומ"ש החת"ס דבמזיד אינו מתחלל ומפני הסכנה אישתרי אם ידע איך אפשר שיקחם יעקב רק אלה והמדבר לפניו יקח מאחרות ואם בשוגג כבר אמרנו שהשי"ת

שומר נפשות חסידיו מכל סרך איסור וגם אם היו אבני מזבח איך יורידם מקדושתם ויעשה אותם מצבה הגרועה גם מבמה עי' רש"י פ' ראה וזבחים קי"ט ולכאורה דאולי דהם נבלעו באחת והרי נשתנה דשרי לגבוה (עי' מג"א סי' קמ"ז) ובפ' פקודי הביאו חח ונזם וכומז ומהם נעשה כלי שרת הכא נמי שינוי גדול מתחי' אבנים ולבסוף אבן אחת גדולה אך הא ליתא דהרי אחר שישן עליה נעשית אבן אחת וכמ"ש ברש"י זאת אומרת. עלי יניח צדוק ראשו ונבלעו באחת א"כ הוא ישן עליהם אחר השינוי והרי נשתמש בהו הדיוט ויש לתרץ פשוט בקושיתו על הטור דמ"ש הטור בבמה שרי לאו דוקא וכונתו מצבה שאינה לא לעולה ולא לזבח ועל זה כיוון הטור וראה יעקב שנשתנית והיתה לאבן אחת להורות כי שם היה קדושת המקום לכן בו בפרק עשאה למצבה. לזכר נם ובמצבה אף ראב"ש מודה דשרי ואביי התיר אף בבמה ע"ש בדקי"ט ע"ב אך לפי האמור לעיל ניחא דהמצבה הזאת בחזרתו ובא לעיר שלם לקחה וצרפה עם אבנים אחרות ובנה מזבח ונשתנית שינוי שני ושם עשה קרבן להשי"ת ודוק:

ויבא יעקב שלם רז"ל דרשו (שבת ד"ל והובא ברש"י) שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו ודורשי רשומות אמרו של"ם נוט' שבתי לבנה מאדים שאלו הם ממונים כל אחד מהם לדבר אחד מזיק יש לגוף ויש לממון ויש לתורה ע"ש והוא זכה ושלט בכולם ולזה נעשה שלם ע"כ, ונרחיב בס"ד קצת בדב"ק והוא כי בברכת הממון כבר ירש הוא מזקנו אברהם שלא היה חפץ בעושר הבא מן המזל רק מה' ברוך הוא שאין בו עצב ודאגה ויש בו ברכת ה' דוקא וכמ"ש בפ' לך לך באורך ובנוגע לגוף ג"כ תקנו יצחק בעקידה ומסר נפשו ברצון ואהבה לבוראו ונעשה מושגח ושמור מהטבע ומשטרו שנולד במזל מאדים ואילו ירש יעקב מהוריו בברכתם השפיעו עליו והוא בעסקו בתורת ה' בבית שם ועבר השלים הכל ולזה הוא בחיר שבאבות שהתו' היא כוללת הכל כידוע:

אך יש לומר עוד פשוט והוא דרעות העולם הם באים משלש סיבות וכמ"ש המורה פי"ב לשלישי אחד מצד הטבע של ההויה והפסד ר"ל מאשר הוא חומר והשני מרעת בני אדם קצתם את קצתם בהתגבר אחד על השני והשלישי מה שימצא כל אחד מפעולת עצמו ואלו הם הרעות יותר מרעות המין השני ומרעות זה יצעקו הבני אדם וכו' עש"ב ולזה אמר שלם בגופו שחומרו היה בריא בשווי המזג ולא היה ביסודותיו שום התנגדות זה לזה המחייב תשות הכח והזקנה כו' והשני שלם בממונו שלא הזיקוהו בני אדם שהיא באה מהתגברותם עליו ולבן יוכיח והשלישי שלם בתורתו ומי שהוא שלם בתורה. היא תדריכהו במדות טובות מגנא ומצלא מצורף לזה עוד היות דהרבה יש השומרים תורת ה' ומצותיו אבל מתי אחרי שנחלש וכשל בעונו כחו ועזבוהו כוחותיו מלחטוא

ובפרט אם נצטרפה אליו גם חולי העניות אזי שב אל לבו ועוסק בתורה ובמצות ומאמר החכם בעזוב התאוה אותנו אומרים עזבנו אותה ע"כ] בזה פירשתי מאמר הילקוט (רמז תשל"ט) והאיש משה ענו מאד יכול ענו בגופו ת"ל ועשית לו כאשר עשית לסיחון וגו', יכול בממונו ת"ל פסל לך וגו' אלא ענו בדעתו ע"כ שהכונה אם הוא ענו בגופו כלומר חלש אין תימא אם לא השיב חורפו דבר כמובן שהוא מחולשתו וכן אם הוא עני נשבר לבו בקרבו לזה סתר זה ועשית לו וגו' הוא לבדו המורה על כחו וכן פסל לך שהיה עשיר אלא מכח דעתו לחוד ופשוט] וזה חידש הכתוב שלם בגופו איתן וחזק שלם בממונו ובכל זאת שלם בתורתו קיימה מתחי' מעוני ושוב מעושר ועי"ז היה נשמר מכל ועי' מורה ח"ג פ' כ"א כל מי שהביא עצמו עד ששפע עליו השכל ההוא תדבק בו ההשגחה וימנעו ממנו הרעות כולם ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם וכו' עש"ב ועפ"י דב"ק פירשתי מ"ש בשבת (דס"ג.) כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע ע"כ, דבעושה מצוה בדיוק תדבק בו ההשגחה מצוה היא שם קוי"ק כי מ"צ הוא חילוף י"ק כידוע לזה מובטח הוא מבשורות רעות שדבקה בו ההשגחה ובטוח מכל פורענות ולכן היה הלל אומר כששמע קול צוחה שאין זה בביתו (ברכות ס') משא"כ הרשע תעזוב אל המקרה הוא מגור מסביב ומגורת רשע היא תבואינו (בס' ארצות החיים להג' מלבים ובקונט' תפארת למשה להג' צה"ח כתבו שם ציצים ופרחים בהקדמת המורה הנז' ע"ש) ובכן יעקב שהיה דבק בתורת אל חי היה דבק באלקיו ונשמר מכל פגע רע בכל מכל ועי' בזוה"ק פ' בהר דק"י מתאים למ"ש ודוק:

והנה שלש אלה שהם גוף וממון ותורה הם מקבילים נגד שלש תאוות שיש בעולם כת אחת רודפת אחר תענוג אכילה ושתיה לפטם גופם כעגלי מרבק שאלו נקראים אוילים (אוי"ל נוט' איכול ושתה יאמר לך) אוילים מדרך פשעם אח"כ כל אוכל תתעב נפשם כת שניה הרודפים לצבור הון עתק וסגולת מלכים כלים מכלים שונים וזה ג"כ יביא לידי יוהרא והתרברבות וכו' וכו' כת שלישית הרודפים אחר חכמות לסוגיהם לבנות מגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם ועי' בס' המדות וז"ל נודע מדברי החוקר כי החיים יתחלפו לפי כחות האנשים יש אשר יכספו לחיי העושר ויש לחיי התאוה ויש לחיי הכבוד והמעלה ע"ש והם נגד הגוף והממון והשכל כי כל דבר חכמה התלוי בשכל יש בו סוג הכבוד והמעלה ואת זאת יש לה לפעמים יסוד כשאין המחשבה בה לסרך כבוד וכשהוא בעסק התורה דוקא ואל זה ירמוז כונת הכתוב אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו' כי אם בתורת ה' חפצו כי אותו האיש החומד לצבור הון עתק וכו' נקרא הולך תמיד כי גופו ושכלו והרהוריו הם פונים רק למקצועות ותחבולות שונים איך ובמה יוכל

לצבור כסף תועפות לכן נקרא הולך ונקרא ג"כ רשע כי מלת רשע כתב הראב"ע והרד"ק ששורשה מלשון עסק תמיד שלא ינוח ככתוב מי ישקיט ומי ירשיע שפירושה עמל שאינו נח וכן והרשעים כים נגרש השקט לא יוכל וזהו הולך בעצת רשעים להתחכם בעצתם להרבות קנינו ובדרך חטאים לא עמד הוא על תענוג הגוף וראש וראשון לה הוא העריות והוא נקרא דרך חטאים מסובב נתיבות לעמוד בדרך חטאים בנשף בערב יום ושם יארוב וכת השלישית של ההשכלה כשהוא ליוהרא וכבוד נקראים לציים שדרכם להתלוצץ על אחרים להתכבד בקלונם אחר שמטרתם היא רק לכבוד (עי' מורה ב' למ"ד) ושנים הראשונים ידוע טפשותם אין צורך לביאור אך גם השלישית שלכאורה נראה שהוא קנין עצמי שבלעדה מותר אדם מן הבהמה אין ולא נקרא אדם המעלה גם זה הבל כי הל תמצא כמה טרחו והמיתו עצמם בחכמה ובאו דורות אחרים וקעקעו את בירתם כידוע בכולם או במקצתם וסוף לעגו להם ולזה הפילוסוף יגון יומו ואנחה לילו שהחוקר כל ימיו מכאובים לכל מושכל והוא עצמו אחר שהחליט בדבר בזמן אחר יסתור אותו כידוע כי אין דבר שלא יפול בו הספק ולזה תמיד הפילוסוף סר וזעף אבל המושכל הזה כשהוא בתורת ה' דייקא דרק לשמה נקראת תורת ה' בה יהגה יומם ולילה ולזה נקרא אשרי כי בה בטוח הוא שעל הגה ועיון זה הוא מאושר ובטוח בשכרו אפי' אם טעה ולזה בן תורה כזה תמיד השמחה במעונו וחופפת על גופו כי זה עיקר המחשבה לשמים והא איתא ביה ולזה אמר כי אם דוקא בתורת ה' חפצו והנה נגד שלש אלה בא שבח יעקב שלם בגופו שלא חפץ יתרונות רק קיום הגוף שאדרבה חוזקו הוא בעזיבת המותרות והתענוגים שהם כחרבות לגוף שלם בממונו פירושו שהוא חושב עצמו לשלם בממונו היפך אוהב כסף יש לו מנה רוצה מאתים יעקב חשב עצמו לשלם בממון גם פירוש שלם בממונו ידוע בראשונים שכל הפסד שאדם מפסיד הוא רק בממון שאינו שלו אבל בשלו הראוי לו לא תבואהו רעה ולזה אמר שלם בממונו שלא נחסר ממנו כלום וזה מורה שלא נגע במה שאינו שלו ולזה היה שלם שלם בתורתו היינו שלא בקש לחבק חיק נכריה חכמות חיצוניות שהם מדיחים את האדם מיראת ה' ועי' בכוזרי באורך כי הפילוסופיא מביאה ליוהרא וגאוה ומבטלת כל מעשה המצות ע"ש הוא היה שלם בתורתו לומר שאין נצרך לשלימותו משום חכמה שידע האמת כבחינתו שהוא אמת ששלימות התורה היא בה כל שלימותו ודדיה הם ירווך בכל עת ועי' בהקדמת הרמב"ן עה"ת כי מהתורה הק' בה יובן כל חכמה שבעולם עי' בדב"ק אור צח ומצוחצח כי מרע"ה הכל ידע מהתורה הק' עש"ב, כן הוא ביעקב שלם בתורתו ובה הכל ואליה הכל גם ירמוז שלם בגופו וכו' וכו' כי השלם הוא רק המשפיע לאחרים ולא רק לעצמו הן בגוף הן בעושר הן בתורה

וכמ"ש הנביא אל יתהלל חכם אל יתהלל הגבור אל יתהלל העשיר וגו' כי אם בזאת שזה הוא תנאי דבק על השלשה הנז' חכם גבור ועשיר שיש לו להתהלל כשהוא עושה ומהלך בדרכי קונו השי"ת שהוא עושה חסד משפט וצדקה והם נגד שלש אלה וכזה פירש בעקרים מ"ג פ"ה כי העיקר הוא שיהא משפיע מכחו וממונו והשכלתו לאחרים וכבר אמר החכם כי חכמה שאין משפיע ממנה לאחרים גאוה שמה ע"ש נמצא מי שאין משפיע לאחרים הוא חסר ולזה אמר ביעקב שלם בכל אחת כי מטובו היה מטיב לזולתו ואולי ג"כ כי לזה ירמוז כוה"כ ואהבת את ה"א בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך ואמר בכל בכל אחת כי לא יחשוב שתהיה אהבה לשנים ביחד וכמ"ש החובת הלבבות כי לא תתכן ביחד אהבת ה' עם אהבת עוה"ז ואמר בכל לבבך על הגבורה כי העיקר הוא גבורת לב וככתוב ואמיץ לבו בגבורים ובכל נפשך היא נגד החכמה שיש בה ג"כ כחות שונות וסותרים (עי' ראב"ע משפטים) ומאודך שהוא הקנין ג"כ רבו מיני חילופיו וכולם יהיו משועבדים רק לאהבת ה' בכל חילופיו ומה שהקדים הנפש למאד היות כי צדיקים חביב עליהם ממונם מגופם והרשעים להיפך לזה הקדים הנפש למאד נגד שאינם צדיקים וכ"ש המאד ובסוף נקט המאד לכת השנית וכדי להודיע דאיך תהיה האהבה לה' סיים הצרי לזה הוא התורה וזהו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך על לבבך וגו' ועי' בזוה"ק משפטים דצ"ט בקדמאה שרייא לאתגלאה ברגעא ארמיזת ליה וכו' קריבת ליה שריא למללא עמיה מבתר פרוכתא וכו' עד דיגדל ויסתכל וכו' לבתר משתעי בהדיה מבתר שושיפא דקיק מילין לבתר דאיהו רגיל לגבה אתגליאת לגביה ע"ש בדב"ק חוצבים להבות אש ברחמיו יאר פניו אתנו ויזכנו לאור באור תורתו אכי"ר:

פרשת וישב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו רז"ל דרשו (והובא ברש"י) בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף ע"כ אפשר דדיוקם הוא מהשינוי דביעקב אמר וישב ואצל אביו אמר מגורי שפירושו גירות משמע שהוא בקש לישב בשלוה היפך אביו שכתוב ויגר יצחק בגרר ולא כתיב וישב ופשוט:

ויחלום יוסף חלום וגו' ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו:

יש לדקדק מה הם דבריו שהיו ועי' ברש"י ובעהתו"ס מ"ש ואפשר עוד במה שנקדים מ"ש המלבים בשורש הנה שהוא מורה על התחדשות דבר חדש שלא היה ולא נודע מקודם כמו ויהי בבקר והנה היא לאה ע"כ ועוד נקדים מ"ש הרב ערבי נחל עפ"ז משם המפרשים כי כאשר ה' חפץ להראות לאדם חלום שיתקיים כולו ושיבוא מהרה אז שולח לו החלום פעמיים אחד ע"י מיכאל והשני ע"י גבריאל ואז יש לו שתי המעלות ויוסף

אמר לו שחלם החלום פעמיים פעם חלם קמה אלומתי ופעם חלם שגם ניצבה ושלא תחשבו שזה היה בו שום הרהור לזה אמר והנה בחלומו וגם והנה בתסובנה אלומותיכם לומר שחדש היה החלום בלא הרהור וחדש ג"כ במה שתסובנה אלומותיכם ולזה תחי' אמרו לו שמחשבתך שתמלוך וגם תמלוך עלינו ולזה שנאוהו על חלומותיו ר"ל הכפולים ועל דבריו שלא היו בחלום במה שאמר והנה שמודיעם שזה חדש בחלום וחדש עליהם ובשינוי הנוסחאות שאמרו לו מלוך ותמשול יובן עפ"י מ"ש הגר"א ז"ל בפסוק כי לה' המלוכה ומושל בגוים כי תואר מלוכה. הוא שכולם יטו שכם אחד לעובדו ויתנו לו כתר מלוכה וכו' ומושל הוא שאם כבש ארץ או אומה וזהו לה' המלוכה עלינו ומושל בגוים שלא קבלו עולו ע"ש ולזה במלוכה אמרו עלינו ובממשלה אמרו בנו ר"ל בחזקה ובטעם שנאת אחיו ליוסף יש לומר עפ"י מ"ש בברכות (דנ"ה:) לאדם טוב אין מראין לו חלום טוב ובסוף אסיק דחזא ולא ידע מה חזא ופירש"י כשהוא קץ שוכח החלום כדי שלא ישמח וחדוותיה מסתייה ע"ש ולכן הוקשה להם אחרי דהוא זוכר החלום אם הוא אדם טוב היה צריך לשכוח דאל"כ חדוותיה מסתייה ומה תועלת לאומרו אלא ח"ו הוא אדם רע וזה בא לו בעבור שהוא מהרהר בזה ולזה שנאוהו וכלפי יוסף נאמר דחלום יוסף שאני שהוא היה כללי וסיבה לשאח"כ ירדו מצרימה בעתיד וא"כ היה צורך בדבר לאומרו כדי שתהיה השנאה ויתגלגל למצרים וכבר כתב מהרש"א דחלום טוב שאינו מתקיים אין מראין לצדיק אבל במתקיים מראין לצדיק ע"ש וכ"ש זה החלום שהוא כללי כמובן ודוק:

ויתנכלו אותו להמיתו עי' פירש"י שהוכרח להעתיק מלת אותו לשלש העתקות עד שתתפרש אליו ע"ש ועי' בראב"ם ולקוצ"ד נראה לי לומר בדרך פשוט מאד רק נקדים לומר כי בדרך מושכל כשנתקרב יוסף אצל אחיו מרחוק כשהביט ונסתכל בפניהם הרגיש כי הם אורבים אל נפשו להכחידו מארץ החיים והאדם יראה לעינים (ש"א ט"ז) כמ"ש בפי' הרד"ק שפירושו לעינים של השני ומהם יבין המסתכל בהם על מחשבותם עליו ובכן הא ודאי כשראה יוסף והבין כי עיניהם אדומות כדם עליו והבין שהם חפצים להכחידו מארץ חיים בטח כי מלחמת הקיום נתנה בלבו עורמות ונכלים בכל האפשרות כדי להציל עצמו מהם כמו שהם ג"כ נתמלאו עורמות ונכלים כדי להמיתו ושתיהם נכללים במלות קצרות של הכתוב באומרו ויתנכלו אותו ר"ל שנמלאו נכלים ומרמות הם והוא וזהו אותו עמו ביחד ומסיים הכתוב הטעם להם והוא שנתמלאו נכלים משום להמיתו הם התנכלו איך להמיתו באופן שלא יוזק שום אחד מהם במלחמתו אותם להציל עצמו והוא התנכל באיזה מציאות יגן על עצמו משום שבאים להמיתו ובזה יובן

אותו כמשמעה והוא קרוב לפשט ובשה"ג להג' חיד"א בשם רש"י כתב בשם מקובל גדול שעשה סגופים להבין פירש"י והלך על קבר רש"י וגילו לו סודות בזה ע"ש ודרכנו דרש קרוב לפשט:

לא נכנו נפש וגו' אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר וגו' יש להבין א' הכפל שאחר שאמר שלא יכוהו בנפש מה הוא עוד אל תשפכו דם ואפשר ונקדים מ"ש רש"י מכת נפש זו היא מיתה ע"כ ופי' סרא"ם לא מכת נפש ממש כי לא תפול הכאה בנפש ע"כ ואפשר כי לפי שפירש"י בפ' משפטים בפסוק מכה איש ומת כתב לפי שכתוב ואיש כי יכה כל נפש שומע אני הכאה בלא מיתה ת"ל מכה איש ומת וכו' ע"ש (וזה נראה לכאורה היפך הרא"ם שכתב שלא תפול הכאה בנפש ויש לישב) לז"ק רש"י כי פה היא מיתה ויגיד עליו ריעו אל תשפכו דם ונשאר להבין מה הכונה במה שמורה באצבע אל הבור הזה אשר במדבר ולזה יש לומר דראובן תחי' מנע מהם לא נכנו נפש ר"ל דבר שהנשמה תלויה בו על מוחו או על לבו ששם הוא הנפש וממש תחת המכה ימות תיכף ואח"כ אמר אל תשפכו דם רמז בזה שלא תאמר נעשה דרך אחרת שתהיה לו סיבה שימות כגון שהם יחתכו גיד אחד מאותם הזורקים דם וישאר כך ויזוב כל דמו וימות דהשתא ברגע זו שחתכו את גידו לא מת רק שהיא גרמא שימות אח"כ בכלות דמו ממנו לזה אמר אל תשפכו דם בכל גוונא שעכ"פ המכה שאח"כ מת ממנה היתה בגופו אלא העצה היא בדרך רחוקה יותר ומה היא השליכו אותו אל הבור הזה דייקא שהוא ריק ממים ושמא תחושו שיעבור אחר ויצילוהו זה הוא במדבר שאין עליו כלל עוברים ושבים לשמוע צעקותיו וממילא ימות ברעב ובצמא שזה לא פגעתם כלל בגופו רק סיבה מבחוץ שלא בא אליו אוכל ומשקה וק"ל:

ויקחהו וישליכו אותו הברה והבור רק אין בו מים דרשו רז"ל (והובא ברש"י) מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ע"כ, ודורשי רשומות אסמכוה אי"ן ב"ו נוט' אבל נחשים ועקרבים י"ש ב"ו ע"ש, ויש לבאר עוד בס"ד דרומז ובא עפ"י מ"ש בשעה"פ פ' תולדות וז"ל יש שלשה מיני בורות א' באר מים ב' בור מלא וי"ו גימט' יצחק גבורות אבל הם טובות רק שהם בלתי מיתוק ובר חסר כזה בר הוא יותר דין ונקרא שטנה נקבה ע"ש והנה יוסף יסוד קנאי וכאשר רמזו יוסף גימט' קנאה ואחרי שהוא יסוד לזה אמר להם תסובבנה אלומותיכם ותשתחוין לאלומתי כי כל חילא ורבו שיש בגוף הוא בא אל היסוד וכולם כורעים לו ברך להשפיע אליו ואזי הוא באר מים חיים ואחיו חשבוהו ח"ו ליוצא חוץ מחלק הקליפ' היות שהביא דבתם רעה ולדעתם פגם בברית הלשון גימט' שכינ"ה ע"ה וע"י זה הוא פגם גם בברית המעור ונכשל ברעה הרמוזה בכתוב לא תאונה

אליך רעה וא"כ נפגם גם ברית המעור [מעור חושבן הידוע כי הגם שבשמו יש ע' העין שבו תלויה כמ"ש רז"ל ע' של רשעים תלויה וזהו מ"ש הכתוב (משלי י"ג) ובטן רשעים תחסר ר"ל אות ע' שבתוכם תחסר מהם ויהיו רשים והע' שבו ושבהם היא הע' שדרשו רז"ל. (מד' שח"ט תהלים פ') יכרסמנה חזיר מיער שהע' זו היא מקבלת שני חסדים שיעלו נ"ב שני קויות ושני שלישי ת"ת י"ח ס"ה ע, שאין להם יניקה מהם ובכלבו בענף גימטריאות רמזו בתפי' עלינו לשבח משתחוים להבל וריק מספרו בגימט' ובקרנים רמז אותו בראשי תיבות ונוקב ש"ם ה' ע"ש והטעם שהע' פרחה מיניה ויען שדף חת וכו' פגם ברית המעור כמספרו ולזה נמשכה ערלתו בלתי מילה כידוע ודי בזה אך רבותנו ז"ל (ויק"ר סופ"ג) הבטיחו בחזרתו ולזה כתבו למה נקרא שמו חזיר שעתיד לחזור ויעזור לישראל לישובם וכשיבינו את זה שהיא טובתם יעזרו בכל כחם ואחר כך ע"י זה שוב ישובו להתתקן וליחס ה' ברוך הוא בלתי שים שיתוף יהיה ה' למלך על כל הארץ ויהיה ה' אחד ושמו אחד וזה יהיה בביאת משיחנו שכולם יעבדו שכם אחד לשם ה' והיעב"א] ולזה השליכו אותו הברה חסר ו' וי"ו קדישא אין בו מים אבל נחשים יש בו הנח"ש ע"ה גימט' שטנה רח"ל:

כי אם זכרתני אתך ועשית עמדי חסד, תיבת כי אין לה קשר עם האמור ואפשר עפ"י מ"ש הראב"ע בבראשית בפסוק אף כי אמר אלקים כי הנחש דיבר כמה דברים עם חוה ובסוף אמר אף כי שפי' ק"ו ע"ש, הכא נמי נימא דיוסף בירר לו בטענות דרק פתרונו הוא הגורם לו להצלתו ולהחזירו על כנו ובכן ראוי הוא לכמה טובות ממנו והוא לא מבקש אלא זאת כי אם זכרתני אתך לצאת מחמס זה וגם זה אני חושבו לחסד ר"ל לתשלום גמול ממני ופשוט:

ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו, הכפל מבואר ואולי יש לפרש עפ"י מ"ש בב"ר (סו"פ פ"ח עפ"ז) כל היום היה חושב קשרים ומלאך בא והתירן ע"כ, וז"א ולא זכר שר המשקים את יוסף הט, וישכחהו ר"ל המלאך השכיח אותו אך בדרך פשוט יש לומר דקי"ל (א"ח סי' תרפ"ב) מ"ע לזכור זכירת עמלק פעם אחת בשנה וזכורני בתשו' הגאון חת"ס כתב הטעם משום שנאמר בה לא תשכח ורז"ל (ברכות נ"ח:) דרשו אין המת משתכח מן הלב עד י"ב חדש ע"ש ובכן שכחה לא הוייא רק כשעברו י"ב חדש וכשנזכר פעם בשנה קיים לא תשכח והזכירה ביחד ע"ש, ובכן פה ביוסף חשש כשיבוא הזמן שצריך להגיד לפרעה שיעבור י"ב חדש לזה ציוה אותו זכרתני אתך ר"ל גם לבדך תזכור שמי תמיד וע"י זה בעת הראוי אז וזכרתני אל פרעה ושר המשקים לא זכר את יוסף לבדו לזה כשעבר שנה וישכחהו שנה גימט' וישכחה"ו ואולי זהו מ"ש רש"י ולא זכר בו ביום

וישכחהו לאחר זמן כי זה תלוי בזה ולזה נתוספו לו שתי שנים נגד זכרתני והזכרתני כי כל זכירה המצלת מן השכחה היא שנה לזה היה העונש בשתי שנים שהוא מקביל לשתי הזכירות (עי' להרב חובת הלבבות הבוטח בה' נפשו במנוחה מצד הגזירות ח"ו אחר שידע כי הבורא ינהיגם לטובתו ע"ש בדב"ק הנחמדים) ורז"ל דרשו (בב"ר פר' פ"ט אות ב') אשר שם ה' מבטחו זה יוסף שבשביל שאמר הזכרתני וזכרתני נתוספו לו שתי שנים ע"כ ולכאורה קשה כלפי לייא ובודאי שהמפרשים דברו הרבה בזה ואנא עניא על הרוב לא אביט בספרים אך לפי דעתי יתפרש פשוט כי מי שהוא נעזב אל הטבע והמקרה א"כ כשהוא בוטח בסבה או באדם לפעמים המקרה לא יתנגד אליו ואפשר שיצליח באותה הסבה או האדם ובכן לו היה ח"ו יוסף בסילוק ההשגחה אזי היה אפשר הרבה כשיזכור שר המשקים את יוסף שיצילהו וזה טבעי מאד שהמלך יתפעל מזה ויוציאהו לחפשי וכאשר כן היה בסוף אבל היות כי יוסף שם ה' מבטחו ובודאי שגם הגזירה היא ג"כ היתה השגחיית כנ"ל לזה היתה ההשגחה חלילה להענישו בשתי שנים עוד נגד שני הזכירות ושכח אותו כי היה לו לבטוח תמיד בה' ולדעת כי בעת הראוי המצילו מכל אותם הרפתקאות יצילהו גם מזה ופשוט:

או יאמר בכפל וישכחהו משום דלפעמים יש לשון זכירה שאינו על השכחה אלא שלא זכר את הטובה שלו כמ"ש בדה"ב (סי' כ"ד כ"ב) ולא זכר יואש המלך שפירושו אף שידע מהם לא זכר לו חסדי יהוידע אביו וכן ולא זכר הדום רגליו שפירושו זכות בהמ"ק לא עמדה לישר' לזה הוצרך פה לומר שפי' לא זכר את יוסף אין פי' שלא זכר טובתו בפטרון חלומו אלא וישכחהו ואגב ריהטאי ראיתי בו בפרק שאני כותב זה להג' מהרי"מ בס' דרכי הים שהביא דברי החנוך בסי' ש"ל שכתב כי מצות זכירת עמלק ומרים די בלב וביצי"מ צריך בפה ע"כ, והקשה עליו הרב דדבריו סותרים למ"ש הוא עצמו במצוה תר"ן דזכירת עמלק בפה ובלב וכמ"ש בספרי זכור בפה יכול בלב ת"ל וכו' והרי הדברים סותרים וצ"ע עכ"ל, ולענ"ד לא זכיתי להבין קושיתו דלפי הנראה אין כאן קושיא ודברי החנוך מדוקדקים המה שכתב שתהא שונה בפיך כדי שלא תשכח הדבר ברוב השנים ותחסר איבתו מן הלבבות ע"כ הרי מפורש שהגם שכתבו שצריך להיות בפה אין המצוה עצמית שתהא בפה הזכירה כמו יציאת מצרים רק החיוב לאומרה בפה מפני הדבר הקשור בה שהיא חששת השכחה א"כ מ"ש דזכירת מרים ועמלק די בלב ומ"ש במק"א שתהא בפה שניהם אמת שהפה הוא רק בא להציל משום שכחת הלב שהיא המצוה העקרית אבל ביצי"מ שם עיקר החיוב לא משום שכחה רק משום שהוא חייב להזכיר בפה דאילו משום שכחה לא היתה נוהגת רק פעם בי"ב חדש כמו זכירת עמלק וביצי"מ

הוא חייב להזכירה בכל יום וזה פשוט וחזיתיה להג' מנחת חינוך שם שהקשה דדילמא שניהם בלב והם עשה ול"ת וכולם בלב ע"ש ובעניותי לא זכיתי להבין דאם היא רק בלב איך יהיה חיוב עשה על מחשבת הלב וגם שלא ישכח והרי הוא אנוס בשכחה אחר שאין לזכור בפה דשכחה הויא אונס אבל אם חייב הוא לזכור בפה כדי שלא ישכח ולא זכר וע"י זה הוא שכח זו הויא פשיעה ועובר בלא תשכח וכמו זה פן יסורו מלבבך שפירושו שחייב להגות בה גם מטעם שלא ישכח ואם חלה דמכח זה לא זכר ושכח הוא פטור כמ"ש שם רז"ל (אבות פ"ג מ"ח מנחות צ"ט:) והעיקר הוא דאחרי שהיה הוא פושע מתחי' אף שאח"כ נתגלגל הענין שאין הוא פושע ואנוס נקרא פושע דומה לזה ברז"ל במגילה (דט"ו (שאמרה לו אסתר וכאשר אבדתי אבדתי עד עתה באונס ועתה ברצון ע"ש וקשה דההליכה אין בה עון וכשהיא בחיק המלך אנוסה היא אלא לאו דכיון שהיא נתנה אצבע בין שיניו חשיבא ברצון הכי נמי הא דאם היה חייב לזכור בפה ולא זכר ואח"כ שכח חשיב פושע וחייב משא"כ אם לא חייב ושכח פשיטא דפטור הוא ובמקצוע זה יש פלפול גדול כמו שתראה בשו"ת מהרימ"ט ח"א סי' כ"א מה שפלפל בדברי הריב"ש בשתי תשובותיו בסי' י"א וסי' קע"ה הנראים כסותרים ואין כאן מקומו ודוק:

פרשת מקץ

ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות וגו' להבין הטעם שאמר הפרות סתם ולא אמר שבע הפרות כמו שאמר בשובע שבע הפרות הבריאות אפשר בדרך פשוט משום שהכתוב ידע את האמת שיהיה אח"כ כי בביאת יעקב נתבטלה לפי שעה חמש שנים מהרעב ונתברך המחוז בגללו וכמ"ש רש"י בפ' ויגש בפסוק ותן זרע ע"ש, ולא נשאר רק שתים לזה אמר הפרות סתמא ובשל השבע שהיו כולם אמר שבע והגם שיוסף בפתרונו אמר יהיו שבע שני רעב יוסף הוכרח לפרש את החלום שראוי שיהיו שבע שני רעב ולזה אמר יהיו הרומז לעתיד ולא אמר הם כי לעתיד נתקיימו וכמ"ש במדרש רות בפסוק ויהי רעב בארץ ועי' בספרי פ' עקב בפסוק כי הארץ אשר אתה בא שמה וגו' וז"ל יעקב ירד אצל פרעה ונתברך שנמנע ממנו שני רעב ולאחר מיתת יעקב חזרו וכו' ע"ש וק"ל:

הנמצא כזה איש אשר רוח אלקי"ם בו' בס"ד יש להדרש בזה מה הוא כל כך התמיהא עד שהחליט שנמנע מציאות בעולם כיוסף ולהבין נקדים תחילה הנחמד לחם שמים ע"ש ועי' בפי' המשנה מ"ש רז"ל (בסו' מס' קינין) זקני ת"ח כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן וזקני ע"ה דעתן מטרפת עליהן ע"כ, ולכאורה קשה דזה היפך החוש שנראה לכל דאנחנו רואים גם בהת"ח בהחלש הגוף אזי נפשו והשכלתו יורדת אם בזכירה ואם

בהרגשה ובחדוד ופתגם בפי הכל נפש בריאה בגוף בריא וכזה ראיתי להרב יעב"ץ בספרו להרמב"ם ובעקידה פ' ברכה וברבינו בחיי בראשית ובסה"ק שופריה דיעקב ויקרא (כפי מ"ש הרה"ק אור החיים פ' ויחי ניחא) אך החילוק הוא ברור דיש באדם שני מיני נפשות החיונית והרוחנית וזאת החיונית היא נטועה בכח הגוף ובעליתו עולה עמו ובירידתו יורדת עמו וכמות זה כן מות זה ועל זה ודאי נאמר נפש בריאה בגוף בריא כי היא חיונית ותלויה הרבה בכחו הבריא של האדם וגם בנבואה באותה שצריכה לבוא רק באמצעות הדמיון לרוב הנביאים ולזה צריכה לדמיון בריא וחזק וברז"ל נקראת אספקלריא שאינה מאירה (וגם בה יש חלקים רבים כידוע) אחר שהבסיס שלה הוא כח הדמיון גם היא תחלש בחולשת הדמיון ולזה הנביאים כשמזקינים תחלש נבואתם וכמ"ש המורה בח"ב פ' ל"ו ע"ש [ובדב"ק פי' מש"ה בד"ה (א' ט' כ') ופינחס בן אלעזר נגיד לפנים ה' עמו ע"ש לפנים משמע לא כן עתה משום שהיה זקן מופלג במאות שנים מדור המדבר עד זמן יפתח ולזה נחלשה הנבואה ממנו וניטלה אך רז"ל במדרש בחקתי (פל"ז אות ד' הובא ברש"י עפ"ז) כתבו שנסתלק ממנו רוה"ק בעונש בת יפתח ע"ש) אבל אותה הנפש הרוחנית הנבדלת שאין לה יחם וקשר עם כח הגוף אדרבה נהפך הסדר כי כל זמן שהגוף הוא חזק ומעלה עשן באידים גסים וכחות הגוף קודחים ורותחים הם הסיבה להמנע ממנו ולהחשיך בעד רוח העליון האלקי שלא יגלה אורו וזוהרו ועי' בכוזרי מאמר ה' דכ"ט וז"ל והנפש המדברת תתחזק כל אשר תשיג מדע חזק ממנה ומזה כי הזוקן ישיג הגוף ולא ישיג הנפש אבל תתחזק אחר החמשים שנה שהגוף בירידה וכו' ע"ש ועי' בקול יאודה שם ובאוצר נחמד משם הרלב"ג שהנשמה היא נבדלת ולא הילואנית שהרי היא מתחזקת בחולשת הגוף עש"ב הנך רואה החילוק בין שניהם זו עולה עם כח הגוף ויורדת בחולשתו (הא ודאי דגם זה יאמר לאיש העוסק ולומד וצריך הוא להרגשה חיונית שכשהוא בכחו עדיף טפי ולא למשולח ונעזב פרא לימוד מדבר) והשנית חשוכה בכח הגוף ומאירה בחולשת הגוף ודקדוק לשון הרמב"ם תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלימות ע"ש ובחובת הלבבות כתב כל מה שתרבה הארץ ותוסיף ישוב יוסיף השכל חורבן ע"ש כונתם מבוארת על זוהר השכל הרוחני ולא על ההרגשה החיונית הסותרת לה ועי' בעקרים מאמר ה' פ"ז וז"ל כל מה שתקצר יד שכלו יתחזקו הרגשותיו וישיג המוחש יותר עש"ב ומה מתוק דברי רז"ל בלשונם הצח זקני ת"ח שהם הם העמלים בתורה בטח שנשמתם העליונה האצורה בם כל זמן שמזקינין ונחלש הגוף דעתן מתישבת עליהן כי אין לה צר ומעיק ענן וערפל סביבה כמאז ומקדם בבחרות שאדרבה אזי היא מתגלית ומפיצה קרני אורה שאין מונע אבל זקני ע"ה שזאת אין להם

כלל רק החיונית (עי' מ"ש לעיל די"ז בפ' ואך את דמכם וגו' בהגה) ובחולשתם תחלש גם היא לזה דעתן מטרפת עליהן ועתה מובן כוה"כ דביוסף ראה דברים סותרים שהוא עדיין צעיר לימים וכח עלומיו בו בתוקפם כי בן שלשים שנה היה אז וכבר כתבנו כי מי שהוא בריא וחזק מן הנמנע שתהיה הנשמה העליונה אם זכה אליה שתאיר לו כל כך עד כאילו אין מונע לה אחרי כי כח הגוף והחיונית שיש לו עודם בתוקפם לכעס וגאוה ויוהרא וכו' וכו' שהם באים רק ממנה ומהרגשותיה אז בודאי הם מונעים שביבי אורה הצח להההיא הנבדלת הרוחנית שלא תאיר בו רק כשאין חשך בעדה והנה ראינו בו שהוא יועץ מדיני גדול בתכלית המורה שכחו והרגשתו היא חזקה וא"כ זה מורה שהשכל האלקי אטום בו ואינו גלוי כלל כי כל מי שנתקצר יד שכלו יתחזקו הרגשותיו כנ"ל ובכל זאת רוח אלקים בו ר"ל העליונה ולזה אמר אם נחפש על זה הנמצא כמוהו שזה נמנע:

או נאמר בדרך פשוט בטעם זקני ת"ח דעתן מתישבת וההיפך בע"ה משום שהאדם בטבע רודף אחר החומר לכל תאוותיו כידוע והרסן שלו הוא השכל בעת שהוא עוסק בו בתורה הוא לוחם נגד התאוות לכל סוגיהם וגם נגד המדות הרעות הנטועות בגופו בשכל התו' שבו לוחם נגדו וכבר החכם אמר ראיתי דב"ק בספרי החוקרים כי המדות והמעלות אינם בטבע עד שיפעל אותם בזולת לימוד ואינם ג"כ חוץ לטבע שאזי לא יוכל לקנותם בהרגל שאין לך שום מדה טובה ומעשה ישר שלא תוכל לקנותו בנפשך קנין עצמי רק ע"י הרגל והתמדה בו אף שמתחי' היה היפך טבעו רק שצריך זמן בהרגלם ע"ש ופשוט הוא מעתה שזקני ת"ח הרודפים אחר המושכל והיושר כל זמן שמזקינין נחלש כח הטבע שהיה תמיד נגד זה וע"י הרבוי וההתמדה בטוב נקנה קנין עצמו הרי שהטבע נחלש והקנין נתרבה בהרגל ולזה דעתן מתישבת עליהן הן מצד חולשת המלחמה נגדו והן מצד ההרגל, וזקני ע"ה שהורגלו ביותר רק ברע ובמדות מגונות ונתעצמו בהם ובזקנתם כי נחלש מהם החומר הצריך לאותם המדות להוציאם לפועל אזי התאוו תאוה שפירושו התאוו להיות להם תאוה ואיננה וסר כחו מעליו להוציא לפועל את תאוותיו ולזה דעתן מטרפת עליהן כספינה בלתי משוט בלב ים כן הם ממש חפצים בתאוות החומר ואין להם הכלי שרת לעשות תאוותם ופשוט:

וגם דמו הנה נדרש, פירש"י דמו ודם הזקן ע"כ, בישיבת ביהמ"ד שמעתי מקשים דרש"י שינה פה למ"ש בפ' קול דמי אחיך דמו ודם זרעו ע"כ ולפי דעתי נראה דקושיא מעיקרא ליתא א' דבפ' בראשית לא הוה אפשר לפרש דמו ודם אביו חדא דהוא אומר צועקים מן האדמה שזה לא יוצדק רק על דם זרעו דהוא בכלל דמו הנשפך באדמה, ב' דהא אמירת

ה' לקין היתה בו ברגע ששפך דמו וכמ"ש במדרש (ב"ר פכ"ב אות כ') משל לאפרגוס שמצא הרוג והוא עומד על גבו אמר לו מי הרגו או אני או אתה לאחר שנכנס לגנה ולקט תותים וכו' אמר לו הלא ידך מלוכלכות וכו' ע"ש וא"כ בו בפרק שאלו שעדין אביו לא ידע מזה עד שיצעק ועוד דאמר דמי אחיך דמים רבים בגוף אחד שזה על זרעו יאמר שהם בכח בדמו אבל פה שאמר דמו בלשון יחיד וגם הקודם לדמו הוא מורה על אביו ולהיות כי לפני כב יכול ידוע היה לפניו מתולדות של הבל אמר דמי אחיך אבל יוסף שלא ידעו אם יוליד נקטו הברור על דם אביו שמצערו הופחת דמו והתקרב מיתתו וא"כ הם חבו בדמו ופשוט:

השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי יש להעיר דתחי' היה צריך לשאול על חייו ושוב ישאל לשלום בריאותו ולפשטא יש לומר דפרושי קא מפרש משום דמסתמא הזקן אין שלום בעצמיו וכבד קצתו על קצתו לזה פירש שאלתו שכונתי בשאלת שלומו היא רק אם עודנו חי דעכ"פ נשאר יחס של שלום קטן בגופו שלא הכריעו המות והשיבוהו כדבריו שלום לאבינו רק עודנו חי ומובן ממילא כי הוא תלוש אך עפ"י רז"ל ניחא טפי שבמדרש (ב"ר פצ"ב אות ד') כתבו אבוכם כמשמעו הזקן אשר אמרתם על יצחק זקינו ע"ש ופירשה כמין חומר הג' בעל סדר הדורות בספרו ערכי הכינוים דאמירה בלתי כנוי אלי אז היא תתפרש ג"כ ע"י כתב וכמו ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך שדרשו (במכילתא הובא בילקוט עפ"ז) ששלח לו ע"י כתב הכא נמי יוסף גזר על שומרי שערי העיר שכל אחד יכתוב שמו ושם אביו וזקינו כמ"ש רז"ל (ב"ר פצ"א אות ו') וזהו אשר אמרתם לא אלי בפה רק בכתב עד כאן זכורני מזמן בדב"ק וש"י, ולפ"ז שפירי עתה השאלה השלום אביכם הוא כמשמעו אם הוא בריא ואיתן והזקן אשר אמרתם שהוא יצחק השאלה היא רק אם עודנו חי כי לא היה ספק אצלו שהוא עדין חזק כי אי אפשר רק אם הוא עדין חי עכ"פ והם השיבוהו ברמז כדרכן של הראשונים וכמ"ש רז"ל (פסחים ד') אבא קיים אימא קיימת ע"ש אמרו גם אבינו ממש השלום שלו הוא רק שעודנו חי וממילא משמע כי יצחק הזקן כבר נלב"ע כי באותו הזמן כבר היה יעקב בן ק"ל שנה וכבר עברו עשרה שנים מפטירתו ופשוט:

ויאמר גם עתה כדבריכם כן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד, הקושי מבואר דהם אמרו ומת וא"כ זה סותר לדבריהם גם מה פירוש גם עתה מה נתחדש עתה מה שלא היה אז ובודאי דברו המפ' בזה וכבר ראיתי מ"ש רש"י רמב"ן וספורנו ומזמן רב פירשתי בזה וחפשתי בנדפס ולא מצאתיו ולהבין בדרך קרוב לפשט אקדים מ"ש רז"ל (ב"ר פצ"ג אות ה') וז"ל בנימוסין שלנו כתוב ואם אין לו ונמכר בגניבתו וזה יש לו לשלם ע"כ וגם

זה קשה דסותר הכתוב שאמרו הם ומת אך יש לישב במה שנקדים לעורר עוד דתמצא בדבריהם תוך כדי דבור דברים אשר מצאנו הביאונו אליך מארץ כנען ואיך נגנוב מבית אדונך כסף או זהב הרי שדברו ביוהרא אליו אמרו לו אליך ולאדונו קראו אדונך ולא להם ואיך בו ברגע סיימו אשר ימצא אתו מעבדך ומת דגם לעבד קראו עצמם אליו עבדים ולזה יש לומר סותרים דתחי' אמרו קל וחומר הן כסף דאחי יוסף לא היה להם רוח נכאה רק נפש עזה וחזקה כדרכם של בני השרים האצילים ובני מלכים אשר לא תחת נפשם בעת צרה ואמיץ לבם וסדר דבריהם כך הוא בדרך הצעה אמרו לו אם הדבר הזה היה באיש שנמצא אתו במי שהוא מעבדך אזי דינו ומת אחר שבלא"ה הוא עבד משפט העבד הבוגד הוא מות וגם אנחנו האצילים נהיה לאדוני לעבדים היות שאינו מבורר מי מהם אמרו שכולנו אין הבדל בין אחד לחבירו נהיה עבדים ומובן כשיתגלה מי הוא אז הוא העבד, והוא השיבם גם עתה וזהו החידוש שלכאורה היה צריך מיתה גם עתה שחידשתם זה אני מסכים שהגונב יהיה עבד והשאר נקיים ובזה נתישבו כל הדקדוקים דגם לאדונו לא קראו עצמם עבדים אליו וכשבאו ליוסף אמרו לו שאמת הדין הוא שיהיה עבד היינו אם אין לו לשלם אבל זה יש לו לשלם ודוק כי נכון הוא בס"ד:

ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו קשה תחי' היו צריכים להקדים הקל שיקח ממונם ואח"כ העבדים ולישב פשוט נעיר עוד דאיך אפשר בני אצילים יצטערו על דבר זה שיקח חמוריהם ולא היה צריך להזכיר הדבר הזה כלל אלא הוא הדבר שזה היה הסימן אם כונתו רק בתור עונש אזי לא יגע בממונם אבל אם לעבדים הסי' הוא שיקח ממונם דכל מה שקנה עבד קנה רבו וזה אומרו לעבדים ואת חמורינו זה סי' שהם עבדים ח"ו ובפ' חקת דכתיב למות שם אנחנו ובעירנו דקשה אם הם ימותו מהו התוס' בבעירם אך ר"ל דאין להם מה לאכול אפי' מאכל הבהמות ולזה הוסיפו ובעירנו שגם זה אינו וק"ל:

פרשת ויגש

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו ע"כ, קשה דהרי כבר שאל אותם על אביו והשיבוהו שהוא עדין חי ועוד לא הלכו וחזרו עד שנאמר כי על אותו זמן הקצר שאלם וראיתי להרב כלי יקר שהעיר מזה ותירץ כי חשב יוסף שאולי אמר כן כדי שיכמרו רחמיו על הזקן ולא יגרום לו מיתה על כן שאלם העוד אבי חי ולבכם לא כן יחשוב וחשבו שלא נתכוון לשאול רק להזכיר את עונם על כן אמר אבי חי לומר שאבי הוא ולא אביכם שלא חסתם על צערו על כן נבהלו מפניו עכ"ל ומדב"ק נתבוננתי דאולי יתפרש באו"א מתוק מדבש רק אקדים מ"ש רש"י בפסוק ואחיו מת מפני היראה הוציא דבר שקר מפיו שלא יאמר הביאוהו אצלי ע"ש. ולזה:

בעת שאמרו על אביהם שהוא חי ונפשו קשורה בבנימין חשש יוסף כי אולי הסיבה שהכריחתם לשקר ואמרו על יוסף שהוא מת כדי שיפטר מהבאתו הוא ג"כ הביאתם לשקר ולומר שיעקב הזקן חי ונפשו קשורה בנפשו שתהא סיבה לקחת בנימין אתם שהוא יחוס על זקנת יעקב לזה תחילה הקדים ואמר להם אני יוסף וידעתם שדברתם שקר מפני סיבה אני חושש אולי הסיבה שלכם להמית את החי היא תהיה סיבה להחיות את המת הודיעוני באמת העוד אבי חי ולזה נבהלו מפניו דיקא והוא קרוב לפשט ודוק: **כי למחיה שלחני אלקים לפניכם וגו'** קשה דהרי הוא יודע כי כל אותה הרעה שהיתה עליו סיבתה היא מפני שחשבו בו שהוא חושב לנהוג שררה ורבנות לפניהם וא"כ איך אחרי שנשקעה האש תיכף לפגישתם הראשונה אתו הודיעם כי הוא ורק הוא המועיל לחיותם ולכלכלם שמובן שבלעדו הם מתים ובזה מלבד שהוא הפריח הדשן שעל האש הקדום אלא גם זרק נפט על האש וח"ו חוזר וניעור השנאה [אמר החכם מי שהוא משכיל צריך שיהיה כמו הירח פעמים מכוסה פעמים מגולה כי לפעמים יברחו מחכמתו כמו שיברח העטלף מאור השמש] גם יש להבין במ"ש רז"ל (ב"ר פצ"ט אות י"א הובא ברש"י ע"פ גשו נא אלי) הראה להם שהוא מהול מה יתן ומה יוסיף בזה לפייסם ואפשר לומר כי אדרבה בדברו מעריב ערבים לפייסם יען כי מתחילה הקנאה והשנאה העיקרית היתה לכבוד שמים דוקא וכמו שהאריך בזה הרא"ם פ' וישב והגי' הפרשת דרכים דרך האתרים אב"ג באורך כי יוסף סבור דין בני נח להם ולזה אסורה המפרכסת וכו' והם סוברים דין ישראל להם ובשחיטה תלייא מילתא וכו' עש"ב גם נקדים את הידוע דישראל דין בנים להם ובן נח דין עבד יש לו ובמס' בתרא (ד"י.) איתא שאל טורנוסרופוס את רע"ק אם הקב"ה אוהב את העניים למה אינו מפרנסן משל לעבד שכעס עליו רבו וכו' ורע"ק השיבו משל לבן שכעס עליו אביו וכו' ואנו קרויין בנים ע"ש ומעתה לפי דעת הראשונה הסובר דדין בני נח להם א"כ הם בסוג עבדים ואחרי דהקב"ה מנע מהם האוכל המורה על כעסו עליהם אזי אסור הוא לרחם עליהם ולפרנסם והזן אותם ומרחם עליהם הוא עושה היפך הרצון האדון ברוך הוא ועתה הוא מראה להם שהיה טועה גמור והאמת אתם דדין ישראל להם ומן השמים היה זה אליו להענישו ולבטל סברתו סברתו אלא ישראלים גמורים איקרו ומזה עולה שחייב הוא לפרנסם כי נחת רוח הוא לאביהם שבשמים כשמפרנסין את בניו גם בעת רוגזו עליהם ומסבב הסיבות הביא לו כל זה ושיהיה נו השליח למחייתם ובפרט לאיחיו כדי להווכח לפניהם שהוא טועה ולפי"ז דבריו אלה אינם יוהרא והתרברבות רק אדרבה מצדיק דין שמים עליו וזאת הוכחה להם כי אין בלבו ח"ו שום טינא והודאת בעל דין כמאה עדי דמי והראה להם שהוא מהול

הרמז שג אביו סובר כן שהרי מל אותו כדין ישראל במילה ופריעה שמזה לבדו מוכח ונראה שהוא טועה היה בסברתו ומעתה זה ברור שהצדק אתם ולזה גמר אומרו עוד אל תיראו כי התחת אלקים אני והוא לפי מ"ש בפרד"א דמדור הפלגה ואינך נחלקו האומות וניתנו לע' שרים ונשארו ישר' תחת רשותו יתברך לבד ואין לע' שרים חלק בהם וזהו אומרו התחת אלקים דוקא אני ולא תחת השרים והמזלות וממילא מובן כי קבלתי עונשי בהשגחה שמימית בהתנגדו לכם ודוק:

או יאמר במ"ש התחת אלקי"ם אני שהיא תוכחה מוסרית מסותרת לבלתי יתרגשו בראותם עוד את כבודו ואת גודלו ושהוא למחיה להם וזה בעלמא קשה כשאול שהגדול יכנע לקטן וכ"ש בהאחים ובדבורו הקצר הזה תוסר כל קנאה והענין לפי מ"ש המפרשים כי הקנאה והשנאה שבין אדם לחבירו אינה אלא מפני שנמשך אחר החומר ואילו היה נמשך אחר צורתו השכלית שהיא אלקית ותמיד דבק באלקיו אזי אין לו שום קנאה ושנאה וכו' וכו' וככתוב (ישעיה י"א ט') לא ירעו ולא ישחיתו וגו' כי מלאה הארץ דעה וכתיב (בירמיה ל"א ל"ג) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם ע"ש שפירושה אחר שידעו אותי וכולם תכליתם היא בה' ברוך הוא אזי כל העולם ומחמדיו וגדולותיו הם כאין וכאפס וכמליצת החכם ומה לי מהזמן אם לא רצונך ואם אינך מנתי מה מנתי וזה כונתו התחת אלקי"ם אני במלות קצרות הללו הודיע להם כי כל רעיונותיו הם אליו יתברך רק שהוא נמשך אחר צורתו השכלית המחייבת רק את זה והשאר כלא חשיבין ובזה יש שתי טובות האחת שיאמינו כי אין לחשוש ממנו לנקמה מהם ואגב הערה להם שהם יקחו מוסר שאם הוא בעל היכולת הוא אומר את זה והכח בידו להפרע מהם והמונע הוא האמונה זאת כ"ש הם שצריכים להיות כמוהו ולא תתחדש להם השנאה בלבבם עוד הפעם שידעו ויבינו כי הכל הוא מן השמים ובהשגחה וכבר דרשו רז"ל בפסוק (משלי ב' ז') יצפון לישרים תושיה כי השי"ת מזמין בכל דור להיותם מלאכים לענינים גדולים ויוסף היה מזומן לפרנסה ע"ש ובזה שוב לא יהיה להם שום קנאה מצורף לזה עוד נאמר כי רמז להם במ"ש התחת אלקים אני כי הנזקים הם יבואו אל האדם או נזק מבלי דעת כמו שיכור וכסיל ושוטה או בבחירה במזיד שהוא רשע ורוצה להזיקו או מחמת כעס וקנאה ואלה הם יקבילו נגד חטאיו אם חטא בשגגה או במזיד או בפשע אבל מי שהוא תמיד תחת אלקים יחוייב שתדבק בו ההשגחה ואזי הוא ניצול מכל וכמ"ש במק"א משם המורה נבוכים והראב"ע שהדבק בכל ינצל מהכל אך בברכות נ"ה וסוטה י"ג איתא דמת יוסף קודם אחיו מפני שנהג עצמו ברבנות ועי' בח"א שם

שלדב"ק יתישב קצת ע"ש ודוק וגם לשאר המפרשים הדרשה תדרש כמובן ורמזו בזה הכתוב רב עוד יוסף בני חי שהוא רב גדול במצרים ותמיהא עוד הוא חי ע"כ:

אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, אפשר לרמוז בכפל הדבור אנכי ארד ואנכי אעלך גם עלה וגם כתוב עלה בה"א דהדברים מגיעים למ"ש האר"י ז"ל בשעה"כ בדרוש הפסח דאדה"ר פגם בשמותיו יתב' שהם שד"י אלקי"ם קוי"ק אדנו"ת אהי"ה וצריך לתקן יו"ד פעמים השם וה' ברחמיו רצה לתקן שם אהי"ה שהוא הפחות בחשבון ולכן ישבו רד"ו שנים מספר יו"ד פעמים אהי"ה עש"ב ובמק"א כתבתי בהקדמה זו ציצים ופרחים וכעת ירמוז בס"ד דודאי יעקב אבינו שהוא שופריה דאדה"ר כידוע א"כ הוא ידע דצריך לתקן בניו את כל השמות וכשראה ירידתו למצרים היה מצטער דאיך יוכלו לסבול כל זה הזמן לכן ברמז הודיעו ה' אנכי ארד עמך בחי' אנכ"י גימט' כס"א שהוא אהיה עולם הכס"א ארד עמך ואל תחשוב שצריך לתקן כל השמות ודי באנכי אעלך גם עלה ורמז בה"א דעלה עפ"י מ"ש האר"י כי ביצי"מ וכן בכל שנה בליל פסח מתגלה הארה הגדולה בבת אחת ויורדין גם מוחין דגדלות שני ולכן בכח זה בררו כל ניצוצות הקדושה ויצאו מכור הברזל וזהו וינצלו את מצרים כידוע ולכן אמר עלה בה"א כי גם אלה ה' בחי' יעלו וגם ירמוז בתיבת עלה בהא על השכינה ובזה יתישב נמי מ"ש הכתוב בפ' בא בכפל הכתוב תחי' כתוב ויהי מקץ שלשים שנה וכו' יצאו כל צבאות ה' ואח"כ עוד ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל ולפי מ"ש המג"ע פ' בא שכל אחד מישר' היה לבוש של מלאך אחד ע"ש שפיר נקט תחי' צבאות ה' הם המלאכים ע"י שהוציא בנ"י וכו' אך גם לזה הוא שפיר צבאות ה' כל שמותיו יתב' והשני הוא על ישר' בעצם וירמוז בפשט אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך ע"ד שפירש הרמב"ם בפסוק עמו אנכי בצרה אחלצהו שהכונה אם האדם מרגיש שעמו אנכי בצרה והוא מתפלל על הצרה שתלך לכבוד ה' שעמו הוא בצרה ידע ברור שאחלצהו ואכבדהו בשבילו משום שהוא מחשבתו לכבוד ה' גם פה יאמר אנכי ארד עמך מצרימה וכשתדע שאנכי עמך ומצטער משום זה אנכי אעלך בשבילך גם עלה בשביל השכינה ודוק:

ויפג לבו כי לא האמין להם עי' פירש"י נחלף לבו והלך מלהאמין ולענ"ד יש לפרש דפירוש ויפג הוא מלשון חולשה וכמ"ש רז"ל במגילה דכ"ה דילמא פייגא דעתיהו דצבורא ופירש"י חולשת הדעת ע"ש רק שפה פירושה חולשת הלב וכדי שלא תקשה דאיך יאמר רק ויפג שפירושו רק חולשה דבשמחה רבה כי הא פתאומית היה צריך להיות מסוכן לא רק חולשה ותירץ כי לא האמין להם דאם היה מאמין היה ח"ו קרוב למת לבו בקרבו וזה הועיל כי לא האמין לכן רק ויפג כי הזכירוהו ענין יוסף אבל

בגוף הדבר שיוסף חי לא האמין ובכן נשאר ביגונו וכשדברו אליו את כל דברי יוסף שנעתקה מחשבתו ולבו שהוא חי אז ותחי רוח יעקב ונקט יעקב ולא די במלת אביהם להיות כי בחי' יעקב לא מתה וזה היה בידיעתו שלא ימות אחד מבניו בחייו וזה היה בכלל יגונו עתה ותחי רוח יעקב דייקא לנצח ופשוט אך הרמב"ן פי' להיפך ממ"ש וז"ל וחלושי הכח והזקנים לא יסבלו בעת בוא להם שמחה פתאומית ויתעלפו וכו' והנה נפל הזקן כמת ואמר כי להם לא האמין להגיד שעמד זמן גדול מן היום והוא שוכב בעבור שלא האמין וכו' ע"ש ובעניותי לא הבנתי דב"ק דאדרבה אם האמין היה מסוכן יותר ואיך שכב כמת משום שלא האמין שאם כן לא היה מתעלף ויש לישב שבתחי' נתעלף מהשמחה ונפל ובעבור שלא היתה האמונה שלימה גמורה גרם שלא מת ונשאר מתעלף אבל אח"כ כשהאמין אזי להיפך היא הסיבה לחיות ודוחק הוא דב"ק ועי' להרא"ם מה שפלפל בדב"ק:

פרשת ויחי

שים נא ידך תחת ירכי וגו' יש לדקדק שלא נזכר במעשה פקודת אביו שאמר לו שישים ידו תחת ירכו והיה לו לומר וישם את ידו תחת ירכו וכמו שתמצא באליעזר עבד אברהם וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדוניו וישבע לו ואפשר לומר בזה דבר שהוא לפי דעתי קרוב לפשט כי בארץ כנען מקום מושב האבות מלבד שמקום ארץ כנען לא היה בכלל שטופי זמה רק איזה פרטים כמו שכם בן חמור עוד בה דהיו במקומם לבד נבדלים והיה הדבר הזה לחק אצלם שהיא היתה מצוה ראשונה מהשי"ת וחביבה המצוה עליהם כי הרהורי עבירה היה רחוק מהם בתכלית המרחק לזה נשבעו בה בכל מוסר אבל מצרים המפורסמים באותו הדור בשר חמורים בשרם וכו' וכל הארץ הם שטופי זמה מאד עד שבבוא אברהם למצרים היה חושש שיהרגוהו על אשתו מה שלא היה חושש בארץ כנען אף בחברון שהיו ענקים ושמה היה ערות הארץ ולזה היה החרפה הגדולה הוא בערוה כידוע אפי' לדובר בו ואיך יהיה לנשבע בו היה שחוק גדול ובושה גדולה להם ויעקב בתמימותו בקש ממנו שישים ידו תחת ירכו וישבע והגם שהיה הבן עם האב לא חשש בזה שלא חשב שיש בזה שום ויחי חרפה אחר דהמחשבה טהורה בתכלית אבל יוסף שהיה במצרים וידע מכל מנהגם חשש מגילוי הדבר ולא רצה בזה ובמלות קצרות אמר לו אנכי אעשה כדבריך ר"ל בלתי שימת היד ויעקב חשב שזה היה ליוסף משום בושת הבן להאב חזר לומר לו שעכ"פ השבעה לי פשוט בלתי נקיטת חפץ וישבע לו ודוק:

יש לנו לדעת דאיך יעקב השביעו ליוסף שיעלה אותו אל ארץ ישראל ובירוש' דכלאים (פ"ד ה"ד) איתא על הארונות שהביאו מבבל ותבואו ותטמאו את ארצי ע"ש ואפשר דיעקב לא עשה כן מדעת עצמו אלא השי"ת אמר לו אעלך גם עלה רמז לו בזה דהוא חי דבתקונים איתא אהי"ה פעמים אהי"ה גימט' אמת ע"ש ואנכי היא בחי' אהיה דהיא עולם הכסא כחושבן אנכי והודיעו כי הוא דבוק במדת אמת תתן אמת ליעקב ובשם אמת משכן החיים בבחי' העולם שיצא ממנה שהיא אימא עולם החיים כן היא מדת אמת ו' רבתא שהיא הת"ת אילנא דחיי וכבר דרשו דאמת במ"ק ט' שהוא במ"ק ח"י שהוא בחי' ו' שש ספירות הבנין ועי' בעקידה פ' ויגש שהויו מספר השלם בכללו ע"כ ופירשו דבריו המפרשים כי מספר הששה חלקיו הם שוים לכללו חלק ששי הוא א' השליש הוא שנים והחצי הוא שלש וכשתחברם הם ששה ע"כ א' ב' ג' משא"כ שארא שבצרופם חסר או יתר ע"כ ויעקב וי"ו רבתא ודבק באמת לכן נקרא איש תם ר"ל תמים ושלם וחי אקרי ובכן כל האיסור הוא רק על המתים דאית בהו ענף טומאה אבל הוא הדבק בת"ת בחי' אמת היא ז' ספירות הבנין עם הנוק' בת זוגו ז' פעמים כ"ו גימט' יעקב כידוע בהאר"י ז"ל לכן הוא חי אמיתי ובחי פשי' דשרי (וזה ג"כ יתורץ על יוסף הצדיק דלקח מרע"ה עצמותיו אדעתא לקוברם בארץ כי הוא בחי' יסוד ו' זעירא והיסוד נקרא חי דו"ק משפיעים בו כידוע ובסוטה נ"ג איתא כל אותן הארבעים שנה היו שני ארונות מהלכין זה עם זה והיו עוברים ושבים אמרו מה טיבו של מת אצל חי אמרו להם קיים זה מה שכתוב בזה ע"כ ונקדים מ"ש בש' דרושי הצלם דרוש ו' וז"ל הלבוש נגרר אחר הרוחניות ע"כ זה אומרם קיים זה מה שכתוב בזה שהרוחניות שבו היא תירה שהיא חיה ולכן גם הגוף שהוא הלבוש נגרר אחריה ולזה אמרו רז"ל באבות (פ"ד מ"ו) כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות ע"כ דייק מלת גופו ר"ל אף אחר יציאת נשמה בכל זאת זכה הלבוש להיות מכובד כמו בעת נשמתו שהיה עוסק בה בחייו והכל הולך אל מקום אחד כי התורה היא אמת והדבק בה דבק באמת ושם משכן החיים] ולזה דרשו רז"ל (תענית ה:) יעקב אבינו לא מת בשביל בחי' שהיא אמת ואפשר עוד לומר דגם האבות אברהם ויצחק נקראים חיים ר"ל כמו בחי' יעקב שהוא בניהם ולזה רמוז בדבריהם יעקב' אבינו' לא' מת' ס"ת אבות ואפשר דלרמז זה נזכרו ח"י פעמים אי"ו וכמ"ש בירוש' (דברכות פ"ד ה"ג על מתני' מתפלל אדם י"ח ותענית פ"ב ה"ב) ע"ש שהוא לכונה זו ותדע עוד דהא רוחניותו דהיינו בבתרא (די"ז.) איתא בכלל דאברהם יצחק ויעקב לא שלט בהם מה"מ ע"ש ואפשר דלזה רמז לו השי"ת ליעקב כמ"ש במדרש יעקב נטמן אתה עם אבותך ע"כ בישרו בשורה הגדולה שהוא חי עם אבותיו החיים ושם נטמן עמהם כי חיים המה ובזה

יובן כונת המדרש (פנ"ו אות ד') ויקרבו ימי ישראל למות אמר לו היום קובל עליך ע"כ והענין הוא בחי' אמת וכמ"ש בילקוט (תהלים צ"ב) בפסוק להגיד בבקר חסדך שהיום הוא אמת ע"ש וידוע דעוה"ב הוא בחי' יום ועוה"ז הוא לילה ובכן הודיעו כי הוא בחי' יום והוא קובל עליך ללכת אל בחי' יום שהוא אמת ואמת ילך אליו ובין שניהם הוא חי דמספר אמת הוא ט' כנ"ל ומרגניתא הראוני בס' ארץ חמדה (סו"פ ויחי ע"פ ויספדו שם מספד גדול) בכוונת רז"ל שיצאו ליעקב בפטירתו חלוצי כתף והכונה לפי מ"ש התוס' בשבת (די"ז. ד"ה ששמע) דמן התורה אין המת מטמא אלא בחיבורין ע"כ וזהו שיצאו חלוצי כתף להודיע כי חי הוא ולא מת ע"ש ודפח"ח (ופשוט הטעם למה שדימו רז"ל פטירת הצדיק לשמש שהוא כנ"ל שהשמש לא מת רק שהברואים הפסידוהו),

עוד לאלוק' מלין בס"ד להדרש בטעם דרשת רז"ל יעקב אבינו לא מת ובס"ד נימא מרגניתא טבא בזה דהנה רז"ל כתבו בפסוק ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני כי יעקב שמר טפתו ופ"ד שנה לא ראה קרי ע"ש גם הראשונים כתבו והבאתי דב"ק במק"א כי יעקב אבינו בבוא על נשיו לא יצא ממנו רק י"ג טפות שנתעברו בהם אז בהם נתן זרע ובלעדם כלל לא כי נשמרה טפתו ולא ירדה ע"ש (ואפשר דזהו שאמר יעקב לרחל אשר מנע ממך פרי בטן ומובן שהפרי שהוא ראוי נמנע ממך ולא ירד) וידוע דשכבת זרעו של אדם הוא חלק מחלקי נשמתו מהרוחניות השורה בטפה והיא כח הגוף וחייו ועי' בהרמב"ם ה' דעות (פ"ד הי"ט) וא"כ עתה יובן לשון הגמרא פ"ק דתענית (ד"ה:) יעקב אבינו לא מת והקשה בכדי חנטו חנטייא וכו' אמר לו מקרא אני דורש ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו' ואת זרעך מארץ שביים מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ע"כ וקשה דאיך נתפייס בתשו' זאת אחרי שהיא שוה בכל צדיק המניח זרעו אחריו והגם דיעקב אבינו הוא היה האב הכללי וכל ישר' הם בניו ואין הוא כמו שאר צדיקים שהם ענפים בכל זאת יש פה בעז"ה לחדש דבר נחמד דבתשו' זאת ממש הודיעו כי יעקב לא מת והוא דאחרי דהקדמנו דעד פ"ד שנה לא ראה קרי ורק י"ג ביאות שהיה בהם פרי הבטן הוא שהיה בהם שכבת זרע כנ"ל וא"כ חלקי נשמתו לא הלכו בהבל כלל רק נתנו פרי תחתם בעוה"ז בחיים ובכן כשהקשה לו וכי בכדי חנטו חנטייא וכו' אמר לו מקרא אני דורש ואת זרעך מארץ שביים זרעך ר"ל שכבת זרעך שכולה נתנה פרי היא בחיים לא נשחתה כלל וא"כ הנשמה של כוחות הגוף שיצאה לחוץ נתנה פרי חי תחתיו ומה שהיה בכח גופו נתן אחריו בגופות אחרים חיים ובשלמא צדיקים אחרים הרבה מחיות שהיתה בהם יצאה לחוץ לאבוד בלתי פרי חי אבל יעקב כל החיות שהיתה בו לא הלכה לאבוד כלל וכנ"ל כי רק י"ג טפות הוציא שהם בבניו אחריו ובו יוצדק יעקב לא מת שכל בחי' חיותו

הוא בחיים וזהו רמז בתשו' מקרא אני דורש וכו' ויש להרחיב עוד ולומר כי כל מה שתדרוש בצדיק הוא אמיתי והענין כי אותו הכח שנתן יעקב בבניו אחריו ובניו לבניהם וכן הלאה ע"ס כל הדורות יזמין השי"ת שגם בבניו אחריו עד הסוף מה שילך לאבוד מהם הוא רק מה שיש מכחותיהם אבל מאותו החלק הראשי שהיה ביעקב ונתן בבניו ישאר שמור ועצור (כאשר היה באב ששמר ה' טפתו) רק כשבניו עושים פרי חי וכן בבני בניו עד עולם משום שבחי' יעקב לא מתה ונשארה חי לכן כל כח כוחו ע"ס כל הדורות יוציא פרי חי נשמה מכחו וזהו מה שאמר כי הנני מושיעך מרחוק וזרעך מארץ שבים מה זרעו בחיים דייקא שלא נאבד כלום אף אף הוא בחיים ושבים הוא שתי מלות שב ים היא השכינה שנקראת ים ואימא עי' שנקראת מי ושניהם שורש החיים הנצחיים כידוע ודוק והיע"ב וימ"ן אמן:

ויקרא לבנו ליוסף וגו' בטעם הכפל אקדים מ"ש הרב המלבי"ם שקריאה שהיא באת או בלמ"ד היא מורה שהקרוא לא סמוך לו אלא שקריאה באת מורה שקורא אותו על דבר גדול מיוחד בכונה משא"כ בלמד ע"ש וקשה דהרי קריאה זו היא דבר גדול מאד לריחוק הדרך ולהכבודה הגדולה שהיתה בזה והיה צריך להיות באת וזהו שמתרץ הכתוב בלישניה למה אמר לבנו בלמד לזה מתרץ ליוסף שהגם שהוא דבר גדול אבל לגבי יוסף שהיה מלך הוא חשוב דבר קטן ולפשטא הוא ששלח השליח לקרוא בנו ואיזה מן הבנים הוא יוסף ומה שלא אמר ליוסף לחוד שידוע שהוא בנו כדי שיוסף יתרץ לפרעה שהלך אצל אביו שאביו שלח לקרוא לו בשם בנו שהמוסר מחייב שהבן אף שהוא גדול ללכת אצל האב בשביל בקשתו שבטוח הוא בכבוד בן לאב שיעשה רצונו ולזה אמר יוסף לפרעה דברו נא באזני פרעה לאמר אבי השביעני לאמר שני פעמים לאמר כלומר השביעני על הפעולה והשביעני לאמר שהשביעני ולזה הוכרחתי לקבל שבועתו משום שהוא אבי וק"ל:

ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך ע"כ, יש לבאר בס"ד רק נקדים תחי' מ"ש בשעה"פ פ' וירא בפסוק וערל זכר ותכלית דב"ק הוא כי בכרת יש שהגוף הוא נכרת ויש גם הנפש נכרתה (עי' להג' המלבי"ם פ' צו פסקא קל"ב בזה) והנה מלבד השנים כרת הגוף וכרת הנפש יש ג"כ כרת עירי שנכרת גם זרעו והוו שלש כריתות כרת הזר"ע כרת הגו"ף כרת הנפ"ש והם ס"ת פשע או שפע כשהוא ניצול מכולם הוא שפע ברכה זוכה לבנים וחיים בעוה"ז וגם בעוה"ב ויש לכוין זה עם מ"ש רבינו בחיי סוף פ' וירא שלשה מינים של מיתות ברשעים והם מחייה אבדון כרת ושלשה מיתות בצדיקים והם א' גויעה או אסיפה ב' לקיחה כמו בחנוך ג' מנוחה ע"ש

ובכן הם מכוונים מחייה נגד הכרתת הזרע שנקרא מחוי כמ"ש במק"א מרז"ל אבדון נגד כרת הגוף זה אבוד תחת שהצדיק נתעלה אל מחוז חפצו באור החיים זה אבוד ממקומו ונכרת משורשו החי, מנוחה נגד כרת הנפש שכשהיתה בגוף עכ"פ היא כלואה וצרה בשבתה במקום מצומצם שהאור שלה הוא גדול וביציאתה רווח לה עלמא ויש לה מנוחה ובכרת הנפש להיפך בורחת מדחי אל דחי בכף הקלע היפך המנוחה כידוע ועתה נחזור להכתוב ראה פניך לא פללתי ונקדים מ"ש בסנהדרין (פ"ב.) לא יהיה לו ער ועונה שפירושו כרת והוא הלל"מ וכמ"ש שם ובעירובין (י"ט.) ג"כ הבא על הכותית נמשכה ערלתו ע"ש (עי' פת"ע להג' חיד"א בזה) ולזה לא פללתי בחשבי שנכשל בכותית ואזי נכרת זרעו וגם גופו מעוה"ז שהבנים מתייחסים אחריה וא"כ גם בעוה"ז ראה פניך לא פללתי והראה אותי אלקים גם את זרעך ובמסרה הוכה את המדינית הוכה כעשב ויבש לבי הוכה אפרים ומובן חלוקתם על הכריתות הנ"ל ודוק:

פרשת ויחי

שכל את ידיו כי מנשה הבכור:

הקושי מבואר דנתינת טעם זה הפוך הוא ובעניותי פי' בו דבר ומצאתי שקדמני הק' אור החיים בן עטר ע"ש דבר נחמד ועי' ברשב"ם שפי' ג"כ כדב"ק ע"ש ובס"ד נדרש עוד דהכתוב מתרץ הקושיא שיש עוד דאחרי דיעקב אבינו לטעם שיש לו חפץ לתת הימין על אפרים והשמאל על מנשה (עי' מ"ש בפ' חיי שרה) א"כ למה שכל את ידיו היה לו לגזור על יוסף שיחליף אותם לזה תירץ כי מנשה הבכור לזה לא רצה לעשות הבזוי למנשה הבכור להסירו מצד הימין לגמרי וזה נתינת טעם על מה שהשאירם ככה ולא החליפם ואפשר עוד הטעם לומר למה שכל יעקב ידיו תחי' נתן ימינו על ראש אפרים ושוב שמאלו על ראש מנשה א"כ בא השמאל של מנשה על גבי הימין של ראש אפרים וזה קצת מעלה למנשה וזהו שתרגם אחכמינון לידוהי בשביל כי מנשה הבכור ויהיה לו מעלה קצת ועוד יש לומר חוץ מזה הפשט למה יעקב עשה כן בברכה בשיכול הידים כי רצה שהשפע הבא לשניהם מכח הברכה יהא כלול משניהם מדרך שמאל יעבור על דרך ימין וכן להיפך ויהא בזה מזוג לשניהם ומלבד שבזה לא יהיו כל כך קיצוניים ימין לבד ושמאל לבד עוד בה שגם חסד גמור לבדו וכ"ש גבורה לבדה אין כח לסבול ובמזוג יהיה טובה לשניהם זאת ועוד כי בכל חד יש בה טובה וכתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד לכן כלל שניהם ביחד שיהא לכל אחד חלק בטובת השני ובהם יברך ישר' כאפרים וכמנשה וכאשר תמצא בשמותם מנשה לשון שכחה והתנצלות כמ"ש כי נשני אלקים וגו' ומצד הרע הם טובות שיתרוקן ויתנצל מדאגה ויגון וצער וכו' ואפרים פרה

ורבה בתורה וחכמה ועושר וכבוד וכו' ומובן ההיפך ח"ו בשניהם כשיהיו לקללה והזקן ברכם בשלילת הרע דשם מנשה ובהפרחת הטוב בשם אפרים וכללם זה בזה אפרים צריך למנשה לשלילת הרע ומנשה לאפרים להפרחת הטוב ופשוט:

עוד נרחיב הדבור בס"ד דאפשר לומר דיעקב אבינו בירך לבנו יוסף בברכת כהנים כי רבינו בחיי כתב דיעקב נתברך בברכת כהנים ע"ש וכן מצאתי במדרש פליאה בפסוק כי אם ברכתני ברכת כהנים ע"כ וכבר ידוע דברכת כהנים היא כוללת כל הטובות לסוגיהם כמ"ש בספרי פ' נשא (עי' מ"ש בפ' נשא) ואחרי שהוא חפץ שישר' יברכו לבניהם ישימך אלקים כאפרים וכמנשה לזה הוא חפץ להעניק להם בירושה ברכה זו כדי שישראל אחריהם יתברכו בה ולזה קאמר ויקרא בהם שמי. זאת אומרת שמה שזכה שמי בהברכה יקרא בהם ולזה כתיב ויברכם וגו' לאמור מלא וי"ו וכן כתיב בפ' נשוא בברכת כהנים אמו"ר להם מלא וי"ו כי בברכת כהנים שש ברכות יש בהם ברכה ושמירה והארת פנים וחכמה ונשיאות פנים ושלום והם כוללים שש קצוות התבל וסיומם בשלום שהוא רק הכלי שיש בו הכח להחזיק הכל והמקובלים כתבו כי אדנות תחת קוי"ק בהכאה הוא כמספר שלום באותיותיו ע"ש יחוד השלם ובדרך פשוט יותר כי משכן השלום הוא החוט האמיתי שבו קושר הכל ונקדים מ"ש הרב המוסקאטו על הכוזרי מ"ד סי' כ"ב וז"ל השלום סוג כולל שלשה מדריגות אם במוחלט אם ביחוד אם בהצטרף המוחלט שאין בו הפכיות הוא בשכלים הנבדלים ושביחוד הוא בגרמים השמימיים שגם שאין בהם היפך יש להם דבר דומה להיפך שהוא התהפך צדי התנועה והשלום שבהצטרף שיש בו מלחמה והפכיות וכו' ועכ"ז ימצא כח משלים ביניהם ושומר אותם הוא השלום ע"ש הרי השלום הוא מקיף מהשכלים הנבדלים עד כדור הארצי עושה שלום במרומיו תרי שהם עולם המלאכים ועולם התיכון יעשה שלום עלינו הוא עולם החמרי וברכת כהנים יש בה מהשלש השמירה מעולם המלאכים ככתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך נשיאות והארת פנים שהיא על ההצלחה היא מעולם התיכון שבו המזלות עד עולם הארצי לזה בירכם ברכת כהנים הכוללת הכל מהעליון עד התחתון עם בסיסם החזק שהוא השלום החורז הכל ודוק:

האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו האלקים הרועה אותי, בטעם שבאבותיו אמר לפניו ובעצמו הרועה אותי יובן עפ"י מ"ש רז"ל (הובא ברש"י ע"פ) את האלקים התהלך נח. נח היה צריך סעד לתומכו אבל באברהם שלא היה צריך סעד לתומכו אמר לפניו הכא נמי באבותיו אמר לפניו ובעצמו לרוב ענוה שלו אמר הרועה אותי ר"ל סעד לו עמו ופשוט:

ויקרא יעקב אל בניו דרשו רז"ל (ב"ר הובא ברש"י) בקש יעקב לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה והיה חושש שמא יש פסול בבניו אמרו לו שמע ישראל וכו' כשם שאין בלבך אלא אחד וכו' ע"כ ולהבין איך מקבלת התשו' על החשש שהיה חושש גם למה אמרו לו בלשון שמע ישר' ואין בלבך וכו' יאמרו אבינו אנחנו מאמינים כמוך באחדות השי"ת ולהבין נקדים מ"ש רש"י בחומש ויפול על צואריו ויעקב לא נפל על צואר יוסף שהיה קורא ק"ש וקשה דאיך יוסף הפריע אביו כשהיה קורא ק"ש [בעיקר הדבר הקב"ה הזמין ברגע ביאת יוסף אל אביו בו ברגע זמן ק"ש לנסות הצדיקים ולגלות צדקתם לעולם כי הכל אין ואפס נגד עבודתו לה' ב"ה והיה מיחד ה' בו ברגע וביוסף אולי מטרדא דמצוה דהקבלת פני אביו לזה איחר הזמן] אלא ודאי שהיה עוסק בהרהור (והיא גרמא ליוסף ג"כ שלא אמר ק"ש) מחשש אי נקיון בדרך וכבר רז"ל בברכות (די"ג.) כתבו לרבנן פי' שמע הוא בכל לשון שאתה שומע ולא כאידך השמע לאזניך ע"ש ולכן היה מהרהר בק"ש ומקביל הענין דביחוד ה' ברוך הוא בהרהור להבדיל המהרהר בע"ז הוא כופר. עוד נקדים מ"ש בזוה"ק והמקובלים דמ"ש רז"ל בקץ המשיח (בתקונים ד"ן:) ללבי גיליתי לאיברי לא גיליתי פירוש לצדיקים דהם בחי' לב גיליתי אבל לאותם שהם בחי' אברים לא גיליתי ע"כ ועי' בתקונים שם דאוריתא אית בה רישא וגופא ולבא וכו' כגוונא דאית בישר' אית מנהון לבא דאינון לקבל שבעים סנהדרין ומשה ואהרן וכו' ודא איהו ללבי גיליתי אבל שאר אחרנין אברי לא גיליתי ע"ש והנה יעקב שהוא בחי' לב שהרי האבות הם חג"ת ויעקב הוא הת"ת ששם משכן הלב והשכינה היא נגד הלב כידוע בתפילה של יד שהיא השכינה נגד הלב ולזה הוא שבחינתו לב ללבי גיליתי היתה אליו ידיעת הקץ והרמז כי תמצא שכינה במילוי כזה שי"ן כ"ף יו"ד נו"ן ה"ה עם אותיות קץ עולה בחשבון תשפ"ו והוא עולה מספר יעקוב מלא יו"ד עיי"ן קו"ף וי"ו בי"ת עם האותיות והכו'] הכונה שבשמו רמוז הקץ עם השכינה שעמו ומצאתי במדרש תלפיות ענף יעקב שהוא בחי' ל"ב יעקב מלא אותיות אמצעיות גימט' לב ע"ש ומתאים עם מ"ש כי אליו היה גלוי וכשבקש לגלות ונסתלקה ממנו שכינה דיקא מובן שנשאר יעקוב פשוט בלי מילוי שעולה עם הכולל קפ"ט חסר אחד מחשבון קץ וד בדעתו אולי שיש ח"ו פיסול בבניו ואינם חשובים לב כמוהו ולזה אין בבניו אותיות קץ וכמ"ש בעלי התוס' עה"ת שהיא הסיבה שאינם בחי' לב ולזה יחסר מהם ידיעת הקץ והם השיבוהו ברמז שמע ישראל כשם שאין בלבך ר"ל שאתה בחי' לב אלא אחד ובעבור שאתה בחי' לב ולכן מיחד ה' בלב כי הרהורך הוא ג"כ טהור גם אנו ענפיך ובלבנו רק אחד ר"ל שהלב שלנו ג"כ אין בו בחי' רע כלל והוא טהור וכ"ש מעשה וכבר כתבו המפרשים דבשבטים אין

בהם אותיות ח"ט וטעם המניעה להודיע היא גזירת מלך לכלל הוא קץ סתום ככתוב בדניאל סתום הדברים לעת ק והכי' שמ"ע ישרא"ל ה' אלקינ"ו ה' אח"ד (ע"ה) עולה גימט' אתי הוא קץ סתום ובזה יחד נחה דעתו ותכף ייחד ה' בברוך שם כידוע ודוק והיע"ב אמן:

וימלאו לו ארבעים יום וגו' ויבכו אותו מצרים שבעים יום בס"ד נשכיל לדעת דענין הבכי הכתוב פה שיש שינוי בין זה למ"ש במרע"ה דביעקב כתיב בכו אותו שבעים יום ובמרע"ה כתוב שלשים יום וגם שם כתוב ויתמו ימי בכי אבל משה עוד שינוי שתמצא כי באהרן כתיב ויבכו את אהרן שלשים יום ולא כתיב ויתמו גם לא כתב בהו אבל, גם הקושי שיש דאיך הניח יוסף ואחיו שיבכו על יעקב ע' יום דבר שלא נעשה אחריו למרע"ה ואילו היה הרשות פשיטא ודאי דהיו מוסיפים ואפשר לישב דשאני יעקב אבינו מהשאר כי שאר צדיקים לא היתה להם החניטה לכן די בשלשים יום ואין להוסיף אבל ביעקב דהיתה החניטה כמשפטה ארבעים יום ככתוב ובכל יום היו מגלים את הצדיק למשוח אותו בבשמים וזנים שהם מקיימי הגוייה בתבניתה וא"כ בכל יום הוא גלוי לפניהם וחייבים לסופדו כדין המת המוטל לפניו ואחר הארבעים יום שכלתה המשיחה ונסתם מלפניהם אזי עשו לו כדין הגדולים לבכות עליו שלשים יום ועולה שבין הכל הם שבעים כנלע"ד לישב, אך ראיתי להשר מהרי"א ז"ל שנדחק לומר דבחניטה יש שתי מינים אחת של שלשים יום ויש עוד חניטה של ארבעים ובין הכל הם ע' יום ולקוצ"ד לא זכיתי להבין דב"ק דלמה הוצרך לזה ובפרט שפשט הכתוב מנגד לזה. דקאמר להדייא ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנוטים וסתמא אכולהו חנוטים והגם שיש לדחות לזה דאותן מ' יום היא ההוה אבל יש החניטה הטובה תוסיף שלשים מ"מ היותר פשוט הוא כמ"ש כי בשלשים היתרים היו להספד אחר שנתכסה מעיניהם וזה יותר פשטי דלא העדיפו על מרע"ה כי לא היה רק שלשים ובעיקר החניטה היא אדרבה באה להודיע דבחי' יעקב לא מתה וכנ"ל ויוסף שהוא בר מזליה ו' זעירא ידע הסוד הזה שבחי' יעקב מה היא ולכן ציה לחנוטו וגם שיוליכוהו לארץ כנען שהגם שיש אוסרים לחנוט המת כמ"ש בסה"ק ביכורי יעקב סי' כ"ב היינו דוקא מת אבל יעקב חי הוא ושרי והא ראיה דהזקן עצמו גזר להוליכו לארץ כנען ולא חשש להא דאיתא בירוש' (דכלאים פ"ט ה"ד) דקרי בהו ותבואו ותטמאו את ארצי ע"ש משום דהיא נאמרת במת ולא בחי ובכן אותה הסיבה שייכא נמי בחניטה וזיל בתר טעמא איסור החניטה הוא משום דצער לאותה הרוחניות הדבקה בגוף האדם ונקראים כחות ההיולי והם אסורים בזיקים עד כלות הבשר אזי הותרו מאסיריהם לעלות אל הקדש ביעקב אבינו בחיר ה' אין צורך בו לעכול

הבשר לזככו דגם גופו וחומרו טהור וקדוש הוא ועל גיוו ישכון אור בהיר ולזה ג"כ גם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו בנוגעם בו (בילקי"ר אמור צדיקים במיתתם קרוים חיים ולכן אין מטמאים ורזא דא לא הסריח בשר הקדש מעולם) ובסוטה (די"ג.) איתא ל"ו כתרים נתלו בארונו של יעקב ע"כ ופי' בעין יעקב שהם שני פעמים חי שהיה ח"י בעוה"ז וח"י בעוה"ב ע"ש ולפי מ"ש דארבעים היה לחניטה ולמ"ד לבכי אח"כ, יש לומר ג"כ דיעקב אבינו ציוה להם זה וזהו ויעשו בניו לו כן ר"ל ע' כאשר צום ור"ל מ' לחניטה ולמ"ד להספד כנ"ל:

ובהדי אורחין נובין לדעת בעז"ה השינוי בין מרע"ה לאהרן אחיו דבמשה כתיב ויתמו ימי בכי אבל משה ובאהרן כתיב רק ויבכו לחוד ולישב נקדים מה שיש להעיר עוד דבמס' תענית (ד' למ"ד:) איתא בט"ו באב נתייחד הדבור עם משה אחרי שפסקו מתי מדבר ועי' ברש"י שס ובמס' בתרא (דקכ"א.) כתבו התוס' שם (ד"ה יום שכלו בו מתי מדבר) דבשנה אחרונה שהיא שנת הארבעים נמי מתו ולפי שהיו אבלים עד ט"ו באב לא נתייחד הדבור אך בט"ו באב מקצתו ככולו אז נתייחד הדבור משום שאין השכינה שורה מתוך עצבות ע"ש וקשה דאחרי כי בשנת הארבעים בר"ח אב נפטר אהרן ובכו אותו בית ישראל שלשים יום א"כ איך שרתה שכינה בט"ו באב דהרי עדיין היה משמש הבכי על אהרן דאין השכינה שורה מתוך עצבות ואפשר דיש לחלק בין הבכי לאבלות דבבכי אין כל עצבות ושוממות ואדרבה כשהוא בוכה רווח ליה עלמא וכן הוא בעלי העצבון ומרה שחורה דאחר שבוכים הם נחים ושקטים (עי' רמב"ן פ' תצא ע"פ ובכתה את או"א וגו') אבל האדם כשהוא אבל אז תמצאהו דוה ומשתומם ורוחו מטורפת עליו לא מצאה מנוח ובכן יש לומר כי באהרן לא היה דין האבלות רק שבעה ימים כמו הדין וכן ביעקב כתי' ויעש לאביו אבל שבעת ימים רק הבכי היה שלשים יום וגם זה היה ברוב בית ישראל שהם הנשים כמ"ש רז"ל (רש"י פ' חקת ע"פ ויבכו את אהרן וגו' כל בית ישראל.) משום שהיה רודף שלום בין איש לאשתו ועתה חסרו שאין מי שימלא תמורתו ולזה לא נאמר ויתמו ימי אבלו כי מקודם לזה ספו תמו אחר שבע ימים ורק הבכי היה למ"ד יום אבל מרע"ה היה לו אחרת כי כל ישר' האנשים והנשים היו בוכים ואבלים שלשים יום שזה הוא ההפסד הגדול האמיתי שלא קם ולא יקום כמוהו לעולמים [מ"ש ברז"ל בילקוט סוף הברכה בישר' לא קם אבל באוה"ע קם הוא לסברתם ולשיטותם שקם כמשה אך לפי סודן של דברים בהאר"י יש לו מקום וזה לעומת זה עשה האלקים ובמק"א כהבחי בזה דבר נחמד בס"ד ועתה אביא מה שראיתי דבר חדש בס' שתי ידות עפ"י התוס' דבכורות דאילא ביבנה מנה המומין הפוסלים הם קמ"ב והתו' העידה על

משה לא כהתה עינו ולא נס ליחה נשאר ק"מ מומין ובלעם היה שני מומין תגר וסומא נשאר ק"מ וזהו ולא קם נביא עוד בישר' כמשה שגם הק"ם הנותרים לא היו במשה אבל באוה"ע ק"ם שהוא בלע"ם עם השנים הכתובים בתו' הם קמ"ב כמספר שמו עכ"ד וש"י] ולזה הספידוהו בהספד של אבלות למ"ד יום ואחר למ"ד אז ויתמו ימי בכי אבל משה משא"כ באהרן כנ"ל ולזה בט"ו באב שכלו מתי מדבר נתיחד הדבור עם משה בשגם לא פסקה הבכיה מעל אהרן אין בזה חשש של עצבות המונע השראת שכינה כנ"ל אבל במשה שהיתה הבכיה באבילות אי אפשר לשפע הנבואיי לחול על יהושע ועי' בעקידה וז"ל בחסרון השלם יחסרו שלשה דברים א' חכמת והשכלת התורה ב' הדיעה והשכל בתקון המדות ג' הישרתם ברוח עצה וגבורה בעסק הזמני לזה יש שלשה לבכי שבעה להספד שלשים לתספורת ע"ש בחלוקתם ומובן מה היו שלשה אלה בהגדלתם האמיתית בבחיר הבריאה ואחר כלות השלשים אזי תמו בכי אבלו ואמר ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי נחה רוח ה' עליו אחר סמיכתו ממשה ועברו הלמ"ד יום ושמחה וששון רחפו על פניו הלבישתו רוח הקדש ונתמלא רוח חכמה ודוק:

וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העולים אתו לקבור את אביו אחרי קברו את אביו יש לדקדק א' אחרי קברו מיותר שכבר אמר בסמוך ויקברו אותו ב' בהליכה הקדים עבדי פרעה זקני ביתו ואח"כ בית יוסף ואחיו ובית אביו ובחזרה להיפך הקדים אחי יוסף עליהם ואח"כ וכל העולים וגו' וכדי לישב נדקדק עוד דבעליה כתיב ויעל יוסף וכו' ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו' וכל בית אביו ואח"כ כתוב ויעל עמו גם רכב גם פרשים ולמה הוצרך להפסיק ולומר תרי פעמים ויעל והוה ליה לצרפם יחד בויעל קמא ולומר וגם רכב גם פרשים בויו העטוף סגי ואפשר דפה בהלויה היו שני מיני עליות אחת הם עבדי פרעה ובית יוסף שעלו אדעתא להתעכב עד אחר הקבורה כללם בויעלו אתו כל עבדי פרעה וכו' ואחיו וכו' ומחלקה שניה שעלו לכבוד הלויה גם רכב גם פרשים ואלו היתה עלייתם לויה לכבוד מתחום עיר מצרים וכשהפליגו בדרך ועשו המספד הגדול הם חזרו לזה הפסיק בין הראשונים אליהם ומעתה הוכרח הכתוב לאחר בחזרה את עבדי פרעה דבעליה הראשונה משום כבוד המלכות הקדים אותם לאחיו אבל באחרונה בחזרה איחרם להודיע שעבדי פרעה זקני ביתו נשארו אחר הקבורה ולזה הקדים אחיו ואחריהם עבדי פרעה שיהיו סמוכים לתיבת אחרי קברו את אביו לבל נחשוב שהם הלכו ואחרי קברו הוא רק לאחיו לזה נשארו לאחרונה להודיע שגם הם נשארו עם אחיו עד אחר שנקבר הצדיק הקדוש שקבור כלפי העין וחי וקיים הוא ובניו לעולמים ודוק:

ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה כתב הרב אור החיים הרי זה דומה למתכוין להשקות חבירו כוס מות והשקהו כוס יין שאינו מתחייב כלום והרי הם פטורים וזכאים גם מדיני שמים ע"כ ולכאורה קשה דהא בנזיר (דכ"ג.) איתא רע"ק כי מטי להאי קרא בכי אישה הפירם וה' יסלח לה באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה שצריכה כפרה ומה מי שמתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך כפרה וכו' ע"ש א"כ הכא נמי צריכי כפרה וקושיא זו הוקשה לי והודעתיה בביהמ"ד והודיעוני שכולם מקשים זה ונלע"ד דיש לחלק דהתם כשחשבה ואכלה בעת שאכלה ידעה שאיסור אוכלת כי לא ידעה מהפרת בעלה אבל פה חשבו לעשות הרעה ולא עשו ברעה כלום עשיה בידים לא היתה ואין זה אלא מחשבה רעה לבד ואותה המחשבה היתה רעה ושוב היא נהפכה לטובה לזה קאמר שאין בו גם עונש שמימי שזה לא היה מחשבה לרעה כשאר עבירות שאינה מצטרפת למעשה אבל שם שהיתה שבועה שלא לעבור ותפסה האיסור לפי מחשבתה בידים חמיר טפי ויותר בביאור כי במחשבה רעה על אחר ולא נתקיימה המחשבה בו לרעה ונהפכה לטובה אין בו עונש גם שמימי כי שם אין המחשבה עיקר העון רק המטרה של המעשה והא ליתא ואדרבה נהפכה לטובה אבל פה עיקר האיסור הוא בהמרותו לעבור על הנדר שנדר והא עבר אם במעשה לא עבר אבל עון האיסור יש בו חלק למחשבה ולמעשה לזה ישאר עונש על המחשבה ואחר זמ"ר ראיתי בס' תומר דבורה בהערות דט"ז משם הג' מהר"י אירגם שתירץ כדברי עמ"ש בזוה"ק ויקהל בר"י דהוה מהרהר במילי דעלמא דקי"ל אין הקב"ה מצרף המחשבה למעשה ותירץ דיש חילוק במחשבה לעבור ללבוש שעטנז וכיוצא להרהור דהוא עצמו עבירה וכו' ע"ש ומדויק במ"ש לחלק בין ההיא להא דיוסף הצדיק דחשבו שיוזק אח"כ אך שמעתי ישוב הגון מפי הרב החסיד העניו באמת צדיק תמים כקש"ת ר' משה יפה נ"י כי יש שני מיני עונשי שמים אחד עונש שמים שחשב לעשות רעה ואחד עונש שמים גרידא על מחשבה הרעה ובכן דברי הק' אור החיים על אותו הנוגע בין אדם לחבירו ודברי הש"ס על המחשבה הרעה הנוגע בינו לשמים ע"כ דב"ק והנאני ועי' בס' כלי חמדה פ' ויחי אות ד' שאחר פלפולו הגדול הוא מכוון עם מ"ש וז"ל היינו דוקא במחשבת עבירה בינו לשמים וכו' משא"כ בעבירה שבין אדם לחבירו שעיקר הכונה באיסור מפני שהרע לחבירו וכו' עש"ב ודוק:

ספר שמות

פרשת שמות

ותרא אותו כי טוב הוא ראיתי בס' אם למקרא שכתב וז"ל ראיתי דבר נפלא בילק"ר עפ"ז ובציונו שמרע"ה נברא בעולם דמות אשה א"כ מן הנכון שנתמלא הבית אורה שנאמר וירא אלקים את האור כי טוב ע"כ וסיים והפלא שנשמע כזאת במחנה העברים וגם במחנה הסופרים הקדמונים וכו' והניחוהו על פי פשוטו מבלי שירגישו שהוא עפ"י רמזי הקבלה והמזכירים הם פ' ופ' ציינם בכתיבה צרפתית וכו' וזה מן הוכחות העצומות שידיעות הקבלה פוסעות ועולות ורמז מצאנו במדרש משלי ע"פ אשה יראת ה' היא תתהלל זה משה וכו' ע"ש והנה כתב שרומז על הקבלה ולא זכר מה ועם היות כי בחי' מרע"ה הוא שהשיג עד ש' החמשים ולא עד בכלל רומז על לאה כמ"ש בע"ח ש' לאה ורחל ע"ש והיא נקראת כלת משה אבל שם אינו אלא ההשגה שהשיג למעלה ועל זה בא הרמז אשה יראת ה' זה משה הכונה ללאה העליונה למעלה מרחל אבל הוא עצמו נקרא בעלה דמטרוניתא כמ"ש בזוה"ק והוא יסוד דאבא שבתוך זה אח' דאבא ופנים דאימא קפ"ד קס"א חושבן משה כידוע ועי' מג"ע פ' חקת ותחסרהו מעכו מאלקים וכו' אבל אח"כ נקרא איש האלקים וכו' עש"ב ואחר המחי' בדפוס שלו הטעהו כי כתוב אש"ה הוא בנוט' איר שבעת הימים כמו שסיים המדרש וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל שהוא אור שבעת הימים שנגנז וכבר בעוניי במק"א (לעיל ד"ו ע"ד) רמזתי בזה שהוא היא מ"ש רז"ל בשג"ם זה משה לפי מ"ש שאור שבעת הימים הוא גדול מאור החמה שלנו שמ"ג פעמים ועל זה בא הרמז שלהם של בשג"ם ואותם המפטפטים שציין שכתבו פשט שמשה דמות אשה היה לו ראו זה במדרש ונקודה שצריך להיות על מלת אשה חסרה משם והכתה על ראשם לזה חשבוהו לפשט אשה ואינו אלא אור בהיר שהיה ושעתיד להיות בב"א ולהיות שכבר כתבתי בזה באורך מזה לערך שלשים שנה על גאון אחד הוא המחבר כסף נבחר אשכנזי והדפסתי בסה"ק חלק יעקב והגאון הג' ישא ברכה זצוק"ל ג"כ כתב שם עיניך תחזינה והוא קרוב לזה בענין אחר וזה הספר מחדש בא אצלי לזה קצרתי פה והדברים פשוטים ודוק:

אל תקרב הלום דרשו רז"ל (ב"ר פ' נ"ה אות ו' וש"ר פ"ב או' י"ג) כי מרע"ה היות שאמר הנני לכהונה ולמלכות השיבו ה' אל תקרב הלום מלת תקרב רומזת על הכהונה שכתוב קרב אל המזבח ומלת הלום על המלכות דכתיב גבי דוד ע"ש בס"ד יש לבאר בזה הטעם שהקפיד השי"ת עליו על המלכות הוא בעבור כי לעת עתה אי אפשר היה לזכות לשתיהם יחד עפ"י אותה המדריגה שהיה בה והוא עפ"י מ"ש בזוה"ק תרומה דף

(קנ"ד.) וז"ל תרין אילין נבואה ומלכות לא זכה בהו בר נש בעלמא כחדא בר ממשה רבינו ואי תימא הא שמואל לאו הכי וכו' ע"ש ויש לומר פשוט כי מ"ש בזוה"ק זכה לשתיהם נראה שר"ל מסיני ואילך בעת מתן תורה ואילך שנתעלה הרבה מאד בתכלית שיוכל להיות במבחר האנושי הוד והדר באספקלריא המאירה (עי' ויקרא רבה פ"א אות י"ג י"ד) ההפרש שממנו לנביאים והר"מ במורה ח"ב פל"ט ואור ה' לר"מ קרשקש כלל ו' פ"א ע"ש) ותדע דהא בזוה"ק פ' וארא (דכ"ב:) איתא שם תוקפא דמשה בשירותא דנבואה לא נח דעתיה דהאי אתר דידע כי דרגא עילאה זמין ליה ע"ש וברמב"ן כתב כי לא הגיע למעלתו הגדולה בנבואה ע"ש גם בפירוש איתא בשמות רבה (ריש פ"ג) אמר ר"י בשעה שנגלה הקב"ה למשה טירון היה לנבואה ע"ש והשר מהרי"א פירש כונת רז"ל (בש"ר שם רפ"ג) שכתבו וז"ל אם אני נגלה עליו בקול גדול אני מבעיתו ע"כ ר"ל מצד השפע והמשפיע לפי שעדיין לא היה ראוי להתנבא בלתי אמצעות מלאך ע"כ הרי מפורש שבתחי' נבואתו היתה כמדריגת שאר הנביאים ולכן כשדרש בסנה כשנתנבא עוד שני דברים כהונה ומלכות השיבו ה' אל תקרב הלום הרומזת אל המלכות בעבור שהוא נביא (הכהונה היתה אליו רק בעבור שסירב בשליחות כמ"ש רז"ל (ש"ר כ"ג אות נ"ח הובא ברש"י ע"פ) הלא אהרן אחיך הלוי ע"ש) ואי אפשר להיות לך שנים ביחד נבואה ומלכות וגם הנבואה השורה על הנביאים היא במשקל כמו שדרשו (בילקוט איוב כ"ח כ"ד) בפסוק לעשות לרוח משקל אמר ר' אחא אפי' רוה"ק השורה על הנביאים אינה שורה אלא במשקל ע"ש ובכן רק בו בפרק הוא שהיתה התשו' אליו כן אבל אחר כך כשיצא ממצרים וזכה למתן תורה זכה לשתיהם וקרא מפורש ויהי בישרון מלך זה משה וז"פ ויש לומר הטעם עפ"י סודן של דברים דלמה בשאר נביאים נמנע ביחד שתיהם חוץ ממרע"ה הוא משום כי מרע"ה שורשו מבחי' הדעת הכולל חו"ג ועי' בש' דרושי הצלם כללי החו"ג סוף אות י"ז וז"ל משה מרכבה אל הדעת העליון הנ"ל עש"ב (ועי' רמב"ן בראשית בפסוק וירא ראשית לו ע"ש) וידוע כי הנבואה היא מסטרא דחסד כהן חסד ומלכות היא מסטרא דגבורה דינא דמלכותא דינא כידוע ולזה אין לצד ימין שתוף עם השמאל ולא ההיפך כל חד בבחינתו אבל מרע"ה המקור הראשי בדעת העליון המחלק החסדים למקומם והגבורות למקומם ובו ישנם ביחד ויש מקום בראש לשתיהם לזה זכה לשניהם ועוד נביא ומלך וגם כהן ולוי חסד וגבורה ביחד אתו עמו ולו יאתה לשניהם דעת קנית מה חסרת כמ"ש רז"ל (זבחים ק"ב.) שנטלם ממנו היינו מבניו דוקא וכן מפורש בשמו"ר ע"ש:

והנה לכאורה יש לעורר במ"ש בזוה"ק (תרומה שם) דנבואה ומלכות לא זכה בהם אדם כאחד חוץ ממשה רבינו דוקא שהרי במס' מגילה דף י"ד איתא מ"ח נביאים עמדו לישר' ע"ש וברש"י שם מני להו משם סדר עולם ובכללם מנה דוד ושלמה ע"ש א"כ הרי מצינו נביאים ומלכים ביחד והנה משאול המלך לא קשה דיש לומר דמ"ש בזוה"ק שאי אפשר לתרוייהו פירושו ביחד אי אפשר ושאול בעת הנבואה עוד לא היה מלך אבל מדוד ושלמה קשה ואפשר לישב רק נקדים עוד מה שיש להעיר דבסדר עולם מנה בכלל הנביאים את ברוך בן נריה והרי במכילתא פ' בא איתא שם דלא זכה לנבואה ע"ש גם הוא מפורש בכתוב (ירמיה מ"ה ה') אל תבקש לך גדולות ע"ש שפי' על הנבואה שהיה נאנח ומתמרמר עליה ע"ש ואיך היה דבסדר עולם מנה אותו עם הנביאים [הנבואה לא תלויה רק בשלימות האדם לחוד וכמ"ש במו"ן ח"ב פ' ל"ב וז"ל ג' דעות בנבואה הפתאים יחשבו שהאל יתב' יבחר מי שירצה יהיה חכם או סכל ב' דעות הפילוסופים כי הנבואה שלימות טבעי באדם כשיהיה כח דמיונו חזק יתנבא בהכרח ג' דעת תורתנו ויסוד שצריך שיהא שניהם רצון אלק"י עם הכנת הנביא למטה בארץ כאומרם (שבת צ"ב.) אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ע"ש והגם כי רז"ל (מכילתא הובא ברש"י ע"פ זה אלי ואנוהו) כתבו ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי מלבד דיש לחלק דשם היה מרע"ה. ובאורו האיר להם וכל דור המדבר זכה לנבואה בגלוי ההארה הגדולה במ"ת ואין ראיה מהכלל להפרט עוד בה יש לומר דשם מראה לאו היינו נבואה וכמ"ש במגילה (ג'.) וראיתי אני לבדי את המראה והאנשים אשר עמי לא ראו וכו' אינהו נביאי ואיהו לאו נביא אינהו לא חזו ואיהו חזי ע"ש הכי נמי דכוותה ובכן ברוך בן נריה אף שהיה ראוי לנבואה לא היה בו בפרק רצון אלקי] ואפשר לישב כי מ"ש בסדר עולם שזכה לנבואה הוא פירושה רק רוה"ק שגם היא תקרא נבואה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל הובא דב"ק בספר הג' בעל תוי"ט פ"ז דאהלות ע"ש גם מהמדרש מוכח כן שקרא לנבואה כאשר דרשו (בילקוט איוב כ"ח) בפסוק לעשות לרוח משקל ע"ש הרי דקרא לנבואה רוח כן ג"כ לרוח הקודש קורא נבואה והרוח שם כולל יקרא על הנבואה השורה לפרקים גם על רוה"ק התמידי בצדיקים ובזה ניחא כי דוד ושלמה אף שהיו מלכים הגם שנבואה לא היתה להם מ"מ רוח הקודש היה חופף עליהם תמיד ועל זה הוא שנמנה בכלל ג"כ ברוך בן נריה בסדר עולם ועי' בש' רוה"ק להאר"י ז"ל שכתב כי דהע"ה היה ראש וראשו לבעלי רוח הקודש ומ"ש בזוה"ק נבואה ומלכות לא זכה בהו בר נש כחדא פירושו הוא על הנבואה הגמורה הבאה לפרקים על הנביא זה אינו באפשרי שתהיה יחד באדם חוץ ממרע"ה שזכה לה אח"כ בשביל מדריגתו הגדולה שורש חו"ג

ויש לו בדרך פשטי הטעם שלא תהיה נבואה ומלכות ביחד משום דשנים אלה כמעט הם סותרים זה את זה בקצת טבע מי שמניע אל רוח מדריגת הנבואה הוא רחוק הרבה ממדיניות העולם והרגשותיו החומריים ואדרבה כעסן ורגזן הוא על כל זה ובעיניו כל התבל ומלואו כאין וכאפס וכמש"ה בקהלת (א' כ"ח) כי ברב חכמה רב כעס ולאיש כזה אי אפשר להיותו מלך אשר הוא צריך לדעת תחבולות האנשים השונות אבל במרע"ה אף שהם סותרים בכל זאת היה בו היכולת להיותם בו וכנ"ל בפי' הכתוב ודבר ה' אל משה פנים אל פנים אין לך תכלית הרוחני גדול מזה ובכל זאת ושב אל המחנה לתווך ולשפוט בין איש ורעהו וכבר ראיתי למהר"י אברבנאל בפ' ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה עצה וגבורה דעת ויראת ה' ופי' שכל שנים מאלו אחד סותר השני החכם זכרן ואינו חריף והנבון להיפך היועץ חלש והגבור אינו יועץ ודעת ויראת ה' ר"ל החוקר הוא עלול מאד לבלתי היותו ירא שמים המאמין בלב שלם ובעינים סגורות והוא אומר שבמשיח ה' אפשריים הם שניהם וכבר ידוע דמרע"ה הוא הגואל הראשון והוא האחרון וכמ"ש הראשונים בפסוק עד כי יבא שילה גימט' מש"ה היה כולל כל הכוחות כולם ולכן כל השלימות היתה מקורית אצלו אשרי הדור שהיה שרוי בתוכו כן נזכה כל ישר' להיותו בתוכנו אמן:

והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון והיה אם לא יאמינו וגו', וקשה אם ה' דיבר שיאמינו ככתוב איך סיים והיה אם לא יאמינו פעמיים ובלא"ה קשה ספיקא כלפי שמיא ? ואפשר לישב עפ"י מ"ש הרב מהר"י אברבנאל ושם האריך ונביא בקיצור תכלית הצריך לנו כי שלשה ענינים היו למשה אחת שנגלה עליו השנית הפקידה לישר' השלישית היא לנקום נקמתם עש"ב, שחלק את שלשת האותות שהם הנחש והצרעת ומימי היאור לשלשת הענינים הללו ובכן פשוט מעתה כי נגד כל אחת היה אומר הכתוב והאמינו לאחת מהם אך לא יאמינו לשנות ועוד מן האות השני יאמינו:

אך לשלישית לא יאמינו עד האות השלישי וזה ישבתי לפי דב"ק:

אך יש לחדש עוד ולומר דאפשר כי מרע"ה רצה להודיע לישראל שלשה הענינים כי מסתמא ע"י טמיעת ישראל במצריים זה זמן רב כמה דורות יש מהם שהשתרשו בקדמות העולם או לפחות שלא יש משגיח עליהם ככתוב (תהלים קל"ט פ"ב) אשר יומרוך למזימה וכמ"ש בכוזרי מ"א שדעת הפילוסוף שהבורא נעלה מכל חלקי הדברים וכו' כ"ש שידע כונתך ומעשיך ושישמע תפילתך ויראה תנועותיך וכו' ע"ש וכן ח"ו לחשוב בשניות שפועל הרע לבד ופועל הטוב לבד ועי' לרבינו בחיי (ע"פ ואמרו לי מה שמו) וז"ל

כי בקש משה שיאמר לו שם שיורה על המציאות וההשגחה ע"ש ובמו"נ ג"כ כתב זה ע"פ אהיה אשר אהיה ע"ש והנה כשתדקדק בכל שלשת האותות האלה אפשר שיוצדקו ויתאימו אל הוראת שלשת הענינים הללו כי מהפיכת המטה לנחש והנחש למטה יוודע כי השי"ת הוא הבורא שמהצומח נהפך לחי וחזר למה שהיה ומובן שברצון הבורא לחדש בעולמו כרצונו וממה שלקה בצרעת ירמוז על ההשגחה לתת לאיש כדרכיו שגם אותו השלם והגדול שבבריאה כשחשד במה שלא היה בהם לקה בגופו וכמ"ש רז"ל (רש"י עפ"ז) ומהפיכת המים לדם כי תחת שהמים יצמיח ויפריח כל טוב הארץ והיה עליהו רענן נהפך לדם רע גמור שורף ומכלה ושוב חזר למים טובים יורה כי הפועל הטוב הוא הפועל הרע וחוזר לטוב ולהיות שבאותו הדור שהיה להם זמן רב במצרים ויתערבו בגוים יש ששמעו הרהורים כאלה מהמצריים ואולי יש שח"ו נשתבשו בהם הלא תראה שכתבו רז"ל (רש"י ע"פ) וחמושים עלו בני אחד מחמשה יצאו והשאר ד' חלקים מתו בשלשת ימי אפילה ע"ש לזה היו שלשת האותות שמבטלים כליל את שלשת הדעות הנפסדות הנ"ל ואמר להם אלקי אברהם וגו' נראה אלי ואמר לי פקוד פקדתי אתכם הנה שתים שהוא משגיח עליכם להעלותיכם מארץ הארורה ומושחתת בדעות רעות וגם בחומרי ממדוי מצרים הרעים המשחיתים הגוף אל הארץ הטובה בחומר וברוח ולא יתן אתכם מלך מצרים להלוך ושלחתי את ידי וגו' הרי פועל הטוב הוא פועל הרע ובכן דיבר בדבריו על שלשת הדעות ועשה האותות המורות ג"כ לבטולם ואת זה ירמוז כונת המכילתא ה' ימלוך לעולם ועד למה כי בא סוס פרעה וגו' וכבר ביארתי בו בספרי חלי (דק"ז:) והבאתי מ"ש הרב כסף נבחר בזה (דכ"ח ע"ג) ולהנז' פשוט הוא והוא כי מה שהיה במצרים הוא שהיתה רעה למצרים ולישר' לא היתה רעה אבל שתהיה בדבר אחד רעה למצרים ובו יהיה טובה לישר עוד לא היה נגלה כל כך בהיר ואולי יתעקש הנבל לומר שפועל הרע היה ברע על המצרים לבד שלא כיפרו פניו כצורך בשחיטת בניהם והעברתם למולך באש כמשפט העובדים למזל שבתי ומאדים לכפר פניו והגם שישר האמינו בטח ובמכת בכורות ידעו אף המצריים אבל בקריעת ים סוף שנגלית לכל העולם וראו ברגע אחד שני פעולות הפכיים מות ואבדון למצריים ובו ברגע באותו המקום אורה ושמחה ומים מתוקים נוזלים לשתיה וחלונות ממקום למקום עי' במדרש (ש"ר פכ"ג) ובאדר"ן (פל"ג) באורך נתודע בהחלט כי אותו המריע ומשפיל להם הוא הוא המרומם לישר' והיה ה' למלך לעולם ועד וזהו מש"ה ה' ימלוך לעולם ועד למה עתה לזה השיב כי פה בא סוס פרעה וכו' בים ובאותו הרגע שזה טובע בו בפרק ישראל הולכים בשביל השני בים (עי' מ"ש בפ' בשלח בעניותי כן פי' הכתובים ע"ש) וזהו פשט

הכתוב וידעו למצרים למפרע כי אני ה' בנטותי את ידי במצרים שאני הוא שהוצאתי בני ישראל מתוכם וזה לבטל סברת השניות, נחזור לדברינו כי באות הראשון עם השני ידעו שיש הבורא וגם משגיח על עושי רשע, ולזה אמר לו כי יאמינו להאות האחרון ויסתפקו בזה למטרתם שיצאו ממנו הרי יש משגיח העונש אותו כי השלישי הוא להודיע שפועל הטוב הוא הפועל הרע ומה שהוציאו בלישנא דאחרון ולא אמר השני בא להודיע ברמז על בנין בית שני שקראו אחרון שיש עוד שלישי כי אחרון הוא לגבי השני וכן מצאתי בהרשב"א ח"ד סי' קפ"ז וז"ל אמרתי שאחרון הוא בצרופו לראשון וכמוהו וישם את השפחות ואת וגו' לאה וילדיה אחרונים וגו' וכן והאמינו לקול האות האחרון וגו' ע"ש ולזה אמר פה בכונה אחרון ומזה ידעו אח"כ שפי' הבית האחרון הוא רק לערך הראשון ושמעתי משם אדמו"ר קדוש שרמז הכתוב והיה הדם לכם לאות על הבתים ר"ל אות הדם שהוא השלישי שקודם ממנו נקרא אות השני אחרון ועכ"ז יש אחריו עוד הוא אות לכם על הבתים ר"ל בית שני שנקרא אחרון שיש עוד אחריו בית השלישי הגם שכתוב בו אחרון וש"י דברי פה קדוש ובשדי חמד בפאת השדה מע' א' אות ס"ו האריך בזה מרבני דורנו יצ"ו שתיבת אחרון לאו דוקא והביא כמה דוגמאות ונעים הרמז שהביא ממהריי"ק בכוה"כ אני ראשון ואני אחרון ולא תחשבו כמו אחרון דעלמא אלא ומבלעדי אין אלקים ודפח"ח עש"ב:

ויחר אף ה' במשה ברש"י הביא דרשת רז"ל (בזבחים ק"ב.) כל חרון אף שבתורה עושה רושם ובזה היה ג"כ רושם שהיה ראוי להיות משה כהן ואהרן לוי מעתה לא יהיה כן וכו' ע"ש והרב ברכת הזבח הק' על רש"י שהביא שתי דרשות שהם סותרות דפה הביא דרשת רז"ל ובשלשה מקומות הביא הדרשה דלחלוק כבוד למלכות ואיך יתרץ קושית הגמרא דויצא מעם פרעה בחרי אף ומאי רושם איכא הכא והניחו בתימא ע"ש כונתו מבוארת דבזבחים הק' כל מקום שנאמר בתורה חרון אף עושה רושם) והכתיב ויצא מעם פרעה בחרי אף ולא אמר ליה ולא מידי אמר ר"ל סטרו ויצא, ובתר הכי כתיב אמר ר' ינאי לעולם תהא אימת מלכות עליך דכתיב וירדו כל עבדיך אלה אלי ואילו לדידיה לא קאמר ליה ע"ש ורוצה לומר הרב דלדעת ר"ל דסובר חרון אף עושה רושם וסבר דסטרו משמע דלא סובר סברת ר' ינאי ולסברת ר' ינאי לא סבר להאי כללא דכל מקום שנזכר חרון אף עושה רושם כי ימצא מהם שיצאו מן הכלל וזו אחת מהם ועפ"י יסוד זה הקשה על רש"י שהביא שתי דרשות הסותרות ולפי קוצ"ד נראה לישב דמלבד דזה הוא כלל מוסכם ברש"י מכל מפרשיו ובראשם הרא"ם ז"ל שכתב בכ"מ דדרכו של רש"י להביא דרשות הקרובות לפשוטו של מקרא בשגם אם הם אגדות חלוקות והביא כמה

דוגמאות לזה ע"ש זאת ועוד אחרת כי זה ידוע בדרש יש הרשות לדרוש גם נגד דרשת רז"ל כשאין הדבר נוגע להלכה כידוע אם היא אגדה עי' בתוי"ט פ"ה דנזיר ד"ה וב"ש ועי' באוה"ח נ' עטר ס' בראשית ובכמה מקומות בספרו הנ"ל ומובן לפי"ז שאין קושיא על רש"י שהביא דרשות סותרות, עוד זאת יש לומר דרש"י סובר דפה אינם סותרות דר"ל עצמו שאמר סטרו ויצא הוא מודה לסברת ר' ינאי דנקיט בלישנא דלעולם תהא אימת מלכות עליך וכו' רבי בזה ברמז מלת לעולם שאף אם באיזה עת וזמן נזדמן לך ההכרח להעיז פניך אליו בחוצפה יתירה מ"מ בו בפרק תזהר ותדקדק בשאר דבריך להחזיר כבוד המלכות למקומו הראוי ולפי"ז ר"ל הסובר דחרון אף עושה רושם יודה דצריך לחלוק כבוד למלכות ואם צדקנו בזה יתורץ שתי הערות עוד א' לר"ל למה לא נזכר בתו' הרושם של חרון אף כמו בכל מקום הרי בפ' שמות דקאמר ויחר אף ה' במשה תיכף נזכר הרושם וסיים הלא אהרן אחיך הלוי להודיעו שעד עתה אהרן אחיך הלוי שמובן שעתה יהיה החילוף הוא כהן ואתה לוי ב' קשה לר"ל הסובר סטרו ויצא איך אפשר והלא בפירוש בתורה כתוב וירדו כל עבדיך וזה באה לו בנבואה ואחרי שהוא עצמו ירד אל משה איך לא כתוב עליו שירד הוא עצמו ואחר דהוא סטרו למה יעשה לו הכבוד אלא לאו דגם הוא אזיל ומודה לסברת ר' ינאי דמפני כבוד מלכות חייב לחלוק לו כבוד בשגם אם התריס בדבר מן הדברים בשארא חייב וכ"ש בתחי' וזה הוא הטעם שלא נזכר הרושם של חרון אף בתורה כנהוג הוא ג"כ מפני כבוד המלכות אסור לגלות חוצפא שהיתה בו בפרק שהיא לסברת ר"ל סטירה למלך ולכן נזכר וירדו כל עבדיך בדרך כבוד ורש"י הביא שתי הדרשות אך יש לדחות לקושיא הנז' דאיך יוצדק סטרו ויצא עם וירדו כל עבדיך דבתחי' הדבור בהיותו לפניו נהג בו כבוד דאם בין אדם לחבירו כתיב אל תצא לריב מהר כ"ש לפני מלך גדול ובסו"ד שהיה בחרי אף אז סטרו ובזה יתישב איך היתה לו הנבואה כשהיה לפני פרעה בחרי אף ולא נסתלקה ממנו ח"ו אלא שלא היה בכעס עד הסוף וגם זה יש לדחות וראשון נוח יותר:

והנה חוץ מדרכנו הנ"ל יש בס"ד להדרש בכתוב הנז' באו"א ממה שכתבנו ונקדים להעיר בשינוי הכתובים א' דפה כתוב ויצא מעם פרעה ובנבואת הארבה כשהגיד לפרעה כתיב ויפן ויצא מעם פרעה ב' תיבת פרעה הכא והתם הם יתירים ודי לומר מפניו דעליו קאי והנה במדרש איתא ראה אותם פונים זה לזה שהיו מאמינים לדבריו ויצא כדי שיטלו עצה ע"כ וזה יתישב מלת ויפן ר"ל שפנה לצדדים וראה אותם יצא לתת להם מקום אבל תיבת פרעה יתירה אך אפשר לומר לפי פשטא דלעיל במכת הארבה שהיה עדיין נוהג בו כבוד מלכות ופשיטא דחק הוא לכל היוצא מאת פני המלך שלא לתת לו עורף תיכף רק

מצדד אצדודי ביראת הכבוד עד לפתח שיוצאים בו לחוץ ועי' בירוש' פ"ה דברכות (ה"א) ר' אבין על קמי מלכותא כי נפיק הפך קדל בעו למקטליה ע"ש ולזה בתחי' ויפן ואח"כ ויצא ולמה עשה כן לזה סיים מעם פרעה המלך ולזה היה חייב לעשות כן ולהבדיל בין הקדש ובין החול תמצא בפ' תשא ויפן וירד משה מן ההר גם זה ליראת הכבוד החונה שמה גם עתה היוצא מבית הכנסת הוא ג"כ לא הופך עורף כי היא חוצפא וככתוב כי פנו אלי עורף ולא פנים ובכן זה אומרו ויצא מעם פרעה וק' איך לא אמר ויפן אחר שהוא מעם פרעה לזה סיים בחרי אף ולזה לא יצא כנימוס וזהו כונת ר"ל דאמר סטרו ויצא כי זה חשיבא מכת לחי בערך המלך שיצא כדין היוצא מהדיוט וכבר כתבו בשם ס' המדות כי הכעס והחימה עם שהם פעולות פחותות לפעמים יועילו לעורר בהם מעלת הגבורה והקצף תרים המעלה וזרוז לגבורים וכו' ע"ש אך יש לעורר דהא ביעקב כתיב ויצא מלפני פרעה וזכורני שהג' מלבים חילק דתיבת מלפני היא מפני גדולתו ומפני היא מיראת עונשו ובזה פירש הכתוב (מ"א כ"א כ"ט) הראית כי נכנע אחאב מלפני עם הכתוב שם יען כי נכנע מפני ע"ש ולדרכנו נישב דאחר שלא אמר מעם שמציין רק המלך ולא ראיית פניו אז צריך לזה תיבת ויפן אך כשאומר מלפני בלא תיבת מעם הוא מציין שיצא מראיית פניו ואחר שרואהו עד הפתח א"כ לא נקרא יצא עד שהלך מן הפתח וממילא מובן שהלך אחורנית עד הפתח שאז יהיו הפנים רואים זה את זה שאל"כ לא נקרא מלפני רק מעמו:

או יאמר ויצא מעם פרעה בחרי אף בעת שהיה פרעה בחרי אף שלזה אמר לו ביום ראותך פני תמות ולכן ויצא תיכף שחשש מחמת מלך וכמ"ש המלבים כשאומר מפני הוא יראת עונש ואפשר עוד לומר ויצא מעם פרעה, לפניו נראה שיצא משה בחרי אף אבל הוא עצמו לא נתרגש כלל בלבו והיה שקט כי כבר באה לו הנבואה שמה שקרובים הם לצאת לחלוטין וליום ולילה יצאו ביד רמה דבלא"ה חלילה למרע"ה שיתכעס כידוע במפרשים השחין חולי רע בגוף והכעס בנפש והמתין לו עד שסיים דבריו והשיבו כן דברת ולפניו דוקא הראה חרי אף וזהו שיעור הכתוב ויצא ויצא מעם פרעה דוקא בחרי אף שלפניו הראה פנים של רוגז, או יאמר כפשטא דהיה חרון אף של משה ועם דכוונתו לשמים עשה רושם והרמז חרון אף גימט' מש"ה לומר שגם בו היה רושם ונקדים מ"ש בעל הטורים בפירוש המסרה אל תוסף ראות פני אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה ופירש הרב ז"ל על דרך שכתבו רז"ל (מגי' ט"ו.) אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך בשביל שאמר פרעה אל תוסף ראות פני אמר לו ה' אל תוסף דבר אלי וכו' ע"ש ולענ"ד אם כונת הרב כפשוטה קשה דאחרי כי מרע"ה הוא שלוח מאתו יתברך מהיכא תיתי שיוזק ח"ו

מקללת פרעה הממרה פי ה'. ומה הוא חטאו בזה אך אם נאמר כפי מ"ש ניחא קצת כי ע"י שנתכעס מרע"ה שזה לא רצוי לפניו יתברך בשום זמן ובשום ענין (עי' להאר"י ז"ל בש' רוה"ק אזהרתו למהרח"ו ז"ל על הכעס) ואזי גרם לאדוננו מרע"ה להכשל בלשונו בטעות והוא כי ראינו פרעה אמר לו אל תוסף ראות פני וסיים כי ביום ראותך פני תמות ומשה רבינו סמוך לדבריו שאמר תמות השיבו כן דברת וסיים לא אוסיף עוד ראות פניך והיה צ"ל תחי' לא אוסיף עוד ראות פניך ואח"כ כן דברת שאזי תתפרש מלת כן רק על לא אוסיף עוד ראות פניך וע"י הכעס הקדים לומר כן דברת שיש לה מקום ג"כ לחול על מלת תמות ואזי נתבססה ונתקיימה הדבור הראשון של עתה תראה ולא תראה במלחמת ל"א מלכים שהרי הוא הסכים בדבורו על זה והגורם לזה הוא הכעס והקב"ה מדקדק עם חסידיו וכו' ולזה הביא לו השי"ת אותו הלשון שאמר בו הוא אל תוסף ראות פני בו נאמר לו אל תוסף דבר אלי ועם שהגזרה היא קדומה מ"מ מגלגלין חובה ע"י חייב שהוא פרעה שע"י שנתכעס עמו נתגלגל הדבר לידי זה וזהו שאמרו רז"ל אל תהי קללת הדיוט הכונה שע"י קללת הדיוט היתה סיבה שמרע"ה אמר כן בלשונו סמוך לתיבת תמות והגזירה הקדומה בלא"ה נאמרה לו בנוסחא זו כנלע"ד וא"ש את"מ והוא רחום יכפר ודוק:

אתם לכו קחו לכם תבן מאשר תמצאו כי אין נגרע מעבודתכם דבר תיבת כי אין לה קשר של נתינת טעם ואדרבה כלפי לייא ועי' ברש"י ואפ' עוד כי להיות שאמרו רז"ל (ילקוט רמז קס"ג) כי ביום הא' לעבודה שהיה בפה רך וגם פרעה עבד עמהם ואז ישר' מסתמא עבדו בזריזות האפשרי לכבוד המלך בחושבם שזה עראי דוקא ולערב כשמנו אותם וידעו החשבון פקד לתת עליהם אותו הסכום בכל יום אבל עכ"פ התבן היה מצוי להם מהממשלה ועתה שגזר עליהם לתת אותו המספר ותבן לא ינתן להם אזי כמעט שזה מן הנמנע בעולם לתת אותו הסכום בדיוק אם לא יקחו רק מן ההפקר שאותו הזמן אין תמורתו והרי אי אפשר לגזירה להתקיים לזה עשה גזירתו למחצה תבן לא ינתן להם אבל יש להם הרשות לקחת תבן מאשר תמצאו ואפי' של בעלים ונתן טעם למה התיר מאשר תמצאו שפי' אף של בעלים משום שגזרתי אין נגרע מעבודתכם דבר ובדרך זה הגם שיש עכ"פ בטול זמן שאין דומה מהמוכן לבקש עם הטרחא היתירה מ"מ אפשרי לכם בדוחק גדול לתת את הדרוש כמאז ועי' (בעירובין י"ז.) מחנה היוצאת למלחמת הרשות מותרים בגזל עצים יבשים ע"ש ודוק:

פרשת וארא

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיר לך וגו' להכרית הצפרדעים ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי אין כה' אלקינו וסרו הצפרדעים ממך וגו' יש להרגיש א' התמיהא הנגלית למה המתין פרעה להסיר המכה עד למחר ועי' מ"ש ראב"ע ורמב"ן ואוה"ח ובסה"ק שופ"ד ולפי מ"ש בשמו"ר (פיו"ד אות ה') לק"מ ע"ש, ב' הכפל בדברי מרע"ה תחי' אמר להכרית הצפרדעים ושוב סיים וסרו הצפרדעים ג' מש"ה ויעש ה' כדבר משה מאי קמ"ל בזה יותר מכולם שכל גזירותיו ונבואותיו נתקיימו במילואן, ד' כפל הכתוב מן הבתים מן החצירות ומן השדות, גם יש להעיר למה בכל תפילותיו לא כתיב ויצעק רק בזאת ומה הוא הספק שהיה לו למרע"ה שלא תקובל תפי' ח"ו עד שהוצרך לצעקה ואפשר לישב הכל בס"ד והוא דמרע"ה אמר להכרית הצפרדעים ומלת להכרית סובלת שני פירושים אם הכרתתם מהארץ מכל גבולו אף שישארו בחיים ודי לו שילכו מגבולו סביב או פירושה הכרתתם מן העולם שימותו אחרי שהם מזיקים ומרע"ה נתן לו הבחינה לפרעה מה חפץ הוא היה חפץ לגלות בזה קדוש השם (בסמוך יתבאר למה רצה משה פה בקדוש השם) ומה שירצה פרעה יקיים משה ופרעה חשש שאם יבקש שימותו הגם שיש לו טובה כי בו ברגע יפטר מיסוריהם וצעקתם מ"מ נגד זה תצמח לו רעה גדולה שתעלה צחנתם ויתעפש האויר עפוש רע ויש חשש מהדבר באדם ובבהמה לזה בחר הכרתתם מן הארץ מגבולו אף שישארו בחיים ולזה היה מוכרח לקבוע זמן למחר ובזה הרשיע מאד שגבול מצרים הוא ארבע מאות צריכים זמן עשרים יום למהלך אדם בנוני יו"ד פרסאות ביום וכ"ש להליכת הצפרדע הזוחל ובכל זאת קצר את הזמן מאד ואמר למחר ורצה לנסות היכולת שגם אם היו רוכבי הרכש לא ישיגו זה כמובן ומרע"ה היה בזה ח"ו בצער גדול מלבד קושי הענין עוד אף שיתקיים הדבר וילכו כולם מגבולו סביב בזמן בדיוק חשש שיש לאומר שיאמר שלא היה בזמן דוקא ולא היה בזה נגלה קדוש ה' לזה עירב סברתו בסברת פרעה והוא כי את הזמן היה למחר דוקא אך לא שילכו מאליהם אלא שימותו מאליהם תיכף ויסורו ע"י בני אדם שזה יהיה יותר פלא שאף שהם בחיריים והזמן קצר בכל זאת יוסרו מכל הגבול סביב בו ברגע מחר כי האידנא בדיוק ובזה יוודע בברור מכמה מאות בני אדם ממזרח וממערב וכו' שהגיעו אל סוף הגבול בו בפרק וזה קדוש ה' גדול ונורא ונתאמת נבואת משה ולזה חזר וכפל וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך והכל ע"י מיתה מן הבתים מן החצירות תיכף ליציאתם ימותו ובכל זאת יהי כדברך בדיוק למען תדע כי אין כה' אלקינו ולהיות כי זאת היתה הבטחה ממרע"ה כי נשאתהו נפשו במכה הזאת לקדוש ה' במציאות זו שהיתה כל כך נגלית

מאד שהדבר היה ע"י כמה וכמה בני אדם ומלבד ריחוק המקום עוד זאת שהם בני אדם בחיריים ויש לחוש לרישע שיתעכבו בכונה (הרמב"ם כתב בח' פרקיו כי כלי הבחירה ביד ה' לזה ויצעק משה אל ה' ומה היא צעקתו סיים על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה ר"ל שהוא שם לפרעה את הסדר הזה בבטחונו בקונו והחשש הגדול הוא שאם ח"ו לא נתקיימו דבריו היה ח"ו חלול ה' אחר שהוא ידוע להם שלוחו של מקום ולזה צעק משה אל ה' וזכורני עוד שכתבו המפרשים על פסוק (תהלים י"ח) בצר לי אקרא ה' ואל אלקי אשוע דכשהאדם מבקש מהקב"ה לצורכו אין דרך לזעוק בקול גדול רק בקריאה בעלמא אבל כשהוא מבקש בשביל כבוד שמים הוא צועק בקול וזהו בצר לי פרטי לעצמי אז רק אקרא אל ה' בלא צעקה אבל אם הוא אל אלקי שנוגע להשי"ת אז ואשוע ע"כ, ובכן בדין צעק משה אל ה' שהדבר נוגע לכבודו יתברך. ולזה אמר הכתוב ויעש ה' כדבר משה דייקא וימותו הצפרדעים תיכף מן הבתים וגו' ובכל זאת אותו הזמן המועט ותבאש הארץ ובודאי שהוליכו אותם חוץ לגבול בזמן הנועד שזהו כדבר משה וטעם מרע"ה לפרסם קדוש ה' ע"י הצפרדעים משום שהם מסרו עצמם לתנורים של האש וזכו ע"י זה שכולם מתו חוץ מאותם שבתנורים וכמ"ש בילקוט ע"ש ולזה אמר הכתוב וימותו מן הבתים וחצירות ושדות לרמוז שאותם שבתנורים לא מתו ובמס' פסחים (דנ"ג:) איתא מה ראו חמ"ו שמסרו עצמן על קדוש ה' נשאו ק"ו מצפרדעים דכתיב ובתנורך וכו' ע"ש והג' פרשת דרכים הביא מהר"ן דצפרדעים מסרו עצמן להרבות בקדושת ה' וכיון שראו חנניה מישאל ועזריה שמכוין נ"נ להרבות בכבוד עצמו ולמעט כבוד שמים מסרו עצמן לאש מק"ו דצפרדעים ע"כ, ולזה מרע"ה שראה הצפרדעים מסרו עצמן וראה שפרעה מרבה בכבוד עצמו אשר אמר לי יאורי מצורף לזה חולשת הדור שהיתה אז באמונה כידוע וכבר כתב הנמק"י אם רואה אדם שהדור פרוץ רשאי למסור עצמו וכו' ע"ש (הבאתי דב"ק באורך בסה"ק ח"י דרוש שבת זכור) ובכן העת מוכשר ע"י הצפרדעים יהיה קדוש ה' שהם ימותו ויוליכו אותם מהגבול ובזמן הנועד כל השלוחים יגידו כאחד שהגיעו בו בפרק בדיוק ויתגלה קדוש ה' ע"י היות שהם קדשו השם כנז"ל ודוק:

וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישר' עד אחד ויכבד לב פרעה ראיתי להג' מלבים וכן ראיתי כדב"ק עוד במפרשים לא זכרתי איה שפירשו שאחד מישר' מת המקנה שלו והוא בן האשה הישראלית והוא בן איש מצרי שלדעת פרעה הוא ישראלי והרי לא נתקיימו דברי משה ע"כ, ולפי דב"ק יבוא הדיוק שכתב מקנה ישר' ולא בני ישראל לפי מ"ש במק"א מרז"ל דהגר ישר' מיקרי בן ישראל לא מיקרי ע"ש ועם שהיא דרשה יפה יש בה קצת מהדוחק שיתפרש עד אחד ולא עד בכלל הוא רק על איש ישר' ולא על

המקנה הפרטי ופשטא יותר אם נאמר שפי' ולא עד בכלל הוא על מקנה ובשם הג' מהרי"ל דיסקין זצ"ל שמעתי שהיה אומר כל אחד מישר' שהיה לו מספר מסויים יו"ד כ' מאה אלף וכו' היה מת לו אחד כי בזה הישר' לא הפסיד דהמלך הוא לוקח מעשר רק מהשלם וכשפחותים מיו"ד הוא פטור ובזה שמת לו אחד פרעה הפסיד והישר' לא הפסיד וזהו וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישר' עד אחד שהרבה מישר' שהיה להם מספר מסויים ומכולם מת אחד דוקא ממקניהם וזה היתה סיבה להכבדת לבו לחשוב שתחולי הוא כללי ושם לא פשט הרבה שהרי גם בישר' מת ממקניהם ע"כ ודב"ק נגד המד"ר וכן ראיתי בס' והזהיר הנקרא מדרש השכם שאף בהמה אחת חציה של ישר' וחציה של מצרי לא מתה ט"כ הרי כי לא מת כלום ממקנה ישר' ותדע דהרי בנבואת מרע"ה אמר ולא ימות מכל לבני ישר' דבר שפשט הגמור הוא כלום ולפשט הכתוב דהכתוב לא בא לבאר הסיבה של הכבדת לבו אלא העוורון שלו שהגם שבדק ועד אחד לא מת ועד בכלל ובכל זאת ויכבד לב פרעה ופשוט:

וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם וגו' ארץ מגוריהם אשר גרו בה' יש לרמוז כי רמז פה חשבון השנים אשר ישבו האבות בא"י בתורת גרות עולה בחשבון גרו בה דאברהם בן ע"ה שנה בצאתו מחרן ללכת ארצה כנען א"כ בשנת הע"ה יצא לארץ כנען הרי שישב כ"ו שנים עד שנולד יצחק ויצחק הוליד יעקב בן ס' ויעקב ירד למצרים בן ק"ל צרף כ"ו דאברהם וס' דיצחק וק"ל דיעקב עולה רט"ז גימ' גרו ב"ה וזהו לתת להם את ארץ מגוריהם של האבות שישבו בה כמספר גרו בה ובשעה"פ תהלים קי"ט גר אנכי בארץ שמא שלים קוי"ק אהיה קוי"ק אדנות וחבור ארבעתם גימט' גר וכן חבור קוי"ק דבן דההין עם אהיה דמילוי ההין גימט' גר ושניהם במלכות הנק' ארץ ע"ש וזהו הטעם לאומרו אשר גרו דהאבות גרו לתקן את הארץ שהיא השכינה ע"י יחודם הנ"ל ותקנו אותה ולזה אתננה לבניהם אחר שיחדו השמות העולים גר וזהו הסיבה שאאע"ה הוא המתחיל המגייר גיורים ובדין היתה הברית להם לתת לבניהם את הארץ המכוונת לארץ העליונה שיחדו אותה והיעב"א:

וירם במטה ויך את המים אשר ביאור לעיני פרעה ולעיני עבדיו וגו' אפשר דהכונה שהוצרך לומר שהכה את המים אשר ביאור ולא אמר שהכה היאור בקצור שגם הוא פי' הוא המים וגם שהוצרך לומר לעיני פרעה ועבדיו וביאר עוד שהדגים מתו ובאש היאור והלא עיקר הוא שנהפכו לדם ומה תכלית בזה ואפשר עפ"י הידוע ברז"ל דהכשפים אינם שולטים במים וכמ"ש בסנהדרין (דס"ז) ולכן שלא יאמרו ח"ו מעשה כשפים כשהכה במטה תחי' הרים אותה אל האויר וכשהכה נזהר שלא נגעה המטה בקרקע היאור רק

על המים אשר ביאור דוקא והיה זה לעיני פרעה וגם עבדיו שידעו שאין כאן כשוף ותדע שהרי הדגה אשר ביאור מתה ובאש היאור ואם היה כשוף של אחיזת עינים לא היתה מתה הדגה א"כ ממש היו המים דם גמור והמצריים לרמות חפרו סביבות היאור ועשו כן בלטיהם ע"י הקרקע שנגעו בו ובכן מרפ"ה חשב כי עי"ז פרעה יאמין ולזה אמר לו בזאת תדע והוא ברשעו פנה ולא שת לבו גם לזאת שאמר לו משה וק"ל:

ואני אקשה את לב פרעה וגו' ונתתי את ידי במצרים. וקשה דאחרי כי ה' הקשה לבו למה יענש גם קשה דהרי הבחירה היא ביד האדם ואיך אמר ולא ישמע אליכם פרעה ואפשר כמ"ש הרמב"ם בח' פרקיו שהגם כי הבחירה ביד האדם מ"מ כלי הבחירה בידו יתברך ע"כ ואפשר שבכלל דב"ק הוא ג"כ מה שנבאר והוא כי הבחירה נתנה לשכלו החפשני וכבר כתבו כי ה' נתן חכמה לאדם ונטע בלבו שכל אמנם המכשירים הראשונים הם המבוא בתחי' שיגיע הדבר לשכל והוא הרגשת הלב בנפש החיונית השוכנת בקרבו והלא תמצא כי בבוא ח"ו איזה בהלה בעיר תמצא בבני אדם חלוקים לסוגיהם יש שמסתכנים מפחד ורעדה עד שמתים ויש שחולים ושוכבים על המטה ויש מעט ויש שאין שמים על לב כלל שזה תלוי בחוזק הלב ודכוותו לדוגמא בכתוב והבאתי מורך בלבבם ורדף אותם קול עלה נדף ונסו ואין רודף ולזה אמר לו ה' אני אקשה את לבו שיהא בריא איתן וחזק וזה הוא כלי הבחירה וזה בידי והיא הסיבה ולא ישמע אליכם פרעה בשכלו החפשני כי הדברים המובילים את הדבר בתחי' לשכל עד שישפוט על זה המבוא הוא הרגשת הלב ואח"כ משלח פארות אל השכל לשפוט והוא מניע ינעול לפניו דרכי התשו' וכבר ידוע מ"ש הר"מ בה' תשו' (פ"ו ה"ג) כי אפשר שיחטא האדם חטאים עד שיתן הדין לפני דיין האמת למנוע ממנו דרכי התשו' עד שימות בחטאו וכן היה ענין פרעה וסיחון וכו' ע"ש וא"כ הכא נמי הבחירה לא נטלה ממנו אך השער המעורר להשכל בזה הוא נסתם מלפניו ע"י קושי הלב וחזקו וגם בעולם כשאינו מלך ונתחייב בעונש זה אזי הנהוג כי השי"ת מעניש לאדם בגוף או בממון וכמ"ש רז"ל בנגעי בתים ובגדים ואדם ותיכף הוא מרגיש כי השי"ת לת עביד דינא בלא דינא אך אם חטאתיו כבדו מאד אזי לא יהיה לו שום כאב ושום מיחוש וההצלחה תאיר פניה אליו וממילא הוא הולך חשכים עד שתאבד נפשו אבדון גמור רח"ל וגם זה ירמוז הכתוב בשמות ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך ולא ביד חזקה ר"ל אני יודע שהוא לא יניח אבל אל תחשבו הטעם הוא משום יד חזקה שלי המונעת אותו שלא יתן אתכם להלוך רק מאליו ולזה ושלחתי את ידי וגו' להענישו וירמוז עוד מש"ה ואני אקשה את לב פרעה עפ"י מ"ש בזוה"ק ויחזק ה' את לב פרעה פירוש כשהיה שומע פרעה שם ה' מפי משה

זה היה גורם לחזק לבו כי ידע בחכמתו שלא היה אז מתגלה וכו' ע"ש הכא נמי נימא פה ממש ואני אחזק ר"ל אני שהוא ה' גורם לחזק לבו וגם ואני היא מלכות שהיא ג"כ עם ז"א קוי"ק נסתרים עי' מ"ש בשעה"כ דרושי הפסח שהיו תלת כלילן בתלת תוך נה"י דאימא ומכות מצרים באו על ידה וזהו ואני היא מקשה את לב פרעה בחושבו שאינה מתגלית ח"ו ופי' הדברים לא כפשטם כי הנ"ר תמיד הם שורש שאל"כ ח"ו אין שום עולם כלל ומבוארים הדברים בס' רחובות הנהר להק' מהר"ש שרעבי זצ"ל ע"ש ואכ"מ רק פה על צד הדרש והרמז דוקא ודוק:

פרשת בא

ליל שמורים הוא לת' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמורים וגו' לדורותם, בטעם הכפל יש לרמוז גם בשינוי תחי' נקט ליל ואח"כ לילה בה"א ונקט הזה ולא הזאת ונקדיה מ"ש תתוי"ט בברכות (פ"ב מ"ו) רחץ בלילה הראשון וכו' וז"ל ליל הוא לשון זכר בסי' ה"א נקבה ע"ש ורז"ל במדרש (ובזה"ק בא דל"ח.) כתבו כי אותה הלילה היתה מאירה כיום ע"כ והג' חיד"א בס' שמחת הרגל (בפיס' מעשה בר"א) הביא שאותה לילה. זרחה חמה ע"ש ועי' מ"ש בסה"ק בכורי יעקב סי' ט' וידוע דבחי' יום הוא זכר וזהו ליל שמורים הוא לשון זכר הטעם להוציאם מארץ מצרים שהיתה מאירה וזרחה החמה ולדורות נקראת הלילה בכל זאת נקראת הזה שיש לה רשימו קדום שהיתת בחי' יום ולזה שמורים לכל בנ"י ועי' בשעה"כ כי בליל פסח בבת אחת באה הארה הגדולה עד מוחין דגדלות שני וא"כ בדין הוא שנקראת הזה וק"ל:

ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה יש להבין הטעם שהקדים שלשים שנה קודם ת' שנה ודרך הכתוב להקדים מנין המרובה בראש ואפשר משום שהיו פה חשבון שני מנינים כי הגזירה התחיל מבין הבתרים שהיה אז אברהם בן ע' שנה וכמ"ש בסדר עולם ועי' רמב"ן (עפ"ז) ובתוס' ברכות (דף ז':) ע"ש וארבע מאות שנה התחילו משנולד יצחק ולזה בדין הקדים מנין המועט ועי' (מגילה י"א.) שבע ועשרים ומאה בתחי' מלך על שבע ואח"כ עוד עשרים ואח"כ עוד מאה ע"ש גם פה השלשים התחילו מבין הבתרים עד לידת יצחק וזה רק עליו וגר יהיה זרעך הוא משנולד יצחק ולזה נזכר בכל מספר שנה לחלק והחשבון בכללו הוא ת"ל כי אז בררו את כל הקדש שהוא שם יל"י במספרו חמשים הנרמז לאהיה שישבו יו"ד פעמים כמספר רד"ו במצרים ונשאר מחשבון תל עולם וינצלו את מצרים ודרשת רז"ל (ילק"ש רמז ר"ח) כמצולה שאין בה דגים או כמצודה שאין בה דגן ע"ש כי תרתי ניצול היו בה החומרי שהוא הכסף והזהב והרוחני את ניצצ' הקדושה שבה וזה כמצולה שאין בה דגים כי

הדגים הם מבוררים ולזה אין צריכים שחיטה ואסיפתן מתירתן ועל זה רמז להם יוסף כי טוב כל ארץ מצרים הוא בחי' הק' הבלוע בה לכם הוא ואפשר דלזה ט' של טוב ארץ מצרים היא מלופפת וכמ"ש במפרשים וכן היא נמצאת בס"ת של מהר"י אבוהב ז"ל רבו דרביה דמרן הק' והעיד לי סופר שכך ראה אותה בהגהתו שם ע"ש והרמז ששני טובות היו במצרים החומרי והרוחני ושניהם לכם ועל זה וינצלו כמצולה שאין בה דגים על הרוחני כנ"ל וכמצודה שאין בה דגן על החומרי ופשוט:

כשש מאות אלף רגלי הגברים אולי נרמוז הטעם שאמר בכף הדמיון ולא מספר ברור ספיקא כלפי שמיא ? ועי' מ"ש רז"ל (ברכות ג"ד) ע"פ כחצות הלילה אבל פה הרי המנין לפניך ואפשר במה שידוע דהכתוב לא מקפיד על חד חסר כמו שתמצא מ' יכנו דרז"ל (מכות דכ"ב:) דבצרי חדא הוא לפי מ"ש הכתוב אבל ברור שהכתוב עצמו הוא בא לחייבו ל"ט רק שאינו מדקדק על חד ושלא להאריך וכן הנפש הבאה לבית יעקב שבעים ובפרטן הם ס"ט והגם דרז"ל (רש"י פ' ויגש ע"פ כל הנפש וגו') כתבו זו יוכבד שנולדה בין החומות מ"מ לא חשובה נפש כשארא וכמ"ש רש"י פ' במדבר מרז"ל ע"פ פקוד את בני לוי מבן חדש ומעלה משיצא מכלל נפלים הוא נמנה ע"ש הרי דלא חשוב נפש גמור עד שיהא בן חדש ולכן לא כל כך מקפיד על חד כל שיש לו סמך לחש' (מה שקשה על זה מדרשתם למוד אותו השבט להיותו נמנה מן הבטן עי' מ"ש בסה"ק שופרי' דיעקב במדבר ע"ש) הכי נמי יש לומר דהם היו ת"ר אלף פחות חד אבל היה בכללם בן האשה הישראלית שלדעת פרעה הוא ישר' ולדעת משה רבינו לא חשוב כמו ישראל גמור ולזה אחר שהכתוב לא מקפיד על חד ויש לו סמך על זה לזה אמר כשש מאות בכף הדמיון וק"ל:

והיה לאות על ידכה וגו' דרשו רז"ל (מנחות דל"ז.) ידכה יד כהה ואולי יש לומר בכלל הטעם משום דהוקשה לרז"ל דהלא הדין הוא דהתפי' על הזרוע ולא על היד והזרוע הוא הפרק הסמוך לכתף הוא הנקרא זרוע וכמ"ש (שם מ"ג:) תפילין בזרועו ואיך ישתוה ההלכה עם הכתוב דכתיב על ידך הזרוע לא נקרא יד והיד לא נקרא זרוע לזה לישב קשה עוד למה אמר הכתוב ידכה בה"א ותמיד ידך בלא ה"א אלא לאו דהכתוב לא בא להודיענו באיזה מקום ביד יתנהו דזה בא בקבלה שהוא בזרוע רק הכתוב הוא מודיע באיזה זרוע יתנהו בא להודיע ידכה יד כהה שהוא בשמאל בזרוע שבה יתנהו דומה לזה ג"כ ברז"ל הובא ברש"י ס' שופטים ע"פ הזרוע והלחיים והקיבה וז"ל דורשי רשומות אמרו הזרוע נגד ויקח רומח בידו וכו' הרי נגד ידו שלקח בה הרומח נתחייבו בזרוע

המחובר ליד הכא נמי במ"ש על ידך הוא עדיף שמחובר לזרוע יקרא על ידו והעיקר כמ"ש שלא בא לציין רק איזה זרוע וכתב ידכה והודיע שהוא של שמאל ודוק:

ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף הנה ר"ת הכתוב אליהו ואפשר לומר בזה בדרך דרש לתרץ הקושיא הידועה דהרי כהיב ועברתי בארץ מצרים והכתי ודרשו אני ולא מלאך וכן במכילתא פ"ו שומע אני ע"י מלאך ת"ל וה' הכה כל בכור לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח ע"ש וא"כ איך קאמר ולא יתן המשחית דמשמע שהיה מלאך מכה ואין לומר כי היה פה שתים הצלת ישר' רק ע"י ה' ולא ע"י מלאך והכאת מצריים ע"י מלאך דכבר דחה את זה הג' אור ה' מ"ב כלל ב' פ"א כי הרי רז"ל סיימו והכתי כל בכור אני ולא שרף הרי שגם הכאתם היתה ע"י ה' והגם דלפשטא יתישב דפי' משחית פה היא המכה היא ההשחתה עצמה ר"ל המכה שנקראת בשם משחית וזהו כשתעשו המצוה הזאת היא תגן עליכם אף שאינכם ראוים לא תגע בכם ההשחתה ותתאים זה עם אני ולא מלאך ובזה פי' אור ה' ולא יתן המשחית ירמוז אל האמצעי הוא במדריגת הכלי הפועל בזולת השגחה ורצון וכו' ע"ש אך לפשט המפרשים דמשחית הוא מלאך ממש המשחית ושלזה צריך סי' הדם על המשקוף להבחין קשה, והג' חיד"א בס' פני דוד רצה לישב דהבכורות הכה בעצמו והשאר ע"י המשחית ע"כ ואם כונתו כי היתה מכה כללית גם בלתי בכורות ושלהם היה המלאך קשה כי לא משמע שהיה המות רק בבכורות ואולי כונתו ע"י מ"ש במכילתא פי"ג וז"ל כי אין בית אשר אין שם מת רבי נתן אומר וכי לא היו שם בתים שאין בהם בכורות אלא כיון שהבכור מת לאחד מהם היו עושין לו איקונין ומעמידו בביתו ואותו היום נשחקות וכו' ע"כ וסובר דהבכורות ממש החיים היו ע"י ה' ואותם האוקונין היו ע"י מלאך וגם זה דוחק דמנ"ל לחלק דפשטא שכולם היו ע"י יתברך אשר בזה רמזתי מש"ה ובכל אלקי מצרים אעשה שפטים דלכאורה יש להעיר דמה חטאו גלגלי מרום כשהם נעבדים יאבד אותם מפני השוטים ולפ"ז ניחא דאותם האיקונין בטח שהיו נעבדים לזה היו נשחתים הבכורות החיים והמתים שהיו נעבדים ונשובה לדברינו דאיך ישתוו הכתו' ביחד:

אך בעניותי יש ני לומר בדרך אפשר ונקדים מ"ש בזוה"ק וה' הכה הוא ובית דינו ע"כ ועי' רבינו בחיי ולכאו' זה סותר דרשתם אני ולא מלאך אלא לאו ר"ל מלאך שאין אדוניו אתו ועי' להמלבים פ' משפטים בפסוק הנה אנכי שולח מלאך וז"ל לפעמים יהיה המלאך שאדוניו אתו ר"ל שעיקר הפעולה יעשה ה' בעצמו רק שכל פעולותיו גם בעצמו הם ע"י שלוחיו ומלאכיו ואז לא תקרא הפעול על שם המלאך רק על שם ה' השוכן בו וכו' ע"ש ולפעמים ה' שולח ע"י מלאך להשחית כמו שהיה בסדום ועי' בברכות (ד':) מיכאל

באחת וכו' אליהו בארבע (הרמז משום שהיה בו עמו ד' נשמות שהוא נקרא אופן אחד בארץ כידוע וכבר רמזו אופ"ן נוט' אליהו פנחס נדב ואביהו ע"ש) ובשעת המגפה כולן באחת ע"ש הנה יש הרבה שאין אדוניו אתו וכבר ידוע דאליהו הוא שחי' בית דינו שהמלכות מתלבשת בו לאלקאה חיבייא ועי' בזוה"ק בשלח גופא דאילנא אני אלף נו"ן יו"ד ע"ש ואל כשתצרפם (ע"ה) עולה גימט' רחל שהיא המלכות וזהו אני שהיא השכינה ולא מלאך לבדו וזהו הרמז בר"ת ו"לא יתן המשחית לבוא אל ר"ת אליהו רק אני אתו וכיון שאדוניו אתו לא תתייחס הפעולה אלא אליו יתברך וכנ"ל. אך לפשטא יותר ובודאי שכן הוא דעת הג' חיד"א דהלא מכת בכורות היתה בין בכור מאב ובין בכור מאם ובכן בכור מאם הוא ידוע לכל והמלאך יודע בו רק בכור מאב הוא שאינו ידוע ואותו היה ע"י ה' אבל בכור מאם וכן המיתה הטבעית הנהוגה בלא"ה היא ע"י המלאך המשחית והלא עם מצרים הוא רב מאד ובכן על זה אמר ולא יתן המשחית ובכן היה בישר' הטובה שאף מיתה הטבעית לא היתה בגבול ישראל ולזה אמר לא יחרץ כלב לשונו כידוע בספרים שהכלבים כשיש דבר או רעש בארץ אזי הכלבים מריחים בארץ וצועקים ע"ש וכבר רז"ל כתבו (ב"ק ד"מ:) כלבים ציעקים מה"מ בא לעיר ובכן לעם ישראל לא היה גם המיתה הטבעית ולזה נא יחרץ כלב לשונו רק חיים ושלום עליהם ועי' בדעת זקנים לבעלי התוס' שכתבו וז"ל וי"ל אני וגם המלאך ולא המלאך לבדו ע"ש:

למען שיתי אותתי אלה בקרבו ולמען תספר וגו' ואת אותתי אשר שמתי בם. יש להבין השינוי דבתחי' אמר שיתי ואח"כ אמר שמתי ויתכן במה שנקדים דבמנחות (נ"ט) איתא שימה כל דהוא משמע ועי' מ"ש בפ' עקב בפסוק והסיר ה' ממך כל חולי באורך ע"ש, וידוע כי חולי במצרים הוא מכוער ונשרש שאין לו רפו"ש וידועים הם מדוי מצרים הרעים והטעם משום שנשלחו בכונה נשארו בם לדורות יסוד מוסד הרשימו שלהם וזהו אומרו למען שיתי אותתי וכמ"ש רש"י שאשית אני וזה ישאר יסוד קיים בם לדורות ושיתי לשון יסוד ככתוב כי השתות יהרסון וזה באותו זמן באזני בנך ובן בנך שכבר נתרפאו יזכרו אותם וזהו אשר מתי בם שנשאר שימה כל דהוא בם קיימת לדורות ומזה זכור יזכרו מה שהיה מקדם ופשוט:

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאנו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, יל"ד דהרי בסמוך איתא דבר נא באזני העם וישאלו כלי כסף וכלי זהב א"כ לאו כדבר משה וא"ת שחשבו הם דבש שמלות בכלל הצווי א"כ כדבר משה למה לי אחר שהוא צווי ה' ואפשר לישב דהרי מצינו בפ' שמות אמר הכתוב ושאלה אשה משכנתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות וא"כ למה פה דילג השמלות ויש לישב במה שנעיר עוד במ"ש הכתוב ושאלה

כאילו מדבר שכן יהיה ממילא והלא ראינו שהיה צווי מהשי"ת שישאלו אלא הכונה דצווי השי"ת הוא רק על כסף וזהב בזה נצטוו אבל השמלות הודיעו השי"ת למשה שהם יוסיפו גם זה לחיבתם לזה אמר הכתוב בלשון ושאלה בשביל שבכלל השמלות שאין צווי בזה ולזה מרע"ה דיבר הנבואה הזאת לישראל שכן אמר לו ה' שהנשים כך יעשו שישאלו השמלות ובעת הצווי הוא ציוה לישראל רק כסף וזהב ובני ישר' עשו כדבר משה שאמר להם שהנשים מאליהם ישאלו השמלות שחביב להם וזהו כדבר משה ופשוט ושוב נזכרתי בעצמי מ"ש הגר"א זצ"ל שפי' ושאלה אשה משכנתה וכו' ונצלתם את מצרים ר"ל שציוה מרע"ה שישראל בינם לבין חבריהם יעשו תחי' ושאלה משכנתה ואח"כ ונצלתם את מצרים שתשאלו מהם ובכן שפיר ויעשו כדבר משה בתחי' ר"ל על אשה משכנתה ישראל בינם לבינם ושוב וישאלו ממצרים וכו' נחמדים הדברים לפה קדוש שאמרם:

פרשת בשלח

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים וגו' פן ינחם העם ויסב אלקים את העם וגו' וחמושים עלו בני ישראל, להבין הסדר נקדים תחי' להעיר למה נקט השילוח לפרעה והרי סמוך לו אמר בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים וכל הכתובים מעידים על זה כי בעל כרחו יצאו, גם קשה עוד מ"ש במדרש ויהי בשלח פרעה וכי פרעה שלחם והרי בלעם אמר אל מוציאם ממצרים ע"ש דקשה למה הביא מבלעם עוד יש להעיר בכתוב שהיה צריך לומר בראותם מלחמה פן ינחם העם אחר שזה העיקר לנחמה של העם ורש"י הקדים בביאור בראותם מלחמה על פן ינחם העם וא"כ לנו להבין למה הכתוב הקדים פן ינחם קודם, ב' מה היה צורך להכתוב להודיע שישראל יצאו מזוינין מה צורך לזה ואפשר לישב בס"ד רק נקדים מ"ש הראב"ע בפסוק התיצבו וראו וז"ל בדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול גלות ונפשו שפלה והיו ישראל נרפים הלא תראה כי עמלק בעם מועט בא עליהם לולא תפילת משה לזה סיבב ה' שמת כל העם היוצא ממצרים ובניהם שלא ראו גלות היה להם נפש גבוהה וכו' ע"ש ועי' עוד לו בפסוק הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים חדל ממנו ונעבדה את מצרים שיש שהיו חפצים שישארו וכו' ע"ש ועי' בספורנו בפסוק יוצאים ביד רמה ע"ש וא"כ הרי שיש הרבה מישר' שהיה להם נפש שפלה כל כך עד שהיו חפצים שישארו משועבדים וביציאתם עוד היה להם דבקות הרוח במצרים ובכן הם וכ"ש פרעה והערב רב היוצאים היו סוברים שהוא שלחם ועדיין הוא מלכם והם נקראים עבדיו ולזה אמר להם וברכתם גם אותי ושלזה הם השאילום בגדים וכסף וזהב משום שהיו בטוחים כל כך בעבודתם שאי אפשר שהם ימרדו כלל

ולזה אמר בשלח פרעה את העם שהערב רב שהם נקראים בשם עם סוברים שהשילוח הוא רק מרצון פרעה ולזה המדרש הקשה מבלעם שהוא אמר אל מוציאם ממצרים וידוע שהיה בלעם להם לראש הנביאים ואיך לא ידעו זה גם לדעתם ועתה נבוא אל גמר הכתוב פן ינחם העם קודם בראותם מלחמה זהו כי הם בלא"ה הם הלכו בשיטה שפרעה שלחם וכשהם רואים שהולכים אדעתא שלא לחזור שנתחדש עתה להם ולזה פן ינחם העם בלא"ה שלא יחפצו למרוד ואזי בראותם מלחמה אז יחליטו הספק שהיה בהם וישובו מצרימה כי הם לבם רך וחלשים נגד מלחמה ורוחם נדכאה ומורגלים בעבדות ובסבת מה יחזיקו את הרהורי לבם הקדום וישובו ולזה הסיבם דרך המדבר אחת שאין מלחמה ויתרחקו מהגבול הרבה ושלא תיקשי דמה הרוחנו מזה הלא גם פה יש להם עוד פחד שממנו יחזרו שהמדבר הוא מלא מחיות טורפות ומנחשים צפעונים וא"כ הם יחזרו מזה, לזה סיים מזה לא חשש כי וחמושים עלו בני ישראל שפירושו מזוינין שהם היו רגילים לצאת השדה ולצוד ציד להביא לאדוניהם מכל המינים ומזה לא היה חשש רק פוחדים ממלחמת אדם כי היו מוגי לב ובזה נתישב סדר הכתוב על נכון ואפשר דלזה הביא השי"ת עוד הפעם מצריים עליהם כד שידעו כולם כי המצריים עתה כב חשבום למורדים ובורחים וכבר נבאשו בה ועי' במכילתא בפסוק ובני ישר' יוצאים ביד רמה שהמצריים ברודפם אחרי ישראל היו מבזים ומחרפים ומגדפים וישראל הם משבחים להשי"ת ע"ש ובכן מן הטבע הוא מחייב כשהעבד הרגיש שרבו חשבו למורד גמור וחושב כי שוב לא תועיל לו שום הכנעה ושפלות אזי יחליט העבד להתקומם נגדו להציל עצמו כשיש לו גם קצת יכולת ביודעו ברור שאין לו עוד תועלת בהכנעה וזה הוא שאמר הכתוב כי אשר ראיתם את מצרים היום היא הסיבה שלא תוסיפו לראותם כי בתחי' היה החשש מהמחשבה של הפחד שלא יחשבו אתכם למורדים שאתם תחזרו מאליכם אליהם אבל עתה שכבר ידעתם שהם כבר חשבו אתכם למורדים אז מעתה הלכה לה מחשבה זאת והיא תכריח אתכם שתלחמו ולא תוסיפו לראותם בחיים שתפחדו מאפם וחמתם הבוערת בם עליכם ובזוה"ק (שמות דנ"ג:) הקשו הכתוב של לא תוסיפו לראותם עם הכתוב וירא ישראל את מצרים מת ותירץ שבחיים נאמר לא במות ע"כ ובתשו' בית יעקב הבי"ד הג' מקום שמואל הק' מפ"ט דכתובות (דפ"ג:) האומר לאשתו דו"ד אין לי בנכסייך עד עולם פירושו בין בחיים ובין במות ע"ש וזה היפך הזוה"ק ע"ש ולפי האמור לעיל בדרשא יתיישב קצת וגם יתישב עוד הכפל של תיבת היום דהוא אמר להם דבזה שראיתם אותם היום היא הסבה שלא תוסיפו לראותם ומאי נפקא מינה מהיום ליום אחר אלא משום דהיום ידעתם שנבאש ריחכם אצלם ולזה לא תוסיפו לראותם מהחשש

שאם יראו אתכם אזי אתם מסוכנים בידם וממוצא דבר יובן שזה לא יהיה רק בחיים ולא במות כי אדרבה אז ינוחו וישקוטו שאין עוד שום פחד מהם ומה דמות נערוך להההיא דכתובות דהתם הוא סילוק נכסים שהוא מסלק עצמו מהנכסים עד עולם וזה ודאי שהוא כולל גם אחר המות שהסילוק סיבב הוא על עצמו מהנכסים והוא פשוט ובזה יובן ג"כ הטעם שאמרו ישראל בכללם שירה על הים ולמה לא אמרי ביציאתם ממצרים אלא הוא משום דעד אותו היום היו הרהורים רבים בישר' דעדיין לדעתם הם עבדי פרעה חשיבי ואם לא היו כל ישר' בשיטה זו אבל הרבה יש שהיו בדיעה זו ובפרט הערב רב אבל בקריעת ים סוף בראותם האויב שרדף אחריהם וחשבם למורדים וגם אותם שלא היו מורדים הבינו שפרעה לא יאמינם בזה לזה עתה שידעו שניצולו לגמרי כולם כאחד השתוו בשירה וזהו ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים במה שראו אותו מת על שפת הים אז ידעו שהם בני חורין גמורים ודוק:

התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום אפשר שבישרם לישר' כי הנם שיעשה להם הוא בא בזכותם והטעם כי רז"ל (בתנחומא) כ' בפ' ופרעה הקריב שהקריב את ישר' לאביהם שבשמים שכולן חזרו בתשו' ואזי תאר לך שעם ישראל החביב כולן חזרו בתשו' כמה שמחה לפניו יתברך ובודאי שבזכותם היה הנס הגדול הזה וכבר ידוע בראשונים שהעושין לו נם בזכותו אזי זוכה הוא ורואה בעיניו במפלת שונאו וזה אומרו התיצבו וראו בעיניכם את ישועת ה' והטעם אשר יעשה לכם היום שהיא בזכותכם ולזה אמר לו ה' מה תצעק אלי שאינך צריך לצעוק אלי בזכות אחרים דבר אל בני ישר' ויסעו כי הם כדאים מצד עצמם לזה וק"ל:

ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה וגו' נטה את ידך וגו' ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים יש להבין א' הכפל של הכתוב פעם שנית ובני ישראל הלכו ביבשה וגם שהזכירו אחר שכתוב וישובו המים ויכסו את הרכב וכו' אחר זה כתוב ובני ישראל הלכו ביבשה גם מה שכתוב נטה את ידך על הים וישובו המים דמה צורך לזה אחר שעבר צורך הנס ממילא המים ישובו לטבעם הקדום והרי בירדן כשנתקו כפות רגלי הכהנים מן הירדן תיכף חזר הירדן לטבעו ונפלו המים והלכו כדרכם ומזמן ישבתי ואמרתי דבר בס"ד ומצאתי שקדמני הג' בס' כלי יקר אך בדרושים אצלי חדשתי דבר ולפי שפה הוא על סדר הפרשה אביאנו פה ונקדים מה שהק' הג' ערבי נחל דכפי מ"ש רז"ל ועי' תוס' ערכין דט"ו כי ישראל לא עברו הים ממזרח למערב רק באותו רוח עצמו שנכנסו בו יצאו והבקיעה היתה בעגול כחצי גורן כזה (כמ"ש הרמב"ם בפי' על אבות פ"ה מ"ד) עד י"ב שבילין כל אחד מקיף את חבירו וכל שבט הלך בשביל אחד והרי זה מובן הוא כי כל שביל

הוא גדול מהשביל המוקף בו והפרש גדול יש בין השביל המקיף את כל הי"א שבילין לשביל הקטן המוקף מכולם והרי המצריים רדפו אחרי ישראל בכל הי"ב שבילין וא"כ איך יהיה זה עם דרשתם ז"ל שביציאת אחרון מישראל ליבשה נכנס אחרון שבמצריים אל הים ואח"כ שבו המים והמצרי שהלך בשבילים הקצרים היה צריך גם הוא לצאת אל היבשה קודם גמר הישראלי המקיף בשביל שעליו וזכורני שהרב כתב שזהו הטעם למ"ש הכתוב ויסר את אופן מרכבותיו וינהגהו בכבדות והוא כדי לעכב יציאתם עד שיגמור הישראלי האחרון ע"ש כי אין הספר לפני ולקוצ"ד יש לישב עוד ובזה יתורצו הערות הקודמות והוא דיש לומר כי ברוך הוא לעד גזר אומר ע"י נאמן ביתו כי בכל שביל מהי"ב שבילין כשהיה גומר האחרון שבישר' שבו לצאת אל היבשה ונכנס אחרון שבמצרים ההולך בשביל ההוא ליכנס אזי הסיר אופן מרכבותיו ונהג בכבדות בשביל שלא להשיג את ישראל ההולך לאטו עם הטף והנשים ומקנה הצאן והבקר הרב והעצום שהיה להם לזה נהג אותם בכבדות וכשגמר הישראלי לצאת ונכנסו כל המצריים השייך לאותו שביל שמה אז נטה משה אל הים על אותו השביל לבד ושבו המים על מצרים ברוח גבורה והתהום הנקפא נמס והיה למים וירדו במצולות ובכל זאת שאר השבילים עודם יבשה גמורה וכן היה בכל שביל ושביל ובזה נתיישבו כל הדקדוקים דמה שהוצרך מרע"ה לנטות ידו על הים שישובו המים היה צריך משום ששאר השבילין עודם יבשה הוה אמינא שישאר כך עד תום כל השבילין שיגמר הנס ולזה הוצרך לפקודה חדשה ומ"ש הכתוב ובני ישראל הלכו ביבשה בא להודיע כי הגם ששבו המים וכסו את הרכב עוד נשאר בו ברגע שבני ישראל הלכו ביבשה וזה היה נס ופלא בולט כי בכוון ובדיוק גדול היה הנס להצלת ישראל ולטביעת האויבים בו בפרק ובזה נתישבו הדקדוקים הנ"ל ובדרך זה יובן כונת המדרש בדרשתם (הובא ברש"י תהלים ק"ו ע"פ) וימרו על ים בים סוף שהיו ישר' מקטני אמנה שהיו אומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך המצריים עולים מצד אחר ע"כ דקשה מאד דאיך יעלה במחשבה זאת שהרי הם רואים שקדמו ליבשה ויצאו ואחריהם לא יצאו המצריים והמים כסו אותם והגם שיש לדחות דר"ל דאולי חזרו לאחוריהם ויצאו אך לפי דרכנו שפיר טפי כי כל הי"א שבילין כל אחד יחשוב על השבילין הקצרים ממנו שהספיקו המצריים לעלות קודם גומרם כי ידעו הם שהוא קצר משלהם ובפרט שהיה להם סוסים דוהרים והם היו מקטני אמנה היה להם מקום לחשוד בזה ונסביר עוד עפ"י מ"ש בספר מגיד מישרים למרן הקדוש שהק' דאיך פרעה מלאו לבו לרדוף אחר ישראל ולמה צעקו ישראל כל כך ולא האמינו שהשי"ת יצילם ותירץ דפרעה וכן גם מישר' היו חושבין שהשי"ת לא פועל רק רעות כי לא ראו אחרת

במצרים ועתה צעקו וכו' ע"ש ובכן יש לומר שחשבו כי עתה הוא זמן לעשות טובות אבל שברגע אחד יהיה רעות וטובות ביחד לא האמינו עד וירא ישראל את היד הגדולה ותרגם אונקלוס ית גבורת ידא רבתא ופי' רבינו בחיי שבא לרמוז הגבורה היא מדה"ד הכה את מצרים והיד הוא החסד שבה מצלת את ישראל ע"ש והוא מתאים עם מ"ש שבבת אחת ראו שני הפכים חסד נפלא שאין כמוהו לישר' בקריעת הים וסדר קריעתו כמה וכמה נסיים עי' באדר"ן (פל"ג) מנינם ובאבות (פ"ה מ"ד) יוד נסים שעל הים ובפי' רמב"ם שם ונגד כל הטובות שהיו להם נגדם היה אבדון ובלהות שאין כמוהו למצריים אזי ויאמינו בה' ובמשה עבדו וחלה השירה בזמנה האמיתי ובמכילתא ויאמינו בדבריו שהוא בה' ובמשה ישירו תהילתו אז ישיר משה ובני ישראל ודוק:

עומר לגלגלת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו. בטעם הכפל אולי נרמוז בס"ד כפי מה שחקרו המפרשים דאיך יצוייר השארת הנפש אחרי דקיומה הוא תלוי ע"י אכילה ושתיה וכשיעדר ממנו ימות והמקובלים תירצו ומבואר בשעה"פ פ' עקב באורך דחיות הרוחני הוא ניזון ממנו הנשמה ע"י הברכה על כל דבר עש"ב שפי' הכתוב כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם הכולל גוף ונשמה כי צריך הוא ג"כ על כל מוצא פי ה' שיזכיר שם שמים עליו ואז יזון בו גם הנשמה ע"ש, וידויק מש"ה לבדו ר"ל שהגם שהגוף צריך ללחם אבל שם אדם הוא כולל גם הנשמה ולזה צריך מוצא פי ה' וידוע דהמן הוא רוחני כמו שפירשו ז"ל לחם אבירים אכל איש שדרשוהו על המן לחם של מלה"ש ע"ש, אמנם ברדתו לעולם הוא מתגשם קצת והיות שהוא רוחני נבלע באיברים ברמ"ח איבריו של אדם ורמזוהו דק מחספ"ם גימט' רמ"ח והגוף נקרא אהל לנשמה השוכנת בו וזהו עומר לגלגלת מספר נפשותכם הוא הגוף שנקרא נפש אבל תדעו שהוא ג"כ איש לאשר באהלו תקחו שתהיה המחשבה למזון הנשמה היושבת באהל הגוף וזהו הודעה לעתיד שבאכילתו בדבר גשמי יכוין בברכה כדי שיזון את הנשמה שבאהלו ועוד ירמוז עפ"י מ"ש ביומא (דע"ה.) תניא אידך גד שמגיד לישראל בן תשעה לראשון בן ז' לאחרון וגם על העבדים מגיד של מי העבד ע"י עומר המן ע"ש (ובעיקר זה עי' מה שפלפל מהרמב"ח בשיטתו בס' כפות תמרים והברכ"י או"ח סי' ל"ב ובסה"ק ח"י ע"ש) ואולי ללמוד מזה שהמן היה ג"כ יורד אצל כל אחד כשהיה אורח אצלו היה יורד חלק האורח שם כי בלתי זה לא היה אפשר לקבל אורחים אחר שאין לכל אחד רק שיעור הראוי לפי פרנסתו בצמצום איך יקבלו אורחים והאורח אין לו רשות לאכול מסעודה שאינה מספקת לבעלים אלא לאו כמ"ש וזהו דנקט קרא מספר נפשותכם אבל תדעו ג"כ שאיש לאשר באהלו אף שאין מקרוביו תקחו ג"כ וזה היה ללימוד לעת"ל שידע הבעל הבית

שלא מפסיד כלום מהאורח ויקח ראיה מאבותיו דור המדבר איך היה פרנסת האורח באה לבעה"ב והנה הגם דבמנחות (ק"ג:) איתא ולא תאמין בחייך זה הסומך על הפלטר זה דוקא בעידן קללה ח"ו אבל בזמן שהם טובים אז הם אדרבה חשובים כמלכים שמוכן להם חידוש הפרנסה יום יום וע"ז מפורש במכילתא כל מי שיש לו מה יאכל ואומר מה נאכל למחר הוא מקטני אמנה ע"ש וק"ל:

וירום תולעים ויבאש פירש"י שהוא מקרא הפוך בתחילה הבאיש ולבסוף התליע ע"ש ויש לפרש עוד כפשוטו כי הטעם שמתחיל להבאיש בתחי' בעבור שהוא מתקלקל ומכח הקלקול אח"כ הוא שמתהוה תולעים אבל פה המן שהיה זך מאד לא יחול בו העפוש שאח"כ יבאש ולזה היה תחי' וירום תולעים מצד העונש וע"י התולעים אז ויבאש מכחם וק"ל:

ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן כלו עד בואם אל קצה ארץ כנען. יש לפרש בטעם הכפל עד קמא ועד בתרא בדרך פשטא כי המן היו אוכלים במדבר לבדו וממנו היו חיים וכשהיו מגיעים לאיזה תחנה שהרי מ"ב תחנות היו ובקדש ישבו י"ט שנה כמ"ש רז"ל (הובא ברש"י דברים א' מ"ו) ע"פ כימים אשר ישבתם ע"ש ומפורש בכתוב אוכל בכסף תשבירני ומים בכסף וכו' ומ"ש הכתוב בפ' תבוא (דברים כ"ט ה') לחם לא אכלתם וכו' פירושו כמ"ש רמב"ן לא אכלתם לחיות בו וכו' ע"ש וא"כ זה אומרו אכלו את המן ר"ל לבדו הוא רק עד בואם אל ארץ נושבת שאזי אכלו גם מעבור הארץ את המן אכלו עד בואם אל ארץ כנען ר"ל שאז פסק לגמרי וק"ל:

פרשת יתרו

ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה כתב הג' חיד"א בנח"ק משם רבינו אפרים אשר שם האחד ר"ת אשה להודיע שהיא קראה אותו כן ע"כ וקשה לי שהרי בפ' שמות כתוב ותלד בן ויקרא את שמו גרשום כי אמר וכו' ומשמע שהוא קראו שכתוב ויקרא ולישב נעיר עוד דבילקוט איתא דיתרו התנה על משה שהבן הראשון יקרא על שם הע"ז ע"ש א"כ איך מרע"ה יקראהו בשם זה שהרי כתוב ויקרא משמע שמשה קראו אך בסה"ק שופרי' דיעקב פ' ויצא הבאתי שם מ"ש הגר"א וחדשתי דבר חדש דבכל מקום שכתוב כי אמר הוא דיש בזה טעם נסתר מלבד הנגלה ודוגמאות רבות הבאתי ע"ש וא"כ בפ' שמות שכתוב כי אמר הוא קראו בשם גרשום משום גרות והיא קראתו בשם גרשם על שם הע"ז ולזה פה כתוב אשר שם האחד ר"ת אשה לרמוז על זה ולזה ניחא שכתוב בבן השני ושם האחד אליעזר ולא כתוב ושם השני משום שהראשון שייך לה והשני לו וכמ"ש בבעה"ט וק"ל:

ויתיצבו בתחתית ההר רז"ל בשבת (דפ"ז) דרשו מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם אמר ר' אחא מכאן מודעה רבה לאורייתא ופירש רש"י שאם יזמינם ה' לדין למה לא קיימתם יש להם תשובה שקבלוה באונס ע"כ וקשה לי דהרי אחא עצמו אמר בחולין (דל"ג.) אין מזמנין נכרי על בני מעיים דכיון דבבחירה תליא מילתא שתמות הני וכו' כאבר מן החי וכו' ט"ש וא"כ קשה דהרי ודאי הוא דכל אותם הדורות שממתן תורה עד ימות אחשורוש היו אוכלים מפרכסת ובני מעיים דאין זה חשוב בגדר לא ראינו דאינה ראיה דבודאי היה נזכר זה אם לא היו אוכלים א"כ מעשיהם הורו על עצמם שהם ישראלים גמורים וקבלו ברצון וממה נפשך הם נתפסים והגם כי בלא"ה יש לתופסם מכמה דברים דאסירי בב"ן כגון שמירת שבת ולימוד תורה דאסירי בב"ן מ"מ לשמירת שבת יש לדחות לפי מ"ש בסה"ק ביכורי יעקב סי' ד' ומהתורה לא נאסרה לב"ן אלא בזמן שיש ישר' דמאורסה היא לנו אבל אם ח"ו אין מאורסה לישר' שריא לכל וגם דבשלמא השאר הם חשבו אם לא ישמור שבת יחייבוהו מיתה הב"ד ולאונסו הוא שומר ועל זה והשאר חשיבא המודעא דאם היה הוא אפשר היה מחלל שבת אבל מהא דבני מעיים ומפרכסת קשיא דאם חושבים דהם אנוסים זה יועיל קצת לתרץ דברים האסורים לישר' ולב"ן להיפך דהיו עושים כישר' מפחדם אבל דברים האסורים לב"ן ילישר' רשות הם אם איתא דהם כבני נח לא היה להם לאכול אותם שהם כמאן דמנחי בדיקולא וא"כ רב אחא עצמו הסובר דיש מודעה רבה הוא עצמו אמר דאסור לזמן נכרי על בני מעיים וכו' גם לכאורה יש עוד להקשות שהרי הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין כתב דאותם שכופים להוציא והוכה עד שגירש שאין זה נקרא גט מעושה כי אחרי שהוכה פקע יצה"ר מלבו והוה ליה כרצון גמור ע"ש. וא"כ הכא נמי שהיו אנוסים במיתה מהי תיתי שלא לומר דחשיבי בסוף ברצון גמור דפקע יצרם המונע מזה ואין לומר דשם דכבר קבל התורה ושוב מסרב כן נאמר בזה דע"י ההכאה והיסו' פקע יצריה אבל הכא שעיקר התורה עצמה היא באונס אולי דאין שייך פה פקע יצריה כי לא היה חייב מעיקרא עד שנאמר דיצה"ר נכנס בו וע"י ההכאה יסור ויחזור לשורשו הטוב שהיה לו גם זה ליתא חדא דאין זה חילוק נרגש ויש לומר דאחרי שבלא"ה הם שורש הטהור האבות הקדושים זרע ברך ה' מיקרו ואם הוכו עד שנפשטה והוסרה עקמומית שבלב אז חשיבי ברצון גמור ועוד שכל זה יאמר בין אדם לחבירו אשר לא ידע את לבו שאז בקרבו ישים אורבו וכלפי חוץ הוא רוצה אבל בהא לפניו כביכול שידע מה בחשוכא הרי ידע שלבם נקי מכל סיג וחלאה והרי תדע דקי"ל (ב"ב מ"ז:) תליוה וזבין זביניה זביני שירדו חכמים לסוף דעתו דאגב זוזי גמר ומקני וכ"ש

הא וכמובן, זאת ועוד דהא גם הכא היה מעיקרא ישראלי ברצון בקבלתו תו' שבכתב כמ"ש במדרש תנחומא וא"כ הוא דומה ממש להההיא דגט מעושה כשהוא חייב על פי הדין ומרד והוכה ורצה דחשיב ברצון גמור והא נמי בצד מה דכוותה דפחד של המיתה הכריחו עד שקבל ברצון גמור והנה בעלמא אם לפני מלך היה אונם של פחד מיתה או ע"י הכאות יש לחלק כי אונס שעל ידי ההכאה אזי אותו החומר שהתלבש היצר של העקשות הוא מתמתק ומתרכך ושוב הוי ברצון גמור משא"כ אונס פחד של מיתה דבעת הפחד עצמו אותו החומר לא לקה והוכה עד שיותך אלא מהחשש שיש בשכלו שכשלא ירצה ימות אזי הוא מדבר בפיו ובלשונו שהוא מסכים ברצון ובקרבו ישים אורבו לב חורש מחשבות און אבל לגבי כביכול הא ליתא שידע שגם לבו טהור גמור ואיך יאמר בו אונס ולקוצ"ד שהוא חילוק אמיתי ומסתבר ודוגמא לדברי תמצא במס' כתובות (ל"ג: ועי' לעיל דף כ"ח:) דאלמלא גגדוה לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחי כתב על זה בשטמ"ק משם הר"א וז"ל שלא חייבה התורה רק למסור עצמו למיתה כדכתיב בכל נפשך אבל להחמיר יותר מן המות אינו חייב ויפה כוון עכ"ל והג' צה"ח הסביר טעם הש"ס וז"ל שתספר לנו הגמרא כי טבע האנושי אם אמנם האדם הוא אדון ושליט על נטיותיו החפשיות ועל חיי עצמו חוב מוטל עליו עפ"י התורה לקדש שם שמים בשלשה עבירות אולם זה דוקא במיתה בפעם אחת אבל לקדש שם שמים בהכאות ויסורין אין בכח טבעו כלל וכו' ע"ש ובכן הנה עולה כי אונס מיתה הוא קיל משל יסו' ולא חשיב ברצון גמור פש גבן מש"ל דפה לא יאמר מודעה משום שה' בוחן לב חוקר כליות וידע שהם ברצון אך יש לדחות לפי מ"ש מהרד"ך בבית י"ז וז"ל דההיא דנדרים שייך שפיר למימר דהיכא דהאונס אונסו לישבע אם לא יאמר בלבו היום או עורמה אחרת הרי הוא נשבע מרצונו דהאונס אינו אונסו אלא על מוצא שפתיו וכו' אבל בקבלת התורה שהאונס עפ"י הדבור דיודע מה בלב האדם כי הוא בוחן לבות וכליות וכו' וא"כ אנוסים היו לקבל בפה ובלב ע"ש, ובעיניי לא זכיתי להבין אחר דהלב רצה שיאמר בו ג"כ אונס הוא קשה להבין ונעלם ממני ועכ"פ עפ"י דב"ק ירמוז הכתוב בתהלים (מ"ד) הלא אלקים יחקור זאת שהיא התורה שהיתה באונס וכי תימא דבלבם רצו הלא הוא יודע תעלומות לב וגם על זה אנוסים (והן אמת יש להסס בזה דאחר דגם הלב הסכים מה הפרש אם מפני הפחד שהוא יודע מה שבלב הסכים או הסכים הלב מחמת יסורין התכלית שהרצון הסכים וזה נקרא רצון גמור וצ"י והכתוב הנ"ל כי הוא יודע תעלומות לב יתפרש שהוא ישוב למה נתחייבו שידע תעלומות לב שרצו):

מעתה נחזור לדברינו דאיך יתכן מודעא לסברת רבי אחא אחר דהוא עצמו אמר אסור לב"ן לאכול מעיים וכו' ובודאי שכל איתם הדורות אכלו וא"כ שוב הוי ברצון גמור והנה לפשטא לכאו' יש לומר דמ"ש שיטענו אנוסים אין פירושו דחשיבי כאילו לא קבלו כלל אלא כי אתשיל רב אחא לומר דכיון שבתחי' הקבלה היתה באונס הגם שהיו מתנהגים בכל חקי היהדות בין להקל ובין להחמיר בחושבם כי הס חייבים גמורים מ"מ יש לומר כי אח"כ שהפרו חק תורה ח"ו אותה טענה שקבלנוה תחי' באונס אף שאח"כ תפסוה מ"מ אינו דומה העונש למי שמתחי' קבל באונס ונשאר תופסו ואח"כ ביטלו למי שהיה מתחילה ברצון גמור ותדע שהרי בלא"ה קי"ל (ב"ק ס"ב:) תליוה וזבין זביניה זביני וכ"ש אם תליוה לקבל הוא עצמו דורון האם יש מתנה ולקח טוב בעולם הדומה לה שהיא חייהם בזה ובבא ותענוג נשמתם האמתי עין לא ראתה וכו' אלא לאו שר"ל קצת זכות להקל מעונשם כנ"ל בטענה זו כי לא חפצתי בתחילה אך זה דוחק כי הפשט הוא מודעה רבה הוא לפוטרם מכל וא"כ הדרא קושיא הנ"ל.

אך היה נראה לישב עוד רק נקדים מ"ש במס' ע"ז (ד"ב) ראה ויתר גוים ראה שאין מקיימים שבע מצות בני נח עמד והתירן להם ע"כ וא"כ יש לומר דגם לעונש לא יתחייבו ולא יענשו עליהם כדברים שאסורים לעשותם אחרי דמן השכר ליתנהו גם מן העונש ליתנהו ומה שמקשה בש"ס אתגורי אתגור אולי יש לומר דלא נחשוב דלעונש לא יתחייבו ועל השכר יקבלו וכשתירץ שאינם מקבלים שכר הדר דינא שוב לומר דשוים כמו השכר שאינם מקבלים גם בעונש לא יקבלו בעוברם ובזה ראיתי להרב ושב הכהן בסי' ל"ד על מ"ש הרמב"ם גר תושב הוא שקבל עליו שבע מצות בני נח והק' הוא ז"ל דמאי רבותיה דהרי מאדה"ר והק' הוא נצטוה בזה ומאי חדושיה ותירץ עפ"י אגדה זו ופי' הש"ס כמ"ש בעניותין עש"ב שוב ראיתי דפורושנו הנז' בכונת הש"ס ליתא ולא משמע כלל הכי ובפירוש איתא ברש"י מס' ע"ז (ד"ו) ד"ה ולכ"ע ונהי דאמרן עמד והתירן מיהו אל יעברו שעתידין הם ליתן את הדין עליהן ע"ש וכן מוכח גם פשטא דש"ס כאשר עין הקורא ישר יחזו פנימו ולא צריך להאריך ובעיקר קושית הרב ושב הכהן דמאי רבותיה דגר תושב נעלם מעיני קודשו דעל קושיא זו כבר עמד הר"ן בפ"ק דע"ז וז"ל אע"ג שגם בני נח מוזהרים הם בכך מ"מ כיון שאינם נזהרים צריכים קבלה ע"ש ובפירוש האגדה מלבד שאין הפשט כן עוד בה הא קי"ל דאין משיבין בדברי אגדה וכמ"ש בירוש' פאה וחגיגה (עי' מ"ש בשופרי' דיעקב ס' שלח לך ופתחי תשו' אה"ע קי"ט מהפר"ח והג' צה"ח בקונט' מטבע הברכות ובחי' לנדרים ע"ש) אמנם יש לישב הקושיא הנ"ל דאיך יתכן מודעא לסברת ר' אחא רק נקדים תחי' מ"ש הג' צה"ח בקונט' אין למדין מקודם

מ"ת ותכלית דב"ק הם כי שבע מצות בני נח אינם מפני שנצטוו בני נח רק מפני שנצטוו בהם ע"י מרע"ה דוקא התרי"ג מצות לישראל והשבעה לבני נח וכמ"ש הרמב"ם וכו' והגם שקיימם אדה"ר ונח וכו' זה לא היה לחק קבוע ואין לחייב העוברים בהם מן הדין כיון שלא נשלח להם מי שיגיד להם במצות ה' רק ע"י מרע"ה שהוא היה השליח לישראל בתרי"ג מצות ולב"ן בשבעה עש"ב שהכריח את זה (ויש להעיר בדב"ק ממ"ש הר"מ בפ"ח מה' מלכים ה"א והודיענו ע"י מרע"ה שבני נח מקודם נצטוו בהן ע"ש ויש לישב בדוחק). וכן זכורני שכתב הג' בעל עץ החיים אבואלעפיא זצ"ל והביא משם גאון ראיה לסברת הרמב"ם ממ"ש בסנהדרין (דנ"ט.) מצוה שנאמרה לב"ן ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה לב"ן ולא נשנית בסיני לישר' נאמרה ולא לב"ן ע"כ שפירושו מפי משה אם לישר' ואם לשניהם ע"כ הוא בזכרוני וכפי זה עולה עתה שהם התיצבו בתחתית ההר וכו' נתבטל התורה ומצותיה ח"ו אחר שהיו אנוסים א"כ פשיטא כי דין שבע מצות לב"ן יפול עמהם דכשיש תרי"ג לישר' אז יש לב"ן שבעה וכשבטל זה בטל השני וא"כ אף שאכלו בני מעיים ומפרכסת שהם אסורים לב"ן וכן כל הדברים האסורים לא חשיבי דת רק כשיש תו' לישר' אבל אחר שבטל זה ח"ו נפל כל השליחות זה בכלל המודעה רבה כנ"ל לישב פשוט לפי סברת רב אחא, עוד נישב עפ"י הדרש כפי מ"ש הרשב"א ז"ל דמה קבלה זו (שהיתה בימי אחשורוש) מה תועיל מסוף העולם לתחילתו אם קודם אחשורוש לא היו מצווין למה נענשו ואם נאמר מפני שעברו על גזירת מלכם א"כ בטלה מודעא זו ותירץ שבתחי' אעפ"י שהיה להם מודעא מ"מ לא נתן להם את הארץ אלא כדי שיקיימו התורה ככתוב ויתן להם ארצות גוים וכו' בעבור וכו' ולפיכך כשעברו הגלם ומשגלו יש מודעא על הדבר וחזרו וקבלוה בימי אחשורוש עכ"ל ומעתה יש לומר דאחר החורבן והגלות ישר' היו מתאבלים ולא בא בפיהם בשר כלל וכ"ש מעיים וברז"ל איתא מיום שחרב בהמ"ק דין הוא שנגזור על עצמינו שלא נאכל בשר וכו' ע"ש ואם רז"ל כתבו על חורבן בית ב' הארוך כ"ש בחורבן בית ראשון שלא היו אוכלים כלל ותדע קצת דהרי מאכל חמ"ו היה זרעונים והגם דשם היה בשביל הטרפות מ"מ יש לומר דשארית ישר' היו אבלים בענין זה לשפלות נפשם וק"ל, אחז"ר האיר ה' את עיני בפי' דניאל למהר"מ אלשיך ובקפיטל יו"ד הביא הר"מ חגיז מר"ס גאון במ"ש דניאל ובשר ויין לא בא אל פי וז"ל לדעתי על בשר דגים ועופות בהתאבלו על ירושלים שאם תאמר בשר בקר וצאן לא יתכן לומר כן שלא אכלו בני הגולה בשר בקר וצאן בגלות בבל וכו' ע"כ ותמה המני"ח בדב"ק מהש"ס וכו' ע"ש בישובים דחוקים בדב"ק אך הרב המגיה שם ישב ישוב נחמד כי בחורבן בית ראשון לא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלקינו עד שנכנסו האויבים והאמת

עד לעצמו והסברא נותנת שנשארו הרבה נדרים ונדבות וקרבנות צבור מחמת שלא ידעו שהיה החורבן וכו' וידוע שכל הבהמות נדדו הלכו לבבל בגולה וא"כ היה מעורב קודש בחול וא"כ הוה להו דין זבחים שנתערבו והיה אסור להם לאכול אף מאותם שהיו בבבל וכו' ע"ש בדב"ק והוא מתאים עם מ"ש ויש לרמוז בטעם הדבר שהיתה נתינת התו' ע"י כפיית ההר ולמה אמר להם קבורתם הלא גם השמים קיומם על התו' ככתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ופירשו רז"ל בריתי זו היא התורה ואפשר עפ"י מ"ש במדרש תנחומא כי תורה שבכתב קבלו ברצון והאונס היה על תו' שבע"פ ע"ש וידוע כי שמים וארץ הם בחי' תו' שבכתב ושבע"פ ובערכי הכינויים להג' בעל סה"ד כתב כי תו' שבכתב רמז לנשמה ושבע"פ רמז לגוף וא"כ הם שקבלו תו' שבכתב ברצון הרי השמים קיימים וגם נשמתם קיימת אבל הארץ והגוף שהם על תו' שבע"פ הם האובדים ולזה אמר שם תהי קבורתכם על בחי' הגוף והכתוב שכלל שמים וארץ יחד כבר הקדים אם לא בריתי יומם ולילה והתו' שבכתב היא דוקא ביום ושבע"פ בלילה ועל שניהם כלל שמים וארץ יחד וממילא מובן דשמים הוא על תו' שבכתב וארץ היא על שבע"פ ודוק:

והנה אגב ארחין בהאי ענינא דרב אחא דאין מזמנין נכרי על בני מעיים משום אבר מן החי נעיר בסנסן קטן בזה והוא דמצינו להרמב"ם פ"ט מה' מלכים שכתב וז"ל אבר ובשר הפורשים מן המפרכסת אסורים לבני נח כדין אבר מן החי ויש שב"ן חייב עליו ולא ישראל שב"ן אחד בהמה וחיה בין טמאה בין טהורה חייבין עליו משום אבמה"ח וכו' ואבר ובשר הפורשין מן המפרכסת אעפ"י ששחט בה ישר' שני סימנין הרי זה אסור לב"ן משום אבמה"ח ע"ש והרשב"א והכ"מ שם תמהו על רבינו מש"ס מפורש בפרק העור והרוטב (דקכ"א:) להדייא בעהורה אחד גוי ואחד ישר' אינו אסור משום אבמה"ח וכן בפ' השוחט (ל"ג.) אסיקנא דלא כוותיה ואחד גוי וישר' מותרים וצ"ע עכ"ל ועי' להג' פרי תואר ביו"ד סי' כ"ז שנדחק לישב דברי רבינו דהוא סובר דמאי דתני רבי אושעיא דשחט ישר' בהמה טמאה לנכרי ומפרכסת אבר הפורש ממנה אסור לב"ן שהרשב"א והאחרונים סוברים דוקא טמאה ולא טהורה הרמב"ם לא סובר כן וסבר דתני רבי אושעיא לא מחלק בין טמאה לטהורה וכו' ע"ש ואני לא זכיתי להבין דב"ק דלמה לן לומר דברייתא היפך תני דרב אושעיא ולא לומר דוקא בטמאה משום דלית לן טענת מי איכא מידי אבל בטהורה ישתוו הגוי וישר' להיתר ותהיה ברייתא עם הא דתני רבי אושעיא שניהם שוין א הרב כרתי ופלתי שם ישב להאריך דהסברת הענין והתכלית הוא כאחד דהש"ס לא אמר תיובתא לראב"י ובתוס' שם כתבו דלר"ל דסובר ח"ש מותר

מה"ת לית ליה כללא דמי איכא מידי ומסתמא לא יחלוק ר"ל על בריתא וצ"ל דידע הגמרא דאיכא בריתא כוותיה והאריך ע"ש בדב"ק ולקוצ"ד היה נראה לי לישב עוד דברי הרמב"ם הגם שהוא דרך חורפא קצת ואין זה פשט מ"מ פה יש לו מקום במה שנרגיש עוד במ"ש רש"י דף קכ"א:

בד"ה וממתין לה עד שתצא נפשה כדאמרינן פ' ד' מיתות מנין לאוכל מבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בל"ת ת"ל לא תאכלו על הדם ואסמכתא בעלמא היא עכ"ל וקשה חדא למה הוצרך רש"י לפירוש הש"ס להודיע שהוא אסמכתא ואין זה נוגע כלל לפירוש הש"ס וגם קשה דהרי בסנהדרין (ס"ג) שהוא מקור הדין להא דאסור לאכול מבהמה מקרא דלא תאכלו על הדם לא כתב שם שהיא אסמכתא ושם היה לו להודיע זה ולא פה, ועוד שבפירוש החומש כתב רש"י שהוא מן התורה וכן בספרא קדושים משמע שהוא מן התורה ולישב נקדים עוד מאי דאית לן להלכה דכשנאסר שעה אחת תו לא פקע איסוריה וכמ"ש בע"ז (כ"ט) לענין חומץ משום דהחמיץ פקע ליה איסוריה ע"ש ולזה כתב מהרי"ל בשו"ת סי' קכ"ה אין להתיר פת נכרים ע"י בשול כי אסור שבו להיכן הלך והאריך הג' שדי חמד כללים א' אות ש"ו עש"ב ובמע' בישולי נכרים ע"ש ומעתה הוכרח רש"י להביא לנו דין זה דאסור לאכול על הדם שהוא אסמכתא משום שהוק' לו דהרי בהמה טמאה ששחטה ישראל וכן טהורה ששחטה גוי אחר דאסורה לישר' מדין טמאה או נבילה אזי אסורה לטבח מדין אמבה"ח משום דלית בה טענת מי איכא מידי וא"כ גם בהמה טהורה ששחטה ישראל למה כתבה הבריתא דהגוי שרי בה ליתסר בכזית הפורש ממנה אחר שחיטה ואי משום טענת מי איכא מידי הרי בעת שנשחטה היה גם הישר' אסור בה משום לא תאכלו על הדם ואחר שהיה שעה אחת אסור בה הישר' מטעם שיהיה ליתסר הב"ן מדין אבמה"ח לעולם והגם שהישר' אחר שילך הדם אישתרי מ"מ הב"ן יאסר לעולם דבישר' האיסור מהדם דוקא והדם לא אישתרי רק הוסר מהבשר אבל הב"ן שנאסר משום אבמה"ח ישאר באיסורו ולמה הבריתא אמרה אחד ישר' וגוי שרו בה לזה הוכרח רש"י לסיים וזה אסמכתא בעלמא דמן התורה שרי תיכף ומיד וא"כ הקושיא במקומה ברגע שנשחטה מי איכא מידי דלישראל שרי מן התורה ולב"ן אסור ולזה שניהם שרו בה ולזה הוצרך רש"י לפרש פה שהיא אסמכתא ומזה יוצא דלהרמב"ם דסובר דלאו דלא תאכלו על הדם הוא מן התורה וכמ"ש בפ"א מה' שחיטה ומה שאין לוקין עליו הוא משום שהוא לאו שבכללות א"כ הדר דינא דלגוי יאסר מדין אבמה"ח דהשתא לית לן טענה דמי איכא מידי דלישר' שרי וכו' אחר דהיה זמן דלישר' אסור אזי הב"ן יאסר באותו זמן ומינה שישאר תמיד באיסורו כי אותו האיסור לא יופקע

(וחסר לי להבין מדוע רש"י הביא דבר זה שהוא אסמכתא בדף קכ"א ולא הביאו ג"כ בדף ל"ג. ונעלם ממני טעמו) ולזה פסק דלא כבריתא אחר דקי"ל דלא תאכלו על הדם הוא מה"ת וא"כ הישר' אסור הוא וגם הב"ן יאסר מדין אבמה"ח רק דלישר' כשיצא הדם אישתרי בבהמה אבל לב"ן דנאסר משום אבמה"ח לא יופקע איסורו וכנ"ל בטעמא איסור שבו היכן הלך ומצאתי און לי בדברי אלה ממ"ש בטהרות פ"א מ"א ושם בתפארת ישר' בד"ה לב"ן מאמה"ח הביא שם קושית הג' רעק"א לחזקיה בחולין קכ"א בשחט טמאה ומפרכסת איך יפרש משנה זו תי' בתי' שני התפא"י וז"ל או נ"ל דעכ"פ מודה חזקיה דכ"ז שתפרכס אסורה וכו' וכתב שהג' רעק"א הק' עליו וז"ל דכיון שחתכו וחל עליו איסור אבמה"ח איך יופקע אח"כ במיתת בהמה והך דבני מעיים התם ליכא אלא משום מיאוס ע"כ ושוב חזר הג' תפא"י ותמה דהרי לא תאכלו על הדם הוא דאורייתא וכמ"ש הרמב"ם א"כ מ"ש לאו דאבמה"ח מזה כמו דזה פקע זה פקע וכו' ע"ש ולקוצ"ד יש לדחות דמ"ש הג' רעק"א איסור שבו היכן הלך הוא הלכה פסוקה מכל הפוס' ובכן כשחל רגע אחד איסור אבמה"ח לעולם אסור משא"כ לישראל דאיסורו מחמת דם ולא איסור עצמי בחתיכה ולכן בצאת הדם לחוץ הותרה החתיכה וכמובן:

אך ראיתי להרב מרכבת המשנה בה' מלכים שם אחר שהאריך ופי' דעת רבינו היפך הרשב"א והכ"מ והלח"מ והעלה דבבהמה טהורה שחוטה ע"י ישראל ומפרכסת הבן נח נהרג עליה עד שלא תצא נפשה אע"ג דישר' באזהרה מיהו משתצא נפשה דאישתרי לישר' מלא תאכלו על הדם מותר נמי לב"ן וכו' עש"ב וברוחב, ופירוש זה בדעת הרמב"ם קשה דאם איתא היה לו להודיענו שאיסור זה הוא עד שתמות והוא נקט בסתמא משמע לעולם והוא אב"ן קאי והרי תמצא בה' שחיטה דקאי אדין ישר' כתב ומותר ליקח ממנה אחר שחיטה קודם שתצא נפשה וכו' ומניחו עד שתמות ואח"כ יאכלנו ע"ש וא"כ פה דקאי אדין בני נח היה לו להודיענו שאח"כ פקע ממנו איסור אבמה"ח זאת ועוד אחרת קשה לי דהרי דין אבר מן החי הוא חייב עליו אפי' אחר שתצא נפשה וכמ"ש בחולין דקכ"א אבר הפורש ממנה כפורש מן החי ואסור לבן נח ואפי' אחר שתצא נפשה והרי רבינו כיילינהו בחדא מחתא וז"ל שבן נח אחד בהמה וחיה חייבין עליה משום אבר מן החי ואבר ובשר הפורשין מן המפרכסת אעפ"י ששחט בה הישר' שני סימנין הרי זה אסור לב"ן משום אבר מן החי עכ"ל וכפי דב"ק קשה דהרי חלוקין הן דבטמאה אבר מן החי שפירש ממנה אחר שחיטה הוא לעולם אסור ובטהורה הוא רק כשהיא מפרכסת ואיך בחדא מתתא מחתינהו מלבד הדוחק הניכר בפירוש זה דרבינו השמיט הדין בב"ן בהמה טמאה ששחטה ישראל וטהורה ששחטה גוי באבמה"ח שלה שהוא

אסור דהיה צריך לכותבו להדיא אבל אם נאמר דב"ן אסור בכולם ניחא דכבר נכללו בדברותיו הנז' בין טמאה בין טהורה ואפי' ע"י ישראל משפט אחד להם ודב"ק צל"ע מ"מ גם לישובנו קשה דאם איתא דהרמב"ם סובר דאף בשחוטה בשר הפורש ממנה אחר שחיטה אסור מדין אבמה"ח תיקשי מחולין דק"ב דהביאו משנה דטהרות אכל אבר מן החי וסיים הש"ס במאי אילימא בישר' פשיטא משום שהוא טמא אלא לאו בבני נח וכו' ע"ש ומשמע דוקא התם משום שהוא טמא אבל בטהור מטהרתו השחיטה מדין אבמה"ח וכדפירש רש"י שם משום מי איכא מידי ואולי נישב עוד דניקשי עוד למה לא זכר הרמב"ם הא דאין מזמנין נכרי על בני מעיים משום דכמאן דמנחי בדיקולא ואולי יש לומר דהרמב"ם סובר דשחיטה מתרת לבהמה רק להבני מעיים דלא פירשו כלל ולזה מועיל השחיטה אבל לאבר הפורש א בשחוטה לא מתיר דאיסור שבו היכן הלך וטעמא דהבני מעיים דקי"ל אין מחזיקי דם בבני מעיים ובאותו רגע מותר הישר, לזה משום מי איכא מידי אישתרי גם הגוי בהם באבר הפורש דבאותו רגע אסור הישר' מה"ת משום דם דאז גם הב"ן נאסר מדין אבמה"ח לזה הוא נשאר באיסורו מטענת איסור שבו להיכן הלך והישר' אישתרי אחר יציאת דמו:

וראיתי בשו"ת חת"ס ביו"ד סי' י"ט שכ' וז"ל אמנם מהתימא על הרמב"ם דפסק כרב אחא בר יעקב ולא חייש לבריתא דתניא דלא כרב אחא ב"י וכבר עמדו בזה האחרונים ועי' מהר"מ שיף וכתב דלכאורה יש לתמוה אש"ס דסנהדרין דנ"ט דפריך אהך סברא דמי איכא מידי והרי יפ"ת ומשני שאני נכרים דלאו בני כבוש נינהו וכירש"י לא ניתנה ארץ לכבוש אלא לישראל שאף לישראל לא הותרה אלא במלחמה ע"י כבוש וכו' וע"כ דאף בחו"ל אין כבוש לגוי והוא נגד תלמוד ערוך בגיטין ל"ח וכו' דמסיק אמר רב פפא עמון ומואב טיהרו בסיחון וכו' א"כ תיהדר קושית הש"ס והרי יפ"ת ואין לומר דשאני נכרים דלאו בני כבוש וכו' וצלע"ג וכו' וכו' וא"כ הלכתא כראב"י דאיכא מידי דאסור לישר' ושרי לנכרים וכן הוא להדיא ברבה פ' בראשית ופסק כן הרמב"ם עש"ב ואנא עני בא נלע"ד דאי משום קושית הש"ס אהדדי הוכרח לעשות מחלוקת בש"ס ולההיא הסוברת דעמון ומואב טיהרו בסיחון מוכרח דבני כבוש וממילא כשתיקשי מיפ"ת דהותרה לישר' ולא לב"ן אין לתרץ לאו בני כבוש וכו' אי משום הא יש לדחות א' לפי מ"ש הרב פרי האדמה ח"ג בקונט' תוספת הביכורים משם מהר"ח הלוי שנכנס בקושיא זו מהא דאיתא דנכרים לאו בני כבוש להההיא דעמון ומואב ותירץ דקודם מ"ת היו בני כבוש רק אחר מ"ת דוקא ישר' בני כבוש ומשו"ה והוא נלחם במלך מואב הוא קודם מ"ת ע"כ ולקוצ"ד יש ראיה לדב"ק ממ"ש במד"ר והביאה רש"י ריש בראשית אם יאמרו

לסטים אתם ישיבו העולם של הקב"ה ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו ע"כ הרי דמלך שכובש ממלך הוא ברצון השי"ת ואחרי שכן פשיטא דחשיב כבוש רק ממ"ת ואילך בעת כבוש הארץ לא נתן הכבוש להם רק לישר' ולזה כתבו רז"ל ברמז אמר הקב"ה ליתי סיחון וליפוק ממואב וליתי ישר' וליפקו מסיחון ע"ש בחולין (ד"ם:) כי קודם מ"ת היה להם דין כבוש ועוד תי' הר' פרי האדמה מדידיה דאף דלאו בני כבוש מ"מ אם לקח ארצם מדינא דמלכותא נתיאשו והוי הפקר וזכו בה מדין הפקר וכמ"ש בבתרא (דנ"ד:) נכסי גוים הרי הם כמדבר וכו' ע"ש ובזה לא יחלוקו הש"ס זה לזה, חוץ מזה לקוצ"ד נראה דפי' הש"ס לאו בני כבוש נינהו אין פירושו כשכובש מלך ממלך את ארצו דלא חשיבא כבוש מלך השני עד שתיקשי מעמון ומואב אלא פירושו לא נצטוו לכבוש לגמרי משא"כ ישראל שמצינו שבארץ נצטוו לכבוש ובמלחמת הרשות נתן להם הרשות ללחום אחר כבוש הארץ ולמי שהיה לו החיוב הקדום שנצטוה בו לכבוש הארץ אליו נתנה הזכות של יפ"ת אף אם הוא במלחמת הרשות דשייך הוא בכבוש הקדום שנצטוה בו אבל למי שלא נצטוה לכבוש בארץ אין לו הזכות ביפ"ת אך כשכובש מלך ממלך הכביש הוי כבוש (ועי' מ"ש בפ' ואתחנן עפ"י חי' זה לישב הקושיא איך לקח מרדכי בית המן ע"ש שעפי"ז ניחא) ועוד חוץ מכבוש הרי איכא פה גם חזקה ובחזקה אף הם זוכים ולזה בעמון ומואב טיהרו בסיחון בכבוש ובחזקה ובספרי פ' ראה בפסוק ולא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי והלא דין הוא ומה בשר בחלב שמותר לבני נח אסור לישראל אבר מן החי שאסור לב"ן אינו דין שאסור לישראל יפת תואר וכל הדומים לה יוכיחו שאסור לב"ן ומותר לישראל ע"ש הרי דזה היפך הש"ס דדחה שם משום כבוש כנ"ל ודוק:

והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש, יש להבין דאיך אפשר דיהיה עשן באש כי גם אש דמערכה היתה ברה כחמה ואש דשכינה הוא אש איכלת אש ועי' ביומא דס"א ואיך אומר פה הטעם שהיה ההר עשן מפני אשר ירד עליו באש כלפי לייא, ויתכן לומר כי ע"י אש דשכינה שירדה רצה ה' כי ע"י זה נתעורר גם האש הטבעי שבבטן ההר ובערה בו אש ה' וככתוב ויחרד כל ההר כי ידוע הוא כי ע"י כח האש כשמתעורר מזדעזע ההר עצמו כמו ח"ו הרעש כשיש ואותה האש הטבעית היא שחורה והסיבה היתה לזה משום שיתכסה הכבוד מעיניהם הגשמיים ולא יזונו עיניהם ממנו וזהו דקמתרץ הכתוב והר סיני עשן כולו הטעם מפני אשר ירד עליו ה' באש בפתח תחת הבי"ת היא אש דשכינה שהוא הכבוד וממנו היה הסיבה לאשו העשנית שבבטן ההר חופפת על אור הכבוד שגם הוא אור נברא כמ"ש המורה נבוכים סיו"ד ע"ש ובכן יש מציאות מה לעין

הגשם לראותו ובאה אש השחורה ערפל וכסתהו וככתוב וישת חושך סתרו להסתתר שם חביון עוזו:

והנה במ"ש משם הרב המורה כי הכבוד הוא אור נברא מצאתי קצת ראיה לענ"ד כסברת המורה כי השכינה הוא אור נברא ממ"ש במכילתא בשלח מרים המתינה למשה שעה אחת והמקום עכב לה הארון והשכינה שבעה ימים ע"ש גם ממ"ש רז"ל בפסחים ז' ונוגה כאור תהיה קרנים מידו לו למה צדיקים דומין בפני השכינה כנר בפני האבוקה ע"ש דלסברת המורה נבוכים שהיא כבוד נברא ניחא קצת שהצדיקים ברואים ואור הכבוד נברא הוא מעריך כי הצדיקים דומים הם רק כנר בפני האבוקה אבל בלא זה איך אפשר שיהיה איזה יחס וערך שוה בערך זה ואל מי תדמיוני ואשוה אם לא בשגם הוא נברא אזי אתי שפיר יחס הצדיקים אליה ואתי שפיר דעכב לה המקום הארון והשכינה וכמובן:

אך דעת הזוה"ק והמקובלים היא דשכינה היא אלקות שהיא מלכות דעולם האצילות וזה ידוע וברור בדב"ק ונראה שהוא היפך המורה וגם איך נבין מ"ש בהא דעכב לה המקום השכינה וכן הא דצדיקים דומים, ולכאורה הייתי חפץ לישב ולהתאים את שני הסברות (ואם טעיתי דברי בטלין וכלא חשיבין) עפ"י מ"ש בסה"ק שופרי' דיעקב משם הרשב"ץ שהביא סברת הרמב"ם שהדבור שהגיע למשה הוא קול נברא מן הטבע ע"ש וכן מצאתי בח"א סי' ס"ה וז"ל ואמנם יוחס אליו להיות המאמר ההוא אשר שמעו מרע"ה השם בראו וחידשו כמו שברא כל מה שברא ע"ש ושם הקשיתי מהידוע דפשוט ומבורר בכמה מקומות המורים שהדבור שהגיע למרע"ה הוא מהקב"ה ולא ע"י אמצעי כלל ושכינה מדברת מתוך גרונו (ועי' אור ה' מ"ג כלל ו' פ"א וב' ע"ש) וכתבתי עפ"י האר"י בש' רוה"ק בתחי, הספר דקול ה' נתלבש בקולו של אדם וכו' עש"ב בחי' שיש בין הנבואה לרוה"ק אם בקול ואם בדיבור עכ"פ היא תבוא אליו רק בהתלבשות קולו או הדיבור שלו ע"ש ובהר סיני יש קול הנברא מן הטבע ועי' להג' בעל תפארת ישר' באבות (פ"ו מ"ב) במשנה בת קול יוצאת מהר חורב ע"ש והנה קול ה' מתלבש בקול הנברא מן הטבע והגיע למרע"ה הכי נמי נימא דהשכינה מתלבשת בכבוד נברא וע"ד כי שמי בקרבו אמנם מצאתי להרמב"ן בפ' ויגש שעמד מרעיד על דנא פתגם ושפך סוללה לקעקע כליל סברא הנז' עי' בדב"ק המאירים כספירים ומה אנחנו להרים ראש ולדבר דבר או חצי דבר מזה רק בעקבותם נלך באיזה רמזים דאורייתא וגם הפטפוט בה הוא נקרא טוב והוא כי עפ"י דברי הרב המורה שפי' כי כבוד ה' הוא אור נברא פירשתי בעניותי פי' הכתוב סו"פ משפטים וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ובמס' יומא (ד"ד:) כסהו ח"א להר וח"א למשה ולפי האמור יתפרש כפשוטו ויכסהו

לכבוד ה' ושוב מצאתי שקדמני בזה הרב המלבים בפ' משפטים ופקודי וגם ראיתי שכן פירש השר מהרי"א ע"ש ומדויק לפי פירוש הנ"ל כפל הכתובים סוף פ' משפטים ויכס הענן את ההר וכו' ויכסהו הענן וכו' ויבוא משה בתוך הענן ומובן הדקדוקים שישנן ובפרט במ"ש תחי' ויכסהו הענן ששת ימים ש"מ שהענן היה מכסה רק ששת ימים וסיים תיכף ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן משמע שהיה שבעה והגם שמובן מה שיש לישב אבל לפי מ"ש הרב במורה שפיר טפי כי בהר היו שני עננים ענן של ההר עצמו כשנחרד ועלה עננו כעשן הכבשן מאש הטמון בתוכו וענן פרטי המקיף על הכבוד כמ"ש בדניאל וענן וכו' וכבוד ה' בו (דהוי ליה שני כיסויין כדין כסוי הקדש וכלי השני שהוא ענן ההר הוא כלי שאינו כליין ועי' באו"ח סי' מ' ור"מ) וזה היה ששת ימים ובשביעי יום מתן תורה שכל ישראל נתעלו עלוי גדול בקדושה ובטהרה אז נגלה כבוד ה' מהענן הפרטי המקיפו וככתוב ישת חשך סתרו ולזה ומראה כבוד ה' כאש אוכלת כי ענן ההר היה מהאש הטבעי שבו לזה יכלו לראות כאש אוכלת ולזה יאמר ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר כי ענן ההר ואש ההר נשארה גם ביום השביעי (ובכוזרי מ"א סי' כ"ז האש היתה ארבעים יום ורואין אותה העם ורואין משה נכנס בתוכה ויוצא ממנה ע"ש) והוא נכנס ועולה בו כי פשיטא שלא יפחד מענן ואש ההר ועלה אל הכבוד לטייל פנים בפנים כלומר פני משה נגד הכבוד הנקרא הוא פני ה' וזהו ויעבור ה' על פניו שהוא הכבוד וככתוב ומלאן פניו הושיעם וכן מש"ה ויוציאך בפניו בכוחו הגדול שאין לו פשט ממשיי עד שהספורנו הוכרח להדחק ולפרשו על הנסים שהם למעלה מהטבע ונקראים בפניו ע"ש ולפי הנז' יתפרש פשוט על כבוד ה' הנקרא בפניו (עי' זוה"ק ויקרא תלת עננ הוו ועי' משפטים דצ"ט):

עוד מילתא בפומאי בדרך זה לישב התמיהא הגדולה שהרעיש הגאון האדיר הרב יעב"ץ בספרו המטפחת עמ"ש בזוה"ק מאן פני האדון ה' דא רשב"י וצעק ככרוכיא הגאון חברותא כלפי שמייא? ע"ש וכפי האמור ניחא דכיון שפני ה' רומז על הכבוד הנברא כנ"ל וכבר ידוע כי הנפש נקראת כבוד וככתוב (תהלים ט"ז ט') ויגל כבודי ועי' רש"י שם וכבר ידוע כי רשב"י גדלה מעלתו שגם גופו נהפך לרוחני כנפשות של שאר בני אדם שכל כך גופו נתדקדק לרוחניות (עי' בש' מ"ד ומ"ן פ"א וז"ל הצדיקים גוף שלהם כמו נשמה של בני אדם וראיה מאליהו ע"ש) ובמק"א פירשתי מ"ש באדרא זוטא אבא אבא תלת הוו חד אתחזרו ע"ש ששאר בני אדם הם שלש גוף ונשמה וכוחות האמצעיים הנקראים כוחות ההיולי ואצלך הם חד שגם גופו קדש קדשים והארכתי בזה וא"כ שפיר יאמר שרשב"י נקרא פני האדון ה' ר"ל פנים של האדון ה' כי הוא כמו כבוד ה' הנקרא

פני ה' והרי תמצא באברהם כתיב אשר התהלכתי לפניו ובזוה"ק הזכיר כמה פעמים שהצדיקים נקראים אנפוי דשכינתא ע"ש ובודאי שנקראו פנים כמו כבוד ה' שנקרא פני ה' גם הם יקראו ככה ואין שום חברותא חלילא ועי' בכוזרי מ"ד ובמפרש שם מ"ש רז"ל (פסחים כ"ב:) את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח הכונה היא על הנביאים והחכמים שנעשו מופתים על ידם יאות לצרף אליהם שם אלקות ע"ש ואם ככה דברו בצדיקים מה נאמר על רשב"י הק' ומעלותיו עי' בזוה"ק משפטים קט"ז אשתטחו קמיה ואמרו קוב"ה מליל בפומך וליה אנן סגדין דאנת הוא דאתמר ביה פה אל פה אדבר בו עש"ב ועי' להרמ"ז בס' אם לבינה דצ"ה במעלות רשב"י הקדושות ומאירות כזוהר הרקיע ע"ש ובהקדמה זו יש הרבה מה שיתפרש עליה לולא כי זחלתי ואירא מרבנן קדישין מארי דרזין בעלי האמת כי שכינה וכבוד ה' הוא אלקות גמור ולא אור נברא ח"ו ולזה דומיה תהלה מצוה רבה היא וא"ש ח"ו דברי בטלין וכלא חשיבין

נחזור למש"ל כי כבוד ה' שירד על הר סיני היה הענן של ההר סביבותיו כדי שלא יגלה להדייא בזה יתישב מה שיש להעיר כי מצאנו בסיני ויקרא אל משה ולא היה לו פחד כלומר שלא נזכר שהיה לו תחי' פחד עד אחר הקריאה ופה כתיב תחי' ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד וכו' משום וכבוד ה' מלא את המשכן הרי גם בסיני היה כבוד ה' שמה והגם שלא נגש עד שנקרא אבל לא נזכר שהיה לו פחד וחוץ מדרכנו אמרתי לישב בדרך אפשר עפ"י מ"ש האר"י הק' שנתמעט ממרע"ה תתקצ"ט אורות ע"ש והוא מפורש ברז"ל במדרש שזהו הטעם כי א' דויקרא זעירא שאחד מאלף נשאר בו ע"ש וא"כ לזה לא היה בתחי' יכול לבוא אל אהל מועד עד אחר הקריאה המורה השפע האלקי שחזר אליו שאז יוכל לגשת לבוא אל הכבוד גם אח"כ בלתי רשות וכמ"ש רז"ל (ילקוט פ' אחרי) אהרן אחיך באל יבוא בכל עת ולא משה שבכל עת יוכל להכנס ט"ש, ולפי דרכנו נמי ניחא כי בסיני לא נזכר פחד בו כי היה יכול ללכת שאין לו פחד כי שם היה הערפל סביב ולא הלך מפני שאין רשות עד שנקרא ולא מפני הפחד ואחר שנקרא נגש אל הערפל אשר שם האלקים כי ע"י הקריאה ג"כ נתעלה הרבה מאד ולזה אמר אשר האלקים ושם הכבוד גלוי לפניו אבל באהל מועד ששם הכבוד בפנים הוא גלוי ואי עליו שום מחיצה כתב הטעם שלא יכול לבוא הוא מפני הפחד ולא משום הרשות כי בשלמא בסיני שהיה תחום לכל אחד מקומו כמ"ש רז"ל (ילקוט רמז רפ"ה הובא ברש"י יתרו ע"פ ועלית אתה ואהרן) משה תחום לעצמו וכו' אז אפי' שאין לו פחד אבל יש אזהרה שלא לגשת אבל באהל מועד שאין שם אזהרה למה לא נכנס הוכרח לבאר מפני הפחד בשביל שהכבוד היה גלוי שם ופי' הגלוי הוא היותר השגה האפשרית לו שישיגנה שאין כל בריה ושרף

ומלאך בעולם שהשיגה וכמ"ש בתנחומא (הובא בילקוט רמז שצ"ד) בפסוק והיה כל מבקש ה' יבא אל אהל מועד מבקש משה לא כתיב אלא מבקש ה' אפי' המלאכים והשרפים היו מבקשים להקב"ה ליטול רשות ואומרים אלו לאלו שהוא במשכן משה חמה ולבנה מבקשים להאיר לעולם הולכים למשכן הוי כל מבקש ה' וכו' ע"ש והוא הטעם למ"ש הכתוב כי בענן אראה על הכפורת שלא יזונו עיניהם שם ויש להעיר דאחרי שראינו שבסיני היה מרע"ה מעלתו גדולה עד תכלית האפשרי שאין עוד אחריה יותר גדלות אליו א"כ כמו שבאוהל מועד היה נכנס אליו אף שהיה הכבוד גלוי גם בסיני היה ראוי לו להיות כן דבשלמא בסנה שהיתה תחילת נבואתו היה בלבת אש שהיה משה עדיין טירון לנבואה כמ"ש רז"ל במדרש (ש"ר פ"ג) ועי' מש"ל בפ' שמות דנ"ג אבל במתן תורה למה היה בעב הענן ולא כמו במשכן שבפנים היה גלוי אליו כבוד ה' והענן היה רק על המשכן מבחוץ ואפשר דהיה צורך בדבר וזהו מפורש בכתוב עצמו הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויש בזה שני פנים האחד כפשוטו שכשיראו ישר' כי הכבוד בא בעב הענן אל משה ידעו כי ה' המדבר עם משה וטעם העב והוא בעבורם שאינם כדאים לראותו ומ"ש ישמע העם כלומר יבין העם וגם יש לומר עוד שפירוש שמיעה פה היא נבואה ופירוש עב הוא הדמיון שתבוא לרוב הנביאים כל אחד כשיעורו הנקראת ברז"ל אספקלריא שאינה מאירה שיש בה כמה הדרגות רבות כמו החכמים וכדרשתם (בילקוט איוב כ"ח) בפסוק לעשות לרוח משקל ע"ש וביאת נבואה זו בדרך זה היתה בשביל העם כי דור המדבר בכללו השיגו למראות ואמרו (ילקוט רמז רמ"ד) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכו' ע"ש ומה גם במעמד הקדוש הזה ישראל כולם כגוף אחד כדרשתם (בילקוט ס' יתרו ע"פ) ויחן שם ישראל ומרע"ה הצינור הגדול ושמשו הבריק על כל הסביבה (הגר"א ז"ל דימה לכלי גדול וסביביו כלים קטנים שמתמלאים ע"ש) ועדיפא כתב העקרים מ"ג פי"א כשיהיה שם נביא תגיע הנבואה גם על הבלתי מוכן בזולת הדרגות עש"ב וזהו אומרו בא אליך בעב הענן הט' בעב בעבור ישמע העם בדברי עמך כלומר יתנבאו גם המה ואי אפשר שישיגו בכבודי הגלוי והטעם לזה שיתנבאו שאתה שלוחי להם ולכל העולם לישראל בתרי"ג מצות ולכל העולם בשבע מצות כי גם הם רק על ידך ובאמצעותך ולא מאחר (וכמ"ש במק"א משם הרמב"ם ז"ל) ובזה בך יאמינו לעולם אבל לעצמך דרגא עילאה זמין לך כמ"ש בזוה"ק ועי' הרשב"א בשו"ת ח"ה סי' רל"ד תשובה ארוכה במצב מעמד הר סיני ונבואה שהגיעה לכלל ישראל ודב"ק משובצים זהב טהור ע"ש ועי' הרדב"ז ח"ב סי' תתי"ו ואתה תחזה וא"ש ההי"ב ויאיר עינינו בתורתו אכי"ר:

אנכי ה' אלקיך במדרש אנכ"י נוט' אנא נפשאי כתבית יהבית עוד אמירה נעימה כתיבה יהיבה ועוד יהיבה כתיבה נאמנים אמריה ע"כ וכן הוא בשבת (ק"ה.) ועי' בח"א שם ובארץ חמדה דברים נחמדים ע"ש ובס"ד נדרש עוד (ושמעתי מפי הרה"ג מהר"א ילוז ז"ל שקדמוני בזה ואנא לא חזיתיה ומספיקא אביאנו כי בודאי אין סגנון אחד דומה לשני) ולהבין אקדים מ"ש מהרי"ט ח"א סי' קכ"ז במי שאמר לחבירו צא והקדש שור אחד משורי שאין בו דין הקדש משום דהוו מילי ומילי לא מימסרן לשליח ע"ש ובדב"ק תמהו הפוס' ועי' מחנה אפרים ה' שלוחין ועוד כמה פוס' דזה רק בשליח שני ולא בראשון ודרכנו דרך דרש ולזה ראיתי להרב מהר"ש לאניאדו דישב דברי מהרי"ט דהיכא דהוא מצווה לשליח לעשות מעשה כגון לקדש לו אשה בזה שלוחו כמותו אבל היכא שעיקר השליחות היא מילי כגון הקדש בזה הוא נדון מהרי"ט שגם לשליח ראשון הוא חשוב מילי עש"ב (עי' בטוש"ע אה"ע סי' ל"ה ובסי' ל"ו ובאחרונים) ועל פי זה הק' הדרשנים דהרי התורה היא מילי ואיך נשתעבדנו בה ע"י משה רבינו השליח לדעת מהרי"ט והם תירצו דמרע"ה שכינה מדברת מתוך גרונו ונלע"ד עוד דהכא היו הלוחות דהם מעשה ובלוחות היו רמוזים כל התורה כולה וכמ"ש במדרש ועי' בכוזרי מ"א דנ"א הלוחות היו רמז בהם כל התורה ע"ש ועי' ברש"י משפטים בפסוק עלה אלי ההרה ואתנה לך את לוחות האבן וז"ל כל תרי"ג מצות בכלל יו"ד הדברות ע"ש וא"כ הכא שיש הלוחות אין לך מעשה גדול מזה ומעתה הראשון דרש אנא נפשאי בזה רמז תי' המפרשים דשכינה מדברת מגרונו ולא הוו מילי ולזה כתבית יהבית התורה שנשתעבדנו תיכף מיו"ד הדברות והשני מחדש אף את"ל שלא אנא נפשאי אלא אמירה נעימה ע"י שליח הרי היא כתיבה בלוחות ויהיבה וזה חשיב מעשה ולא מילי והשלישי האומר כתיבה יהיבה נאמנים אמריה בזה שמעתי מפי הרה"ג מהרא"י הנז' ז"ל מהמפרשים שהוא בא לתרץ המחלוקת שיש בפוס' בדין כתיבה ומסירה אם הדין תחי' כתיבה ואח"כ מסירה או להיפך ומ"ם כתבית ואח"כ יהבית ומ"ס להיפך יהבית ואח"כ כתבית ע"כ:

או יאמר עוד ברמז של נוט' אנכי ונקדים מחלוקת הרמב"ם עם הפוס' בדין המתחייב בדבר שאינו קצוב כי דעת הרמב"ם שאינו מתחייב ועם שהפוסקים חולקים עליו עי' בריש ה' אישות ובפי"א מה' מכירה ובחו"מ סי' ס' וקל"א מ"מ הרב בית אברהם חידש דיכול המוחזק לומר קים לי כהרמב"ם עש"ב והחקי' הזאת תחול בתורה שכתוב בה ארוכה מארץ מדה ירחבה מני ים וגם בזה האריכו בעלי הדרש והרשום בזכרוני מדב"ק כי פה ע"י התורה אנחנו כמחותנים וככתוב וארשתיך לי לעולם ודינא הוא כי ע"י חתון אליבא דכ"ע הוא משתעבד וכמ"ש שם מדרב גידל (כתובות ק"ב.) ובזה פירשתי כוה"כ

פשטי במשלי (ה' י"ט) אילת אהבים ויעלת חן הגם כי דדיה ירווך בכל עת ואין בה קצבה מ"מ באהבתה תשגה תמיד משום שהיא אילת אהבים ע"י חתון חייב ועוד מתרצים משום דתורה שבכתב היא היסוד ויש לה קצבה הגם דהפירוש אין לה קצבה חשיב קצוב ובזה ירמוז הכתוב (משלי ב' א') בני אם תקח אמרי ומצותי תצפון אתך וגו' שהתו' שבכתב היא אמירה ומצותי שמבוארום בתו' שבע"פ תצפון אתך ומובן, עוד תירצו דזה יאמר בשעבוד אבל פה היא מתנה יקרה ונהנה ממנה ולזה משתעבד ונלע"ד לישב עוד עפ"י מ"ש מהרי"ט בסי' ס"ט בעסק תלמיד חכם והיה דבר שלא בא לעולם באופן שאינו מועיל לפום דינא והעלה דכיון דחכם הוא ודאי שהקנהו דבר שלא בא לעולם באופן שיועיל לפום דינא ע"ש ומהר"מ חגיז חידש דבין אם הקונה ת"ח או המקנה ת"ח דינא הכי ע"ש ומובן דהכא המקנה כב יכול וזהו אומרו אנא נפשאי ולגבי דידי יש לה קצבה ואף שלכם אין לה קצבה הקניתי בחיוב שיחול אף שאין בו קצבה וגם כתבית ותו' שבכ' יש לה קצבה וגם יהבית מתנה ועוד תתפרש מלת יהבית עפ"י מה שחידש הרב פרי האדמה בפ' שמות משם הכנה"ג שאם הדבר הוא ע"י שליח אף שאין בו קצבה מתחייב ע"ש הטעם וזהו אומרו יהבית ר"ל ע"י משה והם אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ובכן נשתעבדנו בתו' כדין ואשרינו אשרי חלקנו שנשתעבדנו בזה מה נעים גורלנו ודוק:

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים הראב"ע הק' משם מר חמיו ר"י הלוי למה לא אמר אשר בראתיך ובראתי שמים וארץ והאריך לישב בדברים נשגבים מאד וסיים כי באומרו אנכי ה' הזכירו למשכיל ובאומרו אשר הוצאתיך מארץ מצרים למשכיל ואינו משכיל ע"ש בדב"ק וכן בכוזרי מאמר א' אות כ"ה הביא שאלה זאת ע"ש מ"ש ובקול יאודה שם ובזוה"ק ובס"ד נדרש עוד רק נקדים תחי' דקי"ל ישראל הוזהרו על השתוף ובן נח לא הוזהר על השחוף עי' באו"ח סי' קנ"ו ואפשר הטעם עפ"י מ"ש בפרד"א דבדור הפלגה הקב"ה חלק ע' אומות לע' שרים וישראל נשארו לחלקו ע"ש ועי' פרשת דרכים בזה באורך ומעתה ב"ן שהם תחת ע' שרים לא נאסר להם השתוף כי הם תחת השר והשי"ת הוא גבוה מעל גבוה כי נמסרו תחת השר אבל ישראל שהם רק לרשותו לזה נאסר להם השתוף עוד נקדים מ"ש הרב במורה ח"ב פ' ל"א כי במצות השבת שתי עילות מתחלפות וזה כי ביו"ד דברות ראשונות אמר ביום השביעי שבת וינפש ובמשנה תורה אמר וזכרת כי עבד היית במצרים כי העלול במאמר הראשון הוא כבוד היום והגדלו ככתוב על כן ברך ה' את יום השבת אמנם תתו לנו תורת השבת ונצטוינו רק אנו לזוכרו ולשומרו הוא נמשך לעילת היותנו עבדים במצרים וכו' ע"ש ועי' רמב"ן ואברבנאל ואתחנן ובעקרים ח"ג פ' נ"ו כי מיצי"מ נגלית וניכרת ההשגחה עלינו עש"ב ולנו לדעת

גם זה למה תלה שעבוד השבת ביצי"מ דוקא אך לפי הנ"ל ניחא דידוע דשינוי הטבע הקב"ה לא יעשה כן לשום גוי ואומה שבעולם רק לישראל היו כמה פליאות ביצי"מ ולמה זה ולפי הנ"ל ניחא דבשלמא שאר אומות שהם תחת השרים השר לא ישנה את תפקידו רק כמו שנברא הטבע ואין לו הכח לשנות ולזה לא ישתנה הטבע בשבילם אבל ישר' שהם לחלקו יתברך ברצונו משתנה הוא היוצר והנותן הטבע בכוחו רוקע הים וכו' ומובן מעתה דבאומרו אנכי אשר בראתי שמים וארץ אין מזה הכרח שדוקא אליו העבודה כי אדרבה לרוב רוממותו מסר ההשגחה למערכות השמים עי' עקרים ג' פי"ח אבל מיציאת מצרים שהיתה רק על ידו בכמה אותות ומופתים ואיך אפשר שישתנה הטבע ומוכרח שהוא מטעם כי אנחנו רק תחת רשותו יתברך והוא הבורא הטבע ונתן לו הצורה שבו ברצונו יהפוך אותו כחומר ביד היוצר ואחרי שכן לזה בהכרח לא יהיה לך אלקים ר"ל אפי' ע"י שתוף וזהו אומרו על פני וזהו הטעם שקשר השי"ת השבת ביצ"מ משום שהשבת בחי' הוא עליון מהטבע שזהו אולי הטעם שבשבת ניתנה תורה כמו התורה שהיא למעלה מהטבע כן הוא יחוס השבת ולכן איתא בזוה"ק שבת יומא דאוריתא (עי' בני יששכר מ"א אות כ"א) וכבר כתבו שהשבת הוא הבריח המקשר כל העולמות ואפי' עולמות העליונים שהם למעלה מהטבע ולזה יחס להם שמירת השבת וחיובו ביצי"מ שהנושאים שוים המה ניצולו ויצאו היפך הטבע יתחיבו בשבת דכוותיה וזהו מש"ה בשבת כי אות היא ביני וביניכם שזהו האות שאתם לחלקי ולזה שדדתי הטבע בשבילכם ולזה גוי ששבת חייב מיתה חוצפא הוא שיוציא עצמו מתחת השרים והטבע להיות שובת כמובן:

עוד נישב הקושיא הנ"ל למה לא אמר אשר בראתיך ונקדים מ"ש בעירובין י"ג נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו וקשה מה הוצרך לומר ועכשיו שנברא דהתכלית היה אם נוח לו שנברא שע"ז היתה הויכוח ביניהם ולישב נעיר עוד דהרי כתיב בתורה כל אשר עשה והנה טוב מאד ותכלית בריאת עוה"ז לפחות הוא האדם ואחרי שהבריאה הכתוב מעיד שהוא טוב איך חלקו בזה מעיקרא ואדרבה מצינו ביעוד הכתובים למען יאריכו ימיך וכו' ואם חיי האדם הם לרעה על מה היעוד הזה וכבר הרב במורה ח"ג פי"ב האריך לבטל הסברא הזאת שבריאת האדם היא נקמה ורעה לו עש"ב ואפשר לישב שיש חי' בין מלת טוב למלת נוח דטוב יאמר על הקנין העצמיי למשל בחולה המשקים אותו סמים מרים לרפואתו וחייו ובעצם שחייתם לא נוח לו אבל הם טובים אליו ולחייו ובכן ירדו רז"ל לסוף חיי האדם כי הם מלבד העמל והחלאה וחולי הגוף ויסוריו ושכול בניו ושנאת הבריות ודברים המזיקים רבו מלמנות

ובודאי כי תכלית בריאתו לא היתה על זה שזה חשוב כבהמות ויותר גרוע כמובן שהוא מרגיש וידע בכל חיי הצער והבלבול הזה ועל זה לא נוח לאדם שנברא אלא שהחיים הללו הם כלי שרת בעבור שיקנה קנין מושכל דתי רוחני אמצעות התורה והמצות ובכן יאמר נוח לו שלא נברא מצד מיקרי וחיי הגוף ויאמר בבריאתו טוב מצד הקנין הרוחני וכ"ש למ"ש המקובלים שהגם שהוא השפל הוא המניע כל העולמות עד אין קץ כידוע וא"כ לזה לא אמר אשר בראתיך שמצד זה לא נוח לו אלא אשר הוצאתיך מארץ מצרים מלאה שגעונות והבלים ומורק פגולים הוצאתיך מחלאת דיעותיה השחורות והביאותך אלי שזהו הטוב האמיתי ודוק:

פלפול קטן ביני ובין רב אחד יצ"ו בהיותו בחו"ל שנת תרע"ב

מזבח אבנים תעשה לי בס"ד אכתוב פה פלפול קטן שהיה ביני ובין ידידי אחד מהרבנים שיחיה ותשובתי אליו אחת לאחת בשנת תרע"ב ליצי' העתקתי הדברים כמו שהיו אף שאח"כ נזדמן לידי דבר מה בכל זאת היות כי קשה לגמור בעתיקא לזה לא שמתי יד בהכתוב מאז ומקודם וז"ל הטהור אבקשה מכת"ר לעיין מר אודות מ"ש המאור ורמב"ן ז"ל באבני המזבח דמס' ע"ז דנ"ב דלהרמב"ן סברתו דהם קדושים קדושת הגוף ויש בהן מועל אחר מועל וראייתו משמעתין ע"ש ונלע"ד אין ראיה אחרי כי למסקנת הש"ס האי דגנזום הגם דחולין הם ע"י פריצים שחללוה בכל זה גנזום משום דאשתמוש בהו גבוה ולכן לא הקשו למאי דס"ד אמאי גנזום ליפרקינהו וליפקינהו לחולין גם מאי דהביא ראיה מן התוספתא דאבני היכל שנפגמו אין להם פדיון וטעונים גניזה וכ"ש אבני המזבח דדינו ככלי שרת דמשמע מדבריו דאף שאינם ראוים למזבח דיש מועל אחר מועל מק"ו מאבני היכל לע"ד אין כל כך ראיה דמ"ש בתוספתא אין להם פדיון וטעונים גניזה אינו משום דקדשי קדושת הגוף אלא מטעם דנשתמש בהם גבוה אינו רשאי להשתמש בהם הדיוט וכו' עכ"ל, וזאת תשובתי על דב"ק מה שדחה לסברת רמב"ן יסלח כת"ר כי לא כיוין יפה אחת דלפי הס"ד שמביא ממנה ראיה הרמב"ן עוד לא נודע האי סברא דאם נשתמש בהו גבוה לאו אורח ארעא דא"כ לא מקשה עוד ליתברינהו וכו' אלא היה סובר העיקר הוא רק דהאסור והמותר מדינא דמה שהוא אסור אסור בכל גוונא ואם הוא מותר בכל גוונא ולזה מביא הרמב"ן ראיה מדלא הקשה ליפרקינהו וכו' אלא אחר דברי רב פפא שפירש דקדושת הגוף יש להם וזה בתורת דחייה, זאת ועוד אחרת והיא עיקרית יש לומר כי נעלם מעיני קדשו מ"ש הר"ן פ' ר' ישמעאל שלדבריו כל אותו הפלפול והמסקנא דרב פפא הכל דחוי מהלכה והעיקר הוא כרבי דלית לן מאי דשנינן לעיל כיון דאשתמוש בהו גבוה לאו אורח ארעא להשתמש בהו הדיוט דאם איתא איך מוכחי מכלים דאחז

דילמא מהאי טעמא וכו' ע"ש שהאריך גם בשה"ג שם כתב וז"ל כי פשיטא דרבי הוה ידע לה להאי סברא דבאו בה פריצים וכו' והעיקר הוא לאסור ועוד דדברי רב פפא אינם אלא לדחות ואין דבריו עיקר (דברי השה"ג והר"ן נראה שנעלמו מהרב מהר"ש אלגזי ז"ל בשיטחו לע"ז ע"ש) ומעתה בההוא סגנון דברי הרמב"ן דדברי רב פפא דחויים הם ועי' להרב יד אהרן באו"ח סי' עת"ר מה שפלפל וכן משמע מדברי הרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג בה' חנוכה וז"ל אבל לא משום ההיא דפ' ר"י מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח וכו' משום דאותם אבנים לא מתסרי באותו שקוץ מדאוריתא דאין אדם אומר דבר שאינו שלו רק רבנן הוא דגזור וכו' ע"ש מבואר דסבר כי סברת רבי עיקר שמדינא לא נאסרו והם הקדש ולא נתחללו ע"י פריצים כסברת רב פפא כי דחויה היא מהלכה ובעניותי כמו שראיתי להרב יד"א שם שעמד מתמיה בדברי הרא"ם הללו מהא דרב פפא כי לפי האמור לק"מ וכנ"ל משום שסברתו דחויה היא אליבא דרבי וצל"ע ומעתה כפי האמור ממילא נדחה מ"ש ידידי הרב יצ"ו בכונת התוספתא דאבני היכל שנפגמו וכו' שרצה לומר הטעם משום דאשתמש בהו גבוה ולא מטעם שהם קדשי קדושת הגוף וכו' ע"ש דליתא דהא סברת רב פפא דחויה היא ומוכרחים למ"ש הרמב"ן דקדושת הגוף יש להם נחזור עתה דהנך רואה להרמב"ן והר"ן ושה"ג והרא"ם להדיא דאוקמתא דרבי עיקר וסברת רב פפא גם הוא עצמו לא כיוין רק לדחות דוקא ולזה תמצא דרבינו הרכ"מ בה' בית הבחירה עשה מקור לדברי הרמב"ם שכתב אין להם פדיון מהתוספתא הנ"ל דקתני אין להם פדיון וטעונים גניזה ולא עשה לו המקור מהש"ס דפ' ר"י הנ"ל משום דדחויה היא (ותם אנכי לפי זה מהרב המש"ל שכתב מקור להרמב"ם מהש"ס דאחרי שהיא דחויה כנ"ל מד' עמודי עולם רמב"ן ור"ן ושה"ג ורא"ם איך ציין על זה ובודאי שזה הוא הטעם להכ"מ דפנה לתוספתא וצא"ת) וא"כ מוכרחים לומר דמ"ש התוספתא הוא כפי הדין דאין להם פדיון וטעונים גניזה מן הדין ממ"ש וכמ"ש רמב"ן ועי' להרב חסדי דוד פארדו פ"ב דמגילה וז"ל והא דתני בסיפא אבני היכל שנפגמו אין להם פדיון פשוט הוא דלא גרעי מכלי שרת דקודש הם לעולם וכ"כ הרמב"ם עכ"ל זאת ועוד אחרת כמה הוא מן הדוחק הגדול לפרש כונת התוספתא ורמב"ם במ"ש אבני מזבח שנפגמו אין להם פדיון שפירושו הוא משום דלאו אורח ארעא דא"כ היה ראוי לומר דגם שנפדו יגנזו לרמוז דחל בהם הפדיון רק החק שיגנזו ויובן משום דלאו אורח ארעא אבל מדנקט בלישנא דשלילה אין להם פדיון מורה שהוא תנאי עצמיי דבוק בם שלא חל בהם הפדיון שמוכרח טעמו משום שקדשי קדושת הגוף ובאיזה לשון בהיר יותר טוב מזה תשמועת התוספתא והרמב"ם שאין להם פדיון כלל כי מלת אין להם פדיון מורה

החלטי גמור לדינם וכמובן ונבאר יותר עוד דהלא אחת משתים יש בדבר או שהם קדשי קדושת הגוף או קדושת בד"ה ודבר אמצעי ביניהם אין כלל וכשאתה אומר דהטעם הוא משום דלאו אורח ארעא ולא מן הדין א"כ ר"ל אף דהם יש להם קדושת בד"ה בכל זאת משום לאו אורח ארעא נגנזין ולמה ישתנו אלה בדין זה אחר דכל קדשי בד"ה יש להם פדיון כמ"ש בשבועות די"א ורמב"ם בה' פרה אדומה ובפי"א מה' אסורי מזבח קדשי בד"ה כשיפדו מותר לשקול בשרם כשאר חולין ע"ש וא"כ הכא באבני מזבח דהוו קדשי בד"ה לדעתו. איך משום לאו אורח ארעא יתסרו ולכשתמצי לומר דא"כ תימה על עצמך דהרי לפי הש"ס הנ"ל נמי מוכח האי טעמא וגם במה תכלכל דעת המאור הנ"ל לזאת אשיב מלבד מש"ל כמובן עוד יש לומר דרב פפא הוא נמי מודה דקדושת הגוף אית להו אך בעלמא קדושת הגוף אינו מתחלל במעילה רק הכא דהא גזירת הכתוב דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה ולזה שפיר יוצדק השם דלאו אורח ארעא דהגם שנתחללו מגזה"כ מ"מ אחר שעיקר הוא שקדשי קדושת הגוף דבעלמא אינו מתחלל במעילה הכא ישאר בה השם משום דלאו אורח ארעא וגם לסברת המאור נמי יש לומר כן היות דלדעתו נתחללו ע"י פריצי ישראל דבהו שייך מעילה מגזה"כ אבל יש לומר דגם הוא יודה לולא גזה"כ שמתחלל יש בהם מועל אחר מועל ואין להם פדיון עולמית ודוק:

עוד כתב כת"ר לחדש דגם כלי שרת הדין כן מהא דכשנפגמו אין בהם. מועל אחר מועל וכיפי תלה לה ממ"ש במעילה די"ט על שאמר רבי כל שאין לו פדיון וכו' דוק מינה טעמא דשחטן אבל אם לא שחטן ונהנה מהם אף לרבי אין בהם מועל אחר מועל וממילא כלי שרת הפסולין כי לא יצליחו עוד למקדש כמות שהן אין בהם מועל אחר מועל וא"כ אבני מזבח דאין תקון בהם וכמ"ש בש"ס היכי נעביד וכו' ודאי דאין בהם מועל אחר מועל וכו' עכ"ל ולדידי לא שמיע לי דב"ק גם בזה שלפי דעתי לא צדק גם בזה אחר המחילה דאין כלי שרת דומים לקדשי מזבח תמימים שנעשו בעלי מומין והחילוק ברור ביניהם דבהמה כי הוי בה מום קבוע לא חזייא תו כלל וירדה לקדושת בדק הבית וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו מה' מעילה ואדרבה דוק משם דלא נקט רבינו דין זה דכלי שרת משום דבאלו לא שייך בהם דין זה אחר דיש להם תקון בהתכה לעשותם חדשים וכמ"ש רמב"ם בפ"א מה' כלי המקדש הי"ד ואם יש לדמות דין כלי שרת יותר יוצדק דמיונס לבהמת קדשים שנפל בה מום עובר דאיתא בתמורה ל"ב ל"ג דאינה נפדית משום דאינה קריבה היום וקריבה למחר ע"ש ודכוותה כלי שרת שנקבו בכל גוונא הם חוזרים ונעשים חדשים ע"י התכה וזה נראה לי שהוא פשוט מאד ואם צדקנו בזה יש לפשוט ספיקו של הג' משנה למלך בכלי שרת שניקבו דאם יש בהם מעילה וכו' ע"ש ולפי מ"ש נראה דיש

בהם מעילה וגם דין מועל אחר מועל אחרי שהם קדושים קדושת הגוף ולא דמו לבהמת קדשים שנפל בה מום קבוע אלא כמו אותה שנפל בה מום עובר דלא פקעה ממנה קדושת הגוף וכן מוכח מלשון הרמב"ם שכתב ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם ע"ש דהוא מבואר כמ"ש ומ"ש מע' כבוד הידיד יצ"ו דאפי' יכול להתיכם ולעשותם מחדש אין בהם מועל אחר מועל אחרי שהם פסולים ע"כ דב"ק לפי האמור פה ליתא דפשיטא דאם הם קדשי קדושת הגוף וראוים הם שיעשו כלי מחדש לא פקעה מהם הקדושה דהם כמו מום עובר של בהמה וממש הם שוים ולקוצ"ד נראה לחזור על הדבר דלכו"ע אין מי שיסבור דאבני מזבח אין בהם קדושת הגוף ואין בהם מועל אחר מועל דלדעת כולם הם קדושת הגוף להם רק דלהמאור הוא סובר דאף דבהם קדושת הגוף להא מ"מ הם יתחללו מכח גזירת הכתוב דבאו בה פריצים וכנ"ל גם תמה ידידי הרב יצ"ו על מ"ש רש"י בע"ז דנ"ד ד"ה ואלא מכלים דאחז ולא אמרינן ליפרקינהו וליפקו לחולין ע"כ וכת"ר הקשה על זה דהא כלי המזבח קדושתן קדושת הגוף להם ואין להם פדיון וצ"י עכ"ל הנה בקושיתו הנז' כבר קדמו הרב יד אהרן שם על רש"י והר"ן עש"ב והרואה יראה כי לפי האמור לק"מ וכנ"ל דסברא דרב פפא הסובר דאף דאינם אסורים אינם ראוים למזבח ליתא מקמי סברת רבי וכנ"ל ופה הוא בא להביא ראיה דאע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ אם ע"י מעשה אוסר בכל גוונא ועל זה הביא ראיה מכלים דאחז דגנזום ולמה גנזום אחרי דלא נאסרו ועל זה כתב רש"י למה גנזום אף להדיוט ממ"ן אם לא נאסרו ישתמש בהו לגבוה ואם נתחללו ע"י פריצי ישראל דבזה יש בהם חלול כמ"ש רמב"ן וז"ל ואלו מעלו בהו פריצי ישראל אף שהם קדשי קדושת הגוף ונתחללו ישתמש בהם הדיוט כדין ע"י פדיון דינר לבד"ה ואם לא נאסרו מטעם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ישתמש בהו לגבוה כי סברת לאו אורח ארעא ליתא אלא ודאי דע"י מעשה אסור בכל גוונא והוו כלי ע"ז ואין להם תקון ולכך נגנזו דח"ו הרי קדש ואיסור הם ביחד:

עוד תמה כת"ר עמ"ש ברמב"ן בסדרין דאיסור לא תניף עליהן ברזל הוא דוקא ברזל אבל כלי כסף לא נאסר ע"כ והק' מעלתו מהאי סוגיא דא"כ מאי מקשה היכי ליעביד לינסרינהו לא תניף עליהן ברזל והיה להם לעשותם מכלי כסף והניח בצ"ע וזכורני שראיתי קושיא זו וכעת לא ידעתי איפה אך דברי רמב"ן מפורשים בילקוט משפטים רמז שי"ח וז"ל ואומר מזבח אבנים לא תניף עליהן ברזל מה ראה ברזל ליפסל יותר מן המתכות מפני שהברזל הוא פורענות וכו' ומזבח סימן כפרה מעבירין סי' פורענות מן סי' כפרה ע"ש ובמכילתא יתרו גזית שהונף עליהן ברזל שהברול מקצר וכו' ע"ש וזה מפורש בדברי רמב"ן ובעיקר הקושיא אפשר לומר חדא דפה מדבר בזמן החשמונאים דעניים

הוו וכמ"ש בר"ה (דכ"ד:) ובפ' כל הצלמים (מ"ג.) שפודין של ברזל פירש"י עניים היו ע"ש וא"כ לא היה כדאי לעשות כלי סתות מכסף תחת שנקל עליהן להביא אבנים מחדש ויגניזו הקודמין מצורף לזה הוא להודיע להם טומאת המקדש וטהרתו שנטהר עתה שתשרה בם השכינה ולזה הביאו חדשים ובלא"ה לפי מש"ל דדעת רבי היא העיקרית גניזתם לאו מטעם רב פפא שגם הוא לא כיוין רק לדחות כמש"ל משה"ג ודברי רמב"ן לפי ההלכה נאמר שהיא סברת רבי ולדברי רב פפא יש לדחות כנ"ל, דעניים הוו (ולפי המכילתא בלא"ה פסולים שאם הונף עליהן גם קודם שנקדשו פסולין ולא מועיל בהם כלום ע"ש וזה לא יוצדק עם הש"ס לינסרינהו אחר דנפסלו מנגיעת ברזל ואכ"מ):

גם תמה כת"ר בין לרמב"ן הסובר שהם קדושת הגוף ובין לסברא דאין להם פדיון משום דאשתמוש בהו גבוה מ"מ קשה לו לכת"ר באבני היכל ועזרות מדוע יגנזו היה להם לסתתם בחוץ ולתקנם כי דוקא אבני מזבח אסורין בין בפנים בין בחוץ בסתות אבל היכל ועזרות מסתתן בחוץ ומכניסם בפנים וכמ"ש ברמב"ם בפ"א מה' בית הבחירה וצ"ע עכ"ל ולקוצ"ד אני תמה מדוע לא הק' כת"ר את דברי רמב"ם אהדדי שהוא פסק באבני היכל מסתתן בחוץ ובו בפרק פסק אבני היכל שנפגמו אין להם פדיון ונגנזים ע"ש ותיקשי ליה מדוע לא יוציאם לחוץ ויסתתם והיה אפשר לומר דבעת שיוציאם לחוץ תיכף נפסלו ביציאה לחוד והוא ממ"ש בנדרים ס"ב ומה בלשצר וכו' פירש"י דע"י שהוציאום מביהמ"ק נתחללו ע"ש ומשמע דביציאה לחוד נתחללו כפשטא והרב יד אהרן כתב דעדיפא דבכניסת האויבים בלתי שום מעשה נתחללו ע"ש וא"כ הוא פשוט החילוק דכעת שהם בפנים אסור הסתות בם ולהוציאם לחוץ לסתתם נפסלו בהוצאה לפי מ"ש וכ"ש להיד אהרן אף בפנים ולזה היה הצורך בגניזה וזה הוא לשיטתו שהגניזה היא לכל ובש"ס לא הוזכר הגניזה רק לאבני מזבח דוקא ומובן דלק"מ ומדברי הרמב"ם יש לחלק בין נגממו ונפגמו לבין שקוץ ע"ז ומובן החילוק ותו לא מידי את זה כתבתי בקצרה לאהבת כת"ר מזר"ק טהור אני תפילה לאל נעלה השי"ת ירפאהו רפו"ש ויזכהו לשוב לשבת באה"ק ארץ אבותיו הקדושים אראילים ותרשישים באתי עה"ח שנת תער"ב רנתי לפ"ק ברב עז ושלום החותם באהבה:

יעקב חי זריהן ס"ט

פרשת משפטים

ועבדתם את ה' אלקיכם ובירך את לחמך וגו' והסרותי מחלה מקרבך, לנו להבין דהתחיל בלשון רבים וסיים בלשון יחיד ואפשר לומר רק נקדים החילה מ"ש הג' תוי"ט פ"ז דברכות מ"ט בטעם שבזימון מזכירים שם אלקים וכמ"ש נברך לאלקינו ובברכת התורה

זוכרים שם קוי"ק ברכו את ה' ותירץ כי במזון הדין נותן לזון את ברואיו אחר שהוא בראם הדין נותן לפרנסם כדי חייהם לפחות ולזה מזכירים שם אלקים שבדין הוא אבל נתינת התורה לישר' זאת היתה בחן וחסד ורחמים גדולים ככתוב ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר ולא עשה כן לכל גוי ובודאי בכונת הג' שכתב הדין נותן לזון ברואיו הוא צמצום כדי חייו דוקא אבל כשהוא בשופע גם זה הוא בחסד ולזה אומרים בתפילה מכלכל חיים בחסד כי כלכלה הוא בשופע ולא כמו הזנה וכן מ"ש הזן את העולם כולו בטובו הוא משום שסיים בחן וחסד וריוח ולזה לא התחיל בטובו הזן את העולם משום שבדין זן את העולם אבל בחן וחסד וריוח זהו בטובו ופשוט אשר עפ"י דב"ק יתפרש כונת רז"ל במס' בתרא (ד"ח.) רבי פרנסני ככלב פרנסני כעורב ע"כ והענין כי להיות שרבי לא רצה לתת לו מזון בשני בצורת רק אם הוא קרא מקרא משנה וכו' וזה מורה דלפי דעתו הקב"ה נותן מזון לאדם רק אם הוא ראוי במעשיו ולימודו ולזה חידש לו שאין הדין כן וזהו פרנסני ככלב וכעורב כי שנים אלו המרו פי ה' ושמשו בתיבה וזה לקה בעורו וזה נקשר ובכל זאת השי"ת מפרנסם ובתיבה נזונו ע"י נח וביציאתם כתיב לבני עורב אשר יקראו שנותן להם לחמם אלא ודאי כמ"ש התוי"ט דאחרי שהוא בראם בדין הוא לזונם וא"כ גם אתה כשתפרנסני מיקרי עושה רצון ה' כמו שהוא זן גם מה שאינו ראוי גם אתה והלכת בדרכיו וזהו רמז הכתוב ועבדתם את ה' אלקיכם לשון רבים כדרשתם עבודה שבלב זו היא תפילה וזה כללי הראוי ושאינו ראוי וככתוב שומע תפילה עדיך כל בשר יבואו (ועי' בס' אור ה' לר"ח קרשקש נאמין היותו יתברך נעתר לבקשת המתפלל התולה בטחונו בו ע"ש) והיות כי תפילה בלא כונה כגוף בלא נשמה (רמזו תפילה גימט' בכוונת הלב) על זה מחלק לכל אחד הראוי לו לפי כונתו וקריאתו אל ה' באמת ובמדרש (איכה ג' כ"ג.) טוב ה' לקוויו יכול לכל ת"ל לנפש תדרשנו והרי הוא כמבואר ולזה סיים ובירך את לחמך ומימך לשון יחיד כל אחד כפי כונתו בעבודתו יתברך לחמו ומימיו וזה הוא מ"ש הכתוב בפרשת עקב התחיל בלשון רבים עקב תשמעון וסיים ושמר ה' אלקיך לך את הברית כי שמר לו ברית האבות כפי' בחי' הנושאים וירמוז בדרכנו מ"ש רז"ל בתענית (ח'.) אין תפילתו של אדם נשמעת אלא א"כ משים נפשו בכפו כונתם בנשמעת, כל מה שהתפלל ישמע וזה דוקא כשמשים נפשו בכפו שפי' כונה שלימה שאז אין כח למקטרגים למעט ולצמצם מבוקשיו כולם ונסביר הדברים לפי מ"ש האר"י ז"ל בפסוק שפה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרה יהיה לו לא יקרע שהוא ר"ת ס"מ ופלונית ושם כפי מפריד ביניהם שרמזו בו נוט' יתפרדו כ"ל פועלי און וזהו הרמז והסירותי את כפי ודרשו בו שנתן רשות לחבל ע"ש ומובן וכן מ"ש במציעא (פ"ה.) אם תוציא יקר מזולל

כפי תהיה הקב"ה גוזר והוא מבטל שרמז כפי שם כפי ואחרי שהוא מפריד ביניהם אז אין שטן ואין פגע רע המונע ולזה והוא יכול למנוע הגזירה ומה שהוא גוזר הקב"ה מקיים] וזהו משים נפשו התפילה שנקראת נפשו לשם כפי שלא יפגעו בה הקליפ' שאזי היא חשובה תפילה שניצולת מהם והרמז נפ"ש עם כ"פ עולה גימט' תפילה ביו"ד עם האותיות ולהבין גמר הכתוב ובירך את לחמך ודרשו אל תקרי ובירך אלא וברך ויתפרש בהקדים חקירת הפילוסופים הובא בשעה"פ פ' עקב ושם באורך שהק' דאחר דחיי האדם תלוים באכילה ושתיה ובהעדרם האדם ימות א"כ איך יצוייר השארת הנפש אחר דחייה תלוים בגשם שהוא האוכל נמשל כבהמות ומתרצים דזה הוא על נפש החיונית הקשורה בכוחות הגוף ובעליתו תעלה וביריתו תרד אבל בנשמה הרוחנית היא נזונית מן הברכה שמברך על האוכל ועל המשקה ע"כ וזהו ועבדתם וכו' ובירך אל תקרי ובירך עד שאתה תברך אז ובירך לחמך ומימך והסירותי מחלה מקרבך כי בזמן שאינו מברך הנשמה שבקרבו היא חולה מחסרון מזון הברכה והגוף ג"כ חולה מהאוכל שתהיה לו מארה במיעיו כי בשינוי כל דהו נחלה עד שהרופאים כתבו שיעור ללחם עס בשר שליש ודגים וירק כך וכך וגם בצל חריף כך וכך ולא זכרתי איה והכתוב מבשרו כשמברך ואז נהנית הנשמה וניזונית אז גם הגוף סר אל משמעת הנשמה ומתאמץ כח השומר הגוף שקבל מהשמים ע"ש ועי' בקול יאודה על הכוזרי מ"ד דכ"ג ע"ש ולזה תפס לשון יחיד כל חד כשיעורו ולהבדיל כן תמצא בקללה כתיב והסתרתי פני מהם לשון רבים וסיים והיה לאכול ומצאוהו כתיב חסר וי"ו צרות רבות ורעות דגם בעונש יש הפרש מהסתרת פנים אחד מחבירו כללי ופרטי דפרטי (עי' בהקדמת שע"ה להאר"י ז"ל) ואת זה ראינו בחוש במלחמת העולם הכללית שתוקפה היתה בשנת רעו"ת לפ"ק ועי' מ"ש האר"י כ"ו פעם כ"ו גימט' רעות ועכ"ז רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה' הדבק בו הצדיק מבטל הרעות ממנו בכח שם ה' העולה מספר רעות כנ"ל וכאשר ראינו שהיה הפרש בין עיר לעיר ובין איש לחבירו אם מהמלחמה ואם מהמכות שהיו באותם השנים רח"ל אל אלקי הרוחות לכל בשר כדרשתם ז"ל ברוך הוא לעד רחום בדין וק"ל:

שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' בהיותי בירוש' ת"ו בחו' תמוז ש' עטר"ת באסיפת הרבנים יצ"ו הקשה לי שם רב אחד יצ"ו משם הג' רבי ישראל סלאנטיר ז"ל והוא עפ"י מ"ש בחגיגה (ב.) דסומא באחת מעיניו פטור מן הראיה משום דכתיב יראה יראה כדכך שבא לראות בשתי עיניו כך בא ליראות בשתי עיניו שלו ע"ש ברש"י ותוס' והרי במדרש שה"ש איתא (ע"פ ברח דודי ודמה לך לצבי וזוהר שמות י"ד.) מה צבי זה כשהוא ישן עינו אחת קמוצה ואחת פתוחה כן בשעה שעושין רצונו של מקום

מביט בשתי עינים דכתיב עיני ה' אל צדיקים וכשאין עושין רצונו של מקום מביט בעין אחת עין ה' אל יריאיו ע"כ. וידוע כי שם האדון הוא מאמר המצטרף שיש לו עבד א"כ אחר שכתוב פני האדון מורה על הזמן שאין עושין רצונו של, מקום וידוע סברת ר"י (קדושין ל"ו.) בזמן שאין עושין רצונו של מקום נקראים עבדים והוא אדון עלינו וא"כ הוא מביט בעין אחת וא"כ כדרך שבא לראות בעין אחת כן סומא באחת מעיניו היה ראוי להיות חייב בראייה עכ"ל ומתאים לדב"ק אוסיף עוד דתמצא כי פה בסדרין שכתוב בו האדון כתוב תיבת אל עם פני האדון ובפ' ראה דלא כתב האדון כתוב את פני כי במק"א הבאתי משם המדקדקים דאת מורה על הקרוב ואל מורה על הרחוק ע"ש וא"כ פה שכתוב האדון המורה על בחי' עבד לזה כתב אל משום שהם עבדים וחשיבי רחוקים ושם שלא כתיב האדון רק ה' מורה שהם בחי' בן שהוא קרוב כתוב את:

והנה אנא עניא משנים רבות הבאתי קושיא זו בספרי הנדפסים כבר וישבתי בזה בטו"ט ומפני חסרון המציאות איפה כתבתי אכתוב פה הנלע"ד א' דעל היסוד שהניח דכשאין עושין רש"מ נקראים עבדים מה נענה לסברת רבי מאיר (קי' שם) דהלכתא כוותיה כמ"ש הרשב"א דדייקי קראי כוותיה דתמיד נקראים בנים וא"כ לר"מ תיקשי דהרי כתיב האדון המורה על עבדות, ב' תימה על עצמך דאיך בפ' תשא שהיה הכבוד שרוי בכעס ח"ו על ישר' לא כתיב אדון ופה במעמד מתן תו' שישראל הם מלאכי מרום כינה להם האדון המורה על עבדות אתמהה ? אלא ודאי דפה הכונה היא ליותר עלוי שעם שהם בנים חביבים וטבע הבן לא להיות כל כך בהכנעת העבדות לפני אביו הם עובדים גם כעבדים והכתוב אומר משה עבדי ובמג"ע אופן קי"ז בשעה שקבל משה הלוחות היה במדריגת עבד עבד נאמן קראת לו ע"ש פרשה ד' בד"ה ה' אחד וז"ל כיוצא בו והכונה שמרוב הכרתו בעוצם גדולת הבורא הוא תאב להיותו עבד להבורא המורה על השירות להכרתו הגדולה וככתוב כי לי בני ישראל עבדים וסיים עבדי הם שהם ג"כ מחשיבים עצמם לעבדים ועי' בספרי ואתחנן קראו ישר' עצמם עבדים והקב"ה קראם עבדים אברהם יעקב משה דוד ישעיה ע"ש ומי הם הבנים החביבים מאלה אלא שהם משכנעים עצמם לעבודת הבורא כעבד וא"כ מ"ש פה הכתוב האדון וכתב ה' המיוחס לישר' הוא להורות לזה ומ"ש תיבת אל אדרבה זה מורה על הרחוק מבהמ"ק שגם הוא בחשקו לעבודת ה' הוא בא אל האדון אלקי ישראל ולהיותו בעבדות לפניו:

עוד יש לישב הקושיא הנ"ל עפ"י מ"ש רשב"ם שפי' אדון פה הוא אדון כל הארץ והארץ היא שלו שלא יחמוד איש ארצו כמש"ה בכי תשא ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך וגו' וא"כ תיבת אדון היא פירושה בשם כללי על כל העולם שלא יחוש על ארצו אבל עליהם

גמר שם קוי"ק ויש להצדיק דברי רשב"ם ממ"ש בספרי סוף שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' הלא כבר נאמר את פני האדון ומה ת"ל אלקי ישראל על ישר' הוחל שמו ביותר ע"כ שאפשר שפירושו אחר שאמר האדון הכולל כל העולם ובכלל הם ישראל לזה תירץ שהוסיף ה' אלקי ישר' שאלו יצאו מכללא כי לכל העולם הוא אדון שהם עבדים וכל נכרי כשהוא יבוא אל הבית אף שהוא עבד יש לו הזכות כמ"ש שלמה הע"ה על הנכרי ואתה תשמע השמים אבל עם ישראל יתכנה עליהם בשם ה' אלקי ישראל מובן כי תיבת אדון באה בשביל כל הכלל:

ובלא"ה נראה דקושיא ליתא דהא ודאי אם אחד עינו סגורה בידו או באיזה כלי האם הוא בכלל סברת ר"י באחת מעיניו פטור הא ודאי דליתא דהמיעוט הוא כשאינה ראויה כלל לראות ופה כביכול המביט בעין אחת פירושו שסוגר עין אחת והרמז לרוב האהבה כי לו היו ראוים מביט בשני עינים שאחד היא למדה"ד והשנית לרחמים כמ"ש המקובלים וכשח"ו אינם ראוים חם עליהם ומביט רק בשל הרחמים וסוגר השנית ודכוותה להבדיל הסוגר עינו האחת במטפחת חייב הוא בראייה וחוץ מזה הדברים רומזים למ"ש בש' הארת המוחין סוף פ"ז ואין הדברים כפשטן ובנדפם הבאתי בכלל ישוב על הקושיא עפ"י מ"ש הגר"א בדרשת רז"ל יראה יראה היא לא על הכתוב הנז' רק על פסוק ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה ומובן דאין עוד ריח לקושיא ועי' באבות פ"א עין רואה ומ"ש התוי"ט משם דרך חיים אמר עין בלשון יחיד כי לא אדם הוא שיש לו עיני בשר ודם ודוק:

השמר מפניו וגו' כי שמי בקרבו, אולי נרמוז עפ"י מ"ש המורה בח"א פ' כ"א וז"ל כל מקום שמצא אונקלוס מיוחס אל הבורא גשמיות יחשבהו בחסרון המצטרף ה' נצב עליו יתרגם יקרא דה' יצף ה' ביני וביניך יסך מימרא דה' ויעבור ה' על פניו ואעבר ה' שכינתיה ע"כ ועי' במפרשיו וז"ל אלה השלש חלוקות יקר מימרא שכינתא הם כבוד נברא קול נברא דבור נברא וכו' ע"ש ולפי"ז הם לבוש לה' השוכן בתוכם וא"כ נרמוז כי שלש אלה רמוזים בנוט' שמ"י שכינתא מימרא יקרא (עי' רמב"ן פ' ויגש ע"פ ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק וש' כבוד ה' הוצאת מהר"ח בלית ובמק"א כתבתי בזה) כי בם מתלבש ה' ברוך הוא לפעולותיו בקול ודבור ושכינה ועי' בתקונים נ"ד שמ"י נוט' שמועא"ל מט"ט יקואל ע"ש והנה כמו שאלה הם נרתק לה' המתלבש בם ולכך נקראו על שמו כמ"ש ברז"ל (הובא ברש"י עפ"ז מט"ט גי' שד"י) שמו כשם רבו אולי שבזה יתישב לי מה שקשה מאד במ"ש בזוה"ק ויחי (דרי"ח:) ע"ש במקדש מלך בפ' ה' עשקה לי ערבני שפירש כי רשב"י שנקרא ה' ערב אותי ע"ש ופה תחול התמיהא הגדולה חברותא

כלפי שמיא ? ולא יחול תירוצנו שכתבנו בפסוק פני האדון ה' שפירשו אותו על רשב"י ותירצנו שם כי הוא סובב על תיבת פני שגם הצדיקים נקראים אנפוי דשכינתא אבל פה הוא אומר להדייא שרשב"י נקרא ה' אך לפי הנ"ל יתישב דכיון דמצינו במלאך שמתלבש בו כביכול נקרא שמו כשם רבו כמ"ש בפסוק ואל משה אמר עלה אל ה' זה מט"ט ששמו כשם רבו (עי' רמב"ן ובתרגום יוב"ע) גם ראיתי לרבינו בחיי בפ' לך לך (ע"פ והכנעני אז בארץ) וז"ל הטהור הידוע מדרך הקבלה וגם חכמי המחקר מסכימים כי הדבר הדבק נקרא על שם הנדבק בו ע"ש ובכן רשב"י הק' כשהיה במדריגת מרע"ה ששכינה מדברת מתוך גרונו לזה יקרא על שם הנדבק בו ואחרי שה' שרוי בתוכו והוא מרכבה אליו לזה נקרא כן ותדע דהרי רז"ל (ב"ב דע"ה:) כתבו שהמשיח נקרא בשם ה' שנאמר וזה שמו אשר יקראו לו ה' צדקנו ע"ש ובודאי שהוא הטעם ובזה ירמוז הכתוב רני ושמחתי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאום ה' ונלוו גוים רבים אל ה' והיו לי לעם וגו' ושכנתי בתוכך ע"כ וזה כפול פעמיים אמר ושכנתי בתוכך ולהבין אקדים מ"ש מהר"מ אלשיך בדרשותיו וז"ל כשימלוך מלך בעיר קטנה והיה שם מלך וכשתגדל מלכותו אח"כ יעתק כסא מלכותו לעיר גדולה וא"כ היה אפשר דהא דבחר ה' בירושלים הוא היות כי היה רק על ישראל אבל אח"כ ונלוו גוים רבים והיה ה' למלך על כל הארץ אולי לא ישכון עוד בירוש' לזה כפל עוד ושכנתי בתוכך כסא מלכותי שמה ישאר עכ"ל ולדרכנו יתפרש עוד כי פי' ושכנתי בתוכך תוכל להתפרש כמלך היושב בתוך עבדיו והוא נבדל מהם ופה אמר כי גם הגוים לעתיד יהיו לי לעם א"כ מה הוא ההבדל לזה כפל עוד ושכנתי בתוכך פי' ממש ככתוב בקרבך קדוש שקדוש שרוי בתוך מיעיו משא"כ שארא אני שרוי ביניהם:

ובס"ד נדרש בזה במ"ש רז"ל בירוש' דסנהדרין (פ"א ה"ב וע' סנהדרין י"ד) דאיתא שם כשסמכו רע"ק לרבי מאיר נתכרכמו פניו של רשב"י אמר לו רע"ק דייך שאני ובוראך מכירים (מעלתך) [כחך] ע"ש והנה כי מצד צער רשב"י זיע"א לא מצד גדולה חלילה וחס היה אלא לחושבו כי הוא ח"ו עוד לא ראוי וחסר השלימות בתורה אבל במה נתפייס בזה שאמר לו מכירים מעלתך וא"כ ביותר קשה למה לא נסמך ומה הלשון שאני ובוראך מכירים מעלתך ולישב נקדים מ"ש בגורי האר"י וכן ראיתי בהרב המלבים פ' חקת מהאר"י כי מה דאית לן שאין הלכה כב"ש וכרשב"י הוא משום שלא עסקו בתורת עוה"ז ומפני גודל מעלתם לא עסקו בתורת עוה"ז רק בתורת עולם האצילות וכפי סודותיה בעולמות העליונים משונים ענייניה מעולם הגשמי ובשמים יפסקו הלכה כב"ש וכרשב"י וכן יהיה לעת"ל עכ"ל, ובזה ראיתי להג' שדי חמד בקונט' דברי חכמים סי' נ"ז

מהג' מהרש"ה שפי' דברי הקליר בפיוט של פרשת החדש שכתב להנתן דת חדשה ע"ש ותמהו על זה דא' מי"ג עיקרים הוא שהתורה לא תשתנה לעולמים ובזה פירש הכונה שלעת"ל יפסקו הלכה כב"ש וכו' שתורתם גבוה ואין העולם הזה כדי לו ולעת"ל יהיה הלכה כמותם וזהו מ"ש המדרש תורה חדשה ע"ש ובזה יובן במחלוקת ר"א הגדול עם ר"י בתנורו של עכנאי וכו' בפ' הזהב (דל"ט) שיצאתה ב"ק מן השמים הלכה כאליעזר בני וצעק ר"י לא בשמים היא ע"כ דכפי"ז ניחא שאדרבה ר"י כשראה כי מן השמים פסקו כר"א ידע כי זה תורת האצילות ולזה אמר לא בשמים היא וזה אות כי אין הלכה כר"א ומעתה כשראה רע"ק את פני רשב"י שחשב עצמו שחסר הוא השלימות ולכך לא סמכו אמר לו בני אני ובוראך וכו' וידוע דרע"ק השיג לשער החמשים שהיא בחי' בינה וידוע דבינה היא נקראת עולם הבא ולעתיד לבוא ובאותו זמן הוא תורת האצילות ולזה אמר לו אני שהשגתי השער הזה ידעתי במעלתך העליונה ותורתך היא באצילות ועתה אין הלכה כמותך רק לעתיד לבוא תורת המשיח שהיא מעולם האצילות:

וראיתי להרב המלבים בארץ חמדה בדרוש לפ' פרה שהביא ממדרש תנחומא כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה עוסק בפרה ואומר אליעזר בני אומר פרה בת שתים וכו' אמר לו עתיד צדיק לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפ' פרה אמר לו יה"ר שיצא זה מחלצי אמר לו חייך שיצא מחלציך וכו' ע"כ ופירש בדרך זה אחר שהאריך שם (וכן ג"כ האריך בתורה אור פ' חקת ע"ש) כתב שר"א שורשו בעולם העליון ושם ההשגה מלמעלה למטה ושער של פרה אדומה הוא שער החמשים וכו' ור"א היה נשמת מרע"ה והגם שמשה מתפשט בכל דור ודור בר"א היה נשמת משה בסוד הגלגול שהוא נתגלגל בר"א לתקן חסרון הקודם וע"י שנתגלגל בר"א השיג שער החמשים שהשיגו ר"א בשלימות וכו' עש"ב ואנא עניא נראה לי לומר שהן אמת כי כן מפורש ברז"ל (ר"ה כ"א:) ע"פ ותחסרהו מעט מאלקים כי שער החמשים לא נתגלה למרע"ה ונתגלה לרע"ק וכל יקר ראתה עינו ובע"ח ש' לאה ורחל פ"ב איתא כי מ"ש בזוה"ק שהשיג משה עד הבינה היינו לאה הנמשכת ממלכות דבינה ע"ש והגם דבתנחומא פ' תשא איתא (ע"פ ומשה יקח את האהל) והיה כל מבקש ה' אפי' המלאכים והשרפים והגדודים היו מבקשים אותו ואומרים אלו לאלו שהשי"ת הוא במשכן משה ע"ש אין מזה ראיה כי הלא הם בעולם הכסא ומשה למעלה באצילות ועי' בשער הכללים פיו"ד חמשה בחי' יש למשה ונבואתו מדכורא פי' מיסוד דאבא שבתוך ז"א ע"ש ומשמע שלא השיג ש' החמשים הכולל הכל כידוע אך לקוצ"ד נראה לי דליתא לדברי הרב ז"ל ולא ניחא ליה להתנא ר"א הגדול לומר שהשיג הוא יותר ממרע"ה גם לאחר שנסתלק למעלה חדא דמפורש

ברז"ל שמרע"ה השיג לטעם פרה שהוא סוד החמשים שערי בינה ומפורש איתא לך אני מגלה ולאחרים חקה ועי' בש' הלקוטים להאר"י ז"ל אדמ"ה בגימט' נ' שהיא חמשים שערי בינה והגם שלזה ג"כ יש לדחות כמובן שהיא נמשכת משם דוקא ועל שם זה בא חשבון חמשים אמנם מצאתי מפורש להדיא בפ' ואתחנן בזות"ק ועי' ביאורו באורך ברמ"ז הובא במקדש מלך דר"ס ע"ב שהועתק משם אדם ישר למהרי"ץ מרע"ה זכה לדעת העליון ואינו מתפשט למטה ושורשו מתקון ז' דדיקנא דאריך תרין תפוחין וכו' וכו' ואם זכו ישראל היה משה מוכן לזכות אל הפנימיות הקול בעצמו אלא שאמרו לו ואת תדבר אלינו וארז"ל אמר להם התשתם כחי שלא זכה לבחי' חכמה שהוא ע"ב באחוריים גימט' פק"ד אך בפטירתו נאמר וירא ראשית לו שזכה לחכמה וכו' עש"ב הרי מפורש כי גם בחייו היה בבחי' פק"ד שהוא רבוע דקוי"ק דע"ב דאבא ופנים דאהי"ה קס"א בכללות גימט' מש"ה כידוע וא"כ שהוא מבחי' פנים דאהיה שהיא בינה הוא כולל כל השערים ובעלותו השמימה זכה גם לבחי' חכמה שנקראת ראשית וכן ראיתי עוד בספרי המקובלים ע"פ ויקבור אותו בהר נב"ו נבו אותיות נו"ן ב"ו ר"ל ששם נגנזו באימא עי' הנקראת נון ושבזה פירשתי בעוניי כונת הכתוב ולא ידע איש את קבורתו כי כל ספירה יש לה בחי' יראה שאינה יכולה להביט בספירה שלמעלה ממנה וכמ"ש בע"ח בכ"מ ומעתה מרע"ה שזכה להגנז במקור החיים אימא עי' אלקים חיים לזה ולא ידע איש שהוא ז"א את קבורתו דייקא שהוא למעלה ושם אין יכולת להשיג משום בחי' היראה עוד הביא הרב ארץ חמדה שם בד"מ ע"א וז"ל והגם דבסנהדרין איתא (צ"ל בסוטה די"ג:) כי משה אחר פטירתו עומד ומשמש ומזה הוליד הרב שם כי תכלית השימוש הוא לחסר משלימות השגתו בשביל שהיה צריך להשלים שער החמשים עכ"ל, אחר המחילה רבה ליתא קצבה נותן כת"ר למדריגות הרוחניות ומה צורך בדברים שהם למעלה משכלי בלתי שיעור וערך כמובן ורק בקצרה עיניך תחזינה להק' חסדי דוד מנאר באות ע"ו יתבהל האדם ויחרד לבו ויתר ממקומו וזה רק במה שכתב הרב והכתוב אומר כי גבוה מעל גבוה אין תכלית עד אין קץ ולזה תמיד עומד ומשמש עד אין תכלית וסמא דכולא משתוקא כי כבוד אלקים הסתר דבר והדרשה של הרב שעתיד צדיק לעמוד בעולמי ור"ל שר"א הגדול הוא ישיג שער החמשים הוא אפשר להתפרש שהתפלל מרע"ה שיצא מחלציו איש שהוא יפתח תחי' בפרשת פרה ור"ל שמעיקרו תיכף יהיה לו המעלה הגדולה וזכה שיצא מחלציו כלומר מזרעו לא שהוא ח"ו חסר ויחזור בגלגול כי אין זה בכח תיבת מחלצי כמובן והיע"ב אמן ואם שגיתי דברי כלא חשיבין וה' יכפר בעדי ועי' מ"ש בפ' תרומה בפסוק את כל אשר אצוה מהילק"ר וספרי ע"ש:

פרשת תרומה

דרוש לצדקה

את זה דרשתי בבית הכנסת הגדולה ביום ר"ה ש' עזר"ת לפ"ק בשעת המנחה בקהל עם עם קצת מוסר הנוגע להזמן מהעוני והיוקר הגדול שהיה לרגלי המלחמה הכללית שהתחילה בחו' אב ש' תרע"ד בא סי' המביט לארץ ותרע"ד ונגמרה בתשרי ש' בואי בשלום עטר"ת לפ"ק ודלגתו המוסר הניתן רק לקריאה ככתוב קרא בגרון גם רוב דברי המחכרים דולגתי רק מה שחידשתי בס"ד וזה החלו:

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם וגו' יש לרמוז תחי' הטעם שיש זקף קטון על וזאת התרומה המורה קצת שהיא לא סמוכה לאשר תקחו להבין ידוע מ"ש רז"ל (הובא ברש"י) דהיו שלש תרומות השתים שוים כקטון כגדול והשלישית הוא נדבת כל אחד שנדבו לבו אין לה חשבון מסוים ע"ש עוד אז"ל (ב"ב ט'.) גדול המעשה יותר מן העושה אך במדרש (פ' תרומה פל"ה אות ג') בפסוק ועשית את הקרשים איתא שם המעשה כעושה ע"ש וכן פסק בטור יו"ד סי' רמ"ט (ועי' בחי' הגהות ובפרישה שם) שכתב גדול שכרו כשכר הנותן ע"ש ולכאורה קשה מרז"ל שכתבו שהוא גדול יותר ואפשר לחלק דמ"ש בש"ס הוא לאותו שנתן ע"י דרשת המעשה בזה המעשה יותר גדול אבל בנותן לבדו שכרו גדול כמו המעשה ובאבות (פ"ב מ"ב) איתא ואתם מעלה אנו עליכם שכר כאלו עשיתם ע"ש ובפ' חלק (דצ"ט:) כל המעשה חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה דכתיב ומטך אשר הכית בו את היאר והלא אהרן הכה ע"ש ובכן אין סתירה דההיא דמס' בתרא קאי על האיש המעשה גדול ממנו והכא לערך המצוה עצמה ועתה זהו הטעם שכתוב מוכרת בוזאת התרומה שמקיף לשניהם גם לאותו המעשה לאחרים חשיב הוא נותן תרומה וזהו וזאת התרומה ומה הוא ע"י אשר תקחו מאתם בדרוש וגם לזה בא הרמז בס"ת הכ' וזאת התרומה אשר תקחו מאתם שהוא ס"ת תרומה כידוע משום שפה יש שנים המעשה והעושה גם בזה ירמוז הכתוב לא תאמץ את לבבך נגד הדורש לאחרים שמדבר מכל לבו להשפיע עליהם ולא תקפוץ את ידך נגד הנותן כי פתוח תפתח פתוח מקור נגד הגורם לשני שיפתח ידו גם זהו הרמז לה' אלקיך נדבה אשר דברת בפיך ועוד ירמוז פתוח תפתח היות כי אין אדם מעני מן הצדקה לזה מודיע אם פתוח תזכה שתפתח עוד ולזה בדרגא תביר שהוא לעני שלבו נשבר שתפתח ידך לו ולא תסתפקו בסעודות מצוה שתזמינו רבני העיר ונכבדיה ובזה תחשבו יצאתם ידי חובה לא היא העיקר תפתח ידך ותן לו ביד (והגר"א זצ"ל רמז בדרגא תביר במ"ש (ב"ב ד"י.) רב פפא הוה סליק בדרגא הוה בעי למיפל אמר לו ר' חייא שמא עני בא לידך

ולא פרנסתו ע"כ לזה הטעם בא בדרגא תביר עי' בדב"ק) ומה שסיים וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא הוא עפ"י מ"ש הטור בסי' רמ"ח ברית כרותה ח"ו עליו הכ' אומר כי חנון אני ע"ש וזהו והיה בך חטא שפי' חסרון והגם דבעלמא נזקקין לצועק יותר מן הנצעק מ"מ בזה והיה בך דוקא ופירש"י אפי' לא יקרא ומה ת"ל וקרא שממהר אני ליפרע ח"ו ע"ש ויש להבין מה הוא החסרון הזה הרמוז בתיבת חטא אפשר שיובן עפ"י מ"ש המפ' עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' וכתבו כי עשיר במ"ק הוא י"ג וכן עני במ"ק י"ג ובין שניהם הם כ"ו וזהו עושה כולם ה' דייקא עכ"ל ובס"ד ארחיב בדב"ק הנה ידוע לכם אתם אחי הסוחרים דהעשיר הוא לוקח מאחרים את כספם במסחרו עד שמתמלא הוא מהם וכן דרשו בילקוט (ש"א רמז פ"ה) משפיל אף מרומם באף שמשפיל לזה הוא מרומם לזה ותמצא בחשבון אותיות עשיר ע' שבעים והשין שלש מאות והסיבה היא השבעים נכתבה בשתי נקודות אחת אפס והשנית שבעה כזה 70 והשין שלש מאות שתי נקודות אפס והשלישית שלש ואם תסיר המילוי שהוא האפס ישאר בע' שבעה ובשין שלש ולכן חשבוהו המפ' במ"ק כי אותו המילוי שיש בעשיר הוא נלקח מהעני ובכן כשקורא עליך אל ה' אזי והיה בך חטא פירושו חסרון מהאפס שלך ואז יהיו אותיות בודדות שעולה מספרו י"ג כמו חש' העני במ"ק עוד תסיר מחש' עשיר מספר עני ישאר גימט' ת"ן ואגיד לכם עוד דבר חדש מהמפרשים כי עשיר במילוי אותיות האמצעיות הם שלשה יודין וי"ו גימט' ל"ו עני במילוי שני ווי"ן ויו"ד במספר כ"ב הוא חסר י"ד מחש' ל"ו וזהו ד"י מחסורו אשר יחסר לו גם רמזו ד"י מחסורו אשר יחסר לו ר"ת דמאי וס"ת גי' כתב כי מאכילין את העניים דמאי גם נותנים כתב בידו עכ"ל, ובעקבותם רמזתי בדי מחסורו כי בקהלת כתוב י"ד עתים לרעה וי"ד עתים לטובה והעני כל הי"ד עתים של טובה הם חסרים כי כולם היסוד שלהם הוא כשיש לו כסף ובלעדו הם לרעה ח"ו וזהו ד"י מחסורו אשר יחסר לו והכונה בזה שלא תסתפקו כסברת החפשים ודבור אחד בפיהם פ' יש לו כסף וסברתם היא עד שיהא קב רשו אזי יתנו לו פרוסת לחם וכו' וכבר מוזכר בפוס' שצריך שיהא לו כסף שיהא בטוח מפירותיו שיחיה וזהו בכלל די מחסורו וכפל אשר יחסר ל לומר שאם הכסף שקבל הוא יצטרך לקחת מהקרן שלו אתה חייב עוד לתת לו ולזה כפל עוד אשר יחסר לו והכתוב אמר כי בגלל הדבר הזה ודרשו רז"ל (שבת קנ"א:) גלגל הוא שחוזר בעולם וכמ"ש רז"ל (שבת שם) אקדימו רפתא לענייא כדי שיקדימו לבניך ורמז הבעה"ט ונתנו איש כופר נפשו כי ונתנו קורין ישר והפוך ונתנו לרמוז את זה ובשירי ר"י הלוי וז"ל יפתח ידו בהיותו על איתנו, יחונן עני ואביון מהונו, גלגל הוא שחוזר על מכונו, אם לא בא הוא בא בנו ובן בנו, ע"כ, וכן דרשו סולם גימט' ממון

וגימט' עוני ע"ש וצדקה בא"ת ב"ש היא צדקה לרמוז לבניו אחריו פה הארכתי בדברי המחברים זצ"ל:

אחי וריעי הבאתי לפניכם דברי רבותינו מפורשים המלהיבים לב כל אדם של כח הצדקה ולא מדעתי כלום אך שמעתי פעמים רבות דברים פורחים באויר לפטור עצמם בטענה שנותנים לפלוני ופלוני הראוים בחכמתם וגם שהם זקנים ולא חייבים לתת לכלל שיש הרבה מהם אברכים וחזקים וכו' וכו' אשיב לכם תחי' כבר רז"ל אמרו הנותן רק לאחד מביא רעב לעולם ע"ש אך כדי שיהא יותר נרגש אביא לפניכם מעשה שהיה שראיתי בספרים והוא כי עשיר אחד היה לו שכן ת"ח עני והעשיר היה מחזיק בידו תמיד מידי שבת בשבתו וכמעט כל מחסורו עליו והעשיר הנז' היה מוסיף עושר על עושרו ושוב העשיר הנז' שמע בביאת חכם גאון וצדיק גדול ובא לעיר הסמוכה אליו כי מלבד תורתו וקדושתו עוד בה שהיה עני קב רשו ופניו חוורים מכפנא ושכנו היו פניו אדומים מבשר ויין מה עשה הגביר היה נותן ושולח לאותו הג' הצדיק מידי שבת בשבתו ולשכנו קפץ ידיו ממנו ושוב התחיל העשיר לרדת מעושרו יום אחר יום מדריגה אחר מדריגה לזה בא אצל שכנו העני ואמר לו הודיעני אי אתה מודה שהרב השני הוא יותר גדול ויותר צדיק ממך אזי השיב לו כן האמת אמר לו א"כ הודיעני למה כשהייתי מחזיק בידך הייתי עולה מעלה ועתה להיפך השיבו החכם מ"ש רז"ל ה' צלך על יד ימינך שהקב"ה מתנהג עם האדם כמו הצל ההולך עם האדם כן השי"ת הולך עם האדם [כדב"ק ראיתי בשמו"ר אהיה אשר אהיה כשם שאתה הוה עמי כן אנכי עמך וכו' דכתיב ה' צלך ע"ש] ובכן זה תירוץ לשאלתך תחי' אתה לא היית מדקדק עמי אם אני ראוי אם לאו גם השי"ת לא היה מדקדק על מעשיך לתת לך כל העושר הזה ונתן לך שפע רב אבל כשהתחלת לבדוק ולחפש ולפשפש אם אני ראוי גם השי"ת בדק אחריך ומצא אותך שאינך ראוי לזה אחרי כי לפי דעתך אתה ראוי ומדקדק לתת רק להראוי וכו' עש"ב ובדרך זו פירשו המפרשים שמרו משפט מלשון ואביו שמר את הדבר ר"ל הצפינו משפט לעיין בעני זה יש לו מנורה יפה שולחן יפה וכו' אל תסתכלו בזה ועשו צדקה בלתי עיון משפטי ובזה קרובה ישועתי לבוא שאני לא אעיין ואבדוק בכם אם אתם ראוים ע"ש ובדרכם רמזתי מ"ש רז"ל בתענית (ד"ח.) אמת מארץ תצמח ודרשו המצדיק עצמו מלמטה מצדיקין עליו את הדין שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף רבי חייא בר אבין אמר וכיראתך עברתך ופירש"י ע"ד מש"ה וסביביו נשערה מאד שהקב"ה הוא מדקדק עם חסידיו כחוט השערה ע"ש והנה הגם שכתוב וסביביו נשערה מאד ששייך יותר בחסידים יש לומר גם צדיקים בכלל סביביו אך יש להדרש עוד כדרכנו

המצדיק עצמו שמראה לעם שכל מעשיו הוא עושה רק על פי הצדק והאמת וזהו אמת מארץ תצמח בזה מעורר עליו צדק משמים לבודקו ומובן שתיכף הוא נופל ומה יזכה ילוד אשה ורז"ל אמרו אפי' אבות העולם אינם יכולים לעמוד בדין והשני הביא ראיה מאיוב וכיראתך שחשבת על עצמך הוא סיבה לעברתך שלקית וכן מקביל לזה בנדרים (ל"ב.) כל המתמים עצמו הקב"ה מתמים עמו שנאמר עם חסיד תתחסד ר' הושעיא אמר שעה עומדת לו וכו' ע"ש ואל הנ"ל ירמוז הכתוב נתון תתן לו ר"ל בלתי עיון כי בגלל הדבר הזה דיקא שאינך מדקדק יברכך ה' שלא יבדוק אחריך וכו' כי לא יחדל אביון מקרב הארץ שאם באת לבדוק מדה"ד שהיא אלקים הרמוזה בר"ת לא יחדל אביון מקרב הארץ ר"ת אלקים מדקדק אתך וכסף שאתה נותן הוא כפרה על מעשיך שאינם ראוים כל כך והרמז כסף מלא כ"ף סמך פ"ה גימט' כפרה ומה נחמד פי' הגר"א זצ"ל בפסוק זרעו לכם לצדקה כי הזרע הרבה הולך לאבוד רק מעט שמוציא פירות ובכל זאת זורעים כן הצדקה צריך לתת לכל ראוי ואינו ראוי עכ"ל:

או יאמר בכפל נתון תתן לו עפ"י הידוע דבאדם יש לו שס"ה גידין ותחתיהם דופקין האחד מלא דם והשני רוח והם נגד ל"ת וכאילו הם מתרים על האדם לבלתי יחתוך אותם בעבירה וכשאדם ח"ו עובר עבירה הוא חותך אותו הגיד המיוחס לאותו ל"ת ואם עוד הפעם הוא כופל אותה העבירה הוא חותך גם הדפק שתחתיו ואזי שוב אין מונע אליו וזהו כונת רז"ל (יומא פ"ו:) עבר עבירה ושנה בה הותרה לו והק' הותרה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר ע"כ וקשה דהרי הוא קאמר הותרה לו והגם דלפשטא לק"מ דרז"ל כונתם כי רק לאותו האיש אינו מרגיש בה ועושה אותה וזהו לו והמקשן חשב שמתירים לו מעתה ושוב חידש לו הפירוש שנעשית לו כהיתר אבל ירמוז עוד לדרכנו דאותו הגיד והדפק שתחתיו היו מגן בפני העבירה קושרים אותו שלא יפגע בה וכשהוא עבר ושנה וחתך הגיד והדפק א"כ הוא הסיר אותו הקשר וזהו לשון הותרה מלשון התרת הקשר והוא חשב הותרה מלשון מותר לזה הק' לו הותרה לו ס"ד וכשתירץ נעשית לו כהיתר מובן הטעם למה אלא משום שנחתך הקשר ולזה לו הותרה כפשוטו וכתרגומו ולהבדיל במ"ע בתחי' היצה"ר מונע ומרשל בעצלות בשב ואל תעשה לבלתי עשות המצוה וכשעשאה פעם ראשונה ושניה אותה המצוה אזי הכניע היצר השולט שמה המקררו ומניח במקומו תחתיו אש המצוה ובשלישית אז פורח הוא משם ושוב אין מונע וזהו אומרו נתון א' תתן ב' אז בשלישית לא ירע לבבך בתתך לו כי אין עוד מונע וזהו ויקחו לי תרומה א' שצריך אחר לקחת ב' תקחו את תרומתי שגם השנית צריך מבקש

מבחוץ שיקח אבל בשלישית וזאת התרומה שכבר הרים מקודם בלתי דרישה ורק אשר תקחו מאתם שהוא כבר הפריש וקראה תרומה קודם שתבואו ותדרשו התרומה ופשוט: **דברי** הללו באו בכוון כי באשתקד נתתם פעמיים בתשרי ובניסן וזו הפעם השלישית אנחנו בטוחים שבפעם הזאת מאליכם תבואו אצל הגבאי הידוע לכם לתת נדבת לבכם הטהור בלתי שתדעו למי ולמה נתתם עסה אחת לכל וזהו יותר היא בכשרות ועי' (בבתרא ד"י:) אי זו היא שמצלת ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה וכו' היכי ליעביד יתננה לארנקי של צדקה ע"ש וסופר מעשה בספרים נדיב אחד משכיל בא אליו רבו שלמדו חכמה שיעזור לו בדוחקו הלך הנדיב וקנה אבן יקרה שהיא שוה הרבה ושלחה ע"י איש שימכרנה לרבו בדמים מועטים ובהקפה שהיה יודע כי רבו בקי בזה ויקחנה על סמך מחר ומחרתו יפרע וכן היה ומכרה רבו בסך הגון וכו' ושוב נודע הדבר להרב שתלמידו עשה את זאת הלך ושאל אותו מה ראית לעשות כך למה לא נתת לי כסף תחי' השיבו למדתנו רבינו די מחסורו אשר יחסר לו ואמרתי אם אתן מידי לידך יפול אור פניך ותחסר חלבך ודמך ואיך אוכל למלאת חסרון זה על כן חשבתי להגיע הסך הזה לידך על אופן היותר טוב עד כאן ומעתה מובן כי טוב הדבר שתמסרו ליד הגבאי ולא מיד ליד גם כשתהיה לכם הצדקה מיד ליד תשתדלו לתת לו בצנעא שלא יראה הוא ואתם אחרים בעת שתתנו לו שלא תגדל הבושה ביותר וכאשר פירשו כמין חומר הכתוב אם כסף תלוה את עמי וכו' כי רז"ל (ב"מ ע"ה.) כתבו אחד מהצועקים ואינם נענים המלוה כסף בלא שטר ועדים וההיפך בצדקה שמה היא מלוה ה' וזהו אם כסף תלוה צריך את עמי כלומר בנוכחותם אבל את העני רק עמך לא תהיה לו כנושה שפי' כמלוה שיהא לפניהם עוד טעם למה צריך רק ביד הגבאי ונקדים לזה ברש"י פי' די מחסורו אשר יחסר לו שאי אתה מצווה להעשירו ע"כ ומק' דהרי רז"ל (בתו' ס"ז:) כתבו אפי' סוס לרכוב עליו ועבד (לרוץ לפניו וזה ענין של עשירים ומתרצים לחלק בין עני מפורסם רק די מחסורו אבל שאינו מפורסם אפי' סוס לרכוב וכו' ע"ש ומובן לפי"ז דביד הגבאי לא נותן בשוה ומוסיף למי שאינו מפורסם למפורסם דבמפורסם רק מחסורו אבל הצנוע מוסיף לו ואי אפשר זה רק ע"י האמצעי היודע בטיבם ופירשו בזה לא תקפוץ את ידך שתראה כל האצבעות שוים אלא תפתח את ידך ותראה אצבעותיך חלוקים כן הוא בחי' הצדקה שיצטרך לאחד בהצנע של כבוד ושידע למי לתת יותר מאחד על השני וכמ"ש בכתובות (דס"ז:) מר עוקבא הכפיל הצדקה לאותו עני שהיה מפונק ביותר ע"ש ולזה חובה ע"י האמצעי שהוא יודע הכל:

עוד נראה לומר בטעם דנקט שלשה מיני תרומות הרומזים לשלשה אופנים בצדקה ע"ד שרמזו המפרשים בנוט' זהב וכסף ונחשת זהב נוט' ז"ה הנותן בריא כסף כשרואה סכנה פותח נחשת נתינת חולה שאומר תנו ע"כ דב"ק הנה גם בבריאותו יש שלשה סוגים ע"י הדרשה באונס ובבושה ואם ע"י הדרשה הוא מתעורר לתת ויש קודם לזה מאליו הוא נותן ועל שלשה אלה יש ליחס מאמר רז"ל (תענית ח':) אין הגשמים נעצרים אלא בשביל הצדקה ע"ש ובגשמים יש בו שלשה זמנים יורה ומלקוש ובעתו ומתאים חלוקתם לנותני הצדקה ויש להבין מה לשון נעצרים המורה שהוא רק לפי שעה ושוב יורד ובתחי' נובין הכתוב ויורד לכם גשם יורה ומלקוש ויתכן להיות כי ביורה יש בו טובה בגרעיני הפירות שיהיו שמנים מ"מ נגד זה אית בם גרעון אחת תיכף מתעפשים וגם שאין בהם נופת כידוע מהפירות הגדלים על מים רבים ולזה דימה אותם עוד למלקוש הצנום שהם בטוחים מהעפוש ודימה אותו לגשם שבעתו טעמו וריחו אתו ובמ"ש לשון נעצרים הוא יובן עפ"י מה שזכורני בספרים משם חכמי הטבע דתמצא לפעמים הארץ צחה וצמאה למים וירדו עליה גשמים ולא לבד שלא פעלו מאומה מהטוב אלא גם קלקלו תנובת השדה והסבה היא אם האד העולה מן הארץ ומוריד מטר הוא ממקומו שם יוריד שפע טובו כחלב האם לולד אולם אם יעלו הנשיאים ויעצרו שם מלהוריד מטר עד שילכו למקום רחוק ובתוכם יעצרו הגשמים אזי הם נאלחים המים ויתחמצו בענן ואינם שוב לברכה ע"כ ובכן יבוא בדיוק מ"ש רז"ל הגשמים נעצרים ר"ל הגם שאח"כ יורדים אבל לא במקומם עד שילכו למקום אחר גם הבעל צדקה שאינו במקומו ושולח למקום אחר זה ג"כ דכוותה והגם שבמקום אחר יותר צריכים מ"מ במקומו עדיף טפי כחלב האם לולד וכשתוליך חלב האם לולד הרחוק הוא נאלח ונדלח וכבר כתבו רז"ל (ב"מ ע"א.) ענייך עירך וענייך עיר אחרת ענייך עירך קודמין ע"כ ואם הם שקולים מאי רבותא אלא לאו אפי' שעיר אחרת יותר צריכה בכ"ז עירך קודמת והוא דמיון לגשמים הנעצרים בעירם ומריקים בעיר אחרת שאינם לברכה ח"ו:

ויתכן עוד לומר אם יראה בעיני מורי דשלש אלה יורה וגשם שהוא בעתו ומלקוש הם מקבילים נגד רחמים פשוטים ושתוף רחמים בדין ודין גמור והענין כי האר"י הק' בשעה"פ כתב כי יסוד דאבא המחובר באימא א' של אהיה דההין עולה רל"ב ובהתחבר עמו פלא יסוד דאבא נקרא גשם ע"ש הרי דגשם שהוא בעתו הוא כלול מרחמים היותו מעורב מאבא רחמים ואימא שהיא דין אבל יורה שהוא מקדים לגשם שבעתו הוא רחמים כי אותיות הקודמות לגשם הם רל"ב שהוא עסמ"ב הרומז לאבא היות שאבא

שהוא ע"ב כולל מה שתחתיו כי הספירה העליונה כוללת מה שתחתיה ואחרי שהוא ע"ב א"כ הוא עסמ"ב שהם רל"ב הרי היורה שהוא קודם לגשם הוא באבא

ראיתי להרא"ם בפ' משפטים אם כסף תלוה את עמי שדרשו עמי ונכרי עמי קודם כגון נכרי בריבית וישר' בחנם וסיים שכ"כ הרמב"ם בה' מלוה ולוה וכו' אבל אכתי איכא לאקשויי תיפוק לי מנבילה דכתיב לגר אשר בשערך תתננה ואכלה או מכור לנכרי ודרשו ז"ל להקדים נתינה דגר למכירה לנכרי וכו' וצ"ע עכ"ל ולקוצ"ד אפשר לישב דלהרמב"ם דסובר מ"ע להלות לנכרי וכמ"ש בפ"ה מה' מלוה ולוה וא"כ מהא דראוי להקדים נתינה דגר תושב למכירה דנכרי פשיטא דאין שם מ"ע ממש דהא תרוייהו גוים אם גר תושב והנכרי רק ההפרש של ע"ז ביניהם וא"כ בהלואה דאיכא מ"ע דלנכרי תשיך הוה אמינא דלא לזה איצטריך לומר דגם זה שיש מ"ע בהלואת נכרי בכ"ז עמי קודם ואם תאמר הא מהיכא נדע דלתת לגר עדיף ממכירה לגוי כמובן גם נתינה בחנם מנ"ל וכ"ש להקדים ובפרט דהכא הוא מפסיד מהקרן דמי הנבילה ולא מניעת הריוח אך זה ניחא להרמב"ם דיש מ"ע בהלואה לגוי בריבית אבל להראב"ד ודעימיה הסוברים דאין בזה מ"ע מאי איכא למימר ולישב קצת נקדים מ"ש בחנוך מצוה תע"ב נבילה הראויה לגר קרויה נבילה ויש חיוב באכילתה ומפני זה הוצרך הכתוב ללמד זה וכו' ע"ש וא"כ יש לומר דמהא דנבילה למדנו להקדים בדבר של אכילה לגר למכירה לנכרי ומלקוש שהוא דין גמור בצמצום שהיא אימא אהיה בשלשה מילואין עם השורש אהי"ה פשוט גימט' מלקוש חוץ מזה אותיות שאחר גשם הוא דתן שהיא אימא בשלשה מילואיה הידועין ביה"א העולה תנ"ה ונגד זה הצדקה המיוחסת לגשם בשלש מעלותיה הגשם בשלש חלקיו מחייה ארץ החומרית והצדקה נגד ארץ הרוחנית לאה ורחל הנגלית נגד רחל והנכסית שהיא מילוי צדקה בא"ת ב"ש המולדת צדקה היא נגד לאה הנכסית ובזה הוא גורם יחוד וחיבור ליסוד דז"א הנקרא שלום להתחבר עמהם (ובילקו"ר בחקתי התו' והצדקה שוים בצדקה כתיב מעשה הצדקה שלום בתורה אם בחקתי וכו' ונתתי שלום וכו' ע"ש) ואחר שהמלכות היא דין וז"א נקרא אמת ויסוד נקרא שלום ס"ת שלהם מת"ן כמ"ש בירוש' שקלים (פ"ה ה"ד וב"ב ד"ט:) מתן בסתר יכפה אף על הצדקה ולזה קי"ל ספק צדקה צדקה כמ"ש בפוס' וראייתם ממ"ש (פיאה סופ"ד) ספק לקט לקט ע"ש כי הספק הוא נסתר כמו צדקה הנסתרת נגד לאה ומכוון הענין בס"ד והיע"ב:

נחזור לדברינו הנ"ל כי הצדקה נרמזת בכתוב ויקחו לי תרומה והנה תראה שכתבה בלשון קיחה ולא בלשון נתינה ויתפרש במ"ש בשבת (קי"ט.) שהמעשר ממונו מתעשר (הגר"א זצ"ל רמז דהטעם עשר תעשר הוא זקף קטון לרמוז על זקיפת המדריגה מקטון

לגדול ע"ש) ולכן יוצדק בו לשון קיחה שהוא חשוב לוקח גם דימו התרומה לתורה דגם בתו' המשפיע לתלמיד הוא לוקח כמ"ש (תענית ז'.) ומתלמידי יותר מכולם ורש"י פירש לי לשמי ע"ש וכתב הרא"ם טעם רש"י משום דכתיב אם ארעב לא אומר לך אבל לא מפני שמלת לי אינה נופלת על הלקיחה כי הרי מצינו קחה לי עגלה משולשת וכו' ע"ש ויש לומר עוד דבלקיחה מורה על הגעת דבר אליו ובשעת לקיחה אם הוא איש אמצעי לא תבוא מלת לי המורה על הסמיכות מעת שלקחה והיה צריך הכתוב ידיו לבא מן הדין להיותו כמוהו גם בישר' הוא דוקא אכילתו קודמת להלואה דנכרי אבל אם רק הנאה ליש, מהיכא תיתי להקדימה לנכרי לזה אכפל הכתוב בהלואה ופשוט ובהיותי בזה הראו לי בס' כלי חמדה פ' ראה דפ"א משם הג' בעל כסא דהרסנא והוא שעבדים יהיו מותרין בנבילה שהרי בנבילה כתיב כי עם קדוש אתה ומבואר בגיטין (דל"ח:) המקדיש עבדו יצא לחירות מ"ט גופו לא קדוש לדמי לא קאמר דליהוי עם קדוש קאמר מבואר מזה דעבד אינו במדריגת עם קדוש א"כ הכא בנבילה דמבואר בתוה"ק כי עם קדוש אתה צריך להיות העבד מותר בה והיא הערה גדולה וכו' ע"ש מה שתירץ הרב ואני מתפלא לקוצ"ד דאיך חשיבא זה לקושיא וברז"ל מפורש דכי עם קדוש אתה לא להא אתשיל כלל וכמ"ש ברש"י והוא מהספרי דכי עם קדוש בא לומר קדש עצמך במותר לך ע"ש ועי' ברא"ם פ' ראה עפ"ז שכ' וז"ל ונראה לי שכך פירושו מפני שאין נופל לומר כי עם קדוש אתה אלא באזהרה שאין בה אלא דרך יפוי בלבד וכו' אבל אזהרה זו היא ככל אזהרות שבתורה שהן הכרחיות לתקון הנפש ואפי' בלא קדושה ולא היה ראוי לומר כי עם קדוש דמשמע מפני קדושתך וכו' לכך הוכרחו רז"ל לומר דאתה עם קדוש וראוי לקדש עצמך אפי' במותר לך וכו' וזה הוא בלא"ה אסור לך ע"ש ומובן דקושיא מעיקרא ליתא ודוק:

לומר ויקחו תרומה ויתנו לי לזה פירש לי לשמי ובודאי גם ההיא דקחה לי עגלה משולשת פירושה לשמי דבזה תוצדק הסמיכות מלת לי אל ויקחו שפירושו ברגע הלקיחה תהיה לשמו יתברך וכמ"ש הכתוב ויקחו בתוספת וי"ו הגם דלפשטא היא במקום ש' יש לרמוז עוד דהנותן פרוטה לעני מתברך בשש וע"י שמתברך בשש ניצול משש קללות שיש לעני שסימנם מאדם ר"ע כידוע מך אביון ד"ל מסכן ר"ש עיני הבאים עליו משש קצוות התבל יתברך בשש ברכות מכובד אדון דעתן משכיל רחמן עשיר (בודאי תחפצו בכל לב בברכות אלה) וירמוז פשוט לי לשמי במ"ש רז"ל (ב"ב ד"י.) המעלים עיניו מן הצדקה כעובד ע"ז ופי' הג' מערכי לב והג' אש דת שזהו תלוי במ"ש רז"ל (ב"ב שם) אם הקב"ה אוהב העניים למה אינו מפרנסן משל לעבד וכו' והשיבו רע"ק

משל לבן וכו' ע"ש וכן השאלה בע"ז למה אינו מבטלה (ע"ז דנ"ד:) שניהם הישוב כי ע"י בשר ודם עדיף שאנחנו נאבד הע"ז ככתוב אבד תאבדון וכו' ובעניים כדי שע"י נזכה בהם ע"ש ולזה המעלים עיניו מן הצדקה בטענה שהוא יפרנסם כעובד ע"ז שגם בע"ז חלה השאלה עש"ב ובס' שמע שלמה אלגאזי פי' הקשר הזה כי בע"ז הקפיד השי"ת גם על ההרהור כמעשה כידוע וגם בצדקה כתב הרמב"ם הקפידה התורה גם על המחשבה ככתוב עם לבבך בליעל וכו' ורעה עיניך באחיך וכו' ולכן הוא כעובד ע"ז ע"ש מצינו שמקבילים הנושאים בצדקה עם ח"ו הע"ז אף שמצוה לאבדם על ידינו ובצדקה ג"כ על ידינו וכן בהרהור הצדקה ח"ו שלא לתת עבירה כמו בע"ז ולזה נאמר בפ' תרומה לי לשמי ונכון:

והנה חוץ מכל האמור קרא מפורש וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ע"ש (שבת קנ"ו:) ואתם ראיתם בעיניכם בעוה"ר כי לרגלי הכפנא ששרר בארץ גבר חולי הקולירא וקדחת הצהובה רח"ל ומקרי מות רבים היו ובכתוב יש שני מיני מות כתוב וצדקה תציל ממות שהיא ר"ת מות ובודאי אמרו זה המפרשים ומות מפורש והיא מצלת משתיהם כי גם בצדקה יש נסתר ונגלה כנ"ל וגם שני מיני מות החומרי והרוחני החומרי שלא ישלוט בו מות המקרי רק בכלות לחותו התולדית כבר השואב את כל השמן והרוחנית שלא ישלוט בו מה"מ וכבר דרשו הראשונים כי הצדקה היא מורה לנו שאנחנו דין בנים ולזה מותרת הצדקה וכנ"ל משל לבן ובכן הדין האב מטמא לבנו וזהו והלך לפניך צדקך אז כבוד ה' יאספך ולא ע"י מה"מ ע"כ דב"ק אבל הא ודאי דבצדקה שתהיה יותר משיעורו וחיובו הראוי וכן ראיתי מפורש להג' מהר"ש פרימו שישב מ"ש רז"ל (פסחים ח':) בהא דהאומר סלע זו לצדקה כדי שיחיה בני דהרי זה צ"ג עם ההיא (דאבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס ותירץ דאם נתן דבר מה שמחויב מן הדין והוסיף עליו בזה שרי ליה למימר כדי שיחיה בני וכו' ופי' בזה מש"ה צדק צדק תרדוף כפול ביותר מחיובך תוכל לעשות למען תחיה ע"ש וכן כתבו כי מחצית השקל היא אותיות סובבות מת חי וצדיק באמצע כי הצדקה הופכת ממות לחיים ע"כ ותמצא כי ידוע שהצדקה היא נגד רמ"ח מ"ע כידוע במפרשים ובכלל המ"ע היא הצדקה ואם תוסיף עוד צדקה הרמז שיותר מחיובו ואז תעלה צדק"ה עם רמ"ח גימט' תמ"ז אחד למעלה ממות לומר שיצא מגדר המות ודבר נפלא ראיתי בשו"ת בית יצחק דאנציג משם הג' הק' הגר"א זצ"ל במ"ש בבתרא (י"א) במעשה בבנימין הצדיק שפרנס אשה וז' בניה והוסיפו לו כ"ב שנין משום דבסוטה (ד"כ:) איתא יש זכות תולה ג' חדשים וגם אמרו (ב"ב ד"ט:) המפייס לעני מתברך בי"א וי"א פעם שלשה חדשים

עולה ל"ג חדשים ובעד אשה ושבעה בניה עולה רס"ד חדשים מספר כ"ב שנים ע"כ דב"ק והנה רז"ל אמרו (ר"ה י"ח) אביי ורבא מדבית עלי קאתו רבא דטסק בתו' חיה מ' שנין אביי דעסק בתו' ובגמ"ח חיה שתין שנין ע"כ והכא גמילות חסדים שלכם אית בה ג"כ תורה ולזה גמילו"ת חסדים גימט' תור"ה שמחזיקים ברכי דרבנן דשלהי ובכן תרתי איתנהו בה ביום הזה שבו נידונין כל העולמות וגם החיים והמתים על ידי זכות הצדקה שתתנו יותר מכחכם יכולה היא להפוך מדין החזק למדת החסד והרחמים כי הצדקה היא בכחה למשוך חסדי ה' וכמ"ש במדר' (ס' עקב פ"ג אות ט') ישר' נתנו להקב"ה שתי מרגליות צדקה ומשפט והקב"ה נתן להם נגדן חסד ורחמים זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ומובן ובזכותה נכתב ונחתם לחטו"ל וחרב וחנית ומלחמה יעביר מן הארץ כי ה' דבר אכי"ר. ואגב ארחי אעורר לרבותי בהתוס' שם (בר"ה י"ח. ד"ה רבה) כתבו רבא חבירו של אביי לא היה כהן כדמוכח בפ' הזרוע וכו' ע"ש ולקוצ"ד יש להוכיח עוד דהרי רבא חבירו של אביי היו ביחד יושבים לפני רבה קטנים ועי' בתוס' ברכות פ' שלשה שאכלו (דמ"ח. ד"ה אביי ורבא) ע"ש ומצינו שאביי חיה עשרין שנין יותר מרבא ומשמע דמת רבא קודם אביי ואיך יהיה דחומה דביתהו דאביי אתת קמי רבא לפסוק לה מזונות כמ"ש בכתובות (ס"ה.) אלא לאו דאין זה רבא חבירו של אביי שחיה מ' שנין אלא אחר ואולי התוס' דעדיפא קאמרי ודוק:

את כל אשר אצוה אותך ברש"י היה הגירסא בויי"ו ואת כל אשר אצוה וכו' ע"ש ואפשר לקיים הגירסא במה שנקדים לומר דמרע"ה מלבד התורה שלמד שהיא שייכא לכלל ישראל עוד השיג בתורה דברים עליונים שלא היו רק אליו לרוב גדולתו והגם דכתבו רז"ל באבות משה קבל תו' מסיני ומסרה ליהושע שפירוש ומסרה הוא שלא השאיר אצלו כלום היינו בתורה הנוגעת לכלל ישר' אבל במה שלא היה נוגע לכלל הוא השיג יותר ויותר שלא ניתן רשות לתתם לישראל ולזה פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה ואחרי שכל התורה שקבל מסרה ליהושע מדוע הוא כפני לבנה אלא ודאי שלא כל מה שזכה משה לעצמו מסר ליהושע גם במס' בתרא (ע"ה.) איתא ונתת מהודך עליו ולא כל הודך ע"ש ובילקי"ר פ' בהעלותך כ' בשם הציוני (ע"פ לא כן עבדי משה) כל מה שראה מרע"ה בכל חדרי המדות בתי גואי ובתי בראי לא גילה כדרך שאר הנביאים וכו' כל אשר בביתי ראה וידע וכו' וכו' ע"ש ועי' שם בילקוט ואתחנן ע"ש ועי' בתנחומא ויקהל והיה כל מבקש ה' ע"ש ומעתה זה אומרו ודברתי אתך מעל הכפורת ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל ובילקוט פ' ויקרא אליעזר בן דהבא אומר יכול לצורך עצמו דבר עמו ת"ל לאמר לצורך ישראל וכו' ע"ש והא ודאי דמ"ש לצורך עצמו הכונה

גם לצורך עצמו וגם לכלל ובכן זה הכונה במ"ש ואת כלומר דברתי אתך לצורכך וגם את כל אשר אצוה ואילו לא היה וי"ו דואת הייתי מפרש מה הוא שאצוה אותך הוא אל בני ובויי"ו דואת ידענו דגם אליו ביחוד לעצמו היה הדבור והיות כי רשבי הוא כמו מרע"ה כידוע ועי' בפ' משפטים ועי' הרמ"ז בס' אם לבינה כי רשב"י שופריה דמרע"ה עש"ב ולכן תמצא באד"ר שאמר לחברייא דאדה"ר בקש מרשב"י שלא יגלה מעון שלו רק מה שכתבה התורה עליו ע"ש וזה מורה שיש ג"כ דברים שהם קדושים ועליונים ולא נתגלו בתו' משום שהיא לכלל ונתגלו למרע"ה וכן לרשב"י אך רמז יש להם בתו' שיש עוד דברים נעלמים ושפיר תבוא הוי"ו ואת כל אשר אצוה ודוק:

פרשת תצוה

ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו ל"י ואלה הבגדים אשר יעשו תמצא בזה ר"ת אליהו וכן בפ' אמור המשחה ומלא א"ת ידו ללבוש ר"ת אליהו אפשר שירמוז עפ"י מ"ש הרב עשרה מאמרות מאכ"ח ח"ג סי' כ"ג כי אליהו הנביא בעת חורבן בהמ"ק הוא מקריב תמידין בכל יום אך בתוס' מנחות דק"י והובא בב"י או"ח סי' ק"ך כתבו כי מיכאל פעמיים מקריב בכל יום כבשים של אש ע"ש ובסה"ק חלק יעקב דל"ח כתבתי בזה ע"ש ואפשר כי תרתי איתנהו כי במזבח העליון למעלה מיכאל השר הגדול הוא מקריב תמידין של אש שהוא נתכהן למעלה בעת שנתכהן אהרן למטה בעבודה וכמ"ש בי"מ מאמר המדות דקל"ב ע"ש ורמזו בזה הכתוב ה' נראה אליכם אותיות אהרן מיכאל ע"ש שזה היה במשכן ובבית עולמים אהרן הקיים במין למטה ומיכאל הקיים באיש למעלה אבל אחר החורבן שאין הכהן עובד להקריב למטה אזי נתמנה אליהו שהוא כהן כמ"ש רז"ל (והוא נקרא אופן ר"ת אליהו פנחס נדב ואביהו כמ"ש המקובלים) הוא מקריב למטה תמורת הכהן וצדקו יחדיו ועי' פת"ע להגי' חיד"א במנחות מה שכתב מהבית דוד באו"ח סי' מ"ט ופי' בזה מ"ש ואשי ישראל ותפילתם תקבל ברצון הוא על אותם שני כבשים שמקריב אליאו בכל יום ע"ש (אך פשט התוס' נראה שמיכאל מקריב למטה) וזהו הרמז פה על העתיד בשם אליהו בר"ת אחר שם אהרן שפירושו בעת שאין בהמ"ק קיים יהיה אליהו למטה מקריב וגם מיכאל רמוז ג"כ רק הוא יותר נעלם שרמוז בפ' לקדשו לכהנו ל"י ואלה הבגדים ר"ת גמט' מיכאל ועוד נמתיק הענין בעז"ה כי תמצא בבית ראשון שמשו ח"י כהנים גדולים וכמ"ש ביומא (ט'.) ומנויים אחד לאחד בדברי הימים ובבית שני פ"ג כהנים גדולים וכמ"ש התוס' שם לחד גירסא שבירוש' ואם תצרף י"ח עם פ"ג הם מאה ואחד כמנין מיכאל הנה פנחס וזרעו במין כמו מיכאל הקיים באיש ואחר החורבן אזי תחת הכהן שהיתה מתלבשת בו השכינה היא מתלבשת למעלה בשם

מיכאל במילוי מ"ם יו"ד כ"פ אל"ף למ"ד גימט' שכינה כידוע בספרי האר"י וזה למעלה ולמטה מתלבשת באליהו שם ב"ן הרומז לשכינה וזה בזמן החורבן ובעת בנינו עם הכהן הצדיק ג"כ ורמוז בכתוב ונשמע קולו בבואו א"ל הק' לפני ה' ובצאתו ר"ת אליהו ואזי סיים הכתוב ולא ימות ואם ח"ו חסר וי"ו מאליהו נגדה חסר ובצאתו זה סי' שלא ישאר בחיים ולא ישלים שנתו וכמ"ש ביומא ל"ט במעשה דשמעון הצדיק שנכנס עמו ולא יצא ונתבשר שימות באותה שנה ע"ש ונרחיב קצת הדבור כי שם וי"ו הוא רחמים שהוא אילנא דחיי כידוע ובכן כשחסר ובצאתו שהוא נגד וי"ו מאליהו נשאר אליה נוט' אל הקדש לפני ה' ושם תשאר נשמתו ואפשר דזה ירמוז הכתוב הנה אנכי יצאתי לשטן דרשו בו מלאך רחמים היה ונהפך לשטן ע"כ ולנו לדעת מהיכא אפיקו לה רז"ל ולפשטא הוא מובן דדיוקם מדכתיב יצאתי ובמלאך לא שייך לשון יציאה אחר דהוא שליש עולם לזה דרשו בו כי פירוש יציאה זו אינה יציאה של העתקת המקום רק יציאת הגדר וכמ"ש הרב במורה הנבוכים ח"א פ' כ"ג שפירושה מן הרחמים לדין ועתה נרכיב זה בזה כי אליהו בוי"ו הוא רחמים וכשנחסר הוי"ו ממנו הוא דין הרמוז בר"ת הנה אנכי יצאתי לשטן ר"ת אליה ופי' על בחי' העקרית קודם בואו לעולם:

נחזור לדברינו כי אליהו הוא מקריב תמידין עד היום בבהמ"ק ואפשר הטעם שנבחר אליהו ולא מלאך אחר משום כי התורה והמצות פה בארץ אין חלק בהם למלה"ש תורה צוה לנו [בס' משכנות הרועים מע' עדות נסתפק במלאכים הנראים לבני אדם אם תועיל עדותם ע"ש ואני תמה דאחר שאין בהם דין הזמה כי פרוח יפרחו איך אפשר שיועילו וצ"ע]

ובספרי המקובלים כתבו כי באליהו יש בו תרתי למעליותא (עי' מ"ש בפ' בא) בחינת אדם ובחי' מלאך כי לזה רמוז בשמו השנים בשם השורש שלו שנקרא אליה ככתוב שולח לכם את אליה הנביא כי שם אל שבו מורה על בחי' מלאך כי סוף שמם הוא אל מיכאל גבריאל וכו' ושם י"ה מורה על ישראל שנחתמו בשם י"ה הראובני השמעוני וכו' כידוע ע"ש ועי' להרב רבינו בחיי שכתב כי אליהו מעורב רחמים בדין ולכן העניש לשר החמשים והחייה את המת ע"ש [והגר"א הק' כתב כי ישראל נקראו בשם ישראל ובשם ישורון כי יש מלאכים שסוף שמם אל ויש שסוף שמם וי"ו נו"ן כמו מט"ט וכו', וכן רבנן אדמו למלאכים ולזה נקראו ישראל וישורון ע"כ] וא"כ אליהו שהוא מלאך ואח"כ אדם דין ורחמים לזה היתה לו הזכיה שהוא הכהן המשותף מאדם ומלאך שיקריב למטה בבית עולמים שלא יפסק הקרבן מבית עולמים כמשמעה עד ביאת הגואל ואליהו והם ייחסו את. הכהנים ויקריבו הקרבנות באתגלייא בב"א:

ומענין לענין אפשר לומר דגם זהו הטעם שנבחר אליהו להיות נוכח בכל מילה מלבד הטעם הידוע משום שאמר כי עזבו בריתך בני ישר' וכו' כמ"ש בזוה"ק (ברא' דצ"ג) יש לומר עוד דאחרי דבזוהר בראשית איתא המבטל מילה כאלו הורס מזבח ע"ש יען שהוא כמו קרבן על המזבח שהוא הסנדק ותמצא מזב"ח נוט' מילה זמנה ביום ח' וכיון שהוא קרבן צריך להיות כהן שם שהוא אליהו ותמצא רמז הנה מלאכי ילך לפניך ר"ת מילה מלאכי אותיות מיכאל מלאכי' ילך לפניך ס"ת גימט' נו"ן שם אליה באותיותיו שלמד דין על ישר' נרמז בגימט' ובשמו העקרי ונרמז מיכאל כי הוא ואליהו חד דרגא זה למעלה וזה למטה ושורה השכינה על הסנדק שבחיקו אליהו ולזה נמחלין עונותיהם בשביל שלא תשרה שכינה על בעלי מומין בעבירות כי זהו במקום הקרבן ולזה ג"כ המוהל הוא יורד לפני התיבה וכמ"ש בש"ע בה' מילה בהרמ"א (סי' רכ"ה סי"א) מילה נוט' מוהל יורד לפני התיבה ע"ש כי התפילה במקום קרבן נאה להמוהל שיתפלל בעדו ובעד הציבור כמו קרבן התמיד המכפר על ישר' קרבן דבור תפילה וקרבן מעשה המילה יוצא מזה כי אליהו תרתי יש בו מלאך ואדם ולזה התורה והמצות שייכים בו לעולם וכן תמצא בערבות מואב ששם היה גמר התורה שנשתלשה בערבות מואב כמ"ש בסוטה לזה רמז בפ' נצבים היום לפני ה' אלקינו ואת ר"ת אליהו והמקובלים כתבו בפסוק הואיל משה אותיות אליהו משה (עי' מג"ע באופניו) כי לעתיד אליהו יהיה מתורגמן למשה ע"ש ואולי יאמר כי מקודם ג"כ רמוז בו כמ"ש ביתרו אתה יושב לבדך וכל העם ר"ת אליהו ואמר נצב עליך שהוא מתורגמן וכן הוא בדין כי אליהו הוא לבנה אדנות בחי' ב"ן ומשה הוא חמה בעלה דמטרוניתא בחי' מ"ה המשפיע לזה דבק אליהו עם משה ביחד ודוק והוא רחום יכפר:

ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה וגו' אפשר לומר במ"ש הכתוב מלאתיו ולהבין נקדים לעורר דאחר שהכתוב מיחס החכמה אל הלב א"כ איך ראינו בילקוט ריש משלי הובא מחלוקת בזה אם משכן החכמה בראש או בלב ודהע"ה סבר בראש משכן החכמה ולכך התחיל בתהילים באשרי שתחי' א' ושלמה סבר שמשכנה בלב ולכך התחיל במ"ם דמשלי אמצע האותיות כמו הלב שבאמצע הגוף ע"ש. (עי' נשמת חיים לר' מנשה בן ישראל) ואחר שהתו' יחסה אל הלב איך אפשר לחלוק בזה אך החי' פשוט דתרתי איתנהו כי החכמה הנטועה בכח ובהרגשה ודאי שמשכנה בלב שממנו תוצאות חיים והרגשותיו בשכל המעשיי וכל המדות למיניהם וסוגיהם הסותרים רחמים ואכזריות וכו' כולם מסתעפים ממנה וזאת היא חזקה בחוזק הגוף וחלשה בחולשתו עד שמיחסים לה הפתגם הידוע בפי כל נפש בריאה בגוף בריא (הארכתי קצת

בזה במק"א) אבל אותה הרוחנית הנבדלת האצולה ממרומים (עי' מורה נבוכים ח"א פ' ע' בזה ובעל העקידה שער ו' ומה שהרעיש בזה הג' מנשה בן ישר' בנשמת חיים מאמר ב' פ"כ עד שכתב שהלואי שהשער הזה יהיה סגור לא יפתח ע"ש ועי' מ"ש בפ' נח בפסוק ואך את דמכם בהערה ע"ש) היא נשמה המשכלת משכנה במוח שבראש ושם הוא עיקר מושכל הצח ואין לה יחם בכוחות הגוף והיא תשלח פארות לאותה שבלב להרגשה ולהדריכה גם היא אליה כשתגבר עליה כפי התכנית והקנין שקנה בהשכלתו בשכל הנקנה ונתעצם אתה והיה בו ישות ולמושכל עם טוב המדות או שגם היא תשתעבד אל הלב וכוחותיו ושתמשול ותחשיך את יפעת זוהרה ותעזור להרגשותיה החומריים והשחתת המדות וכו' וכו' ובעקידה הבאתי דב"ק במק"א כתב כשישכיל בשכלו העיוני לבד יחיה חיי השכלים הנבדלים ובשכל המעשיי יחיה חיי המדבר ע"ש מעתה מובן כי שכל המעשיי הוא תלוי בהרגש הבנת הלב והעיוני הנבדל לשכל לא יתערב בו חומר הגשם אך שהעליונה לא תוכל לשכון בלב מפני שהיא קיצונית בתכלית עם כלי הגוף החומרי אפי' בלב שהוא זך מכל הגוף לזה ב"ה לעד שם לה בכח הלב אותה שהיא מרגשת החיונית שצריכה ג"כ לעולם החומרי שבה יש תכונות רבות ובלב יש בו שני שבילין חומרי ורוחני בערך החומרי כי שתי חללים יש בלב כידוע אחד מלא דם ואחד מלא רוח ואז תוכל חכמה העליונה להתישב בראש ולשלוח פארות על הלב הרוחני בסים לה ובודאי שיש הרבה מה להאריך בזה כמובן אך היות ידעתי בעצמי כי שכלי חלש ודל ורזה בפרט בדבר הזה לכן שמתי יד לפה ודבר זה כבודו בגדולים ואפשר כי אל זה ירמוז מ"ש רז"ל (בברכות נ"ה.) אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר יהיב חכמתא לחכימין ע"כ והוא כי החכמה העליונה שמשכנה במוח אינה מתישבת עד שיהא לה בסים האמצעי בינה ובין הגוף שהיא חכמה תחתונה שבלב ובלעדה אין לה קיום לשבת היות שקצות גדולות בינה לבין הגוף וע"י החכמה התחתונה שבלב אם יזכה יש לה לחכמה עליונה לסוכך עליה ובזה יכונו דברי דוד ושלמה בנו ששניהם דא"ח מר אמר חדא ומר אמר חדא וצריכים זה לזה האב עם הבן וזהו מש"ה אל כל חכמי לב אשר מלאתיו ללב רוח חכמה שהעליונה נקראת רוח של החכמה כמו הנפש לגוף והגם דהראב"ע פ' משפטים (ע"פ ועבדתם את ה"א) כתב כי הנשמה במוח והרוח בלב ובו חיי האדם ע"ש וזה מאומת בדברי האר"י החי בחילוק הנרנח"י בגוף האדם שנתן ללב בחי' רוח מ"מ זה יקרא בערך הנפש שבכבד אבל בערך הנשמה הלב יקרא נפש ונשמה רוח כי בכללות כל הבריאה הוא נפש ורוח שהם נקראים מ"ה וב"ן:

או יאמר עוד במה שנקדים להביא דיש שני מיני חכמה א' חכמת התורה שהיא נקראת חכמה סתם בלתי שום לווי להיות כי רק לה יקרא חכמה וכמ"ש בס' גן נעול להחוקר הגדול רנה"ו ע"ש (ובס' בן סירא תורת אל חכמה ויראת ה' תכונה) ויש חכמה מדינית והיא נקראת ג"כ ערמה ובספר חובת הלבבות כתב דאחר שהאדם זכה לחכמת התורה היא מביאתו לעורמת השכל ותחבולותיו ע"ש וזהו מש"ה כל חכמי לב שהיא חכמה מעשית אשר מלאתיו רוח חכמה שהיא חכמת התורה וזהו נמי מ"ש הכתוב אני חכמה שכנתי ערמה ודרשו ז"ל (סוטה כ"א:) כיון שנכנסה חכמה באדם נכנסה בו ערמה ומובן לפי הנז' ונרחיב יותר הענין כפי מ"ש החוקרים (לא זכרתי איה) כי ההפרש בין חכמה לערמה דשם חכמה יאמר על פי הקדמות ידועות בסיבה ועורמה היא עפ"י הקדמות ידועות בהרגשה ואינם תלוים בסיבה ע"ש ובכן חכמת התורה שהיא ג"כ עפ"י סיבות ידועות במושכל האמיתי הנקי (עי' גן נעול באורך) היא בהכרח מביאה לערמת השכל והרגשותיו וזהו ערמה עוד ירמוז הכתוב בס"ד במ"ש אשר מלאתיו רוח חכמה רק נקדים מ"ש הרב אמת ליעקב מע' למ"ד אות ס"ג מהאר"י הק' כי בלב יש בו שני חללים אחד מלא רוח והשני מלוכלך בדם והוא משכן היצה"ר ע"ש ולפי דב"ק שפיר נקרא הלב בלשון רבים לבב שיש לו שני לבבות וכמו שדרשו רז"ל (ברכות נ"ד.) בכל לבבך ביצה"ר וביצה"ט והצדיק ע"י זכוך מעשיו הוא הופך גם צד השמאלי שהוא מלא דם מזככו עד שיהא רוב משכנו בו רוח והוא נהיה לאיש נבוב ילבב שהשני לבבות ריקים מדם העכור וסוגם אחד לטוב רוח טהור ולזה אמר אשר מלאתיו רוח חכמה שגם הלב השני נתמלא רוח חכמה וע"י זה תמיד דבוק בו האמת וכשתמלא לב למ"ד בי"ת הוא גימט' תפ"ו גי' אדם אמת שהוא חותם האמת כמ"ש בי"מ מחק"ד ח"ב פ' כ"ד ע"ש והוא תלוי בזה כי כשברח היצה"ר מתוך לבו שהוא השקר אזי הוא חתום באמת משא"כ אם אין בו רוח הזה איש בער לא ידע תסיר רוח מן מספר לב מלא ישאר גימט' בער וכשזכה לרוח חכמה מלא חית כ"ף מי"ם הי ע"ה גימט' אדם מלא אלף דלת מם ונקרא אדם אמת ודוק והיע"ב וא"ש אתי תלין משוגתי:

ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים, פה הקדים האורים ואח"כ התומים ובפרשת ברכה כתיב תומיך ואוריך לאיש חסידך ואפשר טעם השינוי דביומא (דע"ג:) איתא אעפ"י שגזירת נביא חוזרת (כשהיא לרעה וחזרו בתשו') גזירת אורים ותומים אינה חוזרת ע"כ ונקראו אורים שמאירים דבריהם תומים שמשלימים לדבריהם ושם מחלוקת ר"י ור"ל ח"א בולטות וח"א מצטרפות ע"ש ועי' בפי' הענין בהרמב"ן ז"ל המאירים את העינים ומעתה פשוט כי באורים ותומים אם הם מאירים בתחי' והשיבו אז בטוח

הוא שמתממים דבריהם שגזירתם לא בטלה וגם שבתחי' הם מאירים ואח"כ מתממים דבריהם ובכן האור קודם אבל פה באיש חסידך שהוא הנביא דבריו שאומר לא נגלה בהם האור רק אחר שיתומם דבריו אזי אותו הדבור שאמר הוא כאילו אור בהיר ולזה הקדים הסדר והנה בס' אור ה' לר"ח קרשקש כלל ז' א' כתב ובהשגחת השי"ת היה מתלבש ברוה"ק אם הכהן ראוי לכך ע"ש גם הרמב"ם בפיו"ד מה' כלי המקדש כתב ומיד רוה"ק לובש את הכהן ומביט בחשן במראה הנבואה באותיות שבולטות מן החשן כנגד פניו והכהן משיחו ואומר לו עלה או לא תעלה ע"כ וביאורו נראה פשוט שהגם שהאותיות בולטות יצטרך למראה הנבואה לדעת איך לצרפם שיבין התשו' ומ"ש ונתת וכו' את האורים ולא אמר ועשית הוא על פי מ"ש הריטב"א שלא היו מעשה ידי אדם אלא מעשה אלקים שנמסר למשה כתובים ונצטוו לתתם בכפלי החשן וכו' ע"ש והנה בש"ס (שם ביומא) הק' והא לא כתיב צ' ותי' דכתיב אברהם יצחק יעקב והא לא כתיב ט' ותי' דכתיב שבטי ישורון ע"כ והק' הג' שב יעקב הבי"ד החת"ם דלמה לא מקשה ברישא מט' שהוא קודם לצדי ותי' דבמדרש חד מ"ד סובר שהיה כתוב שמות האבנים בעצמם על אודם כתוב אודם ראובן ושמעון פטדה כן כולם א"כ מקודם לא קשה מאות ט' אחר שהיה כתוב שמות אבנים בעצמם יש ט' דשמעון פטדה לכן הק' מאות צדי וכשתירץ שכתובים האבות א"כ פי' אבנים הוא מלשון אבות ובנים וא"כ לא כתוב שמות האבנים לזה הק' דלא כתיב ט' ע"ש והג' חת"ס קלסיה לפירוש זה והנה הגם שהוא פי' יפה ונחמד מ"מ תיוהא אית ביה לפי מה שתראה בירוש' (סופ"ז דיומא) שהק' מתחי' דלא כתיב ח' ולא כתיב צדי ולא קוף ותירץ דכתובים האבות ושוב הקשה מאות ט' דלא כתיב ותי' דכתיב שבטי ישורון ע"ש ולדברי הגאון איך יכול להקשות מח' וקוף דכתוב באבנים אחלמה וברקת ולזה נראה לי לומר בדרך פשוט להעיר למה הבבלי דילג להקשות מאות ח' כדרך ששאל על אות ט' והירוש' דילג אות ט' והק' מאות ח' אך כבר כתבו הראשונים דלא כתיב ח' וט' בשבטים משום שאין בהם חטא ובכן הירוש' הק' מח' לבדה ולא רצה לצרף בקושיא מן אות ט' וכשתירץ שיש באבות חזר להקשות מט' והבבלי דילג שניהם והק' מצדי ואילך וכשתי' אזי הק' מט' כי כבר ח' יש באבות ועי' בס' מקום שמואל בחי' ליומא שם וק"ל:

ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי דרשו רז"ל (זבחים קט"ו: והובא ברש"י) אל תקרי בכבודי אלא במכובדי ע"כ ואנא עניא כתבתי בזה בסה"ק שופרי' דיעקב אך יען שנתחדש לי דבר חזרה ונשנית והוא עפ"י הידוע כי בכ"מ שדרשו רז"ל א"ת הוא בא לתרץ עוד קו' ובא"ת מתורץ הכל והכא יש לומר דק"ל דהא כתיב ונועדתי שמה לבני

ישראל שפירושו שתשרה שכינה במשכן והרי השכינה פנימה ובחוץ ענן מקיף את האהל ולפנים הזר הקרב יומת א"כ מאי ונקדש בכבודי דאיך ידעו כי כבוד ה' הוא בפנים רק לנכנסים פנימה ופה קאמר לבני ישראל ומשמע שכולם תהיה להם הידיעה הזאת לזה כתבו אל תקרי בתחילה בכבודי המורה על כבוד ה' עד שתקרא תחי' במכובדי ואח"כ תקרא בכבודי כי כשיראו כל ישראל כי מכובדי הגדולים היה בהם קדוש ה' ומתו ידעו בידיעה שכלית כאילו ראו בחוש שכבוד ה' שרוי שם וסביביו נשערה מאד ונקדש בם ואזי על פני כל העם אכבד וזהו אומרם בזבחים שם נורא אלקים ממקדשך גם שם דרשו אל תקרי ממקדשך אלא ממקודשיך והוא בדרך זה כי גילוי שכינה היה בפנים ואיך נורא אלקים על אלה שבחוץ שלא ראו הכבוד גם בהתלבשו בענן כי היה פנימה לז"ק כהתקרא תחי' ממקודשיך אזי יבינו ויהיה נורא ממקדשך כפשוטו ובסה"ק שם כתבתי בס"ד עפ"י הקדמת האר"י הק' כי נדב ואביהו הם תרי פלגי גופא נצח והוד (וארמוז זה בשמותם נדב אביהוא עם האותיות והכו' גימט' קוי"ק אדנות כי הנו"ה הם יקו"ק אדנות עי' טוב הארץ דנ"ג ע"ג). שהגם שגופם הוא נפרד מ"מ רוחניותם חד הוא ובזה יתורץ מה שקשה לכאורה במ"ש רז"ל (זבחים קט"ו: הובא ברש"י פ' שמיני ע"פ הוא אשר דבר ה') שאמר לו משה לאהרן חשבתי שתתקדש הבית או בי או בך עכשיו הם גדולים ממני וממך ע"כ דאיך יתכן לחשוב שהם גדולים יותר והרי הגבלת ההר תוכיח שהיה מדריגתם למטה ממנו בעבור שאין להם היכולת לגשת יותר וכן בכל דבר שבקדושה מרע"ה הוא הגדול ואחריו אהרן ואחריו הכהנים אך לפי זה ניחא דכל אחד לבדו הדבר פשוט שהם למטה ממשה וכן מאהרן אבל בפנימיות הרוחני בין שניהם שאז הם מדה שלימה הם גדולים ממשה לבד וכן מאהרן לבד ופה הוקשה לרז"ל דכתיב ונקדש בכבודי ובא הביאור באדם גדול אני מקדשו שפשטא הוא אדם אחד והרי ראינו שמתו שנים לזה תירץ אל תקרי בתחי' בכבודי שפירושו על אדם אחד צדיק שנקרא כבודי עד שתקרא בתחילה מכובדי תרי אח"כ תקרא בכבודי יחיד הא כיצד איך יהיה שנים והם אחד בודאי שהם נדב ואביהו חיצוניותם שנים שהם מכובדי תרי אבל פנומיותם אחד הוא כי נצח והוד תרי פלגי גופא כידוע ובשביל שהקדוש היה בפנימיותם לזה בכתוב בכבודי חד שהוא על הפנימיות שתלוי בו הקדוש ובכן בהר סיני וכן בכל מקום אחר שהם חלוקים בגופם היו הם למטה מאהרן כמו שתמצא בהגבלת ההר אבל בעיקר קידוש הבית שהקדושה היא בנטילת נשמתם שברוחניות הם אחד אז עדיפי ממשה וכן מאהרן ועליהם יוצדק השנים בכבודי ובמכובדי ולזה במותם נאמר ותצא אש מלפני ה' ודרשו ז"ל (סנהד' נ"ב.) שיצאו שני חוטי אש מבית קה"ק ונכנסו בחוטמיהם ושרפום ע"כ וכבר

ידוע מ"ש בע"ח (שט"ו פ"ג) כי אימא עי' נקראת מלפני ה' כמ"ש בדרוש שלוח הקן ע"ש ובכן נדב ואביהוא שבחינתם עליונה מאד גיטלה ע"ל פ"י ה' גימט' גבור"ה שהיא בינה שורש הגבורה ודינין מתערין מינה כידוע ועי' בש' או"א פ"ב אני בינה לי גבורה וכו' לפי שכולה לא נבנית אלא מגבורות לבדם משא"כ ברחל ולאה וכו' עש"ב (ע"ל בפ' נח די"ח ע"ג כתבתי שם דבר נחמד) וזחלתי ואירא מלבאר עוד כי תמצא שהחוטם נקרא מלכות ותהלה בבחי' הראש (ע"ח ש' א"א פ"ו) ונצח והוד נרמזים באזנים ובתרי ביעין כמ"ש שם [בפשטא עי' מהר"ש יפה פ' צו פ"ט וז"ל רוב חומר הזרע יורד בערקום אחורי האזנים עד בואו לאשכים ע"ש] וכפי מ"ש האר"י דהחוטם בחי' מלכות וזה ידוע להבדיל כי בזווג הנשימה חזקה בחוטם ומתפצל החוטם לשני כותלים באמצע שזה זווג הראש ולהבדיל בין הקדש ובין החול אלפי הבדלות ומבשרי אחזה אלוק' כי לזה מקביל שיצאו שני חוטי אש מלפני ה' דייקא ונכנסו בחוטמם ושרפום שנדבקו למעלה בעליית מ"ן בזווג עליון שבראש הרוחני הנק' חוטם תהלה שהיא מלכות וא"ש ה' יכפר בעדי ודברי כלא חשיבין כי אחרי שרז"ל אמרו שהם גדולים ממשה לזה הרהבתי עז לומר שבחינתם היתה עליונה בתכלית ואם כוונתי אל האמת דברי יעלו לריח ניחח לה':

ובזה נישב מה שלכאורה יש תמיהא גדולה פה שראינו שמשה רבינו ע"ה תיכף ומיד והמת מוטל לפני אהרן בא ומנחמו וכבר כתבו המפרשים ובראשם העקידה פ' במדבר משם החוקר כי האוהב מקדים לקרוא לאהובו ביום טובתו ומאחר להודיעו בצרתו והאהוב להיפך מקדים לבוא לנוד לו וכו' ע"ש ופה האהוב האמיתי משה אחיו ופה בא ומפכח צערו תיכף ולפי האמור שפיר כי מובן החילוק הגדול שיש בזה לעלמא שהנחמה באה מצדדים אחרים אבל על גופו של מת כולם מסכימים שהוא אבידה וצער אבל פה היא השמחה הגדולה והוא המקווה אל התכלית הגדול של קידוש ה' הנורא במיתתם ומה הוא השמחה הגדולה שיש יותר מזה שזכו לזוהר עליון שלא זכו בו אחרים ונגלה שהם גדולים לפני ה' כרמוז בקרובי אקדש וכלפי הנז' שנדב ואביהו חשובים ברוחניות אחד יש לומר קצת בפשט יותר דהיא הסיבה במחשבתם זאת שנכשלי ח"ו והוא במה שתראה בכתוב ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהו איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת פתח בלשון רבים בהן וסיים עליה לשון יחיד אף דלפשטא הוא מובן שקאי על האש מ"מ היה אפשר ג"כ לומר בלשון רבים עליהן והנה בקרח כתיב ותנו בהן אש ושימו עליהן קטורת ולישב נעורר עוד דאיך טעו בני אהרן להקטיר שני קטורת דדינא הוא קטורת אחת וכמ"ש ונתן את הקטרת ועי' ברמב"ם ה' תמידי' ומוס' פ"ג וגם דוקא בכה"ג אך לפי הנ"ל ניחא ונקדים דהסגן ביום חינוכו דין כה"ג יש לו כמ"ש בסה"ק

שופרי' דיעקב מהתורת כהנים וכ"כ הקרבן אהרן משם רבני צרפת שהיא הסיבה לאלעזר ואיתמר שלא נשאו את אחיהם כי ביום חינוכם הם כה"ג ע"ש ואחרי דהם תרי פלגי גופאשכללותם אחד ולזה כתיב שני בני אהרן וכבר כתב הרב המלבים בפסוק יקח שני שעירי עזים שמלת שני מורה על השווי וכו' ע"ש ובכן בראותם שבו ביום החנוך לקחו המחתות ושמו האש ונתנו עליה דייקא קטורת שלא נגע הקטורת בכלים הנפרדים רק באש ואחר שתעלה היא נכללת ביחד ובכן ראוי להם שהם נו"ה דקדושה ליכנס למקום הארון שבו הלוחות שהם נו"ה דקדושה ביום חנוכם שחשיבי ככהן גדול להקטיר לריח ניחח והטעות היה דהגם שהם סגנים לחומרא חשיבי ככה"ג ולא לעבודה דדינה בכה"ג אחד וגם דחשבו עצמם לאחד אחר שהם שני גופין נבדלים והעובד הוא הגוף הגשמי ולא הרוחניות ועוד הרי תמצא מ"ש בשעה"כ דרוש ג' לתפילין וז"ל נצח והוד שהארתם דוקא נכנסת בנוקבא לכן בין שניהם בית אחת ובז"א שהנו"ה עצמם נכנסים נחשבים לשנים ע"ש מבואר שהגם כי הרוחניות חד הוא מ"מ כיון שמחולקין לשנים כשנכנסים לא חשיבי חד וזה הוא השגיאה עפ"י האמור פה ואולי בזה ירמוז הכתוב ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא ציוה אותם ותיבת לא כתובה בתרי טעמי לרמוז שני דברים אחת על עצמם והשנית על הקטורת שהיא חשיבא שני קטורת ואחת אמר רחמנא וזהו התרי טעמי וגם אמר אותם לומר כהן אחד דוקא והם נקראים אותם שנים ובהיות הקטורת היא לריח שהוא בחוטם לזה יצאה האש ונכנסה בחוטמם:

או יאמר עוד בתיבת לא הכתובה בתרי טעמי ונקדים מ"ש הספורנו שכתב דחשבו להקריב קטורת חדשה על היגלות כבוד ה' אל העם ולזה הקריבוהו במזבח הפנימי שנאמר בו לא תעלו עליו קטורת זרה ע"ש (אולי כונתו שהקריבוה משל עצמם דחשיבא זרה כמ"ש רמב"ם פ"ב מה' כלי המקדש) וכפי דב"ק א"כ החטא הוא כפול דמלבד אשר לא ציוה להם ומעצמם עשו ואסור הוראה שלא ברשות הרב עוד בה עברו על דבריו שציוה שלא תעלו עליו קטורת זרה וזהו לא ציוה אותם תחי' כפשטה שלא ציוה להם והשנית היא ג"כ תיבת לא הוא ציוה אותם והנה בכל זאת הטעיות הללו הם היו קצת בהשגחה כי הקב"ה רגלי חסידיו ישמור ולא שמרם כדי שיתקדש הבית בם לפי גדולתם ולו נתכנו עלילות ואחרי שהם נשמה עליונה בתכלית בין שניהם רצה ה' שיתקדש הבית בם לפי רוב גדולתם לזה היו להם הסיבות הללו שזכרו רז"ל אבל לולא זה בודאי שהקב"ה אין מביא תקלה ע"י של צדיקים חסידי עליון כאלה אף בכל מיני איסורין כמ"ש בנדרים יו"ד חסידים הראשונים וכו' לפי שאין הקב"ה מביא תקלה וכו' ע"ש והגם שבתוס' בחולין ובכ"מ כתבו רק במידי דאכילה הוא דאין מביא תקלה ע"י ע"ש כבר

עמדו בזה הרבה מהפוס' ויש שחילקו בין חסידים לצדיקים ואכ"מ לזה עי' שדי חמד כללים א' רמ"ב ע"ש ואין לך חסידי עליון כנדב ואביהו אצילי בנ"י וא"כ בהכרח דנכשלו הוא רק כדי שיתקדש הבית בם שהם היו בעצמם הקרבן האמיתי ריח ניחוח אשה לה':
ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אהרן נדב ואביהו אלעזר ואיתמר ע"כ בטעם הכפל יש לומר בשביל שאתא לאפוקי פנחס שלא נמשח והגם דבת"ך שמיני ט"ז איתא באותה שעה זכה אהרן במ"ך ובנשיאות כפים לו ולדורותיו עד שיחיו המתים ע"ש כבר פירש"י פ' פנחס שהוא על אותם המשוחים ע"ש דהא בזבחים (דף ק"א:) איתא לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי ע"ש ובכן לזה הוכרח הכתוב לפרש מי הם בניו הם נדב ואביהו אלעזר ואיתמר שלא תחשוב גם בן בנו ואפשר עוד לומר שהגם שנאמר שזכה פנחס ממילא מכח שזכה אביו וכמ"ש רז"ל (מגי' י"ג:) כשפוסקין גדולה לאדם היא לו ולזרעו לנצח אך הכונה בכיהון פנחס הוא לומר שלא מכח זכות הירושה נטלה אלא מכחו ויובן ע"פ מ"ש פ"ג דנדרים (ל"ב:) בקש הקב"ה להוציא כהונה משם כיון דהקדים ברכת אברהם למקום וכו' נתנה לאברהם ע"ש והק' הר"ן דבלא"ה הרי אברהם הוא מזרעו של שם ותירץ דאברהם זכה בה מחמת עצמו ולא מחמת ירושה ע"כ א"כ הכא נמי בפנחס שבא לומר שהוא זכה מחמת עצמו וגם לבניו אחריו מזכותו והנה רז"ל במדרש אמרו (ש"ר פל"ז אות ד') כשאמר השי"ת למשה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך הרע לו אמר לו תורה היתה שלי ונתתיה לך ע"כ וקשה א' איך נחשוב שמרע"ה הוא יקנא מאחיו על הזכות שזכה בה אחיו ועוד שהרי כבר ידע זה מהסנה שאמר לו הלא אהרן אחיך הלוי ודרשו (ש"ר פ"ג אות כ"א) עד עכשיו היה הוא לוי ואתה כהן ועתה להיפך ע"כ ולא מצינו ח"ו שהקפיד בו בפרק ואפשר במה שנקדים להבין הטעם שנקראת התורה על שם משה ככתוב תורת משה עבדי ויתכן משום שבעת העגל טען מרע"ה לפני הקב"ה רבש"ע לי צוית ולא להם ככתוב אנכי ה' אלקיך לשון יחיד ע"ש וא"כ בטענה זאת פטר את ישראל מהעגל שאחרי שלפ"ז הם נשארו בני נח ולא נכנסו לכלל ישר' הרי קי"ל בן נח אינו מוזהר על השתוף עי' או"ח סי' קנ"ו ובסה"ק ב"י ושופי"ד באורך ובכן אם ישר' פטירי תלוי בזה שגם אהרן פטור כי לא נכשלו על ידו ובכן אין באהרן חטא כלום וכשזכה בכהונה הוא רק מכחו ומזכותו דוקא אך כשאמר לו השי"ת ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך שזה מורה כי בזכותו של משה שהוא אחיו מקרבו אליו לכהונה הרע לו כי נצטער בכפל כי זה מורה כי אהרן חטא וא"כ גם ישר' חטאו ויבוא יום ח"ו להפרע וכו' כי הכתם השחור נשאר עליהם לזה השיבו השי"ת תו' היתה שלי ונתתיה לך ולמה לך ולא לכל ישר' אלא ודאי שקבלתי התשו' שלך של לי צוית ולא להם והסכמתי לדבריך

ואמרתי זכרו תורת משה עבדי שאתה אח"כ נתתה לישר' ולזה על שמך תקרא וממוצא דבר מובן שאין לישראל עון גדול וכן לאהרן ומה שאמרתי הקרב אליך היות כי אתה בעל התורה ועליך לצוותו הסדר והעבודה אחת לאחת במקום הקדש ודוק:

פרשת כי תשא

וישמע יהושע את קול העם בריעה, כתיב בה"א וקרי בוי"ו לפי פשטא אפשר לומר כי הכתוב בה"א הוא לשון רעה שהע"ז נקראת רעה ככתוב כי ברע הוא וקרי בוי"ו לפי מחשבתם שהוא לשון ריעות וידידות והכתיב רעה הוא הוללות וסכלות ולזה אמר לו מרע"ה קול ענות וכתרגומו והנה רז"ל בירוש' תענית (פ"ד ה"ה) כתבו וישמע יהושע אדם שרוצה להנהיג את הצבור ששים רבוא אינו מבחין בין קול לקול קול ענות קלום ע"ז ויהי כאשר קרב אל המחנה ויחר אף משה ר' חלקייא בשם ר' אחא מכאן שלא יהא דן אומדות ע"כ והק' מהרש"י מכיון שהקב"ה אמר לו עשו עגל ומסכה שוב אין לספק ולמה לא הניחם שם ותירץ תחי' שאין האדם מתפעל בשמיעה כמי הראייה ועוד תירץ דחשש אולי לא ממש עשו עגל רק על חטא אחר הדומה לזה כמו משבר כלים בחמתו מעלים עיניו מן הצדקה שהוא כמו עובד ע"ז ע"ש ולקוצ"ד שני תירוציו לא זכיתי להבינם כי במ"ש תחי' שלא יתפעל כמו בראייה זה יאמר בשמיעה חושית שהיא למטה במדריגה מהראייה באיזה ענינים אבל בראייה נבואית ובהירה כל כך כמו של מרע"ה פשיטא שהיא עדיפא מראייה חושית שלפעמים תשגה משא"כ ראיית הנביא שהוא נקרא הרואה (ש"א ט' ט') ובמ"ש בתי' השני שאולי דבר הדומה לע"ז וכו' ולזה חכה עד שראה בעיניו זה לא יאמר בנבואת מרע"ה שלא היתה בדמיון ולא משלים רק בדברים ברורים בענין עצמו כאשר ידבר איש אל רעהו ועי' הרמב"ם פ"ז מה' יסודי התורה ה"ו כל הנביאים מה שהם רואים הוא במשל וחידה משה רבינו וכו' לא במראה ולא בחידה אלא רואה הדבר על בוריו וכו' ע"ש וא"כ איך נאמר שבא לו בדמיון חטא הדומה לע"ז משבר כלים וכו' והכתוב אומר וישתחוו לו וכו' ויאמרו אלה אלקיך ישר' שכל זה היה לו כבר במראה הנבואה והוא בהר אך לקוצ"ד יש לישב דידוע דהדין הוא דעפ"י נבואה אסור לפסוק הלכה ועי' בתוס' יוה"כ ביומא על דף (ע"ה.) בענין המן שהיה מגיד לישראל בין ט' לראשון או בין ז' לאחרון עש"ב ועי' בברכי יוסף או"ח סי' ל"ד שאסור להורות הלכה לאחרים עפ"י נבואה עש"ב ועי' בסה"ק בכורי יעקב סי' ג' ד"ט ע"ש והרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה לס' זרעים כ' וז"ל אין הנבואה מועלת לדיני התורה ככתוב לא בשמים היא אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ע"ש והגם דכל זה יאמר רק בשאר נביאים אבל מרע"ה בודאי שהוא לא בגדר זה דכל התו' והמצות מפיו הקדוש שמענו ועל פיו אנחנו

הורגין וסוקלין וכו' ודבר זה הוא שורש ויסוד הדת ועי' בחת"ס או"ח סי' נ"ח באורך מכל מקום יש לחלק דהיינו דוקא דבר שמרע"ה צוה מפי ה' לצוותינו במצוה זו וזו אבל במה שלא נצטוה לזה וגם לעצמו לעשות כן רק באה לו ידיעה שכן עשו ישראל אין לו הרשות בזה וזה נקרא בצד מה אומדות שעל ידה ימחוק את ה' בשבירת הלוחות לעבור ח"ו על לאו של לא תעשון כן לה' אלקיכם כל זמן האפשרות שלא לעשות אף רגע אבל כשראה את העגל בראייה חושית שאז ידון את, העובדים אז עשה עבירה לשמה עפ"י ראייה חושית ולא עשה עפ"י הנבואה שלא ציוה לעשות עבירה לשמה עפ"י נבואה אבל בחוש שרי ליה לעשות עבירה לשמה וקבל שכר על זה מה' שאמר לו ישר כחך ששברת וקצת דומה למ"ש מ"ש הרמב"ם בפי' המשניות בסנהדרין נ"ב בטעם יד העדים תהיה בו בראשונה שהעדים ממיתין בידים לפי שאותו הדבר אצלן אמת שהשיגוהו בחושיהם ואין אנו יודעין רק מה ששמענו מהם וכו' וזהו ענין נאה ע"ש והגם שיש לחכוך בזה כי יש לחלק קצת מ"מ יש לצרף לזה שרצה מרע"ה ללמד את יהושע שלא יהא דן אומדות עפ"י נבואתו וכשיראה את רבו דן ככה אולי ח"ו יכשל גם הוא הגם שהחילוק ברור כי רק במשה דבר ה' אבל שאר הנביאים הם רק בעדים ולא ברוח קדשם ונבואתם יעשו דבר מ"מ רצה ללמדו ועכב הדבר עד ראותו בחוש הראות כנלע"ד עפ"י הדרוש ויותר פשוט יש לומר עוד שעכב הדבר עד שראוהו ישראל וכמ"ש במדרש (באדר"ן פ"ב הובא ביל"ש רמז שצ"ג) כשראה אותם חזר לאחוריו רצו הזקנים אחריו ומשה תפס בראש הלוחות והם אחזו וגברו ידיו של משה יותר מכחן וזהו ולכל היד החזקה וכו' ע"ש ובכן רצה מרע"ה שישראל) יראו בעיניהם את חרון אפו עליהם והקהל רואים את הזקנים ופחדם ובהלתם ואזי הם יתחרטו ותהיה להם מרדות גדולה בלבותם בראותם שאחרי כל טרחת הזקנים לקחם ושברם לעיניהם וככתוב בפ' עקב ואתפוס בשני הלוחות ואשברם לעיניכם דייקא וזאת תהיה תרופה ומזור לעונותם כי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר וכו' כידוע (ברכות ד"ז.) וזה היה תועלת כללי ודוק:

או יאמר בטעם הקרי וכתיב דהוא רומז עפ"י מ"ש רז"ל (שבת דכ"ט.) כי בושש משה בא שש שבשש שעות חטאו ע"ש ולזה כתיב בה"א וקרי בוי"ו פי' בין ה' לוי"ו היתה להם התקלה שהזמן ההוא תוקף כח הכשפים כמ"ש במק"א מהמפרשים וירצה עוד לומר בס"ד עפ"י מ"ש בזוה"ק (פ' כי תשא.) כי החוטאים הם היו הערב רב שרצו לתקן זווג זו"ן דקליפ' עי' במקדש מלך פ' תשא ופ' שופטים ולכן על"ה שו"ר הוא גימט' ס"מ ופלנית ע"ש וכן איתא במדרש (יל"ש רמז תשל"ב) בפסוק והאספסוף אשר בקרבו ע"ש וא"כ הם פגמו בדעת שבו תלוי הזווג שהם היו ער"ב ר"ב שג"כ מספר דע"ת והעגל

היה פסל ומסכה זכר ונקבה (ע"ח ש' קליפ' נוגה פ"ז) וא"כ פגמו בזו"ן דקדושה ורמזו המפרשים ששזפתני השמש אותיות שש זפתני ע"ש וא"כ לזה כתיב בה"א וקרי בוי"ו נגד זו"ן שפגמו ובכללם בחשבון ה"ו גימט' י"א שהם בתוס' אחד על היו"ד ספירות שהם י"א כידוע והנה להבדיל בין הקדש ובין החול תמצא כי בפרשת בהעלותך כתיב ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל כתיב בה"א וקרי בוי"ו כי הנחת הקדש במקומו הוא זווג עליון ועי' בירוש' תענית (פ"ב ה"א) יצא חתן מחדרו זה ארון וכלה מחופתה זו התורה ע"ש וכל ימי משך גלות הארון ממקום למקום אין זווג ולזה ובנוחה כתיב בה"א וקרי בוי"ו כי אז מתחברים ו"ה וזהו ובנוחה קרי וכתיב אז שובה קרי ביה שב ו"ה ואזי נקרא השם שלם קוי"ק חו"ב תו"מ יחד ומענין לענין נדרש בע"ה דלזה תמצא דאליהו זל"ט כשרצה לתקן מזבח ה' ההרוס אותיות סר ו"ה כי הא ראשונה היא שמוש לזה גזר לתת ארבעה כדים מים ויש לומר מלבד הפשט בטעם ארבעה שרצה לעשות דמיון כקרבן שיש בו ארבעה עבודות בארבעה אנשים קבלה והלוך וזריקה והקטרה לזה אמר ארבעה וכנגד שבטי יה חפץ להיות י"ב פעמים אך לפי הנ"ל הארבעה הם נגד חו"ב תו"מ בכללות והי"ב הם נגד י"ב פרצופי השכינה ממלכות עד אריך שבה שהע"ז פוגם גם בכתר כמ"ש האר"י (ובשעה"פ ס' תבא) בפסוק אשר יעשה פסל ומסכה ושם בסתר שדרשו ז"ל בסתרו ש"ע פירשה האר"י החי הוא על אריך שהוא בסתרו של עולם ע"ש והיות שהיתה המלכות אח' באח' הסיבות את לבם אחורנית שהיא השכינה (שעה"כ דרושי ק"ש) לזה הוצרך לתקן את כל י"ב פרצופים שבה שהם עד כת"ר שבה בי"ב כדים של מים חסדים [לזה מקביל שנכתב י"ב פעמים שבת בתו' כידוע בראשונים סופרי אותיות התורה כי השומר שבת אפי' עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו שהשבת מתקו] גם כדים אותיות מ"י כ"ד מלכות ובינה ויש הרבה לרמוז בזה אך האר"י הק' בפ' חיי שרה כתב כי סוד עמוק לזה פירשתי וא"ש ההי"ב והוא רחום יכפר:

והנה כל מ"ש הוא לסוברים ואומרים כי ערב רב פגמו בזו"ן אך בזוה"ק (שם ריש דקצ"א.) איתא באימא חבו ע"ש ובכן אולי נרמוז שלשתם בפסוק לא ינקה הנאמר אחר מעשה העגל כי ר"ת וס"ת ונקה ינקה הוא שם קוי"ק והשאר הם ק"ן קי"ן שהם זו"ן וק"ן היא אימא באהי"ה דההין כידוע וטעם הכפל ק"ן ק"ן לרמוז על אימא וז"ון שחזרו אל אימא ע"י החטא ח"ו והנה רז"ל בשבועות (דל"ט.) אמרו מנקה לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים ע"ש ולכאורה קשה דלשאינם שבים מאי למימרא וראיתי להרב בני יששכר בחו' אלול משם אדמו"ר וז"ל שני כתובים המכחישים זה את זה יבוא הכתוב השלישי ויכריע והענין כי ונקה שהיא מדת הי"ג היא מקבלת נגד י"ג מדות דמיכה שהאחרונה היא מימי

קדם וזהו אמר ונקה ואח"כ אמר לא ינקה הם מכחישין וכתוב השלישי של מיכה מימי קדם המורה על התשו' שקדמה לעולם וזהו מנקה לשבים ע"כ ואני עני ארחיב קצת בדב"ק ולישב הקושי שאמר ואינו מנקה לשאינם שבים ונקדים מ"ש בשעה"ג הק' צ"א] וז"ל שמונה מיני תשובה יש [א"ה שם כ' ד' מיני תשו' בכל עו' מד' עו' אבי"ע] והעליונה שבכולם היא המגעת עד אימא עילאה שהיא המבררת את הכסף הטהור שהיה מעורב בו הסיגים הבלוע חי"ל בל"ע ויקיאנו (ע"ה גימט' קנ"א) ומחזירתו אל הקדש פנימה וא"כ שפיר יבוא דרשת רז"ל מנקה לשבים ר"ל נקוי גמור ככסף הטהור למי לשבים שעשו תשו' עליונה שהיא אימא שגרם שחזרו זו"ן וזהו שבים אליה וזה תקון גמור בנקיון אמיתי ואינו מנקה לשאינם שבים אף שעשו תשו' נמוכה בכל זאת אינו מנקה כי עון ע"ז חמור מאד וצריך לעשות תשו' עליונה שהיא בינה והיא קדמה לעולם שהם זו"ן שנקראים עולם ונקראת מימי קדם וא"ש את"מ:

והנה ישבנו קצת עפ"י הדרש וסודן של דברים אך לפשט קשה דמהי תיתי שינקה לשאינם שבים ואפשר לישב ונקדים מ"ש הרב במורה נבוכים ח"א פכ"ד שפי' ונקה מלשון שורש כמו ונקתה לארץ תשב ע"ש וכדב"ק ראיתי בתרגום הכ' (ירמיה ל' י"א) ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך תרגם ושצאה לא אשצינך ע"ש ובכן לדב""ק הכתוב יש בו שתי משמעות נקוי ושורש וזהו ונקה לשון נקוי מנקה הוא לשבים ואינו מנקה ר"ל ואינו משרש אחריהם לשאינם שבים אלא מענישם אך לא בכליון גמור אלא פוקד עון אבות וכו' אך אם בכתוב אפשר לפרש כן עפ"י דעת הרמב"ם אך בש"ס (סנהדרין כ"ז:) לא משמע הכי ודרשו פוקד עון אבות לגריעותא יותר דכשאוחזין מעשה אבותיהם פוקד וכשאינם אוחזין איש בחטאו דוקא ע"ש והמקובלים חילקו בין שוגג למזיד דבשוגג איש בחטאו ובעון שהוא מזיד פוקד על בנים וכן חילקו בין עונשי שמים לבשר ודם דבשמים עונש חל גם על הבנים עי' בדב"ק עכ"פ מוכח דלהש"ס אין פי' ונקה כמ"ש הרמב"ם וא"כ מאי האי דאינו מנקה לשאינם שבים ובשלמא לרבי דסבר דיוה"כ מכפר מכל מקום אף לשאינו שב קצת ניחא דאיצטריך לומר פה שאינו מנקה לשאינם שבים בכל זמן אף שעבר עליו יוה"כ דמודה רבי בפורק עול כמ"ש הש"ס שם בשבועות (די"ג.) אבל לרבנן מאי איכא למימר ויתכן דבא לומר אפי' נתייסר בכמה יסורין ועונשין גדולים כל שלא שב באותו ענין עצמו תשובת המשקל בעצם לא ינקה, נשובה עוד אל הענין דבעון זה יש פוקד עון אבות על בנים ומלבד החי' הנזכרים ראיתי להמורה נבוכים בח"א פ' ל"ו שכתב וז"ל לא תמצא חרון אף וכעס אלא בע"ז וגם יקרא אויב ושונא וכו' ע"ש ולפי דב"ק א"כ אפשר לחלק עוד דמש"ה פוקד על בנים הוא רק בע"ז ומ"ש לא יומתו הוא בשאר

עבירות והטעם נראה פשוט משום שכל עבירות הם באים מכח התאוה שיש בהם ולזה בכלות אש התאוה הוא מתחרט וכמ"ש רז"ל רשעים מלאים חרטות ע"ש והגם שאח"כ שוב חוטא היא הסיבה שעוד פעם גבר עליו התאוה עם ההרגל ולכן בזקנה שהוא נחלש ועזבתהו התאוה אזי הוא יאמר שעזב אותה [עי' עקידה נשוא בהערה מה יקרת ונכבדת הזקנה נעמת לי מאד אם תסירי מקרבנו המכשלה ואבן נגף שבו תנגפנה רגלינו בימי נעורנו וכו' אין רע ועול וחמס עלי תבל אשר לא יצא ממקור מושחת הזה אלה וכחש וכו' וכו'] ובזה ידע שיש דין ויש דיין ויבוא יומו ויפקד עונו ובכן גם הבן בראות את אביו שלפעמים סר וזעף נכנס בו הרוח של אמונה והשגחה ויראת העונש וכו' ולזה לא יומתו בנים על אבות משא"כ בעון ע"ז אחרי שהלב מושחת משורשו אין מציאות בשום זמן שהאב יתחרט גם בזקנה כי האמונה בלב מושחתת והוא חושב שאין דין וחשבון וכשהוא מת נמשל כבהמות נדמו ומובן לפי"ז ברוב ככל שמשורש נחש יצא צפע לזה פוקד עליו ג"כ גם כשהוא דור רביעי לכלותם כליל שהיא הסיבה לעיר הנידחת שדינה לאבד גם השלל שלא ישאר זכר להם כמ"ש רמב"ם פ"ד מה' ע"ז ע"ש ובדרך זה יתישב גבאי מ"ש בסנהדרין (דל"ז.) בהנהו בריוני דהוו בשביבותיה דר' זירא וכו' כי נח נפשיה אמרו עד השתא הוה קטינא חריך שקי הוה בעי עלן רחמי השתא מאן בעי עלן הרהרו תשו' וכו' ע"ש והקשה מהרש"א בח"א שם מהכתוב הן בעודני חי עמכם היום ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי וזה אחד מן יו"ד ק"ו שבתורה ע"ש וחוץ מדרכנו ישבתי דיש לחלק בין זמן סמוך למופלג דשם קאמר משה רבינו אחרי מותי ואחרי הוא מופלג והרי ראינו כי כל הדור של יהושע היו יראים ושלמים רק הדור שאחריו ששכחו את ה' ואת שלוחו ועל זה היה חשש מרע"ה אבל על סמוך למותו יש לומר כי היו יותר ויותר חוששים כי אותו המגן האדיר שהיה להם אבד מהם ואין מי שיעמוד בפרץ לפניהם אבל הנהו בריוני דר' זירא היה הענין סמוך לפטירת ר' זירא שהרגישו בחסרונו ודאגו מהעתיד לבוא עליהם והרהרו תשובה אך לפי דרכנו נמי יתישב עוד כי מרע"ה אמר להם שהם ממרים פי ה' שפירושו עון ע"ז וכאשר נאמר לו בנבואה הנך שוכב עם אבותך וקם העם וזנה אחרי אלקי נכר וכו' ובזה נהפך הסדר כי כשלא יש מוכיח ומעורר ומעניש תיכף כדי שיתעורר וידע שאין העולם הפקר אזי יותר גרע אחר המות כי אחרי שעיניו ולבו סגורים ואטומים אין לו הרגש מכחו שיעוררהו מחיוב מציאת הבורא ומהשגחתו שהם יסירוהו ממינות ומבזבח דידיה משא"כ בהנהו בריוני דבשביבותיה דר' זירא שהם היו יהודים בלבם ויודעים בשכר ועונש רק הילדות והשחרות היו להם הסיבה מעוצם התאוה להיותם בריונים ודוק לישנא דבריוני הוא שיצא החוץ עם שהיה בפנים וכל

זמן הצדיק חי היתה להם המחשבה שהוא כתרים בפני הפורענות וכשנסתלק וראו שאין גבורם אתם לזה חזרו בתשו' וכאשר כתבו המפרשים ההפרש בין החוטא למלאת תאוותו להרשע החוטא בזדון לבו האחד כי החוטא כאשר תעבור ממנו התאוה יתחרט ויתנחם כי בכלות התאוה וגבר השכל לעוררו מדוע ככה עשית אבל הרשע העושה בזדון ובהסכמת שכלו כבר נפל ולא יוסיף לקום והשני כי החוטא אף אם מעצמו לא יעמוד יוכל לקבל רפואה מאחרים וכו' אבל הרשע פקר טפי ע"ש בדב"ק והם האריכו ומובן:

נחזור למש"ל דבעון ע"ז מקרא מפורש דעון אבות על בנים ותימא רבה דראינו בספרי פ' שלח לך רי"ש אומר עונה בה לפי שהוא אומר פוקד עון אבות על בנים יכול אף ע"ז כן שהיא. נפקדת על בנים ת"ל עונה בה ואין נפקדת על בנים על שלשים ועל רבעים ע"ש ולכאורה הייתי חפץ לישב דבשאר עבירות לפעמים אינו דן לאדם החוטא עצמו ומניח כל הגובינא לבניו לזה בא לומר דבע"ז לא כן אלא העיקר תלוי בו בראשו נגעו וקצת לבניו אחריו אך הוא דוחק מאד דהוא אומר עונה בה ואין נפקדת ומשמע כלל לא ועתה בהעתקה מהפנקס לדפוס זיכני ה' וראיתי שקושיתי הלז הביאה הג' חיד"א בפני דוד פ' שלח לך משם מהר"י זין וישב כדכתיבנא ואנא עניא קשה לי בישוב זה כמובן מהפשט הגמור אך נראה לי לישב דמגדף לחוד וע"ז לחוד לענין זה דמגדף הוא משתף וכמ"ש בסנהדרין פ' ד' מיתות (דנ"ו:) יכה יוסי יוסי את יוסי וזה הוא חשיב שתוף דבבן נח קי"ל באו"ח (סי' קנ"ו) דהוא מוזהר על השתוף ובכן חידשו רז"ל דמדכתיב ביה עונה בה דהוא אינו בסוג דין הע"ז דפוקד נמי עון אבות על בנים רק בזה עליו יחול העונש בו יתחיל ובו יגמור ואולי הטעם קצת דזה דהוא מודה באלקות רק דהוא משתף עדיין יש קצת שתוף לו משא"כ העובד ע"ז גמור הוא גרע טפי שיצא מן הדת כלל ושום בר נש שבעולם הוא חייב מיתה בטון ע"ז והטעם שהוא יצא מכלל הנבראים ואולי לזה תמצא בכתובים בעון ע"ז נקרא על הרוב בשם הליכה ככתוב וילך ויעבוד וכן נלכה ונעבדה וכן נלכה אחרי אלקים אחרים וכן הרבה כולו הטעם לרמוז שהלך מן הבריאה שהיה בה ומהמרכז שהיה בו הלך ממנו ויצא לחוץ ואולי לזה ירמוז הכתוב ג"כ (בירמיה כ"ב י') אל תבכו למת וכו' בכו בכה להולך הכונה להעובד ע"ז שנקרא הולך ממקומו ובכן תמיד נפקד הוא וזרעו אחריו דמשורש נחש יצא צפע רח"ל:

ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר ע"כ, בכתוב כתיב ידו וקרי ידיו אולי יש לומר פשוט כי מן כח ההשלכה בחוזק נשברו ובכן הדחיפה לדבר ביותר תהיה חזקה כשהיא מיד אחד מבשתי ידים כידוע בחוש ובכן הגם שהשליך ודחף משתי ידיו את הלוחות אבל העקרית היתה ידו אחת שתהיה הדחיפה יותר בחוזק ועי'

בפ' ברכה ולכל היד החזקה שפירושה על שבירת הלוחות וכתיב יד אך הפשט הוא שהיו תרתי השלכה לחוד ושבר אותם בידים וכן הוא בנדרים (ל"ח:) וכפי' מהרש"א ששבירתם מכחו אף שהיו סנפירנון ע"ש ומבואר שכן פירשו הפשטנים ועל צד הרמז יאמר עפ"י האמור דבירוש' תענית ובתנחומא איתא כי היו שתי טפחים ביד משה ושתים ביד הקב"ה ושתי טפחים באמצע וכב יכול גברו ידיו של משה וכו' ושברן ובכן ידיו וידו אולי ידו על משה וידו של הקב"ה שהיו ג"כ תופסים בלוחות ובאמת דברים כאלה אסור לנו אנן העניים בדיעה לדבר בהם ובפרט להבין בפשוטם וסברתנו בהם היא סכלות וכמה צעק הרב במורה לפרש את האגדות כפשוטם ועיניך תחזינה מ"ש בריש התיקונים בפי' הגר"א הק' כי השתי טפחים הם רמז על פנימיות התורה שמתחדשים בכל יום בשמים רזין עילאין ע"ש ובכן פשיטא ודאי דדברים הללו אסור לפרשם כפשוטם וכבר ראיתי בזה מזה זמן רב בס' מים יחזקאל בפרשה זו (כעת אמ"א) שפירש הטעם לשני טפחים באמצע ביסוד שהניח כי הר סיני גובהו כ"ג אמה ומרע"ה היה יו"ד אמות והגלגלת עד העינים היא עשירית הגוף וא"כ מעיניו עד מטה עד ט' אמות וגם עשה יסוד אחר כי למעלה מעשרים אמה לא שלטא ביה עינא וא"כ משה לא ראה העגל עד שירד מההר י"ב אמות ונשאר י"א אמות עם ט' אמות שהם מהתחלת רגליו עד העינים הם עשרים ואז ראה את העגל ולפי"ז נשאר ממקום רגליו מההר עד למעלה י"ב ועוד שני אמות פחות שליש שהם יו"ד טפחים היתה השכינה גבוה מההר שלא ירדה השכינה למטה מיו"ד בין הכל י"ד אמות פחות שליש ועתה נחשוב אורך משה יו"ד אמות ועוד שלש אמות ושני טפחים שהם כדי פשוט ידים ורגלים (לערכו שהיה יו"ד מות שליש מלואו) הרי הם י"ג אמות ושליש ונשאר שני טפחים שהם היו באויר ידי משה לידיו כביכול עד כאן דב"ק וכמה יש מהדוחק הגדול כי מ"ש למעלה מעשרים אמה לא שלטא ביה עינא זה יאמר כשיש בהבטה דבר מפסיק ולכן כשהדפנות מגיעות לסכך שלטא ביה עינא כמ"ש שם וגם כי פה ההבטה היא אלכסונית מעיניו ישר אל העמק שהיו ישר' ולא מסתכל הוא נגד רגלו ואח"כ מושך ראייתו הלאה גם ביסוד שהניח שהר סיני כ"ג אמות לא כתב מאיפה שאב זה ולפי זכרוני במדרש חמש מאות אמה ובס' תבואת הארץ דר"ן כתב כי הר חורב והר סיני שני הרים באחד ששת אלפים רגל והשני שבעת אלפים ע"ש ובלא"ה דבר זה אין לו פשט כאשר חזותו מוכיח עליו ובודאי הרב לחדוד תלמידים קאמר ודוק:

או נאמר בעז"ה בטעם הקרי וכתיב רק שנעיר תחילה דאיך מרע"ה שבר הלוחות ולא חשש לדין איסור מוחק דכתיב לא תעשון כן לה' אלקיכם וכמ"ש בילקוט (הובא ברש"י

פ' ראה) בפסוק ונתצתם את מזבחותם וכו' לא תעשון כן לה' אלקיכם וכי ס"ד שישראל נותצין המזבחות אלא הוא אזהרה למוחק את השם ע"כ והנה הלשון הזה ראיתי בילקוט אך בספרי הלשון משונה מזה ומתוקן ע"ש עכ"פ לפי לשון הילקוט קשה דמה תקן המתרץ בישובו אזהרה למוחק את השם דהיא גופא תיקשי לך ולישב אקדים מ"ש הג' המלבים בפ' אחרי ונתן את הקטורת וכו' והצריך לנו בדב"ק הוא דכתב דיש הבדל בין מלת כי ובין מלת כי אם שכ"מ שבא להטיל תנאי בשלילה הקודמת שלא יהיה הדבר בשום אופן רק באופן זה משמש במלת כי אם ויהיה פירושו לא יהיה הדבר הזה רק אם יהיה בו תנאי זה אם תצאו מזה כי אם בבוא אחיכם וכו' עש"ב דוגמאות רבות והכא קשיא ליה וכי ישראל נותצין המזבחות עד שמסיים לא תעשון כי אם לפני המקום שאז שרי לנתוץ איפה יתכן זה לזה תירץ אזהרה למוחק ה' דאסור וזה היה לו זמן דשרי למחוק את ה' אחת היתה בזמן דוד (סוכה דנ"ג.) כשכרה השיתין ושאל מהו לכתוב ה' וכו' דהתיר לו אחיתופל ק"ו מסוטה שאמרה תו' שיכתוב ה' הגם שמוחקו ושנית הסוטה עצמה ויהיה התנאי בדוק דלפני ה' אישתרי אחת בבנינו ושנית בסוטה וזה פירשנו לפי הגירסא שראיתי בילקוט אך לפי הספרי יש לפרש את זה שכתבנו בכתוב עצמו והוא דפשיטא דבזמן היתר הבמות הנותץ בבמה עובר משום לא תעשון כן לה' אלקיכם אבל כשנבנה בהמ"ק דנאסרו הבמות כליל לעולם ועד הוא דשרי לסותרה וזה דיוק הכתוב כי אח מזבחותם תתוצון וכו' לא תעשון כן לה' אלקיכם על הבמות שלכם ומתי אישתרי לנותצם כי אם במקום אשר יבחר ה' וכו' שם שרי לנותלה אף לבמת הקו' שהיתה כי שוב רק לשכנו תדרשו והוא ע"ד הנז' ודוק:

מעתה נחזור לדברינו שמחיקת ה' אית בה לאו דלא תעשון וא"כ איך מרע"ה שבר אותם ואין זה גרמא דלית בה איסור לאו שהרי בידו היו ושברם בהשלכה כמ"ש בשבת (ק"כ:) ולזה יש לומר דמרע"ה ידע דאין בהם תו קדושה דפרחא מהם והענין עפ"י מ"ש הירוש' בתענית (פ"ד ה"ה) דהלוחות היו משקל ארבעים סאה ולא היה יכולת בידו של משה לנושאם רק שהיו הם נושאים עצמם כמו שאח"כ היו וכמ"ש רז"ל (סוטה ל"ה.) ביאושוע בעוברם הירדן שנשא הארון את נושאיו ע"ש הכא נמי לא הוה מרע"ה מרגיש בכובדם וכשחטאו ישראל בעגל פקע לפי שעה הקדושה מהם ושוב לא היה הרוחניות בם וא"כ חדא דלא היה יכולת בידו של משה לנושאם מרוב כובדם ומוכרחים ליפול מידו ועוד דאחר דאין בם קדושה שרי לשברם אך זה קשה לומר אחר דרז"ל (מנחות צ"ט.) כתבו כי לוחות ושברי לוחות מונחים בארון ש"מ שהיו קדושים בכ"ז יש לומר דעם דקדושה אית להו וכמו בס"ת מ"מ כובד יש בהם משא"כ בתחי' היה הרוחניות עליהם לישא את

נושאיהם ג"כ כשיצטרך הדבר לכך משא"כ כשחטאו אותו הכח ניטל מהם ולכך נפלו מידו באונס ומזה נשתברו אך רז"ל (שבת פ"ז.) דרשו אשר שברת ישר כחך ששברת משמע דשברם בידים וכן הבאתי למעלה ראיה מפרשת עקב ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם ולכן מוכרחים לישוב רז"ל (שבת שם) שכתבו דנשא משה ק"ו ומה פסח אמרה תו' כל בן נכר לא יאכל בו תו' כולה וכל ישר' וכו' לא כ"ש זה עצמו נימא לדין מחיקת ה' להציל ישר' מכליה וכמו שעשה דוד בזמן שכרה שיתין כמ"ש בסוכה (דנ"ג.) כתב שם אחספא ושדי לתהומא וזכות הרבים תלויה בו לפוטרו, ונדרש בזה עוד במ"ש במדר' פ' חקת (פי"ט אות כ'.) וז"ל הלא במצרים נתגדלו וכולן עובדי ע"ז הן וכשנתת התורה לי נתת והם היו מרחוק וכשנתת הדברות אמרת אנכי ה' אלקיך וכו' ע"ש ובכן הוא טוען הגם שבאתי בשליחותם אחר שאמרת לי בלשון יחיד הייתי שליח הולכה להתקשרות כל יחיד מישר' להיותו כמוני לקבל עליו התו' הנאמרה בלשון יחיד ובכן דינא הוא שליח הולכה שלא גמר שליחותו לא נחתם הקשר וא"כ לי צוית ולא להם אחר שלא הגעתי אל הסוף לתת להם הצווי הזה הוא רק בי נגמר ומצד חטאו הוא כנ"ל דניחא ליה שהוא יעשה איסור להציל ישר' מכליון חרוץ ובזה יובן המדרש (פמ"ו אות א') ועתה אם תשא חטאתם וכו' אם אתה מוחל להם מחול גם לי ואם לא תמחול להם לא תמחול גם לי ע"כ והענין כי טענתי שזה שייך רק לי ואני המשועבד בתו' והם עדיין וכונתי להפסיק השליחות בשביל הצלת ישר' ובכן גם לי מחול כי דינא הוא להציל את הרבים אף ממות גופני שרי למחוק ה' וכן לעשות שלום בין איש לאשתו בסוטה שרי למחוק כ"ש הכא שמצילם ממות רוחני ועושה שלום בין ישר' שיהיו אח"כ לאביהם שבשמים ולזה מחול גם לי ואם לאו כי אני לפי האמת הוא שליח קבלה ומעת שקבלתי התורה בו ברגע כבר הם נשתעבדו א"כ בחטאי לא הועלתי כלום ובכן גם לי מחני נא כמו שח"ו מחיתי שם ה' ע"י השבירה ומאריה הסכים על ידו שהתורה היא למרע"ה ואח"כ הוא מוסרה ליש' שהם קיבלוה כמוהו ולזה אמר לו ישר כחך ששברת אשרי הדור שהיה שרוי בתוכו זיע"א והיע"ב אמן:

ושלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמורי החתי והפריזי החוי והיבוסי ודילג הגרגשי וכן בפרשת שופטים ג"כ דילגו וכן בפ' שמות נזכרו הששה ודילג הגרגשי וכן בפ' משפטים שלא הזכיר רק ששה ושם כתב רש"י הטעם אך בפ' ואתחנן דכתיב ונשל גוים רבים הזכיר השבעה שבכללם הגרגשי ובס"ד נישב הטעם נחמד דתמצא ביהושע (ט') בעת שנתקבצו למלחמה הזכיר רק הששה ודילג הגרגשי אך בקפיטאל (כ"ד) הזכיר השבעה וכתב ואתן אותם בידכם כתב המלבים לא כולם שגרגשי פנה והלך לו ע"ש

ודב"ק עפ"י מ"ש הירוש' בשביעית (פ"ו ה"א) שלש אגרות שלח יהושע וכו' גרגשי פנה והלך לו ע"ש וכבר ידוע כי התורה מגיד מראשית אחרית כמ"ש במדרש (ב"ר פט"ז אות ב' וכתו' ד"י:) לא היתה עדיין כוש וחוילה אלא מגיד מראשית אחרית (עי' להג' צה"ח בקונט' אגרת בקורת בהערה) ובכן בכל התו' שמדבר שישר' יעשו מלחמה דילג הגרגשי כי ידעה האחרית שלא יהיה אתו מלחמה אבל בפ' ואתחנן שכתוב ונשל גוים רבים הרי הוא בכלל הנישולים וגם מ"ש ביאושע ואתן אותם בידכם יוצדק גם על הגרגשי דאחרי שארצו נלקחה הרי הוא בכלל הנמסרים בידם כמו אותם שנלחמו עמהם ולא ידעתי מדוע הג' המלבים לא חפץ בזה וכתב כי מ"ש הכתוב ואתן אותם חוץ מן הגרגשי ואיך אפשר שהכתוב יזכירנו ונאמר שאינו בכלל אחר דהמטרה היא לקחת ארצם ולהכריתם אם הם בארץ או הם חוץ לארץ הרי הם מוחרמים מן הארץ ונכרתים משם אך הרב היה נראה לו דאחרי שהששה יש מהם שמתו והנשארים נשארו למס א"כ חשוב שמסר אותם בידם ר"ל גופם משא"כ גרגשי שקרקעם נכבש ולא גופם לזה סבר שלא נקרא מסר אותו בידם ולפי דעתי שגם זה נקרא שנמסרו בידם שהמטרה היא הארץ והכרתת רגלם מן הארץ בכל אופן שיהיה ושוב ראיתי כי בקיצור רמז רש"י את מ"ש בסדרין ודוק:

פרשת ויקהל

ששת ימים תיעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש יש לרמוז בס"ד דרז"ל בברכות (ל"ה:) כתבו כי בזמן שישר' עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים ע"ש ואין לך חשוב עושין רצונו של מקום כשומר שבת בדיוק כהלכתו (עי' במשנה ברורה מ"ש) עד שחשוב בעיניו קדש וזהו ששת ימים תיעשה מלאכה ר"ל מאליה שפי' על ידי אחרים בתנאי אם יום השביעי יהיה לכם קדש וזה מדה כנגד מדה הוא ביטל עבודה בשבת יזמין לו ה' שיעבדו עבודתו בחול ועי' מכילתא תשא או יאמר שחשש הכתוב לבל נחשוב כי כמו שבן נח הוא מוזהר לבלתי היות בטל כ"ד שעות בלי עבודה ואם שבת אף בשני בשבת חייב מיתה כמ"ש בסנהדרין פ"ד מיתות (נ"ח:) א"כ הוה אמינא דישר' בששת ימי החול יהיה דכוותיה דב"ן דחייב הוא לעבוד ולא להיות בטל ורק בשבת הוזהר ההיפך לשבות ועי' באדר"ן פי"א שיש שסוברים לחיוב העבודה בחול ע"ש לז"ק ששת ימים תיעשה מלאכה אף ע"י אחרים והיא רשות כמו שתחפוץ ורק בשבת אסור בכל גוונא ומ"ש יהיה לכם קדש ולא אמר יהיה קדש ומובן שפי' לכם בא לרמוז עוד דאחרי דשמירת שבת נכלל בו גם הדבור לאחרים שאסור ורק הרהור מותר כמו שרמזו בר"ת אדמה אסור דיבור מותר הרהור וכן הרבה רמזים בהאר"י ז"ל וא"כ אחר שהדיבור אסור לאחרים ועי' רמב"ן פ' בא ע"פ כל מלאכה לא יעשה בהם ע"ש

א"כ אולי אסור הדיבור גם לגוי במלאכת עצמו אסור לומר לו שיעבוד הגם שבזה מצילו מאיסור לא ישבותו לז"ק יהיה לכם קדש כלומר מלאכה שלכם שאמרתי לכם תיעשה מאליה שפירושה ע"י נכרי והיא שלכם בה אמרתי לכם שיהיה לכם קדש שפירושה אסור גם הדיבור לאחרים עליה וממילא מובן דבמלאכת עצמו של גוי שרי הדבור וכמ"ש להלכה באו"ח סי' ש"ז (סכ"א בהגה) אבל מותר לומר לנכרי שיעשה מלאכת עצמו ע"ש ואפ"ל בפשט הטעם לצוותם כעת על השבת הגם שכבר נצטוו כמה פעמים וגם שבישרם פה כי מלאכתם נעשית ע"י אחרים וכבר ראיתי מ"ש רש"י מרז"ל שבא למעט מלאכת המשכן בשבת ועי' ברא"ם ומ"ש עליו הרב גור אריה עש"ב אך לדרכנו בדרשא נמי א"ש שיען שנכשלו בעגל שהוא עון חמור וידעו עצמם כי כל כך הם ירודים מן הקדושה ובכן בעבודתם במשכן שהודיעם עובדים בעצלות ולא בשמחה ביודעם שהם ח"ו כנזופים למקום לזה הודיעם ובישרם שישמחו שידעו כי בשמירת השבת יהפכו לבריה חדשה ואף שבתחי' היו הם חשובים למורדים ואויבים וכו' וכו' ע"י השבת שהוא הוא המקעקע העון הזה כליל ונחשבים לבנים וידידים עד שיתחייב הדבר שגם מלאכתם תהיה ע"י אחרים כי שמירת שבת היא תעיד על הבריאה ותעיד על ההשגחה ובה כלול תרוייהו כמ"ש במק"א באורך ולזה היא הסגולה שבה תרופה לעקור כל שמץ מינות שיש בהם וזה לטובתם, גם יש בזה טובה רבתי למרע"ה והוא מה שראיתי להרמ"ע הבי"ד המג"ע באופן קע"ה כי הנרנח"י הם נגד ארבע אותיות קוי"ק עם קוץ היו"ד ואלה הם באים על האדם באלו הזמנים והוא בחולו של מועד ובמוסף בא הנפש ביו"ט בא הרוח ביוה"כ באה הנשמה בשבת באה החיה אך בעוה"ב כשזכה לכל אלה באה היחידה וזה החלק לא זכה לה שום אדם בחייו רק אדה"ר ומרע"ה כשהוא קם על טורא דסיני והיה מסתכל בזיוא דיליה ורשעת העגל ניטלה היא ממנו אותה המדריגה ע"ש ובכן מרע"ה השתדל להזהירם על השבת ואז הם יחזרו להם העדי הזה שהוא החיה אזי יזכה גם הוא ליחידה עילאה שהיתה כלום נלקחה ממנו אלא בסיבתם כדרשתם לך רד שפי' מגדולתך ע"ש אך לכאו' יש להעיר בזה דמזה משמע דע"י חטא ישר' ירד מרע"ה חלילא והרי ברדתו מההר היה על פניו מסוה בשביל שקרן עור פניו ולזה נתן המסוה לבל ישתמש בו בדבר חולין כמ"ש האברבנאל במלכים א"כ משמע דלא הפסיד כלום ואפשר לישב במה שנעיר דאיך אמר הכתוב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו דמה טעם לא הודיעו ה' את המתנה היקרה הזו אך אולי יובן עפ"י מ"ש הק' מהר"ש מאוסטרפולי שהביא מדרש ויתן על פניו מסוה בזכות אבות ע"כ ופי' הרב הכונה כי אברהם הוא רמ"ח היה לו החשבון בתחי' היה אברם א"כ נתוסף לו ה"א וזאת ה"א של מסוה ויצחק נשא אשה בן מ' שנים

הרי מ' של מסוה ויעקב ע"י ס"ו נפש שבאו למצרים הרי מסוה שלם מהאבות ע"ש ובכן לזה מרע"ה לא ידע כי קרן עור פניו כי לו היה בזכותו בודאי היה יודע ולמה לא היה בזכותו הוא לירידת ישר' ירד גם הוא רק זכות אבות עמדה לו בהאור הגדול הזה ולזה דרש עליהם והזהירם על השבת שאזי יתעלו הם במדריגת החיה בשבת ויתעלה גם הוא כמאז במדריגת היחידה ויזון בזרוע ועי' בזוה"ק דמ"ח וא"ש ה' יכפר בעדי וצוי"מ אמן: **פלפלת** כל שהוא תשובתי עד דברי רב יצ"ו כרטיסו נאבד ממני ואעתיק פה השייך להפרשה מהערתו ואגב ג"כ מ"ש לי בענין אחר יהי מכירו ברוך וז"ל:

ויחדו יהיו תמים אל ראשו (בשבת צ"ח.) איתא ר"י אומר קרשים עוביין אמה וכלין והולכין עד כאצבע דכתיב יהיו תמים ולהלן הוא אומר תמו נכרתו והק' מדכתיב תעשה ששה קרשים ושני קרשים וכו' ולמ"ד כלין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק וכו' ע"ש והק' הרב יצ"ו דילמא האי דקאמר ר"י כלין עד כאצבע הוא רק מבפנים ובצד חוץ היו שוים וצ"ע עכ"ל וזאת תשובתי אליו בזכרוני שקושיתו זאת ראיתי בספרים וחד מהם זכורני הג' מקום שמואל בחי' לשבת ואין הספר אתי לחפש ומסתמא יש לכת"ר ספר זה ולא זכרתי ישובו אך לקוצ"ד נראה פשוט דלק"מ חדא דדברי ר"י מבוארים במחלוקתו עם ר"ן בהכתוב והאמה מזה בעודף אם לכסות אמה דאדנים לסובר כלין עד כאצבע ולדעת ר"ן לכסות אמה דקרשים שזה יוצדק רק אם כלין מבחוץ עד כאצבע אבל מבפנים שוים המה ביחד אבל אם היו כלין מבפנים אין הפרש כלל בכסוי היריעה ולשניהם יהיה דוקא לכסות אמה דקרשים ומ"ש לסברת ר"ן יהיה מהיריעה פרוש אמה על הקרש בראשו בעובי יהיה לר"י תוספת על חלל המשכן אמה פחות אצבע זאת ועוד נמשך מזה דלא יבא בכוון חלל בית קה"ק עשר על עשר ברום עשר והוא אליבא דכ"ע ושהפרוכת בדיוק תחת קרסי הזהב ולסברא זאת יהיה חלל בית קה"ק בין צפון לדרום י"ב אמות פחות שתי אצבעות ובין מזרח למערב י"א אמות פחות אצבע מלבד העקום הנראה מבפנים ששם אין עליו שום כיסוי ובית ה' יופיו לתוכו עשוי וזה פשוט ועל צד הרמז היה צורך שיהיה מבחוץ כלה עד כאצבע והוא עפ"י מ"ש רבינו בחיי דקרשים היו עצי שטים לכפר על מעשה שטים ע"ש ולכן היו כלין מבחוץ עד כאצבע לרמוז כל עניני חוץ צריך שיהיו בתכלית רק כדי הקיום ומבפנים יהיו ישרים שלא יהיה בפנים שום עקמומיות ופשוט: **עוד** כתב וז"ל נסתפקתי אם באו עדים לחייב מיתה וממון או מיתה וגלות דדינא הוא דקים ליה בדרבה מיניה וקי"ל אם הרגו אין נהרגין ואח"כ הוזמו העדים דלהרוג אותן אי אפשר משום הדין דכאשר זמם ולא כאשר עשה אם עכ"פ פטורים גם משום ממון כשם שפטורים ממיתה וצע"ג עכ"ל ואנא עניא תמהתי בדב"ק דאיך יחול הספק אחרי דהם

באו לחייבו מיתה וממון כאחד דקי"ל קים ליה בדרבה מיניה א"כ לא חשיבי מחייבים אותו ממון וההזמה אשר הם חייבים עליה היא כל שבמציאות אם לא הוזמו היה חייב ומוציאין ממנו ממון במעשה על ידם אבל הכא דלהגדיל אשמתו דוקא באו כי אינו חייב רק מיתה מהי תיתי לחייבם בדבר שלא חייב גם הוא וגם אם נאמר דהעדים חשבו לחייבו שניהם מ"מ פשיטא דלא במחשבתם תלייא מילתא רק כשהדין הוא מחייבו אזי נענשין הם על המחשבה שחשבו אבל בלא זה לא אך גברא רבה אמר מילתא אפשר לקיים ספיקו במציאות ופשוטו כאחד והוא עפ"י מה שראיתי להג' מנחת חינוך מצוה נ"ד דפ"ד משם הפוס' וז"ל ובתפס מהני אף דקי"ל קים ליה בדרבה מיניה מ"מ מאי דתפס תפס ע"ש ואחרי שכן הרי מצינו דגם לפי דין דיקרא בזה כאשר זמם והוא על פי מ"ש הרב בכסף משנה פ"ב מה' עדות לפי דעת הרמב"ם בטעם השני דאם עדים העידו על אחד שחייב ממון אך על פי הדין אין צריך לשלם הממון רק בתפס שכנגדו והוזמו צריכים העדים לשלם לזה שהעידו עליו מכאשר זמם אף שלא היו מחייבים רק אם יתפוס התופס מ"מ כיון דבקל יתפוס הוה ליה מחייבי ממון ממש וצריכים לשלם עכ"ל ועי' בלח"מ שם ובמנחת חינוך מצוה תקכ"ד ע"ש וא"כ בזה יחול ספק כת"ר שיחל"א ופשוטו כאחד דהגם דקי"ל קים ליה בדרבה מיניה מ"מ אחרי דהיה מציאות לחייב כשתפס א"כ חשיב באו לחייבו שניהם וחייבים הם לפחות על הממון:

אגב אעורר לכת"ר במ"ש הפמ"ג בפתיחה כוללת וז"ל יש ספק במי שחייב מיתה בספק אם חיוב כזה פוטר את הממון אם באים ביחד אחרי שמעולם לא נדון אותו במיתה אולי לא יפטור את הממון והניח בצ"ע ואני עני לפני כס"ת לא יכולתי להבין והוא דהא ודאי דזה גרע ממי שחייב כרת או מיתה בי"ד ש או יהיה כמוהו ובכל זאת אין נפטר מן הממון כשהעידו עליו עדים כרת וממון ביחד וכמ"ש במס' מכות (די"ד:) משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות הוא דוקא ברשעה המסורה לב"ד וכמ"ש רש"י מיתה וממון אבל כרת ומלקות לא ע"ש ובתוס' כתובות למ"ד ורמב"ם ה' גניבה ע"ש וכ"ש זה שיש לומר שהוא פטור לגמרי ואם חייב הוא דינו מסור לשמים אחרי שהב"ד ספק להם נראה דחייב אך יש לדחות קצת לפי מ"ש בחלק יעקב דרוש ו' ע"ש ואצל כת"ר יש לו סה"ק הנז' עיני צדיק תחזינה:

עוד יש לפשוט ספק כת"ר ואקדים מ"ש בס' ילקוט הרועים מע' עדות וז"ל נסתפקתי אם באו עדים והעידו על הבועל והאשה ונהרג הבועל והאשה עוד לא נהרגה והוזמו אם נהרגין מי אמרינן דהוי כאשר זמם לגבי האשה או לא משום דהוי כאשר עשה לגבי הבועל ע"ש ונקוצ"ד נראה דודאי נדון כאשר זמם ולא נסתכל בנהרג כל שהשני עדיין חי

ומפורש תמצא בהרמב"ן פ' שופטים (ע"פ ודרשו השופטים היטב) וז"ל וכאשר יבואו עדים ויעידו על ראובן שהרג את הנפש ויבואו שנים אחרים ויזימו אותם ציוה הכתוב שיהרגו כי בזכותו של ראובן שהיה נקי וצדיק בא המעשה הזה ואילו היה רשע בן מות לא הצילו ה' מיד הב"ד אבל אם נהרג ראובן נחשוב שהיה אמת כל אשר העידו עליו ואילו היה נקי וצדיק לא יעזבהו ה' ביד ב"ד וכו' ע"ש ופירושו פשוט שזה היה רשע ממקום אחר ולא בעדות זו שהרי העדים הוזמו והתו' האמינה לאחרונים דאמת קמסהדי אלא הוא רשע ממקום אחר והיה חייב מיתה ואותו שהוא מסבב הסיבות כב יכול גלגל הסדר ובבוא העדים והעידו עליו בשקר עכב הזוממין עד כדי שימות החייב ומגלגלין חובה על ידי חייב שהם עדים הראשונים המשקרים וכן מבואר בכ"מ ה' עדות בפ"ך ובחנוך בפסוק ועשיתם לו כאשר זמם משום שאלקים נצב בעדת הדיינים ולולא שהיה הנדון היה חייב במעשיו הרעים לא נגמר עליו המעשה של המשפט וכו' וכו' ע"ש וא"כ הכא נמי בס' הג' ילקוט הרועים אף שהבועל נהרג דלגבי הבועל לא יענשו משום כאשר עשה וכבר היה חייב הבועל ממקום אחר מיתה ולזה נתעכבו המזימין עד שנעשה בו מעשה ועכוב זה היה שמימי אבל לגבי הצדקת הזמין ה' המזימים תיכף ושפיר יהרגו עליה מכאשר זמם גם לגבי ספק כת"ר אם לגבי גופו נתעכבו המזימין מלבוא עד שמת שהיה חייב ממק"א אבל לגבי ממונו השייך ליורשיו יתחייב דלית בממון כאשר עשה ומשום קי"ל בדרבה הנז"ל כבר אמרנו בישובנו מש"ל (ולישוב זה יש קצת להרהר בו ואין פנאי לחזור על הדברים כי מגמר בעתיקא קשה) ויש לומר שלזה רמז הכתוב בפ' שופטים על פי שני עדים יומת המת דתיבת המת יתירה עד שרז"ל בסנהדרין (מ"א) דרשו מזה וז"ל התיר עצמו למיתה מנ"ל דכתיב יומת המת וכו' ע"ש ולפי הנז' ירמוז עוד דהתו' מודיעה להב"ד שלא יחושו על זה אם זה מת ונזדמן שאח"כ הוזמו וא"כ ח"ו הם נכשלו לזה הודיעתם כי הוא שומר אותם שלא יטעו וזה שמת הוא כבר מת מקודם שהוא היה חייב מיתה ממק"א:

ואולי יש לפרש בזה מ"ש בילקוט וספרי שופטים כפר לעמך ישראל ונכפר להם הדם וגו' נמצינו למדים ששופך דמים חוטא ע"כ וקשה דמהי תיתי לומר שאינו חוטא ולגירסא המוקפת חוטא עד יצי"ח ניחא קצת כמובן אבל בלא זה קשה ולהנז' ניחא דשלא תאמר דכמו בב"ד שנכשלו ונהרג ואח"כ הוזמו אחרינן שכבר חייב מיתה מקודם ולכך הזמין ה' לעכב המזימים עד אחד שמת א"כ הא נמי דכוותה דאחרי דהזמין ה' שנהרג ולא ראוהו עדים וזה חייב מיתה. ממק"א לז"ק דב"ד שאני אבל זה הוא רוצח וחוטא ועם

שאינו נהרג משום חסרון עדים אבל הוא חוטא ומגלגלין חובה ע"י חייב ורק בסנהדרין שאני רגלי חסידיו ישמור ודוק:

ותדע שיש לחלק ממ"ש בסנהדרין מ"ז לחלק בין מת מתוך רשעו לנהרג מתוך רשעו וזה בנרצח עצמו אבל ברוצח להיפך דע"י ב"ד רק הם פטירי משא"כ הרוצח דהוא חייב והסנהדרין חפים מפשע ועיין רמב"ן פ' לך לך בפסוק וגם את הגוי וכו' וז"ל ודע כי האיש הנחתם בר"ה להריגה לא ינקה הלסטים ההורג הוא בעונו מת ודמו מיד הרוצח יבוקש ע"ש עוד באורך:

כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם הביאו בני ישר' נדבה לה' ע"כ מובן היתור מלת נדבה ויש לישב ונקדים מה שהק' לי רב אחד אשכנזי יצ"ו דהרי קי"ל כל מקום שנאמר בני ממעטינן נשים ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם (קי' פ"ט:) והרי קאמר הכתוב דבר אל בני ישר' ויקחו לי תרומה והרי הביאו נשים ותירצתי לו במה שקשה שאיך יקבנו נדבה מן הנשים שפה בנדבת המשכן היו ג"כ דברים יקרי הערך אך יש לישב דהנשים התנדבו ובעליהם הסכימו עפ"י דעות נשיהם אם יסכימו בעליהם וגם נזהרו שלא הקדישום עד בואם אל מקום הקדש וזה אומרו כל איש ואשה אשר נדב לבם להביא לכל המלאכה מה עשו תחי' הביאו רק בני ישראל המביאים ולא הנשים וגם באותה שעה להבאה היתה הנדבה לה' וא"כ בני ישראל הם הנותנים ובסמוך אל הקדש שלא יכשלו בשמושם בם וימעלי בקדש בלא כונה וק"ל:

פרשת פקודי

ויביאו את המשכן אל משה וגו' בריחו כתיב, בבריחיו קרי ירמוז למ"ש רז"ל והובא בתיוב"ע (פ' תרומה ע"פ והבריח התיכון) כי הבריח התיכון היה אחד ומבריח ומקיף שלשה רוחות צפון מערב דרום ובנם היה נכפף ע"ש ולזה כתיב בריחו:

ויהי בחדש הראשון באחד לחדש הוקם המשכן דרשו רז"ל (יל"ש רמז קי"ז) שהוקם מאליו מעשה נסים ע"כ וכן רמזו שהוא הטעם שנאמר תיעשה המלאכה בפ' תשא ובויקהל ג"כ לרמז זה ע"ש ולכאורה קשה דהרי כתיב ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וכו' ואפשר לישב במה שנקדים לעורר עוד דכשהזכיר כי שם הקרשים והבריחים וכו' סיים ויפרוש את האהל על המשכן ומכסה האהל שם עליו ולא נזכר היריעות התחתונות שש משזר שהם לא נזכרים בשם אהל רק היריעות העזים והתחשים שעליהם ולזה יש לומר דהמשכן אין פירושו כלל המשכן ואח"כ פרטם אלא יריעות התחתונות הם שקרוים משכן וככתוב בפ' ויקהל את המשכן את אהלו ואת מכסהו ע"ש וא"כ כשאמר ויקם משה את המשכן פירושו על יריעות התחתונות הקרוים משכן ולזה לא הזכירם

הלאה עם האהל ומכסהו וקשה דהרי אין הסדר ככה כי צריך תחי' לשום הקרשים עם האדנים כדי שיוכל לתת עליהם המשכן שהם היריעות התחתונות אלא לאו דבנס היה שהיריעות התחתונות נפרסו בנס ואח"כ שם האדנים והקרשים תחתיהם וממילא היה עליהם המשכן ואח"כ עליו שם האהל והמכסה וזה אימרו הוקם המשכן מאליו וכי תימא מנא לן לזה סיים שהרי בתחי' ויקם משה את המשכן שפירושו יריעות התחתונות ואח"כ ויתן את אדניו וקרשיו ואיך זה כי על מה יעמוד המשכן שהם היריעות אם לא הקדים הקרשים וממוצא דבר מובן שהוקם בדרך נם ונשאר פרוש ואח"כ שם תחתיו האדנים והקרשים וממילא המשכן היה פרוש עליהם ודוק ועל צד הרמז יובן עפ"י מ"ש בשעה"פ פ' תרומה בצלאל היה מכוין בשם אהי"ה ובו היה עושה המשכן וכו' ע"ש וזהו הוקם גימט' אהי"ה דההין שהוא המשכן הרומז למשכן העליון כי מתי הוקם המשכן העליון בעת ויקם. משה את המשכן התחתון ומקושר הענין עם מ"ש רז"ל יום שהוקם המשכן כלו המזיקים ובזוה"ק פקודי (דרל"ו.) משה אביק עם ס"מ עד שהקים המשכן ע"ש וידוע דע"י אימא מברחת החיצ' ולזה הוקם גימט' אהיה דההין ונרמוז עוד עם מ"ש המפרשים שהאשה נקנית בשלש דרכים כסף ושטר וביאה והכסף היה בביזת מצרים ושטר רמז לתו' שבכתב ושבע"פ ככתוב ואתנה לך את לוחות האבן וגו' כדרשת רז"ל והביאה היא במשכן דכתיב וכבוד ה' מלא את המשכן דכתיב בין שדי ילין שפירושו בין בדי הארין ולזה עתה המשכן העליון ע"י בינה הנותנת עטרות לזו"ן בכל הזמנים כידוע ודוק:

או אולי נאמר בדרך פשוט בטעם הכפל תחי' הוקם המשכן ושוב ויקם משה כי בתחילה היה המשכן שוכב לארץ זאת אומרת הקרשים והאדנים שוכבים וכן כל כלי השרת ועליהם היה פרוש יריעות התחתונות ועליהם האהל והמכסה דאלת"ה תיקשי לך הלא בכ"ה בכסליו נגמר המשכן וכמ"ש בטור או"ח סי' תרפ"ד ולא הוקם עד ר"ח ניסן היתכן דכל כלי השרת והארון והמזבח והמנורה היו נטושים לשמש ולגשם לעין כל גלויים אלא לאו דהיו מונחים בין הקרשים בשכיבה ופרוס עליהם כל היריעות אחת על גבי חבירתה עד שהיה פקודת ה' מתי יקים אותו והכל נשמר מזרם וממטר והשמש ובכן יש לומר כי הסרת היריעות וכו' הוקם ע"י העם וזהו הוקם המשכן ולא פירש מי המקום כי אין שם הקמה אמיתית רק גלוי האהלים מעל גבי כל הכלים שתחתיהם הכנה לעבודה ולסדורה ואח"כ העמדתו וסדורו כמו בנין והנחת הכלים פנימה בכוון במקום היתה רק ע"י מרע"ה ולז"ק ויקם משה את המשכן ויתן וכו' וכו' עד הסוף ויכל משה את המלאכה ובזה יתישב גבאי מה שהק' התוס' הבאתי דב"ק בסה"ק שופרי דיעקב בהא דכתבו רז"ל

בברכות (דנ"ה.) דאמר בצלאל אל משה כלים שאעשה להיכן אכניס והודה לו מרע"ה ע"ש והרי בכ"ה בכסליו נגמר ולא עמד עד ר"ח ניסן הרי דהכלים היו בחוץ וישב הרב דקודם המשיחה לא היה קפידא בדבר אבל בצלאל אמר שאם יעשה הכלים תחילה א"כ ראוי שגם המשיחה תהיה תחי' ואחר שנמשחו שנתקדשו א"כ היכן אכניס ע"ש ואנא עניא לא זכיתי להבין דב"ק וכמ"ש שם בסה"ק ע"ש ועוד אני מוסיף פה חדא דגם קודם משיחתם עכ"פ קצת קדושה יש בהם דהא כתיב ויעש את שמן המשחה קדש שפי' במקום הקדש ועוד דבצלאל קאמר כלים שאעשה להיכן אכניס המורה הספק על עצמו שהוא נבוך להיכן יכניסם ובמשיחה הצווי היה רק למשה לבד שהוא ימשחם ויקדש אותם ומשמע טפי דקודם המשיחה קאמר להיכן יכניס ומלבד מה שהקשיתי שם אך לפי האמור ניחא דהא ודאי מלבד שיש בהם קדושה עוד זאת קשה היה לו כלים יקרים כאלה איך יונחו גלוים לעיני השמש ואויר השמים ולזה דייק ואמר להיכן אכניס שגם קודם הקמתם היה עכ"פ פורס האהלים על הקרשים בשכיבה ובתוכם וביניהם ישתמרו הכלים מחמה וגשם ואבק מלבד הצניעות בכבודם שלא יגלו לעיני כל רואה ולזה קאמר פה הוקם ממה שהיה שוכב על הארץ וזה היה ע"י כמה וכמה מן העם שנשתתפו בשמחה זו ואח"כ ויקם משה קימה ודאית ודוק והנה בסה"ק פ' תרומה שם עוד כתבתי ישוב נכון ונחמד בס"ד דההפרש שהיה בין מרע"ה לבצלאל וכונת מרע"ה בתשו' בצל אל היית דבר נחמד ע"ש ועתה זכיתי להספר הנחמד יערות דבש ושם ראיתי בח"א די"ט ע"א שכיונתי ממש לדעתו ואצלי היה לפלא איך זכיתי לדעת עליון כמו זה תלי"ת וששתי כעל כל הון היע"ב אמן ומ"מ מ"ש בברכות שמרע"ה אמר הארון תחי' ובצלאל אמר משכן תחי' במד"ר פ' ויקהל איתא להיפך שמרע"ה אמר משכן תחי' ובצלאל אמר הארון תחי' ולכך זכה שנקרא על שמו ע"ש ועי' בפי' מהרז"ו שם שיש ד' דעות ואלו ואלו דא"ח:

ספר ויקרא

פרשת ויקרא

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו בטעם הכפל מלבד דרשת רז"ל יש לרמוז עוד ונקדים מ"ש במק"א דעת הרמב"ם ז"ל דמודה דסובר דכבוד ה' הנזכר בכתוב וכן מה שמזכירים שם שכינה הוא בריאה כבוד נברא נקרא בשם כבוד ה' ולא עצם הבורא נקרא כבוד ה' ועי' בזה באברבנאל יתרו וברבינו בחיי פ' בחקתי ובכ"מ עוד מספרו ועי' בתרגום המסייע להרמב"ם שתרגם בפסוק יאר ה' פניו אליך ינהר ה' שכינתיה וכו' ע"ש אך הרמב"ן שפך ראש חמתו על דיעה זו וכתב להכריח דשם כבוד ה' וכן שכינה הוא עצם הבורא ובכלל

הביא ראיה לזה מהתרגום ילך נא ה' בקרבנו ותרגם אונקלוס תהך שכינתא דה' ביננא מפני שמשה לא היה מתרצה בכבוד נברא ובספר שער כבוד ה' לרב גדול מזמן הריב"ש (הוצאת מהר"ח בליח ז"ל) שם ישב קושית הרמב"ן שמרע"ה היה חפץ בגילוי שכינה הנראית לכל ישר' לא ברוחני שאינו נגלה עש"ב ואנא עניא במק"א כתבתי בדרך אפשר (ואם ח"ו טעיתי דברי בטלין) כי אלו ואלו דא"ח שעצם הבורא מתלבש בכבוד ה' הנברא לדעת רמב"ם במו"ן לכן מתלבש בשכינה ונקרא שמו כשם רבו וה' בהיכל קדשו ושפיר תרגם שכינתא דה' ביננא כי זה מלאך שאדוניו אתו עש"ב. ובזה יתאים התרגום ינהר ה' שכינתיה המורה כדעת רמב"ם עם מ"ש ילך נא ה' בקרבנו שתרגם שכינתיה וכמובן וקשרתי הדברים עפ"י הקדמת האר"י זצ"ל (ע"ל דס"ו וע"ג עג"ד) והנה רז"ל כתבו בפסוק ואל משה אמר עלה אל ה' זה מט"ט ששמו כשם רבו ע"ש והכא נמי נימא אדסמיך ליה קאי ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד משום כבוד ה' מלא את המשכן לכן ויקרא אל משה הקורא הוא כבוד ה' שהוא כבוד הנברא שבו מתלבש ה' קרא אל משה ואח"כ וידבר ה' אליו ממש ותמצא הרבה בכתוב כי שם כבוד נאמר על הנבר' שהרי הנשמ' נקראת כבוד ככתוב בפ' ויחי בקהלם אל תחד כבודי שפירושו הנשמה וכן עורה כבודי והרבה מזה ועי' בסה"ק שופרי' דיעקב בפסוק קול לו קול אליו, מ"ש ע"ש ועי' בתחי' ש' רוה"ק ומשם בארה"ה ומ"מ אסור לנו להכריע בזה נגד אור העולם הרמב"ן ורק רמזתי בזה עפ"י דב"ק דהרמב"ם עם הקדמת האר"י ואם טעיתי ח"ו דברי כלא חשיבין והיעב"א:

על כל קרבנך תקריב מלח הרמב"ם בפ"ה מה' איסורי מזבח כתב וז"ל הקריב בלא מלח כלל לוקה דכתיב ולא תשבית מלח ברית אלקיך ואעפ"י שלוקה הקרבן כשר והורצה חוץ מן המנח' שהמלח מעכב דכתי' ולא תשבית מלח מעל מנחתך ע"כ וכתב הכ"מ שכן משמע מפשט הכתו' על כל קרבנך תקריב מלח למצוה, ולא לעכב אבל במנחה שכתב ולא תשבית משמע לעכב ובלח"מ וכן בס' עץ החיים להג' אבואלעפיא תמהו שהרי כתב רבינו על כל הקרבנות אם הקריב בלא מלח לוקה מדכתיב ולא תשבית מלח א"כ קרא דלא תשבית בכל הקרבנות מיירי ומאי שנא מנחה שהמלח מעכב ובשאר הקרבנות אינו מעכב רק למצוה מאחר דאינהו נמי לא תשבית נאמר בהם וצ"ע עכ"ל ולקוצ"ד היה נראה לי לישב דהגם דפשוט הוא דקרא דלא תשבית בכל הקרבנות מיירי ועם שבכתוב כתיב מעל מנחתך מ"מ כל הקרבנו' נמי דכוותה וצריכים מלח ועובר בלאו מלבד המ"ע שבטל ג"כ לאו אית ביה ולוק' אם הקריב בלא מלח וזה כולל בכל הקרבנות וכמ"ש בפי"ט מה' סנהדרין בסתם המקריב בלא מלח ע"ש מ"מ ההפרש הוא זה להכשרת הקרבן בשעבר ולא מלח דבקרבן כשר ולא במנחה והטעם הוא דבשלמא בקרבן מנחה שהקדים הקרא

הצווי תחי' במ"ע וכתב וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ואחריו סיים בלאו דלא תשבית מלח וגו' מעל מנחתך ואחר הלאו החמור מעשה (יבמות ז') אחר העשה הוא בא להדגיש שהוא לעכובא על גוף המנחה והכשרתה שהוא מעכב בה משא"כ בקרבן דלא תשבית מלח הן אמת שכולל גם הקרבן אבל בא הלאו תחי' ואח"כ כתב העשה דידיה על כל קרבנך תקריב מלח אדרבה זה מורה כי הגם שכתבתי לך בו הלאו היינו לענין העבירה שעבר על הלאו אבל לגוף הקרבן נתקיה הכתוב מעכובא שלא יפסל בלא מלח כלל רק לעשה ונשאר הלאו והעשה על הבעלים שעברו על זה אבל הקרבן כשר בדיעבד ואולי יש לדחוק דגם כונת הרכ"מ כן היא שכתב דבמנח' כתיב ולא תשבית הכונה שאחר הלאו לא אמר העשה ובקרבן להיפך שאמר העשה אחר הלאו ודוחק אבל הישוב משמע שהוא נכון ולק"מ ומצאתי און לי בחילוק דנא ממ"ש הג' מלבים באילת השחר כלל קנ"ו וז"ל כל מקום שתמצא פועל בתנאי ואח"כ נזכר שנית בלא תנאי אין התנאי מעכב והביא ראיה מהספרא דאיתא שם דבמנחה צריך מלח שאינה שובתת ובשאר קרבנות כל מין מלח כשר בדיעבד והוא מטע"ז שהקרבן יצא בלא תנאי דסתם מורה שהוא רק למצוה ולא לעכב ע"ש והכא נמי בנ"ד כיון דיצא אח"כ הקרבן בעשה שצריך מלח כמו שסיים על כל קרבנך תקריב מנח שלא היה צריך לזה אח"כ שאמר ולא תשבית הכולל הכל ואם הוא בא לעשה היה צריך להקדים העשה ללאו כמו שעשה במנחה אלא לאו שבא להודיע לנתקו להקרבן עצמו מעכובא ואינו רק למצוה וא"כ הקרבן כשר ודוק:

ואולי יש לרמוז בענין המלח הבא על קרבן ותחי' נקדים מ"ש הרב המוסקאטו משם מורה נבוכים פמ"ו לשלישי וז"ל בקרבן יש היין ג"כ והלוים הם המדברים בשיר והטוב שבדברים לכוחות הוא הבשר והטוב שבדברים לכח החיוני אשר מבועו הוא בלב היא היין והכח הנפשיי אשר מבועו המוח יערב לו הכלי שיר ומפני זה התקרב כל כח בדברים הנאהבים לו והיה הבשר לקרבן והיין לנסוך והכלי שיר ע"ש וברגליו אעבורה לרמוז עוד דלזה בא המלח על הקרבן והוא להתעוררות גדולה דכמו שהמלח הוא אינו מקבל טעם כידוע זה רק מטעים לאחרים כן הוא דמיון הקרבן כי הוא לא עצמיי רק בא לעורר הרגשות הלב ורעיונות המוח שהזביחה וההקרבה על האש היתה ראויה להיות עליו רק בעל הרחמים החליף ולקח תמורתו מי שאינו מדבר תחתיו וכמ"ש בספר החנוך וז"ל ובשריפת הקרבן ילמד שיכניע את החומר העכור ולשורפו ולבטלו ע"י אש אהבת ה' ע"ש והיות כי המדבר הוא גובר בו הרבה חלק המלח אשר היא העקרית להשכלתו והיא הסבה להשכלת בני האדם קצתם יותר מקצתם אחת מהסבות העיקריות הוא לתגבורת המלח שיש בו יותר עי' בס' נוב"י במהדו"ת בהקדמת הספר שפי' בזה נחמד כונת רז"ל

אם היה בנו זריז וממולח בדרך זה ע"ש] ואחר כי אין האדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות כמ"ש רז"ל (סוטה ג'.) וגם בשוגג שנכשל היא הסבה הוא אותו רוח הפזיז ומהיר שיש בו שהוא רוח שטות שלא נתן לו לב לדעת ולזה נכשל בשוגג ומה נעים מה שפי' מהר"ש פרימו בכונת הכתוב נפש כי תחטא הסבה שחטאה הוא משום שכבר ומעלה מעל ע"ש הורה בזה שאין בו מלח ההשכלה הראויה לאדם המיושב ולזה נמשל כבהמות וחטא ולזה נצטוה כשיביא הקרבן של בהמה שאין בו חלקי מלח והוא בא תמורתו וחליפתו צריך להניח עליו מלח המעוררו ברשת האולת והשגעון שהיה לו גם יש לרמוז עוד מלבד זה שבא המלח ג"כ בשביל שיתעורר לשעבד עצמו כליל להיוצר ב"ה לעד כי בקרבן יש בו שלשת החלקים הצומח הוא ע"י עצי המערכה והדומם הוא ע"י המלח וכמ"ש בחסד לאברהם אזולאי והקרבן הוא נקרא ג"כ גדולי קרקע כמ"ש התוס' (ב"מ דפ"ט. ד"ה גדולי קרקע) בהפרש בין גדולו מן הארץ לגדולי קרקע וגם נקרא קודם השחיטה חי שאינו מדבר ואחר השחיט' הוא דומם הרי הדצ"ח כלולים בהקרבה עם הבעלים המקריבים אותו ויודעים שהוא בא תחתיהם הרי דצח"ם שלם לזה הוצרך לפזר עליו מלח כליל וכמ"ש רמב"ם כדרך שמולחין לצלי שזה הוא יסוד נבדל לגמרי מהדצח"מ שאין בו הרכבה כלל ואדרבה בעבור שהוא רחוק מהרכבה כאחרים היא הסבה שהוא מעמיד ומקיים אחרים מההפסד והמוסר הוא כי כל מה שהוא פחות ההרכב' הוא קיים ומקיים אחרים הדבקי' אליו ולזה אנחנו משעבדים כל ישות שיש בנו שהיא כשהיא לבדה כולה מדבקים אותו להבורא ב"ה האחד האמיתי שאין בו גוף ולא כח בגוף ואז אנחנו חיים חיים האמיתיים ואתם הדבקים בה' חיים כולכם ולזה אוה"ע אינם מביאין חטאת כמ"ש בתו"כ (פ"ך אות קצ"א) והרי הוא כמבואר:

או ירמוז עוד פשוט עפ"י ששמעתי מחכם רופא ושמו ד"ר קיליר שהרכבת המלח היא משני מינים שסגולת כל אחד כשהוא נפרד מחלק השני הוא אדרבה ממהר הכליון לדבק בו ובהרכבתם יחד הוא סיבת קיומם והעמדתם גם לדבק בהם וגם זכורני בספרים עוד שהמלח הוא שתי יסודות הפכיות אש ומים ובעבור הרכבתם שהוא פלא נקרא המלח ברית אלקים יען חבורם פלאי ע"כ ובזה ראיתי ברבינו בחיי (פ' ויקרא ע"פ במלח תמלח) שהמלח הוא חסד ודין ע"ש שהוא מתאים עם הנ"ל שהדין לבדו מסוכן וגם חסד לבד שפע הרבה אין בריה יכולה להתקיים אם לנשמה או לגוף כמובן ועי' בזוה"ק ויחי בכח המלח וכו' ע"ש וזהו הרמז במלח על הקרבן להודיעו על השווי במזג הרוחני עם הגשמי בשווי המשקל שיתן חוקו לגוף וכן לנשמה שבזה לא חוטא ויתקיים הגוף ובעיקר הקרבן וטעמו עי' עוד במורה נבוכים מ"ש וירדפוהו בעלי חצים רמב"ן ועיקרים ועוד ועי' בס'

תורת העולה להרמ"א ובכוזרי דכ"ב ובשו"ת מהר"מ אלשקר סי' רי"ז באורך ובקונט' דרכי משה להג' צה"ח באורך ובודאי מ"ש הרב בטעם הקרבן הוא רק על דרך דע מה שתשיב אבל בחקי התורה וגזרותיה מי יוכל לחדש טעמים שח"ו בבטול הטעם תתבטל המצוה ולא בא אלא כדי לתת תשו' על המצפצפים ומהגים כאשר תמצא שנתן טעם בשלוח הקן משום רחמים ובחבורו פסק שהאומר כן משתקין אותו שאין זה אלא גזירה כמ"ש התנא ועי' בפ"ה דברכות ובתוי"ט שם והרי גם רמב"ן בפ' תצא כתב טעם לזה ללמדנו הרחמים והחמלה ע"ש הרי שגם כי להלכה טעם זה ליתיה מ"מ יאמר על צד הדרש הכי נמי בטעם הקרבן הוא כן ע"ד האגדה והדרשא תדרש ופשוט:

אם עולה קרבנו וגו' זכר תמים יקריבנו פירש"י תמים בלא מום וכן הוא בש"ם (תמו' ד"ו:) ובספרא (אמור כ"ב אות קי"א) כל מום לא יהיה בו אל תתן בו מום ע"כ ופסקה רמב"ם פ"א מה' איסורי מזבח ה"ז שהמטיל מום בקדשים לוקה מקרא הנז' דמפי השמועה למדו זה אזהרה שלא יתן בו מום ואינו לוקה אלא בזמן שבהמ"ק קיים שהרי היה ראוי ליקרב ופסלו אבל בזה"ז אעפ"י שעובר בל"ת אינו לוקה ע"כ וקשה שהרי הרמב"ם גופיה פסק בה' מעה"ק פי"ט הט"ו בדין השוחט ומעלה בחוץ חייב מפני שהיה ראוי להקרב בפנים שהרי מותר להקריב אעפ"י שאין בית ע"ש וכ"כ בה' בית הבחירה פ"ו הט"ו ע"ש א"כ הכא נמי ראוי לקרבן כמו בזמן שבהמ"ק קיים והיה ראוי שיתחייב כשהטיל בו מום והקשיתי זה בבית המדרש ובו בפרק הראני הרה"ג מו"ד כמהר"ר שמואל נ' קיקי ז"ל שקדמני בקושיא זו בס' מזל שעה ושהניח זה בצ"ע ע"כ ולקוצ"ד אפשר לישב קושיא זו בקושיא אחרת כי מצינו שהרמב"ם פסק בה' מעה"ק שם פט"ו הי"א דאין השוחט ומעלה בחוץ חייב רק אם עשה זה המזבח בחוץ והעלה שם אבל אם העלה על האבן או על הסלע פטור ע"ש וא"כ איך כתב הכא שהוא חייב יבהכרח לומר דהקושיא עצמה ישוב היא דפירושו דמה שפסק דהמעלה בחוץ חייב הוא שעשה תחי' התנאים העיקרים והוא שעשה מזבח בחוץ והקריב בזה הוא דחייב אבל בלא מזבח הא ודאי דאינו חייב ועי' בתוס' ביומא דס"ג. ד"ה שלמים ששחטן בחוץ וכו' דפטור משום שמחוסר מעשה והכא בשוחט ומעלה בחוץ הוא שכבר עשה מזבח ע"ש ומעתה מ"ש הרמב"ם בשעשה מום בבהמת קדשים מיירי בזמן שבהמ"ק קיים שהרי ראוי להקרב זה לוקה אבל עתה שהוא חרב ומזבח לא עבד שהרי לא היה חפץ להקריב א"כ גם שהטיל בו מום הגם שעובר אינו לוקה ומדוקדקים דב"ק שכתב אינו לוקה בסתם ולא כתב הטעם מפני שאינו ראוי לקרבן משום שבאמת ראוי הוא אילו היה שם מזבח ובזה יתישב ג"כ קושית הלח"מ שכתב דדברי רבינו הם היפך הש"ס בע"ז די"ג דאיתא שם להדייא ה"מ בזמן שבה"מ קיים

אבל השתא לית לן בה ע"כ ומשמע דלא עבר כלל והלח"מ וגם הרב כ"מ שם הוכרחו לישב ולומר דפירוש לית לן בה הוא רק מדין מלקות דוקא ואנכי עפר לא יכולתי להבין דאיך אפשר דפי' לית לן בה הוא רק למלקות ומהי תיתי לפרש כן דפשטא ולא כלום משמע ותדע דהרי בשבת קמ"ז איתא המנער טליתו בשבת חייב חטאת ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה ע"ש ופסקה רמב"ם פיו"ד מה' שבת והש"ע בסי' ש"ב להא דחדתי דחייב ודילג דעתיקי משום דבהו לית שום איסור ועי' ירוש' פ' כלל גדול דמשמע דיש איסור והרב פתח הדביר דקע"ב כתב אל תתמה שהפוס' התירו לכתחי' בעתיקי דאינהו דייקי לישנא דהבבלי דקתני לית לן בה דלישנא מורה דלכתחי' נמי שרי ואיסורא ליכא ולהכי שבקי לישנא דירוש' מפורש דלית לן בה פשט' הגמור ולא כלום משמע והרבה מזה בש"ס ופוס' דלית לן בה הוא ולא כלום ומה דקשה מע"ז י"ג הישוב ברור הוא דאחרי שכתב רבינו הרמב"ם דמקריבין אעפ"י שאין בית דפסק כר"י ממילא מובן דסבר ר"י דגם בזמן שאין בהמ"ק קיים חזי הוא להקרבה ופשיטא דהיא נגד ההיא דע"ז דהיא קאי בשטת דבזמן שאין בית אין מקריבין ולכן דינא הוא דבזמן שאין בהמ"ק קיים לית לן בה שפי' ולא כלום משא"כ לר"י דפסק כוותיה עובר ועי' להג' מנחת חנוך דפ"ז ד"ק ע"ג אות ג' וז"ל דפסק כר"י דחזי הוא להקרבה והשוחט קדשים בחוץ בזה"ז חייב ע"ש ובמפרשים ראיתי פירוש כונת רז"ל בברכות (דט"ו.) כל הנפנה וכו' מעלה עה"כ כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן ע"כ שהוא מתאים עם סברת ר"י דמקריבין אעפ"י שאין בית ע"ש ויש סמך לזה דנמצא בעזרא קפיטאל ג' ויכינו המזבח על מכונותיו ויעלו עליו עולות וכו' ולכל מתנדב וכו' מיום אחד לחדש השביעי וכו' ובשנה השנית היה הבנין של היכל ה' ע"ש הרי דהתחילו בהקרבה מעת בנין המזבח ואין לדחות משום שהיה המזבח העיקרי במקומו דמאי שנא אלא משום דמקריבין אעפ"י שאין בית וכר"י. נשובה לדברינו דגם בזה"ז סבר רבינו דחזי להקרבה ולזה עובר הגם שלא לקי אשר בזה נרמוז כונת הילקוט (רמז ל"ח) וז"ל ויהי בהיותם בשדה אין שדה אלא בהמ"ק שנאמר ציון שדה תחרש ע"כ ועוד במדרש (ב"ר פכ"ב אות ט"ז) ויהי בהיותם בשדה על מקום מקדש היו מדיינין ע"כ דיש לומר דקין והבל פליגי דהוא סבר אסור להקריב אחר שאין בהמ"ק עוד והוו שחוטי חוץ ולסברת הבל היא דשרי להקריב וכסברת ר"י ולזה חלק על אחיו והקריב בעלי חיים ומן השמים הכריעו כסברת ר"י דמקריבין אעפ"י שאין בית והוא רומז על העתיד וליכא מידי דלא רמיז באורייתא והיע"ב:

פרשת צו

עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה הרמב"ם פ"ה מה' מעה"ק ה"ך כתב כל קדשי קדשים שאירע בהם פיסול קודם הפשטן אין עורותיהן לכהנים שנאמר עור העולה אשר הקריב לכהן וכו' ע"כ וראיתי להרב מזל שעה שהק' על זה ממ"ש בפ' הגוזל עצים (דקי"א:) וז"ל אמרי למאי חזי אשם פסול הוא אמר רבא לעורו ע"כ והא כיון דאשם פסול הוא מעיקרו ולא זכה בו המזבח בבשרו היאך יזכו הכהנים בעורו ע"ש והניח בצ"ע ואני הדל לא זכיתי להבין קושיתו דמה לו עם הרמב"ם אחרי דדין זה משנה ערוכה בזבחים (דק"ג:) ובספרא בסדרין פ"ח ותקשי ליה הש"ס וראיתי ג"כ בתוס' בהגוזל ד"ה לעורו הקשו על זה מהא דקתני נולד בו פסול קודם זריקה עורו כיוצא בו אלמא כשהוא עם הבשר ונפסל קודם זריקה יוצא לשריפה והכא אירע בו פסול קודם שחיטה שהובא קודם הכסף ואמאי לא יצא העור לשריפה ע"ש שהניחו בתימא ואנא עניא עבדא דרבנן נראה לי לישב תרוייהו בדרך הדרש קושית התוס' עם קושית הרב ז"ל כי שניהם תלוים זה בזה ויסוד אחד להם והוא דאפשר לומר דמאי דס"ל קודם זריקה עורו כיוצא בו הוא בדבר שפסול בגופו ממש בזה דוקא עורו כיוצא בו אבל הכא באשם שהוא כשר גמור מצד עצמו רק דבר אחר גרם לו הוא שהביאו בעליו את הקרבן קודם הכסף וקרא קפיד על זה שהכסף יהיה תחילה יש לומר פשוט דזה לא יצא לשריפה ומאי דקרי ביה לישנא דפסול פירושו הוא רק לבעלים שלא יצאו בו ידי חובתם וצריך שיביא עוד קרבן אחר שהביא הכסף ותדע אטו אפשר לומר שיהיה הכשלון לכהנים להקריב על המזבח דבר שאח"כ יצא לבית השריפה בשלמא שאר הפסולין התלוים באחרים כלומר בבעלים את זה אפשר להיות והכהנים לא יודעים כלל מזה אבל באשם שתלוי דינו בכסף לכהנים וראו הכהנים שזה לא הביא את הכסף קודם והוא מעכב הקרבן אם הוא פסול גמור איך יקריבוהו הכהנים ויכשלו להביאו לידי שריפה ואין זה תדע מן הקושיא אבל אם פירושו פסול הוא רק מדין חובת בעלים דוקא שלא יצאו יד"ח בו והקרבן הוא כשר ניחא דהכשלון להם ולא לקרבן לזה איתא בזבחים ק"ג עולה שנשחטה שלא לשמה אעפ"י שלא עלתה לבעלים עורה לכהן ובש"ס שם וכן בתורת כהנים עור העולה אשר הקריב אף שלא עלתה לבעלים לשם חובה עורה לכהן ע"ש הנה מובן החי' דזה אין העור שייך לכהנים משום פסול אבל באשם הכשר אלא שלא עלה לבעלים את זה עורו לכהנים ודומה לזה עוד מ"ש הרמב"ם פ"ג מה' שגגות ה"י וז"ל אין יוה"כ ולא החטאת מכפרים אלא על המאמינים בכפרה אבל הבועטין בהן אין מכפרין כיצד היה מבעט והביא חטאתו והוא אומר וכו' אין מכפרין אעפ"י שקרבו כמצותן לא נתכפר וכשיחזור בתשו'

מבעיטתו חייב להביא חטאת ע"ש וקשה כיון דזה מבעט להדייא באמירה לפניהם איך הקריבוהו הכהנים אחרי שהוא פסול שהרי מביא אחר אלא לאו דהקרבן כשר גמור הוא ורק לבעלים לא עלה לו לשם חובה ולגבי חובתו של האיש נקרא פסול ולית לן בה הכי נמי באשם דהוא פסול רק לגבי דידיה מצד שהקדים הקרבן אל הכסף פסול הוא לגבי הבעל דוקא [ירדה התורה לסוף דעתו של אדם כי במה שבינו לבין המקום נקל הוא להביא ובכסף השייך לכהנים הוא ידמה ויהרהר שאין זה עיקר הכפרה שהוא רואה כי שאר הקרבנות אין צורך בכסף ולזה יבטיח לתת אח"כ בחושבו שאחר שיקריבו את האשם ונתכפר שוב הוה ליה רק סרך חוב של ממון וכבר פקע עון האיסור מעליו ולזה לא תועיל כלל הכפרה אליו רק בהקדמת הכסף ואח"כ יקרב] והוי כדין הזבחים שנזבחו שלא לשמן דכשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה ולזה שפיר זכה המזבח בעורה ובזה נתישבו קושית התוס' וקושית המזל שעה כנלע"ד ובודאי דברו בזה הרבה פוס' והיות כי מלאכתי פה אין בה פלפול להלכה רק דרך דרוש וחידוש ופשט הקרוב לדרש לזה לא שמתי לב לפשפש בזה וזה רמז הכתוב אשם הוא אשום אשם לה' דתחי' קאמר אשם הוא ר"ל כולל בכל מציאות שתהיה שחסר מתנאי האשם ובודאי שפי' על הכסף כי כל שאר פסולין ידענו דנפסל ושמם הסתמי פיגול וכו' וכו' אבל זה אשם הוא מ"מ אלא הכפלים אשום אשם לה' כי עדיין מחויב אשם ואשום הוא על מעשה זה ויש להסביר עוד מה טעם שהכהנים יקריבו את האשם אם לא הביא הכסף הוא משום דהרי בלא"ה בעוד שלא קרב על גבי המזבח אין עליו עדיין שם פיסול לאשם דהרי אפשרי הוא שתיכף יתן להם הכסף וחשוב קודם שעיקר הוא ההקרבה על גבי אש המזבח וכיון שעדין לא קרב והביא כסף חשוב הכסף קדים וכשהוא לא הביא והקרבן הוא למעלה כבר אזי בהכרח שהכהן יקריבנו הגם שעדיין לא שלט בו אש המזבח כלל וכמ"ש בזבחים דק"ג והובא ברמב"ם פ"ג מה' פסולי המוקדשין שאפי' דבר פסול ועלה אין מורידין ע"ש וכ"ש הכא שעלה ברשות דאולי ישלם הכסף קודם ההקרבה שהיא העיקר ולכן דינא הוא שאין ראוי לפוסלו וכשר הוא ולכן המזבח בדין זכה בעורו ודוק, ואולי נאמר על דרך הרמז בטעם שהעור יהיה לכהן כי העולה היא באה לכפר על הרהור הלב וכמ"ש בירוש' שבועות (פ"א ה"ו) ועי' בהרמב"ן פ' ויקרא שרמז בזה מש"ה והעולה על רוחכם (בשם המ"ר ויק"ר פ' צו פ"ז אות ג') ע"ש וגם ידוע שהעולה היא כולה בחי' דין וכמ"ש בשעה"כ די"ג ע"ג שכתב כי היא בחי' לאה העליונה כי בה כל בחינת הדינין והגבורות ולכן היו מקריבין עולה תמיד למתק הדינין והגבורות שבה מד"ת אורות ע"ש וידוע כי הכהן מדתו חסד ולכן הכהן המקריב את עולת איש למתק את הדין מעליו ע"י שנשרף הקרבן כליל ונמתק

וצריך להשאיר קצת מהדין ולזה נשאר העור שהוא בחי' החיצוניות וזה לא נשרף כי צריך שישאר חלק מהדין ויתמתק ע"י הכהן חסד שיקחנו אליו ואזי חלק הרהור הרע שהוא אש זרה נשרף כליל באש הקרבן ונשאר חלק קטן של דין מתוק לקיום עוה"ז והיע"ב ואמ"ת:

מסרה והאש על המזבח תוקד בו והאש ירדה מן השמים מהאש יצאו והאש תאכלם ע"כ יש לקשר בס"ד הדברי' ונקדים תחי' מ"ש באבות פ"ה מ"ה בכלל היו"ד נסים לא נצחה הרוח את עמוד העשן ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכה הרמב"ם בפי' כתב ולא נצחה הרוח עמוד העשן העולה מן הקרבנות אבל בעת ההקרבה היה האויר נח עכ"ל אולי דדיוקו הוא ממ"ש את עמוד העשן משמע שאחר שעלה העמוד באה הרוח ולא נצחתו שאל"כ היה נקרא שהעמוד נצח הרוח שקדמו שהיה ראוי לכופפו ולא יכול שהעמוד היה חזק נגדו וטעם הנס הוא להודיע שהבל הקרבן המעורב אתו הבל המקריב המתודה עליו עלה לעילא אשה ריח ניחוח ולא פזרתו הרוח וביו"ט אחרון של חג נוטה לצדדין ג"כ היה נשאר עמוד ובהטיתו רומז להם אם השנה גשומה או להיפך וכמ"ש ביומא (דנג:) ובפשטא זכורני במפרשים הטעם שלא יצטערו הכהנים והבעלים מהעשן שהוא מתפזר בעזרה שתהיה העזרה להם כמו בית מאסר והוא כו"פ] ואולי יש לומר שהגם שהוא נס ולא צריך לחפש טעמים מ"מ בדרש שפיר נאה והענין הוא כי במס' יומא (כ"א:) איתא כי אש המזבח אוכלת לחין כיבשין ע"ש וא"כ יש לומר שאפי' שירדו גשמים מ"מ אותה הגחלת שירדה מן השמים רבוצה כארי היא אוכלת כל הגשם היורד אף שיורד על שאר אש המזבח היא לוחכת אותם המים מהם מהר ונשאר אש המזבח לוהב ואולי גם עמוד הענן העולה הרוח הבא עליו היה שואב את אשו ואת מימיו ונפרד ממנו ושוב אין בו הכח לפזר עמוד העשן גם אולי כי זהו הסבה למ"ש במדרש (ויק"ר פ"ו אות ה') על המזבח תוקד עליו לא כתיב אלא תוקד בו האש היה מתוקד בו מאה ושש עשרה שנה עצו לא נשרף נחושתו לא נתך ע"ש והחש' כתבו בזה משם היפ"ת ל"ט במדבר וי"ד שכבשו וי"ג בנוב וחמשי' בגבעון הרי קי"ו כי בשילה היה מזבח של אבנים כמ"ש בזבחים (ס"א:) ע"כ יש לומר שהיא היא הסבה מטעם שהיתה גחלת שמימית והיתה בכחה שהיתה אוכלת את חום אש הטבעית היתר על הקרבן ובכן גם שהיה הקרבן נאכל מהאש מ"מ האש היתרה שהיתה מזקת לנחשת המזבח ועצי שטים שלו ולזה לא נשרף וזה אומרו והאש על המזבח תוקד בו וגם לא תכבה וקשה איך אפשר שתוקד בו ולא ישרף וגם איך לא תכבה כלל אחר שהיה גלוי לאויר השמים וטל ומטר עליו לזה תירץ משום והאש ירדה מן השמים ושלא תטעה כמו האש דמצרים שהיה

ברד ואש מתלקחת בו שזה אין בו הסגולה שהוא יאכל אש אחר אחר שהוא טבעי הבא מן להב הברק לזה גמר דפי' והאש ירדה מן השמים היא האוכלת אש אחרת וזה אומרו מהאש יצאו והאש בה"א הידיעה תאכלם גם לאש וממוצא דבר יובן שפי' אש מן השמים הוא הגחלת ובכן הוא התירוץ לתוקד בו ולא ישרף וגם לשלא תכבה כלל אף מזרם וממטר וק"ל:

ושמו אצל המזבח בת"ך ושמו כולו ושמו שלא יפזר וכו' ע"כ ועי' להג' מלבים מ"ש ואפשר לומר פשוט עמ"ש במק"א על ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כשלחן הערוך וכו' וכו' ע"ש ופי' הכונה עפ"י מ"ש במנחות (דנ"ט:) שימה כל דהוא משמע נתינה הוא שיעור ועי' מ"ש בפ' עקב בפסוק לא ישימם בך במ"ש הכלי יקר ומ"ש על דב"ק עש"ב והיוצא מזה ממ"ש שבצווי כשאומר שימה פי' שלא ילך ממנו כלום ולזה בתו' תשים לפניהם שלא ישאר כלום ממה שהודעתיך להם ור"ל מגביל הדבר בשלימותו ולזה כשאמר פה ושמו קפיד קרא אף כל דהוא ממנו אבק אחד ממנו לא יעוף רק יהיה אצל המזבח א"כ יחויב מזה שיהיה כולו ובנחת שלא יפזר כדי שלא ילך ממנו מאומה אף אבק אחד וכן יתפרש ג"כ הן גביר שמתיו לך ר"ל לא השארתי שום דבר קטן שלא שמתי בו מהטובה ואח"ז ראיתי בס' הכתב והקבלה שפי' באו"א ומ"ש יותר פשטי בס"ד ודוק:

פרשת שמיני

קרב אל המזבח בתורת כהנים והובא ברש"י שהיה אהרן בוש וירא לגשת אל המזבח אמר לו משה למה אתה בוש וירא כי לכך נבחרת ע"כ והגם דהפשט מובן ועי' להג' מלבים שם וגם האר"י ז"ל דרש פשט כי לכך נבחרת ר"ל בעבור הענוה הגדולה שיש בך ע"כ מכל מקום קצת קשה איך תבוא השאלה לפי דרך זה למה אתה בוש שהרי הוא עניו והיא הסיבה ויש לישב וגם אני הקטן ברגליהם אעבורה לפרש קצת פשטי שאהרן היה בוש בשביל שע"י היה כשלון העגל הגם שמחשבתו טהורה מ"מ העולם לא יודעים מזה ולכן בוש בעיני עצמו וירא מן העם שובזוהו לומר קטיגור יעשה סניגור (בעיקר זה עי' מ"ש הרא"ם פה בסדרין ועי' מ"ש בפ' חקת בד"ה תבוא פרה ומצוה לישב) אך ביומא (כ"ב:) איתא אין מעמידין פרנס על הציבור אלא א"כ קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו שכן דוד בא מרות המואביה ע"ש ובכן שפיר אמר לו כי לכך נבחרת בשביל שנכשלת בגלוי בזה לזה לך יאתה כי אין מעתה שום יוהרא שתהיה בך חלילא וזה ממך יהיה תרבות לדורות במינוי פרנס אך פירשתי בעוניי עוד בדרך חריף קצת והגם שהראוני אחי החכמים האשכנזים יצ"ו שדרך בזה הג' בעל פנים יפות מ"מ אינו ממש כדברי תלי"ת לזה לא נמנעתי מלהביאו בספרי ועדי בשחק ולהבין אקדים תחי' מה

דקי"ל (פסחים פ"ו:) מסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול אבל אם הענין דרך שררה ורבנות מסרבין קצת אף לגדול כמ"ש באו"ח סי' נ"ג סט"ו במג"א שם משם התוס' ע"ש והנה בילקוט שמות (וברכות ז'.) איתא בשכר ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים ולחד מ"ד הפסיד שניטלה ממנו הכהונה ונתנה לאהרן ע"ש ויש לומר דתרתי איתנהו דע"י בושה הראשונה זכה לקלסתר פנים בזיו האור שניתן לו על הרגע ומשמייא מיהב יהבי משקל לא שקלי (הגם כי זיו הקלסתר קבלו אחר הלוחות מ"מ אחר שזכה בו חשוב כאילו נתן) וכשסרב שנית שאמר שלח נא ביד תשלח אז נאמר לו הלא אהרן אחיך הלוי ר"ל רק עד עתה ואח"כ הוא יהיה כהן שהיתה ראויה הכהונה לך וניטלה ממנו (הגם שמשמייא לא שקלי היינו בדבר שזכו לו להדייא אבל כשהיה הוא ראוי לתת לו ועוד לא ניתן לו יאמר בו זה כמובן) והטעם משום שאין מסרבין לגדול הרבה אף אם הוא בדבר של שררה והנה עתה בעבודת הקרבן פשיטא ודאי שאהרן היה ענו ובוש ולא היה מחשב את עצמו כאין וכ"ש בדבר של שררה וככתוב וראך ושמח בלבו כמ"ש במדרש שם ששמח על מרע"ה ותמצא כי פה אמר לו משה תחי' קח לך עגל בן בקר לחטאת וכו' והקרב הרי אמר לו פעם ראשונה וכשאמר לו פעם שניה קרב אל המזבח ועשה את חטאתך וכו' חשש מרע"ה שמא עוד הפעם יסרב עוד ואולי עי"ז ח"ו תנטל הכהונה גם ממנו (כי דברי משה הם המה דברי ה' וכאילו הוא שומע מפיו יתברך) לזה אמר לו למה אתה בוש וירא שתיהם כי לכך נבחרת על הראשונה של הבושה אמר לו כי לכך נבחרת אתה ולא אני זאת הסיבה שניטלה ממני וניתנה לך הוא בעבור הבושה ביותר שסרבתי והדין הוא אין מסרבין לגדול ביותר אף בשררה לזה היה לי העונש הזה ולזה מודיעך שתיכף קרב ועשה ועל היראה ג"כ מתורצת בזה שאדרבה בעת שתשחוט בעצמך את העגל היא הנותנת בתקון הענין כשתקנו לחטאת ותבטלנו כליל כי לזה הוא מקריבו (ועי' ברא"ם וגור אריה פ' חקת והדרשא תדרש) ולא תירא ולא תחת כי הא שאין קנ"ס הוא כשהוא קיים אבל בביטולו עצמו זה אדרבה טוב יותר:

או יאמר עוד בע"ה והוא דלכאורה יש להעיר דמצאנו כי הכתוב מקדים תחי' החטאת ואח"כ העולה שתחי' רצוי הטרקלין ואח"כ הדורון שהיא העולה וכמ"ש במסכ' זבחים (ד"ץ.) אבל בע"ז הדין להיפך כי פרי ע"ז שהם עולה קודמים לשעירי ע"ז שהם חטאת ע"ש וא"כ פה באהרן קשה לכאורה שהיה צריך תחילה לומר איל לעולה קודם העגל שהוא לחטאת כנז' אך יש לישב עפ"י מ"ש הג' מלבים ז"ל בספרו ארצות החיים ד"ו ע"ב וז"ל ידוע כי העולה באה לכפר על הרהור הלב כמ"ש בירוש' שבועות (פ"א ה"ו) דכתי' והעולה על רוחכם וכו' ובשאר מצות כיון שאין המחשבה מצטרפת למעשה עיקר

הקרבן בא לכפר על המעשה ולזה חטאת קודמת אבל בע"ז שעונשין גם על המחשבה ממילא עולה קודמת לרצות על הרהור הלב דע"ז כי חטא המחשבה קודמת לחטא המעשה והפגם הוא בחלק השכלי המובחר מחלק החומרי ע"ש בדב"ק ובזה אתנח לן שפיר פה כי בענין העגל דאהרן הא ודאי שאהרן והרבה מאד מישר' שלא חשבו כלל זה לע"ז חלילא ואפי' מהחושבים היו סבורים שזה אמצעי תמורת מרע"ה שהיה אמצעי בעדם ואהרן כלל כלל לא ואמר חג לה' מחר (עי' הראב"ע וכוזרי ובמק"א הבאתי דב"ק ע"ש) אלא כלפי ההמון שהם ע"ר כמו שאמר אתה ידעת את העם כי ברע הוא שהם הע"ר היה נראה שהוא ע"ז כי יש מהם שחשבוהו לע"ז והשתחוו לו וכו' וככתוב וא"כ אחרי שהמחשבה טהורה היא רק המעשה נראה רע א"כ הדר דיניה דזה כמו שאר עבירות שחטאת קודמת לעולה ופה המחשבה עדיפא משאר עבירות ורק להע"ר דוקא מחשבה רעה ולזה לחזק את לבו אמר לו תחי' ועשה את חטאתך ואח"כ עולתך ולמה כן ואיך זה אלא לאו כי מחשבתך טהורה היא ושום פגול לא עדת ביה רק אצל העם ובשבילם הוא שאני אומר לך תחי' העולה לכפר על המחשבה ואחרי שאתה נקי דין הוא שתקדים החטאת כי אין בך דין מחשבה רעה המצטל"מ ובהדי אורחאי אביא מ"ש הרא"ש במס' ר"ה (עדי"ז:) ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ע"כ והק' הרא"ש דקודם שיחטא מה צריך לרחמים ותירץ בתירוץ שני דמיירי במחשבת ע"ז ואף על גב דכתיב למען תפוס את בית ישראל בלבם היינו לאחר שחטא עונש אותו גם על המחשבה ע"ש ובדב"ק נבוכו המפרשים שהוא היפך הש"ס בקידושין (ל"ט:) ובחולין (קמ"ב.) ועי' להג' ישרש יעקב מ"ש בזה וברור כי דברו בזה המפרשים והיה נראה לישב לקוצ"ד עפ"י מה שזכורני בספרי הדרשנים שכתבו שאם יזדמן לאדם שהיתה כונתו לאכול בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר ואח"כ להיפך נתכון לחזיר ועלה בידו טלה שמחסד ה' ב"ה שלא יצרף המחשבה ההיא אל המעשה כדי לדונו מזיד גמור מחשבה ומעשה ע"ש ומעתה מ"ש רז"ל (קי' מ'.) שמחשבה שעושה פרי הוא מצרפה למעשה היינו כמ"ש רש"י שקיים מחשבתו ההיא ועשה אבל בצורה כזאת לא וידוע כי יש שני מיני מחשבת ע"ז אחד המקבלו עליו באלו"ק והאומר לו אלי אתה ותנא זו לגלויי ארישא כי אפי' שלא בפניו חייב ויש שבדעתו כי ילך למקום פ' אלמוני ששם עובדים ע"ז במין פ' ופ' ושוב לא הלך ועוד נזדמן לו שעבד ע"ז בזבוח וקטור או בשאר עבודות מעשיות שבחשבו שאין בזה סרך ע"ז כלל וכ"ש אם הוא דרך גנאי אזי הע"ז שהיא חמירא שהקב"ה מצרף לו אותה המחשבה שלא עשה עם המעשה הזה שהוא בלא מחשבה ונענש עליה דבזה בשאר עבירות לא חשיבא וכנ"ל אבל כשהוא חושב

ללכת לעבוד ע"ז שם ועוד לא קבלה עלויה כלל עד בואו שמה ולא הלך ולא עבד בהא קאמר הרא"ש דלא נענש רק כשעשה מעשה בכל אופן אפי' בלא כונה מצטרפת לו אך הרואה יראה שהוא דוחק כמובן ובאופן אחר יש לישב דיש מחשבה שהיא פורחת במוח האדם ותיכף נתבטלה במוחו כליל ויש מחשבה תקועה בלבו ומתאוה מתי תבוא לידו כמו במחשבת עריות שיש רח"ל שמתאוים שיהא להם תאוה כדרשתם התאוו תאוה בזה בשאר עבירות אינה מצטל"מ (העליתי במק"א לעיל די"ד. במחשבת עריות כי הא יש בזה עונש כי מלבד שמחשב הרבה פעמים דסופו אתי לידי מעשה בשז"ל בחלומו הרע עוד בה באלה שהוא משעבד בחלק הרוחני הרבה וכמ"ש הרמב"ם בפי' האגדה (יומא כ"ט.) הרהורי עבירה קשים וכו') אבל בע"ז מחשבה כזו מצטל"מ אף שלא עבד רק רוצה ללכת לעבוד אבל במחשבה גרידא הפורחת במוחו ונתבטלה במוחו בהא קאמר הרא"ש אני ה' רחום עליו שלא יענש וגם זה דוחק רב שהרי סיים הרא"ש כי רק לאחר שחטא עונש אותו וכו' ונעלם ממני ישוב דב"ק ושוב ראיתי להחיד"א בפת"ע ר"ה די"ט מ"ש וכתב לעיין בקונט' צניף מלוכה להג' בעל משכנות יעקב ע"ש עכ"פ לפי פשטא וסוגיין דעלמא דמחשבת ע"ז היא מצטל"מ ארמוז בזה כוה"כ בפ' ראה והקללה אם לא תשמעו וגו' ללכת אחרי אלקים אחרים אשר לא ידעתם ע"כ וקשה דמאי נפקא מינה אם ידעוה או לא הלא סוף סוף ע"ז היא אך בא הכתוב להודיענו כי לא מיבעיא אם ח"ו קבל עליו ע"ז באלו"ק דהוא חשוב ע"ז גמורה אלא הגם שלא קבלה כלל והא ראיה הם רוצים ללכת אחרי אלקים אחרים לראות בעבור שלא ידעוה וזה מורה שלא עבדו במחשבתם רק בדעתם לראות בתחי' בכל זאת מודיע הכתוב כי מאותו הרגע שחשבו זאת חלה בהם הקללה וחשיבי וסרתם מן הדרך אחר שהרהר בזה שיש אפשרי בעבודתה לע"ז יענש כאלו עבד ודוק:

מסרה וידם אהרן וידם השמש ישב בדד וידם ע"כ לבאר זה נקדים מ"ש רז"ל שקבל שכר על השתיקה ונתיחד אליו הדיבור בפר' שתויי יין וכמ"ש רש"י ע"ש והנה השכר יאמר אם ראינוהו כי בשאר העבודה הוא עובד ומדבר בכל הצורך ממש אין חסר דבר זה מורה כי אהבת הבורא עליו חזקה מאד עד שהוא נראה שאין לו שום צער ושום מפריע מבחוץ כאילו לא היה לו כלום אבל אם הוא שותק ואינו מדבר כלל אין זה ראיה כי יש לומר שאדרבה מרוב הצער והיגון שקננו בלבו לא יודע במה להתחיל ולדבר ואישתקיל מילוליה ע"ד מש"ה באיוב ואין דובר אליו דבר כי גדל הכאב מאד ובכן יש לחשוד ח"ו שכן היה באהרן ולזה באה המסרה כי פי' וידם אהרן פה כמו וידם השמש ישב בדד וידם והענין שכבר האריכו הראשונים ועי' מלבים ז"ל כי עמידת השמש רק מתנועת הגלגל

היומי המסבב אותה בכל כ"ד שעות סביבות כל הכדור ממזרח למערב אבל מהלכה העצמיי שהולכת במסלולה ממערב למזרח שהוא שנתי עד גמר כל הכדור את זה הלכה כדרכה גם אותו יום ולא דממה עש"ב הסברת הענין וכן ישב בדד וידם הוא מדברי חול הנוהגים בין אדם לחבירו מזה הוא דומם ועוסק בתו' ובכן בין דממת השמש וכן דממת האדם היושב בדד הוא מדבר חיצוני שבו עם אחרים אבל עבודתו העצמית עודנה עובדת וזה הוא דממת אהרן מצער מיתת בניו שהוא חוץ ממנו מזה דמם ובעבודתו עובד בשמחה וגם הדמיון לשמש כשהיה קטרוג הלבנה עליה בטענת אי אפשר לשני מלכים וכו' נתמעטה הלבנה ונתוסף אותו הזהר אל החמה כי משמייא משקל לא שקלי אלא משפיל אף מרומם כדרשתם ז"ל באף שמשפיל לזה מרומם לזה כן היה בלבנה עם החמה שאותו האור נתוסף לה [וזהו הדמיון למ"ש ז"ל (שבת פ"ח:) בהנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין ר"ל דוממים מתשובתם בזה נאמר עליהם ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ע"כ והוא דכבר כתבו המפרשים דבשומע חרפתו ואינו משיב לוקח זכיות חבירו ונותן לו תמורתם עונותיו ועי' בראשית חכמה ועוד מפרשים שכתבו באחד ששלח דורון למחרפו מטע"ז משום שלקח זכיותיו וזהו דמיון השמש לנעלב שכמו שהיה בשמש שנתנה את הכתמים שלה ללבנה ולקחה הזוהר שלה כן הוא בנעלב עם עולבו ויש להסביר עוד זה ג"כ כפי מ"ש התוכנים וז"ל כי כל צבא השמים וכסיליהם הם תחת ההויה וההפסד וגם כדור השמש היותר נכבד גם הוא נאבד וכלה ממנו בכל זמן מחומרו ובפרט שהוא באשו הגדולה מכלה קצתו את קצתו אך ברוך הוא לעד החפץ בו בעבור הועליותיו הגדולות לעולם נתן לו חלוף הניתך ממנו מכוכבי התנועה הנקראים כוכבי הכבודה וחושקים להתקרב אליה ומהם יספיקו להשמש מחומר שלהם בעוברם עליו כי נס הכח המושך שבה ימשוך אליה מהם ומהמום ומתמלא מחורבנה. ומתחדש בגבורתו הנפלאה עי' בדב"ק כי לא זכרתי איה וזה מה שזכורני מהם ומעתה זהו הדמיון ממש לשומע חרפתו ואינו משיב כי שואב אליו מזוהרי הקדושה שיש במחרף כי עפים הם ממנו ובאים לזכות המתחרף ומתחזק הרבה בכל טוב יכין רשע וצדיק ילבש בשהיה הכתמים שבו ילכו להעולב והטוב שבעולב ילכו אל הנעלב ובערוך מע' אהב ראיתי שפי' צאת השמש בגבורתו פי' שמ"ג פעמים על חלקו שבעתיים שפי' שבעה מ"ט ע"ש (ועי' לעיל ד"ו ע"ד) והוא נחמד ומתאים למ"ש ומעשה רב חזיתי בס' שמירת הלשון להגאון הצדיק בעל חפץ חיים דכשנסע הצדיק ר' זלמן תלמיד הגר"א עם אחיו הג' ר"ח מוולאזין בבואם למלון דבר אתם בעל המלון קשות ולא נתן להם ללון ובלכתם ראה ר' חיים את אחיו בוכה וישאלהו למה בוכה השיבו כי הרגשתי מהאיש הזה איזה צער וכאב וצר לי

שידעתי שלא הגעתי למעלת הנעלבין וכו' ע"ש וא"כ זהו הכונה בנעלבין ואינם עולבין שלא ירגישו בצער כלל ואז זוכה להמעלה הגדולה הזאת] וממש כן היה באהרן בדממתו מצער בניו כי לא שם לב כלל מחשקו בעבודת הבורא והיה עובד בשלימות בלתי שום הרהור וקבל שכר על זה שנתיחד אליו הדיבור ואם היה לו שום יגון וצער אז לא תחול עליו הנבואה שאינה חלה מתוך עצבות כמ"ש רז"ל (שבת ל':) ויתכן דלזה נצטוו ג"כ אלעזר ואיתמר ראשיכם אל תפרעו וגו' כי לפני עבודת ה' ב"ה אסור בהחלט שום הרהור של עצבות ככתוב עבדו את ה' בשמחה אבל עדת ישר' בכללה שהוא חוץ לבהמ"ק הם יבכו השריפה אשר שרף ה' וזה דרך השלמים החרדים כשח"ו יש איזה דין וגזירה חלילא על האדם בהשגחה שמימית שהוא חייב שלא להיות עצב ודואג על הרעה ואחרים הם חייבים להיות עצבים ושמעתי משם הג' הק' מהר"מ בענט זצ"ל שפי' נחמד פי' הכתוב בדרך זה שוש אשיש בה' תגל נפשי באלקי ר"ל כשיש לאדם טובה אזי אני שש ומשיש לאחרים ג"כ שישמחו אבל אם ח"ו יש איזה דין עליו שזה מיוחס לאלק"י מדה"ד אז תגל נפשי שהוא חייב להיות שמח גם בזה שחייב לברך על הרעה כמו על הטובה אבל לא יודיע לאחרים שהם חייבים להצטער ע"כ וכן היה בבני אהרן שהם היו מוזהרים שלא יצטערו ועדת ישר' יבכו והנה בשבת (דק"ה:) איתא כי בניו של אדם מתים כשהם קטנים כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר ומקשה הש"ס ערבונא שקלי מיניה אלא על שלא בכה על אדם כשר ע"כ וקשה דהרי לשון הבריתא מפורש כדי שיבכה וכו' אך לישב אפשר כפי מ"ש בסה"ק חלק יעקב לחד סברא שיש פעמים שהעונש הבא על האדם על העבר הוא בעבור תקנת העתיד דוקא על דרך מ"ש הכתוב והנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות עוד ע"ש ולזה כשכתב פה עונש כדי שיבכה הוא דבר בקיצור שהתכלית בעונשו על העבר הוא בשביל תקנת העתיד אבל המקשה לא ידע זאת וכשהק' לו ערבונא וכו' השיבו על שלא בכה אך העונש היה בשביל שיבכה לעתיד כי לא תקן בזה העבר אלא בשביל תרבות להבא העניש‌והו על העבר אבל בבני אהרן היתה הבכיה תקון גם להם והענין כי רצה השי"ת בחנוך המשכן שיהיו ישר' נקיים מכל ומיתת צדיקים היא חשובה כיוה"כ והבכיה והתשו' שיש שם ובגדי כהונה שמכפרים נשאר ח"ו עון חלול ה' שהוא במיתה ולזה היתה הטובה הגדולה הזאת לכלל ישר' באותו הדור ולעתיד בהזכרת מיתתם בכל שנה ביוה"כ ובכן ראוי וכדאי בצדיקים הגדולים שאין כמותם שהם יתקנו עון חלול ה' של כל אותו הדור וגם להבא מזכירים אותם ביוה"כ כי מתעוררת זכותם לכפר על עון חילול ה' שתיקונו רק במיתה ולזה הרמז ואחכם כ"ל בית ישראל ר"ת יבכו הנה כתוב יבכו מפורש וגם יבכו שהוא בר"ת הרומז על דורות הבאים שיזכרו אותם

ויבכו עליהם ומתעוררת זכותם על ישראל למחול להם אם יש בידם עון חילול ה' שהוא במיתה ולזה היו בוכים וההיפך היה באהרן ובניו העובדים בקדש שאסור להם כלל להתעצב וכ"ש לבכות ח"ו וזה מורה על גודל קדושתם וחסידותם דכולא קמיה דהשי"ת כלא חשיבין ואין שום יגון ח"ו ושמחה וששון יהיו חופפים עליו ולזה שפיר נאמר עליו וכפר את מקדש הקדש וכו' ודוק והיע"ב:

פרשת תזריע

אשה כי תזריע וילדה זכר דרשו רז"ל (נדה ל"א.) אשה מזרעת תחי' יולדת זכר וראיתי בס' תורת משה להג' חת"ס שכתב הטעם משום דעילאה גבר שהוא האיש שבא זרעו אח"כ על גבי זרעה והוא כחומר על גבי הצורה ע"ש וקשה לי דהרי בעלמא קי"ל תתאה גבר (יו"ד סי' צ"ב) ולמה פה ישתנה הסדר אחרי שזה דבר טבעי הוא ואפשר לישב דאדרבה משום דתתאה גבר שהיא האשה לזה יולדת זכר והטעם כי אשה המזרעת תחי' הסיבה שהיא הקדימה הוא לרוב כוסף תאותה יותר מבעלה והיא מחשבתה בזכר ובכן קדם כח המחשבה והציור שלה ואח"כ בא זרע הזכר עליה והציור שלה היה בזכר ולכך יולדת זכר ומובן ההיפך כשהוא מזריע תחי' שהציור שלו בנקיבה וכשיולדת זכר ונקיבה יחד כנראה ששניהם ביחד כח ציורם חזק ושוה ולכן מצדו נולדה בת ומצדה זכר אך בארץ חמדה ראיתי בשם החזקוני כמ"ש החת"ס ומסתייע מזוה"ק וז"ל וכי עי"ז גובר זרע האיש על האשה ולכך יולדת זכר וע' פנים לתורה וגם מה שפירשתי אפשר שהוא נכון ויש לצרף עוד לדברי דהלא האשה שהיא בחי' ב"ן מצורף עמה בחי' מ"ה זכר אלא שהב"ן שלה יותר נגלה ובזכר להיפך המ"ה נגלה והב"ן נעלם כידוע ותמצא שכתבו ועי' טוביה הרופא שבאשה יש אשכול בצים ובחי' זכרות נסתרת וא"כ בתאותה אל האיש מתגבר בחי' הדוכרא שבה עם כח הדמיון החזק שיש לה אל הזכר ולזה יולדת זכר כנ"ל פשוט וזהו הטעם שתלה הכתוב הזכרים בנקיבות כמ"ש רז"ל (נדה שם) סיבה אחת היא ודוק:

ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בשעה"פ להאר"י ז"ל כתב לפי שחסד זה שם קוי"ק לכן היתה יושבת כ"ו יום של דמי טהרה והז' ימי טומאה הראשונים בין הכל הם ל"ג וכו' ע"ש והקושי מבואר שהוא היפך הכתוב שדמי טוהר הם ל"ג לבדם חוץ מהז' וראיתי להגהות וביאורים שנדפסו מחדש כתבו שזה חוץ מהז' האחרים בימים הראשונים וכו' ע"ש ולא נתן טעם לזה ע"ש ואפשר לפרש קצת עפ"י מ"ש הגר"א זצ"ל בס' יהל אור וז"ל משא"כ בז' ימים שתחת אמו כי הראשונות כלולות משנים לבנה וספיר ע"ש בדב"ק הקצרים וא"כ שפיר כתב כ"ו כי ידוע שלבנת הספיר הם חד והם תרי שהם

יסוד ועטרת היסוד וכמ"ש בע"ח ש' כסא הכבוד פ"ג ע"ש ובכ"מ ובכן הז' הם כפולים נקראים ז' ונקראים עם הכ"ו הגם שהם שייכים טפי להז' הראשונים ונשארו כ"ו טהרה גמורה בלתי דבקות לז' הראשונים אבל שבעה שניים יש לשם דבקות להכ"ו של הטוהר ומתאים זה למ"ש בזוה"ק אמור (דצ"א:) בדמייך תרי חד דגזירו דכ"י וחד דפריעה בצדיק יסו"ע ע"ש ועי' מאורי אור מילה במלכות פריעה ביסוד להעביר ס"מ ונוק' ע"ש לכן מקביל השבעה כפולים בלבנת הספיר שהם יסו"מ אך במקד"מ כתב הז' בכלל הל"ג וז"ל ונמצא כפי הסוד אין כאן אלא שלשים אבל קחשיב ברישא ז' ימים ואח"כ ג' ימים ולמ"ד הוא כללות הכל וכו' ע"ש והוא פלא ולהנ"ל שפיר טפי ודוק והיעב"א:

ועמוק אין מראיה מן העור פירש"י לא ידעתי פירושו ועי' ברא"ם ורמב"ן וגור אריה ואולי בדרך דרש נאמר שבא לרמוז הדין דאיתא בנגעים (פ"ב) עזה נראית בגרמני כהה ובכושי כהה נראית עזה ולכן קי"ל לשער באמצעי דוקא (רמב"ם פ"א מה' ט"צ) ונחמד מאד מה שראיתי להג' בעל זית רענן על הילקוט שפי' כונת הילקוט בפסוק ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת תנא מרים נקיית בשר היתה ע"כ ופי' בזה דהוק' לו דתחי' אמר הכתוב והענן סר ומרים מצורעת כשלג א"כ למה כשפנה אהרן אליה כתיב רק והנה מצורעת והיה צריך לגמור כשלג לז"ק תנא מרים נקיית בשר היתה ובכן הגם שבאדם אמצעי הוא כשלג אבל בה בעבור שהיתה נקיית בשר היתה נראית רק מצורעת ולא כשלג ע"כ זכורני מדב"ק ובכן ברמז כתב פה ואם בהרת לבנה היא וא"כ מוכרח שהוא עמוק אבל מודיעך הכתוב שהעומק לא יהיה מהעור שהיא בו וצריך ההשערה בעור אמצעי ולא בו דאם הוא כושי אף שהיא כהה נראית עזה וכן להיפך ולזה אמר אין אחר ועמוק לרמוז עיין לו כדרשתם (ב"ב דקט"ו.) ובן אין לו מדלא אמר ואין לו בן לרמוז עיין הכי נמי אמר תחי' ועמוק ואח"כ סיים אין אחריו לרמוז עיין עליו ובנתק אמר אין מראהו עמוק מן העור כי הנתקים מטמאים בכל מראה וכמ"ש ברמב"ן שם מהתוס' ע"ש ומשמע שאין לשער אלא בעור עצמו לזה כתב תחי' אין כי לית ביה עיין לו וראיתי להג' מהרח"א בס' ישרש יעקב במציעא (דפ"ו.) בההיא דפליגי במתיבתא דרקיעא בספק אם בהרת קדמה לשער לבן או להיפך דהקב"ה אמר טהור ובמתיבתא אמרו טמא מאן נוכח רבה בר נחמני יצאתה נשמתו בטהרה ואמר טהור ע"כ והרמב"ם פסק בה' ט"צ שהוא טמא ע"ש מה שתי' משם ז"ש ומהרש"ח ע"ש ועי' בכ"מ שם ג"כ ישב ולקוצ"ד אסביר הישוב עפ"י מ"ש במק"א (לעיל דע"ד.) והארכתי בזה באגדה דאמר רע"ק לר"ש אני ובוראך מכירים מעלתך שהכונה עפ"י מ"ש האר"י ז"ל בטעם שאין הלכה כב"ש משום שתורתם היא כמו בשמים ומה שהוא בשמים הלכה כך לרוב הרוחני והקדושה בארץ הוא להיפך

ולזה התורה לא בשמים כמובן שאדרבה פה להיפך ובכן אדרבה מ"ש הקב"ה שהוא טהור ושכן הוכיח רבה ב"ן בעת פטירתו כי אז הוא שייך לתורת השמים אבל בארץ הוא להיפך וכמובן ובילקוט שמעוני פ' תזריע (סוף סי' תקנ"ג הביא מנזיר דס"ה:) איתא ספק בהרת קדמה טמא ר"י אומר כהה מאי כהה טהור ע"ש:

וראה הכהן את הנגע וגו' וראהו הכהן וטמא אותו מה שכפל בסוף הכתוב עוד וראהו הכהן וכו' בא לרמוז דאמר דזה טמא שיש בו שער לבן ומראהו עמוק והוא ברור נגע צרעת הוא חייב תיכף שידע שיטמאנו אחר שהטומאה תלויה בו כמ"ש בה' ט"צ לזה חייב כשראה תיכף לטמא וכמ"ש בפ"ט דין י"א וזהו הכפל של וראהו לומר בראייתו תיכף יטמא אותו גם בא לרמוז עוד מ"ש ברמב"ם (ה' טו"צ פ"ט ה"ד) אין הכהן רשאי לטמא עד שיהיו עיניו בנגע במקום הבשר ע"ש לזה כפל וראהו אז וטמא אותו דוקא שרואה בו ופשוט:

וראה הכהן וגו' לא פשה הנתק בעור, מילת בעור יתירה ואולי דבא לרמוז על שני דברים א' שבתחי' קודם שיתגלח לא ידע שפשה בעור וע"י הגילוח יוודע ב' לרמוז כפי הדין כי המגלח לא מגיע עד הסוף אלא מניח שתי שערות סמוך לנתק לא יגלח כמ"ש בת"כ וברמב"ם ולזה אמר לא פשה הנתק בעור ללמד אף אם פשה בתוך שתי שערות שהשאירם המגלח סמוך לנתק לא חשיב ובעינן בעור שהוא חוץ לשתי שערות ויש לנו להבין במ"ש הרמב"ם בפ"ח ה"ג ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר הפשיון ע"כ וא"כ איך פסק עוד בפ"ט שאם מת הכהן שראהו בתחי' שאין הכהן השני יכול לטמאו בפשיון שאין יודע אם פשה או לא אלא הראשון ע"כ וכתב הכ"מ ופשוט הוא ולפי הנ"ל הרי ידע אחר שמניח שתי שערות והנה על סוף שבוע ראשון דשם אין הא דשתי שערות ותלוי במראה עיני הכהן ניחא אבל בשבוע שני מאי איכא למימר ואולי יש לומר דאפשר אותם שערות נפלו והנתק פשה בעור ויצאו סמוך לעור עוד שתי שערות והגם דיש לעשות סימן בצבע אולי גם: זה יהיה בו תחבולה שימחוק ויעשה צבע אחר לזה צריך הכהן עצמו ודוחק וצריך אצלי תלמוד ובודאי דברו מפרשי הרמב"ם בזה ואין בזה מלאכתי ואני אמרתי בחפזי:

פרשת מצורע (טהרה)

ושלח את הצפור החיה על פני השדה בקידושין (דנ"ז.) איתא כל צפור טהורה תאכלו לרבות את המשולחת וזה אשר לא תאכלו לרבות השחוטה וכו' איפוך אנא וכו' רבא אמר לא אמרה תורה שלח לתקלה ע"כ וראיתי להרב מקום שמואל סי' פ"ו שאלה ג' (דצ"ה ע"ב) הביא קושיא על זה משם גאון אחד וז"ל דק' לד' התוס' הובא בב"י יו"ד סי' צ"ט דהא

דאין מבטלין איסור לכתחי' הוא רק מדרבנן אבל מן התורה מותר לבטל לכתחי' א"כ מאי תקלה שייך כאן אימא משלחה תיכף לבין שאר צפורים ומבטלה ברוב לכתחי' וכו' והרב שם תירץ ואקצר בדב"ק והתכלית הוא דלדעת רבא א"כ אי אפשר דקרא דלא תאכלו לרבות המשולחת מה תאמר יבטלה ברוב א"כ אי אפשר שתאסר מהכתוב כיון שבטלה ברוב דמן התורה מותר לבטל ברוב דאין לומר דהא קמ"ל דאסור לשלחה אלא א"כ בטלה ברוב תחי' דלזה לא צריך קרא וכו' ע"ש ולקוצ"ד לא יכולתי להבין דב"ק דהא דהכתוב בא לחייב ושלח את הצפור הוא משום לתא דמ"ע ולא בא להודיענו שיבטל ברוב דזה ממילא נפיק ככל איסורין דאחרי שהוא בא לשלחה מדין מצוה הוא חייב לעשות לה התיקון שיהיה מותרת כדי שלא תהיה לתקלה ומובן דצריך שיבטלה ברוב ומה שאסורה הוא במציאות שברור שלא ביטלה וכגון שתיכף שבא לבטלה פרחה מידו ותפסה אדם סמוך לו וכן שילחה וחזרה היא עצמה ובזה חזרה קושיא של הגאון דבשלמא לדעת הפוס' דאסור לבטל ברוב ניחא דודאי היא מותרת דלא אמרה תו' שלח לתקלה דהא לבטל אסור אבל לדעת התוס' דמה"ת שרי לבטל קשיא אימא אסורה היא מצד עצמה רק שהוא מבטלה ברוב בתחי' ולכאורה היה נראה לי דיש לישב קצת קושיא זו דהרי הכא הוא טובל הצפור החיה בדם הצפור השחוטה וא"כ אם יבטלנה בשאר צפורים היא ניכרת ואינה מתבטלת ושוב כשפורחת והולכת לבדה אזי הפוגע בה יהיה לו תקלה דבעת שהיתה מעורבת בתחי' לא נתבטלה כיון שניכרת ואח"כ כשפרחה הרי היא כאילו פרחה מידו לבדה דבאיסורה קיימא ומזה מוכרח שמתחילתה מותרת שלא אמרה תו' שלח לתקלה אך מלבד שזהו דוחק עוד בה דמה נתרץ בזה עמ"ש בחולין (דק"מ.) דקתני למעוטי צפורי עיר הנידחת למאי אי לשילוח לא אמרה תורה שלח לתקלה וכו' ע"ש והרי כל מיני איסור בטלים דאף דקי"ל דצפורי מצורע ושור הנסקל וכיוצא אפי' באלף לא בטיל היינו מדרבנן דוקא וכמ"ש ברמב"ם פט"ו מה' מאכלות אסורות וא"כ לדעת התוס' דמה"ת מותר לבטל ברוב תיקשי מסוגיות הללו כי פה לא יוצדק גם מ"ש שהרי אין בהם שום סימן להכרה אך אחרי הישוב לכאורה נראה עוד דלק"מ דלפי מ"ש בתו"כ והובא בהר"ש נגעים פי"ד דדקדקו מקרא דושלח על פני השדה דבשילחה ותיכף חזרה לפס ידו מותרת באכילה ע"ש משום שכבר נעשית מצותה ומשמע דדיוקם הוא רק מהכתוב דתיכף לשילוח הותרה וזה בכלל אומרם לא אמרה תורה שלח לתקלה כלומר שימצא איזה הזדמנות דמרגע השילוח יש תקלה וכנ"ל לזה קפדה התורה ואמרה ושלח להורות ולהודיע שהיא מותרת תיכף שבזה אין כאן שום תקלה והתורה דרכיה דרכי נועם וכפי"ז דדיוקם הוא ממשמעות הכתוב עצמו וההיא דלא אמרה חורה שלח לתקלה

הוא טעם להכתוב למה קפיד תיכף לשילוח מותרת ונ"ט משום זה ברם כל זה דוחק הוא דהא דושלח איצטריך לגופיה דמצוה לשלחה ומאי דאית לן דהיא מותרת לא נפיק מהא דושלח ואלא מה יאמר הכתוב אלא משום כללא דלא אמרה תו' שלח לתקלה אז ידענו דפי' ושלח הוא משעת שילוח מותרת, שוב ראיתי דיש לישב קושית הגאון עפ"י מ"ש הג' נוב"י במהדו"ת סי' מ"ה וז"ל דגם לדעת התוס' הסוברים שהוא רק מדרבנן היינו דוקא לח בלח שהוא טעמו אבל יבש ביבש שהוא באיסורו עומד שאם יבא אליהו זל"ט ויאמר שזה הוא האיסור היה נשאר באיסורו לא התירה תו' לבטלו לכתחי' ברוב ע"ש גם הג' חת"ס באו"ח קכ"ט וביו"ד שי"ט כתב ג"כ סברת התוס' וחילק חילוק הנז' בין לח ליבש וראיתו מהא דחולין ולפי"ז קושיא מעיקרא ליתא אמנם סברא דהג' הנוב"י והחת"ס יש חולקים עליה ועי' שדי חמד כללים א' אות ח' דשדי תיוהא בזה ובכן לפי דעת החולקין חזרתי לישוב קמא דהא דלא אמרה תורה שלח לתקלה הוא טעם למ"ש הכתוב ושלח דדייקו רז"ל מיניה עצמו דמשעת שילוח מותרת משום דחששה התו' לתקלה כשהוא בלא בטול ותדע שכן הוא כונת התו' גם בלא בטול שהרי בשילוח הקן להאיש ההולך בדרך ופגע בשילוח הקן וזה לית ליה צפורים לבטל ודינא הוא לשלח האם תיכף ואח"כ לזכות בבנים ואם זכה בבנים קודם השילוח הוה ליה מזומן עי' בסוף חולין ובהגאון תפארת ישראל שם להדיא וא"כ איך יהיה בשילוח הקן דשם לא שייך בטול כנז' הרי לא אמרה תו' שלח לתקלה אלא לאו דדעת התו' דתיכף מעת השלוח הותרה משום תקלה הרי נמי דצפורי מצורע דקתני ושלח הותרה תיכף דאף דאפשר בביטול מ"מ הואיל ובלי ביטול יש תקלה ואפשר שתהיה תקלה באמצעים שונים וכגון שפרחה קודם שיבטל לזה התירה תורה תיכף ויגד עליו ריעו הא דשילוח הקן דבהכרח לא היה שם ביטול כנ"ל ועי' להג' חכם צבי הובא בשד"ח שם דאם יבוא אליהו ויאמר זהו האיסור אז אסור אף שנתבטל ע"ש ש"מ שמי שפגע באיסור ואכלו הגם שנתבטל לא חשיב היתר ברור רק מטעם רוב וא"כ שפיר נאמר ביה לא אמרה תו' שלח לתקלה אחרי שיש כאן איסור לכשיתודע ופשוט:

וראיתי בשו"ת הריב"ש סי' שמ"ט ורמז דב"ק הרמ"א ביו"ד סי' קכ"א וז"ל ואין זה מבטל איסור לכתחי' אחר שאין כוונתו לבטל האיסור וראיתו מגיעולי מדין שאמרה תורה להגעילן בודאי בו ביום ולמאן דאמר אין מבטלין איסור לכתחי' מדאורייתא מה הועיל הגעלה הלא אפי' היה במים שיעור לבטל עדין המים אסורין וחוזרין ואוסרין הכלי אלא כיון שאין כונתו לבטל אפי' דאין מבטלין איסור לכתחי' המים מותרין וכו' ע"ש ואני עני לא זכיתי להבין הטעם במ"ש דאם אסור לכתחי' מדאורייתא שאף המים אסורין בשגם

שיש בהם שיעור לבטל ומהי תיתי שיאסרו ואי משום דעבר אמימרא דרחמנא דאסור לכתחי' לבטל הלא כיון דלכתחי' קאמר ולבטל קאמר הרי משמע דמה"ת מותר ומתבטל האיסור ואם המים חוזרים לאסור הא לא לכתחי' הוא ועוד מפורש בחנוך מצוה תע"ב וז"ל ואין לך להקשות ולומר א"כ כלי מדין איך התירה אותם התורה בהגעלה והלא לא היה הבלע פגום לפי מה שאמרו בגמרא (ע"ז דע"ה:) דלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא שיש לי לומר שהגעילו אותם במים רבים שהיה בהם ששים נגד הכלים ע"ש מפורש יוצא דכשיש ששים לבטל הבלוע המים לא נאסרו אף אם אסור לבטל שהרי הקדירה היא בת יומא [בהא דכלי מדין שבא האזהרה עליה פירשוה החנוך והריב"ש בבני יומן דאי לאו בני יומן לא צריכי הגעלה וכן הוא ש"ס ערוך בע"ז (דף ס"ז ע"ב) בהא דכלי מדין לר"ש דהכי הלכה דשם נמי לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא ע"ש וכאשר סיים הריב"ש שם דאי לאו הכי לא צריכי הגעלה ע"ש ומזה תימה לי למ"ש הג' שדי חמד חלק ט' (הוא קונט' דברי חכמים דמ"ו ע"ב) סי' ס"ג משם הג' הנצי"ב בהעמק שאלה דהא דאנו אוסרים לבשל בקדירה שאינה בת יומא אטו בת יומא גזירה זו מימות מרע"ה היתה דהרי צווי של אלעזר בכלי מדין היה כמה ימים אחר המלחמה וגם בלא זה סתם כלים אינם בני יומן אלא ודאי אפי' כלים שאינם בני יומן ע"כ ומהאמור תימה איך הרב נעלם ממנו הש"ס והפוס' וצל"ע] וכן מצאתי להפר"ח ביו"ד סי' ס"ד אות כ"ו הביא דברי הריב"ש וכתב עליו שדברי תימה הם דאף מאן דאית ליה דהא דאין מבטלין איסור לכתחי' הוא דאורייתא מ"מ מודה שאם עבר ובטלו מדאוריתא בטל ואפי' במזיד ומאין הרגלים לומר שהמים אסורין וחוזרין ואוסרין הכלי הנגעל ומה טעם וסברא מצא הרב שהמים אסורין וכו' עש"ב ומ"מ אף דבמ"ש הריב"ש שהמים אסורין וחוזרין לא הבננו טעמו משום דבדיעבד מבוטל וכנ"ל מ"מ ראית הריב"ש מהא דכלי מדין ממה שהתירה התורה להגעיל הכלים היא ראיה טובה לסוברים דאין מבטלין איסור לכתחי' הוא דאורייתא אלא משום דאין כונתו לבטל אישתרי ואולי יש לכוין גם לשון הריב"ש ברישיה לזה ושתי ראיות נקיט אחת ממה שהתירה תו' להגעיל ושנית מ"ש בסיפא דהמים אסורין וכו' ואם מסיפא לא יכולנו לכוין טעמו מריש לישניה ראיה חזקה והיות כי אין דברי הללו להלכה רק לפלפולא בעלמא לזה אביא עוד מה שכתבתי בעניותי במק"א שמתוך זה יש להעיר קצת במ"ש הריב"ש גם אם נאמר לפי המובן מדב"ק שהכריח לומר דאם נאמר גם שאינו מתכוין אסור איך הותרו כלי מדין שהמים אסורין דזה יאמר שכשפלט הכלי איסורו חזר ובלע שוב מהמים אבל אם לא בלע כלל אזי אין ראיה כלל ושוב יכולים לומר דגם שאינו מתכוין אסור לבטל איסור מדאורייתא אך

זה דוקא היכא שחזר ובלע אחר הביטול אבל אם בא להפקיע האיסור מהכלי ושוב לא ידבק בו מהי תיתי לאסור והענין לפי מ"ש הש"ע באו"ח סי' תנ"ג וז"ל יש ליזהר להגעיל קודם שעה חמישית ואחד מהטעמים כתב מרן שם הריוח שיש בזה כגון אם משהה הכלים בתוך היורה יותר מדאי ואינו משהה אותם כל כך ע"כ והמפרשים פירשו דהאי ואינו משהה הוא במקום או שפירושו או אינו משהה אותם כל כך ע"ש ואני עני פירשתי שהוא תנאי דבק למ"ש וזה אומרו וכן אם משהה הכלים בתוך היורה יותר מדאי שהכונה דלמשל היה די לו להכלי לפליטתו דק אחד וזה השהה אותם דק וחצי שמובן שאחר גמר הדק שפלט מה שיש בו אז בחצי הדק השני חזר ובלע שוב ובכן היה צריך לאותו שעשה זה שהוסיף חצי דק מהשיעור היה לו להשהותו עוד שם בתוך הגעלה עוד דק וחצי שהחצי לגמר הבליעה שוב אחר שפלט והדק השלישי לחזור ולפלוט עוד מה שבלע שנית וזה הוא התכת הלשון וכן אם משהה הכלים בתוך היורה יותר מדאי ולא עשה התיקון לזה ומה הוא, הוא שאינו משהה אותם כל כך שפירושו גמר הבליעה והפליטה שוב שזה אם עשה כן קודם שעה חמישית שהוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא הוא שרי אבל אחר שעה חמישית שהוא נ"ט בר נ"ט דאיסורא הוא אסור [ואולי דעת הריב"ש במ"ש שהמים חוזרין ואוסרין היא מתכוונת לזה שגם שיש מים רבים הלא לא ידוע לן שנתפשט האיסור בכל חלקי המים ואולי היו מקובצון באיזה חלק מהמים שאין בהם ששים וחזרו ונבלעו שוב ודוחק וגם זה לא יתכן בדב"ק כמובן] ואם צדקנו בפירוש זה נמצא דלפליטת הכלים בשיעור כמה ידוע הוא וכ"ש לדור המדבר הנקרא דור דעה וגם העומד שם הוא אלעזר וא"כ אף במונח לומר דלמאן דסובר אין מבטלין איסור לכתחי' דאורייתא וגם שאין מכוין לבטל האיסור בכל זאת אסור בכ"ז למה המים יחזרו ויאסרו הכלים הא יכולים המה לדייק שיעור פליטת הכלי בדיוק ותיכף יסירו אותו שלא יחזור ויבלע מהמים אך אין זה פשט לשון הש"ע ואולם יש לדחות עוד לפי מ"ש הרשב"א והובא דב"ק בכנה"ג יו"ד סי' צ"ט הגב"י אות נ"ט דאיסור הבלוע בקדירה לכו"ע מותר לבטל מן התורה ע"ש וא"כ מאי ראיה מהא דגיעולי מדין הבלוע שהוא איסור בלוע בכלי להא דנסרים המדובקים בחלב והם בעין ואין לומר דשם היה משום יין נסך (ועי' בפרקי דר"א עמד פנחס והחרים בסוד שם המפורש ועי' בס' יין המשומר להר"ן שפירא מ"ש בזה ע"ש) או לפחות סתם יינם וגם הבלוע שוה לשאר איסור שהוא בעין דפשט הדבר הוא על גיעולי האיסור של מאכלי האיסור על זה באה ההגעלה ויש לדחות דתרתי איתנהו ודוק כי אין המקום לזה להאריך:

פרשת אחרי מות

מה שדרשתי בשבת תשובה שנת תרע"ח בבית הכנסת

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו בס"ד נדרש בזה בנוגע להזמן שחובה ביותר לכולנו להתעורר בתשו' ושתהיה שלימה בין אדם לחבירו ובינו למקום וכפשט הכתוב לפני ה' תטהרו שהיודע תעלומות יראה שאתם טהורים לפניו במחשבה והרהורי קדש וכן מוכח ג"כ מהרמב"ם בה' תשובה שצריך תשו' שלימה רק שליחיד יותר תהיה מקובלת ביו"ד ימי תשובה ולצבור בכל זמן שהם צועקים בלב שלם הם נענים ככתוב בכל קראינו אליו ע"כ ולכאורה קשה דהרי כתוב בתהלים (ע"ח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו וגו' והוא רחום יכפר עון משמע כי הגם שלא צעקו בלב שלם הם נענים ויכפר עון וכן משמע שהבינו רז"ל בכתוב הנז' דאיתא בתענית (ד"ח.) אין תפי' של אדם נשמעת אלא א"כ משים נפשו בכפו והק' מהכתוב ויפתוהו בפיהם וכו' וחילקו בין יחיד לצבור ע"כ, ש"מ דמשמע להם בכתוב שנענים אף שלא צעקו בלב שלם ולישב נעיר עוד דהרי הכתוב אומר רק ולא יעיר כל חמתו הרי מוכח מתוכו דאין זה רק דממעט מהרוגז הגדול דוקא אבל לא שמוציאם מצרה לרוחה דמאי מקשה אהא דמשים נפשו דקתני נשמעת ומשמע שהיא עניה גמורה אבל ההיא רק ממעט מהרוגז והחימה ולכן נראה לישב במה שנעיר עוד א' למה נקט בלשון שלילה אין תפי' נשמעת ולא אמר בלשון חיוב תפי' נשמעת כשמשים נפשו בכפו וגם מהו לשון נשמעת ולזה יש לומר שלענין קבלת התשו' לא צרי להודיענו שמקובלת בלב שלם אבל סד"א כשאינה כל כך בלב שלם נקוט מיהא פלגא דתועיל למחצה לזה קאמר אין תפילתו נשמעת שהוא כדמיון שמיעת האזן שאין האזן שומעת כלל רק כשמשים נפשו בכפו שהוא בלב שלם ואז היא מקובלת ממש ולא צריך לזה ראיות דאז הוא יותר מנשמעת והש"ס הוא בא רק להודיע כשאינה בלב שלם ולא כלום אית בה ועל זה הקשה מדכתיב ויפתוהו בפיהם וכו' שמשמע שמקובלת קצת לפחות להא דלא יעיר כל חמתו וחילק בין יחיד לצבור דביחיד כלל כלל לא נשמעת כשאינה בלב שלם ובצבור מועלת למחצה וכנ"ל אבל לעולם להצלה גמורה כדי שיוציאם מצרה לרוחה אזי גם בצבור צריך להיות בלב שלם דוקא אזי כב יכול רחמן ודרכיו רבים המה להצילנו ולהוציאנו מהצרות ההוים כעת מסיבת המלחמה הרעה ומה שנמשך ממנה מהחלאים הרעים המתהלכים ועי' מדרש רבה ואתחנן (פ"ב אות ז') דוד שהיה יחידי אמר עת רצון אבל צבור אינה חוזרת לעולם ריקם דכתיב כה' אלקינו בכל קראנו אליו ע"כ:

אשר בזה יתישב ג"כ מה שהק' המפרשים במש"ה פ' וילך ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא והקושי מבואר כלפי לייא? בעבור שהתודה ומתחרט ידון בהסתר כפול עד שמקושי זה כתב הרב מהראנ"ח הבי"ד הפרשת דרכים (דרוש כ"ב דנ"ב עא"ב) שהיה רוצה לפרש שפירוש אין אלקי בקרבי הוא על ע"ז ח"ו ומהרימ"ט דחה וסתר את זה שחלילא מעשות מקדש חול וכן זכורני בשו"ת הג' שער אפרים בהערה וכעת אמ"א והג' פרשת דרכים פירשה לפי דרכו שהכונה על טענת המודעה שאחר שקבלוה באונס למה יענשו והתירוץ אף לפי דעתם יענשו על שפנו אל אלקים אחרים ע"ש ואני ברגליהם אעבורה לכאורה יש לישב דיש לומר דאחרי דיש פנים של זעם ויש פנים של רחמים לזה בתחי' והסתרתי פני מהם של רחמים ויניח עליהם פנים של זעם וככתוב פני ה' בעושי רע וכו' ואחר שהתודה והרגיש ולא שב בתשו' שלימה רק שאמר בעבור שאין אלקי בקרבי וכו' לזה הסתר אסתיר כפול פנים של רחמים וגם פנים של זעם וישאר כשאר הברואים אל המקרה והטבע, שוב ראיתי דלא נכון תי' זה ובפרט שבישר' אין עזיבה אל הטבע והמקרה אלא או לשבט או לחסד והסתר פנים שבהם הוא עצמו נזק גדול תיכף ככתוב ומצאוהו צרות וכו' המורה בהשגחה שלוחים אליו אך עפ"י האמור לעיל ניחא והוא דישר' חטאו בעוה"ר כמה חטאים וככתוב רצוח וגנוב ונאוף והם כשהתודו דוקא על עון ע"ז והוא אומרו על כי אין אלקי בקרבי ר"ל שעזבו ה' ב"ה ותמורת זה עבדו ע"ז ולזה מצאונו הרעות המורה מזה דלא נתחרטו על שאר עבירות לזה קאמר ואנכי הסתר אסתיר וכו' כי פנה ר"ל בוידוי התודה פנה רק על אלקים אחרים והאמת חייבים להתודות על כל העבירות והחמיר הכתוב בהם ביותר וזהו ג"כ מש"ה בפ' בחקתי והתודו את עונם וכו' רק במעלם אשר מעלו בי דיקא שהוא עון ע"ז לזה אף אני אלך עמם בקרי וחוץ מדרכנו אמרתי במ"ש על כי אין אלקי בקרבי במה שידוע בדרכם של עובדי ע"ז לקחת אלוק שלהם עמם למלחמה בחושבם שבזה הוא עזרתם ולהבדיל בישר' היו אומרים היכל ה' היכל ה' ר"ל שהשי"ת יצילם לכבוד היכלו וכן בשמואל במלחמתם עם הפלשתים לקחו ארון האלקים במלחמה שמזה רעדו הפלשתים וככתוב אוי לנו מי יצילנו מיד האלקים האדירים וכו' ע"ש וזה אומרם על כי אין אלקי בקרבי שלא מצטערים על העונות רק מה שאין הארון אתם שהיא סיבה לרעתם לזה קאמר הסתר אסתיר כפול עליהם ועל הארון שגם הוא יוקח ביד האויב רח"ל ופשוט]:

מעתה נחזור אל הכתוב הנ"ל כי ביום הזה וכו' שבא לרמוז על כל חלקי העבירות שכנגדם יש ארבע חלוקי כפרה תשו' ויוה"כ יסורין ומיתה וכמ"ש ביומא (דפ"ו.) וזהו

כי ביום הזה שהוא יוה"כ (הכפרים גי' שנה) יכפר רמז ליסורין כמ"ש רז"ל (גטין נ"ו.) בעא לכפורי ידיה שהוא מלשון קנוח כי ע"י היסו' מתקנחים מעליו העונות המקבילים ליסורין לטהר אתכם הוא רמז על התשו' והחרטה על כל הרעיונות והרהורים רעים ומצטרף ומטהר הלב והמוח מן הסיגים ונשאר טהור מכל הרהור חלאה וזוהמא לפני ה' תטהרו רומז על עון חילול ה' שהוא נוגע חלילה עד ה' לזה צריך לו גם המיתה וזהו לפני ה' ואזי תטהרו כוללת הכל ונעים מאד מ"ש הראשונים כי נוט' עליכם הוא עשין לאוין יסורין כריתות מיתה ע"כ מתאים עם מ"ש ואמר ביום הזה ולא היום הזה רומז על סברת רבנן החולקים על רבי (יומא דפ"ה:) הסובר עצומו של יום מכפר לזה אמר ביום הזה הרומז על התשו' שתהיה ביום הזה שהיא מועלת וגם לפי הסובר עצומו של יום מכפר מודה הוא בפורק עול שצריך תשו' ופה קאמר מכל חטאתכם שבכללו גם זה ולזה אמר ביום הזה וגם הרמז של ביום הזה לרמוז דהכפרה היא רק ביום ולא בלילה וכמ"ש בכריתות (ד"ז.) ע"ש (והנה ביומא (פ"א.) איתא חמשה קראי כתיבי במלאכת יוה"כ חד לאזהרה דיממא וחד לאזהרה דליליא וחד לעונש יממא וחד לעונש ליליא וכו' וכתבו הת"י וז"ל לא ידענא אי בעי בכל דוכתא קראי לעונש דיממא וליליא כגון שבתות ויו"ט וכו' ע"כ וקשה לי א' דהרי בשבתות ג"כ כתוב במכילתא יתרו פסקא יו"ד ובכי תשא בפסוק ושמרתם את השבת שם מפורש אזהרה ליום לבד ולילה לבד וכן בעונש ג"כ מיוחדים כל חד לבדו ב' קשה לי בלא"ה דלמה איצטריך בשבת ליום לבד ולילה לבד ומהי תיתי לחלק דבשלמא ביוה"כ דהיום חלוק מן הלילה לכפרה לזה איצטריך קרא לעונש ולאזהרה גם ללילה לבד אבל שבת ויו"ט שאין ביניהם חילוק למה לי והיה אפשר לישב לפי מ"ש בביכורי יעקב סי' ד' משם המקנה דבתחי' לא היה שייך הלילה ליום שאחריו עד יוה"כ שכתיב בו מערב עד ערב תשבתו אזי נתחלף הסדר ונעשה הלילה תחי' והיום שאחריו שייך ליה ולזה אפשר הטעם שבכפרה הוא רק ליום כי ביוהכ"פ ירד משה והודיעם הכפרה מ"מ ס' הח"ש הוא בצרוף הלילה שעבר והוצרך אזהרה ועונש לכל חד לבדו והיות כי שבת אקרי יוה"כ בא ג"כ השבת דכוותיה וזה דרך דרש דוקא ומ"מ במ"ש התוס' ישנים צ"י אחר דבמכילתא מפורש] או ירמוז עוד ביום הזה כי בא למעוטי מה שהיה קודם זה עפ"י מה שראיתי במפרשים משם האבודרהם שהביא מהתרגום ויהי היום ויבואו בני האלקים ויבוא גם השטן שהוא יום דינא רבא ע"ש שהוא יוה"כ ומשמע שהוא אדרבה משטין ביוה"כ ותירץ דקודם מ"ת היה השטן ביוה"כ ביותר אבל אח"כ שניתנו הלוחות ביוה"כ נעשה יום מחילה וסליחה ואין לו רשות וכו' ע"ש

וזהו הודיעם מרע"ה הטובה שיש ביום הזה שזכיתם עוד תחת שהיה בתחי' התגברות הדין ושטנה נהפך לכם לטובה לכפרה:

ויתכן להדרש עוד בס"ד בזה ונקדים את הידוע דבין היסורין או המלקות שתחתיו וכו' הוא בא רק למתק את הדין החזק שעליו וכשהוא עם התשו' מכפר ביותר אבל תשו' לבדה לא סגי בהו כידוע מדין ארבע חלוקי כפרה ורמז בהם המג"ע משם הרמב"ם סי' שלהם לחייבו מלקות שהם כמנין ילק"ו זדי"ם שהם ר"ז ויש שנתנו סי' מכה רב"ה או ע"ה גימט' יצחק שהוא דין וגם מספר מלקות נרמוז שהוא תקע"ו הוא ג"כ מספר כל הדין כי אלקים ברבוע ר' ומלא הוא ש' הרי ת"ק ואדני הרי ס"ה ואותיות אלקים ואדנות יו"ד הרי תקע"ו ובכן כשהתשו' נמוכה היא צריכה לכל אלה למתק הדין והגבורות מעליו אבל אם זכה לתשו' עליונה הרומזת באימא עילאה וכשהגיע לשם הוא זכה ליראת הרוממות ושם היא מפרדת ומטהרת כל הקליפ' הדבוקים בחלאתם אליו ובזה בתשו' לבדה סגי בלתי שום דבר מארבע חלוקי כפרה וידוע דיוה"ך הוא בחי' בינה כמ"ש בשעה"כ והוא אומרו תדעו כי ביום הזה המיוחס לבינה יכפר עליכם לטהר אתכם ר"ל שתפרדו ותטהרו מהקליפ' הנדבקים בכם ע"י חטאתכם אף החמורות אבל התנאי בתשו' עליונה והוא אומרו לפני ה' והספירה שלפני ה' שהוא ז"א הוא בינה בזה תטהרו כי האם מפרדת ומשפרת אתכם מכל לכלוך והכסף הטהור נפרד מן הטמא ועלה אל הקדש פנימה ויתכן דזהו הרמז להאגדה הנ"ל אין תפי' של אדם נשמעת אלא א"כ משים נפשו בכפו ע"כ ויל"ד דמה נפשך דאם הוא אין בו דבר המונע התפילה פשיטא כי אז תקרא וה' יענה ואם יש חטאים שחייב עליהם כריתות או מיתת ב"ד מהי תיתי שתקובל בלתי שיקבל ויבואו עליו שאר הדברים שחייב בהם ולישב נקדים דרשת רז"ל (יומא פ"ו.) גדולה תשו' שמגעת עד כסא הכבוד (הקדו' מהר"ש מאוסט' רמז כי רבוע כסא הכבוד כזה כ' כ"ס כס"א כסאה כסאה"כ וכו' גימט' תשובה ע"ש) גם נקדים מ"ש האר"י בפסוק שפה לפיו סביב וכו' כי ר"ת הכתוב לפיו סביב מעשה אורג ר"ת סמאל ואח"כ כפי וסמוך לו תחרה יהיה לו ל"א יקרע ר"ת פלנית ושם כפ"י מפריד באמצע ביניהם שלא יתחברו והוא נוט' יתפרדו כ"ל פועלי און ע"ש בדב"ק ועתה זה אומרו אין תפילתו של אדם נשמעת ופה תדרש נשמעת ר"ל מקובלת בלתי שום מפריע ושום חשבון מעליו ואיך זה הלא אין אדם צדיק בארץ שאין בידו חטא שחייבין עליו והם מונעים ובכל זאת נשמעת הוא כשמשים נפשו בכפו ר"ל התפילה הנקראת נפש ככתוב ואשפוך את נפשי ור"ל שמתפלל במסירת נפש גמור וישים אותה התפי' בכפיו ר"ל ישר אל שם כפי ושלא יעצרוה הקליפ' ומובן שהיא תשו' עליונה העולה עד כסא הכבוד שהיא בחי' בינה

וזאת היא התשו' העליונה ושם אין שופ"ר וכל חלאה הדבוקה בה מטהרת אותם אימא עי' וזאת נשמעת בלתי שום חלק הצריך לה מארבע חלקים הראוים לה כי מ"ש רז"ל ד' חלוקי כפרה ותשו' עם כל אחד הוא רק בתשו' נמוכה וקצת נרחיב יותר דהשל"ה הק' כתב שהתשו' צריכה בסילוק המחשבה מן המוח וגם מהרהור הלב ושבבטן ע"ש מה שפירש בזה ובדרכו רמזתי הכתוב חלק לבם עתה יאשמו וידוע שעתה הוא כינוי לתשובה כדרשתם (מכילתא פ' בשלח בשירה פ"ה) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך ע"ש וא"כ אם היתה התשו' שלימה במסירת נפש מוח לב בטן זה ניצול מכל מין יסורין שאינו צריך להם לגמר מתוק ומחילת העון אבל אם חלק לב"ם בתשו' שהם ל"ב בטן מוח שאינם ביחד מסורים בתשו' אף אם עשה תשו' נמוכה מ"מ צריך הוא ליסו' וזהו עתה שהיא התשו' ובכל זאת יאשמו ח"ו וגם ירמוז עוד חלק לבם במה שנקדים מה שראיתי בהרמ"ז על זוה"ק כי בלב יש שני חללים אחד מלא דם והשני מלא רוח ע"ש ובמק"א הבאתי דב"ק בהרחבה ומובן שהחוטא העקרי וראש וראשון להמתעורר הוא הלב שהוא הסרסור לעבירה שהוא בחלק הדם שבו והבעל תשו' שלימה מבטלו כליל לאותו הדם עד שנעשה רוחני כמו השני וכמאמר הכתוב ולבי חלל בקרבי דייקא ר"ל שאין בי חלק דם אלא כל השנים הם חלל זאת אומרת שכבר ברר ודכדך את החלק הדם שבו בשגם הוא אדמוני עד שעשאו חלל ע"כ ומעתה זה אומרו חלק לבם כי עדין נשאר הפרש וחילוק בלב שעוד יש לו שני לבבות וחלוקים הם ע"כ התשו' שלו לא הגיעה למעלה במה שעדין יש לו לב דם ולב רוח א"כ עתה יאשמו שהגם שעשה תשובה הנרמזת בעתה בכל זה צריך הוא לגמר ברור ומתוק העון וזהו יאשמו וזה רמז הכתוב הנ"ל יכפר עליכם מכל חטאתכם בתנאי שלפני ה' תטהרו ר"ל שיעיד עליכם כביכול שאתם טהורים לפניו מלשון כמטהר וכמצרף שפירושו הפרדת הסיגים מכם מכל וכל ותמצא כי תטהרו גימט' כת"ר ויש לבאר עפ"י מ"ש האר"י הק' בשעה"פ בפסוק אשר יעשה פסל ומסכה ושם בסתר שדרשו רז"ל בסתרו של עולם פירשה האר"י ר"ל עון ע"ז פוגם ח"ו באריך המסתתר בכל הפרצופים ר"ל שפגם בקומה שלה עד כת"ר שהמודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה ותו' אית בה תרי"ג מצות דאוריתא ושבעה מצות דרבנן כי הם מפי הגבורה הם (רמז הגר"א ז"ל מדרבנן גימט' מפ"י גבור"ה ובמק"א רמזתי מדרבנן גימט' מש"ה ע"ה והן הן הדברים שכינה מדברת מגרונו) שבכללות הם כת"ר ולזה רמז תטהרו גימט' כת"ר לומר אם היא תשו' עליונה שיעיד עליכם ה' אז תטהרו הגם שהגיע עונותכם עד הכתר ח"ו שר"ל שעבדו ע"ז על ידי שתשו' עליונה מאד ונמסר בכל כחותיו

לשמו יתב' אז מתקן ומיחד כל הפרצופים ובתשו' זאת גרידא בלתי ד' חלוקי כפרה האליל כליל יחלוף:

רבותי ארחיב לכם הדבור בדרך הנז' שכתבנו רק שהוא בדרך פשוט יותר מובן לישב דקדוק הנ"ל דאיך נאמר כי ע"י התשו' לחוד יכפר עליכם בכל מכל אחר שיש צורך הרבה בארבעה חלוקי הכפרה שנחוצים מאד לכפרת העון וא"כ איך אפשר זה שכתבנו שתשו' גרידא תציל על כל אלה וכבר כתב בעקידה פ' שמיני שארבעה מיני גיעול וטהרה שיש לכלי שהם שטיפה בצונן ומריקה בחמין וליבון באור ושבירת הכלי שהם מקבילים נגד ד' חלוקי כפרה עש"ב גם ראיתי בשם הגר"א הק' שכתב אלמלא היסורין לא מצאנו ידינו ורגלינו כי כשנפטר האדם בת קול מכרזת שיתקבצו כל זכיותיו שעשה בימי חייו וכולם מתקבצים אל כף ימין בכף מאזנים ועוד ב"ק מכרזת שיתקבצו כל עונותיו ותיכף מתקבצים המונים המונים לובשים שחורים לכף שמאל והכף של שמאל ח"ו מכריע אם מחמת ריבויים ואם מחמת שהזכיות לא כ"כ זכים שלא נעשו בכונה כראוי משא"כ העונות עשה אותם בתשוקה רבה שוב יוצא ב"ק יתקבצו כל היסורין שהיה לו בעולם והולכין אל כף הימין ומכריע הרבה כי ע"י היסו' נתכפרו לו הרבה מעונותיו ע"ש בדב"ק המשובצים זהב טהור וא"כ איך אפשר לדעת שעל ידי התשו' לחוד יתכפר הכל ולישב כל זה נעיר עוד הערה גדולה להבין מ"ש רז"ל ביומא (פ"ו:) כי ע"י התשו' מאהבה נהפכים הזדונות לזכיות ע"ש ואיך זה ומהו הסברא ולהבין נביא לכם דברי הג' מדובנא בפסוק היו צריה לראש וז"ל משל לתנוק חולה והרופא ידע כי רפואתו היא שיקיא פעמים רבות ולזה צריך סמים רבים שאין בכח התינוק לסבול ולזה גזר הרופא בעת שיקיא התינוק שישאירו הקיא לפניו כדי שיביט בו ותגעל נפשו ושוב עוד יקיא עד שיעור הראוי הנמשל בישר' שלא יוכלו לסבול צרות רבות מה עשה ה' הגדיל את הרודים כדי שיהא כפול ומכופל שיספיק לכפר את העונות עש"ב והנה אתם רואים הרודים בנו ויש מהם כזאבי ערב לשדוד וכו' וכו' ודרכי ה' הם לטובה המה שיועילו במקום יסורי הגוף להתעוררות התשו' שאין גזירה באה לעולם רק בשביל ישר' לקרבם לאביהם שבשמים אך כל זה הוא בתשו' נמוכה אבל בתשו' מעולה ויראת הרוממות של אנשי קדש ומעלה היא יותר גדולה עילוי רב וכאשר הרחיב בזה בס' מסלת ישרים להרה"ק לוצאטו פ' כ"ד (הבאתי לשונו במק"א) והיא אלפי מעלות גדולה מזו וכשמגיע האדם למדריגה זו הסגוליות ויכיר היטב בטול ישותו וכ"ש חטאו לפני כב יכול ומצטמק ומתמרמר איך ירהיב עז לגשת ולחשוב שהוא ראוי לתשו' ותסמר שערות בשרו ופלצות בעתתו ויראה כזאת הגדולה מבטלת כאין כל מיני יראה ועונש בזה ובבא ומעטים

המה בדור המכירים ערכה וכבר בקצרה דבר החכם יראתי מלירא זולתך וזאת היא לא תבוא רק אחר ההכרה הנכונה ותניעהו באש חוג האהבה והחשק ליראה הגדולה הלזו אשר ילאה העט מלהוציאה בכתב וקשה יותר מיציאת הנשמה מהגוף גם בעודו באבו ותשתפך עליו נפשו במרירות ואז כל מין חטא ועון בזוכרו על משכבו היא עצמה ממיקתו ומבהילתו ונשבר לרגעים לרסיסים ומכה קצתו את קצתו עד שלא ירגיש באש זרה כלום שתבוא עליו וכו' וכו' ולזה העון עצמו נהפך לזכות ממש שזה בטוח ודאי ג"כ שעוד לא יתכן בשו"א שיחטא משא"כ תשו' הנמוכה (עי' בס' בחינת עולם כי החוטא שישוב אל ה' רק בבוא עליו צרה וכשירחמהו האל יחזור לאוולתו דומה לאשה המבכרת בעת צערה מקללת את האבניים שיושב בעלה ואח"כ הוא תתחרט ע"ש:

פוק חזי אמרות טהורות רבינו הרמב"ם הועתקו דב"ק בקונט' לב דוד להג' חיד"א וז"ל משם הג' הרדב"ז שמעתי ממרן הרב הגדול כמהר"ר אברהם סכנדרי ששמע מפי סופרים איש מפי איש מפי הרמב"ם שאדם גדול אחד לא היה רוצה לומר ודוי ביוה"כ כי ודע בעצמו שלא עשה דבר עבירה והשיבו הרמב"ם אילו ידעת אתה הנלבב כמה חומר עבודת ה' יתעלה וכמה צריך לעבוד האלו"ק הזה והיית מקיף העבודה הראויה והמוכרחת לאדון הזה היית יודע בודאי שאין כל יום שאין אתה עושה כל האמור בוידוי ועוד נוסף כהנה וכהנה וכל אדם נדון לפי גודל חכמתו שהרי מצינו שדוד הע"ה נכתב עליו עון אשת איש והיא היתה מגורשת מאוריה ועון הריגתו אף כי היה חייב מיתה ועון ציצית של המלך שאול אף כי היה רודפו והיה חייב מדין מחתרת וכן כל כיוצא בזה לפי מה שהוא אדם כן משפטו ושאתו ואף על זה שדברת עתיד אתה ליתן את הדין עכ"ל הק' כל איש רק המתבונן קצת בדב"ק הללו חרדה ילבש ונשמתו תריבהו וישתפכון מעוהי את זה וכיוצא בו הוא שעונותיו נהפכים לזכיות [אולי בזה יתישב התמיהא שזכורני בספרי הג' חיד"א שתמה על הג' מהר"ח אבואלעפיא זצ"ל שפירש כונת המדרש רבה וז"ל ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהן של צדיקים ולחשך קרא לילה אלו מעשיהן של רשעים ואיני יודע באיזה מהם חפץ כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ע"כ ופי' הגאון הכונה אי בעל תשו' עדיף וזהו מעשיהן של רשעים או צ"ג עדיף והסכים שהצ"ג עדיף ע"כ והחיד"א הק' דהרי מאמר זה הוא דר' אבהו ור' אבהו סובר דבעל תשו' עדיף ע"כ זכורני בדב"ק והנה מלבד שיש כמה ר' אבהו (כמ"ש בסה"ד) וכמו שתראה בירוש' (ברכות פ"ז ה"א) פ' אין עומדין ר' אבהו בשם ר' אבהו אמר דרשו ה' בהמצאו היכן הוא מצוי בבכנ"ס ובבמ"ד ע"ש ואולי שאין זה ר' אבהו דהש"ס והדרשא נחמדה היא ומישבת התמיהא שיש שאיך ס"ד לו' ואיני

יודע באיזה מהם חפץ עוד זאת יש לחלק בין הא דהש"ס דהתם תשו' עליונה בהא קאמר עדיף אבל מיראה הכריע צ"ג עדיף ודוק]:

וראיתי להג' רעק"א ביומא פ"ד מ"ב בד"ה וכך היה אומר עויתי פשעתי וכו' כתב הרב זו דברי ר"מ אבל חכמים פליגי וצ"ל תחי' חטאתי עויתי פשעתי ומהו זה שאמר משה עון ופשע וחטאה כך אמר משה בעת שישר' יעשו תשובה לפניך עשה להם זדונות כשגגות ע"כ וכתב הג' וז"ל וצ"ל דמיירי בתשו' מיראה דאילו מאהבה הא נעשה כזכיות וקשה הא באותו קרא כתיב נוצר חסד לאלפים ובסוטה (ל"א.) אוקימנא לקרא הנז' דמיירי בתשו' מאהבה וצ"ע עכ"ל ולקוצ"ד נראה לי לישב הקושיא דהמעיין בסוטה יראה דהביאו הקרא דפרשת יתרו וכבר כתבתי בסה"ק שופרי' דיעקב ההפרש בין ועושה חסד לאלפים דפ' יתרו תהיה הכבוד שרוי בשמחה ע"י לאלפים הוא לכמה אלפים דורות ולכך כתוב לאלפים בפתח שהוא נסמך ובההיא דפ' תשא שהיה הכבוד שרוי בכעס פי' לאלפים הוא בצמצום ולכן הוא בקמץ ועי' רבינו בחיי פ' וירא (ע"פ ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך) הקמץ מורה על דבר נבדל בפ"ע ע"ש ולהיות שלאלפים דבפ' תשא שהם מצומצמים שהיה בכעס כשאמר השי"ת על רבעים מיהר משה והשתחוה להפסיק דבורו של מקום כמ"ש רז"ל שלא יאמר על חמשים וע"ש בסה"ק מה שחידשתי עוד ובכן הא דפ' תשא היא בתשו' מיראה לזה אמר עון ופשע וחטאה דחשיבי זדונות כשגגות ועל זה בקש משה וההיא דסוטה היא דפרשת יתרו וההיא בתשו' מאהבה זדונות כזכיות ונלע"ד שהוא דבר הגון ואמיתי:

ויש להסתפק אם אחרי שהעונות נהפכות לזכיות מה הוא דינם של המחשבות הרעות אם גם הם נהפכים לזכיות או רק העון עצמו אבל המחשבה ובפרט אותה שלא עשתה פרי שאינה מצטל"מ א"כ היא בטילה וכמאן דליתא דמיא וכפי הסברא שגם הם נהפכו לזכיות אמר שהוא מתחרט ומתודה גם עליהם ואם יש כח בתשו' להפוך העון המעשי לזכות ק"ו על המחשבה ואולי יש לומר דזה בכלל טעם של ר' אבהו דסבר במקום שבעלי תשובה עומדים אין צ"ג יכולים לעמוד ולכאורה קשה דלמה יהא עדיף דיו להיות כנדון והגם דהישוב פשוט מ"מ יש לומר עוד דכיון דהעון עם מחשבתו היו בתשוקה נפלאה וכנ"ל מהמפרשים ומלבד זה ריבוי המחשבות והתאוות שהיו לו לרשע עד שהשיג את הרשע במטרתו ובפרט בבזרא דעריות כמובן א"כ כשהם נהפכים לזכיות בערך המדה שהיו ברשע שהיה העון ומחשבתו בהירים וגם כי יש כמה מחשבות בכל עון ועון משא"כ הצדיק אין כל כך ריבוי מחשבות וגם אפשר דאינם בתשוקה חזקה ברשע לזה עדיפי הם מצדיקים אם בכמות ואם באיכות שיותר רבים ויותר מאירים ואפשר לכוין

בזה מ"ש במס' ר"ה (די"ז.) ורב חסד מטה כלפי חסד היכי עביד ר"א אמר כובש ריב"ח אמר נושא דכתיב נושא עון תנא ר"י מעביר ראשון ראשון וכו' ועון בעצמו אינו נמחק דאם איכא רובא עונות מחשב בהדייהו ע"כ דיש לומר מ"ד כובש זאת אומרת שמסיר המחשבה הרעה מהעון דאין מכירים בו המלאכים וכמ"ש המפ' (עי' תוס' בשבת די"ב: ד"ה שאין מלה"ש) מחשבה שבלב בני אדם יודעים) ובזה מתקטן העון בכמותו ונשאר העון כמות שהוא עם מחשבתו גדול (עי' יו"ד סי' ל"ט ס"ח הסדק מצטרף להכשיר ולא להטריף אפי' בריאה אחת ע"ש הכי נמי במחשבה לטובה נשאר וברעה יוסר) ור"י אמר נושא הכונה היא שאחרי שהוא עשה תשו' גדולה אז אותו העון שעשה שחשב בו כמה פעמים להשיגו ובתחי' לא השיג ושוב עשה אותו אז אותו העון שהגם דלענין עונש לא היה נענש על אותם הקדומים שלא עשו פרי עכשיו שנהפך לזכות נושא עליו כל אותם המחשבות הקדומות ונהפכים אתו לזכות ותנא דבי ר"י כי כל עון נשאר במחשבתו אחת דוקא וכן הזכות רק דכשהם שקולים אבל אי איכא רובא עונות מחשב בהדייהו ונחמד הוא הדמיון במפרשים למ"ש ביו"ד קל"ד ביין נסך שנפל לבור קמא קמא בטיל מדאורייתא ואם נתרבה האיסור חוזר וניעור ע"כ הכי נמי דכוותה נמצא לפי מ"ש עולה דגם המחשבה הרעה נהפכת לזכות גם שלא עשתה פרי וזה אומרו לפני ה' תטהרו ר"ל גם בדבר שאין מכיר בו אלא ה' גם בו תטהרו ואל זה ירמוז הכתוב יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות והוא יפדה את ישר' מכל עונותיו וקשה דהי"ל לומר מכל עונותיהם אלא הכונה כי החסד של ה' הוא שהרבה עמו פדות וחוזר ומפרש מהו הריבוי של הפדות לזה סיים יפדה ישראל מכל עונותיו ר"ל עונותיו של העון שהיה בו רבוי מחשבות רעות והרהורין ובפרט בבזרא דגזל ועריות אז כל אותם העונות נפדו אתו ונהפכו לזכיות השי"ת יזכנו להאי דרגא עילאה תשובה עליונה ויכתבנו ויחתמנו בספרן של צדיקים וחסידים אכי"ר:

ושמרתם את חקתי וגו' וחי בהם איש איש לא תקרבו לגלות ערוה אני ה' טעם הסמיכות לוחי בהם ואחריו אני ה' משום דקי"ל דבכל דבר עבירה אם יש בה פקוח נפש שרי לעבור ואפי' חלול שבת חוץ משלש עבירות וחדא מהם ג"ע וגם בזרא דידהו למגדר מילתא כגון שלא תספר עמו מאחורי הגדר כמ"ש בפ"ח דסנהדרין (דע"ה.) משום דיצרא דעריות חזק לזה אסור גם זה אף שימות ובציוני יש טעם לזה ע"ד האמת כי במרכבה העליונה איש באחיהו ידובקו בתכלית הקרוב לזה אסורים הם למטה בקרובים הבני אדם וביעקב שלקח שתי אחיות מלבד שאר הישובים הטעם מפני שנקרא אל עי' בעמודיה שבעה בענף יעקב באורך וז"א ושמרתם את חקתי וחי בהם ולא שימות בהם דשרי לעבור אך

איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו קריבה כל דהוא משום דיצרא דעריות חזק וגורם אח"כ לגלות ערוה לזה אף הקריבה אסורה (הגם דלהלכה פי' הכתוב הוא קריבה של ג"ע אך אין זה אלא רמז דהוציא הכתוב כן לשון קריבה להורות דהדיינים רשאים למגדר מילתא לפעמים לאסור אף לקריבה בעלמא אף שימות) והטעם אני ה' כי למעלה הוא דבוק הקרובים כנ"ל לזה אסור למטה:

והנה בפי' וחי בהם ראיתי ברבינו בחיי שרמז בו ארבע מיני חיים א' חיים בדרך בני אדם בהמשכת הזמן ונפשם מתקימת בגוף ב' חיים של אחרי החולי שיגיע לנקודת המות חיים חדשים כלי ישן ובלוי שנתחדש ג' חיים של סליחה אחר היותו רשע שחשוב כמת וכו' ד' חיים אחר המות והיא תחה"מ וכולם רמוזים בוחי בהם ע"כ ועפ"י דב"ק ארמוז מ"ש בתפילה אתה גבור לעולם ה' מכלכל חיים בחסד הוא על חיים הרגילים שהם צריכים לכלכלה של רפואה (עי' ריש טוא"ח) ובזה מצילהו ממות ומחיה מתים ברחמים רבים הוא על החולה שצריך לרחמים ומליצי יושר עליו בשמים ככתוב אם יש עליו מלאך אחד וכו' פדעהו מרדת שחת מלך ממית ומחיה הוא העובר על עבירות שממרה פי המלך לזה ממית בתחי' ואח"כ מחיה אותו ע"י התשו' ומצמיח לו הישועה ונאמן אתה להחיות מתים תלה הדבר באמונה מטעם דהיא לעתיד משא"כ השלשה האחרים ראינו והחתימה סובבת על כולם ואולי בזה יש לישב עוד מ"ש רז"ל במציעא (פ"ה:) אחתיה לר' חייא אמר משיב הרוח ונשב זיקא אמר מוריד הגשם ונחת מטרא מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא וכבר הק' על זה דהלא קודם שיאמר משיב הרוח אמר מחיה מתים ותירצו דיען דיש ד' חשובים כמת א"כ תוכל להתפרש על אחת מהם אבל האחרונה היא מוכרחת על תחיית המתים ע"ש ולדברינו נמי היא היא דתוכל להתפרש על אותם החלקים שהזכרנו וראיתי להרב החסיד דב"ש בס' שער החצר סי' תקל"ז שהביא הכתוב הנז' דוחי בהם שדרשו בו חיי עוה"ב וחידש שזה רק לישראל עפ"י מציאה שמצא ברבינו בחיי פ' נח שאין אומה שתזכה לתחה"מ רק אומת ישראל ע"ש וחפשתי על רבינו בחיי לראות הדברים בשורשם ולא זכיתי ובעיני ק"ל זה שאפשר שלא אמר רבינו בחיי רק על המעלות הגדולות שיהיו בתחה"מ אשר עין לא ראתה:

אלו רק לישר' שיש להם אור התורה אבל גם חסידי אוה"ע אם שמרו ז' מצות ע"י מרע"ה שהוא שליח לישר' בתרי"ג ולאוה"ע בשבע להדייא פסק הרמב"ם בה' תשובה כי יש להם חלק לעוה"ב ע"כ וכבר ידוע דפי' עוה"ב הוא תחה"מ ג"כ עוד תמצא מבואר בש"ס ע"ז (ד"ג.) על הכתוב הזה דוחי בהם דאיתא שם אפי' נכרי ועוסק בתורה (פירושו בז' מצות דידהו כמ"ש התוס' שם) הרי הוא ככהן גדול משום שלא נאמר כהנים לוים וישראלים

אלא האדם וחי בהם לרמוז על כל העולם ופירשו שם התוס' משום דכתיב האדם בהא ולא אדם להודיע שכולל כל העולם והרי בכתוב הזה דוחי בהם שפי' לחיי עלמא כתוב האדם וכבר הסביר הדבר בעקרים שהכתוב הזה הוא על חיי עוה"ב ע"ש בדב"ק ואחרי שהוא כולל כל האדם הא ודאי דלכל חד כשיעורו אם בין אומה לאומה וכן בין כל חד וחד לפי שיקול אל דעות רק התנאי שידע שהוא מצווה בזה עפ"י התורה שיקיים ז' מצות וכן מפורש להדיא בפ"ח מה' מלכים הי"א כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אוה"ע ויש לו חלק לעוה"ב והוא שקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהם הקב"ה בתורה והודיענו ע"י מרע"ה שבני נח מקודם נצטוו בהן וכו' ע"ש ובציוני מהר"ן שם הביא מקור לזה. ממדרש רבה מפורש המקיימם מפני שהן כתובין בתו' חסיד וכו' ע"ש וכן כתב עוד בפי"א מה' עדות הלכה יו"ד וז"ל ויש לחסידהן חלק לעוה"ב ע"ש ודוק וצל"ע:

פלפלת כל שהוא מהנשאר ממ"ש בענין זה ונאבד מה מהם חע"ד וחסתי עליו והעתקתי אות באות כי למגמר בעתיקא קשה ויועיל קצת לעורר איזה ת"ח כגילי שיבררו דעת הרמב"ם שאצלי צ"ת.

ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו פירש"י והוא מת"כ שהוא בכרת ע"ש וברא"ם ופשט הכתוב משמע דוקא אם לא טבל ענוש כרת אבל אם טבל כרת לית ביה וכ"מ מהרמב"ם פ"ז מה' בית הבחירה (הי"ח) וז"ל עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין מחוסר כפורים נכנס לשם וטמא שנכנס חייב כרת ע"כ ופשט דב"ק הוא שמחוסר כפורים רק אסור ליכנס לשם אבל לענין חיוב כרת דוקא טמא שנכנס הוא שחייב כרת שפי' לא טבל שנקרא בשם טמא שהטובל נקרא ט"י אך ראיתי שם למרן בכ"מ דציין על זה הא דמחוסר כפורים חייב חטאת ובתוספתא סיים על זדונה ענוש כרת ע"כ וקשה לי לדב"ק דסבר דדעת הרמב"ם דגם מחוסר כפורים הוא בכרת למה הוצרך להביא מקור לזה מתוספתא ולפני קדשו יש ש"ס ערוך במנחות (דכ"ז:) דאיתא שם להדייא מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה במזיד ענוש כרת ע"ש ולמה פנה אל התוספתא זאת ועוד קשה לקוצ"ד את הבנתו בדעת הרמב"ם דא"כ למה הוצרך לומר הרמב"ם ולהפסיק בטמא שנכנס שהיה לו לגמור אמחוסר כפורים שנקט לה שלא יכנס ולימא ואם נכנס ענוש כרת ואם נדחק הרב בשביל המשנה דנקט פירושה היא לצדדין מחוסר כפורים לא יכנס דוקא איסורא אבל הטמא בשוגג חייב חטאת ובמזיד כרת וכן הוא בפי' המשניות שלו וז"ל וענין חייב עליו חטאת שהטמא שנכנס בשוגג חייב חטאת ע"ש והגם דבנזיר (דמ"ה.) איתא טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים ע"ש וכן הוא בתו"כ יש לומר דלאו

לענין כרת אתמר ותמצא מבואר בכתוב עצמו שאמר תחי' במי שנטמא ולא נתחטא ונכרתה ושוב סיים טמא יהיה עוד טומאתו שהוא לרבות מחוסרי כפרה שהוא פירושו לאיסור ולא לכרת:

אך לכאורה קשה עוד דמלבד מ"ש דמסוגיא דמנחות איתא שם להדיא מחוסר כפרה שנכנס במזיד לעזרה ענוש כרת עוד בה תמצא כי לכאורה גם הרמב"ם סובר כן שכתב בפ"ג מה' ביאת מקדש הי"ד וז"ל כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת מקדש ואפי' אחר שטבל ע"כ דמשמע שגם טבול יום בכרת וכאשר כן פירש מרן הכ"מ שם וציין על המשנה דפי"א דפרה מ"ד דאיתא בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו במים חייב ע"ש וזה סותר למ"ש אמנם אם איתא תיקשי עוד דהרי הרמב"ם עצמו שם בה' י"ג כתב טמא שנכנס למקדש ואיזה זה שנטמא בטומאה שהנזיר מגלח עליה ע"ש והלא טבול יום הוא חשוב שני לראשון שאחר אב הטומאה ולא שני למת ובפ"ט מה' טומאת מת כתב כי לחייב כרת על ביאת מקדש או אכילת קדש הוא דוקא להנוגע במת והשני שנגע בו ע"ש שזה חשוב ראשון ועי' פיו"ד מה' שאר אבות הטומאות ה"ב אחד טבול יום מטומאה חמורה כגון שטבל מזיבות או מטומאת מת וטעון הערב שמש הרי הוא כשני לטומאה עד שיעריב שמשו ע"ש משמע אחר שטבל לית ביה לתא דכרת ודב"ק ח"ו סותרין זה את זה (ואולי כי על זה סובבת השגת הראב"ד שם ד"ה כל הטעון ביאת מים וכן מוכח ג"כ מהשגתו בפי"ח מה' פסולי המוקדשין הי"ד ע"ש אך מרן בכ"מ פי' באו"א ע"ש) זאת ועוד אחרת אם איתא דאף אחר שטבל הוא בכרת א"כ צא ופרנס לי מ"ש רבינו בפ"ד וז"ל וכן טמא שטבל ועבד קודם שיעריב שמשו חייב מיתה ביד"ש ע"ש שאיך אפשר שיהיה חייב ביד"ש אחר שבלא"ה הוא חייב כרת על הביאה עצמה דבשלמא בטמא גמור שעבד משכחת לה כמ"ש בש"ס והביאה הרמב"ם שם מי שנטמא בעזרה וביציאתו היפך בצנורא ולא שהה כלל דליחייב כרת אבל בהא דטבול יום שעבד איך משכחת לה דיתחייב מיתה בידי שמים ולא כרת דאם נטמא שם הלא אסור לשהות ואם שהה הלא הוא חייב כרת החמור יותר והרי פה כשנטמא הוא צריך לפשוט בגדיו ולטבול ושוב ללבוש ויעבוד ואין לך שהה גדול יותר מזה דשיעור השהייה הוא קטן מאד כמ"ש הרמב"ם בפ"ג הכ"ג שהוא כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה וישתחוו להודות לה' כי טוב וזה הוא השיעור ע"ש וזה הוא דבר מועט וא"כ הרי כבר נתחייב כרת מקודם העבודה ועוד הלא ידוע הוא דין אכילת קדש וביאת מקדש שוים המה בדינם וכמ"ש בתו"כ תזריע (פ"א אות ט"ו) בפסוק בכל קדש לא תגע ע"ש ועי' בפ"ג דמכות (די"ד:) והרי תמצא מפורש בפי"ח מה' פסולי המוקדשין (הי"ד) דאיתא

שם האוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו או שיביא כפרתו אינו חייב כרת ע"ש ומינה דביאת מקדש דכוותה דאחר שטבל לית ביה כרת דשוים המה בדינם וא"כ נבוכים אנו בדעת הרמב"ם ולזה לקוצ"ד נראה לי לישב ונקדים להעיר דהלא ידוע הוא דמשה רבינו הוא הרמב"ם ספרא רבה דישר' ומדויקים כל דב"ק הדק היטב והנה ראינו פה שכתב תחילה כל הטעון ביאת מים מה"ת חייב כרת על ביאת המקדש ואח"כ סיים בסתם וכתב ואפי' אחר שטבל וקשה דהי"ל לערבינהו וליתנינהו הטעון ביאת מים ואפי' אחר שטבל ענוש כרת אלא לאו דכל חד כדינו הטמא הטעון ביאת מים הוא דוקא ענוש כרת אבל אחר שטבל איסור תו' אית ביה אבל כרת ליכא ואיסורו מפורש בת"כ תזריע ועי' בחנוך שם וגם מפורש בפי"ח מה' פסולי המוקדשין הי"ג וז"ל כל אדם שנטמא טומאה שחייבין עליה כרת על ביאת מקדש ואכל כזית מן הקדשים במזיד חייב כרת ע"כ הרי מפורש שהשוה אכילת הקדש לביאת המקדש ושם בפיו"ד כתב האוכל קדש אחר שטבל אינו ענוש כרת ע"ש הוכרחתי לכל זה הגם שלקוצ"ד נראה לי שהוא פשוט שכן הוא דעת רבינו יען שראיתי לרבינו הרכ"מ שם דמשמע לי שהבין בדעת הרמב"ם שסובר שענוש כרת אפי' אחר שטבל ומקורו מההיא דפי"א דפרה מ"ד דאיתא שם אף אחר ביאתו במים חייב ופירשה הרב שהוא חיוב כרת ולזה אני צריך למי שיבין לי דעת הרכ"מ דלפי הבנתי הדלה והחלשה דהרמב"ם לא מפרש לה בחיוב כרת הגם שהר"ש פירשה בחיוב כרת מ"מ יש לומר שהרמב"ם יפרשה רק לענין חיוב איסור תורה דוקא אבל כרת ליכא והגם דמ"ש לעיל מפ' הקומץ במנחות משמע להדיא דגם מחוסר כפרה הוא בכרת וכ"ש טבול יום יש לומר דרבינו לא סמך עליה אלא על סוגיא בדוכתה עדיפא בפ' הנשרפין (סנהדרין דפ"ג.) דאיתא שם טמא ששימש חייב ביד"ש (ופי' ודאי דהפך בצנורא בלא שיהוי כלל וז"פ) וכן טבול יום ששימש חייב ביד"ש ע"ש שהוא אתיא כפשטה דטבל ואח"כ נכנס ושימש דכרת ליכא ומיתה ביד"ש אית ביה ופסקה רבינו בפ' י"ט מה' סנהדרין (ה"ב.) ע"ש וכן הכתובים מסייעים שכתוב ובשרו לא ירחץ ונשא עונו דוקא הוא בכרת וכן שם ולא יתחטא טמא ונכרתה ושוב סיים טמא יהיה עוד טומאתו שפירושו לרבות טבול יום ומחוסר כפורים דגם ביה איסורא איכא גם בפי"ט שם הביא דין המחויבי מיתה ביד"ש טבול יום ששמש מחוסר כפורים ששמש ע"ש אבל בחייבי כרת הביא רק דין הטמא שנכנס לעזרה ע"ש שפי' טמא שלא טבל ובכן לי אני הדל דב"ק דרבינו הרכ"מ צריכים לי תלמוד ועי' בת"כ ויקרא י"ז אות קכ"ט ובספרי במדבר י"ט אות מ"ה ובפירוש המשניות להרמב"ם סוף פ"ע מה' סנהדרין ע"ש ובהרדב"ז בלשונות הרמב"ם סי' ק"ו כתב וז"ל והא דאמרינן בפ' שלשה מינין עוד טומאתו בו לרבות מחוסר

כפרה לאו לענין חיוב מיתה בידי"ש אתמר אלא לענין שאסור ליכנס בעזרת ישר' ואעפ"י שאיסורו מה"ת אבל אין בו לא מלקות ולא מיתה כיון שטבל והעריב שמשו עכ"ל (עי' רש"י חקת בפסוק את משכן ה' טמא אם נכנס לעזרה וכו' ע"ש) מבואר דדעת הרמב"ם דוקא טמא גמור הוא דאית ביה כרת:

ואחרי מופלג שנים רבות בלכתי ירושלימה קניתי ס' המצות לרס"ג עם ביאור הנפלא של הג' האדיר ירוחם פישל פערלא הי"ו ושם ראיתי בח"ג סי' נ"ח נ"ט דפ"ה שתמה על רס"ג למה לא מנה טבול יום ומח"כ בכרת והבין שדעת הרמב"ם כן היא ופלפל בחכמה כמדתו לכל רוח ולקוצ"ד לפי מ"ש ליתא והיות כי דבר זה קדום אצלי וקשה עלי לכן לא יכולתי להתבשם מדב"ק והמעיין את אשר יבחר יקריב אליו ובלא"ה אין ספרי זה להלכה ובאתי רק לעורר ודוק:

פרשת קדושים

איש אביו ואמו תיראו בת"כ דרשו הקיש מורא אב ואם למורא המקום נא' איש או"א תיראו ונא' את ה' אלקיך תירא וכן בכבוד או"א כתיב כבד את אביך ואת אמך ונא' כבד את ס' מהונך ע"כ וכן הוא בקידושין (ד"ל:) השוה כבוד אב ואם לכבוד המקום וכו' ע"כ אך בתוס' שם (דל"א. ד"ה כבד ה' מהונך הביא מהירוש' פ"א דפיאה ה"א.) שהקפיד הקב"ה בכבוד או"א יותר מכבודו שבכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך וכו' דמשמע ממה שחננך כלומר אם יש לך ממון חייב ואם לאו פטור ובכבוד או"א נאמר כבד את אביך וכו' דמשמע בין יש לו ממון ובין שאין לו ממון והיכא דלית ליה חייב לחזור על הפתחים לזון את אביו ואת אמו עכ"ל ומהרש"א שם כתב ולולא דברי התוס' היה נראה לפרש שהעדיפו המקום דממחונך משמע דלא בקש אלא אם נתן לך הקב"ה תן לו וכבד אותו דהיינו כמו שאמרינן תן לו משלו אבל בכבוד אב ואם אם אין לך תתן להם דהיינו שצריך לחזור על הפתחים וכו' ע"כ והנה לכאורה אין מובנים דב"ק ומה חידש על התוס' וראיתי להרב מגדנות נתן בליקוטיו על הש"ס שהגיה בדברי מהרש"א ובזה חי' בין התוס' למהרש"א דלדעת התוס' אפי' אין לו הון חייב לכבד השי"ת ולדעת מהרש"א דוקא אם יש לו הון ע"ש ולקוצ"ד לא יכולתי להבין דאיך אפשר לומר דוקא אם יש לו הון הוא דחייב האם העני פטור הוא ומפורש בירוש' דחייב בלקט שכחה ופאה וכו' והכי קי"ל דגם העני חייב דכתיב לא תלקט לעני וכו' להזהיר לעני על שלו ועי' פ"ה דפאה מ"ב וברמב"ם פ"ז מה' מ"ע ורק בצדקה יכונו דב"ק אך אשר אני אחזה לי דרבינו מהרש"א לא מפרש הירוש' וכמו שנראה מפשטא דלישנא וכאשר כן נראה שפירשוהו התוס' וכן ראיתי בשאר מפרשים שהבינו דעת הירושלמי שכונתו היא שבאב ואם חייב הוא

לחזור על הפתחי' ומהם יזון את אביו ואמו דהוא לא יסבור כן אלא הכונה היא ההפרש שיש שבכבוד שמים דוקא ממה שיש לך תן לו ובכבוד אב ואם אף אם אין לך תתן להם ר"ל אף אם ע"י הכבוד שאתה מכבד להם ימשך מזה שתצטרך לחזור על הפתחים בשביל מזונותך לעצמך בכל זאת תכבדם ואח"כ תפרנס עצמך לחזור על הפתחים אבל לא שתחזור על הפתחי' בשבילם ורמוז פי' זה בדב"ק במה שהוסיף וכתב אף אם אין לך תתן דהיינו הדגיש בתיבת דהיינו להודיע מה שימשך אליו לעצמו מזה שיצטרך לחזור על הפתחים לפרנסתו כי בדרך זה כלפי שמים פטור הוא שקי"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריו' (עי' בטוא"ח סי' רמ"ב) ואפ' ג"כ לפי ההלכה דקי"ל כבוד משל אב אבל כבוד גופו ושירותו הוא על הבן ועי"ז מתבטל מעסקו ויצטרך לחזור על הפתחים ואף לכשתאמר ג"כ כבוד משל בן היא תתפרש כנ"ל וכמובן ואולי נרמוז בזה כונת הילקוט פ' ואתחנן וז"ל זכור את יום השבת כבד את אביך מה ענין זה לזה ללמד שכל מי שמכבד את או"א אין חלול שבת בא ע"י ע"כ והוא דבשבת (קי"ח.) איתא עשה שבתך חול וכו' ומעתה המכבד או"א ור"ל שיתן את שלו ואח"כ ח"ו יצטרך לבריות מוכרח לצמצם על עצמו שיעשה שבתו חול וזה פי' חלול שבת ר"ל שעשאו כמו חול לזה הובטח שבזכות זה אין חלול שבת בא על ידו ומובן שיתברך מה' ב"ה ופשוט:

לא תלך רכיל בעמך לא תעמוד על דם ריעך אני ה' בטעם השינוי שבתחי' כתיב בעמך ואח"כ סיים בריעך נקדים מ"ש בירוש' (דפיאה פ"א ה"א) כתבו שמותר לדבר לה"ר על בעלי מחלוקת דכתיב ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך ע"כ ועי' במס' מו"ק ט"ז ובחו"מ סי' י"א עוד נחקור בספק מי שרוצה להרוג חבירו ויש אחד שיודע שם ויכול להצילו ע"י שם וכההיא מעשה דדוד שבא אבישי ואמר כדי שלא יפול על הרומח וכמ"ש בפ' חלק (דצ"ו.) מה הדין נותן אם לא עשה זה אי עובר על לאו דלא תעמוד על דם ריעך או לא ויש לפשוט זה ממ"ש בשו"ת הלק"ט סי' צ"ח בהורג חבירו ע"י שם אם הוא חייב ופשיט לה דחייב וכתב דומה לזה מימר דבדבורו עביד מעשה ע"ש וכן בסוטה דכותב שם ה' ומוחק אל המים לעשות שלום בין איש לאשתו וכ"ש הא דפקוח נפש דודאי חשיב עומד על דם ריעהו שלא הצילו וק"ו מסוטה וזהו אומרו לא תלך רכיל רק בעמך שפי' עושה מעשה עמך לאפוקי פלגאה דמותר אבל בכל זאת ריעך נקרא ומצוה שלא תעמוד על דם ריעך בכל מיני האמצעיים שיעלה בידך להצילו ואפי' ע"י שמי וזהו אני ה' כלומר אפי' בשמי ועי' בסנהדרין (דע"ג.) ושם אפי' מטרח לאגורי ע"ש וק"ל:

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן דרשו רז"ל (קי' ל"ב:) קימה שיש בה הדור ע"ש ובפרקי דר"א איתא מאי תקום קום בתולת ישראל ולהבין אפשר דבא לישב מה שיש לעורר

לכאו' בדרשתם קימה שיש בה הדור ור"ל שבהתנועע מפניו בקצת קימה היא חשיבא קימה דמנ"ל הא דבהדור חשוב קימה דקימה משמע שהיא עמידה ולזה באומרו קום בתולת ישר' ניחא דקצת קימה היא ג"כ חשיבא קימה ממש והוא עפ"י מ"ש במק"א מהראב"ע שמזל ישראל הוא מזל דלי דכשמגיע הדלי עד מטה הוא מסתובב לעלות מצד השני וכתבתי שם שזהו הכונה שכתבו רז"ל נפלה לא תוסיף לנפול עוד קום בתולת שפי' שנפלה עד מטה שאין מקום לנפול עוד אזי מתחיל לעלות וזהו קום בתולת ישראל הרי בקצת קימה חשיבא ממש עמידה וזהו אומרו מאי תקום דהלא כתיב והדרת שאין פירושו קימה וכתב תקום א"כ מאי תקום לז"ק קום בתולת ישר' והרי שם ביאורו קצת קימה ובכ"ז חשיבא קימה הכי נמי דכוותה ושפיר נאמר קימה ושיעורה הוא שיש בה הדור ומתקיים תרוייהו קימה והדור ופשוט:

והנה רז"ל בקידושין (דל"ג:) כתבו מהו לעמוד מפני ס"ת והשיבו ק"ו מפני לומדיה עומדין מפניה לא כ"ש ע"כ וקשה דזה סותר למ"ש במכות (דכ"ב:) כמה טפשאי הני אינשי דקיימי מקמיה דס"ת ולא קיימי מקמיה דגברא רבה דאילו בס"ת כתיב ארבעים יכנו ואתו רבנן ובצרי חדא ע"ש הרי דס"ת עדיף ובסה"ק חלק יעקב דיו"ד ע"ב הבאתי לשון הרא"ש בפ' ואלו מגלחין דתפס הני שתי מימרות יחד וז"ל ועל נשיא ורבו ואב"ד קורע ואינו מאחה מאלישע דכתיב ויקרעם לשנים קרעים ובס"ת כתיב ויקרעה בתער הסופר וכו' מכלל דהיה להם לקרוע וסיים כיון דידעינן עיקר קריעה הא דאינו מתאחה ילפינן מלומדיה דעל לומדיה אינו מתאחה עליה לא כ"ש אבל עיקר קריעה לא ילפינן מלומדיה כדאמר במכות כמה טפשאי וכו' ע"ש ומוכח דשתי הסוגיאות לא סותרים ומשתוים יחד ושם הבאתי מ"ש הר"ן ומהראנ"ח ומהרי"ט בשי' לקידושין ומ"ש אני עני שם עפ"י מ"ש הר' תפארת שמואל ע"ש אך נראה לי עוד לישב על דרך הדרוש שיש להרגיש בהא דקידושין מהו לעמוד מפני ס"ת דמה זו שאלה ואיך יכנס זה הספק לשכל דלפני התו' לא נעמוד ולישב יש לומר דאדרבה לגדולת התורה היא שאלתו והענין עפ"י הידוע דבכבוד לאדם יש שתי בחינות א' שע"י הכבוד שמכבדים אותו הוא מתכבד כמו שמכבד אדם נכבד להגדול ממנו שיש מגיע זיק של כבוד אליו כשכבדו פלוני אלמוני ויש זיק של כבוד להמכבד עצמו היכא שהוא גמול טובה ממנו חובה עליו לכבדו אף שלא מגיע לו כבוד להמתכבד אבל הוא חייב כעבד לפני המלך המשרתו ואוכל מלחמו ומימיו וקצת יחס יש כמו השרים המכבדים את המלך שהמלך מתכבד בכבודם וכבוד העבדים של המלך שאין למלך רגש של כבוד ועל זה שאל בקידושין מהו לעמוד מפני ס"ת דאולי זה חוצפא ורמות רוחא לנו כי מה אנחנו לכבד את התו' אחרי שלערכין

אין גבול וקצב לנו בערך התורה ואולי זה ח"ו סרך בזיון וגם רמות רוחא לנו כאילו אנחנו נכבדים ורק שהיא ביותר שאת עלינו וזה הבל לזה היתה השאלה אם לעמוד או לא כי ההמון שאר אינשי הם קמים מפני ס"ת ולא נכנסו לסוג השאלה ועל זה השיב מפני לומדיה עומדין והטעם מפני שנהנים מאור תורתם וכ"ש מפני התורה שאנחנו מתחכמים ונהנים ממנה ולא מפני הכבוד שנחשוב שאנחנו מכבדים רק מפני ההנאה חייבים לעמוד וזה ענף כבוד לצדנו ולא לה שזכינו להיות נהנים ולומדים בה ומעתה הני אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמיה דגברא רבה זה מורה שלא מפני ההבנה והזכיה שלומדים בה אלא מפני מעלתה חובה לעשות לה כבוד כשאנחנו קמים מפניה וזהו הטפשות שחושבים היחס והכבוד בשתוף לתורה עד שבכבודם לה יהיה להם לכבוד ולו היו קמים ג"כ מפני גברא רבה שהרי נהנו ממנו דאילו בס"ת כתיב ארבעים יכנו ואתו רבנן ובצרי חדא הייתי אומר דגם מפני ס"ת הם קמים מטע"ז דלא יבצר הבינו איזה דבר מתורה שבכתב ולצד הנאתם נתחייבו בזה אבל אחרי שאין קמים מגברא רבה הורו שכבודם הוא כבוד מעלה לתורה וזה הוא הטפשות ומעתה גם לשון הרא"ש יתפרש כך עיקר קריעה לא ילפינן מלומדיה כדאמר במכות כי התורה אינה צריכה לכבודנו ולא מתבזית ח"ו ואדרבה כשאתה קורע יש לחשוד כי דבק ח"ו איזה כתם בזיון לה ולזה אנו מצטערים ולא היא כמובן אבל אחרי שכתוב ולא קרעו ומשמע דחייבים לקרוע שהכונה על עצמם שראו קריעה ובזיון לתורה הגם כי להתורה אין בזיון הקריעה לנו שרואים שריפה בתורה לעינינו ונכנס זה בסוג כבוד לזה אם הגיע זה שראוי לכבד התו' אזי חל הק"ו אם מפני לומדיה אינו מתאחה מפניה לא כ"ש כנלע"ד בצד הדרש לישב הכל ודוק:

לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול אולי נרמוז בס"ד על דרך הדרש שבא הכתוב להזהיר על איזה דברים המתהוים במשפט א' התחיל בלשון רבים לא תעשו עול וסיים בלשון יחיד תחי' מדבר עם בעלי דינין שלא יגרמו לדיין לעשות עול כשאחד בקי בסדור וביופי הטענות בחריפות והשני פתי שאין לו מענה לשון שמתוכם אולי הדיין ישגה בדין להטות דעתו עליו והרבה תחבולות יש בזה כידוע עוד סיים בלשון יחיד לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול ולכאורה קשה דבשלמא רישא פני דל היה קצת עולה על הדעת בסבת דלותו אבל שיהדר פני גדול תיתי ולישב זה הוכרחו רז"ל (בת"כ.) לדרוש שלא תאמר אדם גדול וכו' ע"ש ואפשר עוד ששניהם סובבים אל הנתבע העני ולא לענין שיטה את המשפט לטובתו אלא המשפט אמת הוא ובכל זאת מזהיר עליה והוא כשהדיין ראה שהעני קרוב שיתחייב בדין והעשיר זוכה מה הוא עושה אחת משתי אלה או נושא פנים אל העני פנים של חנינה וחמלה כאילו הוא מצטער למה אח"כ

יצא העני חייב שעי"ז יבוש ויכלם העשיר מתביעתו ובעל כרחו ימחול להעני מהבושה והדיין יפסיק מלתת פס"ד בזה שאין בזה תכלית או יש חכמה להיפך שהדיין יהדר פני הגדול בכבוד כלומר שהוא נדיב ופזרן וזה התביעה אצלו כלום וגם בדרך זה יגרום להעשיר למחול לכשנגדו שלא מתורת חנינה רק מיוהרא וכו' שהידר אותו הדיין שזה ג"כ עול יש בדין אחר שידע הדיין להיכן הדין נוטה אסור לו לומר גם הפשרה וזהו לא תעשו עול בתוך המשפט ומה הוא לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול שמכח זה ימחול תביעתו וכבר ראיתי בספרים ואולי בס' העקידה שמדרך השלימים במקום המשפט שפלות היא ההטיה רק יהיה המשפט על צד היושר והאמת (ומתאים למ"ש רז"ל (כתו' פ"ד.) אין מרחמין בדין דא"כ אין כאן דין) וזה הוא השלמות בשכל וכל הפעולות לאחת משתי הצדדים הוא חסרון בחיק אדם המעלה ע"ש ובדרך זה ארמוז דהאדם יש לו ארבע שמות גבר ואנוש ואיש ואדם והשלשה הראשונים יאמרו על צד ההתפעלות גבר על שם גבורתו וכחו כמ"ש אזור נא כגבר חלציך שהיא תגבורת וזה לא מזג שוה ואנוש להיפך ממש שהיא חולשה וקטנות ושפלות שגם זה התפעלות לצד השני ושם איש מקיף לשתי ענינים על הרע כמו איש און איש בער איש תככים ועל הטוב איש אלקי' וגם זה יש בו נטיה אם לרע ואם לטוב אבל שם אדם שעיקרו ושרשו רק השתוות האמתית שלא תשתנה כלל מחוג האמת והצדק יהיה במי שיהיה אם בעני ואם בעשיר על זה מורה שם אדם אם לצד הפשט היותו נגזר מהאדמה וכל תחבולות שתעשה בעפר חוזר אל שורשו ואם עפ"י הידוע נקרא אדם על שם הצורה שבו שהיא נשמתו חלק אלוק' ממעל שאין בה שום שינוי ומפורש מצאתי בזוה"ק תזריע (דמ"ח.) גדול שבכולם אדם ע"ש (אולי לזה נענש אדה"ר על מצוה קלה ובפעם הראשונה משום שהוא אדם ובכן כשהוא מתפעל קצת צריך לעונש ובזוה"ק שם והכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו אמר ליה להאי בעי לדכאה ליה ע"ש) ובכן הדיון כשהוא יושב על כסא המשפט הוא עליו לדעת דאזי הוא סוג אדם ולא משאר השמות המורים התעלות ולזה חובה עליו להיות הצדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו וארמוז ושפטו את העם משפ"ט צד"ק עם שני כוללים עולים כמספר אדם מלא אל"ף דל"ת מ"ם ובמכילתא וזוה"ק הובא בס' הכתב והקבלה פ' במדבר ת"ח נקראו אדם ושארא לא נקראו אדם ע"ש והוא מתאים עם מ"ש כי המשפט בדין לבעלי תורה ניתן והם נקראו אדם המעלה שידונו משפט צדק ולזה מספר אדם מלא שפי' שלם עולה גימט' משפט צדק ועי' ילק"ר פרשת אמור אית אדם דאיהו אדם דנשמתא ע"ש ומתאים עם מ"ה כי אדם מלא שלם הוא חלק נשמה שופט בצדק ודוק:

או ירמוז עוד לא תעשו עול ומה שייך בעת המשפט עשיה הלא אין שם אלא דבור ומחשבה אך יובן עפ"י מה שראיתי במפרשים במעשה שהיה אחד רדף אחר חבירו להורגו והשני בא וצעק עליו להצילו ולא יכול לו ונהרג וצווח בחוץ על זה מה עשה הרוצח גם הוא צעק בחוץ על זה ומובן שהמלך תפס את שניהם והתחילו מתווכחין מה עשה המלך אמר להם חכו אני אשלח אחר הנביא שיש לי והוא יודיע לי איזה מכם הרוצח וכו' באו המשרתים והודיעו למלך שכבר בא הנביא אמר להם יכנס תיכף וכשנכנס נתכרכמו פניו של הרוצח ע"כ והרי דין זה עפ"י התורה הוא אסור ועי' (סנהדרין ל"ז:) במעשה דשמעון בן שטח שרדף אחר ההורג וראה הרוג מפרפר ודם מטפטף וכו' ע"ש שעל זה רמזתי הכתוב לא תכירו פנים במשפט לומר שלא על פי הכרת פנים מזה תשפטו וכו' וכאן הוא אומר עדיף שלא תאמר אעשה איזה עול ותחבולה במשפט שיהיה לי בזה שביל לדעת אח"כ את דבר המשפט שאדוננו לאמיתו וקצת דומה לזה לכאו' מ"ש ביומא (דע"ה.) שהמן היה מגיד לישר' על הולד אי בן שבעה לאחרון או בן ט' לראשון וכן על העבד למי שייך ע"ש וכתבו הפוס' ועי' בכפות תמרים ביומא שם ועי' ברכי יוסף חו"מ סי' ל"ב דאין זה אלא להוציא מלבם וידעו שאין טעות כלל עש"ב לז"ק פה שאסור לעשות מעשה עול כזה והחילוק מבואר דשם מרע"ה היה שופט בדו"ח את הדין אמת לאמתו וגומר ומוסר להם ואח"כ אומר להם מחר תראו במן ותדעו בטיב ידיעה תמה כי דין אמת דנתי אתכם וכמ"ש במפרשים אבל במוקדם בודאי יש בו עול והטעם שיש אדם רך ומתפעל ויש קשה והרך הוא מתפעל גם מן הדמיון תיכף אפי' אם הוא כוזב ולזה במשפט אין לו לעשות שום התחכמות חיצונית רק דו"ח במשפט והוא יאיר עיניך כי בצדק תשפוט את עמיתך ויצילך מכל שגיא' ודוק ופשוט:

ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו במק"א פירשתי הכתוב הנז' וכעת ראיתי שקדמוני המפ' והיות שקשה לי בביאורו לזה הבאתיו והוא עפ"י מ"ש רז"ל (מגי' י"ב.) איהו בי קרי ואתתיה בי בוציני וע"ש ברש"י וזהו ואיש אשר ינאף את אשת איש ואיך נכשלה האשה הסיבה היא משום שבעלה של זאת האשה אשר ינאף את אשת רעהו וק"ל שא"כ לא תמצא סוטה שתבדק אחר שהוא אינו מנוקה מעון ובכל אשה צריך אתה לומר כן שבעלה נכשל ואפשר שזה הכלל הוא רק באיש שאם הוא נואף גם הוא תנאף אבל אפשר שהיא תזנה והוא ישאר צדיק ודוחק ויש לרמוז עוד שהוא בא לבטל סברא הנפסדת של אפלטון הבי"ד העיקרים מ"א פ"ח שסובר כי ראוי שהנשים יהיו במדריגה משותפת לבעלי ראשיות אחת כאילו תאמר שנשי השרים יהיו משותפות לכל השרים וכן הסוחרים וכן בעלי אומנות אחת וזה דבר נאה ע"כ והרב שם השיג עליו

וכתב כי שם את המגונה לנאה כי דבר זה הרחיקתו התורה ואפי' בתורת בני נח כמ"ש באבימלך ע"ש וזה פשוט שכל דבריו בטלין אצל כל בעל מוסר עד שגם תלמידו אריסטו המפורסם הביא דבריו הרמב"ם ז"ל במורה כתב כי חוש המשוש חרפה הוא לנו ע"ש ובעקידה פ' נשוא כתב משם חכם קדמון שמו ציצערא על המתלוננים על הזקנה משום שהיא תפור האביונה וכו' אם ככה את עושה לנו הזקנה מה נעמת ומה נכבדת כי תסירי את המכשלה ואבן נגף זה וכבר אמר החכם אין רעה חולה וגדולה לאדם מתשוקתו ותאותו הבהמית ע"ש וזה רמז הכתוב ואיש אשר ינאף את אשת איש שהיא גם אשת רעהו אם בשררה או במלאכה וכו' מות יומת גם ירמוז דעת התוס' בכתובות (ע"ב) ד"ה משום וז"ל גוי הבא על בת ישר' אינה חייבת מיתה ע"כ וזה אומרו רק אשת רעהו לאפוקי גוי וזה כולל בין גוי על בת ישר' אשת איש או איש ישר' הבא על גויה שאחד מהם אינו רעהו דפטור ממיתת ב"ד או ירמוז עוד במה שהוסיף רעהו עפ"י מ"ש הרב מרא' הפנים בירוש' סנהדרין (פ"ב ה"ג) שדרשו ע"פ שאמר דוד שמנעתני מבוא בדמים דם נדה ושפיכות דמים ע"כ דקשה למה לא קאמר עוד אשת איש וכתב משום דדוד לשיטתו אזיל דנבל חייב מיתה הוא וחשיב ליה כאילו כבר מת עכ"ל ובודאי דהדברים מתמיהים מאד דאיך אפשר דנחשבנו ממש למת והוא חי ונחשוב שכבר ניתק ממנה זיקת אשת איש וכבר ראיתי להג' עמודי אש בנימוקיו על הירוש' דתמה עליו וישב שאלתו במאי דלא נקט אשת איש ע"ש ועי' בפ' ג' מינין (דמ"ג.) ואפי' מגוייד ואפי' גוסס אינו מטמא עד שימות ע"ש ולז"ק פה אשת איש ושלא תחשוב אם הוא חייב מיתה פקע לה לז"ק אשת רעהו דעכ"פ רעהו מיקרי ובכל גוונא חייב ובדרך זה ירמוז ג"כ למ"ש בפתחי תשו' אה"ע סי' ט"ו ס"ק י"א משם הג' מהר"ח אלפנדרי שחקר בשתי אחיות דאסר הכתוב בחייה אם היא טריפה כגון שניקב קרום של מוח וכיוצא וקדש לאחותה אי הויא מקודשת כיון דלא נקרא בחייה ושם לא העלה דבר ברור ובפ"ת שם ציין בזה ועי' ברכי יוסף שם משם רמב"ן והר"ן ע"ש ולזה בא הכתוב להודיע אשר ינאף את אשת איש אפי' הוא טרף כבר דהרי הוא רעהו ולכך מחללין עליו את השבת ש"מ שחיי שעה מיקרי חי גמור לכל דבריו ודוק:

ואהבת לרעך כמוך אני ה' בשביל ההרגש המבואר דאיך יתכן זה במציאות ומן הנמנע שיהיה ממש אהבת רעהו כמוהו ומפורש במציעא (ס"ב.) וחי אחיך עמך חייך קודמין ע"ש ולזה דרשוה רז"ל שהכתוב בא על השלילה וכתבו (שבת ל"א.) מאי דסני לך לחברך לא תעביד ע"ש וכן בסנהדרין (ע"ד.) לקטלוך ולא לקטול מאי חזית דדמא דידך סומק טפי ע"ש שיתישבו שניהם דבמעשה חייו קודמין תחי' ולענין הנזק בשוא"ת אסור הוא להזיק

חבירו הגם שעל ידי זה יוזק הוא אך ראיתי בס' הכתב והקבלה שפירש שר"ל כל אופני הטוב והחסד שאדם מסכים בדעתו וגומר בלבו שראוי לו לקבל מאהובו יעשה הוא לרעהו שהוא כל אדם למשל א' שיאהב אותו באמת ולא בזיוף ב' שיתנהג בו תמיד בכבוד ג' שידרוש שלומו תמיד ד' ישתתף בצערו ה' יקבל אותו בסבר פנים יפות ו' יתנדב באיזה טירחא קטנה ז' לא יתגאה עליו וכו' זה יסכים בשכלו אבל לא יסכים ששמעון יתן לו כל ממונו וכו' וכל האופנים הללו שלדעת ראובן שמעון יעשה אליו הוא ג"כ יעשה לשמעון וזהו ואהבת לרעך כמוך וכו' ע"כ ועפ"י דרך הקרוב לפשט היה נראה לבאר שמלת כמוך אינה נמשכת למין האהבה שתהיה בערך כמוך אלא היא נתינת הסיבה מדוע אני מצוה אותך על זה שתאהוב לרעך לזה נתן טעם משום שהוא כמוך וכמ"ש התנא (ברכות י"ז.) אני בריה וחברי בריה לזה אני מצוך על זה שתאהב אותו ולא הגדיל הערך כמה תהיה האהבה והיות שהאדם מדיני בטבעו וחובה עליו החברות בכל ימי חייו אם בעזרה ואם בעצה בתוליו ומכאובו ויגונו ואם בשמחתו וחדוותו וזה מוחש ומורגש לזה אני מצוך על האהבה לריעך שחיים המה גם לך והיא רק היא תתמיד החברה והשתוף כי רק חיות השדה הם בודדים נפרדים והגם שרז"ל לא דרשו כן שהשוו האהבה אליו עכ"פ בשלילה הם דברו לפי האמת ודרכנו דרשה מדרשות הכתוב ושניהם יכונו וכשדרשתי את זה בכלל הדרשה שמעתי שקדמוני בזה ואנא לא חזיתיה ועדי בשחק ויראה עוד לרמוז במה שנקדים את הידוע ומפורסם שבטבע האדם יש בו הזהירות ושמירה הרבה על הגוף בכלל אמנם יש לו הפרשיות בין אבר לאבר מן היד אל הרגל ולב וריאה וכבד וכ"ש המוח וכשיש חשש למשל על מוחו אז תיכף מוותר על אבדן רגלו וגם ידו כי באבדן הלב נאבד ממילא גם היד והרגל משא"כ באבדן הרגל והיד שישאר עכ"פ בחיים הא למדת שבגופו מכבד אחד על השני כן מצוהו הכתוב באהבתו לבריות וטובתו אליהם שיהיו חלוקים זה מזה במדריגות החכם על הנבל החלוש על הגבור וכו' וכמ"ש בפ' בתרא דהוריות (י"ג.) כהן קודם ללוי לוי לישר' במד"א בזמן שכולן שוין אבל ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה וכו', ע"ש ועי' תשב"ץ ח"א סי' קמ"ב ובשו"ת מהרשד"ם או"ח סי' ל"ז וז"ל אבל כשיש הבדל בין שני הכתות הרי יש איש אחד ששקול כאלף ע"ש ומעתה זה אומרו ואהבת לרעך כמוך כמו בגופך יש לך הפרשיות בין אבר לאבר ומובן דאבר שהנשמה תלויה בו אתה מפקיר נגדו אבר שאין הנשמה תלויה בו כן יהיה לך הפרש באהבה בין איש לרעהו כשאין ברירה לשניהם להקדים אדם המעלה להשני וסיים אני ה' כלומר והלכת בדרכי והרי השי"ת לא ישנה הטבע כלל והנה ראינו כי לאברהם אבינו ולכמה צדיקים מרע"ה ויהושע וכן בכמה דורות ששינה הטבע בשבילם הרי דהשי"ת עושה הפרש בין אדם

לחבירו כן גם אתה והלכת בדרכי ובעת כבוש הארץ ע"י בריטנייא יר"ה בכלל דרשתי שהיתה לנו שמחה רבה באין גבול כי היינו בזמן המלחמה במצב שפל וירוד מאד עם אנשים שהיו פקידי הממשלה הקדומה והיו מושחתי המדות והמוסר ותקומה היתה לנו אמרתי בקהל עם בכלל פי' הכתוב הנז' בדרך זה כי ידוע ומפורסם בספרים כי כל הקבוץ של כל ממלכה הם חשובים כולם גוף אחד מן הגדול עד הקטן אלא שזה חשוב ראש וזה מוח וזה לב וכו' וכו' עפ"י תבנית הגוף הפרטי כן תבנית הלאום והדין נותן כשיש רקבון ורעל באיזה גיד ואבר לחתוך אותו שלא יסכן כל הגוף כן גם אנחנו חייבים להיות שומרים על איברי הנשמה שלנו המלך וראשיו וצבאיו הגדולים כי בשלומם יהיה גם לנו שלום וכשנרגיש באיש שהוא רע ונרגן ויש חשש סכנה ממנו להנהגת הממשלה שחייבים להודיע עליו ולנקום בו עד כדי להעבירו מן העולם שלא יזיק אל המוח והלב שהוא המלך ופקידיו השומרים וכן ראינו בתוה"ק בשגם שהיא חסה ורחמנית על חיי האדם וחי בהם כתיב ציותה במ"ע לאבד ז' עממים הכנעני והחתי וכו' מטעם כי ידעה שהם מושחתי המוסר והמדות והם מסוכנים ומסכנים את כל הלאום וזהו לא תקום ולא תטור וכו' ואהבת לריעך שהוא המלך ושריו הנקראים ריעך כמוך וכמו שאתה מפקיר איברך על ראשך ולבך כן חייב אתה לנקום ולנטור את בני עמך כנגד שמירת ריעך וראיה אני ה' וכנ"ל:

והנה בעיקר דרשת רז"ל בהאי קרא דואהבת לריעך כמוך שהוא על השלילה לכאו' קשה דלמה לי הא הלא בפ' בן סורר (דע"ג.) איתא מנין לרואה בחבירו לסטין באין עליו או חיה גוררתו שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם ריע ע"ש ואם מאחר שחייב הוא להציל כ"ש שלא יעשה הוא רעה לחבירו ואפשר דהיה ס"ד לומר דוקא אינו חייב רק בברור לו ההצלה אבל בספק לא חייב לזה גלי לן בהא דואהבת לריעך כמוך ואחר שהדמיון כמוך כמו שאתה אף על ס"ס דהצלה ניחא לך בה כן גם בחבירך אפי' על ספק נזק אסור לעשות לו ואי מהא הוה אמינא דוקא שלא יעשה אבל להציל מאחרי' אפי' מספק מנ"ל איצטריך קרא דלא תעמוד ובא זה וגילה על זה אך ראיתי להר"ן בחי' שם שתמה בהאי קרא דלא תעמוד דלמה לי קרא דכיון דמצוה להרוג הרודף כדי שיציל הנרדף פשיטא דמצוה לטרוח בהצלתו ותירץ דמקרא לא שמעינן אלא במי שברור לו כשמש שרוצה להורגו וכן שברור לו שטובע בנהר אם לא יצילהו אבל על ספק לא שמעינן וכו' ע"ש ולפי דב"ק דהר"ן א"כ קרא דלא תעמוד אף בספק ולמה לי הא דואהבת לריעך אחר דפירושו הוא על השלילה דלחברך לא תעביד ואולי יש לחלק בין נזק דעלמא להא דהצלת נפש דהו"א דלא נחוש להא גם בספיקא לזה איצטריך שהוא

לא יעשה אף חשש של נזק לחבריה שיוצא מזה דבחשש של נזק שאינו נוגע להצלת נפש מאחרים שאין חייב הרואה להכנס לחשש זה להציל אולי יש לומר כן אך בעיקר קושית הר"ן עצמה יש לישב דאיצטריך קרא לחייבו להציל אף אם יש עליו כלומר על המציל ספק סכנה מחויב כדי להציל ודאי סכנה דחבריה לזה איצטריך לומר עוד לא תעמוד ואמינא לה ממ"ש בירוש' סנהדרין והובא בסמ"ע חו"מ סי' תכ"ו דחייב האדם להכנים עצמו לספק סכנה נגד ודאי סכנה דחבריה ע"ש וכן הביאו הכ"מ פ"א מה' רוצח הי"ד וכתב שם הטעם שזה ספק וזה ודאי ע"ש ובכן מההיא דהצלת הנרדף הוה אמינא דוקא אם אין חשש להמציל מהרודף שיהפך עליו אבל כשיש אפילו ספק הוה אמינא דלא לזה איצטריך קרא דלא תעמוד לחייבו אף בזה אך בעיקר דברי הירוש' נראה דלאו מחוורתא להלכה כמו שתראה להרדב"ז הביי"ד המנחת חינוך בקומץ מנחה סי' רצ"ו שהמכניס עצמו לספק סכנה נגד להציל חבירו אף מודאי מיתה הוא חסיד שוטה ע"ש הרי שלא חי' בין שום אדם גם תראה דהמחבר השמיטו בש"ע ואולי יש להביא ראיה דהרמב"ם ג"כ לא סבירא ליה סברת הירוש' ממ"ש פ"ז מה' רוצח שהביא דין המשנה שהובא פ"ב דמכות דהגולה אינו יוצא משם לעולם וסיים ואם יצא התיר עצמו למיתה ע"כ ומדסיים הטעם משום שהתיר עצמו למיתה אפשר דזהו הסיבה למה שאינו יוצא משום שאינו חייב להכניס עצמו גם לספק סכנה אף נגד ודאי הצלה דחבריה ואח"כ זכורני שבספר הג' כלי חמדה באחת הפרשיות הביא זה ולא זכרתי כעת איה אכן ראיתי להג' בעל תפארת ישראל במכות שם (פ"ב מ"ז) שעמד מרעיד בעיקר המשנה דלמה אינו יוצא והוה לן לסגור בעד גואל הדם בשביל זה והניח בצ"ע ולקוצ"ד אנכי עפר יש לישב קושיתו ושבזה תדחה גם ראייתי מהרמב"ם שכתב התיר עצמו למיתה דמשמע שאינו חייב להכניס עצמו לס' סכנה משום דשם לאו מגואל הדם לבד הוא שיש לחוש דגואל הדם רשות הוא וכל אדם אין חייבין עליו וכמ"ש ברמב"ם שם פ"ה ה' ט' י' ע"ש וא"כ זה לא נקרא ספק אלא קרוב לודאי שימות אם לא מגואל הדם יהיה מיד כל אדם ביודעם שדמו הופקר ומובן שאי אפשר לסגור בעד כל העיר ואדרבה לזה כתב הר"מ התיר עצמו למיתה לרמוז שהוא דבר המותר לכל וממילא דקרוב מאד הוא למות וחשיב כערך מאבד עצמו זאת ועוד יש לומר דמה קושיא היא זו דלא מפני החומר שבו דלא דחי לה שום מצוה לזה לא יצא רק רז"ל (מכות די"א:) הוציאו מקרא דגזירה היא מהכתוב דכתיב שמה ג"פ כמ"ש (בתוספתא דמכות פ"ב) והתורה חשבתו למת אף שהוא חי ולזה אינו חייב לעשות המצוה ולזה כשיצא הותר דמו ולא עביד מצוה ויש לעיין בזה הרבה אך אין כאן מקום לזה שכתבתי רק באגב ולעורר ודוק:

פרשת אמור

לנפש לא יטמא בעמיו אולי יש לומר הטעם דנקט לנפש תמורת למת מלבד הפשט שדרשו בת"כ לרבות את הדם ע"ש שבא לרמוז עוד ולהבין נקדים את הידוע כי מלת נפש היא תסובב על החי והרבה מזה בכתובים נפש כי תשבע כי תמעול מעל וכו' וגם תתפרש על המת ולכן כתב פה מלת נפש לרמוז על מ"ש בשו"ת בית יעקב סי' ק"ל תחי' נסתפק בכהן אם מותר להטמא לגוסס לעשות לו רפואה והביא ראיה לאסור ממ"ש התוס' בנדה שהקשו שאיך אליהו החייה את בן הצרפית אחר שהוא כהן ותירצו דכיון דנביא היה והיה יודע שיחיה אותו טימא עצמו משום פקוח נפש ע"כ אלמא אם לא היה ידוע לו שברור לו שיחיה לא היה מטמא לו ע"ש את זה כתוב בפנקס זכרונותי כי אין הס' כעת אצלי ומעתה זהו הרמז לנפש לא יטמא כלומר שהוא חי ומת ביחד כגון שהוא גוסס לא יכנס אליו לרפאותו אחר שרוב גוססין למיתה ולזה נקט לנפש ולכאורה קשה בדב"ק ומה דמות נערוך ההיא דאליהו להא דגוסס דחשוב כחי לכל דבר ומחללין עליו את השבת אף לחיי שעה ע"ש וכ"ש לס' טומאה הא ודאי דחייב הרופא ליכנס אליו אפילו על ס"ם דחיי שעה וכמובן וקושית התוס' שאני דהתם היה מת ממש הוכרחו לישב דאליהו ברור לו שיחיה אותו אך יש לישב דב"ק עפ"י מ"ש בנזיר (דמ"ג.) גוסס איכא בינייהו למ"ד מלהחלו אפי' גוסס למ"ד במותם עד שימות ובסוף שם הגם שאינו מטמא עד שתצא נפשו אבל לענין אחולי מכיון דהוי גוסס קאי בלא יחלל ע"ש וברש"י ואולי על זה כונת הבית יעקב ובמציאות דאיכא רופא אחר והיות שאין הס' אתי לזה לא יכולתי לעיין בזה ועי' בס' יראים עמוד טהרה סי' שי"א באורך יעי' פת"ע בערכין ד"ו במשנה הגוסס ר"י אומר נודר ומעריך ע"ש מ"ש בזה או יש לרמוז עוד ונקדים מאי דקי"ל דוקא ישר' מטמא באהל ולא עכו"ם ואפיקו לה מדכתיב אדם אתם כידוע ויש לומר עוד דהעכו"ם (כלומר אותם שאינם מאמינים בה' ותורתו) אין להם רק נפש החיונית והגם שהם משכילים הוא נקרא שכל המעשי התלוי בהרגשת הנפש החיונית אבל נשמה ונפש רוחנית אין להם שזה תלוי רק במושכל רוחני דתי אמיתי ובכן כשמת אותה הנפש הרוחנית הקשורה בדם אזדא לה ונמשל כבהמות נדמו משא"כ עם ישראל הדתי שיש לו גם נשמה נבדלת זאת שאין לה כח בגוף נשאר ממנה רשימו מן ההארה שלה שהיתה בו וכבר דימו המפרשים ברמז לחבית מלאה דבש שנשאר דבוק בכותלי החבית אף שנתרוקנ' נשאר קצת דבש. והם לחבית מלא' זבל יבש שלא נשאר כלום ובחייו הקלי' דבוק בו ובמותו הלכו ועם ישראל להיפך בחייו בורחים לכח האלקי אשר אצור בו ובמותו שהלכה לה ונשאר הרשימו דבקים בו וזה אומרו לנפש לא יטמא ר"ל

למי הזהרתי שלא יטמא למי שאחר מותו נשאר ממנו נפש ר"ל שיריים של הנשמה הנקראים נפש וממוצא דבר מובן שלעכו"ם אין איסור וק"ל:

כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו' איתא בת"כ יאמר לאמו ומה ת"ל לאביו אמו שהיא מתחללת הוא מטמא לה אביו שאין מתחלל לא כ"ש אילו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע אביו חזקה מנין ת"ל ולאביו וכו' ע"ש וראיתי להרב הק' אור החיים שהביא קושית חכמי לוניל שהק' ממה נפשך יטמא אם הוא אביו הרי הוא כדין מטמא לו ואם אינו אביו הרי הוא ממזר ואין לו כהונה ע"כ וכתב הרב שאינה קושיא שהכתוב בא לשני דברים להתיר ולהצריך שאם לא רצה מטמאין אותו בע"כ וכו' ע"ש וכן ראיתי להג' מלבים שפי' כן וז"ל ואף שבצד זה אינו כהן ואינו מוזהר מ"מ אינו מחויב הוא להטמא ע"ש ולכאורה יש לי לעורר בדרך זה ונאמר שאפי' שיאמר רק לאמו בכל זאת יודע אני דחייב הוא להטמאות לאביו מתורת חיוב מה תאמר דילמא לאו אביו הוא ואינו חייב א"כ איך הוא חייב לטמא לאמו בשעה שזינתה דאחר שהיא רשעה אינו חיב בכבודה ואחר שחייבה התו' לאמו ש"מ שאזלינן בתר חזקה דכשרה וה"ה לאביו ובשלמא לדעת הרמב"ם ומרן בש"ע יו"ד סי' ר"מ דגם אם אביו רשע חייב לכבדו אז יש לדחות לומר דילמא לאו אביו ולאמו חייב לכבדה ממ"ן אבל למ"ש הרמ"א והטור שם שאינו חייב לכבדו קשה דמאמו ילפינן דאזלינן בתר חזקה דכשרות וה"ה שיוצא ממנה חזקת אביו ולכאורה יש ראיה לדעת הרמב"ם שגם אם אביו רשע חייב לכבדו ממ"ש רז"ל (מצי' ל"ב.) איש אמו ואביו תיראו יכול אמר לו אביו חלל שבת ישמע לו ת"ל אני ה' וכו' ע"כ וקשה הא חשיב אביו רשע ואינו חייב לכבדו ואין לומר דכל זמן שלא עבר הבן עוד אין אביו רשע רק אח"כ שהרי בעת קיום העשה הוא רשע והדר דינא דאינו חייב בכבודו ואין לומר משום דאשלד"ע דהרי גם לדעת רב סמא בקידושין היכא דבעל כרחיה עביד ישלד"ע ואין לך בעל כרחיה בזה אם יש מ"ע לשמוע לו אלא לאו דאפי' הוא רשע חייב בכבודו ולכך היה ס"ד לשמוע לו אך יש לדחות לפי מ"ש בסה"ק חלק יעקב שהעלה הג' מהרי"ט אלגזי דגזירת התו' דלא אמרינן ישלד"ע רק בחצר דוקא אבל באדם בחירי אפי' המלך גזר עליו אחר שאפשר שלא לעשות אשלד"ע ובכן הא נמי לא חשיב אביו רשע והוא חייב בכבודו ובכן חזרנו לדעת רמ"א אחר שהכתוב חייב באמו מוכרח דאינה רשעה מכח חזקה וה"ה לאביו ואין לומר דבאמו יש לומר דאף אם זינתה אפשר דעשתה תשו' ולזה חייב הוא בכבודה דומה לההיא דקידושין (דמ"ט:) על מנת שאני צדיק אפי' הוא רשע מקודשת שמא עשה תשו' ע"ש דיש לומר הטעם דחוששין לזה משום שהוא אמר בפיו שהוא צדיק יש מקום אל הספק לומר שמא עשה תשו' דיש

חזקה לזה מדאמר בפיו אבל שם מהי תיתי ובפרט לפי מה שזכורני שכתבו שהגם דשב בתשו' כל זמן שלא נתכפר החטא זבח רשעים תועבה וההיא דקידושין שאני דהחתן מוחלים לו כל עונותיו וכששב בתשו' הוא צדיק גמור ע"כ וגם אם נאמר חזקה זו שעשתה תשו' בשביל כך מטמא יותר נקל לומר חזקה שלא חטאה ואביו הוא וכמו דצריך אתה לחזקה עד שתחייבו להטמא לאמו כך כדמותה יש חזקה שלא נטמאה ואביו הוא ואולי יש לחלק דחזקה זו אלימא טפי דחזקת ישראל עושים תשובה ובפרט אחר שעבר החטא כידוע משא"כ חזקה ההיא דזנות כמובן דחי' גדול יש ביניהם ואם כנים אנחנו בזה כבר כתב הג' ברכי יוסף ביו"ד סי' ר"מ בשם ריי"ו דבעבירות שבין אדם למקום מיד כשהרהר בתשו' ה' מעביר חטאתו אבל בגזל וגניבה לא חוששים שמא עשה תשו' וכל שלא החזיר וכו' לאו צדיק הוא ע"ש ועי' פתח עינים בקמא צ"ד ומשם באר"ה:

אך לקוצ"ד היה נראה לישב דקושיא מעיקרא ליתא ואי לאו משום חזקה הוה אמינא שלא יטמא לאביו ולהבין נקדים מ"ש הר"ן בנדרים (דף צ':) עמ"ש במשנה בראשונה היו אומרים האומרת טמאה אני לך וכו' חזרו לומר שלא תהא נותנת עיניה באחר אינה נאמנת וכו' ע"ש והקשה הר"ן דכיון דמדינא אסורה על בעלה כמשנה ראשונה משום שלא תהא נותנת עיניה באחר איך התירוה וכי איסור שבה היכן הלך ותירץ דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מעיקרא ע"כ ופירש בזה הג' בנין אריאל משם גיסו כונת הכתוב ויאמר דוד לאוריה רד לביתך ורחץ רגליך ובירוש' משמע שבימי דוד היו נזהרין במילי דרבנן לפי"ז יש לומר כי דוד לנקות עצמו מעון אשת איש ציוה את אוריה להתחבר עם אשתו ובודאי היא תשיב אמריה לו שנטמאה אבל הוא אינו צריך להאמינה כפי הדין דאפקעינהו רבנן לקי' למפרע והיתה פנויה בשעה שבא עליה ונסתלק מעליו עון אשת איש למפרע זאת היתה תחבולת דוד בזה וכו' והוא דבר נאה והגון עכ"ל ועי' ג"כ בתוס' גיטין (ל"ג.) ד"ה ואפקעינהו רבנן לקידושין דהקשו דיחפה על בת אחותו וכו' ונמצא שהיא התראת ספק וכו' ע"ש מה שתירצו ומעתה נאמר דאי לאו חזקה הוה אמינא שלא יטמא לאביו משום דילמא לאו אביו הוא ואף שמטמא לאמו יש לומר דאמו אמרה לאביו נטמאתי והיתה מעוברת מאחר והוא לא יאמינה כמו הדין ופקעו קידושי דידיה הראשונים וכשנבעלה להשני הוא היה כהן וכשנעקרו הקידושין למפרע הולד כשר והרי הוא כהן ואסור הוא להטמאות שאינו אלא חזקה וגם אמו למפרע אינה רשעה וכשירה היא ולזה חייב להטמא לה משום שהיא ודאית ולזה איצטריך לאביו לסמוך על החזקה שהוא אביו וחייב וזה הוא רמז הכתוב אמור אל הכהנים בני אהרן ומאן שם לך שהם בניו אלא מכח החזקה לזה יטמא גם לאביו.

שוב ראיתי דלא יוצדק כלל ישוב זה חדא דאף אם נאמר דלמפרע היא פנויה והולד כשר אבל סוף סוף כיון דכשבא עליה היתה אשת איש בביאה עצמה היא נעשית זונה והולד הוא חלל ואין בו דין כהונה ועי' מנחת חינוך מצוה רס"ו וכיון דבשעת הביאה הוא והיא יודעים שבאים על אשת איש היא זונה חשיבא זאת ועוד דהרי דין זה דמשנה אחרונה הוא מחודש אבל למשנה ראשונה האומרת טמאה אני לך יוציא וכפי הנז' יוצא שגם החי' שהביא הג' בנין אריאל בחכמת דוד ליתא דהוא רק למשנה אחרונה שבימי דוד המלך עוד לא נתקן וחזרה קושיא לדוכתה וכעין דרך זה עוד מצאתי שתי מציאות לחייב על אמו ולאביו לא עפ"י מ"ש ביבמות (ד"ק.) במי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ס' בין תשעה לראשון או בן ז' לאחרון היו שניהם כהנים הוא אינו מטמא להם והם אינם מטמאים לו וכו' מעתה הכהן הבא על הפנויה הרי הבן כהן וכשר ונשאת לכהן אחר בחזקת כשרות דמותרת לו (עי' אה ע סי' ו' ס"ח) וא"כ אם לא היה כתוב לאביו הוה אמינא דוקא אמו ודאית יטמא לה אבל אביו דאינו ידוע דאולי הבן זה מכהן אחר נתעברה בהיותה פנויה ובתו כך נשאת ולא נודע אליו ולזה איצטריך לאביו להודיע כי לא חיישינן לזה וחזקתו אביו או כלך לדרך זה עפ"י מ"ש הב"ח ביו"ד סס"י קצ"ה והביאו הב"ש באה"ע סי' א' ס"ק יו"ד וז"ל מצאתי בהגהת סמ"ק מהרב פרץ שכתב אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה ונזהרת מסדינין ששכב עליהם איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר וכו' וכיון דאין כאן ביאה של איסור הולד כשר לגמרי אפי' אם תתעבר מש"ז של אחר שהרי בן סירא כשר היה אלא הטעם דקפדינן אהבחנה שמא ישא אחותו וכו' עכ"ל גם בחלקת מחוקק שם סק"ח על אשה שנתעברה באמבטי ע"ש וכן הוא מפורש בחגיגה (דט"ו.) חיישי' באמבטי עיברה ע"ש והגם דהרב משל"ל בפט"ו מה' אישות דחה לסברא זו בשתי ידים ע"ש כבר הרב חיד"א בסה"ב יעיר אזן מע' א' אות צ"ג הביא דב"ק וכתב עליו לישרי לן מר דכיון דהש"ס קאמר לה בפשי' ע"ש ומעתה הרי מציאות זו שהאשה כשרה ושכבה על ש"ז של כהן ואסור להטמא לאביו אם לא מטעם חזקה ולזה איצטריך לאביו אך כל שלשת המציאות שכתבנו הם דוחק נגלה דנימא דקרא להכי אתשיל וחוץ מזה כי אחרי דעל החזקה סוקלין ושורפין (קי' ד"פ. ואה"ע סי' י"ט) ועי' בהרמב"ם בה' איסורי ביאה ראיה לזה ממכה ומקלל אביו שחייב מיתה א"כ כ"ש לזה דרשאי וגם חייב ואין זה שכתבתי רק לפי סוג הדרש דוקא שהוא סוג מלאכתי בזה ובישובן של דברים עיניך תראה להרשב"א בתשו' ח"א סי' כ"ז באורך ושהם מרפא לנפש ע"ש ודוק:

פרשת בהר

ואספת את תבואתה ובשנה השביעית יש לרמוז בזה א' בא להודיעו שלפעמים תאסוף את התבואה שיצאה בששית בשנת השביעית כמ"ש הרמב"ם (פ"ד מה' שמטה ויובל ה"ט), גם מודיע שיזכה שיאסוף הוא את הפירות ולא יגלה כי גלות בא על עון השמטה וכמ"ש באבות (פ"ה מ"ט) ובילקוט בסדרין איתא ישר' נמכרים לגוים על שחיללו את השביעיות ע"ש גם מודיעו שיאסוף תבואתה ולא תוציא קוץ ודרדר כ"ז יהיה בתנאי אם בשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ ובעיקר הכפל דבתחי' קאמר שבת לה' וסיים שבת שבתון יהיה לארץ ורש"י פירש שבת לה' כמו שבת בראשית ועי' רמב"ן מה שהשיג על פירושו וכתב כי כל השבתות והמועדים הם לשם ה' ולא יאמר באחד מהם לה' אבל יאמר יהיה לכם שבתון וכו' ע"ש מה שפירש לפי סודן של דברים כי הוא שער החמשים שלא נתגלה למרע"ה עש"ב אך לפי הדרש אולי נוכל לישב קושית הרמב"ן דבשלמא בכל המועדים לא נאמר בהם לה' רק שבת שבתון יען בודאי כי הם יהיו במחשבת האדם לשם דוקא היות כי אין בהם דבר שיגרום למחשבת האדם להפריע אותה ממחשבה זו שהיא לשם ה' לזה לא הוצרך הכתוב להזהיר בם שיהיו לשם ה' ומובן הוא כי רק משום פקודת התורה הוא שעושה אותם אבל פה ביותר הוצרך הכתוב להזהיר ולומר שיהיה השביתה רק לשם ה' כמו שבת בראשית בשביל שטבע נכנס במחשבתו ששובת הוא מהקרקע משום שבזה יש לה מנוחה לארץ כי כמה וכמה שעושים שנה בור ושנה זרע וכ"ש זאת שעבדה שש שנים רצופים יש לחוש מאד שיחשוב כן לזה בא הכתוב להזהיר שלא תהיה מחשבתו רק לה' כמו שבת בראשית והנה לכאורה יש להעיר לדרך זה דלפי מ"ש דגם המחשבה אסורה ולמה ליתסר במחשבה והרי הוא דומה לשבת והרי קי"ל דבשבת דוקא דבור אסור הרהור מותר (רמזוהו בנוט' אדמה ובנוט' ברב שרעפי בקרבי תנחומך ר"ת בשבת וברוקח ה' יוה"כ כתב אין אות פ' בפ' ויכולו דדבור פה רק אסור ע"ש) וגם פה היה ראוי להיות דכוותה ולכאורה קשה עוד ועליה אני דן דלמה בשבת אישתרי הרהור דהרי בירוש' פט"ו דשבת ובמד"ר איתא כמו שהשי"ת שבת ממלאכה גם אתה כן ע"ש וא"כ הרי השי"ת ששבת ממלאכה אין פירושו דבור ממש רק שבת מהרצון שהיה חפץ לברוא עוד בשבת שבת ממנו והגם שבתורה כתיב ויאמר אלקים יהי אור וכן בשאר ימים גם הם פירושם הוא רצון וכמ"ש במורה ח"א פ' ס"ה וז"ל כל מה שנאמר במעשה בראשית ויאמר ענינו רצה או חפץ וכו' עש"ב בדוגמאות שהביא לזה ומינה אחרי שרז"ל כתבו הדמיון לשביתה כמו שהשי"ת שבת גם אתה כן א"כ הדמיון ג"כ כמו שהוא שבת ממחשבה ורצון צריך גם אתה להיות כן ויש לישב דשם הכונה היא

כי כביכול שבת מן המלאכה ובכן לגבי השי"ת שרצון שלו וחפצו בו יש תיכף פעולה ממנה שבת שלא יהיה עוד מלאכה ודוגמתו באדם הדיבור שבו יעשה ג"כ פעולה אבל במחשבה גרידא שאין בה שום פעולה אין בה איסור ואישתרי ותדע שהרי כתבו הפוס' ועי' בתוס' גיטין (דל"ב. ד"ה במחשבה כי בתרומה שהיא שייכת גם במחשבה אסור גם בשבת ועי' להג' חיד"א בפני דוד פ' בשלח שהוכיח כן ממכילתא וירא דכשהמחשבה עושה פעולה אסור בשבת ע"ש וכן כתבו עוד (הובא בילק"ש רמז רנ"ח) כי במן שהיה משתנה טעמו לפי המחשבה היו עושים וחושבים בע"ש ע"ש וכדב"ק ראיתי ג"כ בספרי ע"פ את אשר תאפו וכו' ע"ש ומעתה נחזור לדברינו דאחרי דבשבת כשאין פעולה יוצאת ממחשבתו שרי בשבת והשמיטה אתקש לשבת א"כ למה אסור בשביעית כשחושב ששבת מעבודת הקרקע לשם מנוחתה ויש לישב דחי' גדול יש ביניהם דבשבת דעיקר השביתה הוא ממלאכה ובמחשבתו אין בה שום מלאכה לזה אישתרי אבל בשביעית דהשביתה בקרקע מצווי ה' וכשאתה חושב לשם מנוחת הקרקע אזדא לה המצוה כליל לזה אסור הוא גם במחשבה והוא דומה לשבת לדבר דבמחשבה הויא פעולה דאסור הוא בה וכנ"ל וכן בשורש השביתה בשבת שהיא במחשבה רק לשם ה' וגם הא דכוותה או יש לישב עוד קושית הרמב"ן הנ"ל דיש חי' בין המועדים ושבת לשביעית דשם הגם דלא נאמר בו לה' שפיר יקראו לשם ה' משום דהם ימים מועטים אבל בשביעית שהוא שנה תמימה לזה הוצרך הכתוב להזהיר בה שבת לה' וביותר יש בה חסרון כיס אזי יעזור לו המחשבה משום שהיא מנוחה לקרקע לזה לא עובד וסיוע קצת לזה תמצא במד"ר ויקרא (פ"א אות ד') גבורי כח עושי דברו במה הכתוב מדבר אמר ר"י בשומרי שביעית אדם עושה מצוה ליום אחד בשבת לשבת אחת שמא לשאר ימות השנה ודין אמי חקליה ביירא ויהבי ארנונא ושתיק יש לך גבור גדול מזה ע"ש ובכן מתי תראה הגבורה רק כשהמחשבה אינה לשם מנוחת הקרקע רק לשם ה' אבל אם מצורף בדעתו בשביל מנוחת הקרקע מאי גבורה אית ביה או ירמוז עוד הכפל שבת שבתון יהיה לארץ היות כי תחי' אמר שבת לה' כמו שבת בראשית ובשבת הוא רמז על החידוש כמובן וגם על ההשגחה כפי מ"ש במק"א משם הרמב"ם שעל הגדלת היום נאמר כי בו שבת הוא מורה על החידוש וחיוב את השמירה עלינו הוא מורה על ההשגחה דלכך בדברות ראשונות נאמר הטעם כי בו שבת מכל מלאכתו ובדברות אחרונות נאמר וזכרת כי עבד היית וכו' שזה מורה על ההשגחה שהוציאנו ממצרים ונצטוינו בו לשומרו רק אנחנו ע"ש וכן הוא בשביעית שהיא סי' על החידוש שאזי תקרא היא שביעית ומניעת העבודה בה היא מורה על ההשגחה כי לה' הארץ ומלואה ופוקד על עבדיו שלא לעבוד בארצו

דלזה מי שאינו שומר שביעית תוודע לו ההשגחה בגלות שיהיה עליו ולזה נאמר שבת שבתון וכבר כתבו שבשנה השביעית לא תוציא צמחה הראוי לה ועי' בתורת משה להג' החת"ס ולזה שבת ראשונה נגד הארץ שהיא שובתת כמו שבת בראשית שנח אותו החומר מלעסוק בשבת כמו שכתבתי באורך בזה בבראשית (לעיל ד"ט ע"א וב') כן היא שובתת מלהוציא צמחה ושבתון נגד הבני אדם שימנעו מעבודתה בהשגחה עליהם ועי' רבינו בחיי (ע"פ ושבתה הארץ) הכופר בשביעית הוא כופר בחיי עוה"ב ע"ש וזהו כפל שבת שבתון וגם רמז שבת שבתון אם לא יהיה שבת יהיה לו אח"כ שבתון שלא תוציא הארץ צמחה:

ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע פירש"י מתברך במיעיו וכן פירש"י בפ' בחקתי ואכלתם לחמכם לשובע שמתברך במיעיו ועי' ברא"ם דכתב הטעם משום שכיון שיש להם הרבה והשיג לכם דיש פשיטא אלא לאו שיתברך ויש להרגיש אחרי שיש די שובע מה איכפת להם אם יאכלו עד שישבעו או קימעא ויתברך וגם את"ל שיש הרבה ברכה יתכן כי בא להודיע שלא יהיה בהם חולי שאין ביכולתם לאכול לזה אמר להם שיאכלו לשובעה אך אפשר דהכרח רז"ל הוא מדיוק הכתוב וגם מה שיש קושי מהכתוב של בחקתי דכתיב ואכלתם לחמכם לשובע שהיה לו לו' ואכלתם לשובע לחמכם שתהיה סמוכה לשובע על האכילה וגם מה ברכה היא זו שיאכל הרבה במילוי כרס אפי' לחם וכ"ש פה באכילת פירות ג"כ וכבר ידוע מ"ש התוס' בכתובות (דק"ד. ד"ה לא נהנתי) מהמדרש עד שאתה מתפלל שיכנסו דברי תורה למיעך התפלל שלא יכנסו מעדנים לפיך ע"ש ולזה פירש"י שיאכל קימעא ותתברך במיעיו ולזה באה לשובע סמוכה ללחמכם שהלחם יהיה משביע שמובן שאפי' מעט ממנו דאל"ה פשיטא ונגד זה בקללה אמר בשברי לכם מטה לחם א"כ הרי השי"ת נתן להם מטה לחם מרחמיו ועצים להסיק התנור אין ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד ומ"ש והשיבו לחמכם במשקל פירושו שכל אשה שהיתה לשה הבצק הם שוקלים אותו קודם אפייתו ואחר אפייתו נשאר באותו משקל המורה שהאש לא אכלה ממנו כלום וא"כ הרי הוא כמו בצק וזה מעט ממנו מכביד על הגוף ובכל זאת ואכלתם ולא תשבעו וזה מורה על המארה רח"ל ובזה יכירו יותר ההשגחה ופשוט:

פרשת בחקותי

אם בחקתי תלכו פירש"י שתהיו עמלים בתורה ובספרי שהקב"ה מתאוה שתהיו עמלים בתו' ע"ש אולי דדיוק רז"ל אחת דאם פי' לקיים המצות שהם חקים ואין להם טעם מה פי' תלכו ועוד מאי ב' דבחקתי הי"ל לומר אם חקתי תעשו אבל אם פי' על התו' ניחא

שבתורה נקרא הולך תמיד כל מה שישיג הוא עוד לא יכול להשיג התכלית וככתוב ארוכה מארץ מדה וכו' ופי' מלת אם הוא כמו שלש אם שבתו' שהם חובה ולא רשות דאם כסף תלוה את עמי וכו' (מכילתא וילקוט הובא ברש"י עפ"ז) כידוע שהוא חובה עליו להיות עמל בתו' אם אף לא השיג וזה הוא חקה שאף שאינו משיג הוא חייב לעמול בתו' וכמ"ש באבות (פ"ו מ"ד) כך הוא דרכה של תורה וכו' וחיי צער תחיה ובתו' אתה עמל והיות שעפ"י הטבע האדם כשהוא עמל ולא משיג התכלית הוא נחלש הרבה היות שלא השיג התכלית וכידוע מחיי הפילוסוף שיגון יומו ואנחה לילו שכל עוד שהוא מעמיק הוא נסוג אחור ושלא יחשוב העמל בתורה דכוותה לזה הודיעונו רז"ל שהקב"ה מתאוה שתהיו עמלים בתו' וא"כ זהו התכלית המקווה ואין לך תכלית גדול מזה ואף אם הוא נחלש חיו יחיה ובזה ארמוז הכתוב בסוף פ' קרח ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ע"כ והענין כנ"ל דכך דרכה של תו' פת במלח וכו' ובתו' אתה עמל וכן אמרו במדרש הובא בתוס' כתובות (ק"ד. ד"ה לא נהנתי) אם בקשת ליכנס דברי תו' למיעיך הזהר שלא תכניס מעדנים לנפשך ע"ש ועי' בפיה"מ להרמב"ם בברכות ספ"א במ"ש הרי אני כבן ע' שנה שע"י רוב טרחו בלימוד הזדקן מהחולשה ע"ש ובכן התו' והלכותיה לא נקנים אלא בעמל וטורח (וכן הבאתי לעיל מזוה"ק דלא פתחא תרעהא עד אחר העמל והטירחא אזי מאירה לו פנים) ובזה רמזו המפ' ואולי בח"א מהרש"א האמנתי כי אדבר שהוא אמת אם אני עניתי מאד ר"ל ענוי בלמוד אבל אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב ע"כ ולהבדיל מזה ראיתי ביוחסין שאותם הנזירים שהיו בזמן בית שני הנקראים משאיים שהיו מתבודדים במדברות בעירום האריכו ימים ושנים ע"ש וזה הוא דקא רמז ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו הכונה שלא תחשבו אחרי שאתם טורחים בעיון שע"י זה נמס חלב הלב מכם וזהו חלבו בכינוי על הלב והרי בנזיר נקרא חוטא על שציער עצמו מן היין לזה הודיעו שבזה לא תשאו חטא ותרויחו א' את קדשי בני ישראל לא תחללו שלא תטעו שהתורה תפתח דלתותיה אליכם וגם שתאריכו ימים ושנים וזהו ולא תמותו וסמיך ליה זאת חקת התורה על שניהם הוא חוזר חקת התורה שלא תושג רק ע"י טירחא וחקת התורה גם שלא בדרך טבע שתאריכו ימים ושנים אף שאתם חלשים שהיא סגוליות לאריכות ימיך ושנותיך ופשוט, או ירמוז עוד אם בחקתי תלכו וגו' וסיים ועשיתם אותם ובמדרש תנחומא פ' תבא איתא זוכה שיעשה לעוה"ב ובשבת (ס"ג.) איתא העושה מצוה במועדה אפי' הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה שנא, שומר מצוה לא ידע דבר רע וז"א אם בחקתי תלכו במצות שאין בהם טעם וכן בדרך זה מצותי תשמרו אותם בלתי שום טעם אלא שומר

המצוה עצמה בזה תהיו בטוחים ועשיתם אותם לעוה"ב זאת אומרת שזה הזכות הוא עליון מאד וגם ועשיתם אתם ר"ל אתם כל מה שתחפצו תוכלו לעשות וכנ"ל והטעם י"ל קרוב לאמת דאחרי שהוא עושה המצוה באמונה ובעינים סגורות אזי תדבק נפשו בטעם העליון הרוחני אשר הוא למעלה מכל המדות הרעות ח"ו ולכן יכול הוא משא"כ ע"י הטעם שעושה הוא נזוק מאד שהשלטון והגזירות יחולו גם עליו ח"ו ופשוט הוא דמה דמיון לטעם הרוחני העליון על כל המלאכים לטעם התחתונים ודוק:

ורדפו מכם חמשה מאה וכו' התוס' בסוטה (י"א.) ד"ה ולעולם הקשו מדכתיב איכה ירדוף אחד אלף גבי מדת פורענות ובמדה טובה כתיב חמשה מאה ותירצו דהתם רדיפה ולא הריגה וכו' אבל הכא כתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב ע"כ וראיתי להרב הק' אור החיים שהק' על דב"ק ממ"ש במ"ק פ' א"מ (דט"ז:) על דוד שהיה מתאנח על שהיה זורק חץ והיה הורג שמונה מאות ולא גמר האלף דכתיב איכה ירדוף אחד אלף יצאתה ב"ק ואמרה רק בדבר אוריה החתי ע"כ. [הגר"א זצ"ל רמז דבשמואל כתיב תשמרני לראש גוים ובתהלים כתיב תשימני דקודם ענין אוריה תשמרני גימט' אלף ואח"כ היה תשימני חסר מאתים ע"כ] ולדברי התוס' למה היה הוא מתאנח דהתם אינו מדבר בהריגה ולזה הוא תירץ עפ"י מ"ש בתו"כ ורדפו מכם מן החלשים שבכם וכו' ע"ש עוד בדב"ק ובעיקר קושיתו כן הק' גם מהרש"א וציין לעיין בחזקוני וכרגע נראה לי ס' עץ חיים להג' מהרח"א זצ"ל הק' כן וכן תי' מן החלשים שבכם כמו ואם מך הוא ע"ש ולקוצ"ד הקטן נראה לי לישב דברי התוס' ותחי' נקדים להבין מה הפרש בין רדיפה לחוד לרדיפה שסופה הורגים ולמה בהא נחסר הכח עד שיגיע לחמשה מאה ושם אחד לאלף אמנם החילוק נרגש ומבואר הוא משום דטבע האדם כשהוא מסופק וכ"ש אם על הרוב בדעתו שהוא מנוצח אז בוחר הוא לעצמו הבריחה מאויבו הגם כי יש באפשרות שאילו נפגשו פנים אל פנים אולי יגן על עצמו וינופף חרבו או מגינו על חבירו כי אוסף אליו כל שארית כחותיו ומלחמת הקיום מחזקתו מאד מאד ודבר זה הוא מוחש ומורגש וא"כ יוצא מזה כשהרדיפה הגיעה בסוף עד שהשיג את האויב והפכו פנים אל פנים בחרב היא צריכה לנבורה גדולה כאותה שתחילת מלחמתם היתה פנים אל פנים אבל אם הרדיפה והוא בורח ונשאר בורח הגם שהורגים מהם ע"י חצים ובלסטראות למרחוק היא לא חשיבא בריחה דאחרי שהוא בורח הוא חושב אולי לא יפגענו הכדור והחץ והיתה לו נפשו לשלל הגם שאחרים מתים אותו שלא הגיע בו החץ יחשוב שימלט מזה ובכן דהע"ה שהיה זורק חצים ובלסטראות וממית שמונה מאות חלל בדין היה מתאנח על המאתים הנשארים מהכתוב ירדוף אחד אלף דשוים המה ואינה כמו הא דסדרין דאחר הרדיפה

היו פנים אל פנים עד שנפלו לפניהם לחרב המורה בזה שכבר הגיעו הרודף והפכו פנים אל פנים ונפלו לפניהם לחרב ובדרך זה סרה קושית הרב הק' אוה"ח מעל התוס' ודוק ויש לפרש עוד כפשטא וגם יפורש מ"ש רש"י ז"ל שהיו נופלין שלא כדרך הארץ ע"ש ומה הוא השינוי ואפשר כמ"ש רז"ל (ילקו"ש ש"א י"ז רמז קי"ז) בגלית דנפל על פניו במלחמתו עם דוד והיה ראוי ליפול לאחריו אלא כדי שירויח דוד ונשתכר י"ב אמות מלא קומתו לפניו ואחריו ע"ש ושם בגלית שהיה פנים אל פנים הטבע היה מחייב שיפול לאחריו והיה ההיפך ופה שהיו ישר' רודפים א"כ הטבע מחייב שיפלו על פניהם וישר' ידביקום מאחריהם ולא כך היה אלא נפלו לאחוריהם וכשישר' ידביקום תיכף יהיה על צוארם החרב ולזה כתב רש"י שהיו נופלין שלא כדרך הארץ וק"ל:

ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם ופרש"י אין רוחי קצה בכם כל געילה לשון פליטת דבר וכו' ע"ש ועי' במ"ש רמב"ן בזה ואפשר עוד והוא דלכאורה קשה מאד שאיך יעלה במחשבה שכשהם עושין רצונו של מקום יהיה על זה ספק שתקוץ הנפש עד שהוצרך להבטחה שלא תהיה לו זאת ואפשר עפ"י מה שידוע כי פטירת נדב ואביהו היתה מרבוי קורבתם אל הקדש וכמ"ש במק"א באורך ועי' להקדוש אור החיים בפרשת אחרי מות כי בחינה זו אין מכיר איכותה וכו' ולפעמים תמאסהו נפשו ותריבהו מריבה גדולה והוא סוד הוללות הנביאים וכשתגדל בחי' זו בפנימיות תגעל הנפש את הבשר ושבה אל בית אביה וכו' ע"ש בדב"ק המאירים כספירים ומעתה זאת היא הבטחת הכתוב ונתתי משכני בתוככם ומצד אחד היא בשורה נפלאת שתביא אותם לידי יראת הרוממות וחיבת הקדש במאד מאד אך זה ג"כ יביא שהנפש תקוץ בגופו ופרוח תפרח להדבק אל הקדש לזה בישרו שאף שאתן משכני בתוככם לא תגעל נפשי כלומר הנפש שלי שנתתי בכם ככתוב כי רוח מלפני יעטוף לא תגעל אתכם כי כל הגוף יהיה הגוף שלכם שהוא נרתק הנפש זך וטהור שגורם שהנפש לא תקוץ בו להפרד ממנו ודוק:

ספר במדבר

פרשת במדבר

סמיכות אלה המצות אשר צוה ה' את משה וידבר ה' אל משה במדבר סיני ראיתי בס' אברהם אנכי שהביא משם הרב דרוש שמואל שפי' זה עפ"י מ"ש ריב"ה אלה המצות זש"ה חכם לב יקח מצות זה משה שנתעסק בארונו של יוסף וכל ישר' עוסקים בביזה ופי' הרב משום דמשה כלול מכל ישראל שהם ס"ר ובתורה יש ס"ר אותיות ויוסף המשביע לישר' בכלל הוא למשה שכלול מכולם וזהו הסמיכות אלה המצות הרומז למשה החכם

שלוקח מצות שהוא ארונו של יוסף ולמה הוא ולא אחר משום וידבר ה' אל משה במדבר סיני שהיו ס"ר והתו' יש בה ס"ר אותיות והוא השביע למי שהוא כלל ישר' ע"כ זכרוני מדב"ק והרב פי' שם איזה מאמרים עפ"י דרך הרב ע"ש ואני ברגליו אעבורה לתרץ כפי דב"ק קושיא אחת שהק' לי רב אחד יצ"ו מרבני האשכנזים במ"ש הש"ס בסוכה (נ"ג.) כשכרה דוד שיתין קפא תהומא ונסתפק דוד אי שרי למכתב שם אחספא ולשדי לתהומא משום סרך מחיקת ה' עד שהתיר לו אחיתופל מק"ו מסוטה שהותר לכתוב ה' ולמוחקו כדי לעשות שלום בין איש לאשתו ק"ו לכל העולם כולו ולמה לא למד ממרע"ה דאיתא במדרש דכתב שם המפורש והשליך לנילוס וצף ארונו של יוסף ע"כ קושיתו ובו בפרק השבתיו דעוד לא היה דין איסור מחיקת השם עד שניתנה תו' ותדע דהרי היו הוגים את ה' ככתבו ככתוב אז הוחל לקרוא בשם (עי' אבודרהם משם ר"ש בן חפני ובחת"ס חלק בזה גם ישבתי לו עוד דמרע"ה ידע דעל אותו הרגע לא ימחק שם ה' כלל ויסירנו תיכף ותדע דהרי במד' (הובא ברש"י תשא ע"פ עגל מסכה) איתא דאותם המכשפים שהיו שם תיכף לקחו את שם ה' והשליכוהו בעגל שעשה אהרן ותיכף נעשה העגל ע"ש ולו היה נמחק בודאי לא היה עושה פעולה אח"כ דהרי השם שהיה על התהום דהסירו דוד לא השליך אותו שוב הוא עצמו והוצרך לכתוב אחר משום שכבר נמחק אבל הא דדוד דרוצה לכתוב השם ושישאר שם בקבע אולי אסור אחרי שברור שימחק כי הגם דבשבת (ק"ך:) איתא בדין מחיקת ה' עשייה הוא דאסיר גרמא שרי ע"ש כבר כתבו הפוס' דהיכא דפסיק רישיה אף גרמא אסור עי' בכנה"ג יו"ד סי' רע"ז אך שוב עיינתי עוד בס"ד ומצאתי תירוץ מרווח יותר דיש לחלק מההיא דמרע"ה דשם הוא לא עשה שום פשיעה לזה אישתרי ליה למכתב שם אבל הכא דהע"ה הוא היה ח"ו גורם דהסיר את שם ה' והוא גרם שיצוף התהום מנא ליה למישרי כי הא ואחיתופל השיבו ק"ו מסוטה דפשעה דנסתרה ובכל זאת התירה לעשות שלום בין איש לאשתו ק"ו לכל העולם והודעתי את זה במעמד אחר והראוני שהקושיא של הרב והתירוץ שלי קדמנו הג' בעל כלי חמדה עי' בפ' נצבים ולפי האמור לעיל ניחא דאין ראיה ממרע"ה דשם היה עפ"י הדבור הוראת שעה דלזה לא עשו את זה אותם שמזרע יוסף רק מרע"ה משום דהוא היה הראוי ומוכרח לזה והטעם שהוא כלל כל ישר' בו ויוסף השביע לכלל ישר' זאת אומרת איש השקול ככלל כל ישראל ולזה לא נכתב בתורה מה שעשה משה בזה כי אין ללמוד מהוראת שעה להלכה קבועה ודוק:

קריאי עדה נשיאי מטות אבותם כתוב קריאי וקרי קרואי יש לרמוז משום דהיה פה חסרון כי בצווי כתיב תפקדו אותם אתה ואהרן עם הנשיאים שנבחרו ובמד"ר פ' בהר

(פל"ג אות ד') איתא כאשר צוה ה' את משה כן חנו לדגליהם וכו' ואהרן היכן הוא ריב"ן וכו' אמר כיון שבא ליחסן הונו אותו אמרו לו אתה בא ליחסנו לך ויחס את בנך אלעזר דכתיב ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל וכו' הכתוב יחסו וכו' ע"ש ובכן לזה בא הרמז בחסרון הוי"ו בכתוב ונכתב יו"ד לרמוז שהיה חסרון בדבר והנה תמצא כי פה בכתוב זה כתוב קריאי ביו"ד וקרי בוי"ו וגם כתוב תחי' קריאי עדה ואח"כ נשיאי מטות אבותם משא"כ בקרח כתוב תחי' נשיאי עדה ואח"כ קריאי מועד ואפשר דהכונה היא להודיע שהנשיאים לא השתדלו להיות נשיאים עד שנבחרו מפי ה' ונודע לישר' וקראו להם העדה ונהיו לנשיאים וזהו קריאי עדה בתחי' וכתוב ביו"ד להודיע שנקראו מן ה' ומהעדה שהיו צדיקים וקרי קרואי בוי"ו לומר שאין רשות לעדה לעשות דבר עד שיקראום אבל בקרח שהם עשו עצמם נשיאים בלתי מינוי שמימי ולא מישר' כמו שדרשו ויקח קרח שלקחם בדברים רכים לזה קראו בתחי' נשיאי עדה ואח"כ קראי מועד חסר יו"ד ר"ל ללכת למשכן אהל מועד דשם היתה להם בולמוס תאות הכבוד לחלוק על משה ואהרן ופשוט:

הפקד שנים במסרה הפקד את הלוים הפקד עליו רשע, ירמוז כפי מ"ש רז"ל והובא ברש"י צפה הקב"ה שעתיד להיות הגזירה על ישר' שימותו במדבר אמר אל יהי לגיון שלי שלא טעו בעגל עמהם וזהו ואתה הפקד את הלוים ר"ל שלא יתפקדו לצבא אלא אדרבה הפקד אותם לשררה של המשכן הטעם משום אח"כ הפקד עליו רשע ואם הם בכלל המתפקדים ח"ו המשחית לא מבחין או ירמוז לפי מ"ש רז"ל באדר"ן כשנתמנה אדם פרנס מלמטה גוזרין עליו רשע מלמעלה ע"כ ולפי דעתי אולי שפירושו רשע פה הוא שתמיד הומה וסוער כמו שפי' רד"ק בפי' והרשעים כים נגרש השקט לא יוכל ע"ש שר"ל שאינו שקט וכן מי ישקיט ומי ירשיע ר"ל שאין לו שלוה ושקט ובכן כשנתמנה פרנס על הצבור נגזר עליו שלא יהא בשלוה וזהו רשע אך פה בקרח תתפרש כפשטה וזהו הפקד את הלוים לשררה וכבוד על המשכן וכו' שכנים למקום שחונה כבוד ה' ואח"כ הפקד עליו רשע זהו קרח כי כן הדרך של הרשע כשנותנים לו הכבוד נפשו לא תנוח שחפץ בתאותו עוד ועוד רח"ל ועי' בשעה"פ קרח וז"ל הרע שברוחו של קין נתגלגל בקרח ע"ש ועי' בש' רוה"ק בכוה"כ הנז' הפקד עליו רשע ושטן וכו' שהם שנים שהקב"ה יפקוד נפש רשע עליו שיכנס בו ויבוא עמו שטן אחר לעמוד על ימינו של גפש הרשע ההוא ע"ש וכן היה בקרח כי ש"ח ניצו' הרע שהיו בהבל הם היו עקריות בקרח בשמו ואח"כ נתעברה בו בחי' הרע שברוחו של קין ע"ש וזהו הכונה הפקד את הלוים שבכללם קרח אבל דע שזה מבחי' שלך שלקח הרע שבהבל ועתה הפקד עליו רשע שהם ש"ח

ניצו' הרעים שבהבל שהוא לקחם במספר שמו ושטן שהוא בחי' הרע שבקין יעמוד על ימינו רח"ל וא"ש דברי כלא חשיבין:

פרשת נשא

ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם יש להבין הטעם אחרי דהשי"ת מסר הברכות ביד הכהנים ושהם יברכו את ישר' בשמו יתברך א"כ למה סיים ואני אברכם שתלה הברכות רק בו יתב' באותו הרגע וא"כ למה להם לברך (עי' בס' אור ה' לר"ח קרשקש מ"ג כלל א' פ"ב) ותמצא בספרי איתא שלא יאמרו ישראל ברכותינו תלויות בכהנים ת"ל ואני אברכם ע"כ ומהו החששא שיש בכהנים עד שהוצרך הכתוב להבטיחם ואני אברכם הלא פשיטא מה שהכהנים מברכים הוא מהצינור שנשפע להם מהשי"ת על ידם וא"כ מה צורך בתוס' זה של ואני אברכם הלא הכל ממך וככה ראיתי להג' המלבים מ"ש ודב"ק משובצים זהב טהור עיניך תחזינה ובכלל דב"ק הוא כי ה' חפץ להשפיע ויין חמר מלא מסך וכו' יצוייר שאין המקבל מוכן לזה יריק עליו שפע אלק"י באמצעות אנשים אלקיים עובדי ה' והם יפתחו צנור הברכה ע"י תפילתם והם יריקו על העם ע"ש וא"כ תגדל התימה לחששת ישראל שלא יאמרו ברכותינו תלויה בכהנים ולפי פשטא היה נראה לי לומר שהדברים מגיעים לפי מ"ש בירוש' דגיטין (פ"ה ה"ט) וז"ל שלא תאמר איש פלוני מגלה עריות והוא שופך דמים הוא מברכני אמר הקב"ה ומי מברכך לא אני מברכך שנאמר ושמו את שמי וכו' ע"ש ואולי לזה רומז הספרי בקיצור שכתב שלא יאמרו ברכותינו תלויות בכהנים וכנז' והוא פשטי בדעת הספרי ואפשר לומר בדרשא בס"ד דבר טוב ונעים מאד כי הדין עם ישראל שיחושו מברכות הכהנים ולזה השי"ת הבטיחם שהוא יהיה מצוי כלומר משגיח על סדר הברכות ונקדים מ"ש הק' הגר"א זצ"ל ובקיצור דב"ק הוא יברכך חכמה וישמרך עושר יאר פניו אליך חיים ישא ה' פניו אליך בנים וכו' ע"ש בדב"ק ועי' בספרי בסדרין דרשות אחרות והנה הברכות הללו הגם שהם הם תכלית חיי האדם ותקותו ושמחתו והם המכשירים הגדולים לקנות בהם חיי עוה"ב כמובן מ"מ לפעמים הם ח"ו לקללה גמורה לפי ערך המקבלים לדוגמא איש המיוסר ביסורין מכוערין והוא שרוי בכאב וצער נורא ומיואש מן הרפואה ודל ורזה ומחכה למות בשמחה זה כשתברך אותו בחיים היא חשיבא לו לקללה גדולה כמובן וכן העני ואביון קב רשו ומטופל בבנים ובנות רבות כשתברכנו בבנים גם זאת לקללה חשיבא וכן לאיש זקן מופלג וחלוש ומיליוניר גדול וחשוך בנים ויש לו משפחה רעים וחטאים המחכים למותי וליורשו וכשתברך אותו בעושר גם זה לקללה חשיבא שהוא יוד כי ממונו אח"כ הולך להוללות וסכלות ובכן הכהנים הם מברכים בכללות לכל ישר' בשלשת הברכות

הללו חיים ועושר ובנים ואולי ח"ו יתהפך הסדר שיהא לקללה ח"ו לזה אמר לישראל ואני אברכם כלומר סדר הברכות אני אחלקם על ישראל ובכן לכל אחד אתן עליו הראוי לו ואולי כי זהו הטעם שנתקנה הברכה בלשון יחיד דאחרי שהמברכים הם לכל ישראל לכאורה היה צריך שתהיה בלשון רבים ולפי"ז ניחא כדי שתהיה הברכה לכל יחיד כראוי לו שתחשב לו לברכה ואולי לזה ירמוז ג"כ מ"ש בסוטה (דל"ט.) כי עקר כרעיה מהו אומר יה"ר וכו' שתהא ברכה זו שצויתנו לא יהא בה מכשול ועון וכו' ע"ש וקשה מאי מכשול שייך בה אך לפי"ז ניחא דהמכשול הוא בשוגג והעון במזיד ומתפלל שלא יכשל וגם לא יהא מזיד בברכה למי שאינו ראוי לאחת מהנה וכ"ש לשונא שלו שיכוין לברכו בברכה שהיא מזקת לו לפי ערך המקבלה:

ובס"ד נדרש בכונת המדרש בב"ר (פ' מ"ג אות י"א) וז"ל מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים ר"י מאברהם כה יהיה זרעך כה תברכו רבנן אמרי ממ"ת דכתי' כה תאמר אל בנ"י כה תברכו ע"ש ובסה"ק שופ"ד כתבתי שם דבר מה וכעת נלע"ד לרמוז עוד דבספרי איתא כה תברכו בשם המפורש או אינו אלא בכינוי ת"ל ושמו את שמי בשם המפורש ובמדינה בכינוי דברי ר' יאשיה ר"י אומר הרי הוא אומר הכתוב בכל מקום אשר אזכיר את שמי הרי זה מקרא מסורם היכן אני נגלה שם בבית הבחירה אף אתה לא תזכיר את שמי אלא שם בבית הבחירה וכו' ע"ש וראיתי להגר"א הק' בס' קול אליהו שהביא הגירסא ככה במקדש הכהנים מברכין בגבולין מניין ת"ל בכל מקום אשר אזכיר את שמי ופירש כי שמי הוא שם המפורש וזכרי הוא הכנוי ע"ש ובהיות כי זה זכורני בדב"ק ועתה אין לי הספר וגם אין מצוי אצלינו לזה נראה לי שטעמו של הגאון משום דכתיב שמי לעלם וזכרי לדור דור פירש כי זכרי הוא שם אדנות שהוא לדורות בגבולין ובעוניי תחי' אמינא כי בספרי לא מצאתי גירסא זו ומפורש שראיתי בספרי כי מלת אזכיר את שמי הוא על שם המפורש ואין ראיה מההיא דזכרי שהיא לבדה אבל כשהיא נזכרת עם שמי עלה קאי אזכיר גם בסוטה (דל"ח.) איתא נמי הכי וז"ל. וכי ס"ד בכל מקום אזכיר את שמי ופירש"י שם המפורש אלא סרס המקרא וכו' שם אזכיר את שמי ע"ש ובודאי הג' זצ"ל דב"ק אין מה להרהר אחריהם חלילה וחס ואולי הוא הגיה את הספרי אך לפי הכתוב לקוצ"ד אני עני נראה להדרש בדרך דרש כפי גירסתנו כי תיבת כה כפשטא היא ר"ל שלא ישנה כלל מהכתוב כמו שדרשו רז"ל (סוטה שם) שיהא בלה"ק ובעמידה וכו' שמוצאה מתיבת כה שהיא מקפדת ומגבלת את הצווי וממילא היא בכלל שכתוב שם קוי"ק שפירושו שם המפורש שבכל יום אותם הכהנים שבבית המקדש אין להם הרשות לברך בכינוי כמו בגבולין אך (ביומא דל"ט:) וברמב"ם ה' נשיאות כפים (פי"ד

ה"י) הובא משמת שמעון הצדיק פסקו הכהנים מלברך בשם המפורש כדי שלא יתלמד אדם שאינו הגון ע"ש הרי דגם במקדש רשאים הם ואפשר דהכונה היא בשם המפורש שם בן י"ב או בן מ"ב אבל לא לענין להזכיר שם קוי"ק באותיותיו דעל זה שם חייבים הם להזכיר באותיותיו ולא בכינוי אלא היות דבאותיות קוי"ק יש בו שם המפורש ליודעו לזה פסקו כנלע"ד בדרך אפשר) כי לגבולין לא צריך לראיה כלל כי דבר זה ידוע הוא בלא"ה ועל זה אמר בשם המפורש שפירושו כי תיבת כה באה לעכב על כל הכתוב שדוקא בשם המפורש שהכונה היא בשם קוי"ק שבו הוא שם המפורש ולזה אמר או אינו אלא בכינויו כמו המדינה כי תיבת כה הוא כינוי של שם אדנות שנקראת בשם כה (ובפרט לפי סודן של דברים כה היא נוקבא) (זוה"ק ח"ג דקצ"ט:) ובא לומר שגם בבהמ"ק יברכו בשם אדנות ולא יזכירו כלל שם ד' אותיות קוי"ק (ויסתפקו רק בכ"ג לבדו בהזכרתו באותיותיו ובשם המפורש) ולז"ק ושמו את שמי על בנ"י שהיא ברכת כהנים ופי' שמי הוא שם המפורש ששורשו קוי"ק ואחר שחייב לומר שם קוי"ק ממילא יבליע בו שם המפורש ור"י אומר אינו צריך כי הרי הוא אומר אזכיר את שמי וכי בכל מקום שמזכיר שמו שהוא שם המפורש אלא פירושו בכל מקום שאבוא אליך שם אזכיר את שמי ומובן דבבהמ"ק הזכרת ה' היא בשם קוי"ק שבו שם המפורש כי שם הוא בא אלינו ומ"ש אזכיר ולא תזכיר כבר אסברה רבינו האר"י זצ"ל שהיה ה' יוצא מאליו מפי כהן גדול מפורש יוצא ע"ש וזהו מ"ש הספרי תזכיר את שמי כי היא היא כשאתה תזכיר את שמו אז אני הוא שאזכיר אך כל מ"ש הוא דוחק ואם טעיתי ה' יכפר בעדי כי דרכי רק דרש כמובן אך היותר מרווח מה שראיתי בספרי דבי רב להג' מהר"ד פארדו וז"ל יש חסרון הניכר בספרי וצ"ל יכול אף בגבולין נאמר כאן ושמו את שמי ונאמר להלן לשום את שמו מה להלן בבית הבחירה אף כאן בבית הבחירה מכאן אמרו במקדש בשם המפורש ובמדינה בכינוי וכו' ע"ש ומ"מ ההיא דרשא דכה תברכו שממנה קפיד קרא שלא ישונה בבהמ"ק ההיא לענין הזכרת שם קוי"ק באותיותיו אבל יש מהמברכים שלא יודעים ומזכירים שם קוי"ק באותיותיו והיודעים מבליעים בנעימה כמ"ש בסוטה אבל בשם המפורש היא יוצאת מהכתוב ושמו את שמי שפי' שם המפורש שהוא לעלם ושם לא כתוב כה ולזה בימי שמעון הצדיק פסקו מלברך בשם המפורש ונשאר ה' ככתבו אומרים אותו ככתבו ממש רק שם המפורש פסקו ומוסרים לתלמידיהם פעם בשבוע כמ"ש שם ודוק:

מעתה נשוב אל הענין כי מדת כה תתפרש בשם אדנות והנה במק"א כתבתי כי מדת כה שהיא אדנות היא מורה על ההשגחה הפרטית וכתבתי שם כי ה' ברוך הוא שהוא שם

קוי"ק כשהוא מתלבש בשם אדנות ככתוב וה' בהיכל קדשו שפירשה האר"י החי היכל גימט' אדנות ואזי שם תשלוט ההשגחה הפרטית ועי' בפ' לך לך (דכ"א וכ"ב) באורך ביאור הענין בס"ד וזהו ששואל מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים כלומר בבהמ"ק שהיא תל תלפיות היתה הברכה בשם קוי"ק נגלה שהוא שם המפורש יען כי שם ההשגחה בכללות והיא מחלקת השפע בכללות לכל אבל בגבולין נמנע שם קוי"ק מפורש שהוא רק במקומו שמשם צוה ה' את הברכה לכל אלא דוקא בשם אדנות והיא מורה על ההשגחה הפרטית וזאת הברכה רק להם ולא לשאר יושבי תבל וכנז' שם מאיזה זכות היתה להם לזה תירץ מאברהם כי אברהם הוא שפרסם ההשגחה הפרטית וכנז"ל שם ממס' ברכות (ד"ז:) לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון אלא אברהם ע"ש שפירוש אדון הוא פרטי וכמ"ש מהרב אבודרהם אדוני רבוני וכו' ע"ש אין צורך להעתיק כל מ"ש שם והיא חייבה להשגיח עליו בפרטות לו ולזרעו בו כשהוא למינהו וזהו הרמז בכתוב כה יהיה זרעך שמדת כה תהיה דבוקה גם בזרעך שפי' יעקב וזרעו והיא מדת אדנות השומרת יחס הפרטים (עי' מלבים מהמכילתא) תהיה לזרעך ורבנן אמרו ממתן תורה כי אחרי שישראל הובדלו מן העמים אליו יתברך חלקו ונחלתו התברכו בזה כה תאמר לבית יעקב [ומתאים הדבר עם מ"ש רבינו בחיי פ' בלק מרז"ל (ע"פ התיצב כה על עולתך) ואנכי אקרה כה לבטל מהם כה יהיה זרעך כה תברכו ע"ש וכן עוד כתבו רז"ל (הובא בילקוט) בפסוק אולי אוכל נכה בו לחסר מהם חלק מכ"ד ע"ש והנה חלק מכ"ד הוא כ"ה אלף ורצה בזה ח"ו בחשבון כ"ה אלף היא מדת כ"ה אדנות השומרת על הפרט שנתברכו ישראל בה ועי' בחנוך מצוה קס"ט באורך וז"ל ובעלי הדת האמתיים מאמינים שהשגחתו ית' על כל אחד ואחד בפרט והוא המבין אל כל מעשיהם וכו' ולכן הזהירנו בתו' בהגיע אל האדם החולי רע דצרעת יחשוב כי עונותיו גרמו וכו' עש"ב ויתכן דזהו הטעם דישר' מטמא בצרעת ולא עכו"ם וכמ"ש הרמב"ם (בה' טו"צ פ"ט ה"א) ועי' בב"מ דכתיב אדם וכו' משום דזה בא מכח ההשגחה הפרטית והיא בפרטות שייכא בישר' טפי מעכו"ם ולזה בישר, שייך זה להשגחה ולא בעכו"ם ר"ל עובדי ע"ז כמובן] שהם יתברכו בכה שהיא אדנות השומרת ומשגחת על הפרט והיא הרמוזה בכה תברכו ובכן הראוי לעושר והיא לו לברכה יחברך בו וכן בבנים וכן בחיים לכל חד הראוי לו וכנ"ל ויען כי שומר הכל של כל הטובות הוא השלום ולזה הסוף הוא השלום וכבר כתבו המקובלים כי אדנות תחת קוי"ק בהכאה עולה גימט' שלום באותיותיו ע"ש וכן כתבו עוד כי במקום שיש הפכיות והתנגדות צריך להיות משכן השלום שומר היחס האמיתי ומקיימו ובמק"א כתבתי מהג' בעל סה"ד שקצת יש התנגדות בברכות אלה ע"ש וא"כ

לזה נתברכו בשלום ע"י כהן איש החסד וככתוב וחסידך יברכוכה וכמ"ש בזוה"ק ועי' מ"ש בסה"ק שופ"ד והיע"ב ודוק:

ויאמר ה' אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יביאו את קרבנם וכו' ויהי המקריב ביום הא' נחשון בן עמינדב וכו' וקרבנו יל"ד א' למה כפל נשיא אחד נשיא אחד גם התחיל בלשון יחיד וגמר בלשון רבים יביאו את קרבנם ב' למה אמר וקרבנו בויו העטוף המורה שיש אחר שקדם לו גם לא הזכיר ביום הראשון נשיא כמו בשארא ואפשר לומר כי כשהקריבו הנשיאים היה מנחתם בתוך העגלות כמ"ש הרמב"ן וכל עגלה היה בה מנחת שני הנשיאים וכל נשיא היה לו שור וזהו עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד א"כ העגלה כשקרבה לפני המזבח עם שני השוורים ביחד היתה לשנים ובהקרבה כל אחד ביומו לבדו דוקא וזהו הרמז נשיא אחד נשיא אחד ליום מובדלים אבל בהבאה אל המזבח יביאו תרי את קרבנם לחנוכת המזבח ובכן בעגלה של נחשון היה אתו יששכר וכבר ידוע כי צדקתו של נחשון היתה נפלאת ובקי"ס יוכיח שקפץ תחי' לים וברז"ל (ב"ב ק"י.) הנושא אשה יבדוק באחיה אהרן לקח אלישבע אחות נחשון ע"ש ובכן מהענוה שלו לא רצה להקדים הוא לבעל תו' שהוא יששכר והיה קטן בעיניו וחפץ שיששכר יקדים לו ולזה לא כתיב נשיא ולזה כתיב וקרבנו כלומר שהוא שני ליששכר שלא היה חפץ להקדימו אך הסכמת העם גרמה ויאמר משה לנשיאים לכולכם אמר הקב"ה שתקריבו אבל לא נאמר לי מי ראשון ומי אחרון נתנו עיניהם בנחשון זה קידש שמו של הקב"ה על הים זה ראוי להוריד את השכינה הוא יקריב ראשון ולזה ביטל דעתו מפני דעת הרבים והקריב ראשון בענוה ולזה כתיב וקרבנו בוי"ו העטוף הבא אחרי אחר ותמצא כי בכל הקרבנות כתיב עתודים חסר וי"ו חוץ מנחשון שבו מלא וי"ו דמאן דאיהו זעיר כלומר מקטין עצמו איהו רב (זהר ח"ג דקס"ח) ודוק:

זאת חנוכת המזבח וכו' קערות כסף שתים עשרה וכו' שלשים ומאה הקערה וכו' כפות זהב מלאות קטורת יש להבין מה טעם בקערה ובמזרק דילג לא אמר מלאים סולת כמו שאמר בכפות מלאים קטורת ושמעתי מהג' מהר"ח ברלין משם הג' הגדול מר אביו זצ"ל שהיה מעיר על הכפל מעיקרא למה צריך אחרי שכבר ידענו החשבון ואיהו מפרק לה כי מרע"ה אמר לנשיאים כולם כי ה' הודיעו שהם מוכנים להקריב כל אחד ביום אחד זה אחר זה מיום המשח אותו אך לא היה ידוע להם מי ראשון ומי אחרון (כמ"ש בסמוך מהמדרש) ולכן כולם הכינו את הכל מספק שמא הוא הראשון ולזה בסולת למנחה שהיתה בקערה ובמזרק כיון שהיא מנחה נפסלת בלינה לא הכינו כי חשבו דיומם יהיה אח"כ ונפסלת אבל הקטורת שאינה נפסלת בלינה כולם הכינו (בתנחומא תצוה

קטרת ר"ת קידושה טהרה רחמים תקוה ע"ש ולזה תיכף הכינו ובפרט שהיא צריכה לעבודה רבה בי"א סממנים וכו' כידוע) וזהו אומרו ביום המשח אותו כבר היו כולם מוכנים קערות כסף וכו' בשלימות אבל הקערות והמזרק היו כלים רקים ואין בהם סולת מחששא של הלינה שיפסלו אבל כפות זהב שתים עשרה של כולם מלאות קטורת ובזה נתישב הכל עכ"ל נאים הדברים למי שאמרם תמ"כ ושוב ראיתי להג' המלבים באות ק"ס מ"ש בזה ע"ש והבטחתי להג' שאביא דב"ק בסה"ק זכרו לברכה וזיע"א ולכאורה יש לעמוד בדב"ק בזה מהא דאיתא בזבחים (פ"ז.) כשם שהמזבח מקדש כן כלי שרת מקדש ע"ש והמזבח מקדש שלא יפסל גם בלינה כמ"ש שם אין לינה בראשו של מזבח ע"ש וא"כ גם כלי שרת דכוותיה דמזבח אין לינה פוסלת בהם וא"כ לכאורה שתירוץ הגאון קשה ואחרי שהם תוך כלי שרת לא יפסלו והגם דביומא (דל"ז.) איתא בן קטין עשה מוכני לכיור שלא יהיו מימיו נפסלים בלינה ע"ש מוכרחים אנחנו לחלק בין כלי שרת המשמשים והולכים אל המזבח אל הכיור דאינו אלא הכשר לכהנים לקדש ידים ורגלים וכלי שרת ההם דוקא הוקשו אל המזבח אך יש לישב כפי מ"ש במנחות (ד"ק.) כל הקרב ביום וכו' ביום אין בלילה לא אינו קדוש ליקרב אבל קדוש ליפסל ע"כ ופירש"י ליפסל כגון בלינה ע"ש ובכן יש לומר פשוט דמאי דאית לן דכלי שרת מה שבתוכו לא נפסל בלינה הוא מה שבזמנו אבל אם לא בזמנו לא, ונפסל בלינה אף שמקדש ובכן חזרנו לדין דכיון שהנשיאים לא ידעו זמן הקרבתם א"כ אותו שהוא שלא בזמנו נפסל בלינה ודברי הג' חיים וקימים ולקוצ"ד נראה לישב עוד הטעם שלא הביאו הסולת בקערה ובמזרק כמו שהביאו הכפות מלאות קטורת הוא דאחרי דקי"ל כל המנחות הם מצה חוץ מתודה ושתי הלחם וכמ"ש במנחות (נ"ג: ונ"ה.) ונילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו וכמ"ש שם והגם דמי פירות עם מים ממהרים להחמיץ מ"מ הוא שומרה שלא תחמיץ ע"ש ועי' ברמב"ם ה' מעה"ק (פי"ב הי"ד וכ"א) וא"כ אחר שכל אחד לא יודע מתי תקרב מנחתו היום או מחר איך ילוש בפושרין ויניח שמן עליה וישאירנה שבהכרח תחמיץ ולזה דינא הוא שלא יעשה כלום במנחת הסולת עד בא יום דברו ודוק כי הוא תי' נכון וישר:

פרשת בהעלותך

ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה וכו' וזה מעשה המנורה מקשה זהב וכו' ויש לדקדק א' הכפל העלה נרותיה והיה די באומרו ויעש כן ב' למה לא אמר שבעה נרותיה ג' גמר הכתוב וזה מעשה המנורה שזה כולו יתר וכבר נזכר במקומו בפ' המשכן ועי' אוה"ח מ"ש ונישב בס"ד עפ"י מ"ש במק"א משם רז"ל דנחלקו אם הנרות של המנורה

היו קבועים או מטולטלים ועי' בהקומץ רבה (דכ"ח.) ובפ' שתי מדות (דפ"ח:) וברמב"ם ה' בית הבחירה (פ"ג ה"ו וח') ע"ש והנה אם נאמר שהנרות הם קבועים אזי לא צריך לצוות לאהרן בעת שיעלה אותם שיהיו בכוון אל מול פני המנורה דכאשר נעשו מקשה בתחי' כן יאירו אבל אם הם מטולטלין יחול בהם הצווי שלא ישנה והנה מרע"ה אמר לאהרן כמו שצווה מפי ה' בלשון הזה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות ובזה יש שתי פנים שאפשר שהפירוש הוא אל מול פני המנורה יאירו ר"ל אל מול הנכחי שהוא נגד פני המנורה שהיא היתה בהיכל ומול שלה הנוכחי הוא בית קדשי הקדשים למול זה יאירו ואזי יבוא הפשט יאירו שבעת הנרות כולם אל מול הנז' יאירו אבל לפירוש רז"ל שכולם פונים אל הנר האמצעי מוכרחים לומר כי תיבת יאירו שבעת הנרות הוא מוכרת ואינו דבוק אל הסמוך לו לאל מול כי אינם רק שש שהם אל מול אלא הוא מוכרת ור"ל שבכלל יאירו שבעה ולכן גם בעל הטעמים הפסיק בטעם פני המנורה ליאירו שאחריה להודיע זה (בשם הראב"ע כתבו כל פירוש שאינו מתאים עם נגינת הטעם לא תשמע אליו ע"ש) כי פני המנורה הוא נר האמצעי והשש נרות יאירו אל האמצעי וכיונה דעתו של אהרן לפירוש האמיתי שכתבו רז"ל ולזה אמר ויעש כן אהרן ומהו אל מול פני המנורה העלה נרותיה שהם הששה דוקא ולזה אמר נרותיה ולא שבעה נרותיה ולזה אמרו במד"ר פ' בהעלותך את הנרות זש"ה ה' חפץ למען צדקו יגדיל תו' ויאדיר ע"כ, ר"ל למה לא פי' הכתוב בהדייא ויסמוך אח"כ על דעת אהרן לזה תי' ה' חפץ למען צדקו יגדיל תו' והרי גם בתו' נתן הביאור לישר' לברר דעת התו' ולא נאמר בהדיא הכל בתושב"כ כדי שיזכו ישראל בהוציאם כונת התו' בפלפול וכן הוה במנורה נאמרה בסתם וכיונה דעת אהרן להלכה והיא דמיון לתו' לישר' שהתורה היא שמן זית זך. ומה שסיים וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה וכו' הוא בא לתרץ הקושיא שיש דמה צריך לכל הצווי שיעלם אל מול פני המנורה שהרי בלא"ה המנורה ונרותיה עשאם בצלאל וכאשר עשאם באותה התכנית הם יאירו לזה אמר שהוצרך לצווי משום וזה מעשה המנורה מקשה זהב הוא רק עד ירכה עד פרחה דוקא זה מקשה וממילא מובן כי הנרות אינם בכלל המקשה והם מטולטלין ויחול בהם הצווי והיות כי גם הצווי הוא סתום וכנ"ל לזה בא להודיע שבח אהרן שכיונה דעתו אל האמת ואנו חייבים לשבחו הגם דהשבח הוא רק לשמו יתברך (חובת הלבבות כתב אם באת לשבח הוא רק לבורא ואם באת לגנות גנה עצמך ע"ש) ורצה השי"ת לשבחו להודיע כי שבחו עולה השמימה בלהב המנורה וכתב מדרש תלפיות (בענף אהרן) משם התו"ח עפ"י המדרש שבפטירת אהרן דלקה מנורה לפני מטתו ע"ש וזהו אל מול פני המנורה שהוא המדליק אליו יאירו שבעת הנרות ועי'

בעץ חיים ש' תקון הנוקבא פ"ה דברים נפלאים בשבח אהרן רזין עילאין בענין המנורה ע"ש ונרמוז עוד בענין המנורה ושבעה קניה שכבר יחדו כנגדו מזמור אלקים יחננו ויברכנו כידוע שיש בו ז' פסוקים כנגד ז' קני מנורה ויתכן עפ"י מ"ש בעקידה הבי"ד הרב המוסקאטו דרוש י"ט וז"ל ז' עקרים עם התו' האלקית הם הם העמודים אשר בית ישראל נכון עליהם והם חידוש העולם והיכולת המוחלט ותורה ונבואה מן השמים והשגחה והסליחה ושכר ועונש ועוה"ב ומקבילים להם ז' מועדים השבת על החידוש פסח על היכולת שבועות על תורה מן השמים ראש השנה על ההשגחה יוה"כ על הסליחה סוכות על שכר ועונש עצרת על עוה"ב ע"ש והג' המוסקאטו רמז בדב"ק המסרה של ז' פעמים לולא עש"ב וברגליו אעבורה שזה רמוז במזמור זה הרומז לז' קני המנורה שגם המה אורם העיקרי הוא הנר האמצעי אל התורה ובה כלול כל השבע הנ"ל ולזה יהיו פונים אליו ובמזמור פסוק א' אלקים יחננו ויברכנו זה רומז אל חידוש העולם שידוע שנברא כדי שיקרא חנון ורחום וכולם לא נתקימו אלא בברכה מה' ופסוק השני לדעת בארץ דרכך הוא מורה על היכולת בשינוי טבע הבריאה שהוא שייך בכדורנו הארצי בכל הפלאות שנעשו יודוך עמים אלקים יודוך עמים כולם ההודאה על התורה שניתנה לישראל בתריג"מ ולכל העולם בשבע מצות שהיה ג"כ רצונם שלא לקבל תו' כמ"ש רז"ל ועי' בתוי"ט ברכות (פ"ז מ"ג) דלכך מברכים על התו' בשם קוי"ק שהוא מחסדו וכו' ע"ש ישמחו וירננו לאומים כי תשפוט עמים מישור וכו' הוא על ההשגחה לתת לאיש כדרכיו וכו' וזהו תשפוט עמים מישור וכו' יודוך עמים אלקים הוא על הסליחה שגם אחרי היכולת להעניש מלך מוחל וסולח ועל זה יודוך וכו' ארץ נתנה יבולה וכו' הוא על שכר ועונש יברכנו אלקים ויראו אותו כל אפסי ארץ הוא על עוה"ב יום הדין הגדול כללי לכל הבריאה מאדה"ר עד הסוף וזה היראה היא עתה כללית משא"כ מקודם היא פרטית לאותו מחוז לאותו מלך אבל פה ייראו אותו כל אפסי ארץ ודוק:

ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג ואל אראה ברעתי עי' רש"י מרז"ל תשש כחו של משה כנקבה ע"כ ואולי נדרש עוד ונקדים להעיר דאיך מרע"ה יהיה קץ בחיים שה' חפץ לו בהם וטוב יום אחד בתשו' ומע"ע בעוה"ז וכו' גם נעיר עוד דאיך אמר מרע"ה לא אוכל לבדי שאת אתכם והרי ראינו כי מהרוח אשר עליו שנאצל ממנו ונתן על ע' הזקנים היה מספיק הרי כי השי"ת נתן לו היכולת שיספיק לבדו כי שקול משה נגד כל ישראל כדרשתם (הובא ברש"י ע"פ) למשה ולישראל ר"פ יתרו אך יש לומר דכונת מרע"ה היא דראה כי הגם שברוחניות הוא מספיק לכלל כולו אך הכלי שהוא הגוף שבו לא היה בו כח ודי שאת להוציא מה שבכחו אל הפועל לאחרים שהיו כחותיו חלשים בערך כלל

ישראל בכללות ולא היה חפץ מהקב"ה שיחזק את חומרו בערך הרוחניות שבו כי חפצו שהרוחני שבו הוא העיקרי והכלי שהם כחות הגוף יהיו קטנים מערך האור שבו ולזה בחר שאחרים ישאו אתו וישאר כח גופו כמות שהוא בלתי שום תוספת שלא היה לו ברירה אחרת כי אם תאמר שלא ילמד רק כפי כח גופו יפסידו ישראל וזה אומרו ואם ככה את עושה לי ר"ל תיבת את שהיא נקבה תעשינה לי באיזה מציאות אם שתחפוץ לתת כח בגופי ביותר שהגוף שהוא כלי הוא נקבה בערך האור שבתוכו ובזה יפסיד כי עובי וחשכת הגוף מונעת שביבי אורה הפנימיים (ועי' ע"ח ש' לידת המוחין פ"ב כי הנוק' כלי הכתר שלה הוא ב"פ אור והעצמות שבתוך הכלי הוא חצי שליש האור ע"ש) וזהו את עושה לי וכן אם ישאר הגוף כמות שהוא יפסידו ישראל גם זה חשוב נקבה במה שאינו משפיע ולזה בחר הרגני נא ואל אראה ברעתי אם מצד שאין בכחו להשפיע לאחרים מחולשת הגוף וכן אם חפץ לחזק גופו הרבה אז יפסיד הוא ח"ו אורו הגדול בכח חשכת הגוף ולשתי הצדדים זה אצלו קשה רק בסוג השלישי שיהיה אתו עוד סובלים את ישר' שבין הוא ובין ישראל לא יפסידו ומאריה כביכול הסכים על ידו ואמר לו שיבחר ע' איש מזקני ישראל (עי' בעה"ט נגד ע' שמות של ישר' ונגד ע' שמות שיש לה' ברוך הוא ומנה אותם שם ע"ש) ואצל מן הרוח שעליו ונתן על ע' הזקנים בשביל שהיה בו מסוג ישראל לזה אצל מעליו ונתן עליהם והוא לא הפסיד כמ"ש רז"ל משל לנר (ילק"ש הובא ברש"י ע"פ ואצלתי מן הרוח) ומשל למערה מלאה מים ולא נחסר ממנו כלום ומרוה גם הוא יורה וכמ"ש בע"ח בפסוק הצדיק אבד כשאין הז"א משפיע גם או"א מונעים ח"ו להשפיע בו והארכתי ברמז זה בסה"ק שופריה דיעקב בפ' הנז' ע"ש וזהו הרמז שאמר את עושה לי וקשה דאת הוא כינוי כלפי מעלה ח"ו ולפי"ז בא הרמז שפיר כי זה תלוי בזה כשתשש כחו של מש חלילה מחסרון השפעה יש חלילה תשות כלפי מעלה וכנז' וה' יכפר בעדי:

הממעיט אסף עשרה חמרים שמעתי מפה קדוש הרה"ג חיים סתהון ז"ל חידוש משם הג' איש אלק"י הגר"א זצ"ל איך החש' הזה משום שמחנה ישראל הוא שלשה פרסאות א"כ האמצעי הוא רחוק פרסה וחצי עד שיגיע למקום השלו שהיה סביבות והם הלכו כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת שעפ"י מהלך בנוני עשרה פרסאות ליום וא"כ הלכו שלשים פרסה שהם יו"ד פעמים הליכה וחזרה ובכל פעם לקח חומר אחד משא האדם באותם הימים ע"כ ואנא עניא הוקשה לו שהרי באותם הימים היה יכול כל אחד להגביה על כתיפו ארבעים סאה כמ"ש בסוטה (דל"ד. הובא ועם שיעור הנפח ובפרט של העופות ברש"י פ' שלח ע"פ וישאוהו במוט בשנים) גמירי דכל טעונא דמידלי איניש

על כתפיה תלתא דטעוניה ע"ש ואיך כתיב חומר ואולי לדעת הג' דחומר הוא פירושו יבש כמו חטים וזה היה כובד השלו שהביאו שאפי' משעורים לחטין ולתבן יש הפרש עי' מציעא (ד"פ.) והגם דשם אין השיעור רבעא אולי בעופות לערך האבנים אם הם ארבעים סאה בחומר שהוא שלשים סאה כובד של עופות יעלה בנפח לשיעור ארבעים סאה של אבנים והוי חדא שיעורא וכונת הג' שאמר חומר משא האדם בימים ההם ר"ל חומר יבש שיעלה בעופות יעלו מ' סאה כן נראה לע"ד דבדרך אחרת לא יכולתי להבין כונת הגאון אך אני ברגליו אעבורה אולי נעשה התש' באופן זה רק נקדים מ"ש בספרי וכ"כ רש"י שהממעיט ר"ל אף החגרין והעצלים לקטו יו"ד פעמים ע"ש ואלו ודאי לא הלכו יו"ד פרסאות ובכן אלו שהיו באמצע והיה מהם חגרין ועצלים כל שלש עונות הללו הלכו רק חמש פעמים שהוא חצי בערך הבריאים והזריזים ובודאי אחר שהם עצלים וחגרים גם במשא היו חצי מחבריהם וחבריהם כשהם מטעינים הם יוכלו עד כדי ק"ך סאה אחרי שלבד יכולים לתת על כתפיהם מ' סאה ע"י הזולת עוד שני שלישים ק"ך סאה ואלו שהם מחצה מחבריהם ע"י הזולת שיטעינום שרחמו עליהם הם יכולים לטעון ששים סאה שהם שני חומרים והם הלכו רק חמש פעמים מחצה מחבריהם הזריזים שהלכו יו"ד הם הלכו חמש ובכל פעם שני חומרים יעלה יו"ד חומרים ולזה הממעיט שהוא החגר והעצל אסף יו"ד חומרים שזהו משא החגר בימים ההם ע"י הזולת ובזה יבוא החש, גם לפי דעת רז"ל שהממעיט קאי אחגר ועצל ושוב זכיתי וקניתי ספר הכתב והקבלה וראיתי שהביא חידוש הנ"ל בשם הגר"א ז"ל שהודיע לו הרב אור החיים ז"ל הנז' ולא העיר כלום בדב"ק וצל"ע כי מה שפירשתי בדב"ק הוא דחוק לקוצ"ד:

ותדבר מרים ואהרן במשה וכו' והאיש משה עניו מאד ודרשו בספרי ענו בדעתו ולא ענו בגופו ולא ענו בממונו והביאור לזה ע"ש רצו בזה כי ענו בגופו הוא מחולשה או שאין בו כח לנקום או שאינו מרגיש עד כמה מגיע העלבון וכן בממונו אותו הדבר שהמסכן הוא רוחו נכאה כידוע לז"ק כי רק ענו בדעתו שהיה גבור ועשיר ומרגיש ורק שהיה שפל וסבלן וא"כ יש לתמוה כי דבר ידוע הוא דכשיש איזה נזק לאומה חובה רבה לעשות משפט חזק כדי שלא יצא נזק לכלל כמו שהרופא חותך יד ורגל כשהוא חושש על הנשמה וזה חשיבא רחמנות גדולה וזוהי הסיבה לעונש שאול המלך ושאול באחת ועלתה לו וכמ"ש המפרשים משום שחטא שאול היה חטא מדיני הנוגע להממשלה בכלל ובמשפט צבאי גם הטעות חשוב הוא לפשע ומרד משא"כ בדוד היה בינו למקום וכן מצאנו ראינו במרע"ה במחלוקתו עם קרח ועדתו משום שהיה חשש פקפוק בנוגע לעיקר הדת שפקפקו בנבואתו הרגם במיתה משונה חדשה בולטת וניכרת לכל ושפך

עליהם זעם נורא והנה תמצא גם פה הגם שמשה לא תבע עלבונו הגם שלא דברה חלילה נגד הדת כנז' נענשה משום שגם פה יצמח ח"ו חשש פקפוק במה שהשוו נבואת משה אליהם שיצא מזה כשח"ו יבוא איזה נביא ויגיד לגרוע ולהוסיף באיזה מצוה וכו' שאולי ימשכו אחריו אחרי שיש בעולם השוים למרע"ה א"כ יתכן דגם זה שוה אליו ולזה תיכף נתקנא ה' להענישה וגם השותק ושמע אליה אהרן נענש קצת לרגע כמ"ש בויפן אהרן והודיעם בנבואה כי לא היה ולא יהיה השוה אל משה בנבואה שאינה במדרגה שנאמר שזה גדול מזה באיזה מדריגה כמו שתבדיל בחכמים שאין הדבר כן כי זה לא מראה רק פנים בפנים ולא במדות (ועי' בהרמב"ם פ"ח מה' יסוה"ת ובמורה ובס' אור ה' לר"ח קרשקש מ"ג כלל ו' באורך הפרש בין נבואת משה לשאר ע"ש.) וא"כ קשה איך מרע"ה לא בקש להעניש מחשש זה, לזה סיים והאיש משה ענו מאד וזה יתרץ התמיהה כי מכח הענוה שלו הגדולה לא היה יודע ומכיר שאין כמוהו בנבואה ושזה מזיק לכלל [כ' המפ' ענו מלא עי"ן נו"ן ו"ו גי' רמ"ח שהיה ענו ברמ"ח איבריו ובזוה"ק (פר' שלח ד' קס"ח:) מאן דאיהו זעיר איהו רב ויש לומר בהרחבה משום שהוא זעיר בעצמו איהו רב] וחשב כי הדבר הוא משום כבודו דוקא ועל זה היה שפל וסבלן מפני אחותו הגדולה ולזה תיכף נדרש כבודו עפ"י ה' שבשביל שאמרו אנו שוין אליו בנבואה נענשו וזהו קיומה של תו' ורק משה ענותנותו הגדולה היא סיבה לשתיקתו וזהו והאיש משה וידוע מ"ש המפ' כי יש הפרש גדול כשתאמר בתחי' האיש קודם השם היא חשיבות וכשתהיה אחר השם הוא ח"ו לגנאי כאומרם כי זה משה האיש כידוע ומ"ש מכל העם אשר על פני האדמה הענין הוא כי בכל בני אדם ימצא ענוה למשל החייט לא יתגאה בחכמה אחרת וכן בכל חכמה אלא בדבר שהוא יודע הוא מתגאה וכן הלאה גם בחכמת התו' מתקנא חכם בחכם אבל כשהגיע מדריגתו עד הסוף אזי הענוה היא אצלו טבעית וטבעו מחייבו בנחת להשפיע מהודו לאחרים וכמ"ש התנא (באבות פ"ב מ"ח) אם למדת תו' הרבה אל תחזיק טובה לעצמך אלא תשפיע לאחרים כי לכך נוצרת וידוקדק לכך נוצרת עפ"י מ"ש המורה נבוכים אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת וכו' שהכונה כי הקב"ה נתן חכמה לאדם ועושה חסד לאדם ומציל עשוק מעושקו וצדקה לברואים וזהו אל יתהלל וכו' כשתהיה רק לו כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה המקבילים נגד חכמה וגבורה ועושר ובאלה חפצתי עש"ב וזהו כי לכך נוצרת שתשפיע לאחרים לזה אמר האיש משה השלם ענו מכל האדם שעל פני האדמה שיש בהם הפכיות זה ענו בחכמה זו שאינה יודעה והשני להיפך בחכמה אחרת שאינה יודעה וכן הלאה רבו מלמנות מרע"ה ענו מכולם וראיתי במפרשים משם הג' יעקב מלובלין אביו של הג' המפורסם הנק' הרב העשיל כי

מעת שאמר לו ה' של נעלך ופי' מאשתו כי השכינה היא כלתו ולזה צריך לכתוב כלת משה והוא מהענוה שלו כתב כלות בוי"ו ומרים דברה עליו שאם איתא שצריך לפרוש היה לו לכתוב כלת ולזה סיים הכתוב והאיש משה ענו מאד והיא הסיבה שכתב כלות ע"כ דב"ק וש"י ויש לרמוז מ"ש בת"כ (הובא בילקוט פ' שמות רמז ק"ע) משה משה הוא משה עד שלא נדבר עמו הוא משה משנדבר עמו עפ"י מ"ש הג' נחלת שבעה בסה"ג בשם משה ששורשו בלשון מצרי הוא מים כך שם המים הוא משה ובזה פי' הכתוב ותקרא שמו משה ר"ל מים כי מן המים משיתיהו ע"ש ובכן זהו שאמר משה שנשאר בחי' מים המבקשים מקום נמוך גם הוא ענו ושפל ולזה התו' שיבחו רק בזה וגם יש לומר פי' הוא משה עד שלא נדבר הוא משה משנדבר עמו כי מרע"ה כל כך היה פרוש ונבדל ומוכן לנבואה תמיד עד שהוא הוא הבחי' משנדבר עמו שגם בלא עת הנבואה היה מוכן בכל רגע ולא כמו שאר הנביאים שלא תמיד הם מוכנים ואותה ההכנה שהיתה אתו מקודם בדבקות היא היא שהיתה אתו בבוא עליו רוח ה' עליו ולזה לא היה נרעש ונבהל ועיין הר"ן בדרוש ח' כי לכן בא הנבואה עליהם וכשיעתק הטבע מההיפך אל ההיפך פתאום יסתמר ויצטער ודומה למי שהוא יושב בחשך ופתאום יבוא לו אור גדול כי יברח ממנו כח הראות ובכן היה כן בהם פתאום נגה עליהם אור הנבואה ומרע"ה שתמיד היה מוכן אל הנבואה מלבד גדולתו היה יפה אליו משא"כ הם ואולי יש להוסיף ג"כ מ"ש הכתוב ויחר אף ה' בם וילך שתיבת וילך ירמוז ג"כ שהנביא אף שמסתלקת הנבואה ממנו מ"מ אותו האור והזוהר שהיה בו ישאר לו רשימו בו ותפעם אותו, אותו הרוח הקודם ובהם היתה הקפיצה פתאום גם בסילוק שלא נשאר שום רשימו מהקדושה וזה וילך והיה זה לעונש על השואתם בנבואה אל משה הענישם ה' הגם שמרע"ה לא נרגש מזה ויש לפרש בזה מ"ש רש"י אל נא רפא נא לה מפני מה לא האריך משה בתפי' שלא יאמרו ישראל אחותו בצרה והוא מאריך ע"כ וקשה אדרבה הוא מאריך בשבילה אך יתישב שישר' ידעו שהשי"ת יקבל תפילת משה ואי אפשר שיענהו בתוך התפי' ע"ד תנו לו ואל אראה פניו ח"ו ומוכרח עד שיגמור תפי' ובשביל שקשה לישר' למה לא התפלל מרע"ה קודם בקשת אהרן אליו יחשבו שהיה לו נחת בעונש שלה ולזה מאריך בתפי' כדי שתתעכב רפואתה עכ"פ עד גמר תפלתו ולזה קיצר וממילא יבינו שאין לו נחת בעונשה וטעם שלא התפלל מקודם להיות כי לא היה מביט גם באחותו ולא ידע מה היה לה וכשידע עשה תפי' קצרה ותדע שהרי רז"ל (הובא בילקוט ר' תשמ"א) כתבו ויפן אהרן וכו' שבעת שהיה אהרן מביט במרים היתה מצורעת שמזה מוכח שמשה לא ראה אותה ומזה תבין

קדושת הרועה שגם באחותו לא היה מביט כי עיניו תמיד לשמיא רואים זי"ע ועל כל ישר' אכי"ר:

פרשת שלח לך

ומה הארץ השמנה היא אם רזה היש בה עץ וכו' הנה נבין הטעם שהתחיל בשמנה ורזה שדבר זה הוא יוודע ביותר מהפירות וא"כ תחי' ישאל אם יש בה ואח"כ ישאל אם שמנה ורזה וגם קשה שהרי כל העצים שיש שמה הם נתונים לעקירה ושריפה כמ"ש רז"ל אין לך עץ באר"י שלא נעבד בו ע"ז וא"כ מה תועלת מהעץ כן קושיא אחת מתרצת חבירתה כי הם שואלים רק על כח הארץ על יבול האדמה שלה אם הוא דשן ושמן ולהיות כי כשיש עץ בשדה אז פרי האדמה שאינו עץ הוא לא כל כך דשן שהאילן מחליש כח הארץ לזה אחר ששאל על הארץ השמנה שזה הוא התכלית לא בהעץ שיש בה שעומד לכליה שאל אם יש בה עץ ובכל זאת היא שמנה שמורה על כח הארץ הרבה ושבחה גם אמר להם שיביאו מפירות הארץ להראות להם והם הביאו גם גוף העץ זמורה עם אשכול שלא יחשבו שגידול הפרי הוא מלאכותי הביאו הזמורה אתו להודיע כי הוא מקורי בטבע הארץ ופשוט:

למקום ההוא קרא נחל אשכול על אודות האשכול אשר כרתו בנ"י לפשטא יש לומר שלא תאמר דאולי אותו המקום רק הוא שהיה משונה בפירותיו משא"כ שארא לז"ק שהמקום ההוא לא היה נחשב ביתר שאת ומה שנקרא אשכול הוא משום שכרתו משם אשכול בנ"י אבל לא ע"ש שפירותיו משונים גם רומז שלא תאמר שהוא על שם אשכול שהיה אהוב לאא"ה כי שם אשכל חסר וי"ו כמו שדרשו בנוט' שמו אחי שונאים כבירים לך וזה אשכול מלא כל טוב אלא ע"ש שכרתו בנ"י וק"ל (ועי' בתנחומא ובפי' עץ יוסף עפ"ז):

ויהס כלב את העם אל משה וכו' בטעם אל משה עי' מ"ש הק' בס' אור החיים ואפשר עוד לומר כי להיות שהמרגלים דברו בתחי' אל משה ואהרן ואח"כ אל כל העדה והתחילה העדה לצעוק שר לא היה באפשרי להשתיקם מריבוי הקולות כמובן ובכן גם כשיצעוק הוא להגיד דעתו לא ישמע כלל אל האוזן מריבוי הקולות והצעקות לזה עשה בחכמה וזהו ויהס כלב בטענה אל משה נלכה אליו ושם נצעוק לפניו ולא פה כי אין תועלת כלל ובזה הסכימו וכל אחד משתיק את השני אל משה ובזה הם שתקו הכל ואז היה באפשרי להשמיע דבריו אל העם במה שראה בשליחותו ואמר עלה נעלה וכו' או נאמר במ"ש אל משה כי ידוע שאלדד ומידד היו מתנבאים משה מת יאושע מכניס כידוע ברז"ל ולזה אמר להם אל משה תדעו כי צעקה זאת לבלתי לכת לארץ שמח בו משה כי כל עוד שלא

הולכים לא"י יחיה משה ובכן הוא יחפוץ בצעקתכם לזה נלכה אליו ושם תצעקו ובזה היתה לו היכולת להשתיקם ואזי הודיע את האמת שאצלו וק"ל:

ארץ אוכלת יושביה היא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות יתפרש הסמיכות עפ"י מ"ש רש"י שראו בכל מקום קוברים מתים ע"כ וזה אומרם אוכלת יושביה שהם ילידי הארץ וחיו באותו אויר ומורגלים בו ושמא תאמר שזה או לחולשתם מלידה או לרעבתנותם מסכנים גופם באכילות גסות לזה שלל שתיהם באומרו וכל העם אשר ראינו אנשי מדות אחת בחוזק וחוסן הגוף והשני באכילתם ושתיתם במדה וגם במדות טובות כמ"ש ז"ל שאחימן ששי ותלמי הרגישו במרגלים ולא עשו להם רעה וכל זה יש בה ובכל זאת היא משכלת וק"ל:

ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים בטעם הכפל אולי מפני שיש שני מיני נפילים האחד פי' מלשון נפל כמ"ש רמב"ן בפ' בראשית בפסוק ויראו בני האלקי"ם את בנות האדם וכו' וע"י זה היה הולד כמו נפל לגבי האב מפני זרע האם שהוא חלש ולא היה כבני אדם מפני זרע האב ע"ש ועוד יש נפל שכל הרואה אותו נופל לבו עליו מיראתו ממנו כמ"ש רז"ל (ובזה רמזתי הכתוב בפ' דברים ולך אותו ואת בנו וכו' בניו קרי ובנו כתיב שרומז לשני מיני בנים שהיו לו אחד בנו הדומה לו ושאר בניו שבאו לו מבנות האדם) ולזה אמר פה ושם ראינו את הנפילים הם מאותם של בני ענק מן הנפילים המיוחסים מאב ואם ולזה ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם כמו שפירשו ז"ל שהיו אומרים נמלים רואים כבני אדם שמרוב גובהם מעניקים חמה בקומתם חשובים בעיניהם כנמלים ודיוק רז"ל מדלא כללו ביחד ונהי בעינינו ובעיניהם כחגבים וגם בלא"ה אי אפשר שיתאים הדמיון דאם הם בעיני עצמם כחגבים איך ישתוה לעיני הענקים הרחוקים מהם הראייה כחגבים אלא מוכרח פירוש וכן הוא בערך דאם בעינינו ראינו עצמנו כחגבים בערך זה בעיניהם כנמלים שיש להם כנפיים שדומים לחגבים ופשוט:

בבואכם אל הארץ פירש"י משונה ביאה זו וכו' משנכנסו בה מלחמה נתחייבו בחלה ע"כ ויש לנו דאיך יכון עם מה שכתבו רז"ל (חולין י"ז) על פסוק ובתים מלאים כל טוב שאפי' קדלי דחזירי וכרמים נטועים כלאים או ערלה מותרים ולמה בחלה אסירי וליכא למימר דחלה שאני משום דא"י מוחזקת לנו מאבותינו ולזה בעת שדרכה רגליהם בה אף קודם כבושה חשיבא שלהם ולזה נתחייבו בה ועי' בירוש' דחלה (פ"ב ה"א) תמן עד שלא נכנסו לה למפרע ירשו וכו' ע"ש דא"כ כלאים וערלה נמי והגם דיש לדחות דאולי גזירת הכתוב בחלה ותלה בה בביאה לחוד מ"מ תיקשי לן להבין הטעם ועוד דהא

בירוש' שם כתבו ג"כ על החדש וז"ל ר"י בעי כשנכנסו ומצאו קמה לחה מהו וכו' אפי' חטין בעליה ע"ש והא בחדש אין כתוב כמו בחלה ולמה יאסרו בו והיה נראה לי לומר דמזה ראיה למ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ח מה' מלכים דלא אישתרי להו קדלי דחזירי אלא אם רעב ולא מצא לאכול ע"ש וא"כ הא שפיר דכוותה ויש לומר גם בחדש מה שנקט אסור הוא כשיש לו מה יאכל ובחלה איתא בתקנתא בפחות משיעור ואכל להבין אך יש לדחות דהלא שם קתני עוד אני אומר לא אכלו מצה בליל פסח וכו' ש"מ שלא היה להם אך יש לדחות דהיה להם חמץ עד ערב פסח ובליל פסח אסורים לאכול מדין חדש אך מצאתי להרמב"ן בפ' ואתחנן שהביא דברי הרמב"ם וכתב שאין זה נכון שלא בשביל פקוח נפש או רעבון הותר בשעה שלחמו וכו' אלא התיר להם שלל אויביהם ולא בכל חלוצי צבא וכו' ע"ש וא"כ קשה מהא דחדש ובחפשי בזה מצאתי בנימוקי הג' חת"ס על הירוש' וכן מצאתי ג"כ להג' טורי אבן בר"ה די"ג שכתב דאף לשיטתו של הרמב"ן היינו דוקא באותן איסורים שאין להם היתר לעולם כמו קדלי דחזירי אותן הותרו וכו' משא"כ בחדש הרי יוכלו לאכול מחיטי אויביהם אחר העומר מהי תיתי שיאכלוהו קודם העומר וכו' ע"ש ובעניותי קשה לי הישוב לפי מה שנראה מפשט דברי רמב"ן שכל האיסורין חוץ מע"ז היו מותרין ממש דמשמע דלית בהם איסור כלל וכמו שסיים אם איסורי תו' הותרו גזירות של דבריהם יהיו אסורות וכו' ע"ש וכן זכורני במפרשים (כעת לא ידעתי איה כי מזמ"ר ראיתי) שכתבו על מ"ש הרמב"ן בפ' יתרו בפסוק כי חרבך הנפת עליה וכו' מפני זה לא היה במשכן ברזל כי גם יתדותיו היו נחושת ובבית עולמים לא היה ברזל רק הסכינים שהשחיטה אינה עבודה ע"ש ודקדקו מדלא הזכיר במשכן רק יתידות ולא סכינים שהיו משום שבמדבר היה נחירה ע"ש ומשמע שהוא מותר גמור אך מזה יש לדחות דבמדבר אין להם רשות בשחיטה רק שלמים ולכן מותר גמור משא"כ בארץ אך עכ"פ הפשט נראה ג"כ שמותר גמור ולא מתורת דוחק ודחייה דאם באנו לעשות בהם קצת איסור עד דנחשוב לדחות הזמן בשביל שיותר אח"כ ע"י הזמן א"כ כמעט שוב חזרנו לסברת הרמב"ם דאיסור אית בם רק דאישתרי במלחמה וכמו ביפ"ת דלא הותרה רק במלחמה הא נמי דכוותה אך באין לו מה יאכל דוקא וכן ראיתי להג' כלי חמדה ריש דברים משם הג' מהר"י בעל יע"ד דהגם דאישתרי בשבע שכבשו וכו' אבל לכהנים לא אישתרי כלל ע"ש ומשמע דאיסורא אית בם אלא שלישר' הותרו ע"ש מה שפלפל ומ"מ לפי מ"ש מהרמב"ן דהיו מותרים א"כ גם לכהנים יותרו ויש לדחות דהתירא רק לישר' וא"כ לפי הבנתנו בדעת הרמב"ן שאין בו סרך איסור כלל קשה מהא דחדש אך שוב ראיתי דלא קשה כלל ואני תמה איך הגאונים הוקשה להם

בזה דהא שאלת הירוש' בחדש הוא לענין כזית מצה וכן בהא דחלה שנתחייבו תיכף הוא במה שלשין בביתם ובכן מה שהתירה תו' בשבע שכבשו ואכלת את שלל אויביך הוא רק בעת המלחמה עצמה אבל בעת שהיו שובתין ממלחמה ויושבים בביתם פשיטא שאסורים הם וכן הוא מפורש בחולין (י"ז.) בבעיא דבשר נחירה שנכנסו לארץ מהו והק' אימת אילימא בשבע שכבשו אפי' קדלי דחזירי אישתרי להו וכו' ותי' אלא לאחר מכאן שפירושו הוא אחר שביתת המלחמה אם היתה ליום או יומיים דוקא דאזי אסירי הם לאכול מאותו שלל דזה נקרא שלהם וכן פירש"י שם להדיא בד"ה אלא לאחר מכאן וז"ל דהיינו בשבע שכבשו לא שרא להו רחמנא טומאה אלא בעת שלל וכו' ע"ש ובכן שאלת הירוש' לענין חדש וכזית מצה הוא בעת המנוחה שאסירי האם ח"ו כל אותם שבע שנים אישתרי להו איסורי תו' חלילה ובעיית הגמרא לפי דעת הרמב"ם באברי בשר נחירה הוא שידע דנחירה בכניסתם לארץ איתסרא עד שכמעט כל הכלים שלהם איתחייבו בהגעלה אלא שמיבעיא ליה אם אין לו מה יאכל לא בצורת סכנה אלא אם אין לו כעת מה יאכל אם נאמר לפחות דכיון דהיה אוכל בשופי בהיתר קודם הכניסה אישתרי עתה לפחות כשאין לו מה יאכל ועל זה השיב אימת אם בשעת מלחמה פשיטא דאישתרי כיון דאין לו דאפי' דבר טמא אישתרי והשיב אלא לאחר מכאן דעל זה אותם אסורים גמורים אולי אלה ישתרי כשאין לו מה יאכל והטעם פשוט דכמו דהיפ"ת לא דברה תו' רק נגד יצה"ר ולזה דוקא בעת מלחמה הכי נמי בשלל האויב ירדה תו' לסוף דעתם של עושי מלחמה שבגמר הנקמה לאכול שלל אויבו ולזה בעת המלחמה הוא דשרייא ואחר כן אסירא הכי נמי הא דכוותה ופשוט, אחז"ר ראיתי פלפול אדיר להג' יערת דבש בסוף חלק שני בהש"ס ובהרמב"ם עש"ב ועי' להג' החיד"א בס' יעיר אזן מע' ה' אות ד' בהא דאברי בשר נחירה מ"ש בזה ע"ש:

והיה לכם לציצית וכו' ולא תתורו דרשו בספרי זו זנות וכ"כ רז"ל שהציצית גדר לעריות וכן כתבו עוד (מנחות מ"ד.) בההוא מעשה של הזונה שמצות הציצית שהיה זהיר בה מנעתו ע"ש ורז"ל (ב"ר הובא ברש"י) כתבו ע"פ ויקח שם ויפת את השמלה ויכסו את ערות אביהם בשכר זה זכו בניו של שם לטלית של ציצית ע"ש ויש לומר דטעם שזכה שם לזה ולא גם אחיו יפת הוא משום ויקח שם ויפת והו"ל לומר ויקחו שם ויפת אלא דשם היה העיקר ויפת טפל לו והסיבה שהוא גדר לערוה יובן עפ"י מ"ש הציוני בסגולת חוטי הציצית וכתב כי חוט השמיני הוא נגד התלוים בערוה והאגד וחמשה קשרים נגד הלב וחמש נקביו ע"ש הרי דהציצית הוא וקשריו נגד הלב והערוה ולזה בשם שהשתדל בכסוי הערוה כה לציצית שהוא גדר לזה ובו הסגולה הזאת ולזה אמר בו ולא תתורו אחרי

לבבכם וכו' ועי"ז שעוצם עיניו מראות ברע זוכה ורואה פני שכינה וזהו הרמז וראיתם אותו כינוי ורמז על השכינה ולזה נתנו טעם תכלת דומה לרקיע וכו' ובכן בראייה שכלית זוכה לראות פני שכינה ורז"ל (שבת ל"ב:) כתבו זוכה לאלפיים ות"ת עבדים ועי' ברש"י שם ודבר נחמד ראיתי בס' ארצות החיים להג' מלבים בה' ציצית בסוף משם האדמו"ר מהר"ץ כי כמו שנכלל ה"ח וה"ג מצד החסד כן נכלל ה"ח וה"ג מצד הדין שהם יו"ד פעמים פ"ר בגימט' שני אלפים ות"ת עכ"ל וש"י:

פרשת קרח

כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו:

אפשר להדרש בטעם הכפל של הדבור שלו אחת כל העדה ועוד כולם קדושים שנית כולם קדושים ובתוכם ה', ואפשר שזה היה ממנו דברים של ארם ורעל בשם העדה כדי שיכנס בלבם את דבריו וההמון התמים ישתבש חלילה והוא כי ידוע טעם לצורך הראש והנשיא והמשפט א' מטעם כי רוב העם ההמוני טבעו של כל אחד לקרב את הטובה רק אליו או אם היא מטענת שקרוב האדם צל עצמו עד שלא ידע האמת או מחמת רישע ולזה הוצרך השופט הנשיא להודיע להתמים את האמת והמלך לשבר מתלעות עוול וזה מסוג החומרי גם מסוג הרוחני יצטרך החכם המדריכם בדרכי ה' ויש שמהם ג"כ להשריש בהם טוהר וזכוך המדות שאחריו יוכלו לעלות מעלה אחר מעלה בהשכלה רוחנית טהורה ושבזה השרידים והיחידים שיזכו לזה תגעל נפשם בכל מחמדי תבל ורחוקים יהיו בתכלית הריחוק מבצע מעשקות ואי' במד' (ויק"ר פכ"ז) כי בימי אלכסנדרוס מוקדון אחד קנה שדה מחבירו ומצא בה מטמון הקונה אומר שדה קניתי ולא מטמון והמוכר אומר מכרתי השדה בכללה ונתעצמו בזה עד שהמלך גזר שיתחתנו זה בזה בן האחד עם בת השני ויקחו המטמון ע"ש והנה ידוע כי מלת קדוש שורשה פרוש ונבדל גם נקדים מ"ש הרב טו"ז באו"ח ה' ר"ה בנוסח התפי' מלוך על כל העולם כולו בכבודך ופירש בטעם הכפל כל העולם כולו משום דקי"ל רובו ככולו לזה כפל שלא יצא שום אחד מהכלל ע"ש ובדב"ק רמזתי כונת המדרש טוב ה' לכל יכול כל ת"ל ורחמיו על כל מעשיו ע"כ ולקוצ"ד היה נראה שיש ט"ס וצ"ל יכול לא לכל וכו' ובכל זה קשה בה כי הוא אמר לכל ולפי דב"ק ניחא שאף שכתב לכל אפשר פי' רוב ולא לכל ממש לז"ק ורחמיו על כל מעשיו והרי מעשיו הם כולם ממש א"כ פי' טוב ה' לכל הוא כל ממש גם לפי הנז' ניחא דאחרי דכפל טוב ה' לכל ועוד ורחמיו על כל מעשיו אחרי שיש כפל בכל א"כ פי' כל גמור הוא וזהו אומרו כי כל העדה כולם קדושים שלא תחשוב כל רוב כל וכולם אין יוצא מן הכלל (שמעתי מחבירי שיש שקדמוני בפי' זה

תלי"ת שכוונתי) ומתאים בזה לדרשתם ז"ל כולם שמעו בסיני אנכי ולא יהיה לך שזה מורה הכלל הגמור ומורה שהם קדושים ושמיעתם זו פי' היא נבואה וזהו בתוכם ה' דייקא גם נרחיב עוד במ"ש כל העדה כולם קדושים שהוא ג"כ על חלק הפרט שבאדם וכאשר כתבו המפרשים שהאדם כולל גוף בהמי ונשמה רוחנית ורוח אמצעי ביניהם ונקראים ג"כ כחות ההיולי היות שמקבלים תהפוכות והרוח הזה הוא נקודת הכובד אם נטה לגוף החומרי אזי משעבד גם את הנשמה אל תאוות החומר ואם נטה אל הנשמה משעבד את הגוף לזככו אל הנשמה [ופירשו בזה מ"ש באדרא אבא אבא תלת הוו חד אתחזרו ע"ש] וזה אומרו כל העדה כולם קדושים ר"ל כלל שלשת החלקים שבהם הם קדושים אחר שהרוח שבהם טהור שהרי ובתוכם ה' ובכן בהכרח שגם הגוף הוא אל הקדש וא"כ לא אתה בצורת מלך ולא אהרן הכהן להשפיע הרוחניות הם צריכים לעדה ואין זה אלא יוהרא ח"ו וגם אתם יודעים זה ולזה אמר מדוע תתנשאו ולא אמר מדוע אתם נשיאים שרצה להודיעם שהוא יודע שהם יודעים את זה ורק מתנשאים ביוהרא וחוזק ובכן בראות מרע"ה כי דרך הרעה שבא בה קרח היא מסוכנת מאד ובעצה רעה כזו מורה שכבר נשחת כליל וכבר ידוע מאמר החכם כי העושר הוא מרכבה אל הגאוה והגאוה מרכבה אל הרישע וכן כתבו כי העושר מסוכן אל הנשמה כריבוי הדם אל הגוף ע"ש וכן היה בקרח עד שח"ו השחית ר"ן אנשים שכולם היו ראשי סנהדראות כידוע ברז"ל (הובא ברש"י ע"פ ויקח קרח) ולזה ראה מרע"ה שאין ברירה להצלת ישראל רק בעונש גדול ולזה הגם שהוא היותר רחמני מכולם ומעשה העגל יוכיח שנתן נפשו לפני כביכול בעד ישר' ואמר מחני לא [בספרים ראיתי כי טבע המלכים הם רחמנים ודוגמא לזה ברא השי"ת כי מלכת הדבורים אין לה עוקץ כמו חילותיה כדי שלא להשלים חרונה מפני כח היכולת שלה וזה הוא מוסר למלכי ארץ שיהיו רחמנים בעת חרונם חמת מלך מלאכי מות] וא"כ איך ראינו בענין קרח שעשה בהם משפט מרעיש את כל רואיו ובולט למגדול ועד קטון עד שאפי' מחט קטנה שהיתה שלהם אצל אדם מן המחנה נתגלגלה לרדת לתהום רבה (מד"ר וילקוט ע"פ ותפתח הארץ את פיה) אך לפי הנ"ל ניחא דאדרבא לרחמנות מרע"ה על ישר' שלא ילכדו ברשתו ובלישנא בישא שלו והרי תראה כי השי"ת אמר להם הבדלו מתוך העדה ואכלה אותם כרגע והתחיל הנגף וכו' (ורמזו המקובלים כי תיבות תוך העדה הזאת בכלל עולה אלף ת"ג הסר מהם מספר מש"ה אהרן שעולים תר"א השאר גימט' ואכלה אותם כרגע ע"כ) ולזה המיתם במיתה משונה רח"ל וגם דקי"ל איש נכרת ואין צבור נכרתין כמ"ש רז"ל (תו"כ פ' צו אות קל"ב ע"פ ונכרתה הנפש ההיא) הכא שאני שבא להציל כלל ישראל והציל נפשותיהם מן השקר

שהשקר הוא קרוב לנפש הבהמית וכמ"ש דהע"ה הצילה נפשי משפת שקר והרמז כי שקר מלא שי"ן קו"פ רי"ש ס"ת נפש ולזה המית את קרח ועדתו במחלוקתו שלא לשם שמים וכתבו ז"ל (סנהדרין ק"ט:) קרח מקח רע לקח לעצמו וכשתחשוב רע עם קרח שהוא עצמו עולה גימט' מחלקת בלא וי"ו שהוא אילנא דחיי ואדרבה מן התורה ראיה למלכי ארץ אף שהם ענין חול שהוא קיום הממלכה גם זה חובה לאבדו באכזריות נוראה לשמור על הכלל (עי' מ"ש בפ' קדושים דק"ט ע"ד) כדי שכל העם ישמעו וייראו ויבדלו מדיעותיו גם זכר אחר עשה עוד להם שיראו אותו הדור כי במנחת הצבור שמקריבים שיש גם להם חלק בה ולזה חלקם נשאר ולא נשרף וכמ"ש במד"ר (פי"ח אות ט') וז"ל מהו אל מנחתם כך אמר משה רבש"ע יודע אני שיש להם חלק באותה מנחה שהקריבו שנאמר מלבד עולת התמיד וכו' והיתה של ישראל קריבה הואיל ופירשו אלה מבניך אל תסתכל בחלקם תניחהו האש ולא תאכלנו עכ"ל וכשיראו ישראל את הפלא הזה תפרח כליל כל עקמומיות שבלב מצורף לזה עוד הטעם מ"ש הרב אלבילדה כי כל מה שעשה השי"ת שפטים בדור המדבר שלא כדרך הטבע היות כי גם חטאם שלא כדרך הטבע כי כל חוטא חטאו נמשך מן הקודם אל המאוחר תחי' מן החושים שוב אל הרצון והשכל עין רואה לב חומד כלי המעשה גומרין אבל דור המדבר שראו נפלאות ה' ואח"כ נהפך לבם בקרבם להרהר בספיקות מזויפות ומן המאוחר הזה נזורו אחור אל הקודם להכחיש את עדות החושים שהם העינים אשר ראו נפלאות וחשבו תועה כמעשה ארץ מצרים וכו' עש"ב ולזה בדין הוא משפטם החרוץ וגם לדורות הניח זכרון לאות לבני מרי את המחתות שעשאום צפוי למזבח שמטעם זה עשאום צפוי למזבח והגם שכתוב כי קדשו ופירש"י שעשאום כלי שרת ע"ש מ"מ הרמב"ן הקשה על זה וז"ל ולא ידעתי טעם לאיסורו שהרי קטורת זרה היא וזר שעשה כלי שרת אינו מקודש והנכון כי קדשו וכו' כלומר אני הקדשתי מעת שהקריבום לפני כדי שיהיו לאות לבני ישראל ע"ש הרי מבואר דהגם דלא היה בהם ריח קדש רצה ה' ב"ה בהוראת שעה שיוקדשו משום תקנה לדורות אך לכאו' יש להעיר דבמנחות (צ"ט.) יליף מהאי קרא דמעלין בקדש ואין מורידין דמעיקרא היו תשמישו של מזבח ועכשיו גופו ואפשר לישב לפי דעת רמב"ן דלא תידוק מינה שהם ממש קדש מעיקרן והיו כלי שרת כדין כלי שרת דעלמא ועל הראיה דמעלין בקדש תוצדק בהן גם הם מעתה נתקדשו והוו ככלי שרת דמינה יוצא נמי הא ממה שנתקדשו להיות גופו של מזבח ש"מ דבדבר קדש אין מורידין ומה לי אם הם קדושים בסתמא כדינם או נתקדשו מעתה הראיה שוה בהם ועי' להג' מנחת חינוך מ"ש מעתה נחזור אל הנ"ל דראינו העונש במנחה שלא נשרפה ובמחתות וזה היה מופת גדול לאהרן הכהן

שפקפקו בכהונתו ובזה היה מופת שאין לאהרן וזרעו שום חילוף לנצח וכדרשתם עוד בפסוק בקר ויודע ה' את אשר לו כמו שאי אפשר להפוך בקר לערב כן הוא הבדלת אהרן וזרעו אל הקדש אך היה צריך ג"כ עונש גופוי בהם היות כי קר נעשה לכופר ומין ורצה לקעקע כל הבירה לזה ראה מרע"ה בעין השכל שלו הקדוש אמר החכם לב החכם יש לו עינים מה שאין לפתאים אף בעינם] שצריך להענישם בעונש חדש יש מאין כדרשתם בהכתוב ואם בריאה יברא ובזה נעקר כל מין הרהור של חשד כל חד בדיניה יש שנשרפו ויש שנבלעו וקרח זכה לשתיהם ועי' נשמת חיים להג' מנשה בן ישראל מ"א פי"ד וז"ל ובהיות קרח ועדתו כפרו בעיקר תו' מן השמים ושלזה ירדו למדור התחתון של גיהנם ולזה אמר ישובו רשעים לשאולה ולא אמר ירדו רמז לתוקף היסורין שאחר שנאכלין באש גיהנם חוזרין ומתחדשין כבתחי' וישובו למאכולת אש וכן חוזרין חלילה לדורי דורות ע"ש בדב"ק הנחמדים ובכן ע"י עונשים הללו נשרפו כליל כולם הם ודיעותיהם והאירה התורה בשלימותה בקרב כל ישר' לעולמים:

וראיתי להגאון בעל העיקרים בח"ג סי' י"ד ואילך שנכנס בחקירה אם התורה תשתנה והביא דברי הרמב"ם שכתב כי לא תשתנה לעולמים וכו' ובכלל כי הדבר השוה והשלם אי אפשר להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו שלא יופסד השווי והשלימות ההוא שהתורה תמימה היא ע"כ והר ז"ל אחרי שהביא כמה וכמה דברים שנשתנו כמו העקידה ודין המפרכסת שאסורה לב"ן ולישר' שרייא והמצבה שהיתה חביבה בזמן האבות ושוב נאסרה ועוד ועוד כמה דברים מאדם ונח ואברהם עד שבא משה שזה מורה שהשי"ת הוא בחפצו משנה בעת הצורך וכו' וכו' ולזה סיים כי דברי הרמב"ם אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה כי הכתוב ימנע שלא נוסיף ונגרע מדעתנו אבל מי המונע שלא יהיה הוא יתברך מוסיף או גורע כשירצה ואם מפני שהדבר השוה לא יקבל שינוי זה יוצדק בשווי האמיתי אבל בשווי ההקישי אפשר שישתנה כפי הכנת המקבלים והמזון השוה לילד הוא החלב ולבחור הלחם והיין וכו' עש"ב ואני עני חירגא דיומא מול קדושת הרב לא יכולתי להבין דב"ק מקוצר השגתי כי אחרי שיסוד מוסד שהתורה תנתן רק ע"י שליח מה' ברוך הוא כי לא הכל ראוים לשליחות כזו ושליח אף כמשה וכ"ש גדול נמנע שיהא כדרשת רז"ל לא קם נביא עוד שפירושו לא קם ולא יקום (אולי דיוקם מדכתיב נביא עוד ולא אמר עוד נביא תיבת עוד שאחרי נביא הוא על העתיד) גם מלך המשיח המקווה כתב הרמב"ם בה' מלכים (פי"א) שהוא קרוב למדריגת משה רבינו (הגם שבילקוט (ישעיה נ"ב ר' של"ח) איתא הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה שפי' גם ממשה כבר כתבו המקובלים שהוא הוא מרע"ה הרמוז במספר כי יבא שיל"ה גימט' משה ע"ש וכן

מפורש במ"ר (סו"פ וילך) אמר לו הקב"ה בעוה"ז הנהגת את בני אף לעת"ל על ידך אני מנהיג אותן שנאמר ויזכור ימי עולם וכו' ע"ש) והרי רז"ל (במד"ר פ' נצבים פ"ח אות ו') כתבו מפורש אמר משה לישר' לא בשמים היא אל תאמרו משה אחר עומד ומביא לנו תורה אחרת מן השמים אני מודיע אתכם שלא נשאר כלום בשמים ע"ש ומה נעים מה ששמעתי מהרב. חיים סמאגה נ"י מהמפרשים משם הרמב"ן בטעם שארץ ישראל קדושתה נשארה ובהר סיני לא נשאר כלום דכתיב במשוך היובל המה יעלו בהר דומה למניקת שחלה בנה שהיא מניקה בנים אחרים בתקוה שאח"כ יתרפא ויחיה בנה והיא תניקהו ולכן א"י נשארה בקדושתה ועוד יש בה כל טוב שתשוב לבעליה ישראל אבל בהר סיני המכונה לתורה לא נשאר בה קדושה להודיע כי אין עוד תורה אחרת ע"כ ומ"ש שאפשר שתשתנה כפי ערך המקבלים דבר זה יוצדק רק בדת נימוסית לחוד הבאה בשביל תקון האומה בזה יאמר כי כשישתנה מזג האומה ישנה את צווייה כי לפעמים אותם הצוויים הם מזיקים כדבש המזיק לבעל מרה האדומה וטוב ויפה לבעל מרה הלבנה (ראב"ע פ' חקת) אבל תורתנו הקדושה שהיא דתית והיא תמימה מצד עצמה עם הרוחני שיש בתוכה אנחנו נספחים אליה ולא היא אלינו ותימא על עצמך ברא אדם ובחר באברהם ובניו ולא נתן להם את התורה והתורה לפניו היתה זאת אומרת כי הדור בכללו היה ירוד וחולה שאינו ראוי לה (חוץ מהאבות) ולזה נתן להם מצוות קטועות (רמב"ם ה' מלכים) ועד בוא דורו של מרע"ה דור דעה שלפי שיקול אל דעות הם וזרעם אחריהם ראוים לה אזי ניתנה להם נצחית בשלימותה והיה בעוכרם ובתחלואם הנה כתוב בצר לך ומצאוך וכו' ושבת עד ה' אלקיך וכן כתוב לא תשכח מפי זרעו (ועי' שבת קל"ח:) ואיך יתכן דבשביל האומה אם היא נחלית בחולי עוורון שישתנה האמת זה מן הנמנע נחכה לחולה עד שיבריא בהשקותו סמים המרים לחוליו זאת אומרת שהצרות שהיו ח"ו על ישראל ואזי יתרפא החולה ושוב ישוב אל זוהרו הקדום ויאכל מלחמה של תורה זאת ועוד במ"ש בשווי ההקישי שיתכן בו השינוי גם זה ליתא והוא על פי מה שראיתי בס' החנוך וכן בעקידה פ' נצבים בפסוק ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת כי איך האבות יכולים לקבל חוב זה לשמור לעשות את כל דברי התורה גם על בניהם עם נולד שיבוא (עי' ביו"ד רכ"ח (סל"ה) אי אפשר להשביע הנולדים אחר זמן ע"ש) ואם כי רז"ל (שבועות ל"ט.) אמרו שגם נפשות דורות אחרונים היו שם במעמד הר סיני וכו' הנה אחרי שהנשמה מצטרכת אל הגוף איך תוכל הנפש לקבל על עצמה חוב זה שאולי הגוף לא יוכל שאת וכו' החכמים רוצים לומר כי בשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מנשים וטף היו כבר כלולים צורות ותכניות כל האישים הפרטיים מבני ישראל עם שינוי תכונת

נפשותם וגופיהם האפשריים עד סוף כל הדורות באופן שבדורות לא היה ולא יהיה שום גוף אשר בדמותו וצלמו ותכניתו לא היה כבר בתוך האישים ההם שהיו באותו מעמד ונמשך מזה כי אי אפשר בדורות הבאים שיצטדק לומר כי לפי תכניתו שונה הוא מאותו הדור שקבלו על עצמם התורה וכו' עש"ב הרי מבואר כי אף למטוניה בשווי ההקישי מה שיהיה כבר היה מקודם ומובן מעתה כי בעת נתינת התורה באותו מעמד היה בו כל הנשמות הבאים שקבלו על עצמם ומצד הגוף היה שם כל מיני השתנות והתהפכות האפשרי שיהיה כבר היה שם וקבלו בשמחה רבה בלב שלם לנצח גם הגרים היתה נשמתם שם כמ"ש בשבת (דקמ"ו.) ע"ש ובכן בודאי הברור שאין צריך לראיות חלילא כי התורה היא נצחית גם לעת"ל אם מפני שלימותה והדבר השלם לא יקבל שינוי כמ"ש המורה אם מפני השליח שלא היה ולא יהיה כמוהו ובלתי שליח אי אפשר שתנתן תורה וכנ"ל אם מצד אותו הקבוץ שהיו בו כל הדעות וכל התכונות והמזגים שעתידים להיות עד סוף כל הדורות אם מצד הנשמות כולם שהיו באותו מעמד ואם מפני הנותן הנצחי הקיים ואם מצד הדוגמא שהביא הרב שהיה בהם שינוי בפשיטות יש לדחות כי אותם מעיקרא היו צוויים לשעה וקדם בהם הרצון הקדום שבזמן זה יהיה להם לשעה מצוה פלונית לפי ערך אותו הזמן וקצת דומה לזה מ"ש הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות וז"ל בתחי' הדברים שם בטבעם שיעשה בהם מה שיעשה ע"כ ופי' דב"ק הג' בשו"ת מהר"מ אלשקר והביא לו סעד ממדרש ב"ר כי כל המופתים היוצאים ואשר עתידין להיות כולם קדם בהם הרצון בששת ימי בראשית והושם בטבעם של אותם הדברים שיחדש בהם מה שיחדש וכו' ע"ש שהביא כמה ראיות והכא נמי נתן להם המצות לפי שעה שקדם בהם הרצון הקודם מעיקרא על אותם הדורות עד שיבוא הדור הכללי השלם הנצחי בתכונתו הראויה דור דעה והמנהיג השלם אזי תנתן התורה השלימה שוב מינה לא תזוע ועל ענין העקידה כבר כתבו רז"ל אשר לא דמיתי ורק היה לשון סתום לאברהם אבינו לנסותו ולהגדיל טבעו וזכותו בעולם בנסיונותיו ועי' בס' אור ה' להג' ר"ח קרשקש כלל ה' בפרק נצחיות התורה ע"ש בדב"ק הנחמדים כי חיים הם למוצאיהם וסיים אחר שנתבאר כי התו' בתכלית השלימות לשלמים ויחי"ס וכו' ואם לחסרים ואם למה שבא בה משלימות והערת הלבבות וכו' יחויב שתהיה התו' נצחית וכו' ע"ש ועי' בהאמונות והדיעות לרס"ג מ"ג בפרקיו באורך ועי' מ"ש בפ' יתרו בפסוק והר סיני עשן כולו כי באה הנבואה לכלל ישראל שיתנבאו גם הם שאתה ורק אתה השליח שלי ולזה גם כן יאמינו לעולם שאין שליח אחריך ומובן שאין עוד תורה אחרת ומה שאחריו שקר וכזב לכם שהאמת לא מקבל שום תמונה הפכית קושטא קאי והגם שכתבו רז"ל כי תורתו של

משיח עליונה מאד אין הכונה ח"ו על תו' אחרת אלא מהתו' עצמה שלנו מגלה המשיח בצרופים שיש בה דברים חדשים של השגה העליונה ממה שנתגלה עד עתה ותדע כי דברים רבים נתגלו למרע"ה שלא נתגלו לישר' וכולם מהתורה עצמה וכמו שפירשתי אני עני והבאתי ראיות בפסוק ונועדתי לך שם וכו' ואת כל אשר אצוה אותך אל בנ"י כפי הגירסא שהביאה רש"י ז"ל שפירושו אגיד מה ששייך לך וגם כל אשר אצוה אל בני ישראל ע"ש (ועי' בפ"ז מה' יסוה"ת וז"ל הנביא אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד להרחיב את לבו ולהוסיף בדעתו עד שידע מה שלא היה יודע ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ וכו' ע"ש) ובכן האם אפשר שעוד תו' היתה למשה חלילא אלא השגות עליונות בתו' שלא היה באפשרי שיהיו לדור כי הוא זכה לזיהרא עילאה זה היה אליו דוקא והוא גנוז באוצר התורה ובדורו של משיח שתרבה הדיעה ככתוב ומלאה הארץ דיעה כמים לים מכסים יתגלה מתוכה עוד מרגליות ספונות שלא נגלו מקודם והזוהר שהיה טמון בה וכולם ותנבאו וכמ"ש במד"ר (סו"פ בהעלותך) בעוה"ז נתנבאו יחידים אבל לעת"ל כל ישר' מתנבאים שנאמר אשפוך את רוחי וכו' ע"ש וגם שם בדור המשיח לא כולם שוה וכאשר פירשו הראשונים הובא דב"ק בפי' הפטרת בראשית להג' חיד"א מדקדוק הכתוב ומלאה הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים וכאשר בים אף שמחוץ ועליונו שוה קצת אבל בתחתיתו יש הפרש בין עומק גדול לקטן כן יהיה בהארץ שתמלא דיעה יש הפרשיות רבות ע"ש וידעתי מה שיש לבעל דין להתעקש בקצת מ"ש והייתי חפץ עוד לפשפש ולדלות מים מבורות עמוקים ושוב ראיתי להג' בעל עין יעקב בפי' הכותב במגילה ד"ז שהביא דברי בעל העיקרים אם בענין כתב הלוחות ואם בענין הנ"ל ושפך על כל דב"ק סוללה ולשונו כאש אוכלת ע"ש גם ראיתי להג' מהר"ש יפה בפ' שמיני שהאריך בזה עש"ב ותאורנה עיניך ומה צריך להביא ראיה על השמש שהיא מאירה ומאמר החכם הפעולה תעיד על פועלה והמעשה על עושהו ופה נאמר הפועל שהוא כב יכול הנצחי מחויב המציאות יעיד על התורה שהיא נצחית היא התורה שבה נברא העולם ועי' להמורה ח"ב פ' כ"ח בהכתוב כל אשר יעשה האלקים עליו אין להוסיף ובקונט' דרכי משה להג' צה"ח דיו"ד ולגאון בדורנו השדי חמד בפאת השדה מע' ג' סי' ז' ד"ה גיד הנשה ע"ש באורך וברוחב והביא אחרי שהשכינה מדברת מגרונו של משה ואומרת כי את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה עמנו מה יש יותר נצחי בזה ועי' רש"י ויוב"ע וראב"ע בכלל דברי הברית באומר הדור האחרון ע"ש ועל עצמי וכיוצא בי אני אומר שהחקירה אסורה ומסוכנת צדיק באמונתו יחיה והיע"ב בזה ובבא אכי"ר אחר סמוך שגמרתי את זה נזדמן לידי ס' פאת השדה להג' שדי חמד ושם ראיתי במע' א'

אות קמ"ג משם מר בריה דהג' נוב"י ומאביו דברים חוצבים להבות אש בהאומר דבר בשם אומרו ע"ש ותאורנה עיניך ואגב ראיתי שם טעם ולמה שאול באחת ולא עלתה לו ודוד בשתים ועלתה לו והגם שעשה תשו' ואמר חטאתי ננעלו שערי רחמים לפניו וכתב לישב כי שאול חטא בענין המלוכה ובשליחות המקום ב"ה ולכך נתפס בעונו וכך היא המדה מאתו יתב' לדקדק עם קדושיו וצדיקי עליון וכו' אבל דוד חטא במכשלה אשר יהיה לאדם בהיותו אדם וכו' עש"ב לדרכו ואם כך הדבר בענין הנוגע למלוכה ובשגגה עשה מה שעשה ק"ו בן בנו של ק"ו בענין קרח שבקש לעקור את הכל חלילא ולזה נדונו באכזריות נוראה ולא נתקבלו בתשו' ונאבדו ונבערו כאשר יבער הגלל עד תומו שהיה חפץ לאבד כל חיי ישראל כליל ומה נעים ונאמר מ"ש הראשונים בפי' הכתוב כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם כי בנוהג שבעולם אדם שאין לו חכמת התכונה וכיוצא נקרא ריק הוא ממנה אבל הוא חי בלעדה אבל בתורה הודיעם כי עתה לא דבר ריק הוא מכם שתשארו רק ריקים ממנו אבל בתו' כי הוא חייכם ממש גם בעוה"ז והוא נחמד ואמיתי ודוק:

קח את המחתה ותן עליה אש ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכו' כתיב ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל ויתן את הקטורת ע"כ וקשה דהרי משה אמר שישים קטורת תחי' ואח"כ ילך אל העדה והוא הלך תחי' ונתן את הקטורת אח"כ ואיך אמר כאשר דבר משה ולישב נקדים מ"ש במק"א (לעיל פ' צו ע"פ ושמו אצל המזבח) דפירוש שימה היא כל דהוא ונתינה הוא דבר הראוי שיש בו שיעור ושיעור הקטורת הוא חצי מנה ובכן בודאי כשלקח המחתה שם קטורת כל דהוא וזה רמוז בתיבת כאשר דבר משה ואח"כ הלך אל העדה עם שימת הקטורת כל דהוא שהיתה באש וכשהגיע אל העדה נתן שיעור נתינה הקטורת כראוי כדי לכפר על העם ואפשר עוד במש"ה כאשר דבר משה משום שנבואתו הראשונה היתה הרומו מתוך העדה הזאת ואיך אפשר שיש לו הרשות ללכת אל תוך העדה ולזה קאמר שהלך אהרן אל תוך העדה כאשר דבר משה ובטוח הוא כי חלילא למרע"ה שיאמר לו דבר היפך נבואתו קמא ויש לומר שאחר שנפלו על פניהם ידע מרע"ה שאין פירוש הרומו מתוך העדה שיבדלו מהעדה שא"כ היה לו לומר הבדלו ולא לשון הרומו שהרי מצינו בענין קרח כתיב הבדלו מתוך העדה הזאת וכו' ושלזה צעקו משה ואהרן רבש"ע האיש אחד יחטא וכו' אלא לאו שפי' הרומו פה ענינה הרמה מהעדה שירימו הטובים וגם הישר' וישאר רק העם והאספסוף שפקפקו ואמרו אתם המתם את עם ה' וזהו שפי' הרומו בשביל שהנגף התחיל בעם ושוב ח"ו אינו מבחין בין רע לטוב ולזה אמר לו לאהרן רוץ אל העדה ויכפר ואהרן תיכף קיים

דבריו וירץ אל תוך הקהל ובמקיבלים תפס אהרן מדתו של מה"מ וירץ בחלוף א"ת ב"ש מגפה ע"ש וכיון לזה ותיכף שראה שהחל הנגף בעם כיפר על השאר והוא קרוב לפשטא ומרגניתא חזיתי בשו"ת הגאון מהרי"א מ"ב סי' רמ"ח שפי' הרומו מלשון תרומה אחד מחמשים וחשש משה אולי ח"ו שזה רק יהיה לחיים והשאר למיתה ואולי ח"ו היה כן דעת ה' לזה לקח הקטורת להפוך את הדבר ודוקא חלק תרומה שמת שהמתים היו י"ד אלף ושבע מאות מלבד המתים על דבר קרח שהיו ר"ן וקרח ומשפחתו השלימו ט"ו אלף וט"ו אלף הם חלק נו"ן מת"ר אלף ע"ש באורך ודפח"ח וש"י ובעקבותיו רמזתי עוד במ"ש הרומו ומה פי' החל הנגף והענין כפי מ"ש בשעה"כ דרושי תפי' השחר דרוש ג' בזמן המגיפה תכוין בכל רגע אל שם זה הק' נגף וכו' וסוד הדבר כי כאשר ארבע הויות דעסמ"ב אינם מאירים ומסתלקים אותיותיהם הפשוטות נשאר המילויים לבד שהם מ"ו ל"ז י"ט כ"ו הם וכללות ארבעתן קל"ב וכללות כולם קל"ג כמנין נגף ולסיבת הסתלקות וכו' בא נגף ע"ש בדב"ק ולפ"ז אמר להם הרומו אתם ששם קוי"ק בכללותו שלם חופף עליכם הרומו מהעדה כי כבר הסרתי מהעדה ח"ו את שמות העיקרים ולזה אמר לאהרן שילך אל העדה וישים קטורת לכפר יען כי החל הנגף וע"ש בשעה"כ שהביא הכתוב הנז' ג"כ לאומרו ע"ש:

והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשיכותי מעלי את תלונות יש להבין דהתלונות הם ח"ו על משה ומה העסק עם כב יכול וגם כשמטהו יפרח איך תלך התלונה אך כשיש תלונה על הצדיק ובזה יש ח"ו חלישות דעת אל הצדיק כב יכול הוא מצטער מזה כמ"ש בסנהדרין (מ"ו.) כשאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי וכו' וככתוב עמו אנכי בצרה ובחירת אהרן עפ"י ה' תחי' היתה רק נבואה למשה אבל עתה בבחירת הקהל עפ"י ה' ומצינו שבבצלאל אמר להם הגון עליכם בצלאל ולזה עתה בחר שיתנו כל נשיא מטותם סימן לגדולה וכבוד ומי שמטהו יפרח הוא הראוי לזה מה' ואז כולם ידעו שבחירת אהרן לכהן צדק היא שמימית דוקא ולזה ויצא משה את המטות חסר וי"ו שכולם יצאו לגמרי משא"כ של אהרן לא נקראת יציאה כי נצטוה להחזירו פנימה ואף שיצא אחר שדעתו להחזירו לא נקראת יציאה וכאשר כתבו עמ"ש בברכות (ו':) היוצא מבהכנ"ס אל יפסיע פסיעה גסה ל"ש אלא למיפק אבל למיעל לית לן בה ומקשים דבלא"ה היוצא קתני ותי' דהכונה ל"ש אלא למיפק גמור נקרא היוצא אבל אם יצא אדעתא למיעל לא נכלל במלת היוצא ע"ש הכא נמי דכוותה ובמסרה איתא מטהו יפרח צדיק כתמר יפרח יפרח כשושנה יפרח בימיו צדיק ולפרש נקדים להעיר דמצינו לרז"ל במס"ו (הובא בבעהט"ו פ' במדבר בפ' ואתה הפקד את הלוים וז"ל שנים במסרה

הפקד את הלוים הפקד עליו רשע וז"ש אין אדם נעשה שוטר וכו') שאין אדם נעשה פרנס למטה עד שגוזרין עליו רשע מלמעלה ע"כ וק' דבסנהדרין (י"ד.) אי' דכשעולה לגדולה מוחלין לו על כל עונותיו ע"ש והחילוק פשוט דאם הוא נעשה פרנס רק ע"י תחבולות ואמצעיים עד שלקח הגדולה בזה לב כל ישראל לא מסכים. בזה נעשה רשע מלמעלה ועי' בריש יומא (ט'.) יראת ה' תוסיף ימים זה מק' ראשון ששמשו י"ח כהנים גדולים ושנות רשעים תקצורנה זה מקדש שני ששמשו בו יותר משלש מאות כהנים גדולים ע"ש יען שהיו מתמנין ע"י שוחד וכו' הנה דקראם הכתוב רשעים ובכן פה באהרן בבחירה החדשה תחי' היתה מה' ושוב ע"י המטות היתה בזה גם הסכמת הנשיאים בכללם וידוע מ"ש בס' מדרש תלפיות שהתמר גדולו הוא מראשו וזהו מטהו יפרח דע שאהרן צדיק כתמר יפרח שגדולו מראשו ר"ל גדולתו מן השמים וזהו הרמז לתמר ושוב יפרח כשושנה שגדולה מלמטה וסביבה קוצים הם הרעים החפצים לעוקצה וזה בודאי צדיק שהוא בלא"ה חף מפשע וכ"ש בעלותו לגדולה וזהו יפרח בימיו צדיק ודוק:

פרשת חקת

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר בתיבת לאמר השניה שנראית כפל גם במ"ש רז"ל (תנחומא וילקוט ע"פ) ויקחו אליך פרה לך אני מגלה הטעם ולאחרים חקה מהיכא מפקי דאי מדכתיב אליך יש לומר מפני שהוא המצווה וכמו ויקחו אליך שמן זית זך שהוא שייך לכהן ונקרא אליך מפני שהוא הגוזר ואולי מפני שכתוב תחי' אל משה ואהרן ובסוף כתיב ונתתם אותה ג"כ לשון רבים ובין שניהם הזכיר אליך ולא אליכם אך היות שלאחרים היא חקה שנה הכתוב ביניהם וכתב אליך אף שלפניו ואחריו לשון רבים ולזה כפל מלת לאמר שהראשונה לגופה והשנית לאמר לאחרים חקה והטעם מובן עפ"י האר"י ז"ל כי פרה אדומה סוד הבינה המטהרת אדמ"ה גימט' חמשים ומרע"ה זכה לה והארכתי במק"א (ע"ל דע"ד ע"ג) ולכן הוא זכה להבין ולזה נאמר ויקחו בתוס' ו' היות כי הפרה נקראת על שם משה כמו רמזו בר"ת מעפר שרפת החטאת שם משה ולהיות כי כמה פרות עשו אח"כ לזה אמר ויקחו רומז יקחו ויחזרו ויקחו וכמו שדרשו רז"ל (בב"ר פס"ו אות ג' ע"פ) ויתן לך האלקים יתן ויחזור ויתן ע"ש הכא נמי הא שכמה פעמים יקחו ובכולם נקרא אליך שתקרא על שמך ובפי' דבר זה וגם במ"ש ז"ל (תנחומא חקת אות ח') חייך שיצא מחלציך הה"ד ושם האחד אליעזר עי' בתשו' להג' שאלת יעב"ץ ח"א סי' פ' באורך דברים נחמדים בפשט הפשוט ע"ש ויש לומר הטעם שתמיד שתקרא על שמו מפני שהוא לבדו ידע הטעם ולאחרים חקה לכן תקרא על שמו ואפשר עוד לומר הטעם שאמרו רז"ל שהיא חקה משום דבכמה מצות נמי כתיב חקה ושמרת את החקה

הזאת כן הרבה אך בכולם הקדים המצוה וכתב אחריה חקה כי ר"ל יש בה טעמים הרבה ויש ג"כ הנסתר שהוא חקה לזה הקדים צווי המצוה ואח"כ כתב חקה אבל פה שמתחי' כתב חקה ואח"כ המצוה מורה שהיא חקה גמורה וכתב התורה ג"כ טמון ברמז שהיא ניתנה רק לעם ישר' שהם בעלי התורה שבם שייך טומאת אהל ולא בעכו"ם ולהם ניתנה הטהרה הזאת:

ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה וכו' מדמה ז' פעמים בטעם הכפל ירמוז בפשט לפי מ"ש במשנה פ"ג דפרה (מ"ט) והרמב"ם (פ"ג ה"ב] דעל כל הזיה צריך טבילה ולזה כפל מדמה דוקא ולא ממה שבאצבע והראוני מ"ש בתיוב"ע שכתב וידי מאדמה בטבולא חדא ז' זמנין ע"כ והוא פלא ואולי נדחק בדב"ק והוא דבא לאפוקי להיות שבדם של המצורע יש שתים שיקבל בכלי ושבאצבע אותו שבכלי אל המזבח ושבאצבע על תנוך וכמ"ש בספרא ס' טהרה (אות מ"ט) ובזבחים (מ"ז:) בא לומר שפה בפרה בטבולא חדא ר"ל מה שיקבל ביד לדעת הרמב"ם ולדעת הראב"ד אף בכלי כשר כמ"ש בפ"ג ה"ב יהיה בטבולא חדא של היד או הכלי ולא יקבל שני פעמים ביד מדם הפרה בשביל טבילת האצבע ושיהיה שיעור הטבול של קבלת היד או הכלי שתספיק לטבילת האצבע ז' זמנין כי בין כל חד מקנח במזרק אצבעו אך בספרא חקת י"ב (עפ"ז) דריש למדמה באצבעו שמצותה מצות יד ולא מצות כלי ע"ש ומשמע שמדייקים שבאצבעו מדגיש שהוא ביד ולא בכלי וזה נראה להיפך מ"ש ולישב נקדים להדגיש דק' מהיכן משמע שבאצבעו הוא פי' יד ולא אצבע ממש שהרי בזבחים (דכ"ד.) במחלוקת ר"ש ורבנן כולהו סברי דפי' אצבע הוא דוקא ולרבנן הוכרחו לומר דאצבעו הוא דעביד אזן לכלי ומקבל באצבע שתוחב לתוכו ונושא את המזרק ומקבל ע"ש ולישב נקדים מ"ש בספרי והובא בילקוט ע"פ ולקח אלעזר הכהן מדמה למה נאמר והלא כבר נאמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ומה ת"ל הכהן בכיהונו ע"כ ומשמע דדיוק רז"ל שיהא ביד הוא מכהן בתרא וסיים מדמה באצבעו מצותה מצות יד גם המלבים בפי' הספרי כתב ויותר נראה שמ"ש ולקח אלעזר הכהן בכיהונו מדמה וכו' מצות יד הכל מאמר אחד ודיוקם ממ"ש הכהן בגופו ולא בכלי וכמ"ש הכהן ומלק וכו' ע"ש ולהרחיב דב"ק הוא כמ"ש משום דמלת הכהן יתירה בא לומר שהוא בכיהונו אך הרב פי' באו"א בויקרא סי' ע"ח ע"ש ולמ"ש שפיר טפי ומדויק יותר ואתה תחזה ובדרך זו שפירשתי תירצתי תמיהא רבתי שהקשתי בישיבת ת"ח רשומים ונחמדים ק"ק אשכנזים אילנו דמלבלבי פה בשכונתנו דלפי פשטא דלכאו' דממלת באצבעו דריש מצותה מצות יד ולא כלי א"כ קשה במ"ש התוס' בזבחים שם (דמ"ז:) ד"ה אף לקיחה וז"ל תימא דגבי חטאת נמי כתיב ולקח ונתן ולא אמר מה נתינה

בעצמו אף לקיחה בעצמו ותירץ דבחטאת כתיב ולקח מדם החטאת באצבעו ונתן א"כ לאו בידו מקבל דאצבע לאו בר קבלה הוא אלא ע"כ בכלי קאמר ואצבעו דעביד אזן ושפת מזרק וכו' ע"ש וקשה דהרי בפרה אדומה כתיב מדמה באצבעו והזה ובכל זאת אמרינן ביד ולא בכלי אך לפי הנ"ל דפשיטא דלא מאצבעו נפיק יד דהא אצבעו כתיב ואדרבה זה מכריח שהוא בכלי אלא מכהן שפי' בגופו של כהן ומוכרח שהוא ביד וזה פשוט וא"ש דברי התוס' וא"כ מדמה בתרא ז' פעמים לאורויי על כל הזאה טבילה אחרי כל הכתוב ראיתי בס' ספרי דבי רב להג' מהר"ד פארדו על הספרי ושם האריך עיניך תחזינה ודוק:

ויאמרו לאמר ולו גועגנו וכו' קשה דאחרי שהם משתדלים וסמוכים לארץ כי היה בשנת הארבעים אחר מיתת מרים איך בקשו המות שזה מנהג הרעים שתיכף קצים בחייהם ולישב נעיר בתיבת לאמר שהיא יתירה ובכן יש לומר שלא בקשו להדיא אלא היתה אמירתם דמשמע ממנה שאחרי שהמיתה ודאית ניחא להם לו מתנו במיתת גויעה שאין בה צער וכאב וזהו שסיימו למות שם אנחנו ובעירנו. שכל כך המות היה ממשמש ובא עד שהם ימותו בתחי' לחולשת האדם נגד הבהמה ואח"כ ובעירנו ולא שמצטערים על מיתתם ונוסף צער על מיתת בעירם כי אם אין חיים בעירם למה להם אלא כנ"ל ולזה נצטערו שלא מתו מיתת גויעה שהיא מיתת צדיקים וזהו מלת לאמר וכמו זה פירשתי הכונה מ"ש ראובן הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא מצאנו שאמר להם אלא הכונה כנ"ל שנשתדל בטענות שמתוכם יובן את זה:

והביט אל נחש הנחושת וחי יל"ד דהכתוב אמר וראה אותו וחי ופה קאמר והביט וקשה דהא רז"ל (הובא ברש"י פ' לך לך ע"פ הבט נא השמימה) כתבו אין הבטה אלא מלמעלה למטה והכא היה על נס גבוה ואיך קאמר והביט ולהבין נקדים מ"ש רז"ל (ברכות ל"ג.) אין הנחש ממית אלא החטא ממית דאיך אפשר דבהבטה של הנחש דהא ידוע דבטבע כי האיש המוכה בדבר המזיקו אדרבה יסתכן ביותר כשיראנו כידוע מנשוכת הכלבים רח"ל אך בילק"ר הביא וחמא דיוקנא דההוא דנשיך קא הוי דחיל וצלי קדם ה' ע"ש ולזה קאמר פה והביט דכבר כתבו רז"ל אין הבטה אלא מלמעלה למטה וכנ"ל והכונה הבטה שכלית עליונה לדעת מה הוא עון הנחש ובזה יהרהר בתשו' ולזה וחי בתרתי בגופו ונשמתו כי לה"ר הורג שלשה שבכללם גם האומרו ונשמתו ג"כ חיה תחיה כי לה"ר פוגם בעיקר כדרשת באלקים ובך רח"ל כי לשון גימט' שכינ"ה ע"כ

פרשת בלק

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי ויגר מואב מפני העם וכו' עתה ילחכו הקהל וכו' להבין השינוים הנראים בכתובים אולי עפ"י מ"ש רז"ל בחולין (ד"ס:) עמון ומואב טהרו בסיחון (עי' מ"ש בפ' ואתחנן) ובכן מואב לא היה בהמלחמה של ישר' כי ידעו שישר' מצווים ולא יעשו כלום והגם דהיה עמהם ערב רב שאין להם השבועה מ"מ עיקר הוא ישר' וכיון דהם לא יעשו מלחמה אין הרשות לערב רב לעשות כלום והיו חוששים ילחכו הקהל סביבותנו אך בלק חשב שגם ישר' יש חשש שילחמו במואב וזאת טמן בלבו ולא גילה למואב שחשש שעי"ז יסירוהו ממלכותו וזהו שיעור הכתוב וירא בלק מה שעשה ישר' לאמורי ואיך זה הלא היא ארץ מואב אלא כיון שנשתנית ונעשית ארץ סיחון ועוג הותרה וזה חשש על עצמו כי הוא מנסיכי מדין ונעשה מלך מואב ויש לומר שהצווי לארץ מואב במלך מואב וכמו ששם ארץ מואב במלך סיחון הותרה גם עתה ישר' יעשו מלחמה במלך מדין אף שהיא ארץ מואב וזה הוא ראייתו שעשה ישר' לאמורי ולא גילה ולזה אחר שאמרו מואב ילחכו הקהל הדגיש הכתוב כי בלק הוא עתה מלך מואב ופשוט:

כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר אפשר לומר הטעם ששינה שבברכה כתוב מבורך ולא כתיב יבורך כמו גבי יואר שלא אמר מואר ואפשר כי באגב בא לרמוז לו שלא תאמר כי תחת שאקלל את ישראל שירדו מכחם וכו' אברך את בלק ועמו בברכה שיתעצם ביותר והא ראיה שכתבו רז"ל (מד"ר פ"כ אות ז') שבלעם בירך את בלק שיהיה מלך למואב שהיה מנסיכי מדין ולזה הודיעו ברמז את אשר תברך הוא בלא"ה כבר מבורך ולא תועיל ברכתך לכלום ובכן גם שתברך אותי אם הוא לא מבורך מעיקרו לא יועיל אבל בקללה ידעתי שאשר תאור יואר לעתיד ופשוט:

ויחר אף אלקים כי הולך הוא יש לדקדק למה חרה אפו אחר שאמר לו קום לך אתם גם יש להעיר בתיבת הוא שהיא יתירה וצריכה להיות מוקדמת בלשון לתיבת הולך (ובח"א מהרש"א בבתרא ע"ח ד"ה על כן יאמרו המושלים כתב דברים נחמדים ע"ש באורך) ולישב נעיר עוד דלמה הכתוב חזר דבתחי' אמר לו לא תלך עמהם ואח"כ אמר לו קום לך אתם ואקדים מ"ש הג' מלבים ז"ל בפרשת חיי שרה בכתוב ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו וז"ל מבואר אצלי תמיד שעמו מורה על השווי ואתו מורה על הטפל ע"ש וא"כ בתחי' אמר לו ה' לא תלך עמהם כלומר בשווי גמור שפירושה גוף וגם מחשבה שבזה ישתוה אתם פנימי וחיצון אבל הליכה לחוד אתם לא מנעהו ה' ובלעם עשה עצמו כאינו מבין ופי' לא תלך עמהם מלשון גדולה דוקא ועי' ברש"י לזה כשאמר

לו אח"כ קום לך אתם שפירושו על החברא לחוד ואדרבה הוא טפל להם שהוא אתם ולא הם אתו ולזה ויחר אף אלקים כי הולך הוא שפי' הוא נסתר המורה על המחשבה ועי' בספרי פ' קרח ועבד הלוי הוא שומע אני רצה יעבוד רצה לא יעבוד ת"ל הוא בעל כרחו ע"ש רוצה לומר שבע"כ צריך לבטל דעתו ולעבוד וקרוב לזה מ"ש במציעא (ד"ג.) מודה מקצת הטענה ישבע וכו' דכתיב אשר יאמר כי הוא זה שפי' הוא המכחיש עליו הנסתר וזה הנגלה המודה בו מצורף לזה מ"ש במגלה (י"א.) כל מקום שנאמר הוא מתחי' ועד סופו אברם הוא אברהם בצדקו מתחי' וע"ס דוד הוא הקטן וכו' ע"ש אף כאן נמי על בלעם הוא ברשעו מתחי' וע"ס והרישע הוא סובב על מחשבותיו ורעיונו הרע ולזה נענש על המחשבה כדין ב"ן כמ"ש בתוס' קידושין ל"ט ע"ש לזה ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו וע"ד הרמז תרמוז עוד כפי מ"ש בשעה"פ להאר"י ז"ל וז"ל כי בלעם גימט' קמ"ב כמנין קוי"ק אהיה קוי"ק אדנות עם ארבע כוללים וכו' ע"ש והנה אותיות ד' שמות הללו המשונים באותיותיהם הם י"ב אותיות כי קוי"ק שהיא כפולה נחשבת אחת ובכן אותיותיהם י"ב כמנין הו"א ר"ל כי הוא חוטף ויונק מהם ורוצה ח"ו לקלל ישראל המתברכים מהשמות הללו שכולם הולכים להשכינה הנקראת אדנות החופפת על ישראל ולזה ויתיצב מלאך ה' רמז שעמד שם קוי"ק ונשאר אהי"ה אדנו"ת שמספרם פ"ו תמורת זה היה חרון אלקי"ם מספר פ"ו עליו תחת שם אקי"ק אדנות וגם הרמז לשטן לו שיניקתו נהפך לו לשטן בהסר שם קוי"ק שנתיצב ממספר שכינה נשאר חשבון שטן עליו וכבר רמזו דאותיות קודם שטן הם רח"ם והרמז מ"ש רז"ל מלאך של רחמים היה ונהפך לשטן רח"ל עליו ובלא"ה הוא היה בחי' נחש ועתה נתוסף עליו בחי' שטן כנז' לשטן לו שאלו מקבילים ע"ה כמספר יעק"ב ישרא"ל וכפי מ"ש במק"א שישראל ויעק"ב מכניעים שנים הללו ואזי מלאך רע בעל כרחו עונה על מה שדרשו ממנו לכה ארה לי יעקב וזועמה ישראל אמר דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישר' כוכב ושבט גימט' שטן שנתוספה לו ובזה פסיק רישיה וזה לגבי דידיה אך לגבי ישראל שאינם צריכים לברכתו כתיב וה' סביב לעמו וכמו שראיתי בספרי קדושי עליון האלקיים לא זכרתי איפה על פסוק וה' סביב לעמו כי אותיות אשר הם סביב עמו ר"ל סביב הע' פנים ואחור וכן המ"ם והוי"ו עולים גימט' רל"ב שהם עסמ"ב בשלימות כל האילן הקדוש רחמים גמורים מוקפים מקדש הקדשים וכן כתוב כו רוצה ה' בעמי שהוא ג"כ ר"ת גימט' עסמ"ב ואחר שה' צבאות עמנו חיים וקיימים ודוק, וידוע כי בהאיר השם בכללו אז יאירו ש"ע נהורין בפנים ועי' בש' אריך (שי"ג פ"ג וד') באורך, ב"פ אל במילואם גי' ש"ע וידוע כי הם ביותר אחד בסוד יותרת הכבד וזה רמז הכתוב מלא פניהם קלון קלון גימט' קו"ף כי הם כקוף

בפני אדם כמ"ש המקובלים בכ"מ ושם קוי"ק לבד בהכאה גימט' מקום קפ"ו וכשתחשוב פניהם עם קלו"ן עולה שע"א בסוד אחד התוספת וזהו מלא פניהם קלון וידעו כי שמך ה' המאיר בש"ע נהורין אלינו וא"ש דברי בטלין וכלא חשיבין והוא רחום יכפר והיעב"א: **דרך כוכב מיעקב וכו'** ומחץ פאתי מואב אולי ירמוז הכתוב לפי מה שראיתי בספרים כי יש כוכב הנקרא חאללע והוא מיוחס לדעות הקדמונים לגזירות רעות על שונאי ה' ע"ש ובערוך ערך ז"ק א' כתב כוכבא דשביט שהוא כשבט ונמצא בדברי פלינוס שכאשר יעמוד כוכב זה אצל אחוריים של איזה צורות יורה גזירות רעות על בעלי זמה וזנות ע"כ, ועוד נקדים את הידוע כי שורש הזנות עיקרו במואבים כי שורשם היה בזה וככתוב ותהרינה שתי בנות לוט שהעיקרית היתה הבכירה והיא המפתה וקראתו לילד בחוצפא מואב כידוע ונזק ישר' בשטים היה ע"י בנות מואב וכן הוא במדרש (ס' זה פ"כ אות כ"ב) על ויחל העם לזנות אל בנות מואב וז"ל זרוק חוטרא וכו' אעיקריה קאי, ע"ש ומעתה יש לומר שבלעם נתנבא דרך כוכב מיעקב ואיזה כוכב סיים וקם שבט מישר' אותו הכוכבא דשביט המורה גזירות רעות על בעלי זמה ולזה ומחץ פאתי מואב שהם שורש הזמה וקרקר כל בני שת הוא מלשון יסוד ככתוב כי השתות יהרסון ולהם ומחץ ויען שזה הכתוב הוא לעתיד לזה המחץ שבישר' הוא נוט' משפט חסד צדקה הכתוב בנביאים שבם תלוי הגאולה וכתוב כי באלה חפצתי וק"ל:

קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש וכו' הנה הגם דלפשטא הוקע אותם היא חוזרת על העובדים וכמ"ש בסנהדרין (דל"ד:) ופי' נגד השמש הוא לעין כל ובתרגום יוב"ע פי' שהוא ביום ע"ש מ"מ ירמוז עוד נמי כי ברמז היא סובבת על הראשים בתורה שלא היו מוכיחים ומסבירים לעם כדי שיפקחו עיניהם מן עורון הכסילות עד שלא היו באים לידי זה וכדמיון מ"ש רז"ל (שבת כ"ד:) ה' יבוא במשפט עם זקני עמו ושריו על זקנים שלא מיחו בשרים וכ"ש עם העם שחייבים היו להוכיחם ומה נעים מה שרמזו המפרשים במ"ש רז"ל (תענית כ"ד.) כלה שעיניה יפות אין כל גופה צריך בדיקה ע"כ שהכלה היא כללות ישראל הנקראת כלה להשי"ת וככתוב וארשתיך לי ועיני הכלה הם ראשי ישראל שהם הרואים את גוף הכלה מה הוא צריך ולזה אם עיניה יפות אז בטוח שהגוף בריא ר"ל שישראל כשרים וישרים ולזה כתוב בתורה וישב בה עד מות הכהן הגדול שחסרון תפילתו על הצבור גרם שהיה הכשלון הזה בימיו וזהו קח את כל ראשי העם כי הראש יש לו יחס עם הדור ונקדים עוד מ"ש המפרשים כי האדם הוא אילן הפוך שהאילן שורשו למטה בארץ והאדם להיפך שורשו למעלה נגד השמש והשמים ע"ש וכעין זה ראיתי ג"כ בס' סולת למנחה מהמפרשים שפי' רז"ל (ב"ר פ"י אות

ז') אין לך כל עשב שאין לו מלאך המכה בו ואומר לו גדל שהכונה בשם מלאך הוא על יסוד האש והרוח וככתוב עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט והיות כי עשב הארץ וטבע הארץ למשוך אליה ולא להגדיל לזה המלאך שפי' יסוד האש והרוח הוא מכה בו ואומר לו גדל ע"כ וש"י אך האדם ששורשו למעלה ולא למטה אזי המכה בו הוא השמים זאת אומרת המעורר אותו אל הרוחניות שהוא מזון העם ברוחניות והרי גם באילן ברא השי"ת דוגמא לזה כי הדקל הוא גדל מראשו ולא משורשו וכמ"ש הרב מדרש תלפיות (ענף דקל) משם חכם אחד ע"ש והנה כתיב צדיק כתמר יפרח וכמו שהדקל גדל מראשו כן גם האדם במכ"ש ולזה אמר קח את ראשי העם והוקע אותם נגד השמש שירגישו שהם ראשים להשפיע רוחניות אל העם ורבי בתיבת כל לרמוז על הראשים השופטים ג"כ שלא הענישו הרוחנים לקרוא בגרון ולהודיע והחמרים להעניש להעובר ויראו העם וייראו ועי' בזוה"ק (שמות ד"ג: ובמד"ר פ"כ אות כ"ד עפ"ז) רישי עמא דידעו ולא מחו אתענשו בקדמיתא והוא מתאים עם מ"ש ופשוט:

פרשת פנחס

פנחס בן אלעזר וכו' השיב את חמתי וכו' עי' להג' מלבים ויאמר עוד בס"ד תחי' בדרך פשטי שפנחס בקנאתו על כבוד ה' ומסר נפשו להריגה כשנכנס תוך המחנה וככתוב בתוכם ובזה שבה חמת ה' מעל ישר' והיה נחת רוח לפניו פי בחימה אין נחת רוח לו כביכול וזהו השיב את חמתי מעל בנ"י ע"י שקנא קנאת ה' ונמשך מזה שתי טובות הא' נח"ר לכב"י והשני הצלת העם מכליה ולזה מדה נגד מדה אליו עצמו אתן לו בריתי שלום ביסודותיו שלא יתגבר החלק על השני שזהו סיבת הכרעת המות שלא תשלוט בו כדרך כל הארץ כי פנחס הוא אליאו ונגד שכיפר על ישראל ונשארו חיים וקיימים במין לזה כהונתו קיימת במין הוא וזרעו כהנים לעולמים (נקרא הוא כהן לעולם היות שפינחס הוא אליהו כידוע ואליהו מקריב תמידין בכל יום בחרבן בהמ"ק וכמש"ל פ' תצוה נקרא הוא וזרעו כהנים לנצח) וניחא נמי דקי"ל (קדו' דל"ט:) שכר מצות בהאי עלמא ליכא ולהנז' ניחא כי זה בשכר הרוחני אבל במה שהוא מדה נגד מדה גם בהאי עלמא איכא כידוע וזה הוא מדה נגד מדה חוץ משכרו הצפון בעולם האמת מצורף לזה דלמי שהוא מת יאמר שכר בהאי עלמא ליכא אבל זה שהוא חי לנצח לזה אצלו זה נקרא סוף. שכירות ובדין שיטול שכרו גם בעוה"ז ועל דרך הרמז אפשר שנאמר כי הברית הניתן לו הוא על פי הידוע כי באותה שעה היתה ח"ו מדה"ד מתוחה וכבר ידוע בהאר"י החי דעיקר חוזק הש"ך דינים הם רק ש"ו דינים והי"ד הנשארים מש"ך הם י"ד אותיות קוי"ק (פשוט ומלא) שהם ממתקים קצת את הש"ו דינים ופי' בזה הרמ"ז או מפרשים

אחרים דב"ש מצאת אכול דיך ר"ל דב"ש גימט' ש"ו הדין תקונו הוא תיכף אכול דיך שהכף היא נוכחית אכול די למתקו ע"ש ובדרכו רמזתי כוה"כ וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידיך שהש"ך דינים הם הצרים לאדם וזהו מגן שיש לך צריך גימט' ש"ך הם בידך שהוא הי"ד ובכן פנחס קנא ולקח רומח בידו והרג את הזכר והנקיבה שני פעמים ש"ו הגבורות שלהם א"כ מיתק את שניהם יעלו גימט' ברית זכה לברית וע"י שביטל שני הדינים שני פעמים דין גימט' מגפה סילק המגפה מעל ישר' וזהו בדין הוא ר"ל ב' דין נוטל שכרו ואפשר דלזה התורה היא מבטלת היצה"ר שהוא מכח הגבורות אם מהזכר או הנוק' שני פעמים ש"ו גימט' תורה ע"ה ולזה כתבו רז"ל (סוכה נ"ב:) אם פגע בך מנוול זה מושכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ קראו מנוול משום שיש שני מינים הפכיים עצלות על המצות וזריזות על העבירות והם תרתי דסתרן לזה מושכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח וילך הכובד של האבן מעליך ותהי זריז למצות ואם ברזל נגד יצה"ר של הנוק' שהוא חם על העבירות וכמ"ש האר"י על פסוק הנה ערשו ערש ברז"ל שהוא ר"ת בלהה רחל זלפה לאה ע"ש וזה הרמז אם ברזל מתפוצץ ועי"ז אין לך שוב זריזות כלל על העבירות שתתפוצצו כוחותיו והביא ראיה הלא כה דברי כאש לחמם וכפטיש יפוצץ סלע לקרר שהפרדת החלקים היא מקררת ופינחס בפעולתו עשה שתיהם פיזר את הדין והמות והשפיע החיים וכנ"ל לזה כמו שהתו' היא תמיד מפרדת הרע ומשכנת החיים כן הוא עצמו תמיד וכמ"ש בילקוט סוף פ' בלק וכפר לא נאמר אלא ויכפר דעד עכשיו לא זז אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים ע"כ ובמ"ש עד שיחיו המתים ולא אמר עד ימות המשיח שהרי יבנה בהמ"ק ויהיו הכהנים אמנם זה ברכה נבדלת שאם ח"ו יזדמן שהיה איזה רישע קצת כללי שהוא יכפר עליהם וכבר כתב הרמב"ם בה' מלכים (פי"ב ה"ב) שפסק למימרא דשמואל דאין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד ע"ש ולזה הובטח שיכפר על ישר' לנצח אבל בתחיית המתים שהוא עולם חדש אזי אין שטן ואין פגע רע ואין שום עון בישר' שיצטרך פנחס לכפר לזה אמר עד תחה"מ וק"ל, או ירמוז פשוט וידוקדק תיבת מעל בני ישראל ולא אמר מישראל או מבני ישראל אך בזוה"ק (ס' זה דרל"ז.) איתא דערב רב אתדבקו ואתעברו בנשי דשבטא דשמעון וכו' ח"ו אפי' חד מישראל לא מית וכו' ואחרנין מיתו הכא אילין דאשתארו וכו' עש"ב ומעתה לזה קאמר מעל בני ישראל דהמות שהתחיל בערב רב היה חשש שאח"כ ידבק בישר' ח"ו וזהו מעל, שבבני ישר' עוד לא נגע ופשוט: **בני בנימין וכו'** לבלע משפחת הבלעי וכו' עי' להג' מלבים בפ' ויגש חשב בני בנימין וז"ל ומבואר מפה שנעמן וארד בניו של בלע ויש לומר כמ"ש הרמב"ן שמתו ארד ונעמן

וייבם בלע את נשותיהם וקרא בניו על שמם ונחשבו בין בני בנימין מצד היבום והם באמת בני בלע ויש לומר דמ"ש בלע ובכר הוא שם אחד ר"ל בלע הבכור כמ"ש בדה"א וכן יש לומר אחי וראש הוא שם אחד ר"ל אחירם אחי ראש הוא אחי רם כי ראש ורם ענין אחד וכו' ע"ש ולפשט הדברים קשה טובא דכשאתה חושב בלע ובכר שם אחד וכן אחי וראש אחד א"כ יחסר החשבון מבנימין שנים וממילא יחסר חשבון הע' נפש שנזכרו להדיא וגם בפי' כתוב בבני רחל ארבעה עשר שחשבונם הוא כשיהיו בני בנימין עשר גם הרב המלבים עצמו בדה"א ח' כתב ובכר וגרא וראש שבפ' ויגש נחסרו כי לא הולידו משפחות הרי שחשב בכר לבדו וכתב שלא היה לו משפחה משא"כ בלע כתיב בו משפחה ולכן לקוצ"ד כונת דב"ק היא במה שנקדים להעיר דאחר שהגדול הוא בלע איך קרא לשני בכר המורה על שם שהוא בכור לזה רצה הרב לומר שזה הבכר אינו בן בנימין אלא בן בלע וקראוהו בכר על שם שתי דברים אחד לרמוז כי בלע הבכור הוליד את בכר וגם שהוא בכורו של בלע מצד שייבם אשת אחיו והבן הוא המת שהוא בן בנימין ולכן נכלל עם בני בנימין ולפי פשט ג"כ יש יחס לזה מטעם שבני בנים כבנים וכן אחי וראש ראש היה בנו של אחי וקראו ראש שהוא ראש לבניו שיבואו וגם זה מצד היבום וכנ"ל ומצד זה נקרא עם בני בנימין ומצד המשפחה הוא רק בלע הבכור וכן אחי וראש נקרא אחירם על שם המשפחה וברמז לאחיו ובכן בעת ירידת הבנים למצרים היו בני בנימין שבכללם יש בני בניו ונקראו בניו הם יו"ד ובזה נתישב איך יקרא בן השני בכר וכן איך יקרא ראש אבל בדרך יבום ניחא שנשי ארד ונעמן נתיבמו ונקרא האחד בכר שהוא בנו והוא בעצמו שם אחד בלע הבכור וכן ראש הוא בן אחי ונקרא שם אחד אחי רם ומצד בנימין נחשבו לבנים ומצד המשפחה השנים הם אחד בלע ואחירם וכנ"ל כנלע"ד:

עלה אל הר העברים הזה ונאספת וכו' וידבר משה יפקוד ה' איש על העדה אשר יצא לפניהם וכו' עד ולא תהיה עדת ה' כצאן וכו' יש להבין א' דמי הכניס מרע"ה ליעץ למלך ולפניו גלוי למי ימנה גם קשה למה לא התפלל על עצמו בחיים עוד ומצינו בפ' ואתחנן שתיכף התפלל תקט"ו תפי' ואפשר לישב עפ"י מה ששמעתי מהאדמו"ר מסקולוב שליט"א הוא היה אומר משם הראשונים דהחולה טוב שיספר לפני בוראו את תורתו ומעשיו אבל יהיו בדרך נסתר כמצטער שיש בטול תו' בעיר או איזה מצות בעבור שמתבלבלים על המחיה והכלכלה וכו' ובזה מעורר הרחמים עליו מן השמים ופי' בזה כונת רז"ל (ברכות ה'.) אם רואה אדם שיסו' באים עליו יפשפש במעשיו פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה כלומר שהוא מצטער על בטול תו' וממילא כביכול רואה שהוא מצטער על זה והוא היה מתמיד בלימוד מתעורר עליו הרחמים עכ"ד יצ"ו ובדרכו פי' זה

שמרע"ה שם נפשו על ישר' כידוע לזה אמר רבש"ע יפקוד איש שיהיה מסור אל הצבור אשר יצא לפניהם כלומר שהוא מגן ותחי' הוא העומד לפני האויב זה ראוי אח"כ אשר יבוא לפניהם שהוא בראשם ואשר יוציאם שפי' בעל כרחם לא בשוט אלא שכל כך יהיה בו אימון לצבור שגם דבר נגד דעתם והם לא מסכימים לצאת לקראת נשק יבטלו רצונם מפני רצונו וזה פי' יוציאם ויביאם בעל כרחם על זה אני מבקש וממילא כביכול דלפניו נגלה כי כן היה מרע"ה עם ישר' יתעורר עליו הרחמים בחיים גם מצורף לזה שלשון זה יתפרש בתמיהא האם ח"ו יפקוד ה' אלקי הרוחות איש כזה שהיה יוצא לפניהם וכו' וכו' וא"כ בדברי מרע"ה יש אפשרות לפרשם בתמיהא וגם בניחותא ולכולם בזה הוא מעורר הרחמים עליו וא"כ דברי מרע"ה הם תשו' מעין מה שהופקד עליו ופשוט:

וראיתה אותה כתוב בה"א יתירה ירמוז במ"ש רז"ל (ש"ר פ"ג אות ד') ועתה לכה ואשלחך אל פרעה לכה ודאית אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם ע"כ ומפרשים משום שכתוב בהא יתירה להדגיש כי רק הליכתו ודאית גם פה ירמוז מ"ש במדרש שנתן הקב"ה כח במאור עיניו של מרע"ה שאפי' מלא מחט סדקית ראהו וראה מה שיש בו ע"ש לזה כתוב וראיתה בהא שראייתך היא ראייה שלא נעלם מעיניו כלום מהארץ ומה שבתוכה ועוד ירמוז למ"ש בע"ח כי ארץ ישר' הוא בחי' רחל ומרע"ה הוא למעלה עליונה ממנה ואין הארץ כדאית לו עי' בש' הארת המוחין פ"א וב' באורך וזה אומרו וראיתה בה"א שתראה ה"א שהיא השכינה חופפת בה ואזי ממילא שאתה יודע שבחינתך עליונה תסכים שתאסף אל עמך שהם בחי' דור המדבר הנקרא שהם ענפיו וכמ"ש בזוה"ק בהעלותך ובע"ח בפי' הכתוב העם אשר אנכי בקרבו ע"ש ורמז נחמד זכורני במפרשים כי הראהו חמשה זמנים מתחלפים עליה א' מעת כניסתם לארץ עד גלותם בחורבן בית א', שני בזמן חורבנה בגלות בבל, ג' בית שני עד חורבנו, ד' זמן גלותנו האדיר הזה שיושבים בו. ה' זמן ביאת המשיח וקבוץ גליות וכו' ע"כ זכורני בדב"ק:

פרשת מטות

נקום נקמת בני ישראל וכו' ומשה אמר נקמת ה' ועי' ברש"י שם גם יש להעיר במ"ש וימסרו מאלפי ישר' וכתבו רז"ל (הובא ברש"י מהספרי וילקוט ע"פ וימסרו) שנתעצלו מללכת שידעו שמיתת משה תלויה בנקמה זו ובכל זאת קשה קצת איך יתעצלו וחוץ מזה הייתי מפרש לפי הפשט בטעם העצלות כי אם היתה גזירת הצבא אין נקי מסוג זה בודאי שהיו כולם נשמעים ונכנעים אל הפקודה אבל כששמעו שהגזירה החלצו מאתכם אלף למטה כל אחד ישב בביתו מי יאמר אני ולא אחר וממילא לא היה שום חלוץ צבא עד שנמסרו ע"י הגדולים שהם בחרו את ההולכים ומצורף לזה כי אחר שראינו בסוף

כי לא נפקד מהם איש ולזה שרתה רוח הקדש על הגדולים שהם יבררו את המושגחים בחיים וכמ"ש בתיוב"ע גברין צדיקין וכן מפורש בספרי איש פ' צדיק יצא למלחמה ע"ש ועל דרך הדרש היות כי בפ' פנחס כתוב צרור את המדינים והכיתם אותם הרי תרתי כי צרור מלשון אל תצר את מואב הופכה פה צרור אבל לא להכות בגופם ופה הוסיף גם ההכאה ובכן צרור נגד עון פעור שגרמו להם לישר' הם גרמו להכשל ח"ו בע"ז ופגמו בשכינה מלכות גימט' צרו"ר ונגד והכיתם אותם היתה נקמת ישראל שנפלו כ"ד אלף ומרע"ה חשש שאם לא יתלה הדבר בנקמת ה' ואין זה ח"ו היפך שהרי מלבד שהיה בו כבוד ה' בשביל הע"ז גם נקמת ישראל תתיחס לנקמת ה' לזה כר את ה' כי אחר שידעו שמיתתו תלויה בנקמת ישראל יתעצלו ועי' במד"ר (פ' מטות פכ"ב אות ב' וילקוט עפ"ז) אילו רצה משה לחיות כמה שנים היה חי אחר שתלה מיתתו בנקמת מדין ע"ש וכן היה ששמעו ישראל את זאת ולזה נתעצלו עד שנמסרו בעל כרחם:

או יאמר עוד במה ששינה מרע"ה ואמר נקמת ה' והקב"ה אמר לו נקמת ישר' במה שנקדים להעיר עוד דאיך מרע"ה לא הלך בעצמו לנקום אחר דהשי"ת אמר אליו בכינוי נקום ואם משום שנתגדל במדין וכמ"ש בתנחומא (ובמד"ר שם אות ד') בירא דשתית מיניה מייא לא תישדי ביה קלא (ב"ק צ"ב:) זה ניחא אם לא היה צווי ה' אליו וכמו שהיה במכת הדם במצרים שאמר לו ה' שיאמר לאהרן להכות היאור ולא למשה משום שהגין היאור עליו ע"ש ברש"י אבל פה קשה ויש לישב דתרתי איתנהו נקמת ה' ונקמת ישר' ועל נקמת ה' לא אמר לו השי"ת שינקום הוא ושילך הוא כי לא אמר לו לך אל מדין ונקום בהם ולזה הבין מרע"ה מדלא אמר לו ללכת הוא ולנקום משום דנתגדל במדין ובירא דשתית מיניה מייא ולמד זה ממכת הדם שאמר לו ה' שיאמר לאהרן ולא הוא משום טע"ז וזה הוא הסיבה למדין שלזה לא אמר לו ה' ללכת אל מדין עצמה אך אחר שבאו ממדין אליו תיכף יצא אליהם לנקום ופקד הרגו כל זכר בטף וכו' וזה הוא הנקמה שאף זכרים הקטנים שלא עשו כלום נצטוה להורגם לנקמה והנשים כל היודעת איש ובכן איתקיים תרוייהו ופשוט:

וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פינחס וכו' לצבא וכלי הקדש וכו' בטעם הכפל לצבא בפנחס אולי הטעם הוא כי פנחס שהיה משוח מלחמה א"כ הוא הגדול והנהוג הוא שהמפקד הצבא הוא לא עושה מלחמה בעצמו ובפנחס לא כך היה שהיה בו תרתי שגם הוא לחם וכמ"ש בתיוב"ע (ע"פ ואת מלכי מדין) פנחס רדף על בלעם ופרח באוירא והוא פרח עילויה וכו' ע"ש וזה אומרו אותם ואת פנחס עוד לצבא עם שכלי הקדש וחצוצרות התרועה בידו. או יש לומר עוד להיפך בטעם שבפנחס הוסיף

מלת לצבא במה שנקדים לחלק בין מלת לצבא למלת חלוץ צבא דפירוש לצבא הוא איש החייל אף שלא עושה מלחמה נקרא איש צבא אבל ההולך ללחום נקרא חלוץ צבא ובספרי איתא (הובא בילקוט עפ"ז) לדעת ר"י שהיו כ"ד אלף י"ב עומדים על הכלים וי"ב לוחמים וא"כ פנחס שלא היה הוא הלוחם (לפי הפשט כי משוח מלחמה הוא לא לוחם ביד כמובן) כי ארון הקודש וחצוצרות התרועה בידו א"כ הוא העומד על המשמר של המלחמה ולזה בפנחס לצבא לרמוז שהוא רק צבא כמו אנשי הצבא שאינם לוחמים גם הוא כמוהם רק מפקד לצבא ולא חלוץ ויתישב בזה מה שיש להעיר במה שקצף משה החייתם כל נקבה ולמה לא קצף עם פנחס שהוא העיקרי וגדול מכולם ושהם תחת פקודתו ולפי"ז ניחא שבתוך המלחמה לא היה אתם ולזה לא ידע מזה ופשוט:

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה יש לדקדק דהו"ל לומר השבים מהמלחמה ויתישב עם הנ"ל שהיו שתי מחנות י"ב אלף שומרים וי"ב אלף לוחמים ועוד נקדים מ"ש הרמב"ם בה' מלכים (פ"ח ה"א) אנשי הצבא בעת המלחמה אישתרי להו לאכול כל דבר טמא ואפי' קדלי דחזירי ע"ש ועי' רמב"ן פ' ואתחנן (ע"פ והיה כי יביאך) מ"ש עליו ועי' מ"ש בפ' שלח לך בפסוק בבואכם אל הארץ ולזה לא אמר השבים מהמלחמה כי היו עוד י"ב אלף ואותם הי"ב אלף לא אישתרי להו מידי רק הלוחמים ולכן פשיטא דאסורים הם לאכול באותם הכלים של כלי מדין אבל דיבר אל אנשי הצבא לאותם שבעת הליכתם באים למלחמה דאישתרי להו לאכול כל דבר טמא וכ"ש כלים של בליעת איסור אמר להם שעתה צריכים גם הם להגעיל את הכלים דאסורים הם בכל דבר איסור ככל אחיהם וירמוז ג"כ לבעלי המוסר כאותו חסיד שפגע בהצבא הבאים בנזר הנצחון מהמלחמה ואמר להם הכונו למלחמה גדולה מזו וכו' כי ע"י שנצחו הטבע מחייב להיות להם יוהרא ורמות רוחא וקלות ראש וכו' לזה רמז להם שעתה הם באים למלחמה חדשה של היצה"ר שהוא אורח ובעה"ב אצל הגאה והיהיר רח"ל וק"ל:

פרשת מסעי

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם עפ"י ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם בסה"ק שופרי' דיעקב כתבתי שם בפשט הכתוב שהוא כפול ע"ש וכעת נלע"ד עוד דישר' כשיצאו ממצרים הם דומים לסוחר גדול אשר ידע ברור כי בהגיעו למקום פלוני יש לו שם הון עתק וסגולת מלכים ובכן בעת שנוסע הוא מביט במה שהלך שנתפטר ממנו וכל עוד שהוא קרוב למחוז חפצו היא דוקא שמחתו ובכן כשיוצא ממקום כל כפר כותב כבר עברתי מזה ושמח שקרוב למסעו האמיתי וזהו ויכתוב משה את מוצאיהם לא המטרה היתה על המקום אלא למסעיהם בעבור שנוסעים אל המקום המקווה לזה כתב המוצא

כלומר תלי"ת יצאתי מזה והנה אני סמוך לחפצי ולזה כתב על פי ה' לפי מ"ש בס' אמת ליעקב ניניו משם הג' הק' שמשון מאוסט' משם הפליאה כד נטלו ישר' מרעמסס לא ידעון אי יסעון לקהלתה או למוסרות או לסוכות ופקיד מדברנא דעמיה דינטלון לסוכות וכו' עש"ב כל המסעות וזהו עפ"י ה' כשכתב המוצא הוא להפטר ממנו עפ"י הפשט (ועפ"י הרמז לברר ממנו בכח שם מ"ב המברר כל הקדש כידוע) וללכת אל מסעיהם אבל ואלה מסעיהם הוא להודיע שהיו פה ונסעו ממנו ולא למטרת נסיעה לאחר רק להורות שיצאו ממנו וברורו בשם מ"ב המברר ומעלה כל הק' שהיה בם כמספר ואל"ה וזה המסע היה למוציאם בפה שהוציאו משם את הקדש וק"ל:

ומצרים מקברים יש לדקדק למה הוצרך הכתוב להביא זה פה שהיו מקברים שיש ארבעים שנה מזה ויש לישב דבא לתרץ הערה אחרת משה"כ לעיני כל מצרים דמהיכא תיתי שראו אותם כל מצרים בנסיעתם לזה סמוך כתב שהרי מצרים מקברים מה שהכה בהם כל בכור וגם באלהיהם עשה שפטים ואין בית שלא היה שם מת וא"כ מכל הבתים יצאו לקבור מתיהם בחוץ ומובן כי ראו כל מצרים כולם את נסיעת ישר' וזה להודיע שאין נסיעתם מתוך בריחה אחר שהיה למראה עיניהם כולם ופשוט:

כי אתם באים אל הארץ כנען איתא במדרש (פכ"ג אות ח') לא איש אל ויכזב בדרך פשוט הוא משום שיש להעיר א' הלא נשאר הרבה מהארץ דלא נכבשה שנשארה לנסות בם את ישר' וככתוב ביהושע, ב' שהרי הבטחה היתה לכל אותו הדור שיבואו אל הארץ ואיך אפשר שלא ימות אחד מהם באותו הזמן יותר משני חדשים אך כבר כתבו המפרשים ועי' באורך במלבים פ' במדבר שאיך אפשר שבשנה ראשונה ליצ"מ נמנו והיו ת"ר אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים ובמנין שהיה בשנה שניה באייר היו כמנין הזה ונבוכו בזה ובכלל הישוב שאין זה פלא אחר שהבטיח ה' ולא יהיה נגף וזו ההבטחה שומרתם וכו' ע"ש ובכן זהו פשטות המדרש לא איש אל ויכזב סובבת לשניהם האחד על הארץ כי סוף סוף כל הארץ שהובטחה תהיה בסוף לכם והשנית היא מעתה שאתם כולכם תזכו ותשארו חיים להכנס כולכם אל הארץ לא יחסר מכם איש כולכם חיים וקיימים וכשתראו זה יתברר לכם על העתיד שתקחו את כל הארץ ובפרט שאחר שזכו ונכנסו הם צדיקים וכמ"ש הרמ"ק הבי"ד בס' טוב הארץ למהרנ"ש די"ח ע"ד וז"ל כל מי שדר בא"י נקרא צדיק גם שאינו נראה שהוא צדיק שאם לא היה צדיק היתה הארץ מקיאה אותו ככתוב ותקיא הארץ את יושביה ע"כ וזהו כוה"כ זה השער לה' צדיקים יבואו בו כי שער הוא תרגומו תרעא שהיא אדנות מלא וא"י היא בחי' אדנות וזהו צדיקים יבואו בו וגם על צד הרמז אדנות שהיא מלכות צדיקים הוא היסוד יבואו בו ופשוט:

ספר דברים

פרשת דברים

וחצרות ודי זהב פירש"י חצרות מחלוקתו של קרח ודי זהב העגל ע"כ הקושי מבואר דהעגל קדם הרבה לזה וכמו שתמצא ברש"י בפ' קרח (ע"פ וישמע משה ויפול ע"פ חטאו בעגל וכו' במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו ע"ש א"כ למה הקדים הכתוב חצרות שהוא ענין קרח להעגל ושמעתי מידי"ן הרב כמהר"ר מאיר ואעקנין יצ"ו ושוב ראיתי דב"ק בס' דמש"א בהקדמה כי התנצלות משה היתה לי צוית ולא להם ובזה היה הזכות להם עכ"פ על מעשה העגל למצוא קצת תשובה ובמחלוקת קרח שאמרו כולם שמעו בסיני אנכי ולא יהיה לך א"כ הלכה התנצלות זו ע"כ ובס"ד ארחיב קצת הדיבור דלכאורה קשה וכי לא ידע משה רבינו דהם שמעו ג"כ ובכל זאת טען לי צוית אבל הכונה הוא דטענו הם דמדכתיב לשון יחיד אין פירושו שהדבר נוגע לך העקרי ואתה הוא שאח"כ תזכנו בה דלפי זה יוצא שבעת שעשו העגל שעודם לא זכו בתורה ידונו כפנויה שזו היתה טענת משה וכמו שכתבתי בפ' תשא (לעיל דפ"ז) ע"ש והם אמרו שלא כן כי כולם שמעו בסיני ומה שנאמר בלשון יחיד הוא משום דלכל אחד מישר' הדבר נאמר לו ולפי טעם זה א"כ לא מכח מרע"ה הם זוכים אלא ישר' מעת שמיעת הדברים כבר היו לחלקו יתברך כאשת איש ובזה נפלו בעון העגל דלא חשיבי כפנויה כי משה רק שליח קבלה חשיב ובו ברגע הובדלו אליו יתברך ולזה כתב וחצרות קרח ומכח זה ודי זהב על העגל, גם יש לבאר עוד מה שהפך רש"י וכתב קרח קודם העגל כפי מ"ש הראב"ע בפ' תשא וז"ל חלילה שעבד אהרן ע"ז גם ישר' לא בקשו ע"ז כי חשבו שמת משה המסיעם מים סוף כי המן אינו יורד בהר סיני ואין כח באדם לחיות וכו' ומלת אלקים פי' כבוד חונה ולכבוד ה' נעשה עש"ב ורמב"ן כתב וז"ל אבל ירצו שיהיה להם במקום משה יורה דרכם וכו' וכשבא משה וירא העגל ולקחו ושרפו באש לא מאנו כלל ואילו היה להם לאלקים אין דרך שיניח האדם מלכו ואלקיו לשריפת אש ע"ש אך הראב"ע סיים דעכ"פ לפתאים היה ע"ז ע"כ ובכוזרי מ"א דס"ב פסקא צ"ז כתב שישר' היו מצפים שירד משה ויוריד להם ענין מאת ה' שיקבילוהו וכאשר היו מקבלים עמוד הענן והאש עש"ב ובקול יאודה שם וז"ל ישראל היו דבקים בה' ורק שגיאה של כבוד חונה היו חושבים ע"ש ובמד"ר אמור (פכ"ז אות ח') ראיתי משל למטרונה שיצא עליה שם רע עם אחד מגדולי המלכות וכשראה המלך שאין בהם ממש עמד ועשה סעודה והושיב אותו האיש בראש וכו' כך אוה"ע מונין ישר' שעשו העגל בדק הקב"ה בדבריהם וכו' לפיכך נעשה שור ראש לכל הקרבנות וכו' ע"ש וזה מתאים להנז' עכ"פ לכל הדברות לולא טענת קרח וסיעתו היה

להם מענה שזה היה כבוד חונה שיהיה במקום משה דוקא בינם לבין המקום ולא משום סרך ע"ז כאשר לא היו עובדים למשה אבל בטענתו שכולם שמעו בסיני וא"כ הם כמו משה ואין צריכים למשה ודכוותיה א"כ מורה שהעגל הוא ע"ז שחשבו לאלוק' ח"ו ולזה הוכיחם אח"כ על ודי זהב גם קרוב לזה יש לומר דאחרי שכפה עליהם ההר כגיגית ויש מודעה רבה חשיבי בני נח שאינו מוזהר על השתוף (עי' הרמ"א או"ח סי' קנ"ו ושב הכהן סי' ל"ח ונוב"י מהדו"ק סי' קמ"ח ובסה"ק ב"י סי' א') ובמחלוקת קרח שטענו כולם שמעו וכו' מורה שברצון גמור ונתחייבו בעגל וגם משה חטא בשבירת הלוחות וכמובן וזה הרמז נתרשלו ידיו הרומז על שבירת הלוחות וק"ל:

לא אוכל לבדי שאת אתכם עי' מ"ש רש"י ז"ל והוא מהספרי וכן אמר שלמה וכו' אין דייני אומה זו כדייני שאר אומות שאם דן והורג ומכה וגוזל אין בכך כלום אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע וכו' ע"ש והנה מובן הקושי דאיך אפשר דבן נח יהיה פטור אחרי שהוא מצווה על הדינין מדין שבע מצות וראיתי להג' בעל כלי חמדה בסדרין שהביא קושיא זו ותירץ משם הג' מהרד"ף בסה"ב ספרי דבי רב משם מהרז"ו נחום דנהי דבדיני אדם נצטוו ב"ן על הדינים וש"ד אין זה אלא בב"ד של מטה מפני קיום העולם אבל לא בדיני שמים שאינם ספונים בעיני המקום לא הם ולא ממונם ע"כ והג' מהרד"ף כתב על דבריו שהם דחוקין ורחוקין מן הדעת אך הג' כלי חמדה הק' עוד דמה יענה לדור המבול וסדום וכיוצא שנדונו בדיני שמים ולזה רצה לתרץ כדעת מהרזו"ן שיש הבדל בין קודם מ"ת לאחר מ"ת שדרשו חז"ל (בע"ז ד"ב:) ראה ויתר גוים דהתיר להם הז' מצות ממש ושכן כתב הרמ"ע בפשטא שהתיר להם חיוב התורה ולזאת היום אין עליהם חיוב בדיני שמים דפטר אותם הכתוב לגמרי ממש אמנם קודם מ"ת היה עליהם השבע מצות בתור מצות מן השמים שפיר נענשו עליהם אם עברו זה נכון בדעת מהרזו"ן וכו' ע"ש והנה במ"ש דשבעה מצות קודם מ"ת היו דת ומצוה מן השמים הרואה יראה להג' צה"ח בתורת נביאים בקונט' אין למדין מקודם מ"ת וז"ל ושבע מצות ב"נ אינו מפני שנצטוו ב"נ רק מפני שנצטוו ע"י מרע"ה וכמ"ש הרמב"ם וכו' ומימות אדם ונח היה זה אצלם לחק קבוע ואין לחייב העוברים כיון שעדיין לא נשתלח להם מי שיגיד להם במצות ה' רק ע"י מרע"ה השליח לישר' בתרי"ג ולב"ן בשבע וכו' עש"ב ולכאורה דכן מוכח נמי ממ"ש המורה ח"א פ' ס"ג וז"ל לא תמצא מן הנבואה לקחו לבני אדם וכו' או מי שקדמם אמר לי ה' עשו כך וכך או לא תעשו וכאשר נראה יתעלה אל מרע"ה צוווהו שיקרא לבני אדם ויגיד להם השליחות וכו' ע"ש ועי' עוד בח"ב פ' ל"ט ולפי"ז אדרבה מוכח בהיפך שקודם מ"ת לא היה זה למצוה רק לחק קבוע מהם ולא היה דת רק אח"כ

הן אמת שבעיקר דב"ק דהג' צה"ח יש לעמוד במ"ש דמקודם לא היה דת דהא הרמב"ם בה' מלכים כתב דאנשי שכם נתחייבו הריגה משום שעברו על הדינים ע"ש וכן ממ"ש רש"י בסנהדרין (נ"ט.) בד"ה לזה ולזה ש"מ כי יהיב קודשא בריך הוא תו' לישר' לא שקלינהו להנך מבני נח וכדקיימי להו קיימי ע"כ ולענ"ד שכן הוא ג"כ דעת הרמב"ם שכתב בסוף פ"ח מה' מלכים שהב"ן צריך שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שציוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י מרע"ה שבני נח מקודם נצטוו בהן ע"ש ור"ל דאותם שהיו מקודם לב"ן נשארו רק שהחידוש הוא שעתה צריכים לקיימם לאותם השבעה מפני צווי מרע"ה אבל לעולם שגם מקודם היו הם ג"כ דת דמפני זה הרגו בני יעקב לאנשי שכם וכבר עמדתי על דב"ק בסה"ק ביכורי יעקב ע"ש מכל מקום הא ודאי שאחר מ"ת הם דת גמור לעובר על השבע מצות יותר מקודם בלי ספק אחר דיש להם שליח ומה שנסמך על מ"ש בעשרה מאמרות מאותה אגדה דראה ויתר גוים התיר להם שבעה מצות ור"ל שאין בהם עונש שמים כו' הן אמת שבדרך זה ראיתי להרב ושב הכהן סי' ל"ח שתירץ עפ"י אגדה זו קושיא חמורה דאיך קורים למקבל עליו ז"מ גר תושב דהא בלא"ה מאדה"ר נצטוה על זה ותי' עפ"י אגדה זו ע"ש אך בעניותי קשה לי בזה דאין ללמוד הלכה מאגדה (כמ"ש ברש"י דבתרא דק"ל: ד"ה עד שיאמרו לו הל' למעשה) ועי' בירוש' פ"ב דפיאה (ה"ד) ופ"א דחגיגה (ה"ח) דאין ללמוד הלכה מאגדה ועי' להג' צה"ח בנדרים מ' ע"ש ובעיקר קושית הרב ושב הכהן של גר תושב מלבד שהר"ן בע"ז יישב משום שמתחי' לא היו נזהרין עכשיו צריכים קבלה ע"ש עוד בה גם לדעת הרמב"ם הלא בתחי' היו מצווים לא מפי מרע"ה בשליחות מה' אליהם משא"כ עתה ופשוט עכ"פ מאגדה אין לסמוך על זה ודברי העשרה מאמרות לא ראיתי כי כמדומה לי אם אמרה הרב הוא רק לענין שכר אבל לעונש פשיטא דישאר עליהם לעולמי עולמים כי שליחות מרע"ה לישר' בתרי"ג ולשאר העולם בשבע לא יבטלו לעולם תורת משה אמת לכל העולם ואיך יגיד הרב היפך הש"ס שם בע"ז (ג') דלא יקבלו שכר כמצווה ועושה ולעונש כדקאי קאי כמו שמוכח שם וכן מפורש להדייא ברש"י בע"ז שם (ד"ו.) ד"ה ולפני עור דמזבין ליה בהמה ומקריבה לע"ז ובני נח נצטוו עליה דהיא אחת מז' מצות ונהי דעמד והתירן להן אל יעברו על ידך שהרי עתידין הן ליתן את הדין עליהן על שאין מקיימין אותן ואעפ"י שאין להם שכר בקיומם ע"ש הרי מפורש כדכתיבנא אך לקוצ"ד נראה לישב דעת מהרזו"ן ז"ל עכ"פ על צד הדרש דוקא במה שנשכיל לדעת להיות האמונה האמיתית כי הקב"ה משגיח השגחה פרטית על כל איש וכתוב לתת לאיש כדרכיו וכו' ובכן עלינו לדעת אם זה שייך בכל אישי האדם או יש הפרש בין גוי לגוי וכו' וגם בפרט עצמו אם על המדינה

או העיר כי גם זה פרטי או על כל איש ואשה והנה הרב במורה ח"ג פי"ז הביא ה' דעות בהשגחה עש"ב וסיים כי לפי דעתי מה שאני רואה הוא המין אשר דבק בו השפע השכלי עד ששב בעל שכל וכו' הוא אשר התחברה אליו ההשגחה האלקית ושיערה לו כל פעולותיו על צד הגמול והעונש וכו' ומה שאמר הכפירים שואגים לטרף וכו' היא השגחה מינית וכו' ע"ש באורך ועוד שם בפ' נ"ז כת' התו' תקון הנפש והגוף ע"ש ובס' אור ה' כלל ב' פ"ד ה' ו' וז"ל ולזה ראיתי שתהיה ההשגחה במין האנושי יותר שלימה ולהיות כלל אומתנו שלימה במין האנושי תהיה ההשגחה בו יותר שלימה וכו' ע"ש ובפ' לך לך הבאתי שכלל הברואים היו מודים רק בהשגחה כללית עד אברהם עש"ב ואולי זהו הכונה במ"ש רז"ל (ברכות ז'. הובא ברש"י פ' כי תשא ע"פ ונפלינו אני ועמך) בקש מרע"ה שלא תשרה שכינה רק על ישר' ונתן לו וכו' ע"ש ומובן דשכינה שורה על ישר' היא השגחה הפרטית בשביל התורה הדבוקה בם ועי' בדברים רבה וגם על צד המדרש הרי כל הברואים נתחלקו לע' שרים וישר' לחלקו יתב' ככתוב חלק ה' עמו ובכן יש לומר שבענין כללי או אפי' מדינה לשבט או לחסד שהוא משפט כללי כל העולם שוים המה ועי' הרמב"ם בה' תשובה משפט לכל העולם ואח"כ למדינה ואח"כ ליחידים (א"ה ע' בהרמב"ם פ"ג מה' תשו' ה"א שכ' להיפך תחי' ליחיד ואח"כ למדינה ואח"כ לכל העולם וע' לח"מ ומש"ל שם) ולזה בדור המבול של כל העולם ובסדום מדינה וכן נינוה היה בזה השגחת הכלל ומקרא מלא רגע אדבר על גוי ועל ממלכה וכו' ע"ש אבל ישר' השגחה יתירה היתה בם אפי' על הפרט לתת לאיש כדרכיו וכו' ובכן עם שהגוי מצווה על הדינין זה לחוד אבל לענין שיש משגיח פרטי אין עליו רק הוא עם הכלל לרע וטוב אבל באופן פרטי לא יענש עליו ואם הורג או שודד בין איש לרעיהו אין ההשגחה עליו לעונש שמימי מעונש זה רק אם הכלל כולו חטא רק בישר' השומר משגיח עליו בפרטות בגופו וממונו וגם בזה יתן דין וחשבון עליו וככתוב בעמוס רק אתכם ידעתי וכו' על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם ע"ש ובתו' כתוב בקרובי אקדש ע"כ שמתגלה ההשגחה כנלע"ד וקרוב לדברי מצאתי בס' משפט צדק על תהלים מזמור נ"ה אות רס"ח ורס"ט באורך מהראשונים בחי' ההשגחה ושם האריך וז"ל השנית השגחת מין האדם בכלל על פני האדמה יותר הרבה בענינים פרטיים מכל שלשה סוגים הנ"ל מפני שנברא במדע וחכמה ובחירה וכו' השלישית השגחה על עמו ישר' ביחוד ובפרט וכו' בכל עת ובכל רגע אנחנו מושגחים ובכל דקדוק ענינו אין אדם נוקף אצבעו מלמטה וכו' עש"ב ומובן מעתה החילוק בין ישר' לעמא דעלמא והיות כי ביאור זה הוא נעלם אף מהגדולים ומה לאזוב כמוני ולזה אקבל שכר על הפרישה ודוק:

ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב, עי' מ"ש בזה בסה"ק שופרי' דיעקב פ' תשא ויש רמוז עוד בס"ד ונקדים מ"ש במדרש על זה וז"ל זהו שאמר הכתוב אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך ע"כ ואין לו מובן בפשוטו ועי' במפרשי המדרש ושמעתי מרב אחד יצ"ו שהוא מפורש בס' הקרנים ע"כ וחפשתי ומצאתי וז"ל ואם תרצה להבין למה לא שלט עיה"ר ביוסף הוא בסוד הפתחים והחלונות ומצאנו ע"כ ופי' הג' דן ידין שם הוא כי בעין טובה יש אלף ותשי"ז פתחים עליהם רמז דוד אשתחוה אל היכל קדשך ע"ש ואני ברגליו אעבורה כי זה שאמר המדרש הוא רמוז בכתוב עצמו רק נקדים לומר כשאומר הכתוב אלקיך הוא רמז על השכינה וכמ"ש מאורי אור אות קנ"ו ועי' בע"ח ש' הארת המוחין שכתב ה' אלקיכם הוא זו"ן משום שהשכינה דבוקה אתו ע"ש ועוד נקדים כשהמלכות היא דבוקה בז"א יש לה הגבורות כפולים ובכן פה אמר ה' אלקיכם ולכן צריכים לחשוב שם קוי"ק בכפל שהוא ב"ן וכשתחשוב ב"ן אז עם כל הכתוב עולה אלף תשי"ח שהוא אלף תשי"ז על הפתחים והאחד היתר רומז גם על החלונות נרמזו בא' על כללותם כולם ולהיות שהוא מזכיר שישר' רבים אמר הכתוב הנז' הרומז בחשבונו על הפתחים של עין טובה ואחד מוסיף הוא על עינו הרואה אותם או על כלל החלונות שיעלה אלף תשי"ח לזה סיים המדרש שזהו שאמר הכתוב אשתחוה אל היכל קדשך הרומז על פתחי עין טובה וכמ"ש הקרנים, ובמדרש איתא עוד אמרו לו קצבה אתה נותן לברכתנו אמר להם זה משלי מכאן ואילך הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם ע"כ והקושי מבואר שאחר שבכלל מאתים מנה א"כ מה נתן משה רבינו ויתישב לפי מ"ש האר"י ז"ל בש' רוה"ק כי הנבואה או הדבור צריכה בתחי' להתלבש בקול הנביא עצמו או בדבור שלו ואח"כ תבוא הנבואה והרוה"ק ויתלבשו בם עש"ב והנה פשיטא כי ימצא בישר' במדריגה נמוכה שאינם ראוים לברכה מהשי"ת לפי ערך המקבלים אלא באמצעות תפילת הצדיק והוא הצנור הגדול לקבל מהבריכה העליונה ישפיע עליהם ע"י שתתלבש הנבואה בקולו ובדבורו אשר שכינה מדברת מתוך גרונו ולזה אמר להם עד כאן משלי מכאן ואילך תתברכו באין קץ ורמז להם כי בברכתי היא תתלבש בי מהבריכה העליונה אין קצבה ומ"ש משלי כי הוא ברכם אלף פעמים שהם היו ששים רבוא ומשה שקול כמוהם כדרשתם למשה ולישראל וידוע מ"ש הרב חובת הלבבות ש' הבחינה פ"ו וז"ל ונתבאר כי מגרגיר אחד של חטה ימצא שלש מאות שבולים ובכל שבולת יותר מעשרים גרגרים ע"ש ובכן מגרגיר אחד חטה יהיה ששת אלפים וידוע כי משה הוא סוד חשבון האלפים שהוא באצילות וכמ"ש האר"י ז"ל אלפים באצי' ע"ש ולזה ברכם באלף זאת אומרת כל אחד מישר' דברכת הטבע שיעלה מאחד ששת אלפים

כנז' בחטה הוא כרכם על זה באלף כזה שיעלה מאחד ת"ר אלף ומובן שברכם שיהיו ת"ר אלף של ת"ר אלף וגם בבחי' שאלף דויקרא זעירא היא אחד מאלף והוא גדל עד אלף ברכם כדמותו ולזה אמר להם עד כאן משלי מכאן ואילך יברך אתכם אין קץ וקצבה והיע"ב, ועוד ירמוז בפשטות לפי מה ששמעתי הקדמה משם המקובלים כי השפע הבא לישר' ואין כח בהם לקבלו לזה נותן להם אחד מאלף והשאר מעוכב לימות המשיח ע"כ וידוע כי בזכות משה נברא העולם וא"כ הוא יש בו הכח לקבל הטוב השלם שבא לעולם שהוא פי אלף מעתה והוא נגד כל ישראל ולזה ברכם באלף פעמים לכל אחד שזה נברא בעולם והוא יכול לקבלם כולם נגד כל אחד מישר' ובכן ברכם משלו שכל אחד יהיה בו כח רוחניות של אלף שיוכל לקבל את כל הטובה שהיא פי אלף וזה משלי מכאן ואילך הוא יברך אתכם באין גבול אמן אח"ז האיר אל עבר פנינו האדמו"ר מעי"ת מונקטש והודעתיו ממ"ש ואמר לי שקדמני בזה בס' בני יששכר ושו"ש:

פרשת ואתחנן

ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד יש לדקדק דבאומרו רב לך מורה שנתן לו דבר מה מהבקשה ואמר לו רב לך בזה שנתתי ואפשר משום שנכנס לארץ סיחון ועוג כי ארצם יש לה הרבה ממעלות הארץ ואינה חשובה כשאר המדבר ועי' רמב"ן פ' מטות כי סיחון ועוג הם ממלכי האמורי וארצם מנחלת ישראל הוא וכו' ע"ש ובס' תבואת הארץ האריך מדף ט' ואילך כמה דוגמאות שמהם תחשב א"י וכמה ראיות להיפך ואסיק לבסוף כי קצת מעלה מהארץ יש לה עש"ב ועי' ארץ חיים סתהון ביו"ד סי' של"א מה שאסף בזה ועי' תשב"ץ ח"ג סי' רי"ש ולזה אמר לו רב לך אבל לענין לעבור הירדן אזי היא גבול ארץ האבות על זה לא תעבור כי הפרש גדול ביניהם ועי' מד"ר נשוא ארץ כנען כשירה לבית שכינה ואין עבר הירדן כשירה לבית שכינה ע"ש, ויומתק המדרש ג"כ לפי מ"ש האר"י ז"ל בש' מאמרז"ל הירדן הוא קליפ' נוגה ע"ש והנה בדניאל כשחשב הקליפ' ענן ורוח סערה ואש מתלקחת אחריה סיים ונוגה לו סביב ובתר הכי כתיב וארא דמות כבוד ה' ע"ש וידוע כי דמות הוא רומז אל השכינה הנק' דמות (ע"ח ש' דרושי הצלם) וכן תמצא ברמז אחר אותיות ירדן הוא כשה"ס גימט' שכינה וקדמוני שרים ברמז זה ולכן כשהגיע לארץ האבות אף שהתפלל תקט"ו תפילות לא נתקבל ולקוצ"ד. ארמוז הטעם לתקט"ו שהענין מקביל משום שרצה לתקן השכינה ולהגדילה עד תשלום פרצופה יחידה שבה שהוא כתר והנה בשער לידת המוחין פ"ב כתב כי נוקבא הכתר שלה שני פעמים או"ר גימט' בית וכו' כי השני אלפין של אור הם שרשים ונשאר רק ו"ר ו"ר מאירין בנוק' וכו' עוד שם מ"ש שלוקחת שני שלישי הת"ת שני פעמים אור גימט' בית הוא רק מבחי'

הכלי והגוף וכו' אמנם מן המוח עצמו המתפשט בתוכו הוא רק חצי אור עש"ב וזהו הכונה שהתפלל תקט"ו תפילות כי תפילה היא במלכות כידוע וכשתחשוב כלי כתר שלה שהוא גימט' בית עם חצי אור בהסיר הא' חציו גימט' ק"ג עולה תקט"ו שתיקן כל פרצוף השכינה עד הכת"ר שבה בכללו כלים ואורות במספר תקט"ו אך בס' עיר דוד ראיתי שאם התפלל משה עוד תפילה אחת היה נכנס לארץ ע"כ ויומתק עם מה ששמעתי מפי מע' הרב החסיד המקובל המופלא כקש"ת שאול דוויך הכהן נ"י שהיחודים של מנחת שבת הגדולים הם בצדקתך ג"פ שהם משה ויוסף ודוד והנה הם עולים גימט' תקט"ו ולמעלה מזה המכוין אין שום אומה ולשון שולטים ומתקבלת בחיוב לזה מנע אותו מלהתפלל עוד עכ"ד וש"י ודפח"ח וכדב"ק מצאתי במדרש אם נכנס משה לארץ אין אומה ולשון שולטת בישר' ע"כ והן הן הדברים:

והנה רז"ל דרשו והובא ברש"י בטעם שנתעורר מרע"ה לבקש להכנס לארץ הוא שאחרי שכבש סיחון ועוג אמר דימיתי שמא הותר הנדר ע"כ ויש להבין דמהי תיתי שיבין דהותר דהרי בויחל משה דרשו שהתיר לו שבועתו ופה לא ראה שהתיר כי היתר נדרים ושבועות הרי הם תלויים בארץ ומהי תיתי שהבין זאת וראיתי להמש"ל בפ"ז מה' נדרים עמ"ש הרמב"ם דמי שאסר על עצמו הניה מבני העיר שאסור להשאל לאחד מבני אותה העיר וכתב הכ"מ שהוא מבואר בירוש' והק' על זה המש"ל מפ' הספינה שב"ק אומרת ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי ואמרו שם שהיה צריך רבה לומר מופר לך ע"ש ולפי הירוש' לא היה יכול רבה להפר משום שהוא נוגע ואם היינו אומרים שדין זה של הירוש' הוא דוקא לכתחי' ואם התירוהו מותר ניחא וכו' וע"ש עוד מ"ש, וכתב עליו הג' בנין אריאל בפ' מטות דתיובתא לא חזינא דהלא טעמא דהנוגע בדבר אינו יכול לדון משום דחיישי' שמא יטה את לבבו ויראה בעיניו על חייב זכאי או להיפך וכו' וטעם זה לא שייך אלא במי שסומך על החכם המורה לו את הדין וכו' משא"כ גבי הקדוש ברוך הוא אי אפשר לומר כן כי הוא היודע הדין לאמיתו וכו' ע"ש ולקוצ"ד אני תמה שהוא עושה טעמים למצות התו' שמכח זה יתהפך הדין מן השמים לארץ וא"כ משה ואהרן האחים כשרים לעדות דלא ישקרו ברור וגם אם באת לדרוש טעמים דרוש נמי הטעם שהוא אינו מיחל לעצמו הוא משום טעות לכן צריך אחרים דוקא וא"כ כביכול יתיר לעצמו ומצינו בעגל שמשה התיר לו שבועתו כי אם שיש טעמים נגלים הלא לאו דוקא הם העיקרים שמצות התורה גזירות הם כידוע כי הטעמים נסתרים ואם כביכול שומר התורה הוא בדיוק כמו בארץ ולכך בעגל מרע"ה התיר לו שבועתו כדרשתם בויחל משה ע"ש וחזרנו לדברינו במ"ש הותר הנדר דהרי מרע"ה ראה שהוא לא התיר ומכח זה הי"ל להבין שאף שנכנס לסיחון

ועוג דודאי שלא על זה היתה השבועה ולישב נעיר עוד בלשון דימיתי שמא הותר הנדר ולא קאמר שמא התיר והותר משמע ממילא ולהבין נקדים תחי' מ"ש רז"ל בחולין (ס') עמון ומואב טיהרו בסיחון ע"ש ופי' בזה המפרשים כוה"כ להוריש גוים גדולים ועצומים ממך מפניך ר"ל שהוריש עמון ומואב שהם גדולים ועצומים הוריש אותם מפניך ר"ל קודם לך היינו שכבשם סיחון ועוג והיה זה במטרה שאח"כ להביאך לתת לך את ארצם שכבשה לתיתה לך נחלה ע"כ ובעניותי פי' בזה כוה"כ בתהילים וכעת בהעתקה נזדמן לידי ס' עץ החיים להג' מהרח"א וראיתי בפ' בלק שקדמני בזה והוא בתהלים קל"ה וקל"ו למכה מלכים גדולים ונתן ארצם לנחלה נחלה לישר' עבדו שהכונה הוא כי סיחון ועוג כבשו מואב ונתן ארצם של עמון ומואב לנחלה לסיחון ועוג כדי שאח"כ תהיה נחלה לישר' עבדו והוא פי' נחמד ולכאורה יש להעיר דהרי בסנהדרין (דנ"ט.) איתא דגוים לאו בני כיבוש נינהו ע"ש וא"כ מה הועלנו בזה דהרי עודם ברשות מואב אך כל קובל דנא קשה דא"כ גם מואב שכבש לא הוי שלו והא קרא כתיב אל תצר את מואב כי לא אתן מארצם הרי דקא קרי להו ארצם ולישב נקדים מ"ש רש"י ז"ל בד"ה לאו בני כיבוש לא ניתנה ארץ לכבוש כי אם לישר' שאף לישר' לא הותר יפ"ת אלא במלחמה ע"י כיבוש ע"כ הורה בזה כי דוקא בא"י שגזירת ה' שיכבשוה הותרה להם יפ"ת אבל לא שעקרם מדין כיבוש בין מלך למלך דפשיטא דחשיב כיבוש לשתקרא שלהם ממש ותדע דהא בב"ר איתא כל העולם של הקב"ה ברצונו נתנה להם וכו' ע"ש ומשמע דכל מלכות כשכובשת מהשני חשיבא שלה (ובזה ישבתי מה שהק' לי חכם שקדן וחריף אשכנזי יצ"ו משם רב גאון יצ"ו עמ"ש במגלת אסתר הנה בית המן נתתי לאסתר וכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן דהרי המן עמלקי היה ונכסי עמלק אסורים בהנאה ובו ברגע השבתי לו דהרי המן עשיר מופלג היה כידוע וע' בתרגום שני וא"כ מאי עדיפותיה דבית המן אלא הכונה שבית המן היא היתה בית הממשלה שניתנת בכונה שישב בה שר השרים ולזה נתן אותה לאסתר שהיא תתננה למי שיראה בעיניה שיהא הוא שר השרים שאין חשש ממנו לסכנה לישר' והיא נתנה זה למרדכי שהוא יורש את כסאו ובכן אין זה נכסי המן אך לפי הנ"ל ניחא דהתם כשמת המן ונכסיו וקרקעיו הם למלך אזי נעקר מהם שם המן ונהיו לאחשורוש ונכסי המן טהרו באחשורוש וכנז' וא"כ מ"ש רז"ל לאו בני כבוש כי איתשיל לענין יפ"ת איתשיל דלא נצטוו לכבוש עד שהותר להם יפ"ת לזה דוקא ותדע דהא אף לישר' כתב בירוש' דלא הותר להם עד אחר כבוש א"י ע"ש (ומזה תימא למ"ש התוס' בשבת (ס"ד.) ד"ה מידי הרהור ועי' בארץ חמדה מטות ע"ש) שעפ"י דברי הירוש' ניחא שפיר מה שלא נאמר להם זה במלחמת מדין הקודמת היות

כי לא הותר להם אז אך לעיל בפ' שלח הבאתי מהמפ' עוד ישוב שקודם מ"ת היו בני כבוש רק אחר מ"ת לאו בני כבוש ע"ש ולקוצ"ד הוא דחוק ולפימ"ש פשטא טפי וכמובן ואל זה ירמוז כונת רש"י בפ' תצא בענין יפ"ת לא דברה תו' אלא נגד יצה"ר ונקדים מש"ל פ' בראשית דבא"י היו הקליפ' רבים וחזקים אם מהיושבים עליה ז' עממים ר"ת שלהם הוא סמא"ל וגם אר"ץ כנען גימט' פלנית ושלזה נצטוו בהכרתתן מהארץ ובעקירת כל האילנות עש"ב ולזה רש"י רצה לישב למה לא נזכר זה במלחמת מדין להתיר יפ"ת לזה תירץ כי במדין היו יכולים לכבוש היצה"ר במעשה רק היה להם הרהור רע בלב ולזה הקריבו וכו' כמ"ש שם אבל בארץ לא היה אפשרי שלא יחטאו במעשה כי יצה"ר אריא הוא דרביע שם לזה לא דברה תו' אלא כנגדו דיקא ובמפרשים זכורני דבר נחמד כי באשה יש שתי תועליות (יבמות ס"ג.) אחת שמצילות אותנו מן החטא והשנית שמגדלים הבנים לתורה וביפ"ת יהיה הבן סורר ומורה כמ"ש רז"ל (סנהדרין ק"ז.) וא"כ לא נשאר רק שמצילות מן החטא וזהו לא דברה תו' אלא כנגד יצה"ר ע"כ וש"י אך האר"י ז"ל בס' טעמי המצות הק' וז"ל דמ"ש לא דברה תו' אלא כנגד היצה"ר וכי מפני שיצה"ר מתגבר עליו נתיר לו שיעבור עבירה גדולה כזו כי הלא כמה נפשות גדולות אתעשקו וכו' ואמנם ישר' היוצאים למלחמה היו כולם צדיקים כמ"ש מי האיש הירא מעבירות שבידו והיה אז בושה וראית בשביה אשת יפ"ת וחשקת בה זה יורה כי אותה האשה משורש ישר' ולקחוה ושבו אותה הקלי' ולכן ולקחת לך לאשה וזהו ושבית שביו וכו' לכן ראוי לך לקחתה מהם וכו' ע"ש. ומעתה נחזור לדברינו שהכיבוש שכובש מלך ממלך נעקר שם הראשון ממנו ממש ונקרא על שם השני ותדע דהרי הרמב"ם בפ"ו מה' בית הבחירה כתב ארץ ישר' נקנית בכיבוש וכיון שנלקחה הארץ מידם בטל הכיבוש ע"ש ועי' פלפול גדול להג' חיד"א בח"ש סי' ט"ל ע"ש בדב"ק נחזור למש"ל כי מרע"ה ראה שנכנס לארץ סיחון ועוג וכנז"ל כי כמה דברים שהוקשו לארץ ישראל והוקשה לו איך נכנס וחשב כי השבועה לבל יכנס אל הארץ היינו דוקא כשהיא היתה שלא כדרך טבע כלל וכמו ביצי"מ ובקי"ס וככתוב וגם את הצרעה ישלח ה' אלקיך בם וכו' והרי תמצא שהענן מה היה עושה להם ועי' ברש"י חקת ואת הנחלים ארנון שהאמוריים היו נחבאים באותם ההרים בנקיקי הסלעים והנחל ביניהם ואמרו כשיעברו ישר' נצא מן המערות ונהרגם בחצים וכו' כיון שבאו ישר' נזדעזע ההר ונכנסו הסלעים הבולטים במערות והרגום ע"ש ובכן חשב מרע"ה דעל זה היתה השבועה אבל כשיהיה מלחמה אומה באומה ויכבשו זה מזה בדרך טבע אזי נשתנה אותו המצב וממילא הותר הנדר כי לא על זה נדר וא"כ גם בארץ ישר' שלא יהיה הכבוש רק דרך מלחמה וטבע ישתרי ליה הכניסה בה לזה השיבו

השי"ת רב לך כי גם בזה שכבשת היה על ידי ורב לך הוא מה שכבשת ורק סיחון ועוג אינה בכלל השבועה וכן מפורש במס' בכורות (דנ"ה.) ארצה כנען ארצה ארץ כנען ולא סיחון ועוג ארץ כנען ע"ש ועי' פת"ע להגי' חיד"א שם הרי דסיחון ועוג אינה בכלל וא"כ אינה בכלל השבועה ולא משום כשהיא כמו שהיתה וכל שהיתה מלחמה הוי שינוי דהשבועה היא לא תעבור את הירדן הזה יהי מה שיהיה ודוק:

פרשת עקב

והיה עקב תשמעון וכו' ושמר ה' אלקיך אשר נשבע לאבותיך ואהבך יש לדקדק דאחר שהם שומעים ושומרים הכל מה טעם לזכותם מכח האבות ואפשר במ"ש במדרש מה שישראל אוכלים בעוה"ז הוא מכח ברכות בלעם אבל ברכת האבות משומרת לעת"ל ע"כ גם נקדים מ"ש הרמב"ם בח' פרקיו כי יעוד העוה"ז שנאמרו בתורה הוא משום חנוך לנער עפ"י דרכו עינינו רואות קטן מפייסי ליה באגוזים וקליות הגדיל נותנים לו פרוטות הגדיל וכו' והאדם היות כרוך בחומר משיאים לו שכר בעוה"ז ע"ש ובה' תשובה כתב שאלו היעודים שבתו' וכו' הם כדי שלא יטרידוהו מחסוריו שיהיה לו כל טוב כדי שלא יתבטל משלימותו הרוחנית בדאגת פרנסתו ע"ש הגם שאין זה לשונו ממש ובחובת הלבבות כתב האדם עובד בגופו הגשמי ובנשמתו הרוחנית ולזה מקבל שכר בעוה"ז הגשמי נגד גופו וברוחני לעוה"ב נגד הנשמה ע"ש וזה אומרו והיה עקב תשמעון וכו' כלל המצות ושמרתם נגד הנשמה ועשיתם נגד הגוף אזי ושמר ה' אלקיך ר"ל יצפון לך וישמור את מה שנשבע לאבותך שהם בהשיגם את האמת הברור הנקי בקשו על בניהם על העתיד לבוא הנצחי ובשביל שלא תתבטלו גם אתם מצדכם ואהבך וכו' וכו' ופשוט וזה ירמוז הכתוב ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה הברכה בלתי שום שכר גשמי היא ברכה ולהיפך הקללה ג"כ כמוה ומוסיף עוד לשיהיה להם האמצעי כדי לקיים ולעשות הברכה יזמין להם ולהיפך רעות בקללה בעוה"ז לרחמים עליהם שלא יאבדו ח"ו מהעתיד ועי' להרמ"ע מחק"ד הביאו דבריו המפרשים סגולה נפלאה בדרכי התורה כי הצדיקים יחליפו כח תמיד והרשעים יחוגו וינועו כל ימי רשע הוא מתחולל וכו' ע"ש ולכן שפיר נקט הכתוב את הברכה אשר תשמעו כי הוא שמח ושקט ושאנן ולב שמח ובהיפך מובן ונרחיב יותר הדבור הטעם שהקב"ה ישמור ברכות האבות לעתיד דטבא להו עבדי להו והוא עפ"י מ"ש המפרשים וכן זכורני להרה"ח רנה"ו שכתב דמ"ש הכתוב ושמרתם לעשות וכן ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם וכו' והענין כי יצר לב האדם רע וכל זמן שלא יעשה האדם לו לב שמח ורוח חדשה בקרבו הוא תמיד כרוך אל החול והגם שעוסק בתורה אינו שמח ושומר אותו שאינה חקוקה על לוח לבו

ואינו שמח בלב וכשיבוא אליו דבר מעניני תאוותיו של העולם תיכף יתבלבל וכמעט שכל דבר בעולם גדול בעיניו יותר מלימודו וזהו הסיבה שהוא לומד ושוכח ולא כן מי שלימודו בה בשמחה רבה וכל הגיונו ומחשבותיו בה וכל עסקיו הם עראים אליו רק בצורה הכרחית ולבו מתמרמר על כל תאוות העולם ורק באהבתה שוגה תמיד זה תהיה תורת ה' בלבו שמורה עש"ב וא"כ מובן מעתה שאיש שהשיג למעלה זו ועניני העולם אפס בעיניו מצטער כשיבוא לו תשלום גמול חומרי בעוה"ז שחושש למיעוט זכיותיו וכמ"ש ברז"ל שמא אכל עולמו בחייו ולז"ק אם אתם ושמרתם ועשיתם שהגעתם למעלה הגדולה היא ושמרתם כלומר שמורה בלבבכם ועשיתם במעשה תהיו בטוחים שאעשה רצונכם והוא ושמר ה' אלקיך לך שיצפון לך אותם ההבטחות לעתיד ועתה אם אתם אוכלים הוא רק מברכות של בלעם ומובן שזהו שמחתם שקרנם קיימת לעולם הבא שכל טובות עוה"ז הם אפס וזה אעשה לכם משום האהבה וזהו ואהבך ופשוט:

והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים לא ישימם בך ונתנם בכל שונאך, יש לבאר בטעם השינוי כי להם אמר לא ישימם ובשונאים אמר בלשון נתינה והענין יובן עפ"י הידוע כי חולי מצרים כשנדבק באדם אין לו רפואה שלימה מרוב שהוא חולי רע ונשאר רישומו בגוף הנחלה בו והנה במס' מנחות (דנ"ט:) איתא שימה כל דהו משמע ועוד נקדים מ"ש הג' נוב"י במ"ת סי' ר"א שחידש להלכה וכתב שהוא חדש אצלו והוא דהגם דלפטור הכרי מדין טבל של תרומה גדולה אזי חטה אחת פוטרת אותו אבל לענין המצוה לתת לכהן אחר דכתיב בה נתינה אז צריך השיעור הגמור של תרי ממאה ע"ש והרואה יראה שהחדוש של הגאון הוא מפורש בספרי פ' שלח לך פסקא למ"ד ד"ה תתנו לה' למה נאמר לפי שהוא אומר חלה תרימו תרומה אבל לא שמענו שיעור חלה ת"ל תתנו לה' תרומה שיהא בה שיעור נתינה ע"כ והרב המלבי"ם שם הביא דברי הנוב"י אלו ושכ"כ הריטב"א ע"ש, והג' צה"ח בקונט' מטבע הברכות סוף סי' ד' האריך בזה משם הראשונים ע"ש שהביא כי הרמב"ן בהשגותיו שורש י"ב כתב כן ע"ש ואכ"מ] מעתה על שאר החולאים שיש להם רפואה שלימה ואינם רעים אמר והסיר ממך כל חולי היות כי החולי והיסו' הם ג"כ צורי ומזור לאדם שיתעורר על עצמיותו האמיתית ולא ילך כשכור וגם מכפרין מהעונות לזה הובטח שיסיר ה' ממנו כל חולי שאף שהוכחתיו בשבט וכו' מ"מ חסדו ישאר עליו אבל מדוי מצרים הרעים אותם לא ישימם בך כלומר אפי' שימה שהיא כל דהוא ולהיפך בשונאך ונתנם בשיעור נתינה (ולזה יותר נוחה הגירסא קדשנו במצותך תן חלקנו בתורתך ולא כיש גורסים שים חלקנו שמבקשים בשיעור רב) וזהו מש"ה כל המחלה אשר שמתי במצרים כלומר מזמן רב שנתתי נשארה השימה בהם כי

היות שאין להם רפואה לא אשים עליך שפירושו כל דהו משום כי אני ה' רופאך ר"ל הרופא שלך ואני הוא שבראתי את אלו שלא יהיה בהם רפואה וגם ירמוז במ"ש רופאך כפי מ"ש המפרשים כי הרפואה שע"י מלאך אינה בטוחה דחפצו של המלאך לעשות עוד רצון קונו ע"ש ולזה הזכיר ה' רופאיך על האדם ולא על החולי עצמו וכבר ידוע דכשהרפואה היא באה מכח שהחולה נתחזק ודחה מעליו החולי היא רפואה אמיתית משא"כ כשהרפואה על החולי עצמו ככתוב כי נרפא הנגע שיש חשש ששוב עוד יחזור לו לזה אמר רופאך לאדם עצמו שיחזק כחו לדחות מעליו החולי הנהוג מלבד של מצרים כלל וכלל:

וראיתי להרב כלי יקר בפ' ראה בפסוק לא תעשון כן וז"ל ומ"ש על לשום את שמו שם שימה כל דהוא משמע אין דעתי נוחה בפירוש זה שהרי נאמר ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם וכי צוה ה' לשום התורה שימה כל דהוא ועי' מה שפירש"י ע"פ אשר תשים לפניהם משמע איפכא דשימה מורה על דבר קבוע לא יסור לעולם ע"ש ואנא ענייא לא זכיתי להבין דאיך לא זכר ש"ס ערוך הנ"ל דבפירוש איתא שימה כל דהוא ומה שהק' מהכ' שימה בפיהם וכן מאשר תשים מובן כי מלבד שאין מזה הנחה שוברת אלא אדרבא משם ראיה שהיא כל דהוא ששם קפיד קרא להיות שבלימוד יש בו שתים אחד עיקר הדבר והבנתו בכל חלקיו ונקודותיו על כל קוץ וקוץ לזה מצווהו כי בלימודו אל יסתפק בקצור לעיקר המצוה וישאר אצלך דבר מה אלא למדה שלא ישאר אצלך כלום וזהו שימה בפיהם שאף כל דהוא שהוא אצלך שהוא כל דהוא יהיה בפיהם ועל משה קאי שלא ישאר כלום ודכוותה בההיא דתשים לפניהם וכן מוכח מדרשתם ז"ל (הובא ברש"י משפטים שם) לא תאמר אשנה להם הפרק וההלכה ב' וג' פעמים וכו' ולא אטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו לכך נאמר תשים לפניהם כשולחן הערוך ע"כ ועי' במכילתא הרי מבואר דפי' שימה היא כל דהוא אלא שהכונה שגם כל דהוא לא ישאיר אצלו ולדרך זה ג"כ שפיר שאמר במצרים ולא אמר על מצרים ובישר' אמר עליך ולא בך בבית השמוש וכן פה נקט בכל שונאיך ולא אמר על שונאיך והכל לטעם הנ"ל דבוקות המה בגוף אף אם היו בתחי' מבחוץ נשאר שורשם פנימה רח"ל ועם ישראל גדור ופרוש מהם ופשוט:

וזכרת את כל הדרך וכו' לדעת את אשר בלבבך התשמור מצותיו ההרגש מובן שאיך יאמר לדעת אצל כביכול שלפניו נגלו תעלומות ועם שלענין הבחירה וידיעה כבר ידוע דעת הרמב"ם בה' תשו' שהם אפשרים ונמנע מן השגתנו ועי' האמונות והדיעות לרס"ג ודברו בזה הרבה כידוע בספרן ש"ץ באו"ב והיה נלע"ד דפי' לדעת פה היא כמו עתה

ידעתי כי ירא אלקים אתה שפירושה לפי דעת הראשונים כמו הודעתי לאחרים וכמו שכתוב לדעת כי אני ה' מקדשכם שפי' ידעו אחרים אך יש לצרף עוד שנאמר פי' לדעת הוא על שני ענינים שהם אחרים והאדם עצמו כידוע ששמחת הצדיק היא עוברת כל גבול כשרואה שבא לידי נסיון ועמד בו וכמ"ש רע"ק (ברכות ס"א:) מתי יבוא לידי ואקיימנו וכן דהע"ה בקש בחנני ה' ונסני שמחשבתו היתה שמה שהוא חושב שיעמוד בנסיון שיבוא לידי מעשה ויעמוד בו וזה שמחה גדולה לאדם וכבר כתב בעקרים מ"ג פ' ל"ו אהבת ה' יתב' ישמח האדם במעט המושג להיותו משער גודל מעלת המושג ע"ש וכ"ש כשיגיע לידי נסיון ויעמוד בו בשמחה וכן ברצות ה' לשמח אותך וזהו למען ענותך וכו' לדעת אחרים ולדעת אתה עצמך התשמור מצותיו שבתחי' בההוא פחדא יתיב מי יודע אם אעמוד בנסיון או ח"ו ימיר כבודו, ועפי"ז תתפרש לנסותך אינו מענין נסיון אלא כמו שדרשו במכילתא בשלח בפי' למען נסות אתכם בא האלקים שפירושו לגדל אתכם ע"ש גם הא דכוותה לנסותך פי' להגביה אותך שאתה ידעת עצמך שמסור לקונך בכל מכל וזהו השמחה השלימה והאריך בס' אור ה' מ"ב כלל ב' פ"ג עפ"י הקדמה שנתאמתה שהפעולות יקנו תכונה בנפש ויחזקו אותה ואז יתאמת בפועל רשום וכו' כשיעמוד בנסיונו וע' בס' עדות ביהוסף מ"ב פ"ג ע"ש:

והנה היסורין הללו הם למעלה רבה וכנז' אך פה פרט הכ' שלש פעמים של עינוי ויסו' אחת האמור פה שהיה עינוי ויסו' שהיו במדבר מקום נחש שרב וכו' ב' המאכילך מן במדבר גם בה כתוב לענותך ג' כאשר ייסר איש את בנו וכו' והם תמצאם מקבילים נגד שלש יסו' הבאים על האדם ר"ל מכחו ולא מאחרים אחת מילוי כריסו זיני בישי ואכילה גסה וזה לרשעים חסרונה יסו' ולצדיקים להיפך לזה היה המן וזהו לענותך לנסותך לשאינם צדיקים נקרא עינוי ככתוב זכרנו את הדגה ולצדיקים טובה שנבלע באיברים וזהו לנשותך כנ"ל מלשון הגבהה ב' היסו' השניים במדבר מקום נחש הם נגד רדיפת האדם במדברות לצבור הון עתק וסגולת מלכים שיש בו סכנות וזהו ג"כ תאוה ופה היו נמנעים מריוח זה והענן מקיפם לבל יכם שרב ושמש וכו' ובכן תאוה זו ג"כ צער להם שכולם שוים בקנינם על הרוב מחסרון מסחר ג' יסו' הבאים להרבות שכרו לפקוח עיניו וללכת בדרך הטובה ואם יעמוד בה או ח"ו להיפך וע"ז אמר כאשר ייסר איש את בנו וכו' וקרוב לזה שכתב רמב"ן בפסוק לבעבור נסות אתכם בא האלקים ע"ש בדב"ק ולזה רמז דהע"ה יסור יסרני שני מיני יסו' שהאחת הבאה מאכילה ושתיה היה ניצול מהם אבל השנים שהיא לכפרת עון והשנית להגביהו ולנסותו להרבות שכרו על שניהם פירש אחת למות לא נתנני ר"ל לכפרת עונו שהוא הצלת המות הרוחני והשנית

היא לבעבור פתחו לי שערי צדק אודה יה שיודה וישמח אם עמד בנסיון שאח"כ שמח הוא על אותם היסו' ועל אלו היסו' אמר הכתוב (משלי כ"ח) מוכיח אדם אחרי ר"ל שהאהוב מוכיח לאדם אחרי שהם אחר היסו' שהבאתי עליו הוא מוכיחו שהם לטובתו ותועלתו זה חן ימצא וכמובן וכן ראיתי במפרשים שפירשו הכתוב הנז' כמ"ש כמעט בדיוק ואביא עוד דבר נחמד שזכרתי במפרשים בכונת רז"ל במדרש (פ' בחקתי פל"ה אות ו') [הסיף והספר] (הספר והמקל) ירדו כרוכים מן השמים והענין כי ספר הוא כפל מן מקל כל אות של ספר הוא כפל על כל אות של מקל והרמז אם אין משגיח בספר יקרע אותיות ספר כל אות לשנים ויהיה לו מקל חובלים עכ"ד וש"י ויש לכוין נמי בזה מ"ש בברכות (ה'.) ג' מתנות טובות ע"י יסורין תו' וא"י ועוה"ב שמקבילים נגד שלש הנ"ל כי הרוצה לזכות לכתרה של תו' צריך הרחקת התענוגים ככתוב באבות (פ"ו מ"ד) פת במלח וכו' ובתו' אתה עמל ובתנא דבי אליהו אם בקשת על התו' וכו' בקש שלא יכנסו לגופך מעדנים ע"ש ונגד זה היה המן ולכן כתבו רז"ל (ילק"ש פ' בשלח ר' רנ"ח) לא ניתנה תו' אלא לאוכלי המן ע"ש שאין בו מעדנים חומריים וכולם שוים בו ונגד הב' שהיא לכפרת עון א"י במקום זה העם היושב בה נשוא עון בסובלי חולאים מתנינן לה כמ"ש רז"ל (כתו' קי"א.) ועוה"ב היא על הקנין שכל מה שסיגל ואסף וקיבץ אין לו בידו כלום ובכן הצדיק פונה רק אל זה ומבטל כל אותם התאוות והרשע להיפך ואלו הם מכונים ג"כ בשם שמאל וימין ככתוב בשמאלה עושר וכבוד ובימינה אורך ימים וכו' ורמזו בזה וכדומה הרב הק' מאוסטרפולי צדונים יקראו לחרמון שרין ר"ת שמאל רמה ימין נופל והאמורי הצדיק יקראו לו שניר ר"ת שמאל נופל ימין רמה ע"כ דב"ק:

פרשת ראה

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה אולי נרמוז הטעם שהתחיל בלשון יחיד ולא אמר ראו כמו שסיים לפניכם ולא לפניך אפשר עפ"י מ"ש הר"מ בה' תשובה (בפ"ג ה"ב) וז"ל וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהם רבים מזכיותיהם נשחתין וכו' ע"ש ובזה פירשו כונת רז"ל ביומא (פ"ו:) אפי' יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם ע"כ שפי' כנז' שאם הוא הכריע הכף כשהיו מחצה על מחצה א"כ גרם לו ולכל העולם טובה ולזה אמר ראה בלשון יחיד כי כל יחיד יחשוב שהוא גורם ברכה וקללה וחייב לחשוש לזה וממילא יובן שישגיח גם על חבירו להשיבו מהרע לטוב ולזה סיים לפניכם ל' רבים ובמה שסיים הברכה אשר תשמעו בסתם ובקללה סיים וסרתם מן הדרך וכו' ללכת אחרי אלקים אחרים אשר לא ידעתם דקשה דמאי נפקא מינה אם ידועה היא להם או

לא הרי היא ע"ז ע' לעיל בפ' שמיני דצ"ו שפירשתי אותו ע"פ מ"ש הרא"ש בר"ה עדי"ז: וכו' עש"ב ואין צורך לכפול הדברים:

ראה אנכי נותן לפניכם וכו' איתא בילקוט ברכה וקללה הברכה אם תשמעו והקללה אם לא תשמעו. כיוצא בדבר אם תטיב שאת ברכה ואם לא תטיב שאת קללה ע"כ, להבין מה בא הילקוט להוסיף על פשט הכתוב משום דלפשטא הברכה והקללה האמורה בהר גריזים והר עיבל כמ"ש רש"י ועל זה בא לומר שהוא על תנאי שתשמעו ושלא תשמעו והילקוט הוקשה לו דאם איתא דרק על זה בא הכתוב מאי היום ובו ביום לא היה כלום (לפשט הוא נתן היום הסדר להם) וכן אין לומר קללות אחרות דלא אמר כלום לזה פי' דמלבד הפשט בכונה נאמר היום לרמוז עוד שהברכה היא עצמה אם תשמעו גם אם אין שום ברכה חומרית זכות ומזל עליון שזכותם לזה ולפי"ז מובן עתה שפי' הקללה אם לא תשמעו אינו ר"ל שתעברו במעשה לעבור על דברי ה' בעבירות שהוזהרתם עד שיחויב מזה דאם לא עברו עבירות ולא עשו מצות אין שם ברכה ולא קללה אלא אם לא תשמעו רק ר"ל שלא קיימתם הצווי שתשמעו וישבתם בשוא"ת היא עצמה קללה שהרי פירשתם מן החיים והביא דוגמא לזה אם תטיב שאת כשיסבול זה בלבו המרדות שהיתה לו וידע שהוא חייב בה יוטב ואם לא שאת לא חפץ לקבלה אף שהוא בשוא"ת לפתח חטאת וכו' והא נמי דכוותה ופשוט:

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו וכו' כי עם קדוש אתה ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה יש להבין אחר שאמר בנים אתם למה הוסיף עוד שעם קדוש הוא ושהוא עם סגולה ואפשר לומר שהוא בא לתת טעם נגד החי ונגד המת ולזה תחי' אמר בנים אתם לה' וכיון שאתם כ"כ יקרים עד שחחשבו בנים למקום א"כ אסור לכם לחבל בעצמכם בשביל כבוד אביכם שאתם חביבים עליו חייכם וכמו שאמרו יפה שעה א' בתשו' וכו' ועל המת אין תועלת כי במתים חפשי ועוד רמז מצד המת עצמו הודיעו כי עם קדוש אתה ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה ואיך זה הרי הסגולה היא קיימת לנצח וכמ"ש רז"ל (ב"ב נ"ב.) יקנה בהם סגולה דיקלא וכו' ואיך הם סגולה שהרי הוא מת ונאבד אלא לאו דאותו המת נשמתו חיה לנצח ועלתה בי גוא דרחמנא ואם אתה בוכה הרבה זה מורה שאתה חושב כי זה המת הוא אבוד גמור אפס אבל עתה שידעת שהוא סגולה תתנחם דחי הוא ברוחני ובמה שסיים סגולה מכל העמים בא לרמוז להיות כי גם בעמים יש מהן שזוכין לעוה"ב כמ"ש רמב"ם מרז"ל כי חסידי אוה"ע השומרים שבע מצות עפ"י צווי מרע"ה שהוא ג"כ שליח להם בז' מצות הם זוכין לעוה"ב ע"ש בה' מלכים (פ"ח הי"א) ובה' תשובה לזה סיים שסגולתך הוא מכל העמים שאין חלקם כחלקך ולא

סגולתם כסגולתך וכמובן ועוד ירמוז בנים אתם שהוא קאי אדסמוך ליה כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלקיך בנים אתם בא לרמוז סברת ר"י שבזמן שעושין רצונו של מקום נקראים בנים ואף לסברת ר"מ דסובר דעכ"פ נקראו בנים ככתוב בנים משחיתים אבל לא נקראו בנים בצירוף לה' אלקיכם וק"ל:

שבעת ימים תחוג וכו' והיית אך שמח יש לרמוז עפ"י מ"ש רש"י בפ' אמור בפסוק אך בעשור לחדש השביעי אך הוא מיעוט מכפר לשבים ולא לשאינם שבים ע"כ וגם פה בא לרמוז להיות שזה חג האסיף והוא מלא כל טוב ויש לחוש דאגב שמחתו כשלא יהיה גבול לשמחה יחטא וכמ"ש באיוב אולי חטאו בני לזה הזהירו והיית אך שמח מיעוט שיתן רסן וגבול להשמחה וכן רמזו הכתוב ביום טובה היה בטוב אך הזהר שבו ביום ביום רעה ראה כדי שלא תזוח דעתו עליו ופשוט:

פרשת שופטים

לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד בס"ד יש להבין הענין ולמה בשחד הוסיף וי"ו כאילו סמוך אדלעיל ואפשר דבא הכתוב לחדש דבר עמ"ש תחילה ושפטו את העם משפט צדק והוא אם נזדמן כי הנדון שבא אל הב"ד ראה דיין אחד מהם שכבר השנים דעתם הוא לחייבו וגם הוא דעתו כמותם לחייבו ולגביה בע"ד שיראה שהוא מצידו ורוצה לזכותו מה הוא עושה? חולק עליהם מלחייבו ואומר זכאי היפך דעת עצמו בעבור שישמע בעל דין השני שהוא היה מצדו ובזה המשפט הוא ישר אלא שיצא המשפט מכח הטייה לז"ק לא תטה משפט כלומר לא תגרום שיצא הדין רק מכח הטייה רק חייב לומר דעתו [וזה שייך רק בדיני ממונות אבל בדיני נפשות המשפט כשהוא חובה כמ"ש בש"ס פ"ק דסנהדרין וברמב"ם שם סנהדרין שפתחו כולם לחובה זכאי ע"ש ובסה"ק א"י דרוש ו' הארכתי] וכן בהכר פנים כשהוא רואה שנים מזכין והוא בדעתו חולק עליהם אבל הוא חושב דמה תועלת להענין אזכה כמותם ובזה אכיר פנים להנדון והגם דלדינא גדול שבדייניו אומר איש פ' זכאי והנדון לא יודע מי מחייב ומי מזכה עי' חו"מ סי' י"ט מ"מ גם אם לא ישמע יש היכר פנים להדיינים עצמם לז"ק לא תכיר פנים צריך שיאמר דעתו אף אם ברור לך שישארו בסברתם וגם יש בזה תועלת לדינא דכשהוא אומר דעתו להיפך נחלקו עליו אזי בטלה סברת היחיד כליל כאילו אינה דהרי קי"ל (ב"ק דכ"ז:) אין הולכין בממון אחר הרוב ועי' לא שייך זה דאם עשה כן הוא גורם להפיכת בתוס' שם ד"ה קמ"ל אין הולכין בממון אחר הרוב שתי' שמיעוט דיינים לא חשיב כלל ועי' להג' צה"ח בקונט' משפט ההוראה באורך ע"ש וא"כ מה שהולכין ומחייבין ממון בתר רובא

משום דבעינן הרוב מתוך כל שאזי דוקא בטלה סברת המיעוט ויש הרבה פלפול בענין זה ודרכי הוא רק רמזי תורה:

או יאמר פשוט דאדסמיך ליה קאי שופטים ושוטרים ונגד שופטים אמר לא תטה משפט ונגד שוטרים שהם מוציאים לפועל דברי השיפט אמר לא תכיר פנים בשהיות ועקולין עד שהשני יקוץ ויתרצה עם חבירו הן חסר הן יתר אלא תיכף יוציא לאור את המשפט ומ"ש ולא תקח שחד בוי"ו ג"כ קאי אדסמיך ליה שהגם שלא הטה המשפט והיה משפט צדק אל תדרוש כסף מהזוכה בעד טרחא וכו' ושמא תאמר מה הוא החשש בזה הרי הוא נותן מרצונו והמשפט הוא צדק לזה סיים כי השחד יעוור כי אחר שיש לך המחשבה מעיקרא יעוור עיני הלב עד שלא תרגיש כלל שאתה מטה הדין וכמו שרמזו אחר אותיות שחד הם אותיות תטה וש"י וגם ירמוז למ"ש בחו"מ סי' ט' שאם לקח שחד חייב להחזיר ע"ש ובתומים שם במשה"כ כתב הטעם משום כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ע"ש וא"כ כמו שדרשו בהכתוב ויתן לך האלקים שהויו הוא פי' יתן ויחזור ויתן גם פה הוי"ו הוא צעקה לא תקח שחד ועוד הפעם ולא תקח עד שיחזיר אם היה אחר המשפט וכ"ש קודם המשפט אמנם ראיתי להג' תוי"ט בסוף פאה וז"ל וכל דיון שלוקח שחד ומטה את הדין עיניו כהות פירוש אפילו לזכות את הזכאי ונקרא הטיה כיון שאינו פוסק מצד האמת אלא מצד השחד ע"ש ומשמע שאם אח"כ הוא לוקח דשרי אך נראה שלשון הג' לאו דוקא וגם הוא סובר דיש בזה לומר דלא טוב הדבר כלל שגם אח"כ אי אפשר שלא תקדום הרעיון והמחשבה בדעת הדיין מכח דרישתו אח"כ ורעיון זה יכשילהו לפחות קצת בדין עצמו וחוץ מזה יש בזה ג"כ טעם הגון שהוא ישמח שהבין הוא כן וזה לא נקרא דין אמת לאמתו כידוע ומפורש הדבר בהגאון תפארת ישראל (בסוף פאה) וז"ל דיין שדן דין אמת לאמתו אם הוא שמח במה שהרויח זה או שהפסיד זה הוא עלול להכשל בדין אם מאהבה או משנאה ע"ש הכי נמי נימא אף שזה חייב וזה זכאי באמת מ"מ אחר שרעיונו הוא לקחת כסף מהזוכה יהי מה שיהיה הוא עלול להכשל באחר וגם בזה עלול לטעות כשדעתו מחייבת שזה רך לתת וזה קשה לתת ובספרי בגירסת הגר"א זצ"ל כתב אינו יוצא מעולמו עד שיורה טעות בהוראתו ע"ש ומלבד הרמז שח"ד נוט' שהוא חד גם בזוה"ק משפטים (קי"ז:) כתב ול"א יקח שחד ס"ת אחד ע"ש בדברות קדשו גחלי אש ממש וזה מוסר לי ולכיוצא בי שמגבבים קולות בפסקי דינים שכך מותר וכו' וכו' וה' ישמרנו אכי"ר:

והוצאת את האיש ההוא אשר עשו וכו' את האיש או את האשה להבין הכפל וגם שבתחי' אמר ההוא וההיא בכינוי מורה באצבע ובסוף לא כתיב הכינוי ובודאי דברו

בזה ויתכן דבא להודיע מאי דאיתא בסנהדרין (דס"ז.) כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהם עדים חוץ מזו וכו' אם היה ערום מכמינין לו עדים מאחרי הגדר וכו' העומדין מאחרי הגדר מביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו ע"ש וברמב"ם ה' ע"ז (פ"ה ה"ג) אבל בשאר עבירות אין הדין רק בראייה חושית ועי' בסנהדרין (ל"ז:) במעשה דשמעון בן שטח שרדף אחר ההורג ולא השיגו ע"ש שאף שאומדנא ברורה היא אסור לעשות מעשה ועי' רמב"ם פ"ך מה"ס ופ"ד מה' עדות והטעם פשוט לומר למה יצא מסית מהכלל כל שאר עבירות שצריך ראייה משום דבשאר עבירות הוא חייב על המעשה דוקא לזה איצטריך רואה המעשה בפועל אבל במסית דעונשו על הדבור שאין בו מעשה כל שנשמע הדבור הוא המעשה שלו אחרי שקולו ברור הוא להם מכח שמיעה ומעתה פשוט הוא הכתוב את האיש ההוא בכינוי וכן ההיא בכינוי זה צריך שיראו אותו עובר ואף שבע"ז האומר לו אלי אתה היא ג"כ ע"ז מ"מ צריך שיראו אותו לפני הע"ז וממילא רואים פניו דוקא דאל"כ אולי כוונתו לא לע"ז משא"כ במסית סיים אחריו בסתם את האיש או את האשה בלתי כינוי בפניו כי אף שלא בפניו מתחייב וזה מפשט גמור:

לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה יש להבין דהרי בסמוך לזה כבר כתוב לשמור את כל דברי התו' והחקים וכו' ולמה כפל עוד את זה ויתכן במה שנקדים לדעת דעל תכונות המדות הרעות שנצטוינו להרחיקם ממנו גאוה ואכזריות ונקימה ושנאה וכו' עד איזה גבול ירחיקם האדם שלפעמים הם צורי ומרפא הלא כתיב משנאך ה' אשנא וכ"כ ז"ל (יומא כ"ג.) ת"ח נוקם ונוטר וכן כתוב ויגבה לבו בדרכי ה' ובכל המדות רעות יצטרכו בעתם וכבר כתב החוקר רנה"ו בספריו כי אין לך שום מדה רעה באדם שתהיה רעה בהחלט ולולא הקנאה לא היתה שום חכמה וכו' ע"ש ובכן שיעור זה צריך זהירות יתירה ולזה בא הכתוב לרמוז הדבר הזה במלך יותר ויותר כי לאחד משתי הצדדים השגיאה במדות היא סכנה כמובן אם להיותו ענו וסבלן זה מזיק את הנהגת המלכות ומלך שמחל על כבודו אינו מחול כמ"ש בסנהדרין (י"ט:) ועי' בפ"ב דיומא (כ"ב:) מפני מה נענש שאול (שניטלה מלכותו) מפני שמחל על כבודו ע"ש הוא הטעם שאין כבודו מחול כי קיום המלכות תלויה באימתו כמ"ש שום תשים עליך מלך שתהיה אימתו עליך (סנהדרין שם) הרי שחייב הוא לזרוק מרה במלכותו וכ"כ רז"ל (כתובות ק"ג:) נהוג נשיאותך ברמים וכתבו עוד (סנהדרין ח'.) טול מקל והך על קדקדם ונגד זה תהיה היוהרא ח"ו בהטעאה יותר מן השיעור אחר שהיא קשורה בהכבוד שיש לו ובפרט מלך ישראל משיח ה' השלם בחכמה ובתבונה היא ג"כ תעזור להתנועה היתירה של הגאוה שבלא"ה היא שוכנת בעורקי החומר ואזי העם הוא מסוכן (וכתבו שמלכת הדבורה אין

לה עוקץ כמו חייליה שלא תסכן את חייליה לאפשרות שלטונה לזה ניטל ממנה העוקץ והוא מוסר למלכי ארץ לתת רסן לחמתם כי חמת מלך מלאכי מות ואין עוצר בעדם) ולזה כתבו הראשונים במליצת רז"ל שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך הכונה שלהיות שהאדם יש לו יראת המלך ויראת ה' ככתוב ירא את ה' בני ומלך אבל המלך אין לו רק יראת ה' דוקא כי העם הם עבדיו לז"ק שום תשים עליך מלך שלא יהא כל כך מפחיד ומרעיד את הבריות שימשך מזה ח"ו שיירא מהמלך יותר מהשי"ת לפחדו מזדונו וכו' וכמו נבוכדנצר ודומיו אלא תשים מלך שתהיה אימתו ר"ל האימה שלו של המלך שהוא ירא מה' תהיה גם עליך וממוצא דבר יובן שלא יהא המלך כ"כ תקיף ואכזר שיחויב מזה ח"ו שהאדם לא ירא רק ממנו ולא מה' אלא יהיה מלך חסד שתשאר אימת ה' שהיא אימת המלך גם עליך וא"כ הרי דהמלך צריך לאחוז בשתי הקצוות האימה והענוה ואיך יהיה? לזה אמר לו השי"ת שתהיה ס"ת עמו תמיד וקרא בו כל ימי חייו] שרומז על תו' שבכתב ושבע"פ וכאשר פי' כן הראשונים והיתה לשון נקיבה וקרא בו לשון זכר רומז לתו' שבע"פ נקיבה וקרא בו לתו' שבכתב ולזה סיים כל ימי חייו ימי חייו הימים לתו' שבכתב כל לרבות הלילות על תו' שבע"פ וכשהיא אתו היא תנחהו לתרתי דסתרן ולא ישגה ומה הם אחת לבלתי רום לבבו מאחיו שהלב שלו יהי עניו כמו כולם והם חשובים אחיו ולבלתי סור מן המצוה היא מצות המלך לשמור על כבודו חוץ מזה שיש בזה שמירה על חייו שישמרו וכמ"ש בקהלת רבה (פ"י אות ד') אם רוח המושל תעלה עליך אם באה לך הממשלה אל תניח מדת הענוה ממי אתה למד ורוח לבשה את זכריה וכו' ראה עצמו למעלה מן העם חתן המלך וכהן ונביא התחיל מדבר גדולות ויקשרו עליו קשר וירגמו בו אבן ע"ש ובכן גם לזה ניתנה לו הס"ת שלא יטעה ביוהרא יתירה ורגלי חסידו ישמור וארמוז כוה"כ תורת אמת היתה בפיהו וכו' וחוץ מדרך זה רמזתי עמ"ש רז"ל (מצי' כ"ג:) בתלתא עבידי רבנן דמשנו באושפיזא בפוריא במסכתא ופי' בזה הג' תת"ס בתשו' כונת הפסקי תוספות בתענית (אות ח') ת"ח מודה לחבירו בין על האמת בין על השקר ע"ש שר"ל על שלשה הללו שמותר לומר שקר ת"ח מודה לחבירו שמגיד לו האמת ע"כ זכורני בדב"ק ועל הנז' ירמוז אמת נוט' אושפיזא מסכתא תשמיש ומובן ועפ"י דרכנו שהיא הענוה יובן ונקדים מ"ש ביומא (כ"ו.) צו"מ המורה הוא משבט לוי או ישכר ע"כ ומקשים דהרי דוד היה מורה הלכה וה' עמו שהלכה כמותו ומתרצים מפני הענוה ככתוב מכתם לדוד ודרשו בסוטה (ד':) שהיה מך ותם ע"כ ולזה הזהיר במלך משבט יהודה לבלתי רום לבבו דאל"כ אי אפשר לכוין ההלכה וזהו לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל שידייק ההלכה ולזה תורת אמת היתה בפיהו שהם

שלשה לשונות של ענוה אברהם אמר ואנכי עפר ואפר ומשה אמר ונחנו מה ודוד אמר ואנכי תולעת שהם ר"ת אמ"ת אז יכוין אל האמת בתורתו ובמצותיו והוא רמז נכון בס"ד ה' יזכנו לכוין אל האמת:

ועוד ירמוז פשוט לבלתי רום לבבו ולבלתי סור מן המצוה דידוע מ"ש הר"ן בדרשותיו שהאדם יש לו שני פניות לצד מעלה ולצד מטה וכשיתבונן במושכלות הוא נעדר מן התחתונים ויהא פונה לצד מעלה וכשיעמיק עיונו מזה ויטה אל התחתונים הוא פונה לצד מטה וכו' ע"ש וידוע כי המלך הוא נחוץ לעיין בעניני עמו וצאן מרעיתו וחייב להיות לו שתיהם ביחד וכמו שפי' על מרע"ה ודבר ה' אל משה פנים אל פנים ובכל זאת ושב אל המחנה ר"ל בין איש לחבירו ובכן מצינו הכתוב לבלתי רום לבבו מאחיו להשגיח עליהם אך יזהר לבלתי סור מן המצוה היא דבקות ומושכלות ע"י התו' כי במלך חובה לשניהם כנז':

ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה הנה בפלוגתא שיש בין ר"י ור' יאשיה בסנהדרין (דפ"ה:) אם וי"ו לחלק או להוסיף ע"ש חידש הריטב"א (במצי' דל"ד:) הבאתי דב"ק במק"א דדוקא במניעה הוא דפליגי אבל בחיוב לעשות אליבא דכ"ע הוי"ו להוסיף הוא ע"ש וראיתי להג' מנחת חינוך בקומץ מנחה מצוה תק"ו שהקשה לדעת הריטב"א א"כ תמוהים דברי הש"ע שכתב אם הגוים או הכהן שותף בראש או בזרוע וכו' אותו ששוחט בו פטור וחייב בשארא וכפי דברי הריטב"א דבמעשה פירושו להוסיף א"כ החיוב הוא בשלשתם ובה עיקר המצוה וכו' ע"ש שהניח בצ"ע. ולקוצ"ד תימא לי בזה אעיקרא מה לו להקשות על הריטב"א מהש"ס אחרי דסברת הש"ע היא ש"ס ערוך בחולין קל"ג ואתותב החולק בש"ס על זה ובפרט כי מעיקרא קושיא ליתא כי פירוש וי"ו להוסיף אין פירושו שלא יתחייב רק כשיהיו שלשתם אלא פירושו כשיהיו שלשתם חייב בכולהו בהא והא ולא כמו ארבע ציציות שבטלית וזה פשוט מאד שכן פירוש וי"ו להוסיף וממילא מובן דכשיש דבר מונע מבחוץ ופטר האחד דפשיטא דהשאר חייבים שזה נקרא הכל ולדוגמא ואהבת את ה' אלקיך בלב ונפש וממון האביון הגמור דלית ליה פרוטה הרי הוא חייב בשארא שהם לב ונפש דבארבע ציציות שכולם הם ציצית כשחסרה כנף אין בזה מצוה אבל פה שמות חלוקין זרוע ולחיים וקיבה חייב בכולהו בדאיתא ומה שחסר פטור ממנו וחייב בשאר ואולי נחדש ולומר דבשכר הרוחני יש חילוק בזה ונקדים מ"ש במס' מכות (כ"ד.) ר"ג כשהיה מגיע למקרא זה היה בוכה הולך תמים ופועל צדק וכו' לא ימוט לעולם מאן דעביד לכולהו הוא דלא ימוט הא בחדא מינייהו ימוט והשיב מי כתיב עושה כל אלה עושה אלה כתיב אפי' בחדא דאלת"ה אל תטמאו בכל אלה הכי נמי עד דעביד

לכולהו אלא בחדא מכל אלה הכי נמי וכו' ע"כ כן היא הגירסא בש"ס (בעין יעקב הגירסא במקום דאלת"ה הוא אלא מעתה ע"ש) ולכאורה הוא קשה דהלא אתה אומר כי אילו אמר עושה כל אלה אזי פירושה הכל וא"כ יוצא מזה שהכא שכתוב אל תטמאו בכל אלה דאית בה כל הכי נמי דוקא כולהו אך הישוב פשוט הוא לחלק בין השלילה לחיוב כלומר העשיה דאזי יתהפך הענין דבשלילה פירוש כל היא אפי' מקצת אסור שפירוש כל הוא לא הא ולא הא על כל אחת ואחת יש מניעה והלאו מקיף על כולם שפי' לא יעשה שום אחת מהם אבל אם אמר באלה אזי פירושו רק בכללות כולם היא המניעה והעונש אבל בחיוב הוא ההיפך כשאמר עושה כל אלה הוא קפיד שיעשה הכל זה וזה אזי לא ימוט אבל כשכתוב עושה אלה הוא מציין שאלה המצות יש בהם הסגולה של השכר הזה שלא ימוט לאפוקי אחרים שאין להם השכר הזה אבל לא קפיד אכולהו ובזה תתישב הגירסא של דאי לא תימא הכי וכמובן וביסוד זה ישבתי להחכם א' שהק' לי עמ"ש הרא"ם בכ"מ שהתי"ו הוא מורה על המקצת ע"כ והקשה דמה יענה בכתוב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם האם אפשר שמקצת מהשבעה הוא דלא ימצא שאור ע"כ ולפי המובן מוכח דליתא כי אדרבה פירושו הוא אף מקצת מהשבעה לא ימצא שאור והוא פשוט עכ"פ משמע מהכא שגם בחיוב הוי"ו הוא לחלק שפי' שגם בחדא מינייהו לא ימוט ולכאורה עוד יש לפקפק ממ"ש בסנהדרין (דפ"א.) אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא ואת אשת ריעהו לא טימא ודרשוהו שם לדרשות לכל חדא מיניהו וכשהיה ר"ג מגיע למקרא זה בוכה מאן דעביד לכולהו הוא דחיה יחיה והשיב לו רע"ק מהכתוב דאל תטמאו בכל אלה שפירושו בחדא הכי נמי בחדא ע"ש ולפמ"ש מאי סתירה דהרי ההיא נמי שלילה ולא חיוב וא"כ צריך שיהיו כולהו אחרי שהוא חיוב והגם דלא כתיב כל אלה אחר שכתוב שלילה לחיוב יתחייב בכולהו אך הא בורכא דהשלילה זאת היא פי' חיוב בשוא"ת ולא כמו שאר לאוין שהשלילה ע"י שלא יעשה שפה השלילה היא בשוא"ת וא"כ חזר הדין דהיא היא דכשיעשה אחת מהנה שפי' בשוא"ת אזי גם בחדא מינייהו חיה יחיה והדמיון מאל תטמאו בכל אלה שפי' גם בחדא מינייהו אם עבר בקו"ע חייב הכא אם לא עבר בשוא"ת חיה יחיה מעתה נחזור לדברינו שהנה מצינו בחיוב שהוא עשה כל חדא מינייהו מועלת לשכר אמנם זה דוקא לשכר שלו תשלום גמול הרוחני אבל לענין חיוב המצוה לעשות צדקו דברי רבינו הריטב"א דכשהכתוב מחייבו בעשה כמו זרוע ולחיים וקיבה פי' חייב לתתם כולם ולא ישאיר לעצמו כלום וכשהוא פטור מאחת מאיזה סיבה אותחייב בשארא ושכר הרוחני אית ליה על כל מצוה אף שלא נתן השאר כשהוא פטור ותדע שהרי תרי"ג מצות הם ופירושם הוא כשנתחייב בהם אבל יש

הרבה שאינו חייב יבום וחליצה וגט כשלא בא לידו דפשיטא דלא יפסיד שכרו אשארא ועי' בפי' המשנה להרמב"ם במשנה רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות ור"ל לכל הפחות מקיים אחת מהם כהלכתה וזוכה הוא בזה לאושרו הרוחני ודוק:

פרשת כי תצא

לא תקח האם על הבנים וגו' איתא בסוף חולין (דקמ"ב.) לא יטול אם על בנים אפי' לטהר את המצורע יש לדקדק יאמר אפי' לשום קרבן ובכלל מצורע ובש"ס (קמ"א.) ישבו הטעם בפשטא סד"א הואיל וגדול השלום וכו' ואולי יש לומר עוד בדרשא משום דקי"ל הנוטל אם על הבנים חייב לשלח וכמ"ש במס' מכות (דט"ז.) א"כ הוה אמינא שבמצורע אחר דעכ"פ אח"כ משלח הצפור החיה על פני השדה הנה עוד לא הפסיד המצוה כליל דהרי הוא משלח ומתקיים העשה ומרויח טהרת המצורע קמ"ל דאף בזה לא וא"כ זה הדין לא יעלה אם יאמר לשום קרבן דבההיא בטלה לה מצות השילוח אבל בהא הוה אמינא דרשאי ופשוט וע"ד הרמז ידוע מ"ש האר"י ז"ל בע"ח ש' לאה ורחל ועי' באמת ליעקב ניניו מע' מ' אות ק"ע כי הצרעת הוא נמשך ע"י הסתלקות מוחין דאבא וז"ס מצורע חשוב כמת כי המיתה נמשכת מכח הסתלקות מוחין דאבא עש"ב ועי' בש' הזווגים פ"ג במצות שלוח הקן שזווג או"א בבחי' רביצה על האפרוחין הוא שהם חלשים וצריכה אימא לרבוץ עליהם לשומרם מן החיצונים וכו' ענין זווג או"א הוא עליון בהיותן שוים בקומתן למעלה אז הוא לתת מוחין דגדלות אל זו"ן דאצי' וכו' אבל כשהזווג הוא בבחי' רביצה אז הוא רק לתת מוחין דיניקה לבד אל זו"ן וכו' עש"ב ומעתה זה אומרו אפי' לטהר את המצורע שע"י טהרתו הוא גורם שאותם מוחין דחכמה שהם מוחין דגדלות שנסתלקו ממנו יחזרו אבל שלוח הקן הוא מוחין דיניקה לבד קמ"ל דלא דאינו חייב להפסיד עצמו בשביל חבירו אף שההוא ביותר:

ויאסמר עוד עפ"י מ"ש בתיקונים (ד"א ע"ב), שלח תשלח את האם הוא כשהאם רובצת על האפרוחים או על הביצים שלח תשלח מינייהו שהם מארי מקרא ומשנה אבל על מארי קבלה לא תקח האם על הבנים וכו' ובכל אתר דאיהי פרחת כולהו מנדדין עמה הא סבא אזדמן ליה אמ"ל והא כתיב ואת הבנים תקח לך אמ"ל סבא כל אתין לרבוייא ובג"ד לא אמר והבנים תקח לך אלא ואת הבנים לרבות אפרוחים וכו' ע"ש, נמצא לפי סודן של דברים דוקא אפרוחים או ביצים אבל בנים לא יקח כלל לא האם ולא הבנים וע"ז בא לא תקח האם על הבנים הרמז שהם גדולים בזה אסור להפרידם שהם פרחי עמה שהם מארי קבלה אפי' לטהר המצורע שהם מו' דחכמה א"כ הרי דין אחד להם

זה באצי' ובגדלות וזה דכוותיה אפי"ה לא יקח משום שהבנים מפסידין ופרחין אתה וא"ש את"ס:

ואולי הטעם כי בזכות מצות ק"ן צפור יבוא המשיח כמ"ש בילקוט בסדרין ע"ש ופי' אותו הרמ"ז בס' אם לבינה כפי מ"ש בזהר פ' שמות (ד"ח ע"א) המקום שבו יושב המשיח הוא בק"ן צפור ע"ש ובכן זהו הטעם שלא יטול כי היא סיבה לגאולה הכללית ושם אף שהוא גדלות שהם מוחין דחכמה מ"מ פרט הוא ופשיטא דהא עדיפא ובזה ארמוז כונת המסרה שלח תשלח, תשלח חרונך תשלח רוחך יבראון, וחוץ מדרכנו פשטי יובן עפ"י מ"ש בחולין (שם דקמ"ב.) הרי שעלה לבירה ושלח את האם וכו' ובחזרתו נפל ומת היכן טובתו של זה וכו' אלא לעולם שכולו ארוך וכולו טוב וכו' ע"ש וזה פשוט שלח תשלח והרי תשלח חרונך לזה תירץ תשלח רוחך יבראון לעת"ל ולפי הנז' ג"כ סובב שלח תשלח והגם שיש תשלח חרונך של המצורע עי"ז בכל זאת שלח תשלח והטעם כי פה סגולה למשיח וזהו תשלח רוחך המשיח ויבראון ופשוט:.

פרשת כי תבוא

וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה, יל"ד דהו"ל לומר וירעו לנו המצרים ואותנו הוא דבק בם ולפשטא י"ל משום דק' למה למצרים לא משעבד ורק לבנ"י וחק מלכים הוא דאין שינוי בין עם לעם וכן הדין דמלך שאינו משוה גזרותיו לית ביה דין דינא דמלכותא דינא לזה קאמר וירעו אותנו שעשו אותנו שאנחנו עם בוגדים וכו' שבזה יש חק לממשלה לרדות במורדים בשביל תרבות כמובן וזהו בתחי' הוציאו קול שאנחנו ח"ו רעים ומילה זו כוללת ר"ל נגד הממשלה ועי"ז ויענונו וכל השומעים בשאר הממלכות לא יקפידו, גם יש לרמוז שק' מאד וכבר ידוע דהדבק בה' תדבק בו ההשגחה ולא יאונה לו שום נזק כאשר הבאתי משמיה דהרמב"ם ז"ל בס' המורה ח"ג פי"ז ואיך עם ישר' ח"ו הוסרה ההשגחה ממנו כ"כ עד שנתענו, לזה מתרץ וירעו אותנו ר"ל בתחי' נתחברו אלינו בחברה וידידות עד שנתערבו עמהם ולמדו ממעשיהם וכבר כתבו רז"ל (בש"ר פ"ו אות ו' ופכ"א אות ז') שיש שהגיעו ח"ו לכמה מדרגות בטומאתם ואחר שהרעו אותנו שנעשינו ח"ו רעים למקום ועי"ז סרה ההשגחה ממנו לזה יכלו אח"כ ויתנו עלינו עבודה קשה וק"ל:

ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת פירש"י המקום בהמ"ק והארץ כמשמעו ע"כ וההרגש מבואר אחר דכבוש הארץ קדם לבהמ"ק דלא קאי על המשכן דהוא קאי על כי תבוא אל הארץ ולפי מ"ש רז"ל (ספרי הובא בילקוט עפ"ז) לק"מ שדרשו בשכר ויביאנו אל המקום הזה נתן לנו את הארץ הזאת ע"ש אך עוד זכיתי ופירשתי

דבר נחמד מאד עפ"י התרגום יוב"ע ואמרתי זה בישיבה והראוני תיכף כי דבר זה הובא בנח"ק להג' חיד"א ובכל זאת מצערי בזה עוד עיינתי ומצאתי לישב עוד עפ"י מ"ש רז"ל (בתנחומא פ' תזריע ע"פ אדם כי יהיה בעור בשרו והובא בילקוט שם ר' תקל"ו ועי' בעץ יוסף שהק' שם שסדרן בכתוב הם היפך ע"ש מה שתי') והביאה רמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת כי בתחי' באים אל האדם נגעי בתים ואח"כ נגעי בגדים ואח"כ נגעי גופו ע"ש וקשה דהרי בכתובים תחי' כתוב הגוף ואח"כ של הבתים והבגדים וישבתי עפ"י מ"ש הלבוש בפי' על התורה בפ' תרומה בטעם שכתוב בתרומה מפורש הארון תחי' ואח"כ המשכן הגם שבאמת בעבודה היה תחי' המשכן ואח"כ הכלים הוא משום דהשי"ת רצה להודיע למשה הטובה הגדולה העיקרית שהיא ושכנתי בתוכם על ארון הקדש שזה הוא המקווה לזה זכר אותו תחי' ואח"כ הודיעו ס' המשכן והכלים ע"ש וכן נאמר שהגם כי ברוך הוא לעד לא מעניש תיכף בנגעי הגוף עד שתחי' יעורר אותו בנגעי בית חוץ לגוף ושוב יענישו בנגע בגד הסמוך לגוף ואח"כ בנגעי הגוף שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחי' [אך החושד בכשרים תיכף לוקה בגופו דכב יכול מקנא על הצדיק יותר ממנו ח"ו וכמ"ש רז"ל ובזוה"ק (ח"ג דרפ"ח ע"א) ותיבש ידו על דאושיט ידיה לעדו נביאה ולא על דפלח לע"ז ע"ש] ובכל זאת בהודעה הודיעם תחי' בעונש היותר חמור שהוא צרעת הגוף אך במעשה לא כן הוא ובזה איתא בזוה"ק וארא (דכ"ד:) לכן אמור והוצאתי אתכם וכו' הוה ליה לומר תחי' וגאלתי ולבתר והוצאתי אלא עיקרא דכלא בקדמיתא בעי קוב"ה לבשרא בשבחא בקדמיתא ע"ש הכי נמי נימא פה שכשיבוא להודות אומר העיקרית אף שהיא אחרונה שהיא בהמ"ק שזכה לבוא אליה עם בכוריו ומודה אח"כ על הארץ, או יאמר פשוט עפ"י מ"ש במס' בכורים (פ"א מ"ו) הקונה שתי אילנות בשדה חבירו רמ"א מביא וקורא וא"כ מקדים תחי' בהמ"ק שזכה להביא בכוריו אף אם אין לו חלק בארץ ואח"כ מודה על הארץ, או ירמוז עוד עפ"י מ"ש בירוש' פ"ה דמעשר שני ה"ד אמ"ר אחא זאת אומרת שבהמ"ק עתיד ליבנות קודם למלכות בית דוד דכתיב ודם עינב וכו' ובמראה הפנים ובדם ענבים סותה שת"א על המשיח ורמז ענבים עת נבנה בית בוא יבוא משיח ע"כ ולפי"ז אתי שפיר כי תחי' יהיה בית המקדש תחי' שנזכה אליו ואחריו מלכות בית דוד שהיא גאולת הארץ והכתוב ירמוז ג"כ על אחרית הימים יה"ר שיהא ויתקיים זה בדורנו שגם על תפי' לפני הכותל השריד הקטן שנשאר לנו לשפוך שיתנו לפני אל הם חפצים להפריע אותנו ממנו באגרוף ובעריצות ובשיחות ועדויות כוזבות ונקוה להשי"ת שהוא יפקח עיני הממשלה הישרה יר"ה ותציל עשוק מיד עושקו ובשלומנו ותפילתנו גם עליה יהיה לה שלום כמ"ש רז"ל (אבות פ"ג מ"ב) הוי

מתפלל בשלומה של מלכות ועי' להק' אור החיים פ' בלק בפסוק לא הביט און בסופו וז"ל וכן תמצא שאם ישר' הולכים בדרך התו' והמצות ה' נותן טובו לעולם ונזונים ונהנים גם האומות יחד ומעתה המבקשים לעקור אומה זו מבקשים לאבד העולם ויושביו ע"כ דב"ק בוא וראה כמה שחרות המוסר והמדות פועלת על אדם שהוא ריק מן המוסר ולזה תלי"ת שיש לנו ממשלה אדירה וישרה ומשכלת ותכנית והיא תכניע את כל הקמים לרעה ולהיפך תשכין האהבה והשלום:

והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה וכו' קשה א' איך השי"ת ח"ו יעבירם על הלאו הזה דאזי אין עליהם עונש וגם מה הוא הנקמה שיש בזה ויתכן דעל העון הוא חייב רק מארץ ישר' למצרים אבל לא כשהולך מחו"ל למצרים וכמו שראיתי בס' יראים להג' ממיץ מצוה ש"ג שכתב כן והביא סמך לזה ממ"ש בפ' חלק (דצ"ג.) שהלך דניאל מבבל לאלכסנדיא להביא חזירים ממצרים וכו' ע"ש וגם דרך בן חורין שיצא מעבדות שיחזור לאותו המקום שהיה עבד היא עגמה נוראה כמובן וזהו והשיבך ה' מצרים תחי' באניות שתצאו מהארץ עד חו"ל ומשם תחזרו אתם מעצמכם בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף לראותה ובזה יהיה לכם תרתי הזכירה בצער של החפשיות מאותו המקום החשוך ושוב תשובו אליו באותו הדרך וזכור תזכור את כל העונג שהיית בו בהדר וכבוד בו במקום ובעמוד ענן ועתה באותו הדרך תחזור להעבדות רח"ל ובעיקר הדבר באיסור ישיבת מצרים עי' להג' חיד"א בחיים שאל ח"א סי' צ"א מה שכתב ולהג' בס' ישרי לב מע' יו"ד (די"ז ע"א). ובס' הקדים להרב מהר"ש חזן מע' מ' ויותר באורך בס' שער החצר דקע"ב באורך:

לא בלו שלמותיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך בטעם שינוי לשון מרבים ליחיד נקדים עוד דנמצא בפ' עקב לא הזכיר הנעל וכתוב שמלתך לא בלתה ורגליך לא בצקה כדרך הולכי יחף א"כ לא היה להם נעלים אך ביחזקאל (ט"ז) כתוב ואנעלך תחש ובכן יש לישב עפ"י מ"ש במס' שבת (כ"ח: והובא ברש"י תרומה ע"פ ועורות תחשים) דתחש שהיה בימי משה לשעה נזדמן לו ועשה ממנו משכן ע"כ וא"כ יש לומר דבשלמות שהיו לכולם מביזת מצרים והיה להם ולבניהם אמר בלשון רבים שלמותיכם אבל נעליים שהיה מתחש דנזדמן לשעה גם שנאמר שכולם עשו מ"מ בניהם אין להם ולכן שם אמר ורגליך לא בצקה לאותם שהם יחפים ולאותם שהיה להם תחש אמר ונעלך לא בלתה ולזה תרגם מה יפו פעמייך בנעלים בסנדלין דסגונא ע"ש וסגונא הוא תחש כמ"ש רש"י ששש ומתפאר בגוונין שלו ע"ש וכן איתא (במד"ר נשא פ"ו אות ה') ותחש שהיה בימי משה לפי שעה נזדמן לו ועשה ממנו משכן ונגנז ע"ש דמשמע דרק למשכן היה

דוקא וגם קשה מאד לומר דממה שהיה גג על המשכן יעשו ממנו מנעלים לרגליהם ויש לדחות דיריעות (עזים תוכיח שהיו ג"כ על המשכן וכ"כ ברבינו בחיי בס' תרומה ע"פ ועורות תחשים שהביא ל' הש"ס דשבת ע"ש וע' ברא"ם פ' תרומה שכ' דשני מיני תחש היו ע"ש. ובכן אדרבה זהו הט' שעשו מנעלים מאותו התחש ולא מיריעות עזים משום קצת בזיון למשכן ומאותו התחש קנו העשירים והשאר הולכי יחף ולזה נקט בהם לשון יחיד:

אך פשטא יותר דעל אותו התחש שנברא הוא שכתוב ואנעלך תחש שהוא טהור ונעלו רגליהם ממנו, ובזה יתישב מ"ש התוס' ביבמות (דק"ב: ד"ה ואנעלך תחש) וז"ל מכאן או' ר"ת שצריך שיהיה מעור בהמה טהורה דתחש כתיב וכו' ועלה קאמר ל' יחיד ונעלך לא בלתה מעל רגליך אבל ממין השני הטמא זה מצוי ולמה היה בנס כזה לבטלה ודוק ופשוט:

פרשת נצבים

הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם נקוד על לנו ולבנינו וכו' שלא נענשו עליהם עד שעברו את הירדן ע"כ כ"כ רש"י מרז"ל ואולי נרמוז עוד עפ"י הידוע מרז"ל במד"ר (פ' וירא הובא ברש"י ע"פ ויאמרו אליו איה שרה) במקום שאתה מוצא הנקודה בה על הכתב אתה דורש הנקודה כתב רבה על הנקודה דורש הכתב ע"ש וא"כ פה שהכתב הוא כמו הנקודה צריך לדרוש את שתיהם ולהבין בס"ד אולי הוא רומז עמ"ש בש"ע סי' תר"ח שכתב רמ"א שם דבדבר המפורש בתורה לא אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ואם יודע שאין דבריו נשמעין יוכיח רק פעם אחת וכו' אבל ביחיד חייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו ע"כ והג' בעל משנה ברורה יצ"ו חידש וז"ל ומסתברא דמה שפסק רמ"א דחייב למחות דוקא שהוא באקראי אבל אלו הפורקי עול לגמרי כגון מחלל שבת בפרהסיא או אוכל נבילות להכעיס זה כבר יצא מכלל עמיתך ואינו מחויב להוכיחו וכן איתא בתנא דבי אליהו רבה (פי"ח אות ס"ח) הוכח תוכיח את עמיתך יכול אפי' אם אתה יודע שהוא רשע ושונאך אעפי"כ אתה חייב להוכיח אותו ת"ל הוכח תוכיח את עמיתך לעמיתך שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצות אתה חייב להוכיח אותו אבל לרשע שהוא שונאך אין אתה חייב להוכיח אותו ע"ש ובס' הכתב והקבלה פ' אמור ראיתי שציין עוד להרא"ם בס' יראים סי' ל"ז וז"ל אם ברור הוא שלא יקבלו טוב לו לשתוק ע"כ ואולי זהו הרמז על הנגלות לנו ולבנינו וא"כ ערבים אנחנו וחייבים להוכיח כדין עד הכאה ונזיפה וכו' לזה טמון ברמז הנקודה לפטור בברור לנו שהם פושעים ולכן בא הרמז בנקודה שישר' לא יהיו במדריגה זו רק איזה מעט מזעיר השי"ת ירחם

ושוב ראיתי בס' הכתב והקבלה שכתב לולא דמסתפינא הייתי אומר כי פסוק זה הוא מאמר המקהלה והיא תשובת ישראל אל משה שקיימו עליהם ועל זרעם דברי הברית הזאת באומרם הנסתרות לה' אלקינו מי שיעבור בסתר יהי עונשו ביד ה' לבדו היודע תעלומות אבל אם הוא בגלוי החיוב הוא לנו ולבנינו עד עולם לבער הרע מקרבנו ע"כ ומצאתי כדב"ק במכילתא יתרו פ"ה וז"ל נגלה עליהם הקב"ה לכרות ברית אף על הסתרים שנאמר הנסתרות לה' אלקינו אמרו לו על הגלויים אנו כורתים ברית עמך ולא על הסתרים שלא יהא אחד חוטא בסתר ויהא הצבור מתמשכן וכו' ע"ש ועי' בהרמב"ן שכתב כן על פי הפשט הנסתרות לה' לבדו הם אין לנו בהם עון אשר חטא אבל הנגלות וכו' ע"ש ועי' בסנהדרין (דמ"ג:) ובהקדמת רחובות הנהר עפ"י סודן של דברים ע"ש דבש מצאת ומצאתי אח"כ בש' הקדים הביא משו"ת מהרלב"ח סי' ע"ז שגם הוא כתב כן וישב ההיא דעכן דנענשו ישר' עש"ב אך הכנה"ג בס' חמרא וחיי חולק וסובר דנענשו גם על הנסתרות ע"ש ואכ"מ:

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום וכו' בפיך ובלבבך לעשותו יש להבין בתיבת היום למאי רומזת וגם איך אפשר שבפיו ובלבבו נקרא עשיה דיש הרבה מצות שצריכים עשיה בפועל כגון תפילין וסוכה וכו' ויתישב עפ"י מ"ש במס' מכות (ד"י.) אוהב כסף וכו' זה מרע"ה שהפריש שלש ערי מקלט הגם שאינם קולטות עד שיהיו כולם ע"ש וקשה דמה תועלת בזה א"כ לא עשה שום מצוה (עי' מ"ש במק"א אם יש קצת מצוה בח"ש במ"ע ובבכורי יעקב סי' י"ג כתבתי בזה ע"ש) ויתישב על פי מ"ש מהר"מ אלשיך בענין כמה מצות שאינם נוהגות בזה"ז וגם כמה שאינם בכל אדם והרי התרי"ג מצות הם נגד נשמתו של אד וכו' ואין נשלם עד שיקיים כולם ואיך יהיה זה, לזה התיקון הוא שילמוד ויתאוה וישתוקק מתי יבוא לידו המצוה שאין ביכולתו עליה ואז הבורא יתב"ש דן אותו לכף זכות לדונו על המחשבה כמו המעשה שגלוי לבו לשמים וכו' ע"ש וזה אומרו אשר אנכי מצווך היום שאתה עדיין במדבר ואתה תוכל לקיים את המצות התלויות בארץ ובמה בפיך ובלבבך בלימוד ובהשתוקקות בלב והרי אנכי המצווך שגם אני עשיתי כן ולזה הוסיף מלת אנכי בהפרישו שלש ערי מקלט אף שאינם מועילים מ"מ במחשבת התאוה נחשב לי למצוה וגם ירמוז שבמצוה יש בה ארבע אותיות גגד יראה אהבה תו' מצוה כמ"ש האר"י ז"ל ויראה ואהבה הם בלב ותו' ומצוה הם בפה וגם במ"ש בלשון יחיד בפיך ובלבבך וגם במ"ש המצוה הזאת והענין דכבר כתב האר"י ז"ל כי כל נפש מישר' שצריכה לקיים כל התרי"ג כנ"ל התרופה היא כשישר' באחדות אזי בכללות הם מקיימים הכל ואחרי שהם כאיש אחד לכולם יש חלק במצוה וזהו המצוה הזאת היא

כל התורה נקראת מצוה אחת שהיא אילן אחד ששרשיו תרי"ג והתיקון הוא אחדות לזה אמר מצוך לשון יחיד בפיך ובלבבך לרמוז על האחדות אזי האחד שקיים חשיב חבירו ג"כ מקיים וממילא שכל המצות יתקיימו בפועל ממש ע"י האחדות:

פרשת וילך

וה' הוא ההולך לפניך הוא יהיה עמך בטעם כפל מלת הוא יובן עפ"י מ"ש בכתב סופר זכורני שכתב אולי מהגר"א ז"ל כי עמוד הענן שהיה להם בצאתם ממצרים לא היה רק עד הים וגם לא לעיני כל ישר' אבל מתפי' משה אחר חטא העגל שהתפלל ונפלינו אני ועמך וכרת הברית עמו נגד כל עמך אעשה נפלאות וכו' ומאז והלאה היה הענן לעיני כל ישראל ע"ש וזה ברור כי עמוד הענן היה רק בכל מסעיהם אבל בכניסתם לארץ נגמר שאין להם ולזה וה' ההולך לפניך רומז על אותו העמוד שה' הולך לפניהם בעמוד ובכן אי אפשר לגמור ולומר יהיה עמך שהרי אינו הולך אתם לארץ לזה סיים הוא יהיה עמך באופן נסתר אף שאינו לעיניכם כמו עתה שהולך לפניכם אלא הוא נסתר מעיניכם ויהיה עמך ולזה הוסיף מלת הוא ומובן ועל צד הרמז עוד היות כי יהושע רק החליש עמלק ואין השם והכסא שלם עד שימחה זכרו של עמלק ולזה בישרו כי לא יחוש שבסוף סוף ימחה שמו ואותו הו"א שחסרים מה' ומהכסא ה"ו מקוי"ק וא' מכסא הוא יהיה לעתיד עמך בעז"ה:

הן קרבו ימיך למות איתא בילק"ר ימיך מתים ואין הצדיקים מתים מה טעם לפי שהחמה זורחת מברכים יוצר אור יוצר המאורות אבל רשעים אפי' בחייהם קרויים מתים שאין מברכין יוצר אור יוצר המאורות ע"כ אולי בדרך קרוב לפשט נאמר דהצדיק הוא דומה לשמש שכשנעלם ממנו הוא נגלה ומאיר במקום אחר וכן דימו רז"ל (מ"ק דכ"ה:) פטירת הצדיק כמ"ש כיום בא השמש בצהרים ע"ש וההפסד הוא רק לדורו וגם לעת"ל תהיה האורה שמ"ג פעמים משל עתה כמ"ש במק"א (לעיל ד"ו ע"ד) מתרגום יוב"ע ע"פ ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים שעולה חשבונו שמ"ג מדלא אמר שבועיים שפי' מ"ט ואמר שבעתיים פי' ז' פעמים מ"ט עולה שמ"ג וזה היה אור שבעת הימים שמביטים בו מסוף העולם עד סופו כמ"ש רז"ל (פסחים דס"ח.) זאת אומרת אחרי שהוא רואה מסוף העולם ע"ס א"כ מאיר סביבות כל הכדור ולזה אנחנו אומרי' יוצר המאורות תרתי של ההוה ושל העתיד ולזה אומרים אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו לאורו ולזה אמר הצדיקים אינם מתים רק הימים שהיו לעת עתה בעוה"ז אבל לעת"ל כרמוז ביוצר המאורות מורה שיאירו לעת"ל אבל הרשעים הכופרים ולזה לא יאמרו יוצר המאורות הם מתים רח"ל אבל הצדיק ימיו מתים והוא חי ופשוט ועי' מ"ש בסוף הפתיחה בזה

ע"ש ובמד"ר (עפ"ז) הן קרבו ימיך למות הה"ד אין אדם שליט ברוח וכו' ר"י אומר אין אדם שליט במה"מ לכלוא אותו ממנו ואין רוח אלא מלאך וכו', ר"ן אומר אין אדם שליט במלכות לכלותה וכו' ע"ש והקושי נגלה דמה קשר לכליון המלכיות למרע"ה אך עפ"י הנ"ל שכתבתי בפ' ואתחנן שאילו התפלל משה עוד תפי' יתרה על התקט"ו תפילות שהם היחודים של שבת במנחה בג"פ צדקתך המיוחסים נגד משה ויוסף ודוד גימט' תקט"ו וכו' עוד אחת יתירה עולה עד מקום שאין כל אומה ולשון שולטים ותפי' בהכרח תתקבל ע"ש ומעתה באומרו הן קרבו ימיך למות ולמה מנעו ה' מלהוסיף עוד יחוד שיגיע למקום שורש החיים ונעדר המות לזה מר תירץ משום שגזירת המיתה כללית ואין מידי מציל ולזה נמנע מליחד עוד וזהו אין אדם שליט ברוח וכו' ומר סבר הטעם לא משום משה ח"ו כי חי הוא באמת אלא שיאבדו עי"ז כליל כל שעבוד מלכיות שאין להם עוד שלטון ואין אדם שליט ברוח לכלוא את המלכיות שברצון ה' לעתיד שישתעבדו בניו במלכיות לטעמים הידועים לטובת בניו ולו נכנס ע"י התפי' היתירה אזי בטלו כליל רוח המלכיות ודוק:

פרשת האזינו

ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי ירמוז מ"ש בילקוט (רמז ל"ד וס"ב) עתה רומזת על התשו' וידוע דישר' דוקא מתקבלים בתשו' ולא אוה"ע עי' מ"ש במק"א ואפשר עוד לומר הטעם משום שאוה"ע הם משתפים והם דוקא לא הוזהרו על השתוף ועי' בש"ע או"ח סי' האזינו קנ"ו ואפשר הטעם דאחרי דאוה"ע נתנם השי"ת תחת ע' שרים כמ"ש במק"א משם פרקי דר"א לזה לא הוזהרו על השתוף וממילא תלוי בזה שאין להם רשות על התשו' ומי שעובר יענש ואין מחילה אבל ישר' שהם חלקו ונחלתו ואינם משתפים לזה כביכול מקבלם בתשו' וזהו ראו עתה שהיא תשו' ומינה תדעו כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי ופשוט:

ומות בהר אשר עתה עולה שמה והאסף אל עמך יש להבין מלת ומות שאיך יחול הצווי במיתה ואולי כי מיתת מרע"ה היתה ממש מעצמו שהוא מסר נשמתו והיה הצווי עליו בתרתי א' שימות ר"ל שהוא ימסור את נשמתו אל ה' וגם שיקבר מעצמו וזהו והאסף אל עמך דבר שלא ישוער בשום בריה ושתי מצות אלה לא יהיו בשום אדם לעולמים רק במרע"ה וכבר ראיתי בראשונים בפי' ולא ידע איש את קבורתו שאין הביאור כמ"ש הראב"ע והפשטנים שהיא על קבורתו של משה אלא ר"ל כל איש לא ידע את קבורתו ר"ל קבורת עצמו מה היא הסיבה למת עצמו ומה איכפת לו למת אם נקבר או הושלך אם לא בשביל החיים הנשארים שלא יצטערו בראותם נוול המת וכו' וכו' אבל בראותם

קבורת מרע"ה ובפרט לפי הפירוש שהוא קבר עצמו ופירוש ויקבור אותו בגיא כאילו אמר ויקבור עצמו וכן כ' רש"י ס' נשוא בפסוק וזאת תורת הנזיר יביא אותו פי' יביא את עצמו וכו' וכן ויקבור אותו בגיא הוא קבר את עצמו ע"ש ועי' בהראב"ע ומפרשיו ואחרי שכן היה קשה להם למה הוצרכה הקבורה אם למת עצמו מה איכפת לו ואם בשביל נוולו שאח"כ משום החיים במרע"ה אין זה ונמנע ממנו וככתוב ולא נס ליחה ועי' בזית רענן להג' בעל מג"א בפ' ברכה וז"ל עמ"ש התוס' בערכין (דט"ו: בשם הספרי) אל תקרי לא נס ליחה אלא לא נס ליחה שפירושו אל תקרי לא נם ברפה אלא לא נס בדגש ע"כ ופירש דהכונה היא דנס ברפה הוא על העבר אבל נס בדגש הוא על ההוה שגם עתה עוד לא נס ליחה ע"ש וא"כ קבורה למה לי בו ובכל זאת נקבר וקבר עצמו ש"מ שיש עוד טעם נסתר הצריך למת עצמו לקבורה וכל הטעמים אינם העקריים וזהו לפי הדרש לפרש ולא ידע איש את קבורתו ר"ל קבורת עצמו אך יתפרש לפי סודן של דברים דבחי' מרע"ה הוא מקום עליון אימא עי' אלקים חיים שורש החיים ובמק"א הבאתי שבסופו הגיע לבחי' עליונה יותר ויותר והארכתי בזה וחילי היה מתורתן של ראשונים ובכן שפיר יוצדק מש"ה ולא ידע איש שהוא בחי' ז"א את קבורתו דהספירה לא תוכל לגשת לספירה עליונה ממנה שנקרא בה בחי' יראה כידוע בספרי האר"י ז"ל ומפורש תמצא בזוה"ק ביומא דשבתא בעידן צלותא רעווא דרעווין אשתכח וכו' וההיא שעתא ברצון דעתיקא קדישא נפק נשמתיה ואתטמר ביה בגין כך ולא ידע איש את קבורתו ע"ש כמעט הדברים המפורשים באר היטב ועי' מ"ש בסוף משפטים ע"ש ובשעה"כ במנחת שבת מ"ש מפורש דמנחה הוא רצון שהוא מצח הרצון וכו' ובו נסתלק משה והרמז רצון גימט' מש"ה ע"ה ודי בזה, ונזדמן לידי ס' אם למקרא להחוקר הח' אליאו ן' אמוזג ז"ל הביא משם יוסף בן גוריון שכתב בס' הרומיים שבכונה כתב משה בתורה שמת כשאר כל אדם כדי שלא יטעו ישראל ויאמרו שמרוב קדושתו הלך אצל האלקים וכו' ע"ש ומ"ש בתורה ואין מידי מציל שכל הנבראים עתידים שימותו ועי' באוה"ח הק' שהמיתה היא החלטית שגם מרע"ה היחידי שבכל הדורות הוא בכלל וכל יציר אשה הוא בכלל זהואין עוד מלבדו יחיד ומיוחד החי הנצחי האמיתי ודי בזה והיע"ב:

פרשת וזאת הברכה

שמח זבולון בצאתך וישכר באהליך זה ירמוז על המחזיק בתורה והענין יש להעיר שדרך הסוחר כשיוצא מביתו עוד לא יודע אם הוא מרויח והוא הולך במחשבה טרודה ואיך הוא אומר שמח זבולון בצאתך הו"ל לומר בבואך אבל בהמחזיק מבשרו הכתוב שישמח גם בצאתו שבטוח שהוא מרויח בזכות וישכר שהוא באהליך. וירמוז ג"כ

בצאתך מלשון הוצאה שמוציא הכסף וגם ירמוז מ"ש הראשונים בכתוב שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול הכונה שאף אם ח"ו הת"ח נכשל ולא למד ממש לשמה ופעם היה לו מחשבה לא טהורה כדבעי מסרך כבוד וכו' המחזיק אין למו מכשול שהשי"ת נותן לו חלקו כאילו הוא לומד לשמה וטהורה ע"ש, ולזה אמר שמח זבולון בצאתך אף שיזדמן שישכר יושב בטל באהליך הקב"ה יחשוב לו חלקו כאילו הוא לומד או יאמר שמלת שמח חוזרת גם על יששכר שהוא יצטער סוף סוף שזבולון לוקח מחצית זכות חלק התו' שהוא לומד ובזה יש עגמת נפש גדולה ליששכר ונמשך מזה שלא לומד מתוך שמחה לזה מבשרו הכתוב שאחרי שהוא היה מוכרח לזה כדי ללמוד ידע שהשי"ת לא יחסר לו כלום מתורתו וכמו שדרשו להנחיל אוהבי יש ואוצרתיהם אמלא ועי' בזוה"ק (ויחי דרמ"ב.) אמאי אקדים זבולון ליששכר וכו' זבולון זכי על דאפיק פיתא מפומיה ויהב לפומיה דיששכר וכו' ע"ש ומשם ידע האדם כח הגדול של מחזיק ביד לומדי תורה ע"ש יעי' בסוטה (דכ"א.) במעשה דהלל ושכנא אחי וכו' ודוק:

אשר עשה משה לעיני כל ישר' פירש"י שנשאו לבו לשבר את הלוחות והסכים הקב"ה ע"י דכתיב אשר שברת ישר כחך ששברת ע"כ, בבית מדרשינו הקשו משם הראשונים דדילמא אשר זה הוא כמו כל אשר שבמקרא ותי' מדכתיב ושמתם בארון ואם איתא אין קטיגור נעשה סניגור ע"כ, ולקע"ד יש להסס בישוב זה דזה נאמר לבעל העבירה אבל אם נאמר ח"ו כי משה טעה וישראל מה חטאו בלוחות א"כ להם אין זה קטיגור רק למשה ח"ו אך לענ"ד הישוב פשוט דאחרי דהקב"ה היה שרוי עמו ברצון ואמר לו שיפסול הלוחות וגם הראשונים ששבר לא היה צריך להדגיש המעשה שנעשה בהם לנוכח שלא יאמר לבעל תשו' זכור מעשיך הראשונים והיה ראוי לומר שיעשה כראשונים ושיקח הלוחות הראשונים אלא לאו דלשבח נכתב, ובאבות דר' נתן פ"ב איתא ר"מ אומר לא שיבר משה את הלוחות אלא שנאמר לו מפי הגבורה שנא' אשר שברת ישר כחך ששברת ע"כ:

ת' ו' ש' ל' ע'